

MAGYAR
KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRÁNAK

K Ö Z L Ö N Y E.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

KOLLÁNYI FERENCZ.

ÚJ FOLYAM XIV. KÖTET.

1906-IKI ÉVFOLYAM.

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRA

1906.

Budapest, az Athenaeum r.-t. nyomása.

401 1025
50015
XIV. KÖTET, 1. FÜZET. ÚJ FOLYAM. 1906. JANUÁR—MÁRCZIUS.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

KOLLÁNYI FERENCZ.

1906. ÉVI FOLYAM.

—≡≡≡ I. FÜZET. ≡≡≡—

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRA.

1906.

TARTALOM.

	Lap
Dr. Gulyás Pál. Előmunkálatok Hain ősnymtatvány-jegyzékének új kiadásához	1
Dr. Bányai Elemér. A Toldi-trilogia eredeti kéziratai a M. N. Múzeum-ban. (Harmadik és befejező közlemény.)	7
Vidéki könyvtáraink 1904-ben	39
Tárcza. Évnegyedes jelentés a M. N. Múzeum Széchényi orsz. könyvtárának állapotáról az 1905. év utolsó negyedében	71
Szakirodalom. Heineich Gusztáv: Egyetemes irodalomtörténet. I. és II. köt. Ism. Σ. — G. Fumagalli: Lexicon typographicum Italiae. Ism. <i>dr. Gulyás Pál.</i> — A Csáthy-féle debreczeni könyvkereskedő és kiadócég százéves története. Ism. — <i>sp.</i> — Külföldi folyóiratok szemléje: Deutsche Literaturzeitung, XXVI. 40—42., 44—46., 49—50. La bibliofilia, VII. 8—9. Revue des bibliothèques, XV. 8—9. Zeitschrift für Bücherfreunde, IX. 7—9. Zentralblatt für Bibliothekswesen, XXII. 11—12.	76
A magyar bibliografiai irodalom az 1905. év utolsó negyedében. Horváth Ignác-tól	84
Vegyes közlemények. Ráth György emlékezete a Magyar Tudományos Akadémiában. — A Kaufmann Dávid-féle zsidókönyvtár a Magyar Tudományos Akadémiában. — Instituto delle carte. (§)	86
Változások a magyarországi nyomdáknál 1906 jan. 1-től márcz. 31-ig.	88
Melléklet. A hazai nyomdák 1905-ben	1—16

TARTALOM.

1. ÉRTEKEZÉSEK. ÖNÁLLÓ KÖZLEMÉNYEK.

	Lap
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM Széchényi orsz. könyvtára az 1905. évben	89
DR. BÁNYAI ELEMÉR. A Toldi-trilogia eredeti kéziratai a M. N. Múzeumban. (Harmadik és befejező közlemény)	7
DR. GULYÁS PÁL. Előmunkálatok Hain ősnymtatvány-jegyzékének új kiadásához	1
DR. GULYÁS PÁL. A modern nyomtatványok könyvészeti leírásának szabályai	335
IVANČAN LAJOS. Zrínyi Katalin grófnő sorsvető-könyve. (Négy szöveg- képpel)	232
KANYARÓ FERENCZ. Melius ismeretlen és elveszett művei	289
MAGYAR KÖNYVESHÁZ. Dr. Dézsi Lajos : Adalékok a Régi Magyar Könyv- tár II. kötetéhez	131
SÁGI ISTVÁN. Magyar bejegyzések a M. N. Múzeum Széchényi-könyv- tárának egy ősnymtatvány-kolligátumában	345
DR. SCHÖNHERR GYULA. Nagylucei Orbán zsoltáros könyve a M. N. Mú- zeum könyvtárában. (Két melléklettel)	193
STOCKINGER GYULA. Álneves irodalom	245
SZEKFÜ GYULA. Schesaeus-kézirat a M. N. Múzeumban	321
DR. VERESS ENDRE. A bolognai Marsigli-iratok magyar vonatkozásai. (Egy melléklettel)	109, 211
DR. VÉRTESI JENŐ. Kölcsény III-ik felirata az ifjak ügyében	241
VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1904-ben	39

2. TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉSEK a M. Nemz. Múzeum könyvtárának állapotáról 1905. október 1-től 1906. szeptember 30-ig	71, 154, 252, 353
A BUDAPESTI M. KIR. TUD. EGYETEM KÖNYVTÁRA 1904-ben	158
AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET KÖNYVTÁRA 1905-ben	356
A MAGY. TUD. AKADEMIA KÖNYVTÁRA 1905-ben	257
A SZEGEDI SOMOGYI-KÖNYVTÁR ÁLLAPOTA 1905-ben	258

3. SZAKIRODALOM.

	Lap
ARMSTRONG E. LATOUCHE: The book of the public library, museum and national gallery of Victoria. Ism. Σ.	265
HEINRICH GUSZTÁV. Egyetemes irodalomtörténet. Ism. Σ.	76
FUMAGALLI G. Lexicon typographicum Italiae. Ism. dr. Gulyás Pál ...	77
GRUEL LÉON. Manuel historique et bibliographique de l'amateur de reliures. Ism. —s. —l.	369
LITTLE G. A. Initia Operum Latinorum. Ism. [g.]	365
LIVINGSTON LUTHER S. Auction prices of books. I—IV. köt. Ism. dr. Gulyás Pál ...	173
MELOTÉE PAUL. Histoire économique de l'imprimerie. I. köt. Ism. dr. Gulyás Pál ...	167
DR. MÜLLER S., FEITH J. A., FRUIN R. Anleitung zum Ordnen und Beschreiben von Archiven. Ism. Á. A.	170
PELLECHET M. Catalogue général des incunables. I—II. köt. Ism. —s. —l.	269
SABBADINI R. Le scoperte dei codici latini e greci ne' secoli XIV. e XV. Ism. G. P.	262
SCHWENKE P. ÉS HORTZSCHANSKY A. Berliner Bibliothekenführer. Ism. —Sp.	368
ID. SZINNYEY JÓZSEF. Magyar írók élete és munkái 100. füzet. Ism. dr. Gulyás Pál ...	363
THURY ETELE. Iskolatörténeti adattár. Ism. Kovács László ...	366
TÖRTÉNETE, A Csáthy-féle cég százéves —. Ism. —sp— ...	80
WEISZ MIKSA. Kaufman Dávid könyvtárának héber kéziratai és könyve, Ism. Spectator ...	176
WICKHOFF FRANZ. Beschreibendes Verzeichnis der illuminirten Handschriften in Oesterreich. I—II. köt. Ism. u. á.	272
KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLEJE ...	82, 178, 276, 372
HORVÁTH IGNÁCZ. A magyar bibliografiai irodalom repertoriuma. (1905. októbertől 1906. szeptemberig) ...	84, 183, 281, 375

4. VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Ráth György emlékezete a M. Tud. Akadémiában ...	86
A Kaufmann Dávid-féle zsidókönyvtár a M. Tud. Akadémiában ...	86
Instituto delle carte (§.) ...	88
Báró Radvánszky Béla † ...	186
A hiteles helyek levéltárainak orsz. főfelügyelősége ...	187
A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Szövetségének 1906. közgyűlése ...	187
Ex-libris kiállítás a Magyar Iparművészeti Múzeumban ...	191
Könyvtári tisztviselők tudományos utazásai ...	282
Budapest székesfőváros könyvtárának gyásza ...	282
Emich Gusztáv könyvtára. (Figyelő) ...	282
Földrengés okozta károk a kaliforniai közkönyvtárakban ...	283
Az ephesusi Celsus-könyvtár (gpl.) ...	284
Manlius János két magyarországi nyomtatványa (Dr. Ahn Frigyes) ...	285
Kolozsvári István levele Ápaffi Mihályhoz nyomdai ügyekben ...	287

	Lap
Kinevezés a M. N. Múzeum Széchényi Orsz. Könyvtárában	377
A francia könyvtári tisztviselők egyesülete	377
Kéziratok árverezése Bécsben (<i>Spectator</i>)	378
Könyvtártörténeti adalékok az esztergomi primási levéltárban (<i>Thallóczy Lajos</i>)	380
Az amerikai könyvtárak ifjúsági osztálya (I)	383
VÁLTOZÁSOK A MAGYARORSZÁGI NYOMDÁKNÁL 1906. január 1-től november 30-ig	88, 192, 288, 384
NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ	385

MELLÉKLET:

A hazai nyomdák 1905-ben	1—16
A hazai hírlapirodalom 1905-ben. — I. A magyar hírlapirodalom <i>Zászló János</i> -tól. — II. A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom <i>Kereszty István</i> -tól. — III. Folyóiratok <i>Horváth Ignác</i> -tól. — Függelék: A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája	1—75

ELŐMUNKÁLATOK
HAIN ŐSNYOMTATVÁNY-JEGYZÉKÉNEK
ÚJ KIADÁSÁHOZ.

DR. GULYÁS PÁLTÓL.

Az ősnymtatványok egyetemes jegyzékének terve foglalkoztatja jelenleg a németországi könyvtári szakköröket. A nagyszabású mozgalom céljairól s jelenlegi állásáról annak egyik vezetője, Konrad *Haebler* számol be a *Zentralblatt für Bibliothekswesen* múlt évi novemberi füzetében.¹

A kérdés fölvetését egyrészt az a körülmény okozta, hogy a németországi könyvtárak túlnyomó többsége sokszor jelentős inkunabulum gyűjteményéről semmiféle nyomtatott s így könnyebben hozzáférhető jegyzékkel nem rendelkezik, másrészt pedig azok a mindjobban érezhetővé váló hiányok tették szükségessé, melyek a korán elhunyt *Hain* Lajos alapvető munkájában mutatkoztak. *Hain* Répertoire Bibliographique, főként a leírt anyag hézagossága révén szorult átdolgozásra. Egyes ősnymdászati monografiák, minők például *Pellechet* kisasszony lelkiismeretes dolgozata² *Jacobus de Voragine*, illetve *Copinger*³ Vergilius 1500 előtt megjelent kiadásairól, eléggé beigazolták a szakemberekre e téren váró teendők szükségességét.

Valóban 1892—94 között *Burger* K. tett is kísérletet arra, hogy Németország nagy könyvtárainak vezetését *Hain* átdolgozásához megnyerje; később *Dziatzko* karolta fel igen melegen ezt az eszmét. De ő már *Hain* átdolgozását, nemcsak az anyag,

¹ Bericht über den Plan eines Gesamtkataloges der Wiegendrucke. 509—517 ll.

² Revue des Bibliothèques. V. évf. 89—98 ll.

³ Transactions of the bibliographical society (London) II. köt. 123—126 ll.

hanem annak tűzetesebb leírása czéljából is szükségesnek tartotta. Az eszme megvalósulásának ekkor főként az a körülmény állott útjában, hogy míg egyrészt ily nagyszabású feladat sikeres megoldása egyetlen ember munkabírását messze meghaladta, más felől véglegesen megállapított, egységes normák híjján a szakférfiak tervszerű összeműködése nem volt remélhető. E közben látott napvilágot W. A. *Copinger* függeléke *Hain* repertoriumához, de, felületessége s hiányossága folytán távolról sem elégitette ki azon tudományos igényeket, melyek az ősnymtatványok bibliografiai leírásával szemben követelhetők.

Ily módon a németországi szakférfiak a Repertorium Bibliographicum teljes átdolgozásának tervét korántsem ejtették el, sőt a mikor a németországi könyvtárak egyetemes jegyzékének kinyomatása tárgyában az előzetes tárgyalások megindultak, határozatilag kimondották, hogy az inkunabulumok e jegyzékbe csupán rövid czímmel lesznek fölveendők, míg lehetőleg teljes leírásuk külön munka keretében lesz megvalósítandó.

Ezen 1899-iki határozatra támaszkodva, 1904 november havában *Althoff* dr. elnöklésével szűkebb szakbizottság ült össze a porosz közoktatásügyi minisztériumban, melyen *Burger* K. (Lipese) *Haebler* K. (Drezda) és *Voulliéme* É. (Berlin) közreműködésével megállapították azon általános alapelveket, melyek az ősnymtatványok egyetemes jegyzékének kidolgozásánál irányadókul szolgálnak. Ez elvek részletes kidolgozását s az egész vállalkozás irányítását egy a berlini kir. könyvtár igazgatóságának fennhatósága alatt álló külön bizottságra ruházták, melybe az előbb említett három szakférfiún kívül, még *Freys* E. (München) és *Schmidt* A. (Darmstadt) is bevonattak.

Haebler a bizottság feladatát a következőkben állapítja meg: »Entsprechend dem gesamtatalog der deutschen bibliotheken, soll sie (i. e. die komission) einerseits die ganzen bestände an wiegendrucken in allen bibliotheken des deutschen reiches kritisch verzeichnen, anderseits aber soll sie einen ausführlichen katalog aller existirenden inkunabeln in der weise herstellen, dass sie zunächst alle in deutschen bibliotheken vorhandenen drucke in wissenschaftlicher weise beschreibt, diesen katalog aber dereinst auf grund der bestände des auslandes zu einem weltkataloge der wiegendrucke erweitert.«

A kiküldött bizottság 1904 deczemberében több napos ülést

tartott Lipcsében, mely a központi teendők részletes megállapításán kívül azokat az utasításokat is kidolgozta, melyek az egyes művek bibliografiai leírásánál irányadók. Ez utasítás, mely a bizottságnak eddigelé legfontosabb munkálata, a következő:

Minden egyes ősnymtatvány leírása tartalmazza:

1. A *szerző* nevét.
2. A rövid *címet*.
3. A *nyomtatás helyét, nyomdászt*, esetleg a *kiadót és keletet*.
4. *Alakot*.

Minden név kiírandó. A szerző nevének irodalmi helyessége a központ útján lesz megállapítva. A kelet mindig eredeti alakjában idézendő; ha az a modern datálás módjával nem egyezik, a központ átszámítja s mint minden szerkesztői adalékot, szögletes zárjelben kiteszi.

5. A *lapok számát*, illetve lapszámozást, *jelzeteket*.
6. A *hasábok és sorok számát*.

A lapszámozás ugyanoly módon adandó, a hogy a nyomtatványon szerepel, tehát pl. szókkal, kis és nagy betűkkel, római számokkal. Számozatlan levelek szögletes zárjel közt tüntetendők fel; a kivágott lapok is megfelelőképen jelölendők. Az ívek lapszáma exponensként iratik a jelzetek mellé; ha ez utóbbiak az eredetin hiányzanak, szögletes zárjelek közé tétetnek. Ha a jelzetek sorozatában az abc sorrendjétől valami eltérés mutatkozik, ez is megjelölendő. Ha a sorok száma laponként váltakozik, úgy a túlnyomó többségben előforduló szám mellé a többi kerek zárjelben teendő közzé. Egy leveles nyomtatványoknál a sorok száma mellett a szedés tükrének (inicziálé és lapdész nélkül számított) méreteit is föl kell tüntetni.

Ezután következnek (ugyancsak dőlt szedésben):

7. A *typusok*, esetleg rubrikák, kezdőbetűk, keretléczek, fametszetek, nyomtatójegyek, kották, térképek, színnyomatok feltüntetése.

8. Az élő oldalczímek (kolumnentitel) és örjelek megjelölése. A típusok, rubrikák, kezdőbetűk és nyomdászjelvények megjelölése a *Haebler*-féle típusjegyzék¹ felhasználásával történjek. A fametszetek közül a címlapon lévő külön s tízig számszerint lesznek

¹ V. ö. Magyar Könyvszemle 1905. évf. 363. s. köv. II.

feltüntetve; nagyobb számnál elég megjegyeznünk: számos fametszettel. Erre következik:

9. Az ősnymotatvány *szövegleírása*.

A leírás az eredeti szerint gót, illetve román írással eszköz-
lendő. A pontozás és rövidítések az eredeti nyomán adandók
vissza, de a ligaturák, *a e* és *o e* kivételével, figyelmen kívül
hagyatnak. Kezdbetűk kerek — (A)Z — zárkák (spatien) szög-
letes zárjelek útján, a kezdbetű helyettesítők eredeti alakjukban
— aZ — adandók vissza. A sorvégződés két függőleges vonal-
kával jelöltetik; kinemnyomatott sorok nem számoltatnak. Ha a
cím az 1^a lapon van, elég Cziml. jelzés. Minden más levél sor-
száma és jelzete, illetve meglévő lapszámozása esetén, számo-
zása szerint lesz feltüntetve. Minden a lapra és sorra vonatkozó
közlés dőlve nyomtatandó.

A leírás ne legyen kelletén túl terjedelmes. Okvetlen közlen-
dők: a cím, esetleges verses ajánlással (ez utóbbinak csupán
kezdősora és sorszám); ajánlás (lehetőleg röviden); tartalom-
jegyzék; a szöveg kezdete; a második iv első sora: a szöveg
végszava, kolofon (esetleg rövidítve), regiszter, nyomtatójegy.
Továbbá okvetlen fel kell tüntetni, ha a cím nem sorolja fel
őket, mindazon önálló iratokat s adalékokat, melyek a könyvben
több szerzőtől egyesítetttek.

Végül jönnek:

10. Az *irodalmi utalások* és források kimutatása. Forrásul
szolgál minden jegyzékbe vett példány; az összevetettek csillaggal
jelölendők.

* * *

Nem mulaszthatom el, hogy midőn a németországi mozgalmat
a magyar közönséggel megismertetem, ne mutassak reá azokra
a teendőkre, melyek hazánkban az ősnymotatványok tudományos
feldolgozása terén felmerülnek.

A *Magyar Minerva* legújabb (III-ik) évfolyama szerint,
hazánkban közel másfélezer közkönyvtár áll a kutató rendelkez-
ésére; ezek túlnyomó része természetesen, egészen modern
jellegű és keletkezésű gyűjtemény, mely inkább a tudományok
mai vívmányainak népszerűsítésére, terjesztésére, semmint rég
letűnt századok írott és nyomtatott emlékeinek megőrzésére van

hivatva. De akad közöttük nem egy olyan is, melynek alapítási éve a könyvnyomtatás bölcseőkorába nyúlik vissza, vagy a mely muzeális czélokot szolgálva, kegyelettel őrizi a könyvek szeszélyes fatuma által odasodort régiségeket.

A *Magyar Minervá*-ban összesen 125 könyvtár szolgál e tekintetben számszerű adatokkal. Ha ez adatok mindenkép megbízhatók, úgy hazánkban 6745-re tehető az ősnymotatványok száma. Ebből a legtekintélyesebb szám, 1003, a Magyar Nemzeti Muzeum gyűjteményeire esik. Második helyen a gyulafejevári Batthyányi-könyvtár áll (751 kötettel), harmadikon az esztergomi főegyházmegyei gyűjtemény (738 darabbal).

Följegyzésre érdemes hazai protestáns intézeteink feltűnő szegénysége ősnymotatványi anyagban. A Ráday-könyvtárat nem tekintve, mely rendezés alatt állván, számszerű adatokkal nem szolgálhatott, leggazdagabb köztük a debreczeni főiskola nagy-könyvtára 90 darabbal, mely a nagyenyediek 19, vagy a pápaiak 9 darabjával szemben még elég tekintélyes számnak mondható.

Azt hiszem nem volna megvetendő feladat, a német törekvések mintájára s az itt közölt alapelvek szemmeltartásával, a hazánk nyilvános gyűjteményeiben szétszórta feltalálható inkunabulák repertóriumát megszerkeszteni és kiadni, megtoldva az azok provenienciájára, előző tulajdonosaira vonatkozó adatokkal, melyek nem egy tekintetben új világot derítenének hazai kultúránk multjára.

Ezen úgy tudományos mint kulturhistóriai szempontból nagyjelentőségű vállalkozás, nézetünk szerint a hazai könyvtárügynek erre legilletékesebb foruma, a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének vezetése mellett s költségén volna megvalósítható, mely a legtekintélyesebb közkönyvtárak szakképzett tisztviselőinek bevonásával szervezné meg az ország minden részéből beérkező adalékok feldolgozásával megbízandó központi bizottságot.

E központi bizottságnak az volna legelső teendője, hogy kérdő-ívek útján szerezzen tudomást mindama könyvtárakról, melyekben 1500 előtti nyomtatványok találhatók. Ezen tájékoztató munkálatok befejeztével az inkunabulákkal bíró könyvtárak vezetésével meg kellene ismertetni azokat az alapelveket és szabályokat, melyek az egyes ősnymotatványok leírásánál figye-

lembe veendő. Czélszerű volna a szabályokat több gyakorlati példa segélyével közelebbről megvilágítani, nehogy az esetleges félreértések következtében a beszolgáltatandó anyag részben vagy egészben kárbavesszen. Oly helyekről, a hol e részletes utasítások daczára sem akadna alkalmas munkaerő, a könyvek feldolgozás végett a központba volnának küldendők.

Ily módon aránylag kevés kiadással s rövid idő alatt meg volna valósítható a magyarországi könyvtárakban őrzött ősnymtatványok katalogusa, melynek adatai a Németországban tervezett s az egész világ könyvtárait kiterjeszkedő általános inkunabulum jegyzékben is fel volnának használhatók.

A TOLDI TRILOGIA EREDETI KÉZIRATAI A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMBAN.

DR. BÁNYAI ELEMÉRTŐL.¹

(Harmadik és befejező közlemény.)

A Toldi költemények között a terjedelemben legnagyobb, de az elkészítésében legtovább tartó harmadik rész jelent meg időrendben legutóljára. Fiatalon, az első siker lázában fogott hozzá *Arany* és mint öreg ember fejezte be, betegségbe, lelki-testi bajokba zökkent élete alkonyatán. Harminczegy éven át, 1848-tól 1879-ig hosszabb-rövidebb megszakításokkal folytonosan dolgozott rajta és folytonosan elégedetlenkedett vele. Az első ének 1851-ben a *Vahot* Imre-féle *Losonczy Phönix*ben² jelent meg, a második 1861-ben a Szépirodalmi Figyelőben és a Koszorú 1863. évfolyamában a harmadik. S habár ezek nyomtatás alá adott, tehát a bevégeztség jellegével bíró dolgok voltak, még sem maradtak meg ebben a formájukban, hanem javítás, változtatás, revideálás alá kerültek.

Három kidolgozását ismerjük eddig Toldi Szerelmének, ez a három kidolgozás azonban visszatükrözi mindama lelki eseményeket, melyek az *Arany* életében 1848-tól 1879-ig végbementek. A fiatal kor vidám derűje és önbizalma öleli körül a Toldi Szerelme első próbáit, de már a szabadságharcz után megakad a munka, mind ritkábban tör fel benne Toldi és Piroska mély szerelmének örömszaja, később pedig bánatba ful, tragédiába csap át, mivelhogy a megálmodójuk lelkén is keresztül szántott az életnek egy pár apró tragédiája. Ámde, a míg a vidám daliás

¹ Néhai Dr. *Esztegar* László dolgozatának kiegészítésül.

² Losonczy Phönix. Történeti és szépirodalmi emlékkönyv. Az 1849-iki háborúban földült és elpusztított Losoncz város némi fölségelésére. Kiadja és szerkeszti: *Vahot* Imre, I. kötet. Pest, 1851. (78—85 lap.)

éneknek indult költemény kialakulhatott két nemes lélek végzetes tragédiájává, közbe jött egy csomó gond, egy csomó szenvedés, fájdalom, családi bajok, anyagi nélkülözések s mindezek fölébe az a mindig kísértő kétség, hogy meddő munkára vállalkozott, mert ez a része a trilogiának indokolt legkevésbé, mivel a mondai vonatkozások a Toldi életének épen eme szakánál hullottak ki a krónikások kezeiből. Már pedig, ha nincs mondai vonatkozás, a mese szálait sincs mihez tapasztani és a cselekmény bárminő művészkedésével halad előre a modern krónikás lebonyolító raffineriájának, költői hitelt, történelmi illúziót még sem kelthet a dolog, hanem megmarad a raffineria remekének, a költői virtuóztatás mesterkedése gyanánt, a mi együtt véve is, külön is, mind szép dolog, de hol marad akkor az *eposzi hitel*.

Ez az aggodalom felmerült *Arany* lelkében már akkor, mikor a Toldi Szerelme ügyében a *Petőfi* ismert ajánlása után első levelét 1848 április 22-én megírta. Csak az idevágó passzusait idézzük az érdekes levélnek, mely így hangzik: »A mi már most Toldi uram derekát illeti, tanácsodat köszönettel veszem s megpróbálok eszmélkedni fölötte. Annyi világos, hogy onnan nem oly könnyű beszélymesét venni. Tudniillik, én nem tulajdon értelemben vett eposzt, hanem úgynevezett költői beszélyt írok, melynek cselekvényfolyama szerintem drámai. Dráma a fellépés, drámai, sőt sokat mondok, tragikus a lelépés; ezekből lehetett drámai menetű beszélyt ütni össze, de mit vegyek az élet közepéről, hogy drámai legyen! Költsek, azt mondd. Majd meglátom. Meglátom, tudok-e repülni az Illosvai Péter diák szárnyai nélkül. Ha lehet, természet, de ha nem lehet, elhagyom, mert nálam főleg a compositióban van a poesis, ha t. i. van; és ha a compositiót már előre gyöngének sejtem, soha sem vesztegetem rá a mindennapi költészet tarka szalagbokrát.« A szabadságharc után, *Petőfi* eltűntével, buzdító szerepét átvette a régi jó barát, *Szilágyi* István, a ki minden bevezetés nélkül egy csomó »nagy és szép« adattal lepte meg *Aranyt*, hogy munkára serkentse. Ezek a »nagy és szép« adatok egyúttal az első forrásai Toldi Szerelmének. A Fessler történetjének 3-ik darabja, *Horvát* István Nagy Lajos védelméről szóló tanulmánya, a Tudománytár aktuális kötetei, *La Bret* Itália története, *Szekely* István krakkói krónikája, továbbá mappák, apróbb jegyzések, miket *Szilágyi* István hamarjában

összegyűjtött és a még ezek után érkezendő felvilágosítások, — fődolog, hogy *Arany* fogjon munkába, mert a trilogiának ezt a részét is meg kell csinálnia. A sokféle adatoknak úgy mondja *Arany* nem veheti nagy hasznát, de azért *Szilágyit* is megnyugtatja. Megcsinálja *fejből* a költeményt, a kort pedig felfogja, úgy a hogy tudja a históriából. Egyebekben jelenti, hogy sietni akar, mert tart tőle, hogy különben beleún a nem kedve szerint induló munkába.

A következő év derekán, 1851 júl. 5-én *Szilágyi* újabb adatokkal szolgál. A középkori párbajok mechanizmusára való adatokat most keresgéli, de a leányflusításról már biztos és pozitív útmutatással tud szolgálni. Meg is jelöli a helyeket. *Arany* kénytelen volt tehát dolgozni s hogy csakugyan dolgozott s nemesak az első ének készítése vette igénybe idejét, az a levele is bizonyítja, a mit *Szilágyi* Sándorhoz 1850 május 7-én írt, melyben azt adja tudtára, hogy minden idejét Toldi Szerelmének kidolgozására fordítja. Sőt *Toldy* Ferenczczel azt is közli, hogy 1851 ápril havában már az *ötödik* énekig eljutott, de most félbe kell hagynia egy időre a munkát, míg kézhez nem kapja *Illosvai* Toldijának teljes kiadását, mert az 1746-iki kiadásnak épen az Új Magyar Múzeum állapította meg hiányos voltát. A *Toldy* Ferencz válasza annyiban jelentőséges, hogy figyelmébe ajánl *Arany*nak néhány epizódot, miközben a *Losonczy Phönix*-ben közzétett első énekekre ezeket jegyzi meg: »A Losonczy Phönixben álló kezdet aggodtatna, hogy Toldi nagyon korán fogatik a szent igába s ez által eleje vétetik számtalan érdekes szövődésnek, ha a kegyed találmányos elméjében nem kellene biznom, hogy így is fentartani és lépcsőnként nevelni« E levélre szóló április 28-iki válaszában kapjuk aztán *Arany*nak a Toldi Szerelme későbbi tervét, melynek föltérése az előzőkétől abban tűnik elő, hogy Toldi és Piroska nem lesznek egymásé és sem a költemény elején, sem végén nem lépnek egymással házasságra.

Toldy Ferencznek ezzel a közbeszólásával *Arany* meglátta ugyan a két főalak viszonyának körvonalait, de újabb nehézség állván útjába, a munkát is megakasztotta egy időre. Az az öt ének, melyről azt mondta, hogy készen van, nyilván semmit sem ér most az ő szempontjából, más nyomon kell immár elindulnia és a fonalat újra felvennie. Csakhogy kérdés, vajjon nem hiábavaló munka-e ez. *Lévay* »Józsep«-nek szóló 1853 máj. 28-iki levele tárja fel az

Arany újra kezdődő aggodalmait. »Az eposnak — írja — tárgy kell, olyan tárgy, minek költőisége az embert mintegy megüsse, átvillanyozza, mert e nélkül csak egy jóra való ballada sem születik; ily tárgy azonban nem mindig akad, vagy nem mindig fogékony rá az ember, e szerint valamint a lyra kedélymozgatót kíván, úgy az elbeszélő költemény is azt, azon különbséggel, hogy lyrában csak egy kell: a benső állapot, eposban kettő: a külső tárgy a belsővel egybehangzásban, acél és kova — tehát jelenségei nem lehetnek oly sűrűk, mint a lyráé. Érted? mert én nem értem.« E kijelentéseknek természetes következménye, hogy Toldi Szerelme kiadására gondolni most már nem akar és nem is mer, pedig ha igazaknak vehetők *Tompához* írott szavai, akkor ez a rész is készen hevert fiókjában már 1853 november havában — az első kidolgozásban.

Ámde minél aggodalmasabban viselkedik *Arany*, annál biztatóbban és követelőbben iparkodnak behajtani rajta írók és hírlapok ezt a tartozását. Mert nemzeti tartozásnak itélik a Toldi Szerelme mielőbbi közreadását s hogy az önbizalom visszaszálljon újra szívébe, *Toldy* a legtulzóbb nyájaskodástól sem riad vissza. »*Sóváron nézek* — úgymond — *Toldi második része befejezésének élébe*. Ne legyen kegyed édes barátom, mostoha e gyönyörű gyermeke iránt. Az megérdemli osztatlan gondjait, míg szárnyra kelhet.« *Jókai* pedig azzal akarja morális kényszerhelyzetbe hozni, hogy kiírja róla a *Déliáb*-ban, hogy a míg az írók és a közönség elnémulásán aggódtak, ő addig nagy csendben, feltűnés nélkül befejezte Toldiját, sőt most már újabb — kún világból merített — hőskölteményén dolgozik. De értesült *Tompa* is az *Arany* kedvetlen magatartásáról, tehát ő is izgatni próbálja: »... nem jól vagy, hogy Toldi derekával még most is csak úgy sehogy se biztatsz; ha már a feje és lába készen van, török-szakad meg kell lenni a derekának is. Igazán én is féltetek egy kicsit, nem mintha erődet nem ismerném, de mert körülményeidet ismerem, valamint azon kóranyagnak, mely e részben kinez, restté tesz, én is nagy mértékben birtokában vagyok. De azért mégis hiszem, hogy addig-addig fohászkodol neki, míg végre bevégzed. Ugy legyen!« Alighogy *Tompa* befejezte, kezdte a *Hölgyfutár*,¹ még pedig nyilván-

¹ *Hölgyfutár* 1854 okt. 28., 234-ik száma.

nosan és ünnepélyesen. Toldi Estéje megjelenése alkalmából írott ismertetését ugyanis e szavakkal zárja be: »És most nincs egyéb hátra, minthogy felszólítsuk a költőt, miként irodalmunkat »Toldi« harmadik, s illetőleg második részével is, — mely a hőst férfi korában tünteti fel, — mielőbb megörvendeztesse.« A Hölgyfutár után pedig a *Divatsarnok*¹ is megszólal, mondván: »Szeretjük hinni, hogy a t. szerző nem fog soká várakoztatni Toldi második részére sem.«

A sürgető, buzdító, izgató írásoknak egyelőre semmi fogatjuk nem lett. Sem hátra, sem előre nem tud menni *Arany*. Pedig napokon át koholja a terveket, míg utoljára gondban elvész a gondolat. Ekkor már nagykörösi professzorsága is kötve tartja. *Gyulai* Pálnak épen azt panaszolja, hogy sem Toldiban, sem egyebekben nem tud előremenni, mert diákok penzumait kell javíttatnia, szabad óráiban pedig haragudhatik aztán, hogy nálunk az Árpádok vagy Nagy Lajos, Mátyás korának olyan epikusa sem volt, mint Firduszi. Mert könnyű dolog ám pattogtatni a hexametereket, de magát és a publikumot a költőnek hat századdal hátravinni, az már nem olyan könnyű feladat. Toldi Szerelme lassú készülésének okát különben így magyarázza: »Hol az anyag? a gazdag mondakör? a mythologia? Csináljunk! Köszönöm szépen. Ezt csinálni nem lehet, ez csinálódik. Nem tudom, benn van-e az aesthetica szótárában e terminus: »eposzi hitel«, de én annyira érzem ennek hatalmát, hogy történeti vagy mondai alap nélkül nem vagyok képes alakítani; talán nincs inventióm, phantasiám: elég az hozzá, hogy nekem, ha építeni akarok, téglá kell és mész. Ezért pihen oly hosszasan Toldi II.: Illosvai magamra hagyott, s én egyik légvárat a másik fölé rakom, de egyikkel sem vagyok megelégedve, mert nem bigyeszthetek mottót a szakaszok fölibe, mint pap a textust, mintha mondanám: higgyetek, ne nekem, hanem az írásnak, mert megvan írva anno ez s ez, hogy bika rugaszkodik stb.«²

Ebben az időszakban Toldi Szerelmének problémája annyira lefoglalja minden gondolatát, hogy olyan írásaiban is, hol nem provokálja senki a költemény lassú készüléseért, beleszővi éle-

¹ Divatsarnok 1854 okt. 30-iki száma.

² Arany levele *Gyulai* Pálhoz 1854 január 21.

tének ezt a keserű epizódját és indokolni iparkodik álláspontját. Önéletrajzában megemlíti, hogy mikor Toldi Estéjét ama bizalmas írói körben, hol *Szemere* Pál is jelen volt, felolvasta, szóba jött a Toldi férfikorából való költemény alakításának czélszerűsége is, hogy így a két eposztörödék (Toldi és Toldi Estéje) egy trilogiává legyen összefűzhető: »Ettől fogva sokat foglalkoztam az eszmével, meg is kezdettem *Daliás Idők* cím alatt, néhány énekig vittem, majd újra, meg újra dolgoztam anélkül, hogy eddig (1855) befejezhettem volna. Legfőbb akadály, mi e tekintetben reám súlyosul az, hogy a Toldi monda két darabban már szinte ki van merítve; én pedig az eposzt *mondára*, a nép tudalmában is élő mondára szeretem alapítani, a légből kapott eposzok iránt ellenszenvvel viseltetem, hiányozván azokból, mit én *eposzi hitel*-nek nevezek. Le fogom küzdhetni ez akadályt, még nem tudom.«

Arany e többszöri nyilatkozatai mindig ugyanama nehézségekre mutatnak rá, miket már 1848-ban, *Petőfi*-hez írott levelében majdnem leküzdhetetlennek látott. A tervet azért nem adta fel végleg sohasem. »Ujra és újra« átdolgozta, amiket addig nagy nehézségek árán összeírt s az újabb átdolgozásokat is félretette, hogy majd egyszer ezeket is revideálás alá vehesse. A sajtó és az írók körében a Toldi Szerelme iránt való érdeklődés azonban nem szűnt meg egy pillanatra sem s 1855 október havában a *Hölgyfutár*¹ újra aktualissá teszi egy kisebb közleménye kapcsán, a melyben elmondja, hogy Toldi János helyett örömeztőbb adott volna hírt arról, hogy *Arany* Toldijának közép részét a közönség mielőbb olvashatni fogja, a következő évfolyamban² pedig *Arany* pesti tartózkodását így hozza a közönség tudomására: »Irodalmunk büszkesége *Arany* János jelenleg körünkben mulat; bár ha e rövid hírt még annyiival toldhatnók meg, hogy *Toldija* közép részét közelebb adandja sajtó alá.« Egy év múlva újra szó esik Toldi Szerelméről egy baráti látogatás révén. 1857 husvétján *Csengery* Antal, a két *Hunfalvy* és *Toldy* Ferencz pár napig ugyanis vendégei voltak. *Toldy* azonban nem nyugodott addig, míg a készen levő részeket fel nem olvasta neki. Meg volt elégedve velök és biztatta *Arany*-t »erősen« aminek nem sok foganatja lett, mert

¹ Hölgyfutár 1855 évf. 249 száma.

² Hölgyfutár 1856 évf. 186 száma.

Arany azt határozza, hogy nem »zeng« többé parasztoknak, 1858. szeptember 29-én pedig azt írja *Tompának*, úgy látszik, végső elhatározással, hogy a Toldi hangját ki nem állhatja, ezért lehetetlen tovább folytatnia. »Sehogy sem tudom lelkemet azon naiv hangulatba tenni, melyben, kivált az első rész írásakor gyönyörködtem«. Csakhogy véletlenül *Toldy* Ferenc is értesül, mindjárt nagykörösi látogatása után, az *Arany* lemondó terveiről, tehát gyorsan tollat ragad és újra ír, mert a Toldi Szerelmének, török-szakad, de meg kell lennie. »Hogy Szalontán kívánja a szünidőt tölteni, üdvös gondolat. Költői fejlődése fészkeben, sőt azon helyen, hol Toldi szülemlett meg, nem lehet, hogy lelke ismét költőileg ne hanguljon. Bár kegyed elvitte volna magával ugynevezett *töredékeit*, ott egy is, más is kinőhetne volna magát a torso-ságból, kivált a *Daliás Idők, mik nem fekhethnének inkább szivemen, ha ennen lelkem conceptiói volnának*. Kedves barátom, a költészetet is mesterséggé kell üzni; az ifjut meglepi a lelkesedés, a férfiúval az akarat idézi elő. Akarja kegyed s meglesz. Hiszen *nemcsak magának tartozik azzal hanem édes mindnyájunknak*. Ha csekély véleményemnek lehet némi sulya kegyed előtt, azon körülmény nem gátolná egy perczig sem a folytatásban, hogy a monda annyira hézagos. A költőnek joga van a monda szellemébe beleköltöni a hézagokat a magáéból; csak itt-ott fonja át amannak egy-egy szálacsájával: szívesen elhisszük neki, hogy a hagyományból merítette, mint magából.«

Négy év múlva *Arany* révén esik szó egy pillanatig Toldi Szerelméről, mert ő írja *Tompá-nak* 1862. június 20-án, hogy egy trilogiát tervez (Buda halála), de nem Toldiról többé, mert azzal nincs kedve disznolkodni, azaz palóczosan és ápertén szólva: »gyesznaukodni.« Az utolsó buzdító szó aztán 1864. márcz. 12-én hangzik el *Tompa* ajakáról Toldi Szerelme ügyében. A Toldi Szerelmével összefüggő irodalmi vonatkozások sorozatában ez a legutolsó azok között miket mi ismerünk. Tizennégy éve immár, hogy folytonosan sürget, követel *Tompa*, még egyszer tesz tehát kísérletet. Ezeket írja *Arany-nak*: »Legjobban annak örültem, hogy irsz, dolgozol; légy is rajta: hogy az *Ars Poeticát*, Bolond Istókot stb. mint befejezett egészeket s nem mint torzókat hagyhasd magad után, Toldi Miklóst, se felejtsd el. Ha az első Toldit irtad volna csupán: nem lehetne semmi szó; de miután fejét és lábát bírja:

derekát is várja az irodalom. Rajta hát édes atyámfia, mert hajlik a nap!»

Ime összehordtuk mindazt, a mi a Toldi Szerelme tizennégy-éves íróadásában, mint buzdító szó, ítélet, követelőzés, bátorító kiáltás és kényszerítés elhangzott. E vonatkozások tartalma először is arról győz meg, hogy Toldi Szerelme elkészülését az *Arany* kortársai és a szabadságharc után való nemzedék *nemzeti ügynek*, az *Arany* költői becsülete kérdésének ítélte. Ezért mindenki bele-szól, buzdítólag, követelőleg, nyíltan vagy a hírlapi közlemények tulzásaival kényszerítve tartozása beváltására. És e nagy ember-apparatusnak mind nem sikerül a munka befejezését siettetnie. Nem sikerül, mert nem lehet. Mert *Arany* aggodó elméjében 1864-ben és azután is ezek a visszatérő kérdések: hol van a monda, mi legyen az eposzi hitellel? A nyomtatásban megjelent három első éneket tehát elveti és félreteszi mindama kidolgozásokkal, miket 1850 óta készített, más nyomon indulva velök és más fonalat szöve rajtuk keresztül.

Hány ilyen kidolgozást vagyis próbatervet készített aztán *Arany* Toldi Szerelméről, azt már nem tudjuk, de az bizonyos, hogy az *Arany* László által kiadott töredékeken kívül más próbáknak is kellett még lenniök, továbbá, hogy a Nemzeti Múzeum birtokában levő kézirat nem a végleges tervnek első dolgozása, hanem a már kidolgozott költeménynek egybevaló összesítése, mert csakis így érthetjük meg azt az *Arany*-nál meglepő dolgot, hogy e terjedelmes, legnagyobb kézírata aránylag nagyon csekély átalakításokat tükröztet vissza, holott a többi Toldi kéziratok vagy a Buda halála keresztül-kasul való huzgalásaikkal, átírásaikkal, betoldásaikkal mind jellemző és bizonyító példái az *Arany* alkotó módszerének. E vélekedésünkben megerősít a M. Nemzeti Múzeum kéziratárának 1536. Quart. Hung. jelzésű Daliás Időkből való négy oldalas töredéke, továbbá a megjelent három első ének és a második kidolgozás eltérő helyei, melyek 1850-től 1863-ig íródtak és a miknek csak ama helyei vannak meg a végleges formát jelentő Toldi Szerelme kéziratban, melyeket a költemény utolsó terve megalakítása idején *Arany* alkalmas és használható részleteknek ítelt. A Toldi Szerelme ama kéziratában, mely a Nemzeti Múzeum birtokában van, feltűnően csekély a javítás az *Arany* többi kézirataihoz viszonyítva. A javítások helyett annál

érdekesebbek a szöveg egyes helyeire beiktatott évszámok, melyek jelzik, hogy a költemény melyik részét mikor írta *Arany*. E dátumok összeállításából készen kapjuk a Toldi Szerelme harmincz éves vajudása megható és érdekes történetét. Ezek a jegyzések a kézirat különböző helyein szétszórva, — egybefüggő összeállításban így következnek:

I. ének 33-ik versszak mellett a margón: »Eddig 1850 (kivéve az utolsó versszakot) a többi későbbi betoldás.«

II. ének I. versszaka mellett a margón: »Ez a szerkezet végkép 1863-ban állapítva meg (közbe jött más irányban induló 2—3 dolgozat.)«

V. ének végén: »Eddig 1864/5 folytán, szaggatva, különböző időkben.«

VI. ének első versszaka mellett a margón: »1867 nyarán, de ugyanakkor félben maradt.« Czeruzával: *Leányom † 1865 decz. végén.*«

VI. ének: »Szalontánál csaptak össze« kezdetű vers mellé: »Ez darabban már megvolt előbb. Az 50-es években.«

VI. ének 51 versszak után: »Eddig 1867-ben. A mi következik 1867-ben jött hozzá.«

VI. ének végén: »Eddig 1874 szept. 18.«

VII. ének I. versszak mellett a margón: »Régibb dolgozatból.«

VIII. ének I. versszak mellett a margón: »1874 nov.«

VIII. ének 29. versszak mellett a margón: »1875 aug. 22.«

VIII. ének 69. versszak mellett a margón: »itt kezdve« (ez a két szó czeruzával) »1877 decz. végén.«

VIII. ének végén: »1878 jan. 7.«

IX. ének 69. versszak mellett a margón: »Eddig jun. 31. 1878.«

IX. ének vége: »1878 febr. 20.«

X. ének 87. versszaka mellett a margón: »Eddig márcz. 25. 1878.«

X. ének 101. versszak mellett a margón: »Eddig ápr. 15.«

X. ének végén: »1878 máj. 1.«

XI. ének 34. versszaka után: »Eddig 29/VII. 78.« Czeruzával: »nagy szünetek. Csak 79 januárban folytattam.«

XI. ének végén: »Eddig 28/III. 79.«

XII. ének 22. versszak után: »Eddig husvét első napján 79.«

XII. ének 77. versszak mellett a margón: »1879 ápr. 20.« Az utolsó strofa után következik pedig *Arany*nak ez a megjegyzése: »Vége 1879 május 15.«

Ezzel a közléssel körülbelül mindent, a mi a Toldi Szerelme történetére vonatkozik s a mi létrejötté egyes fázisának jelentősebb emléke, elmondottunk és közreadtunk. Hogy 1864-től kezdve mit végzett, hogyan s mikor, Toldi Szerelmével *Arany*, az imént való jegyzések megfelelő adatai feltárják. A mi eltérés az első kiadás és az utolsó szövegezésű kézirat között van, a párhuzamos

közlések kétféle példáiból tűnik ki, a költemény külső történetének éppen csak az utolsó, de legnevezetesebb mozzanatát kell itt még pár szóval megemlítenünk. 1879 május 15-én fejezte be *Arany* Toldi Szerelmét, nemsokára pedig nyomdába adta a legnagyobb titokban, nehogy korai megjelenésével a hírlapok zajongását provokálja. A Kisfaludy Társaság 1879 november 26-iki ülésén mutatta aztán be *Gyulai* Pál meglepetésül a három évtized óta várt költeményt s a gyűlés nyomban átalakult ünnepélyes üléssé, melyből minden más számot elhagytak, hogy a tisztelet és elismerés nagyságát külsőképen is kifejezésre juttassák *Arany* munkájával szemben.

Knoll Károly kiadásában, *Arany* sajátja gyanánt jelent meg az első kiadás, melyből négy-öt nap múlva már egyetlen példányt sem lehetett kapni. A sajtóban, irodalomban újra a legünnepeltebb név *Arany* neve. Életének ugyanama eseményei újulnak meg, melyek első Toldija feltűnésével kísérték. Toldi Miklós harmadszor is érezte karjának s lelkének roppant erejét a nemzeti karakterét veszteni kezdő nyolczvanas évek küszöbén. Ez a nemes magyar erő csillogott fel még egyszer a Toldi Trilogia harmadik darabjában. Harmincz év múltán, korralbajjal küzdve, törődött, agg tagokkal, megfehérült hajjal így fejezte be *Arany* a Toldi költemények »derekát«, melyről mindenki hirdette, hogy adósa vele a nemzetnek. Ennek az adósságnak a kamatait azonban mi élvezzük, a kultuszára való munka elvégzése is tehát reánk hárul. Ime itt közöljük a kézirat ama eltérő helyeit, melyek a T. Sz. 1879 és későbbi kiadásába nem lettek felvéve.¹

A SZEDÉSHEZ.

(*Arany* kézírása; czeruzával.)

1. NB. Minden felírat versal. Csak rendes, tiszta nyomást akarok, nem a divatos Elzevir betűket. Aláhuzott szók: *cursiv*. A mottók gyémánt betűkkel, csak fél sor szélességben. (Kivéve a főmottót elül, mely egészen keresztül jöhet.)
2. NB. A szöveg alatti jegyzeteket is hátul a *Glossarium* elé szedni: a szövegben folyó számmal (1) 2) 3) jegyezve meg, hová valók. A nyomás

¹ A kronologiai bejegyzések, melyeket fentebb összeállítottunk, az alábbi közléseknél kihagyták. (*Szerk.*)

így tisztább, rendesebb lesz, nem kell megtörni a strophákat. Ezekből hármat akarok egy lapra; de a hol ének kezdődik csak kettőt, vagy tán egyet; s felibe az ének címe és mottója jön, ennek nem külön lap kell. A lapok felett az első, második stb. ének, folyvást nyomandó, a mint fel van írva. — A strophák számai is középre.

ELŐSZÓ.

Azért mentségre szorul.
bármily csekély töredékes legyen —
adja meg ily költeménynek azt,
a mit én »epikai hitelnek szok-
tam nevezni.

Tetszett a gondolat; hamar-
jában pár éneket megis írtam;
de majd egészen subjectiv ter-
mészetű szenvedések miatt ismét
hosszu időre abba kellett hagynom.

Időnként néhány versszakkal
tovább vittem a költeményt, bár
remény nélkül, hogy valaha befe-
jezzem: míg végre mostani kény-
szerített nyugalmam alatt rávetém
fejemet, hogy a munka befejezését
megkísértem.

Az első ének fölött a kéziratlapon Arany jegyzése czeruzával: »NB. Min-
den aláhuzott szó *cursiv*. Első lapon (egy — kihuzva) két strophá; minden
többi lapon 3 str.«

ELSŐ ÉNEK.

6. VERSSZAK.

7. Hát neki hol vetnek, vajon
ágyat, hol hál?

(*Tehát*) Azért mentségre szorul.
bármely csekély töredékes legyen
(*az ily hagyomány*) — adja meg
ily költeménynek azt, a mit én
epikai hitelnek szoktam nevezni.

Tetszett a gondolat; hamar-
jában pár éneket megis írtam;
de majd (*családi fájdalom vesz-
teség, új hivatalom szokatlan gond-
jai s kiváltképen lelket-elmét csüg-
gesztő testi baj*) miatt ismét hosszú
időre abba kellett hagynom.

(*Őszenkint, míg szünidőm tar-
tott*) néhány versszakkal tovább
vittem a költeményt, bár remény
nélkül, hogy valaha befejezzem:
(*Majd 1877-ben szembajom ugy-
szólván egészen belső életre kény-
szerítvén; miután néhány kisebb
költeményen próbáltgattam vedlett
szárnyaimat, év utolján Toldim be-
fejezéséhez fogtam, időnként adva
hozzá néhány szakaszt, a mikor
és a hogyan lehetett*) míg végre
(*csak*) mostani kényszerített nyu-
galmam alatt . . . stb.

7. Hát neki, vajon hol vetnek
ágyat, hol hál?

16. VERSSZAK.

8. Tartsa meg az isten háza örö- 8. Tartsa meg az isten, s háza
mére. népit vele.

17. VERSSZAK.

7. Ki miatt szántatlan, vetetlen 7. (A) miatt szántatlan, vetetlen
maradtam. maradtam.

35. VERSSZAK.

2. Elsuhan, ellebben, le sem is 2. Elsuhan, ellebben, *nem is néz*
néz rájuk. *reájok.*
8. Látszott a nagy pusztá keskeny 8. Látszott a nagy pusztá [széles] ¹
zöld szalagnak. zöldszalagnak.

37. VERSSZAK.

4. Azóta felejtí hosszú idők sorján; 4. Azóta felejtí [havak, évek]
sorján:
5. Pillanatra látta, évekig feledte. 5. Pillanatra látta, [hosszasán] fe-
ledte.

MÁSODIK ÉNEK.

3. VERSSZAK.

3. Eh mit! nekem asszony? és 3. *Ej* mit! nekem asszony? és
különcz egy farka? különcz egy farka.

14. VERSSZAK.

1. Kérdezi Tar Lőrincz sátori 1. Kérdezi Tar Lőrincz (kenyeres)
pajtása. pajtása.
2. Tizenegy nemesnek, Toldi alatt 2. (Vele tanyáztán, mint sátorbeli
társa. társa.)

21. VERSSZAK.

7. Óneki sárkányfog van paizsán 7. Óneki sárkányfog *paizsán van*
három. három.

27. VERSSZAK.

8. S daczolva, dorongját ő is 8. *Daczolva*, dorongját ő is ugyan
ugyan hányja. hányja.

¹ A [/] közé tett változatok margószei jegyzések írónnal. (Szerk.)

41. VERSSZAK.

2. De becsüld meg osztán, java- 2. De becsüld *is* osztán, *azt* ja-
solom néked. vaslom néked.

50. VERSSZAK.

8. S öszveroskad szegény, lerogy 8. S öszve *szegény roskad*, lerogy
elalélva. elalélva.

63. VERSSZAK.

2. Szótlán ivott Miklós, mint röge 2. Szótlán *ivutt* Miklós, mint röge
a földnek. a földnek.

HARMADIK ÉNEK.

Jelige:

3. És a személét látni ifju Lajos 3. És személét látni ifju Lajos
királynak. királynak.

(Toldi szerelme. 1882-iki kiadása.
Az 1879, 1883-iki és további kiadás-
ban a kézirattal egyezően.)

3. VERSSZAK.

2. Kisérete ott áll, s Lökös hada 2. Kisérete *áll ott*, s Lökös hada
szerben: szerben.

7. VERSSZAK.

8. Hajnali szellőtől elébb fázni 8. Hajnali szellőtől *fázni* elébb
kezde. kezde.

9. VERSSZAK.

7. Arra felé Miklós fékét kanya-
ritja,
8. Tudja már a Pejko, ha nem
is tanítja.

*Arany jegyzete: (privát NB.)
Ez (Pejko) nem tótos. A ko ki-
csinytő megmarad felhangu nevek-
nél is, mint Ferko. Sőt olykor
a ka is: Terka s így az Etelka
sem hibás.*

10. VERSSZAK.

1. Szellő veti vissza sörényit a
ménnek.	1. Szellő veti vissza sörényit a
(lónak.)
5. Csak a lehetetlent lehetne le-
tetni:	5. Csak a lehetetlent lehetne le-
hetni:

11. VERSSZAK.

8. Oh, hogy a föld akkor el nem
súlyesztette. | 8. Oh, hogy akkor a(z ég) el nem
súlyesztette. |
|--|---|

28. VERSSZAK.

8. Terem az, szebbnél szebb, mint
rózsa az ágon. | 8. Terem a, szebbnél szebb, mint
rózsa az ágon. |
|---|--|

35. VERSSZAK.

6. Búcsúzva, Budára ered uta-
zásnak; | 6. Búcsúzva, Budára (indul) uta-
zásnak. |
|--|---|

43. VERSSZAK.

5. Olykor mosolyodva tola egyet
félre, | 5. Olykor (mosolyogva) tola egyet
félre, |
|---|---|

48. VERSSZAK.

1. S inte Küküllőnek keresztül
a vállán. | 1. Inte. Küküllőnek keresztül a
vállán. |
|---|--|

52. VERSSZAK.

6. Tisztelve keresték jobbja szö-
vetséget. | 6. (Keresve) keresték jobbja szö-
vetségét, |
|--|--|

61. VERSSZAK.

8. Megereszté a szó s türelem
zabláját. | 8. (Hirtelen a szónak megeresztvén
száját.) |
|--|--|

NEGYEDIK ÉNEK.

1. VERSSZAK.

3. Megereszt* minden vár, min-
den megye város. | Arany jegyzete: Rajt, mint a
méhkas. |
|--|---|

8. VERSSZAK.

3. Közel a határszél, egy iramat 3. Közel a határszél, egy *(futamat)*
Prága. Prága.

12. VERSSZAK.

1. Monda, nagyot szökvén az 1. Monda, nagyot szökvén az
utóbbi szóval. utóbbi szóval.
(A nagyot és szökvén szók
fölébe czeruzával jegyezve: *fel...
szök...*)

15. VERSSZAK.

5. Pénzt verjen, zsidóbért, vámot, 5. Pénzt verjen, *(egyéb díjt,)* vá-
adót szedjen, mot, adót szedjen.
7. Pöreit császárhoz föl ne vigye 7. Pöreit császárhoz *(senki se
senki. viendi.)*

24. VERSSZAK.

6. Csak Toldi veté a kacagány 6. Csak Toldi *(a mentén vete egyet
bört hátra. hátra.)*

25. VERSSZAK.

8. Lészen olasz bőrben, egy-egy 8. Lészen olasz *(mezben)* egy-egy
magyar bajnok. magyar bajnok.

26. VERSSZAK.

3. Hogy üresen jár, mint vala- 3. Hogy üresen jár, mint vala-
mely koborgó: mely *(koborló):*

27. VERSSZAK.

6. Hogy a cseh király hitt vala, 6. Hogy a cseh király *hi* vala-
mint vendéget: mint vendéged
7. S ha te alattomban így ellene 7. S ha *te* alattomban így ellene
törnél... törnél....

29. VERSSZAK.

8. Felel érte, mind ez, mind a 8. Felel érte mind *e*, mind a
más világon. más világon!

34. VERSSZAK.

1. Nem esett ám könnyen olasz
öltőt venni: | 1. Nem esett ám könnyen olasz
(<i>köntöst: kivakarva</i>) venni: |
|---|---|

36. VERSSZAK.

5. Kocsis az ostorral pattogat és
kongat, | 5. Kocsis az ostorral (<i>csattogat</i>) és
kongat, |
|--|--|

44. VERSSZAK.

1. Parancsot a császár, s ada en-
gedelmet,	1. Parancsot a császár, ada en-
gedelmet,
5. Mérföldnyire immár a haran-
gok zugtak,	5. Mérföldnyire <i>már</i> a harangok
zugtak.

59. VERSSZAK.

8. Oda vagyunk! végünk! vége
ma mindennek! | 8. Oda vagyunk! Végünk! vége
(<i>van</i>) mindennek! |
|---|---|

61. VERSSZAK.

5. Rabol is: a hurezott holmit
lerakatja. | 5. Rabol is: a <i>félőbb</i> holmit le-
rakatja. |
|--|---|

62. VERSSZAK.

4. Szedi a nép össze, a mi féltő,
drága. | 4. <i>Vagy, mint tavasz, akkép föl-
verte virága.</i>
<i>Vagy tán kivirágzott: (közbe-
szurva czeruzával: tő) fehér a vi-
rága.</i> |
|---|--|

63. VERSSZAK.

5. Ha kijózanadnak félelem- és
borbul, | 5. Ha kijózanodnak félelem- és
(<i>bortul</i>), |
|---|--|

66. VERSSZAK.

8. S hajtja csehül egyre: »Práha«,
azaz »Prága.« | 8. S hajtja csehül egyre: »Práha«,
(<i>vagyis</i>) »Prága.« |
|---|--|

76. VERSSZAK.

3. Még fel sem ocsudik: hát ime
már most a	3. Még fel sem ocsudik: <i>ihol a
Jób posta,</i>
4. Prága elestével szalad egy Jób
posta.	4. <i>Prága elestéről hozván bizo-
nyost a.¹</i>

78. VERSSZAK.

8. Rád Morva-, Csehország száll-
jon örökségül.	8. <i>(Szálljon rád az)</i>

80. VERSSZAK.

5. Hamar a szerződés, békekötés
meglett. | 5. »Békekötés« szó előbb kihúзва
de a margón újra beiktatva
»(marad)« megjegyzéssel. |
|---|--|

81. VERSSZAK.

(Czeruzával.)

1. Ott három egész nap, három
egész éjjel	1. <i>Hanem ira titkon régi jegye-
sének,</i>
Múlatoz a többi koronás sze-
melylyel:	2. <i>Kiről még ezután fog szólni
az ének.</i>
Lajos esztét, szívét csudálva
csudálják,	3. <i>Hogy a jegyváltásnak nincs
ereje semmi</i>
Becsülik öreggé magyarok ki-
rályát. —	4. <i>Nem akarja ő a gyermeket
elvenni.</i>
Negyedik hajnalban lóra kap
és indul:	5. <i>De az őrzőbástyák tisztje ugy
kívánta</i>
Vigan koczog a had Prága
kapuin túl	6. <i>Legyen . . . a bizonyos iránta</i>
Kiki önnön tettét, elmondva
mi része	7. <i>Mert alkalom adtán az igát
lerázza</i>
Illeszti örömmel a közös egészbe.	8. <i>Követet is küldé, ki megma-
gyarázta.</i>

82. VERSSZAK.

Arany javításai a margón:

7. Melyet ha valaki pusztá szómra
kétel:	7. <i>Melyet ha valaki nem hisz avagy
kétel (czeruzával.)</i>
8. Könyvbe is megírta Illosvai
Péter.	<i>S könyvbe melyet három</i>

¹ A végleges szöveg írónnal a lapszélre jegyezve. (Szerk.)

*S könyvébe, melyet már két
század pecsétel.*

Évszázad pecsétel

A margó baloldalán:

*S könyvbe, mit háromezáz esz-
tendő pecsétel.*

96. VERSSZAK.

4. Mint a selyembogár szerelembe
fonja.

Margón: (baloldalon czeruzával).
*Selyemmel a leányt ... befonja ...
szálakkal.*

(Jobboldalon czeruzával):
*Selyembe bogárként, szerelembe
fonja.*

ÖTÖDIK ÉNEK.

Jelige:

Tholdi Miklós ezen igen busult
vala.

Jelige:

(Minden reménsége boritalban vala.)

3. VERSSZAK.

8. Ezt ha nem gondolta, ezt érzé
Piroska.

8. (Igy ha nem is gondolt, így érze
Piroska.)

4. VERSSZAK.

4. Hogy mi után áhít, még neki
se' mondta.

4. [Mi után lelkenedez] még neki se
mondta.

15. VERSSZAK.

1. Ül vala királyné, Lajos édes
anyja.
Nappali termében, mivel udvar
van ma.

1. (Ült a királyasszony) Lajos édes
anyja
(Bibor palotában), mivel udvar
van ma.

23. VERSSZAK.

7. Tudja, Lajossal már ki van
eljegyezve:

Arany jegyzete czeruzával:....
..... (De alább ki fog tűnni.
hogy Mariára gondol, mert Nápoly-
ból várja a Lajos nejét.)

25. VERSSZAK.

7. S míg egy nap a másra gör- 7. S míg egy nap a másra gör-
geti ön súlyát: geti (ön) súlyát:

26. VERSSZAK.

7. Álma világosság: szín, moz- 7—8. A kéziratlap jobb margó-
galom, élet: ján Arany jegyzete czeruzá-
8. Csupa homály, holt, vak, üres val: = ... *(mely szóra semmi*
az eszmélet. *szükség nem volt.)*

33. VERSSZAK.

2. Soha nem borul az apja sír- 2. Soha nem borul az (,) apja sir-
halmára! halmára!

39. VERSSZAK.

4. Megvíni had által minden 4. Megvíni had által minden
olyas várat. [rabló] várat.

45. VERSSZAK.

4. Kétfelől a hangot tenyerével 4. Kétfelől a hangot *(kezeivel)*
védve. védve.

46. VERSSZAK.

5. Esküdj, meg, enyim léssz; — 5. Esküdj, meg enyim, léssz; —
ha nem akarsz nőddé, *(nem akarom)* nőddé.

47. VERSSZAK.

8. Erre keselyüként süvölté Jo- 8. Erre *(miként kigyó sziszegé)*
dovna. Jodovna.

52. VERSSZAK.

3. »Kell lenni — kiáltják — még 4. Kell lenni — kiáltják — ott
ott elevennek!« még elevennek.

67. VERSSZAK.

7. *Süvei**) most már mind her- 7. Arany jegyzete *Süv-sógor*
czegek, királyok: *(Régi.)*

69. VERSSZAK.

8. S kezihez békülve, bocsánatot kérne. 8. *S békülve kezéhez, bocsánatot kérne.*

72. VERSSZAK.

7. S valamit csak sejtsem a királyné róla!... 7. Arany jegyzete a kéziratlap jobb margóján czeruzával (alig olvasható) *NB. a királyné, ellenében ezzel, végül.*

79. VERSSZAK.

1. És felimádkozván hajnali mécs mellett 1. És felimádkozván (*szomorú*) mécs mellett
2. Enyhült is. Azonban készülnie kellett, 2. (*Hajnalig*) enyhült is. Készülnie kellett.
5. Öltöztetik immár gondos, ügyes kézzel, 5. Öltöztetik (*is már*) gondos, ügyes kézzel,

84. VERSSZAK.

2. Végre nem állhatja: »Nosza, hol tévél szert, 2. Végre nem állhatja: »Nosza, hol *tettél* szert,

85. VERSSZAK.

8. Volt: az ki megesküdt, minap a templomba. 8. Volt: (*de hitet is mondott*) minap a templomba.

101. VERSSZAK.

5. Vért — a mitől ajka majd szinte kicsattan. 5. Vért — a mitől ajka (*szinte kinem*) csattan.

106. VERSSZAK.

6. Az előtte verdő nemes ártatlanság. 6. Az előtte verdő *igaz* ártatlanság.

HATODIK ÉNEK.

(1867.)

4. VERSSZAK.

3. Hol van a toll, a szó művészi hatalma, 3. Hol van *a szó, a toll* művészi hatalma,

16. VERSSZAK.

3. Nagyfaluba Miklós futtába be-
nézett.	3. Nagyfaluba (<i>kissé</i>) futtába be-
nézett.
8. S fölkeresi most nyert szalontai
odvát.	8. S fölkeresi (<i>Miklós</i>) szalontai
odvát.

23. VERSSZAK.

1. Támadt vala Bethlen, ama
Gábor öcsese, | 1. <i>Támad</i> vala Bethlen, ama Gá-
bor öcsese, |
|--|--|

1. VERSSZAK.

(Háromszáz hajduról szóló költ.)

4. Meg sem álla Nagy-Váradig.	4. Megsem <i>állott</i> Nagy-Váradig.

28. VERSSZAK.

(Toldi Szerelme.)

6. Nagy néha szobáit sorra körül-
nézi: | 6. Nagy néha szobáit (<i>sorba</i>) kö-
rülnézi: |
|--|---|

32. VERSSZAK.

5. Majd téli vadászat örömjére
gondol
Látva hogy a zúztól erdők
haja kondor:
<i>Pata</i> rengetegjén, mely még
ősi, szűzi,
Medve, bölény, farkas szomszédait
űzi. | 5. E sorokra utalva, czeruzával a
következő megjegyzéseket, me-
lyek ebben a formában <i>jegyzetei</i>
közé nincsenek felvéve, teszi
<i>Arany: Ezek ma természetesen</i>
<i>nincsenek</i> (patai erdőség). <i>De</i>
<i>csak az én gyermekkoromban</i>
<i>is ellehetett volna menni a patai</i>
<i>erdőből egészen Belényes váráig</i>
<i>vagy Erdélyig, csupa folytonos</i>
<i>erdőségben, melyben egyes falvak</i>
<i>irtott határai, mintegy csak szí-</i>
<i>getet képeztek. A XIV. század-</i>
<i>ban tehát belény és medve na-</i>
<i>gyon valószínű. — Ugyanez a</i>
<i>jegyzés más változatban a kéz-</i>
<i>iratlap jobb margóján tintával</i>
<i>írva és kihuzva: 18*) Most a</i>
<i>nagyvárad püspökség erdeje, de</i>
<i>csak az én értésemre is nagyon</i>
<i>megpusztítva.</i> |
|--|--|

42. VERSSZAK.

2. Áll, (csak az árnyéka van be- 2. Áll, (csak az árnyéka *(jelent*
lül a házban); *meg)* a házban);
8. Bátran, erős hangon így pat- 8. Bátran, erős hangon így *(per-*
toga nyelve: *düle)* nyelve.

46. VERSSZAK.

4. De a hang nem váltott: lett 4. De a *(hangja nem vált)*; lett
nagy öreg bögs. nagy öreg bögs.

70. VERSSZAK.

7. Urokat zöld lénán a hajóba 7. Urokat zöld lénán a hajóba
vitték, *tették*

49. VERSSZAK.

1. Utnélküli földet sokat ő bejára. 1. Utnélküli földet *tetemest* bejára.

50. VERSSZAK.

3. Hervadt liliomszál, — így hir- 3. *S bőre fehér bársony*, — így
deti szerte. hirdeti szerte.
Arcza . . . halavány.

56. VERSSZAK.

4. Nagy retesz őrizvén betörő [NB. *Nejét se' kiméli a gyáva*
gonosztul. *panasztúl (?)*]

64. VERSSZAK.

6. Csónakot a parthoz találá ki- 6. Csónakot a *(parton)* találá ki-
kötve. kötve.

75. VERSSZAK.

8. Akkor is ezt mondá, daczra 8. Akkor is *(így szólott)* daczra
emelt fővel. emelt fővel.

85. VERSSZAK.

4. Nekem élj egyedül »üdvem 4. Nekem élj egyedül *(»szivem*
birodalma.« *diadalma.«)*

A 82. oldalon a VI. ének 95., befejező, szakasza után: a kézirat-lap további részét Aranynek egy háromsoros jegyzete és a Toldi énekek versszakainak terjedelméről készített számvetési próbája töltik be. Ime:

(Eddig van a II-ik rész fele.)

NB. Miután felhagytam régi tervemmel (czeruzával: *talán?*) hogy az olasz hadjáratra *epice* kiterjeszkedjem, s ezt inkább csak epizódként akarom beszöni: nem volna lehetetlen az egészet XII. énekben fejezni, — ha.... birna vele test és lélek.

Ezután következik a számvetési próba, mely az Arany tervezését tünteti fel.

Első hat ének 40 és 466 vsz.	I. ének — 40 vszk.	VII. Ének 62
VII. » — 62 »	II. » — 62 »	VIII. » 94
VIII. » eddig 93 »	III. » 8 és 67 »	IX. » 102
Az egész eddig 40 + 599	IV. » — 100 »	X. » 113
40 fél v. sz. 20	V. » — 102 »	XI. » 136
összes 616	VI. » 32 és 95 »	111.
Eddig 40 és 466 versszak		

A 8 ének 40 + 631
 IX-dik én. — 102
 X, XI, XII circa 23 + 300
 lenne összesen 63 + 1033

$$3/631/220$$

$$\begin{array}{r} 7 \\ 16 \overline{) 217} 13\frac{1}{2} \text{ iv} \\ \underline{16} \\ 57 \\ \underline{48} \\ -9 \end{array}$$

$$32 = 16$$

$$\begin{array}{r} 3 \overline{) 48,2} 160\frac{2}{3} \text{ lap} = 10 \text{ iv } \frac{1}{8} \text{ rész} \\ \underline{3} \\ 18 \\ \underline{18} \\ 2/3 \end{array}$$

82-ik oldalon:

Az első *Toldi* _____ 211 vsz.
 A *Toldi* estéje 24 rövid és _____ 211 —
 a kettő — 24 röv. és _____ 422 vsz.

Toldi szerelme.

a 8 első ének 40 röv. és 631 vsz.

a IX-dik _____ 102

a X-dik _____ 113

eddig már 40 rövid és 846 vszak.

Még kell mintegy $\frac{23}{63}$ r. (Zách K.) 209

 Lenne összesen 1046. Tehát két és fél anyi,
 mint az előbbi kettő összesen.

A X első ének: 40 rövid és 846 vszak.

A XI hozzá _____ 136

 Összesen 40 röv. 982 még kell vagy 100 vsz.

XII ének 147

eddig 40 + 1093 (több, 1100 körül van)
és a Zách ballada. (Kihuzva.).

HETEDIK ÉNEK.

16. VERSSZAK.

7. Melyek nagy Etelét most is 7. Melyek nagy (*Att.* kihuzva) Ete-
 emlegetik, lét most is emlegetik,

17. VERSSZAK.

8. Én szent koronámra szennyet 8. *Szent(elt)* koronámra szennyet
 ne hozzatok. ne hozzatok.

20. VERSSZAK.

8. Mérföldekre nyuló, párducz- 8. Arany jegyzése a *nyék*-et ille-
 lakta nyéked? tőleg (czeruzával): *Régi neve a*
vadaskertnek.

22. VERSSZAK.

7. Maga a koronát féltő hegyi 7. Maga a koronát féltő hegyi
 fészek, (*vészek.*)

29. VERSSZAK.

Zács nádor, ebédnél, palotába
ronta stb.

A kéziratlap bal margóján e
 versszakra utalnak *Arany* követ-
 kező megjegyzései: *Ha a ballada*
a XII énekbe jó, akkor a vers-
szak fölösleges, kihagyandó lesz.

Mindjárt ezután egy másik,
valószínűleg később írott meg-
jegyzése olvasható:

»Szükséges ez itt is, így röviden.«

30. VERSSZAK.

1. E <i>kép</i> üldözi most, a Felicziané;	1. A sor fölött czeruzával ki-
huzva: <i>Ez eset üldö</i>
7. A nemesség is már csapatait
hozza,	7. A nemesség is már csapatait
(<i>hozta</i>),

55. VERSSZAK.

5. Vagy hazai lantra fületek már
gyöngé. | 5. Vagy hazai (<i>szóra</i>) fületek már
gyöngé. |
|---|---|

NYOLCZADIK ÉNEK.

18. VERSSZAK.

1. Haza juta mégis unokája kar-
ján; | 1. Haza (<i>jönne</i>) mégis unokája kar-
ján; |
|---|---|

29. VERSSZAK.

4. Könnyebb találgatni, hogy sem
visszamenni; | 4. Könnyebb találgatni, (<i>mint</i>) sem
visszamenni; |
|--|---|

30. VERSSZAK.

2. Hogy lyánya halálból uj életre
válík, | 2. Hogy lyánya <i>halottból</i> uj életre
válík, |
|---|---|

40. VERSSZAK.

4. Segíteni szakácsnak, ha paran-
csol: jer tedd. | 4. Segíteni szakácsnak, ha paran-
csol: [<i>ezt tedd</i>] |
|--|--|

45. ÉS 46. VERSSZAK KÖZÖTT.

(*Már hiszem, a mit mond, Bencze
öreg bátya
A mért kinevettem, hogy nincs ki
a kártya
Hogy te — fia régi, jó Kamza —
Rigónak —
Tátosnak születél, nem pusztá
csikónak.*)

*Lovak után hált ő: zivatar föl-
verte
S látta Rigót midőn száguldvá
lenyelte,
Mint tüzes kigyót, a tüzes isten-
nyíltát
Ugy fogadott téged méhébe, mint
fiát.)*

59. VERSSZAK.

4. Nem szájtáti <i>legény</i> volt ám	4. Nem <i>(vala hamvában holt lány)</i>
Anikó se:	Anikó se.

86. VERSSZAK.

4. És most kegyelemért esedezni	4. És most <i>(esedezve)</i> kegyelemért
küldte.	küldte.

KILENCZEDIK ÉNEK.

13. VERSSZAK.

4. Bak nagy zsákban gyapjut	4. Bak elé <i>zsák gyapjut, lebocsát</i>
ereszt, kóczot.	<i>pokróczot.</i>

23. VERSSZAK.

4. Áll, s a tengerparti erős várak	4. Áll, s a tengerparti <i>várak erős</i>
hossza.	<i>hossza.</i>

27. VERSSZAK.

1. Hosszabb: ha mi balra egy ke-
rülőt tévén
2. Ugy hatolunk át e nemes or-
szág szívéen,
3. Meghajtvá derékban tengertől
tengerig.*

* E sorokra utalva jegyzi meg a következőket Arany: *Itt elnézést kell kérnem a történetben jártas olvasótól. Művem egysége s a népies forma természete, mely bevégtelent nem tűr, kényszerít, hogy a nápolyi két hadjáratot — mely itt úgy is csak episod vagy háttér gyanánt szolgál — össze vonjam; alaptervem pedig azt kívánja, hogy Lajosnak D. Károly elleni gyűlöletét lehetőleg fokozzam egész a cathastropháig, melynél e hadjáratnak alig is volt egyéb eredménye. Ezért tétetem Lajossal e (megvallom elég, különös) oldal-*

mozdulatot, és hogy egyszersmind
alkalmam legyen a második had-
járat eseményeit (köztük Lajos
néhány személyes [ismeretes — ki-
huzva] kalandját) érinteni. A.

59. **V**ERSSZAK.

5. Lementem utána le a szikla- 5. Lementem utána, (*érte a sír*)-
boltba. boltba.

78. **V**ERSSZAK.

6. De kiszól az utas: hogy olyat csak merni!

86. **VERSSZAK.**

3. Hogy Toldinak adjon tiszta szobát hálni.

90. **VERSSZAK.**

2. S rónának ered, mely délre 2. *S tart a rónának*, mely délre
alattuk van. alattuk van.

93. **VERSSZAK.**

2. Keresik a gimet a völgyi sü-
rűbe',

94. VERSSZAK.

6. Foszladoz és hull mint szomorú-
füz ága.	6. <i>Porlik el és hull</i> } mint szomorú-
<i>Foszlik el és hull</i> } füz ága.
8. Zöld, veres, meg barna kérget
rak az alján.	8. Arany jegyzete czeruzával :
<i>még barna, vörös vagy sárga.</i>

96. **VERSSZAK.**

3. Ötszáz évvel utóbb — vagy igen, már többel.	3. Ötszáz évvel utóbb [<i>meg husz-huszonöttel.</i>]
4. Sokat ábrándozott egy beteg ősz ember.	4. Karlsbadi fürdőzésére való utalás. A margón ott áll czeruzával még a következő jegyzés: <i>Ott voltam: 1869 — 1876</i>

$$\begin{array}{r} 1348 - 1348 \\ \hline = 521 = 528. \end{array}$$

8. VERSSZAK.

7. Már libeg a kobzos, nem is ülhet szórén. 7. Már libeg a kobzos, nem is ülhet (*nyergén*.)

23. VERSSZAK.

4. Mi vagyunk háromszáz gyalogi Wernernek. 4. Mi vagyunk háromszáz [*talpasi*] Wernernek.
6. Titkot előttünk hát nincs mi okért zárolj. 6. Titkot (*mielőttünk lásd*) nincs mi okért zárolj.

25. VERSSZAK.

6. Csak *oldd meg a zsákot!* * vagy 6. Arany jegyzete: *Az az vallj.*
eme kardélre, *Tolvaj kifejezés.* (Czeruzával
margóra jegyezve.)

28. VERSSZAK.

1. »Uraim!« — felelt ő, s görnyede, has-fogva — 1. »Uraim!« felelt ő, [*s kérte hasát fogva*]. —

33. VERSSZAK.

5. Körül-körül mint a jó csikós szokása. 5. [*No nem azon pórén*], mint csikós szokása.
7. S míg ő üti szélről, ha kimozdul, képen: 7. S míg ő üti (czeruzával: *hasba*) szélről, ha kimozdul (czeruzával: *üti hátba*), képen:

42. VERSSZAK.

7. Éjszaki szél szárnyán — mondják ez a lárma
8. (Noha majd egy mérföld) elhallott a várba.

NB. Aranynak e sorokra vonatkozó jegyzete: *Nem oly képtelen nagyítás, mint első tekintetre látszik. Ime az 1879-i árvizkor Szegedről írják, hogy a dorozsmaiak jajkiáltása odáig hallatszott, pedig az is van egy mérföld. Igaz, hogy az árviz felülete vezette a hangot, de nálam meg a szél.*

55. VERSSZAK.

3. Serge utána s körül a sövényből 3. Arany jegyzete (czeruzával a margón): *lehet sövényből (sövénynyel szegett tábori lánczból),*

93. VERSSZAK.

7. Ki hiszi, hogy most már Lajos
elfogadja. | 7. Ki hiszi, hogy <i>Lajos most már
elfogadja.</i> |
|--|--|

99. VERSSZAK.

6. Inkább hiszi, csúffá, hogy örö-
mest tenné: — | 6. Inkább hiszi, csúffá <i>örömostebb
tenné: —</i> |
|---|--|

125. VERSSZAK.

1. Nem tiszte a lantnak olyatén
szolgálat.	1. <i>Nem tisztem a vőfély alacsony
szolgálat.</i>
7. Hátra nyújtván, abba <i>masszai</i> *
bort töltet.	7. Arany jegyzete (czeruzával a
margón): <i>Massicum, a Mapicus
hegyről mely termi. Nem tudom
a hegy nem Massa nevű hely-
ről neveztetett-e így. Keresni
kell jó mappán.</i>

TIZENKETTEDIK ÉNEK.

18. VERSSZAK.

2. Eszébe is jut egy — az ifjú
levente. | 2. Eszébe is <i>jutott</i> — az ifjú
levente. |
|--|--|

22. VERSSZAK.

2. Bencze meg a kobzos más tanyát
csináljon. | 2. <i>Benczével</i> a kobzos más tanyát
csináljon. |
|---|---|

11. VERSSZAK.

(Zách Klára.)

1. Vissza se' megy többé	1. Vissza <i>se (ment)</i> többé
2. Deli szüzek közzé	2. <i>(Szűz leányok)</i> közzé.

13. VERSSZAK.

3. Jöszte, borulj az ölemre,	3. Jöszte, borulj az ölemre
4. Mondd meg, édes lányom.	4. Mondd <i>(el.)</i> édes lányom.

20. VERSSZAK.

3. Mit kívánsz most királyi nőm! 3. Mit kívánsz most (*én királynőm*)
 4. Fájdalom díjába. 4. Fájdalom díjába.

39. VERSSZAK.

(Toldi szerelme.)

1. De leírnom, mit gyónt, nem 1. Arany jegyzete:*) Helyes:
 volna erányos.**) *üldomos. Így hallottam még én*
ezt az régi öregektől.

84. VERSSZAK.

1. Más követi aztán érkezének 1. Más követi aztán érkezének
 vissza. (*újra.*)

93. VERSSZAK.

1. Hanem a királyt én bocsátom 1. Hanem *én a királyt* bocsátom
 előre. előre.

103. VERSSZAK.

5. De tovább is egyre zokogott 5. De *utólag* egyre zokogott
 bánatja, bánatja,
 Mint mikor a sirást el a gyer- Mint mikor a sirást a gyer-
 mek hagyja: mek *elhagyja:*
 Majd szemeit törle, s a csilla- *Megtörle szemeit s a csillagos*
 gos égre égre
 Fölnézve sokáig, így szólala Fölnézve sokáig, így szólala
 végre: végre.

104. VERSSZAK.

2. Oda vársz, — meggyógyítsz 2. Oda vársz, — *ott vidítsz* boldog
 boldog szeretettel; szeretettel;
 5. Most kele — négy gödröt vájt 5. *Azután* négy gödröt vájt neki
 neki jó kardja. jó kardja.
 5. Most *fölkele*

105. VERSSZAK.¹

1. *A négy füz elárvult sarjai tán*
élnek
Ma is, ottalmában fejedelmi sze-
mélynek,

¹ E versszak történetét a Budapesti Szemle 1883. évf. 34-ik kötetében (129—133. l.) Gyulai Pál részletesen elbeszéli és az okokat is feltárja, melyek *Aranyt* arra indították, hogy életében a szubjektív vonatkozású sorok közlését ne engedélyezze.

*Ki, hogy e szép sziget rászálla
idővel,
Beszövé nagy multját virányos
jövővel
S hagyta, hogy a környék agg
fülemiléje
Éneke utolját ott elzengicsélje,
Azután hallgatva ott lelje
halálát
De kövessük Toldit és a rege
szálát.*

Következnek a JEGYZETEK és csak azután a Glossarium.¹

GLOSSARIUM.

Arany jegyzete :

Z betű a *V* betű előtt szedendő.
A latin betűkkel a latin *a-b-c*-ét
vettük át, hol a *V* az utolsó
betű *Z*-t csak azóta teszünk
végül, mióta németesedünk.

Arany jegyzete (czeruzával) :

*Confrontáltam minden egyes idézett
számot a szöveggel. 14/VII. 79.*

¹ A kézirat címlapjának első szövegezése is eltér helyenként a későbbi-
től. Öt olyan sor van ugyanis gondosan kivakarva a címlapon, melyeknek
eredetileg a Toldi szerelme első lapján kellett volna maradniok. Oly gondosan
vannak e sorok kivakarva, hogy csupán a következő öt szó olvasható még
belőlük: . . . *melyet pedig némely avult írások* . . . A jelige alatt ismét
két sor vakarás látszik, ez már egyáltalában nem olvasható. Megállapítható
azonban, hogy a kihúzott két sort jeligének tervezte *Arany* s helyettük alkal-
mazta később *Ilosvai* »Quid dam nosa juvat« kezdetű jelmondatát.

VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1904-BEN.

A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége a lefolyt évben rendes szokásához híven terjedelmes jelentésben adott számot működéséről. Jelentése részletes képet nyújt a hazai könyvtári ügy fejlesztése érdekében az állam és társadalom részéről kifejtett törekvések eredményeiről s a főfelügyelőség hatáskörébe tartozó könyvtárak ez évi állapotáról.

A törvényhatóságok és községek, egyházak és egyesületek múzeumi és könyvtárai közül az orsz. főfelügyelőség a lefolyt év alatt 65 intézet felett gyakorolta az állami felügyeletet. Ezek között 17 önálló könyvtár volt és 38 olyan múzeum, a mely nyilvános könyvtár jellegével bíró könyvgyűjteménynek van birtokában. Ez intézetek jegyzéke a következő:

1. Árva vármegye Csaplovics-könyvtára Alsókubinban,
2. az aradi Kölcsey-egyesület könyvtára,
3. Bars vármegye múzeuma Aranyosmaróton,
4. Sáros vármegye múzeuma Bártfán,
5. a besztercebányai városi múzeum,
6. a békés-csabai múzeum (a békéscsabai múzeum-egyesület tulajdona),
7. a budai könyvtár (a budapesti könyvtár - egyesület tulajdona),
8. a Dunamelléki ev. ref. egyházkerület Ráday-könyvtára Budapesten,
9. a debreczeni ev. ref. főiskola könyvtára,
10. a debreczeni városi múzeum,
11. a szolnok-dobokamegyei irodalmi, történelmi és ethnographiai társulat gyűjteményei (a deési állami főgimnázium igazgatóságának és az Erdélyi Múzeum érem- és régiségtára igazgatóságának gondozása alatt) Deesen és Kolozsvárt,

12. a hunyadmegyei múzeum Déván (a hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat tulajdona),

13. a tiszai ág. h. ev. egyházkerületi kollégium könyvtára Eperjesen,

14. az esztergom-vidéki régészeti és történelmi társulat múzeuma Esztergomban,

15. a felkai Tátra-múzeum (a felkai Tátra-múzeumegylet tulajdona),

16. a győri városi könyvtár,

17. a békésvármegyei múzeum Gyulán (a békésvármegyei közművelődési egyesület tulajdona),

18. az alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természet-tudományi egylet múzeuma Gyulafehérvárott,

19. a hódmezővásárhelyi ev. ref. főgimnázium könyvtára,

20. a honti múzeum Ipolyságon (a hontvármegyei múzeum-társulat tulajdona),

21. a kassai múzeum (Kassa sz. kir. város tulajdona),

22. a kecskeméti városi múzeum és könyvtár,

23. a keszthelyi Balatoni múzeum (a Balatoni múzeum-egyesület tulajdona),

24. a kiskúnhalasi ev. ref. főgimnázium könyvtára,

25. az erdélyi Kárpát-egyesület múzeuma Kolozsvárott,

26. a komáromi múzeum (a komáromvármegyei és városi múzeum-egyesület tulajdona),

27. a losonczy városi közkönyvtár.

28. a lőcsei ág. h. ev. egyház könyvtára,

29. a mosonmegyei múzeum Magyaróvárott (a mosonmegyei történelmi és régészeti egylet tulajdona),

30. a máramarosszigeti ev. ref. főiskola könyvtára,

31. a máramaros-vármegyei múzeum Máramarosszigeten (a máramarosmegyei múzeum-egyesület tulajdona),

32. a borsod-miskolci múzeum Miskolczon (a borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület tulajdona),

33. a miskolci ág. h. ev. egyház könyvtára,

34. a nagybányai városi múzeum,

35. a nagyenyedi Bethlen-főiskola múzeuma és könyvtára,

36. Szatmár vármegye múzeuma Nagykárolyban,

37. a nagyszebeni erdélyi Kárpát-egyesület múzeuma,

38. a biharmegyei múzeum Nagyváradon (a biharmegyei és nagyváradai régészeti és történelmi egyesület tulajdona),
39. a nagyváradai királyi jogakadémia könyvtára,
40. Szabolcs vármegye múzeuma és könyvtára Nyíregyházán,
41. Nyitra vármegye múzeuma Nyitrán,
42. a pápai ev. ref. főiskola gyűjteményei,
43. a pécsi városi múzeum,
44. a poprádi Kárpát-múzeum (a magyarországi Kárpát-egyesület tulajdona),
45. a pozsonyi orvos- és természettudományi egyesület múzeuma Pozsonyban,
46. a pozsonyi városi közkönyvtár,
47. a pozsonyi városi múzeum,
48. a selmeczbányai városi múzeum és könyvtár,
49. a Székely Nemzeti Múzeum Sepsiszentgyörgyön (Háromszék vármegye tulajdona),
50. Sopron vármegye és Sopron sz. kir. város régiségi múzeuma Sopronban,
51. a szabadkai városi múzeum és közkönyvtár (a szabadkai közkönyvtár- és múzeum-egyesület tulajdona),
52. a szatmári Kölcsey-kör múzeuma,
53. a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum,
54. Tolna vármegye múzeuma Szegszárdon,
55. a csongrádvármegyei történelmi és régészeti társulat múzeuma Szentesen,
56. a vasvármegyei múzeum Szombathelyen (a vasvármegyei kultur-egyesület tulajdona),
57. a délmagyarországi természettudományi múzeum Temesvárott (a délmagyarországi természettudományi társulat tulajdona),
58. a délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum ugyanott (a délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat tulajdona),
59. a temesvári városi könyvtár,
60. a tiszafüredi múzeum (a tiszafüredi múzeum- és könyvtáregylet tulajdona),
61. a turóczzsentszentmártoni tót múzeum (a turóczzsentszentmártoni múzeumi tót társaság tulajdona),
62. a váczi múzeum (a váczi múzeum-egyesület tulajdona),

- 63. a verseczi városi múzeum és könyvtár,
- 64. Veszprém vármegye múzeuma Veszprémben,
- 65. a bácsbodrog-vármegyei múzeum Zomborban (a bács-bodrog-vármegyei történelmi társulat tulajdona).

A felsorolt intézetek közül a budapesti Ráday-könyvtár, az eperjesi ág. h. ev. egyházkerületi kollégium könyvtára, a lőcsei ág. h. ev. egyház könyvtára és a pápai ev. ref. főiskola könyvtára ez év folyamán léptek a főfelügyelőség kötelékébe s ugyancsak ez évben terjesztetett ki az állami felügyelet a nagyenyedi ev. ref. főiskola könyvtárára is. Viszont amaz intézetek közül, melyek már korábban a főfelügyelőség hatáskörébe tartoztak, Szabolcs vármegye nyíregyházai törvényhatósági közkönyvtára és a verseczi városi nyilvános könyvtár az illető helyeken létező vármegyei, illetve városi múzeumokkal egyesítettén, az önálló intézetek sorából töröltettek.

Ez intézetekkel szemben a szervezeti szabályzatában megállapított elvek alapján az orsz. főfelügyelőség az eddig követett irányban töltötte be hivatását, pénzbeli segélyekkel és gyűjteménytárgyak adományozásával járulva fentartásukhoz és fejlesztésükhöz, segédkezet nyújtva megfelelő elhelyezésük kérdésének megoldásához és a gyűjtemények szakszerű felállításához, szaktanfolyam rendezése s fontos elvi kérdések megvitatásával igyekezve előkészíteni a múzeumi és könyvtári ügy egységes irányban való fejlesztését.

A főfelügyelőség e feladataival járó kiadásaink fedezésére az állami javadalom az 1904. évi állami költségvetésben a rendes kiadások rovatánál 129,380, a rendkívüli kiadásoknál 68,000 koronában állapítottatott meg, s a rendes kiadások összegéből 32,850.58 kor. fordítottatott könyvtári czélokra.

Rendes évi segély czímen 22,000 kor. osztatott szét a könyvtáraink között. Ez összegből a következő 27 gyűjtemény részesült segélyben :

- Az alsókubini Csaplovics-könyvtár kapott 600 koronát,
- az aradi Kölcsény-egyesület 1400 koronát,
- a besztercebányai városi múzeum könyvtára 400 koronát,
- a budapesti könyvtár-egyesület budai központi könyvtára 800 koronát,
- a debreczeni ev. ref. főiskola könyvtára 1600 koronát,
- az eperjesi ág. h. ev. főiskola könyvtára 800 koronát,
- a győri városi könyvtár 400 koronát,

a hódmezővásárhelyi ev. ref. főgimnázium könyvtára 800 koronát,

a hontvármegyei múzeum-egyesület ipolysági múzeumának könyvtára 200 koronát,

a kassai városi múzeum könyvtára 2000 koronát,

a kecskeméti városi múzeum könyvtára 500 koronát,

a kiskúnhalasi ev. ref. főgimnázium könyvtára 800 koronát,

a losonczy városi könyvtár 400 koronát,

a löcsei ág. h. ev. egyház könyvtára 500 koronát,

a máramarosszigeti ev. ref. lyceum könyvtára 1600 koronát,

a nagybányai városi múzeum könyvtára 400 koronát,

a nagyenyedi Bethlen-kollégium könyvtára 800 koronát,

a nyitra-vármegyei múzeum könyvtára 1000 koronát,

a pozsonyi városi könyvtár 1600 koronát,

a selmeczbányai városi múzeum könyvtára 400 koronát,

a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum könyvtára 600 koronát,

a szatmári Kölcsey-kör múzeumának könyvtára 400 koronát,

a szegedi Somogyi-könyvtár 1600 koronát,

Tolna vármegye szegszárdi múzeumának könyvtárszükségleteire 500 koronát,

a vasvármegyei kultur-egyesület szombathelyi könyvtára 500 koronát,

a verseczi városi múzeum és könyvtár 500 koronát,

a veszprém-vármegyei múzeum könyvtára 800 koronát.

Az itt felsorolt segélyeken kívül a gyarapítási és rendezési célokra szolgáló állami javadalomból a temesvári városi könyvtár a *Baróti* Lajostól és *Berkeszi* Istvántól 4000 koronáért megvásárolt könyvtárak vételárának felerészben való fedezésére 2000 korona külön segélyben részesült és a magyaróvári múzeum részére 300 koronáért megszerezettek *Cohen* ismertebb munkái. A főfelügyelőség ezenkívül 1795-92 koronát fordított szakkönyvek beszerzésére, 1617-66 koronát könyvtárak rendezésére, 2900 koronát a könyvtári tanfolyam és 2230 koronát a Magyar Minerva III. évfolyama szerkesztési költségei fedezésére.

Az építkezésekre és beruházási jelleggel bíró beszerzésekre a megszavazott rendkívüli javadalomból pedig az 1903-iki költségvetési tételekkel együtt, melyek kiutalványozása ez évben történt

meg, 24,000 korona esett könyvtári czélokra, nevezetesen, az alsókubini Csaplovics-könyvtár építkezésére 30,632 kor. segély 1. részlete fejében az 1903. évi javadalomból 5000 kor., a 2. részlet fejében az 1904. évi javadalomból 5000 kor., összesen 10,000 kor.,

a budapesti könyvtár-egyesület könyvtárának bútorzására 5000 kor. segély 3. részlete fejében 1000 kor.,

a Dunamelléki ev. ref. egyházkerület Ráday-könyvtárának berendezésére 10,000 kor. segély 1. részlete fejében 5000 kor.,

a Miskolczon létesítendő nyilvános könyvtár épületére 20,000 kor. segély 1. részlete fejében az 1903. évi javadalomból 2000 kor., a 2. részlet fejében az 1904. évi javadalomból 2000 kor., összesen 4000 kor.,

a pozsonyi városi közkönyvtár berendezésére 40,000 kor. segély 4. részlete fejében 4000 korona utalványoztatott ki.

A rendes évi segélyek és a külön címek alatt utalványozott segélyösszegek első sorban az illető intézetek fenntartási és gyarapítási szükségleteire szolgáltak fedezetül. A segélyösszegek ez irányban való felhasználására az országos főfelügyelőség a hozzá előzetesen benyújtott tervezetek alapján adta meg jóváhagyását, szabályszerű jelentés és számadások benyújtására utasítva a segélyezett intézeteket. Ennek a kötelezettségnek a segélyben részesülő 48 intézet közül 40 tett eleget, úgymint: az aradi Kölcsey-egyesület múzeuma, a besztérczebányai múzeum, a budai könyvtár, az eperjesi ág. h. ev. kollégium könyvtára, a győri városi könyvtár, a halasi és a hódmezővásárhelyi ev. ref. főgimnáziumok könyvtárai, az ipolysági, kassai, kecskeméti múzeumok, a losonczy városi közkönyvtár, a máramaroszigeti ev. ref. főiskola könyvtára, a nagybányai múzeum, a nagyenyedi Bethlen-kollégium könyvtára, a nyitrai múzeum, a pozsonyi városi közkönyvtár, a selmeczbányai, sepsiszentgyörgyi és szatmári múzeumok, a szegedi Somogyi-könyvtár, a szegszárdi múzeum, a szombathelyi könyvtár, a verseczi városi múzeum és könyvtár.

Az előző évi segélyek felhasználásáról elmaradt jelentésük beküldésével a békéscsabai múzeum, a debreczeni ev. ref. főiskola könyvtára, a kassai, a sepsiszentgyörgyi múzeumok és a szabadkai múzeum és közkönyvtár tettek utólag eleget elszámolási kötelezettségüknek.

A pénzbeli segélyezés mellett ez év folyamán is jelentékeny gyarapodásban részesültek intézeteink ama könyvtári anyag-

ból, a mely az ez évi és korábbi beszerzésekből az intézetek között való szétosztás végett a főfelügyelőség rendelkezésére állott.

A főfelügyelőség kiadásában megjelent műveken, ú. m. a Magyar Minerva III. évfolyamán és a kassai múzeumi könyvtár lajstromán kívül, melyekben az összes intézetek részesedtek, a szak-könyvek beszerzésére szolgáló javadalomból beszerzett művek közül szétosztatott a »Magyarország történeti emlékei az ezredéves orsz. kiállításon« című kétkötetes diszmunka 29 példánya és az *Ehrenreich*-féle »Icones principium, procerum, ac praeter hos illustrium virorum matronarumque veteris et praesentis aevi, quibus Hungaria et Transylvania clarent« című arcképalbum új kiadásának 37 példánya. Ezenkívül a vallás- és közoktatásügyi miniszterium ajándékából *Matlekovics* »Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor« című 9 kötetes munkájából 45 példány, gróf *Zichy* Jenő »Harmadik ázsiai utazása« I. k. 1. és 2. részéből és II. kötetéből 10 példány, Bloch József »A hegedűjáték kézikönyve« és *Molnár* Géza »A magyar zene elmélete« című munkájából 33 példány s a »Magyar-Szölgyén és Párkány-Nána agrogeológiai térképe« cz. kiadványból a hozzátartozó 2—2 magyarázó füzettel 19 példány, továbbá a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatóságának ajándékából az intézet 1903. évi jelentésének 63 példánya s a Magyar Könyvszemle 1903. évi 4. s 1904. évi 1—3. füzetének 49 példánya, *Csapó* Vilmos cs. és kir. kamarás ajándékából a »nemeskéri Kiss Pálné, született tagyosi Csapó Ida naplójából« című kiadvány 29 példánya és dr. *Cserni* Béla »A tanító és a régészet« s »A szárazság a régészet szolgálatában« című füzetéből a szerző ajándékaul 38 példány osztatott szét a főfelügyelőség hatáskörébe tartozó intézetek között s ez utóbbi füzetekből 32 példány jutott népkönyvtárak között való szétosztás céljából az országos tanács rendelkezésére.

A Grimani-Breviarium hasonmás-kiadása I. és II. kötetének az orsz. főfelügyelőség részére megrendelt két példánya közül egy letéteményként a Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi országos könyvtárában nyert elhelyezést.

A gyarapodásokhoz kell számítani a hazai nyomdatermékek sajtóügyi köteles példányainak az 1903. év II. és az 1904. év I. feléből származó anyagát, mely az eddigi eljáráshoz híven az Erdélyi Múzeum könyvtárán kívül a budai könyvtárban, a debre-

czeni ev. ref. főiskola könyvtárában, a kassai múzeumban, a nagyvárad kir. jogakadémiai könyvtárban, a pécsi városi múzeumban, a pozsonyi városi közkönyvtárban, a selmeczbányai városi múzeumban, a szegedi Somogyi-könyvtárban, a szombathelyi múzeumban és a temesvári városi könyvtárban nyert elhelyezést.

A gyűjtemények gyarapítását célozták a főfelügyelőség amaz intézkedései is, melyek odairányúlnak, hogy az egyes intézetek gyűjtemény anyagának fölös példányai összeírassanak és rendezésük befejezte után egymás anyagának kiegészítésére legyenek értékesíthetők. Az első lépés e téren a Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi országos könyvtára többes példányainak a főfelügyelőség költségén való összeírása; e művelet folyamán ez évben 3013 munka 4223 kötetről készült czédula.

A múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsának kezdeményezésére egyidejűleg a vidéki könyvtárak duplum-anyagának összeírása tárgyában is megtétettek a szükséges intézkedések; a főfelügyelőség felhívásának eredményeül 29 intézet jelentette, hogy készséggel vállalkoznak többes példányaik összeírására s ezek közül a besztérczbányai városi múzeum és könyvtár, a budapesti könyvtár-egyesület központi könyvtára, a győri városi könyvtár, a kassai városi múzeum, a kecskeméti városi múzeum és könyvtár, a losonci városi közkönyvtár, a mosonmegyei történelmi és régészeti egyesület magyaróvári múzeuma és Tolna vármegye szegszárdi múzeuma tett eleget az év folyamán ígéretének. Az ekként összeállítandó jegyzékek alapján a főfelügyelőség feladata leendő csereügyletet az egyes intézetek között közvetíteni, s e művelet kétségtelenül értékes anyaggal fog hozzájárulni könyvtáraink gyarapításához.

A gyűjtemények szakszerű gondozására irányuló feladatainak a főfelügyelőség ez évben is, mint az előzőben, első sorban szaktanfolyamaink folytatásával kívánt eleget tenni. Ez év folyamán ismét a könyvtári szakra kerülván a sor, a főfelügyelőség fennállása óta negyedizben nyújt alkalmat arra, hogy könyvtáraink gondozói a hivatásukhoz szükséges szakismereteket eisajátíthassák. A folyó évben rendezett tanfolyam július hó 4—14. napjaiban a Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi országos könyvtárának helyiségeiben a könyvtár igazgatója, dr. *Fejérváthy* László egyetemi tanár, múzeumi és könyvtári orsz. felügyelő vezetése alatt tartá-

tott meg. Előadásai két csoportra oszlottak: dr. *Fejérfpataky* László orsz. felügyelő 16 órában a palaeografiáról és a kéziratok kezeléséről tartott előadást és dr. *Esztegar* László múzeumi őr, valamint *Varjú* Elemér múzeumi segédőr 12, illetve 18 órában az elméleti és gyakorlati könyvtári ismereteket adták elő; az elméleti előadásokat a Széchényi országos könyvtárban végzett gyakorlatok, s az egyetem és müegyetem könyvtárainak s az országos levéltárnak megtekintése egészítette ki.

A tanfolyamon a főfelügyelőség hatáskörébe tartozó gyűjtemények részéről az aradi Kölcsey-egyesület, a bártfai múzeum, az eperjesi ág. h. ev. főiskolai könyvtár, a máramarosszigeti ev. ref. főiskolai könyvtár, a nyitravármegyei múzeum, a szabadkai városi múzeum és könyvtár, a szegszárdi múzeum és a verseczi városi múzeum és könyvtár kiküldöttei a főfelügyelőség anyagi támogatásával vettek részt. A többi intézetek közül a komáromi vármegyei könyvtár és a nagyvárad Szigligeti-kör küldte ki, szintén a főfelügyelőség anyagi támogatásával, megbízottját. Ezenkívül a fővárosból 4, Szegedről 2, Kassáról, Lőcséről és Ujvidékről 1—1 önkéntes jelentkező hallgatta a tanfolyam előadásait.

A Magyar Minervából ez évben a III. évfolyam jelent meg, a főfelügyelőség előadó-titkárának vezetése alatt dr. *Gárdonyi* Albert, Budapest székesfőváros könyvtárnokának szerkesztésében, mint a főfelügyelőség és az országos tanács közös kiadványa. A hazai múzeumok és könyvtárak e czimkönyve a fővárosnak és a vidék 687 városának és községének 1509 gyűjteményét ismeretve minden eddiginél teljesebb képet nyújt a hazai múzeumi és könyvtári ügy állapotáról.

A hatáskörén kívül álló közgyűjtemények közül kettőnek ügyeivel volt alkalma a főfelügyelőségnek ez év folyamán foglalkozhatni s azoknak a főfelügyelőség kötelékébe leendő felvételét előkészíthetni.

Komárom vármegye közönsége már ez év elején kifejezte abbéli óhajtását, hogy könyvtára, mely *Kulcsár* István alapításának köszöni létét, állami támogatással a nyilvános használatra alkalmassá tétessék, s az országos főfelügyelőség által az állami segélyezés elfogadásával járó kötelezettségek felől felvilágosítatva, október 17-ikén kelt közgyűlési határozatával kimondta annak állami felügyelet alá helyezését. Egyidejűleg részletes tervezetet

mutatott be a könyvtár megfelelő elhelyezéséről, rendkívüli állami segítytől várva e kérdés megoldását. A közgyűlési határozatot az országos főfelügyelőség jóváhagyásra ajánlva terjesztette fel a magas minisztériumhoz, annak megtörténte utánra tartva fent a helyiség kérdésének érdemleges tárgyalását.

A szászvárosi ev. ref. Kuún-kollégium előjáróságával, az országos tanács útján kifejezett kérésére, a főfelügyelőség közölte azokat a feltételeket, a melyekhez a szervezeti szabályzat az állami segítyezést köti, azok elfogadásától téve függővé a gyűjteménynek a felügyelőség kötelékébe való felvételét.

Külföldi intézeteket érdeklő ügyekben a magas minisztérium négy ízben vette a főfelügyelőség szolgálatait igénybe. A római lateráni káptalan levéltárából elveszett Palestrina-kézirat nyomozása ügyében a debreczeni ev. ref. főiskolai könyvtár, a kassai múzeum, a pozsonyi városi közkönyvtár és a szegedi Somogyi-könyvtár és a városi múzeum igazgatóságaihoz intéztetett felszólítás. Hasonló intézkedés történt a bloisi könyvtárból eltűnt XV. századbéli latin nyelvű imádságos könyv nyomozása érdekében. Végül a berlini porosz kir. tudományos akadémiának a középkori és a kora-felnémet kéziratok összeírása érdekében kiadott körlevelére a főfelügyelőség felkérte a hazai nagyobb könyvtárak vezetőit az e csoportbeli netalán birtokukban levő kéziratok jegyzékének összeállítására, a czélból, hogy azokat a nevezett akadémia megbizottjának rendelkezésére bocsáthassuk.

A főfelügyelőség tagjai a szakkörükbe vágó kérdések elintézésében való részvételen kívül ez évben is pontosan megfeleltek ama kötelességüknek, hogy hivatalos utaikon személyes tapasztalatok útján szerezzenek tájékozást a hatáskörünkbe tartozó intézetek ügyeiről.

Az országos főfelügyelő a nagybányai és veszprémi múzeumok és a temesvári városi könyvtár megnyitásán való részvételén kívül meglátogatta a kassai, máramarosszigeti, szegedi és temesvári gyűjteményeket.

Szalay Imre helyettes főfelügyelő a pécsi múzeum megnyitásán kívül Pozsonyban, Szombathelyen és Verseczen a múzeumi és könyvtári építkezések ügyében tett hivatalos látogatást.

Az orsz. főfelügyelőség többi tagjai közül *Czigler* Győző orsz. felügyelő Kassán és Pozsonyban tanulmányozta a megoldásra váró múzeumi építkezési kérdéseket, dr. *Fejérfataky* László orsz. fel-

ügyelő Aradon, Nyitrán, Pozsonyban, Szabadkán, Szegeden, Szombathelyen, Temesvároton, Verseczen és Veszprémben, dr. *Horváth Géza* orsz. felügyelő Felkán, Kassán, Máramarosszigeten, Miskolczon, Poprádon, Pozsonyban, Szabadkán, Szegeden és Temesvároton s végül dr. *Schönherr Gyula* előadó-titkár Aradon, Deésen, Felkán, Kassán, Kolozsvárt, Máramarosszigeten, Nagybányán, Nyitrán, Pécsen, Poprádon, Pozsonyban, Szegeden, Temesvároton, Vácson, Verseczen és Veszprémben látogatta meg a hatáskörünkbe tartozó intézeteket.

Ezenkívül a múzeumok és könyvtárak országos szövetségének Temesvárt október 29-én tartott közgyűlésén résztvettek az orsz. főfelügyelőség részéről a főfelügyelő és a helyettes főfelügyelő, *Czigler Győző*, dr. *Fejérfataky László*, dr. *Horváth Géza* és *Radács Jenő* orsz. felügyelők és dr. *Schönherr Gyula* előadó-titkár, s a közgyűlést követő napon Verseczen tartott ülés *Szalay Imre* helyettes orsz. főfelügyelő vezetése alatt folyt le.

A jelentés további folyama az állami felügyelet alatt álló tudományos közgyűjtemények állapotáról, az év folyamán kifejtett munkásságukról, a fejlesztésük érdekében tett intézkedésekről és ezek eredményeiről ad számot. Ebből a részből egész terjedelműben közöljük azokat az adatokat, a melyek a könyvtárak ügyeire vonatkoznak, vagy azokkal összefüggésben állanak.

Alsókubinban az árvavármegyei Csaplovics-könyvtár helyiség hiányában még mindig nem felelhet meg rendeltetésének, a lefolyt évben történt intézkedések azonban reményt nyújtanak arra, hogy az építkezés kérdése rövid idő alatt kedvező megoldást fog nyerni. A könyvtári épület tervei az országos magyar képzőművészeti tanács által felülbíráltatván, a miniszterium felhívására újból átdolgoztattak; s a vármegye közönsége hivatalos értesítést nyerve a felől, miként az építkezés költségeihez az állami hozzájárulás összege 30,632 koronában állapított meg, május 10-én hozott határozatában kimondotta, hogy a könyvtár épületét 50,631.90 kor. költséggel felépíti s a belügyminiszterium által már engedélyezett 12,000 koronán felül hiányzó összeget kölcsön útján fedezi. A belügyminiszterium e határozatot október 13-ikán azzal a kijelentéssel hagyván jóvá, hogy az építkezési tervek és költségvetés bemutatása után a 12,000 kor. ki fog utalványoztatni, most már remélhető lehet, hogy az építkezés az 1905. év folyamán megtörténik.

A könyvtár 1903. évi állapotáról benyújtott jelentés adatai

szerint az államsegély a könyvtár rendezésére használtatott fel, de a könyvanyag cézudulázása ez év folyamán a helyviszonyok mostohasága miatt csak lassú mértékben haladhatott előre, s a könyvtárnok tevékenysége csupán a könyvtár ritkaságainak kiválasztására és a könyvtár történetére vonatkozó adatok összegyűjtésére szorítkozott. A könyvtár számadásai 3605 kor. bevétellel és 2155·43 kor. kiadással zárultak, mely összegből 695·45 kor. tőkésítésre, 1096 kor. a személyzet díjazására, 182·42 kor. a könyvtár gyarapítására, 15·56 kor. könyvkötésre, 97·20 kor. bútorzási és berendezési költségekre és 68·80 kor. irodai kiadásokra fordított.

Aradon a Kölcsey-egyesület gyűjteményei az utóbbi években nem állván kellő gondozás alatt, állandó könyvtárnok és múzeumi őr alkalmazása vált szükségessé, a mit az orsz. főfelügyelőség az által tett lehetővé, hogy az állami segélyből évi 800 koronát az alkalmazandó tisztviselő díjazására engedett felhasználni. Az egyesület által megválasztott múzeumi tisztviselő július havában lépett hivatalába, de félévi működése alatt nem lévén képes megfelelni a hozzáfűzött várakozásnak, az év letelte előtt megvált állásától. Az egyesület vezetősége az állást a főfelügyelőség előzetes megbírlása és jóváhagyása alapján töltötte be, s a megválasztott új tisztviselő a következő év elején foglalta el hivatalát.

Az állami segélyből 400 kor. a gyűjtemények öre félévi tiszteletdíjának pótlására és 1000 kor., mint az előző években, az Atzél-könyvtár vételárának törlesztésére fordított. Az egyesület az 1902. évi működéséről nyomtatásban megjelent jelentésen kívül az 1904. évben közrebocsátott első évkönyve első felének beküldése útján számolt be munkásságáról és gyűjteményei állapotáról. 1904. évi számadásai 6769·47 kor. bevételt és 5918·52 kor. kiadást tüntetnek fel; a kiadásokból 1676 kor. esik a múzeum személyzetének díjazására, 2644·85 kor. a gyűjtemények gyarapítására, 264·83 kor. a múzeum házi szükségleteire.

Besztercebányán a városi múzeum elhelyezésének kérdése a megoldás küszöbéig jutott el az által, hogy az úgynevezett Mátyás-ház átalakításának költségeire kért, 30,958·53 koronát kitevő fedezet az orsz. főfelügyelőség és a műemlékek orsz. bizottsága javadalmának terhére egyenlő arányban engedélyeztetvén, annak a főfelügyelőségre eső része az 1905. évtől kezdve 3 évi részletben a költségvetési előirányzatba felvétellett. Az átalakítás a költségvetés

törvényerőre emelése után a műemlékek országos bizottsága által készített tervek alapján fog végbemenni. A 400 kor. állami segély a könyvtár részére 1903-ban eszközölt vásárlások fedezésére fordított.

Budapesten a budapesti könyvtár-egyesület által fenntartott nyilvános könyvtár, mint az előző években, úgy ez év folyamán is teljesen rendezett viszonyok között szép eredménnyel töltötte be hivatását. Az egyesület évi jelentésének adatai szerint a központi könyvtár rendezése teljes befejezést nyert; a könyvtár anyaga 219 dbbal gyarapodott s az olvasók száma 5278 volt. Az évi számadások 9437·91 kor. bevétellel és 7944·72 kor. kiadással zárultak; a kiadásokból személyi kiadásokra 2141·41 kor., a központi könyvtár gyarapítására 800 kor., könyvkötésre 226·10 kor., bútorzási és berendezési költségekre 1144 kor. esik. Az egyesület által fenntartott népkönyvtár gyarapítási költségei a számadásokban 1200 koronával szerepelnek. A rendes évi államsegély első sorban új könyvek vásárlására s részben a könyvtár hiányainak pótlására fordított; ez összegből 59 mű 125 kötete szereztetett be és 5 folyóirat előfizetési díjai fedeztettek. A könyvtár bútorzatára engedélyezett 5000 kor. rendkívüli segélyből ez évben a harmadik 1000 koronás részlet volt esedékes, mely az előző részletekhez hasonlóan a bútorzás költségeiből fennmaradó tartozás törlesztésére használtatott fel. Az egyesület könyvtárai egy igazgató, egy könyvtárnok és két segédtsízt gondozása alatt állanak, kik közül a két utóbbi részesül tiszteletdíjban.

A dunamelléki ev. ref. egyházkerület Ráday-könyvtára részére, mely az 1903. év folyamán kérte az állami segélyt, az orsz. főfelügyelőség a könyvanyag hiányainak kiegészítése és a könyvtár rendezése céljaira 10,000 kor. rendkívüli segélyt hozott előirányzatba, melynek első részletéül az 1904. évi állami költségvetésbe 5000 kor. vétetett fel. E segély megszavazásából kifolyólag a könyvtár tényleg felvétellett az orsz. főfelügyelőség hatáskörébe tartozó tudományos közgyűjtemények közé, de az összeg folyósítása csak az év utolsó napjaiban történhetvén meg, a hivatalos érintkezés a könyvtár fenntartó hatóságával csupán a jelen év folyamán vehette kezdetét.

Debreczenben az ev. ref. főiskola nagykönyvtára ez évben léptette életbe 1903-ban megállapított szabályzatát, mi felől a tiszántúli ev. ref. egyházkerület püspöke április 5-ikén 1013. sz. alatt

kelt iratában értesítette a főfelügyelőséget. A nagykönyvtár ez évi államsegélye a főfelügyelőség utasításai alapján a könyvtár kettőspéldányainak rendezésére s azok jegyzékének kiadására lett volna fordítandó, akként azonban, hogy azt a törzsanyag czédula-katalogusa elkészítésének meg kell előznie. A könyvtár vezetősége azonban az év folyamán sem a nagy munkálatnak megkezdéséről, melyre az 1902. és 1903. évi segélyek 9000 koronát kitevő összege állott rendelkezésre s melynek részletes tervezete még 1903-ban nyerte meg a főfelügyelőség jóváhagyását, sem az ez évi segély felhasználásáról nem adott értesítést s a főfelügyelőségnek rendes évi jelentés és számadások beküldésének elmaradása folytán a nagykönyvtár állapotáról, gyarapodásáról, személyzeti viszonyairól és a fenntartására szolgáló anyagi eszközök nagyságáról s miként való felhasználásáról sem volt módja tájékozást szerezhetni.

Deésen a szolnok-doboka-megyei irodalmi, történelmi és ethnographiai társulat által alapított vármegyei múzeum ügyében szomorú fordulat állott be, mely hosszú időre megakasztotta e szép remények között alapított kulturális intézmény működését. A társulat elnöke, báró *Bornemissza* Károly, főispáni állását odahagyván, egyidejűleg az elnöki tisztről is lemondott. Távozásával a vármegye közönségénél az addigi érdeklődést a múzeum iránt közöny váltotta fel s midőn a múzeum gyűjteményeit a főgimnáziumban bírt ideiglenes helyiségeiből e tanintézet fokozatos fejlesztése miatt ki kellett költöztetni, a társulat vezetői nem voltak képesek azok megfelelő elhelyezéséről gondoskodni. Ily körülmények között a társulat, magának volt elnökének indítványára, 1904. április 5-ikén tartott közgyűlésében kimondott határozatával régészeti és néprajzi gyűjteményeit további gondozás végett letétképen az Erdélyi Múzeum régiségtárában helyezte el, míg könyvtára továbbra is meghagyatván a főgimnáziumban, ez intézet igazgatójának gondozására bízott. A társulat ugyanakkor a felosztatása iránt tett indítványt elvetvén, addig is, míg működési körének megfelelő szabályozása megtörténhetik, a régi választmány mellett elnöki minőségben *Bándy* György alispánt bízta meg az ügyek vezetésével, s ez idő szerint ideiglenes szervezettel működvén, közvetlenül elnöksége útján kizárólag csak folyóügyek elintézésére szorítkozik.

Mindezekről a társulat csak a bevégezett tények után értesítvén az országos főfelügyelőséget, annak nem volt módjában, hogy

a fennforgó helyzetről kellő időben tudomást szerezzen és így semmit sem tehetett a végből, hogy egy magyar kulturális intézmény, a melyre e nemzetiségektől lakott vidéken szerény kereteiben is oly fontos hivatás várt, az államkormányzat hivatott tényezőinek segítségével fenntartható legyen és feladatainak betöltésére a szükséges eszközökkel felruháztassék.

A történetek után feladata csupán arra szorítkozhatott, hogy a helyi tényezők érdeklődésének és áldozatkészségének újból való felélesztésével és az állam anyagi és erkölcsi eszközeinek felhasználásával mozgalmat indítson meg a múzeum visszaállítása érdekében, s addig is gondoskodjék a gyűjtemények sorsának biztosítása felől, s főleg a felől, hogy azok a tudományos használat számára az átmeneti időszakban is hozzáférhetők maradjanak. E célból az Erdélyi Múzeum régiségtárának igazgatójától és a deési főgimnázium igazgatójától beszerezte a gondozásukra bízott anyag jegyzékét s intézkedett az iránt, hogy a társulat által fel nem használt 1902. évi államsegélyből, mely 900 koronát tett ki, 600 kor. a régiségtári és néprajzi anyag leltározási és konzerválási költségeinek fedezésére, 300 kor. pedig a könyvek bekötésére használtassék fel. A múzeum visszaállítása érdekében teendő intézkedések tárgyában pedig felterjesztést intézett a magas minisztériumhoz, annak közbelépésétől remélvén kedvező hangulatot kelthetni ama helyi hivatalos tényezőknél, a melyek támogatása a múzeum visszaállításának és jövőendő sorsa biztosításának elengedhetetlen feltétele.

Eperjesen az ág. h. ev. kollégium könyvtára ez év folyamán vétetett fel az orsz. főfelügyelőség kötelékébe tartozó tudományos közgyűjtemények sorába, miről a magas minisztérium június 7-én 42,694. sz. alatt kelt leiratában értesítette a könyvtár igazgatóságát. Ez az intézkedés egyelőre csak a könyvtárnak a kollégium tulajdonát képező anyagára vonatkozik s az alapítványi természettel bíró Szirmay-féle könyvtárra csak bizonyos kezelési kérdések tisztázása esetén lesz kiterjeszthető. A könyvtár ez idő szerint a kollégium nagytermében van elhelyezve; külön helyiségben való felállítása csak a főgimnázium tervbe vett kitelepítése után lesz keresztülvihető. Fenntartási költségeihez a kollégium 9000 koronát megközelítő könyvtári alapjának kamatain kívül a főgimnázium 800 koronával, a jogakadémia a hallgatóitól beszedett könyvtári

díjnak mintegy 400 koronát kitevő összegével, s a theologiai intézet hasonló forrásból mintegy 100 koronával járul. A Szirmay-könyvtárnak 8400 kor. külön alapja van, melynek jövedelme felerészben gyarapításra, felerészben a könyvtárnok fizetésére fordítatik. A könyvtár fenntartásának költségei ekként biztosítva lévén, az államsegély első sorban a könyvanyag czédula-lajstroma elkészítésének költségeire van hivatva fedezetül szolgálni.

Győrött a városi könyvtárban most folynak a rendezési munkálatok s csak azok befejezte után lesz az a nagyközönség számára megnyitható. A használat annak megtörténteig csupán a városi tisztikar körében való kikölcsönzésre szorítkozik. A rendezés folyamán első sorban a Milkovics-Zámory könyvtár czédulázása vétetett foganatba, annak befejezte után kerül a sor a városi könyvanyag és az állami segélyből vett könyvek, valamint a sajtótermékek köteles példányai czédulázására. A könyvtár ez idő szerint a városi levéltárnok gondozása alatt áll, ki mellett egy kisegítő van 3 kor. napidíjjal alkalmazva; a jövődre a város külön könyvtári tisztviselői állás szervezését határozta el, melynek 1900 koronát kitevő illetményei már az 1905. évi költségvetési előirányzatba felvételtek. Az államsegély, miként az előző években, most is első sorban helyi vonatkozású művek beszerzésére fordítatott és 49 kötettel növelte annak anyagát. A város ezenkívül saját jövedelméből 1600 koronát fordított a könyvtár gyarapítására.

Gyulán a békésvármegyei közművelődési egyesület igazgatása alatt álló vármegyei múzeum, mely 1900-ban vétetett fel az orsz. főfelügyelőség kötelékébe, 1901-ben 1400 kor. államsegélyben részesült s kezdettől fogva rendszeren kapja a főfelügyelőség könyvküldeményeit, 1901. óta sem az államsegélyek felhasználásáról, sem az 1900-ban 4000 koronán megvásárolt Oláh-könyvtár rendezésének eredményéről nem tett jelentést, sem évi működéséről szóló jelentéseket nem küldött. Ekként a főfelügyelőség ezúttal sem volt abban a helyzetben, hogy számára újabb segélyt hozzon javaslatba, s állapotáról sem volt módjában e jelentésben tájékoztatást nyújtani.

Hódmezővásárhelyen az ev. ref. főgimnázium könyvtárának nyilvánossá tétele tárgyában már az 1903. évben megindultak a tárgyalások az intézet igazgatóságával, azonban mindeddig nem vezettek kellő eredményre, s az ez évi államsegély, mely részben az olvasószoba villamos világításának és a könyvtárnok tisztelet-

dijának fedezésére volt szánva, ezúttal is a könyvtár gyarapítására fordíttatott. A segélyből beszerzett művek kötetszáma 69; felhasználatlanul maradt 135·19 kor. Az intézet saját javadalmából külön 800 koronát fordított a könyvtár céljaira.

Ipolyságon a hontvármegyei múzeum-társulat múzeuma a vármegye-házában van szerény kereteinek megfelelően elhelyezve, s gondozói jó szolgálatot tesznek a vármegyének a reá vonatkozó történelmi emlékek összegyűjtésével; de a vármegyéhez való viszonya még nincs szervezve, s fenntartása költségeinek fedezésére nem rendelkezik biztos forrásokkal. Az a körülmény, hogy igazgatója a vármegye területén kívül lakik, megnehezíti a gyűjtemények fejlesztésére irányuló törekvések sikerét; ennek tulajdonítható, hogy az ez évi államsegélyből csupán a könyvtárra szánt összeg használtatott fel rendeltetési céljaira s a régiségtári segély felhasználása a következő évre maradt.

Kassán a városi múzeum fennállásának második évébe lépve, ez év folyamán is fényes eredményekkel töltötte be azt a vezető szerepet, a mely számára Felső-Magyarország tudományos közgyűjteményei között a hazai múzeumi ügy szolgálatában ki van jelölve. Fenntartó hatóságának, Kassa sz. kir. városnak áldozatkészsége, az állam anyagi és erkölcsi támogatása és a művelt társadalomnak minden oldalról megnyilatkozó érdeklődése bőven megadta az eszközöket a múzeum gyűjteményeinek gyarapítására, s a vezetése körül kifejtett gondosság és ügybuzgalom semmit sem mulasztott el abban az irányban, hogy ez eszközök eredményesen legyenek rendeltetési céljaikra felhasználhatók.

A múzeum igazgatására kiküldött miniszteri biztos ez év elején részletes kimutatást terjesztett be az orsz. főfelügyelőséghez a Kassa város részéről a városi múzeum építkezésére és berendezésére tett kiadások, valamint az 1900—1903. évben kapott államsegélyek nagysága felől. Jelentéséből kitűnik, hogy a város közönségének a múzeum építésére és berendezésére tett kiadásai jóval meghaladják a 300,000 koronát, míg az állam rendes évi és rendkívüli beruházási segélyek czimén 49,500 koronával járult a múzeum fejlesztéséhez, mely összegből az 1903. év végéig 21,094·17 kor. használtatott fel a gyűjtemények gyarapítására. A lefolyt évben 36,562·23 kor. fordíttatott a múzeum céljaira, mely összegből 8661·49 kor. az ezen és a korábbi években kapott

államsegélyből nyert fedezetet, a többi a város javadalmát terhelte. A kiadásokból 9402 kor. esik a személyi kiadásokra, 4660·80 kor. a gyűjtemények gyarapítására, 2968·26 kor. bútorzási és berendezési költségekre, 6183·36 kor. az épület fenntartására és a telek bekerítésére, 2131·38 kor. a házi kiadásokra és 8963·80 kor. az építkezési kölcsön törlesztésére.

A múzeum könyvtári osztálya ez évben 375 mű 739 kötetével gyarapodott. Az olvasótermet 225 nyitási nap alatt 3126 egyén használta, a használt könyvek száma 3930 db. A könyvtár anyaga teljesen lajstromoztatott és címjegyzéke 45 ívnyi terjedelemben megjelent.

Kecskeméten a városi múzeum vezetőinek működése mind- eddig csak a múzeumi anyag összegyűjtésére szorítkozott; a város- házában elhelyezett gyűjtemények végleges elhelyezéséről és a nagyközönség számára való megnyitásáról még mindig nem történhetett gondoskodás, s magának a múzeumnak mint városi intézménynek szabályrendeleti úton való szervezése is még a jövő feladata.

A város a lefolyt évben 4908·24 koronát fordított a múzeum céljaira, ehhez járult az 1500 koronát kitevő államsegély, mely könyvtári, régészeti és néprajzi czélokra egyenlő arányban engedélyeztetett. A kiadásokból 4963·93 kor. esik gyarapításokra, 1210 kor. a bútorzás költségeire. Az államsegélyből könyvek beszerzésére 500 kor. fordítottatott, ez összesen 83 kötet szereztetett be.

Kiskúnhalason az ev. ref. főgimnázium könyvtára az államsegélyt, mely ez évben 800 koronában lett számára megállapítva, vásárlásokra használta fel, a beérkezett jelentés szerint 137 kötettel gyarapítva abból könyvanyagát. A könyvtár összes szaporulata 137 munka 223 kötete. A gyarapítás költségeihez az iskola fenntartó hatósága a tanszer-alapból 211·50 koronával járult. A könyvtárt ez idő szerint csak a tanári testület tagjai használják.

Losonczon a városi közkönyvtár a számára megállapított keretek között teljesítette ez évben is feladatait. A könyvtár fenntartására a város évi 800 koronát áldoz, s az 1904. évben befolyt olvasási díjak összege 356·06 koronát tett ki. E tételeket az előző évi pénztári maradvánnyal, valamint az alapítványi kamatokkal s az államsegéllyel egyesítve, bevételei ez évben 2047·37 koronát tettek ki; a kiadások összege 1729·89 kor., miből 600 kor. esik a könyvtárnok tiszteletdíjára s 1020·87 kor. a könyvtár gyarapítására.

Az államsegély teljes összegében e gyarapítási költségek fedezésére használtatott fel; az abból beszerzett művek 78 kötettel gyarapították a könyvtár anyagát.

Lőcsén az ág. h. ev. egyház könyvtára ez évben vétetett fel, fenntartó hatósága, a lőcsei ág. h. ev. egyház tanácsa április 5-ikén kelt folyamodása alapján, az orsz. főfelügyelőség kötelékébe tartozó tudományos közgyűjtemények közé. A kétszáz év előtt alapított könyvtár körülbelül 14,000 kötetből áll és részint az egyház által fentartott, újabban államosított iskolák könyvanyagát, részint egyes lőcsei családok régibb és újabb adományait foglalja magában s főleg régi lőcsei és más felsőmagyarországi nyomtatványokban gazdag gyűjteményt mutathat fel. Ez idő szerint az ev. templom helyiségeiben, a karzatokon és a sekrestyében van elhelyezve s így a nyilvános használat számára hozzáférhetetlen. Az egyháztanács e bajon segitendő, az egyház ujonnan épített házában a nagy termet a könyvtár céljaira ajánlotta fel, a berendezés költségéhez az államtól kérve fedezetet s a maga részéről késznek nyilatkozott a könyvtárat hetenkint több napon át a közönség számára megnyitni és megfelelő fedezettel gondoskodni annak fenntartásáról.

A könyvtár részére ez évben első ízben engedélyezett államsegély s egyelőre a következő években engedélyezendő segélyek is a könyvtári helyiségek bútorozási költségeire szolgálnak fedezetül, melyek a főfelügyelőséghez benyújtott számadások szerint 1764 koronát tettek ki. A könyvtár nyilvános használatra alkalmas anyagának átköltöztetése és szakszerű felállítása az 1905. év nyarán fog megtörténni; e munka vezetését *Géressy Kálmán* kir. tankerületi főigazgató vállalta magára. A régi könyvanyag továbbra is a templom sekrestyéjében marad elhelyezve.

Magyaróvárt a mosonmegyei történelmi és régészeti egyesület múzeumárak vezetőit a lefolyt évben első sorban a múzeum végleges elhelyezése foglalkoztatta. Moson vármegye közönsége április 20-iki és október 26-iki közgyűlésein kelt határozataiban a múzeum részére külön épület emelését kimondva, annak költségeire fedezetül a múzeum hat éven át elmaradt évi 1000 koronás segélye fejében utólag kiutalványozott 6000 koronán felül és 1906-tól kezdve a további 1000 koronás segély terhére felveendő 24,000 koronás kölcsönt szavazott meg akként, hogy ez összegek

az építkezés megkezdéséig múzeumi építkezési alap czímén külön kezeltessenek, Magyaróvár városa pedig ingyen telket ajánlott fel az építkezés céljaira. Az orsz. főfelügyelőségtől kapott minták alapján elkészült terv és költségvetés 40,000 koronában állapította meg az építkezés kiadásait, mely összegből 30,000 kor. a fentebb ismertetett módozatokkal a vármegye részéről nyervén fedezetet, az egyesület a hiányzó 10,000 koronát rendkívüli államsegélyből kérte fedezhetni.

Az orsz. főfelügyelőség részéről ez irányban tett lépések eredménynyel jártak, a mennyiben a magas miniszterium az egyesület kérését elvben magáévá tette; a kért rendkívüli segély azonban csak az 1906. évi költségvetés előirányzatának megállapításakor lesz javaslatba hozható, akként, hogy az két évi egyenlő részletben vétessék fel a költségvetésbe; s így az építkezés is csak e költségvetés törvényerőre emelése után lesz megkezdhető.

Az egyesület a lefolyt évben kiadta könyvtárának jegyzékét, melynek adatai szerint a könyvtár a kettős példányokon kívül 419 művet 1100 kötetben, illetve füzetben foglal magában.

A *máramarosszigeti* ev. ref. lyceum könyvtára részére 1902-ben rendezési célokra engedélyezett 4000 kor. ez évben folyósítván, a könyvtár rendeztetett és olvasóterme megfelelő berendezéssel készen áll a megnyitásra, a miről az orsz. főfelügyelőnek és az előadó-titkárnak ez év nyarán tett hivatalos útjuk alkalmával módjuk volt meggyőződést szerezhetni.

Az 1901 óta kapott államsegélyek összegéből az azokról benyújtott számadások adatai szerint beszerzésekre fordított 781·59 koronát, berendezésekre 1427·51 koronát, személyzeti kiadásokra 799·97 koronát; a fennmaradó 3800·26 kor. a berendezési költségek végleges törlesztésére szolgál fedezetül.

Nagybányán a városi múzeum ez év folyamán nyílt meg a nagy közönség előtt. A gyűjteményeknek ez alkalommal megjelent útmutatójában rövid összefoglalását találjuk a múzeum keletkezése történetének. Ebből kitűnik, hogy a múzeum berendezésére 1900-tól 1903-ig 3614 kor., a múzeumi és könyvtári anyag gyarapítására 2960 kor. fordítottatott, mely utóbbi összegből 1321 kor. esik könyvvásárlásokra, 595 kor. régiségek beszerzésére és 1044 kor. néprajzi gyűjtésre.

Az 1904. évi államsegélyből a könyvtár gyarapítására 100 kor. fordítottott, néprajzi czélokra rendelkezésre áll még 91:40 kor.

Nagyenyeden a Bethlen-főiskola gyűjteményei közül eddig csak a régiségtár tartozott a főfelügyelőség kötelékébe; ez évben a főiskola előljárósága az intézet könyvtára számára is kért állami segélyt, késznek nyilatkozva az azzal járó feltételek elfogadására. Az előljáróságnak az orsz. tanács útján előterjesztett eme kérése javaslatunkra kedvező elintéztést nyervén, a vallás- és közoktatásügyi miniszter május 21-én kelt elhatározásával az állami felügyeletet a főiskola könyvtárára is kiterjesztette. A könyvtárnak 12 személyre berendezett olvasóterme van, mely naponta két órán át van nyitva s a könyvanyag használata kikölesönzés útján az intézet kötelékén kívül álló érdeklődőknek is rendelkezésükre áll.

A gyűjtemények javadalmazására a főiskola részéről ez évben 2541:79 kor. fordítottott, ebből 1906:11 kor. esik a könyvtár gyarapítására, 380 kor. a könyvtárnok és a segédkönyvtárnok díjazására és 80 kor. bútorzási és berendezési költségekre. Az ez évben először kapott államsegély *Féjér* Codex Diplomaticusa vételárának fedezésére használtatott fel.

Nagykárolyban a vármegyei múzeum ügye ezideig csak annyiban haladt előre, hogy a vármegyei ház újjáépítése alkalmával a múzeum részére abban külön terem jelöltetett ki helyiségül, a hol a vármegye tulajdonát képező könyvtár és a nagykarolyi Kölcsey-körtől átvett könyvanyag felállítva a vármegyei tisztikar belső használatára rendelkezésre bocsáttatott. E könyvtár képezi ma a múzeum egyedüli anyagát s az összes eddigi intézkedések annak a vármegyei javadalomból való gyarapítására szorítottak. Az 1903-ban kapott államsegély azonban, mely *Kölcsey* Ferenczre vonatkozó ereklyék és az ő korszaka irodalmának beszerzésére volt szánva, mostanig nem volt e célra felhasználható. A kezdetleges állapot, melyben ez új intézmény létezik, képezte annak akadályát, hogy azt ez évben újabb segélyben részesíthessük.

Nagyváradon a kir. jogakadémia könyvtárát ez évben is csupán a sajtóügyi köteles-példányokban való részesedés révén számíthattuk intézeteink sorába és érintkezésünk vele csupán arra szorított, hogy a könyvtáraink között kiosztott könyvekből annak könyvanyaga gyarapításához is hozzájárultunk.

Nyíregyházán a két vármegyei közgyűjteményt, ú. m. a vár-

megyei múzeumot és a törvényhatósági közkönyvtárt, mely eddig egymástól külön szolgálta hivatását, sikerült a főfelügyelőség fараdozásai folytán egymással egyesíteni. Ennek megtörténte előtt a vármegye a főfelügyelőségtől kért szakember útján gondoskodott a felől, hogy a gyűjtemények a vármegyeház új helyiségeiben szakszerűleg legyenek felállítva. A rendezés befejeztével a vármegye közönsége október 12-iki közgyűlésén kimondta a múzeum és könyvtár egyesítését, illetve együttes kezelését, múzeumi bizottságot alakítva annak ügyei vezetésére.

E bizottság első feladata a múzeum szervezeti szabályzatának kidolgozása, melyre a főfelügyelőségtől kért mintákat. A múzeum új helyisége a vármegyeház földszintjén van elhelyezve s 3 szobából áll; ezekben van a régészeti gyűjtemény és a könyvtár egy része felállítva; a könyvtár anyagának zöme a könyvtárnak a vármegyeház II. emeletén levő régi helyiségében maradt. A gyűjtemények a szervezési munkálatok befejezése után fognak a nyilvánosságnak átadatni.

Nyitrán a vármegyei múzeum érdekében kifejtett munkálatok ez évben kizárólag a könyvtári helyiség bebútorzására és a Maticza Szlovenszka gyűjteményeinek feldolgozására szorítkozhattak s a tulajdonképeni szervezés munkája csak ennek befejezte után veheti kezdetét. A múzeumi választmány április 30-ikán nyilatkozott a szóbanforgó gyűjtemények elfogadása felől s azoknak feldolgozása az orsz. főfelügyelőség megbizottainak közbenjöttével ez év nyarán vette kezdetét. Első teendőül a könyvanyag rendezése jelöltetett ki; e munkával a múzeumi választmány *Miklóssy* Ferencz főgimnáziumi tanárt bízta meg, a ki a múzeum könyvtári osztályának öréül lévén kiszemelve, e minőségében államköltségen részt vett a főfelügyelőség által rendezett könyvtárnoki tanfolyamon. A könyvanyag rendezésekor a Maticza Szlovenszka kiadványainak mintegy 25,000 darabra menő készlete különválasztatott s további rendelkezésre az orsz. főfelügyelőséghez küldetett fel. A többi anyagból ama könyvek kiválasztása, a melyek tartalmuknál fogva nem foglalkozhatnak helyet a múzeumban, a rendezés teljes befejezése után fog megtörténni.

Pápán az ev. ref. főiskola könyvtára az 1903. decz. 31-ikén kelt miniszteri rendelettel vétetett fel az állami felügyelet alatt álló közgyűjtemények sorába. A főiskola eljárásága az erről

szóló értesítés kapcsán felhivatván a könyvtár állapotának és szükségleteinek kimutatására, 10,000 kor. rendkívüli segélyt kért a 26,000 kötetből álló könyvtár hiányai pótlására és a rendes évi segélyt 2000 koronában kérte megállapítani. Az orsz. főfelügyelőség a kért rendkívüli segélyt a rendelkezésre álló fedezethez mérten 6000 koronában hozta előirányzatba, akként, hogy az az ez évi költségvetés terhére legyen annak törvényerőre emelése után folyósítható. A magas miniszteriumtól ez alapon nyert ígéretre támaszkodva az előjáróság a főfelügyelőség által jóváhagyott tervezet alapján 10,000 korona értékű megrendeléseket tett a könyvtár gyarapítására; a 9086 koronát kitevő vételár fedezetül a kilátásba helyezett rendkívüli segélyen kívül a rendes segélyt kérve kijelölni. Miután a bártfai múzeumi építkezés 1905. évi részletének előlegül való kiutalványozása az ez évi fedezetet kétharmad részben kimerítette, a rendkívüli segély kiutalványozása ez év folyamán nem történhetett meg; a megrendelt könyvek azonban beszállítottak és 876 kötettel növelték a könyvtár anyagát. A könyvtár ez évben a főiskola pénztárából 2800 kor. javadalomban részesült, a kiadások összege 2779·67 kor. volt, melyből 2379·67 kor. fordított a könyvtár gyarapítására, 400 kor. tiszteletdíjakra. Az állami felügyelet kimondása alkalmával a könyvtárral kapcsolatban külön szépművészeti gyűjtemény létesítése is kimondatott, e terv megvalósítása iránt azonban megfelelő helyiség hiányában semmi közelebbi lépés nem történt.

Pécsett a városi múzeumban az 1903-ban megkezdett berendezési munkálatok ez év őszén befejezést nyertek s a város részéről a rendezéssel egyidejűleg megindultak a tárgyalások az iránt, hogy annak szervezete városi szabályrendeletben megállapíttassék és ekként fennállásának és fenntartásának feltételei megfelelő módon biztosíttassanak. A megnyitás november 27-ikén ment végbe. A város a szervezési munkálatok megkezdése óta 9900 koronát áldozott a múzeum céljaira, az állam pedig nem kevesebb mint 16,400 koronával járult a múzeum létesítéséhez és gyarapításához.

A múzeum könyvtári osztályának nagymérvű gyarapodása várható a néhai *Mátyás* Flórián könyvtárának megvásárlásától, melynek államsegélyen való eszközzése iránt a város kérésére megindítottuk a tárgyalásokat.

A városi múzeum szervezéséről szóló szabályrendelet alkotásánál a város legfőbb törekvése az volt, hogy állandó tiszteletdíjjal alkalmazott tisztviselők útján gondoskodják a múzeum ügyeinek pontos vezetése felől. Az ebből eredő költségek egy részére a város kérésére az állami segély jelöltetett ki fedezetül s az ez alapon kidolgozott szabályrendelet a főfelügyelőség előzetes hozzájárulása mellett bocsáttatott tárgyalásra a városi közgyűlés elé. A város közönségének az a kérése azonban, hogy a múzeum állandó elhelyezése felől már most állami költségen emelendő önálló épület útján történjék gondoskodás, ez év folyamán nem volt érdemleges tárgyalás alá vehető.

Pozsonyban a múzeumi és könyvtári építkezés kérdése már évek óta vár megoldásra, a hidász-szertár lebontása kérdésében támadt nézeteltérések miatt döntő lépés ez irányban ez év folyamán sem történhetett. Az 1903 november 2-iki közgyűlési határozat ellen, mely a lebontást elhatározta, a polgárok tekintélyes csoportja fellebbezést jelentett be a belügyminiszteriumhoz s a miniszteri döntés a határozat jóváhagyását az épület lebontásával összefüggő térszabályozási kérdések tisztázásáig függőben tartva, jelentékenyen elodázta ez ügy végleges megoldását. A város márczius havi közgyűlésén fenntartva a lebontás felől hozott határozatát, bizottságot küldött ki a szabályozási kérdések tárgyalására. Mielőtt e bizottság megkezdte volna működését, az orsz. főfelügyelőség a városi hatóság felkérésére a primási palotát, melyet a város a hidász-szertár helyett a múzeum befogadására kiszemelt, szakértői szemlé alá vette, azt e célra alkalmasnak találta és gondoskodott a felől, hogy átalakításának tervei elkészíttessenek, hogy az építkezés kérdését mielőbb megoldásra juttassa, a már korábban kilátásba helyezett 100,000 kor. rendkívüli építkezési segélyt felvette az 1905. évi költségvetés előirányzatába akként, hogy az ez évtől kezdve 10,000 koronás évi részletekben legyen folyósítható.

A városi közkönyvtár, melynek végleges elhelyezése összefüggésben áll a nagy múzeumi építkezéssel, annak megoldásáig a primási palota félemeletén kapott szobákkal cserélte fel a régi országgyűlési palotában eddig bírt helyiségeit. A könyvtár az ez évi államsegélyből 536 kötet könyvvvel gyarapodott. A könyvtár berendezésére megszavazott 40,000 kor. rendkívüli segélyből a 3. részlet fejében 4000 korona utalványoztatott ki s az eddig

folyósított részletekkel együtt a pozsonyi II. kerületi takarékpénztárban van gyümölcsözőleg elhelyezve. A közkönyvtári bizottság részéről beterjesztett évi jelentés adatai szerint a könyvtár a lefolyt évben 1005 mű 2192 kötetével gyarapodott; a látogatók száma 1602 volt. A zárószámadásokból pedig kitűnik, hogy a város ez évben 8326 koronát áldozott a könyvtár fenntartására; az összes bevételek 11,926 koronát, a kiadások 10,654·88 koronát tettek ki s az utóbbi összegből 3920 kor. esett a személyi kiadásokra, 4419·44 kor. a gyarapítási és 1794·49 kor. a bútorzási és berendezési kiadásokra.

Selmeczbányán a városi múzeum és könyvtár ügyeiben semmi lényeges változás sem történt. Ama régi óhaj, hogy az Óvár, melyben a múzeum el van helyezve, a szépen fejlődő intézmények állandó helyiségül szolgálhasson, ez évben is felmerült s a város a műemlékek országos bizottsága útján lépéseket tett az épület átalakításának államköltségen való keresztülvitele iránt. Az átalakítás terveit a nevezett bizottság már 1902-ben elkészítette, a költségeket 40,052·47 koronában irányozva elő. Az átalakításnak főcélja lévén, hogy az épület külsejének változatlanul hagyásával az a városi múzeum s a levéltár állandó befogadására alkalmassá tétessék, az országos főfelügyelőség nem térhet ki az elől, hogy aránylagosan osztozzék a költségekben; a műemlékek orsz. bizottságától ez iránt hozzá intézett kérdéssel azonban ez évben érdemlegesen még nem foglalkozhatott.

Az intézet számadásai 1685·39 kor. bevétellel és 1549·57 kor. kiadással zárultak, mely utóbbi összegből 744·77 kor. esett a könyvtár gyarapítására. Az államsegélyből, mely az 1903. évi könyvtári segély maradványával együtt 1250·59 koronát tett ki, 147·82 kor. fordított könyvvásárlásra, 567·00 kor. kötésekre; a beszerzett könyvek kötetszáma 12.

Sepsiszentgyörgyön a Székely Nemzeti Múzeum elhelyezésének kérdése állandóan foglalkoztatja az érdekelt tényezőket, de e fontos kérdésben tett lépések még ez évben sem vezettek az óhajtott eredményre. A múzeumi építkezések költségeire a vármegyének 32,000 kor. áll rendelkezésére; az állami segélyt az orsz. főfelügyelőség 50,000 koronában állapította meg, akként, hogy az az 1905. évtől kezdve 5 éven át 10,000 koronás részletekben vétessék fel az állami költségvetésbe. A múzeumi igazgató-választmány által bemutatott tervek költségvetése azonban a kiadásokat

171,517·40 koronában hozta előirányzatba s így 89,517·40 kor. fedezethiány mutatkozik. Addig, míg e hiány nem pótoltatik, vagy a meglevő fedezethez mért terv és költségvetés nem állapíttatik meg, az építkezéshez nem lehet hozzáfogni.

Az államsegély a korábbi segélyek maradványaival együtt a gyűjtemények gyarapítására használtatott tel. A könyvtári beszerzésekre 526·57 kor., könyvkötésre 79·90 kor. fordítottatott s az ekként eszközölt beszerzések 63 kötet könyvvel gyarapították a gyűjtemény anyagát. A múzeum zárószámadásai 4509·47 kor. bevétellel és 4254·12 kor. kiadással zárultak. A kiadásokból 600 kor. esik személyi kiadásokra, 656·47 kor. a könyvtár gyarapítására, 600 kor. a múzeumi helyiség bérére és 1100 kor. az épület-tervek elkészítésének költségeire. E kiadásokból a helyiség bére és a személyi kiadások a Háromszék vármegyétől kapott javadalomból nyertek fedezetet.

Szabadkán a közkönyvtár- és múzeum-egyesület gyűjteményeinek állapotában az eddigi virágzás után visszaesés állott be, melynek oka, mint a főfelügyelőség tagjai által eszközölt helyszíni szemlékből kitűnt, részint személyi okokra, részben pedig arra vezethető vissza, hogy a gyűjtemények nincsenek kezelésükre alkalmas helyiségben elhelyezve és sem a város, sem a helyi társadalom nem viseltetik irántuk kellő érdeklődéssel. Évek óta nem kapván sem évi jelentést, sem az államsegélyekről elszámolásokat, az országos főfelügyelőség az egyesületet felhívta az összes számadások és leltárak beküldésére; ezek átvizsgálása folyamatban van. A múzeumban, mely ez év nyaratól kezdve el van zárva a közhasználat elől, most folyik a gyűjtemények leltározása. Az egyesület azon fáradozik, hogy a gyűjteményeket a város vegye birtokába s mint annak tulajdonosa gondoskodjék méltó keretek között való fenntartásáról.

Szatmáron a Kölcey-kör múzeuma az ev. ref. főgimnáziumban csekély bérért, bár szerény, de céljaira alkalmas helyiséget nyervén, az egyesület fokozottabb erővel folytathatta a múzeumi anyag összegyűjtését és megkezdhette a gyűjtemények felállítását. A könyvtári államsegélyből beszereztetett 85·35 koronáért 36 kötet, s 43·60 kor. kötésre, 187 kor. bútorzásra fordítottatott, 84·05 kor. a helyiség 400 koronát kitevő bérébe tudatott be. A múzeum összes kiadásai a könyvtárnál 668 koronát tettek ki. A könyv-

tári anyag az év végén 453 mű 710 kötetéből és 5 db iratból állott.

Szegeden a Somogyi-könyvtár és városi múzeum szomorú auspiciumok között kezdte meg az évet. *Reizner* János, az intézet érdemes és buzgó igazgatója, ki annak létesítésétől kezdve igazi odaadással töltötte be ez állást, január 20-ikán váratlanul elhunyt. Az országos főfelügyelőség őszinte meleg részvétellel osztozott a veszteségben, mely a hazai múzeumi és könyvtári ügy e derék munkásának halálával a várost érte.

Az ekként megüresedett igazgatói állás betöltése először adott alkalmat az orsz. főfelügyelőségnek ama befolyás érvényesítésére, a melyet szervezeti szabályzata a rendszeresített múzeumi és könyvtári állások betöltésénél a minősítés megállapítása útján számára biztosít. Szeged városa a köztisztviselői állásai felől 1904-ben alkotott szabályrendeletben a főfelügyelőség e jogát külön is elismerve, a megürült igazgatói állásra és az esetleg megüresedő könyvtárnoki állásra pályázó egyének folyamódásait a minősítés elbírálása céljából ez évi október 17-ikén az orsz. főfelügyelőséghez terjesztette, mely ebbeli feladatában november 15-ikén járt el, s az igazgatói állásra 2 pályázó közül mind a kettőt, a könyvtárnoki állásra 9 pályázó közül ötöt jelentett ki minősítésükből kifolyólag alkalmasnak. Ebbeli megállapodása szolgált alapul a három fővárosi nagy könyvtár, u. m. a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára, az egyetemi könyvtár és a Magyar Tud. Akadémia könyvtára vezetőinek a Somogyi-könyvtár alapító-levelében reájuk ruházott hármas kijelölés jogának gyakorlásánál. A kijelölés az előirt módon megtörténvén, a város tanácsa nov. 28-ikán tartott ülésében az igazgatói állásra *Tömörkény* István eddigi könyvtárnokot, ki *Reizner* halála után az igazgatói teendőket végezte, választotta meg, az ekként megürült könyvtárnoki állást pedig *Móra* Ferenczczel töltötte be.

A múzeum és könyvtár állapotáról ez évben két jelentés látott napvilágot. Az első, a régi gyakorlathoz híven, a június végén záródó intézeti évről ad számot; s külön jelentés számolt be az év második feléről, átmeneti intézkedésül amaz elvi megállapodás végrehajtásához, hogy jövőben az évi jelentések a rendes polgári év adatait foglalják magukban. A két jelentés adatai szerint a könyvtár 1903 július 1-től 1904 december végéig 1047 mű

1787 kötetével és 1810 db apró nyomtatványnyal gyarapodott; a használók száma 15,626 volt, kik összesen 16,347 művet használtak.

A város a lefolyt évben 18,049·75 koronát fordított a gyűjtemények céljaira. A számadások az év végén, az államsegélyből felhasznált összegeket betudva, 20,649·75 kor. kiadással zárultak; ebből 8630 kor. esik személyi kiadásokra, 3992 kor. az épület fenntartására, 7727 kor. a gyűjtemények gyarapítására.

Az ez évi államsegélyből 1600 kor. fordítottatott könyvvásárlásokra; a könyvtár e révén 156 kötetten és füzetten gyarapodott.

A rendezési munkálatok ez évben a beérkezett anyag feldolgozásán kívül első sorban a hirlaposztály rendezésére terjeszkedtek ki. A hirlapok külön teremben nyertek elhelyezést, hol azok anyaga a használatra hozzáférhetően van felállítva. Ugyanitt megkezdett a sajtóügyi köteles példányok rendezése és a felesleges anyag kiselejtezése, mihez az orsz. főfelügyelőség adta meg a kellő utasításokat. Mindezen munkálatok végzéséhez a város egy állandó szakdíjnak alkalmazásával gondoskodott a szükséges munkaerőről.

A könyvtár és múzeum szervezeti szabályzatának ügyében ez évben folyt tárgyalások a főfelügyelőség részéről az év utolsó hónapjában befejeztettek s az azok alapján kidolgozott végleges tervezet december 23-ikán küldetett meg a város főispánjának.

Szegszárdon a tolnavármegyei múzeumban ez évben készült el a könyvtár lajstroma s a 2189 kötetből álló könyvanyag a múzeumi épület nagy termében zárt szekrényekben adatott át a használatnak. A könyvtári osztály részére a múzeumi választmány által megállapított használati szabályzat azonban, melyet a vármegye közönsége április 26-ikán terjesztett fel a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, nem volt jóváhagyható, miután a könyvtár használatát a múzeum-egyesület tagjaira s az iskolák tanáira és tanuló ifjúságára kívánta szorítani, s a vármegye közönsége felszólítottatott a tervezet megfelelő átdolgozására.

Az államsegélyből a könyvtár gyarapítására 373·16 kor., könyvkötésre 96·14 kor., a könyvtár lajstromozásának költségeire 30·70 kor. fordítottatott; a beszerzett művek kötetszáma 51.

Az építkezési segély 4-ik és 5-ik részletéül az 1903. és 1904. évi állami költségvetések terhére 10,000 kor. folyósítottatott;

az 1903-iki részlet átvétele alkalmával Tolna vármegye alispánja betérjesztette az 1900—1902. évekről az építkezési alapszámadásokat; ezek adatai szerint az építkezés költségeire 1900-ban 61,101·03 kor., 1901-ben 59,189·12 kor. és 1902-ben 17,325·84 korona adatott ki.

A múzeum könyvtára a lefolyt évben ajándék útján 87, vétel útján 82 dbbal gyarapodott.

A múzeum fenntartásához a vármegye 1119·19 koronával és egy szolga 384 koronát kitevő díjazásával járult; a múzeum-egyesület tagdíjaiból befolyt 733 kor.

A zárószámadások 4771·48 kor. bevételt és 3454·74 kor. kiadást tüntetnek fel. A kiadásokból 584 kor. esik személyi illetményekre, 1600 kor. a gyűjtemények gyarapítására.

Szombathelyen a múzeumi építkezés még mindig az előkészítés állapotában van, és a gyűjtemények régi helyiségeikben, egymástól elkülönítve várják végleges elhelyezésük kérdésének megoldását. A telek megvásárlásával járó nehézségeket megszüntette a városnak január 28-iki közgyűlésében hozott ama határozata, melylyel az ú. n. Deák-ligetben alkalmas telket ajánlott fel a múzeum felépítésére. A vasvármegyei kultur-egyesület már előzőleg betérjesztette az építkezés terveit s költségvetését, melyben a kiadások 98,750·37 koronára voltak előirányozva. E tervek építészeti szakfelügyelőnk átdolgozásában lényeges változtatásokon mentek keresztül, melyek a kiadások tetemes emelkedését vonják maguk után. Az új tervek az ősz folyamán azzal a felhívással küldettek meg az egyesületnek, hogy azok alapján új költségvetést készíttessen; a mutatkozó költségtöbbletre vonatkozólag az orsz. főfelügyelőség úgy leiratában, mint a szeptember 17-ikén Szombathelyen tartott értekezleten, melyen *Szalay* Imre helyettes főfelügyelő és *Fejérpataky* László felügyelő vettek részt, kilátásba helyezte, hogy a fedezet egy részéről az államsegély felemelése útján fog gondoskodás történni. A végleges költségvetés, mely az összes építkezési kiadások összegét 129,175·98 koronában hozta előirányzatba, ez év őszén terjesztetett a főfelügyelőség elé, mely azt az építészeti szakfelügyelőnek adta ki megbírálás végett.

Az egyesület részletes jelentést tett a könyvtár ez évi állapotáról, melynek adatai szerint a könyvtár vétel és ajándék útján 117 mű 180 kötetével és 82 füzetével és köteles példányok czímén

7691 db nyomtatványnyal gyarapodott és állománya december 31-ikén 6894 kötetet és füzetet s a köteles példányokból eredő 21,756 db nyomtatványt foglalt magában. Az ez évi államsegélyekből a könyvtári czélokra kapott 500 korona a maga teljességében könyvek vásárlására használtatott fel.

Az egyesület 5965·51 koronát kitevő kiadásaiból 1342 koronát fordított személyi kiadásokra és 2632 koronát a gyűjtemények gyarapítására.

A városnak a gyűjtemények elhelyezése ügyében hozott határozatával kapcsolatban állott annak kimondása, hogy az egyesület feloszlása esetén a múzeum összes gyűjteményei a város tulajdonába mennek át. Ennek az egyesületi alapszabályokban is megfelelő kifejezést kellett nyernie, a mi a május 21-iki közgyűlésen meg is történt, de a főfelügyelőség ama felfogása, hogy a változtatásoknak az egész egyesületi szervezetre ki kell terjeszkednie, az új alapszabályok gyökeres átalakítását tette szükségessé s így azok megerősítése ez évben még nem történhetett meg.

Temesvárott a délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum ez év őszén a múzeumok és könyvtárak országos szövetségének közgyűlése alkalmából előkelő közönségnek mutatta be gyűjteményeit, melyek gazdagsága elsőrangú helyet biztosít számára a vidéki múzeumok között és méltó alapjául ígérkezik a Temesvárott létesítendő nagy központi múzeumnak. A múzeum-egyesület vezetői ez évben is nagy tevékenységet fejtettek ki a múzeum anyagának gyarapítása terén s ebbeli törekvéseiknek csakis a múzeumi épület túltömött állapota állja útját, mely az új gyarapodások szakszerű felállítását és közszemlére tételét teljesen lehetetlenné teszi. A múzeum-egyesület 4500 kötetből álló könyvtárát az 1903. év végén átadta az újonnan létesült városi könyvtárnak.

A múzeumi építkezés ügyében döntő lépés történt az által, hogy a törvényhozás az orsz. főfelügyelőség által 16 évi részletben javaslatba hozott 160,000 kor. rendkívüli segélyt megszavazta s az összeg első részletének kiutalványozása az év végén megtörtént. A tervek megállapítása, mihez az országos főfelügyelőség készséggel ígérte meg segítségét, a telek megválasztása kérdésének eldőlte után fog megtörténni.

A városi nyilvános könyvtár, Temesvár városának legújabb

kulturális alkotása, alig néhány évre terjedő szervezési munkálatai befejeztével ez évi október 29-ikén az országos szövetség közgyűlése alkalmával *Wlassics* Gyula v. b. titkos tanácsos, az orsz. szövetség elnöke, az orsz. főfelügyelő s az orsz. tanács és főfelügyelőség több tagja jelenlétében átadatott a közhasználatnak. A könyvtár, melyre a város 1904-ben a közel 5000 koronát kitevő könyvtár-alap felhasználásával 12,635 koronát fordított, 17,856 mű 26,474 kötetét foglalja magában s minden hétköznap délután nyitva van a közönség előtt. Katalógusa nyomtatásban is megjelent. A város a könyvtár kezeléséről külön igazgatói állásnak városi tanácsosi ranggal való szervezésével és külön segédkönyvtárnok alkalmazásával kívánt gondoskodni, ez állások évi díjazására 4330 koronát s a könyvtár többi szükségleteire 2900 koronát véve fel 1905. évi költségvetésébe. Rendes évi államsegélyben a könyvtár ez idén még nem részesült, de a gyűjtemények rovatából 2000 koronát kapott az 1903-ban megvásárolt Baróti- és Berkeszi-féle könyvtárak vételára felének fedezésére, miből kifolyólag e könyvtárak anyagának fele állami letétként kezeltetik.

Turócszentmártonban a tót múzeum a korábbi években élvezett államsegélyek révén még mindig hatáskörünkbe tartozik, de ez év folyamán csupán a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz beterjesztett évi jelentése és a felhívásunkra beszolgáltatott statisztikai adatok alapján vehettünk állapotáról és működéséről tudomást. Az 1903. évről szóló jelentés szerint a múzeum a mondott évben ajándékozás útján 1038 kötet könyvvel, vétel útján 174 könyvvel szaporodott. A könyvtár rendezése és lajstromozása befejezést nyert, köteteinek száma 37,593.

Verseczen a városi múzeum és könyvtárnál a lefolyt év eseményei nagy fontossággal bíró haladást jelentenek. Az 1894-ben alapított városi múzeum és az 1886-ban létesített községi iskolai könyvtár a községi iskolaszék november 30-iki ülésének határozatával egy intézetté egyesítettett. hogy egységes szervezetben szolgálja a kultúra érdekeit. Ez a határozat ama feltételek kifolyása volt, melyekhez az országos főfelügyelőség a múzeum és könyvtár elhelyezésére kért rendkívüli építkezési segély kieszközölését kötötte. Az építkezés ügyében ez év őszén, a múzeumok és könyvtárak országos szövetsége kirándulása alkalmával október 30-ikán tartott helyszíni szemle eredményeül a gyűjtemények elhe-

lyezésére az ú. n. községi Fröbel-gyermekkert épülete jelöltetett ki; ennek terveit a város az év utolsó napjaiban terjesztette be az átalakítás és a költségelőirányzat megállapítása céljából a főfelügyelőséghez.

A könyvtár a lefolyt évben 1040 kötetrel gyarapodott, a könyvtár anyaga az év végén 14,209 kötetet foglalt magában. A könyvtár részére ez évben első ízben engedélyezett államsegélyből megvételre 59 kötet.

Az egyesített intézet számadásai 4191·99 kor. bevétellel és 3650·20 kor. kiadással záródtak. A bevételek között a város rendes évi javadalma 2390 koronával szerepel. A kiadásokból 840 kor. esik személyi kiadásokra és 1475·87 kor. a könyvtár gyarapítására.

*Veszprém*ben a vármegyei múzeum két évi szervezési és rendezési munkálatok eredményeként ez év november 6-ikán adott át a nyilvánosságnak. A szervezkedési munkálatok befejezésével a belügyminiszterium nov. 4-ikén helyben hagyta a vármegye által a múzeum szervezése tárgyában alkotott szabályrendeletet, melynek új átdolgozásában az országos főfelügyelőség óhajtására a múzeum tisztviselőinek a múzeum tárgyaiért való erkölcsi felelőssége kellő kifejezést nyer.

Az államsegélyek ez évben is a berendezés költségeinek fedezésére fordítottak. Az elszámolás azonban a két éven át kapott segélyekről még nem történt meg. Az egyesület számadásai 9528·50 kor. bevétellel és 8404·41 kor. kiadással zárultak; a kiadásokból 1465·33 kor. fordított a gyűjtemények gyarapítására, 6626·32 kor. a bútorzási és berendezési költségek fedezésére.

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1905. ÉV UTOLSÓ NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2662 db, ajándék útján 219 db, vétel útján 123 db, csere útján 3 db, áttétel útján 1 db, összesen 3011 db nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példány czímén beérkezett: gyászjelentés 1542 db, zárszámadás és üzleti jelentés 334 db, egyházi körlevél 74 db, perirat 11 db, hivatalos irat 183 db, műsor 487 db, alapszabály 253 db, szinlap 2704 db, falragasz 1855 db, vegyes 921 db, összesen 8364 db apró nyomtatvány.

Vételre fordított 1201·77 korona, 12·15 Márka és 8·75 frank.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: Bányai Elemér, Baross Gyula Sajókaza (3 db), Bartalos Gyula Eger, M. kir. Belügyminiszterium (5 db), Bergh Ferencz, Biblioteca nacional Habana, Borsod-Miskolczi Közművelődési Egyesület Miskolcz, Bosnyák-Herczegovinai országos kormány Bécs, Braunmüller W., Budapest székesfőváros polgármestere, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala (4 db), Csáthy Ferencz Debreczen, Délmagyarországi tört. és régészeti múzeum-társulat Temesvár, Del Prato Alberto Parma, Dunántúli ág. h. ev. püspök Pápa (3 db), Éber László, Éble Gábor, Emich Gusztáv, Erdélyi Pál Kolozsvár, Fejérpataky László (2 db), Földművelésügyi m. kir. miniszterium, Fraknói Vilmos (2 db), Ghyczy Béla, Grillming Ferenczné (15 db), Gyöngyössy László Bártfa, Havass Rezső, Horváth Géza, Isoz Kálmán (2 db), Kais. Akademie der Wissenschaften Wien (2 db), Kereszty István (9 db), Kir. József-műegyetem rektora (2 db), Kir. magyar tudományegyetem bölcsészeti

kara (54 db), Komjáthy Vidor, Leszlényi Imre (7 db), Mágócsy-Dietz Sándor, M. kir. állatorvosi főiskola (2 db), M. kir. állami számvevőszék elnöke, M. kir. központi statisztikai hivatal, M. kir. orsz. meteorológiai s földmérési intézet (2 db), Magyar Tud. Akadémia (7 db), Márki Sándor Kolozsvár (3 db), Marosi Arnold Pécs, Mattyasovszky Kasszian Pannonhalma, Ministero del Publ. istruzione Roma, Ministre de l'industrie et travail Bruxelles, Múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége, Nagybányai múzeum-egyesület, Nordiska Museet Stockholm, Önképző-kör szerk. Zalatna, Paur Ödön Veszprém, Peabody Institute Baltimore, Public library of Victoria Melbourne, Rácz Géza (2 db), S. Rátky Sándorné Porrog (2 db), Réthy Antal (7 db), Roth Gyula New-York, Statist. Central-Commission Wien (8 db), Svaiczter Ilka Nagybánya (3 db), Szádeczky Lajos Kolozsvár, Szalay Imre (3 db), Szontagh Jenő Szolnok, The Huntesian Museum Glasgow, Turopolje nemes község Zágráb, Weinwurm Antal (24 db), Wieländer Michael Wien.

Nevezetesebb szerzemények: Mátyás Flórián hagyatékából csere útján: 1. Sylvester János, *Uj testamentum magyar nyelven*. Sárvár, 1541. 2. *Breviarium secundum usum . . . ecclesiae Strigoniensis*. Venetiis, 1519.

A könyvtár helyiségeiben a lefolyt negyedévben 13,995 egyén 32,018 kötet nyomtatványt használt; kölcsönzés útján pedig 637 egyén 1021 kötetet.

A lefolyt évnegyedben 1607 munka osztályoztatott, melyekről összesen 2136 czédula készült. Kötés alá készítettett 487 munka 651 kötetben.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ezen idő alatt 479 csomag érkezett; ugyaninnen 646 levél expediatatott, a miből 71 reklamáció volt. Az 1897: XLI. t.-cz. intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen peres eljárás megindítása 15 esetben kértett.

Az egész év folyamán indított peres eljárások eredményeként pénzbüntetés és kártérítés fejében 29 esetben 390.09 korona folyt be.

A Széchenyi országos könyvtár állandó kiállításának az 1905. év folyamán 339 látogatója volt.

A július és augusztus hónapokban megtartott revízió eredményeként felemlíthetjük, hogy a 205,171 darab szakosztályozott munkából 1673 hiányzott, vagyis 0.81 százalék. Ez azonban még nem végleges eredmény, mert a hiányok pótlására irányuló kutatások, kiigazítások annak megállapítása végett, hogy pl. a hiányzóknak feltüntetett munka nem szerepel-e tévesen a czédulán vagy repertoriumban, a mennyiben talán áttétetett a Múzeum más osztályába stb. még mindig nem nyertek befejezést.

II.

A *kézirattár* ajándék útján 4 kötet kézirattal, 35 darab irodalmi levéllel és 4 darab irodalmi analectával, letéteményezés útján 1 kötet kézirattal, vétel útján 7 középkori és 2 újabbkori kézirattal, tehát összesen 53 darab kézirattal gyarapodott.

Vételre összesen 20,020 korona fordítottatott, mely összegből 20,000 koronán Emich Gusztáv gyűjteményének hét kiválóan becses kodexe vásároltatott meg. E kódexek közt szerepel az az irodalmilag már általánosan ismert »Commentum Rhetoricorum Victorini« című *Corvin-kódex*, melyet a szerencsés kezű gyűjtőnek a berlini könyvpiaczon sikerült felfedezni és megszerezni. Mátyás király könyvtárának történetére vet világot az a másik kódex is, melyet Jurriano Antal velencei követ másolt s részben mással másoltatott le Budán 1513-ban és 1514-ben. Magyar vonatkozásánál fogva becses továbbá egy a XV. század derekán másolt »Breviarium hungaricum«, a »Libro della beata Margarita figliola de re de Ongaria« című XV. századi olasz nyelvű papírkódex és az Aeneas Sylvius beszédjeit tartalmazó XV. századi latin nyelvű papírkódex. Végül két kódexet az tesz magyar szempontból még érdekessé, hogy Capistran János két latin művét tartalmazza. A negyedévi gyarapodás újabbkori darabjai közül kiemelendő »A' szakács-mesterség rövid leírása« a XVI. századból, az 1773-iki varasdi gyűlés diariuma és Somogy vmnek Szokolay Dániel által összegyűjtött 1710—1806. évi statútumai. Az irodalmi levelestárat ezuttal néhai Ráth György levelezése gyarapította gróf Apponyi György, gróf Andrássy György, gróf Keglevich, Horváth Boldizsár, Ipolyi Arnold, Majláth György országbíró, Zumbusch bécsi szobrász és mások leveleivel.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül befejeztetett az irodalmi analecták gyűjteményének lajstromozása s megkezdett a nagyterjedelmű Pulszky-féle levelesgyűjtemény rendezése, továbbá revideáltatott a *kézirattár* egész anyaga.

Az évnegyed folyamán 4 esetben kikölcseznőztetett 12 kézirat és 1 irodalmi levél, 123 kutató pedig 165 kéziratot és 5511 irodalmi levelet használt.

III.

A *hírlaptár* gyarapodása: köteles példányok útján 144 évfolyam, 29,462 szám (ebből 13,443 szám nem nyomdai kimutatással érkezett, hanem számonként), áttétel útján (a könyvosztálytól) 2 évf. 249 sz., vásárlás útján 18 évf. 905 szám (114'80 kor. összegben); összesen tehát 164 évfolyam, 30,661 szám.

A könyvtárban 1454 olvasó 3124 kötetet, a könyvtáron kívül 21 olvasó 59 kötet hírlapot használt, összesen 1475 olvasó 3183 kötetet.

Czéduláztatott 18 új hirlap, ezekkel együtt 497 évfolyam. Átnézetett 144 évf. 16,003 szám. Bekötötett 264 db.

A köteles példányok, melyek a nyomdai kimutatással (csomagokban) beérkeztek, a gyarapodási naplóba irattak és a nyilván tartási lapokra vezettettek; ezeken kívül a számokban beérkezett hirlapok is összegezve hetenként beirattak, betürendbe osztályoztattak és elhelyeztettek. A csomagküldeményekből hiányzó hirlap-számok azonnal reklamáltattak, s ezek is följegyeztettek.

IV.

A *levéltári* osztály a lefolyt évnegyedben ajándék útján 276 db, vétel útján 27 db, a nyomtatványi osztályból áttétel útján 1598 db gyászjelentéssel gyarapodott, letétemény útján kiegészítést nyert a gróf Széchényi család levéltára 1 dbbal, a Szirmay család levéltára 1 dbbal, úgy hogy a levéltár összesen 1903 dbbal gyarapodott.

Vételre fordítottatott 425 korona 60 fillér.

Ajándékaikkal Emich Gusztáv, Medgyesi Ferencz, Miticzky Gyula, Nagy Lajos, a nagybányai múzeum-egyesület, Sárközy Imre, dr. Schönherr Gyula múzeumi igazgató-őr és Weinwurm Antal járultak az osztály gyarapításához. A néhai Svaiczter Ilka hagyatékából származó iratok pedig dr. Schönherr Gyula igazgató-őr közvetítésével jutottak a levéltár birtokába. Letétemény útján gróf Széchényi Sándor, Karsa Ferencz és Kölcei Kende Péter járultak az osztály anyagának gyarapodásához, utóbbi a Kende család czeke-helmecezi ágának iratait helyezte el letéteménybe a családi levéltár kiegészítése céljából.

A törzsanyag gyarapodásából 4 db eredeti és 1 másolat esik a középkori iratok, 1877 db az újabbkori iratok, 8 db a nemesi iratok és 11 db a fényképmásolatok csoportjára.

A nemesi iratok csoportja a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1607. május 10. Prága. II. Rudolf czimereslevele Szőlcséni Mihály részére. 2. 1662. február 15. Bécs. I. Lipót király czimereslevele Váraljai János részére. 3. 1675 április 20. Bécs. I. Lipót czimereslevele Carina Sándor részére. 4. 1700. szeptember 17. Ebersdorff vára. I. Lipót czimereslevele Solymossy János részére. 5. 1700. november 24. Heves és Külső-Szolnok vármegyék bizonyáglevele a Solymossy család czimereslevelének kihirdetéséről. 6. 1747. január 2. Bécs. Mária Terézia czimereslevele Loncharich György részére. 7. 1818. augusztus 29. Zengg városának egy kiadványa a Carina család nemességének ügyében. 8. 1819. szeptember 29. Zengg városának bizonyítványa a Carina család nemességéről.

Az osztály helyiségeiben 173 kutató 26864 dbot használt; külső használatra kikölcsönözött 12 térítvényen 382 db irat.

A törzsanyag új szaporulatának feldolgozásán kívül tovább folytattatott a Kossuth-iratok jegyzékének összeállítása, befejeztetett a Zerdahelyi család iratainak rendezése és folytattatott a köteles példányú gyászjelentések feldolgozása és beosztása a Szent-Ivány-féle gyűjteménybe. Rendeztetett és felállítatott a Zathureczky család levéltára, mely 4 db középkori oklevélmásolatot, 4 db XVI., 147 db XVII., 1072 db XVIII., 276 db XIX. századi iratot, 12 db levéltári lajstromot és iratjegyzéket, 7 db genealogiai táblát, 6 db rajzot, összesen tehát 1528 db iratot foglal magában, ezek között a Hancsovszky családnak 1718-ból származó címereslevelét. A letéteményezett családi levéltárakról egy külön letéti napló nyitott, melybe az eddig letéteményezett családi levéltárak bevezetettek. Folyamatban van végül a Bogyay, Kruplanicz és Kende családok levéltárának rendezése.

SZAKIRODALOM.

Heinrich Gusztáv: *Egyetemes irodalomtörténet. Szerkeszti —. Első kötet: Ókori keleti népek és hellének. — Második kötet: Rómaiak és románok.* Budapest, 1903, 1905. Franklin-társulat. Nagy 8-r. XX, 742 l., 40 műmelléklet; XV, 915 l., 31 műmelléklet. Egy-egy kötet ára füzve 16, félbőr-kötésben 20 K.

A könyvek bibliografiaiilag teljes és helyes leírásához, *Mira* szerint¹ szükséges, hogy azok külső és belső értéke felől teljesen tisztában legyünk. A könyvek külső értékét a nyomtatás szépsége, a papíros minősége, a lapszélek méretei, az illusztrációk értéke s a kiadás ritkasága adják meg. Mindezen tulajdonságok fölismerésére és értékelésére a bibliológia tanít. A könyv belső becebe tartalmuk minőségétől függ. Ez utóbbi megállapítására főként irodalomtörténeti ismereteink képesítenek: innen van az a felfogás, mely az irodalomtörténetet a bibliografus egyik legfontosabb segédeszközévé avatja. Viszont a bibliografia is egyik fontos, sőt nélkülözhetetlen kiegészítője az irodalomtörténeti kutatásnak, melynek igénybevétele nélkül az elmeművek megbízható kronológiájára még csak nem is gondolhatunk.

Mindenképen megokolt tehát, hogy legújabb és bizvást mondhatjuk, legnagyobb szabású irodalomtörténeti vállalkozásunk első két kötetét, legalább röviden, bemutassuk e folyóirat hasábjain.

Az öt kötetre tervezett nagyszabású vállalat élén *Heinrich Gusztáv*, a magyar tudományos akadémia főtitkára s közismert irodalomtörténész áll, a kinek egyénisége teljes biztosítékot nyújt arra nézve, hogy az egyes kötetek az irodalomtörténeti kutatás mai színvonalán kerüljenek ki a sajtó alól. Feladata megoldásában a dolgozótársak egész serege támogatja, a kik kevés kivétellel »tudományuknak elismert tekintélyei« s a felölelt, jobbára óriási anyag alapos ismerői.

¹ Giuseppe M. *Mira*, Manuale teorico-pratico di bibliografia. Palermo, 1862. I. köt. 17 l.

Az első kötet *Heinrich* Gusztávnak, az egész munka céljáról és irányáról szóló bevezető fejtegetésén kívül, az ókori keleti népek s a hellének irodalmának fejlődését tárgyalja. Indiáról *Fiók* Károly, Khina és Japánról ugyanő meg *Kühnert* Ferencz, Egyiptomról *Mahler* Ede, a zsidókról *Neumann* Ede, az arabokról *Goldzieher* Ignác, Persiáról *Kégl* Sándor, az örményekről pedig *Patrubány* Lukács értekezik. A kötetnek szinte felét (a 377. oldaltól végig) a görögség foglalja el, melynek egész napjainkig terjedő irodalmi mozgalmairól három tudósunk ad számot. Az ókort az alexandriai iskola kivételével, melyről *Latkóczy* Mihály nyújt képet, *Hegedüs* István ismerteti, míg a középkori és újkori emlékeket *Pecz* Vilmos tárgyalja.

A második kötet, mely az anyag gazdagsága folytán az eredetileg tervezett negyven ívről hatvanra dagadt, elsősorban az ókori római irodalom ismertetését nyújtja *Csengeri* János tollából, ezután következik *Becker* Fülöp Ágost összefoglaló bevezetése a román népek irodalomtörténetéhez, melyek közül *Balogh* Ármin a keresztény latin irodalmat, *Hernádi* Mór a provençeit és katalánt, *Haraszi* Gyula a francziát, *Radó* Antal az olaszt, *Becker* Fülöp Ágost a spanyolt, *Huszár* Vilmos a portugált, *Alexics* György az oláht és *Gombocz* Zoltán a rhätorománt dolgozta fel.

Nem lehet feladatunk, hogy azt a sokfelé szétágazó anyagot, mely már e két kötetben is fel van halmozva, kritikai elbírálás alá vessük: ez az egyes részeket vizsgáló szakbeli tudósok feladata; részünkről beérjük azzal, hogy fölkeltsük olvasóink s főként vidéki könyvtáraink vezetőinek figyelmét erre a munkára, mely a hasonló külföldi vállalatokat úgy tartalom, mint kiállítás dolgában nemcsak utóléri, hanem sok tekintetben felül is mulja.

Külön dicséretet érdemel a munka gazdag és szakszerű illusztrálása, mely *Riedl* Frigyes szaktudásának s buzgólkodásának köszönhető. Az irodalomtörténetnek a bibliografiai ismeretekkel való érintkezése itt jelentkezik a legkézzelfoghatóbb módon. A képeknek kétséggel legtanulságosabb részét épen a kiváló kéziratok, *editio princeps*-ek s autogrammok reprodukciói adják, melyek szép számmal vannak képviselve az eddig megjelent 456 szövegek és 40 műmelléklet között. Σ.

G. Fumagalli. *Lexicon typographicum Italiae. Dictionnaire géographique d'Italie pour servir à l'histoire de l'imprimerie dans ce pays.* Florence, 1905. Leo S. Olschki. 8-r. XLVII, 587 l.

Giuseppe *Fumagalli*, milanói könyvtáros, a kinek az olasz bibliográfiai irodalom oly sokat köszönhet (*Biagi*-val szövetkezve ő dolgozta át olasz nyelven *Petzhold* könyvtáranát, G. *Ottino* társaságában pedig megindította 1889-ben a *Bibliotheca biblio-*

graphica italicát stb.) ismét egy érdekes és nagyszabású munkával örvendeztette meg a szakköröket. *Deschamps* »Dictionnaire de Géographie ancienne et moderne à l'usage du libraire« (Páris, 1870) című közismert művéből kiindulva, *Fumagalli* az előttünk fekvő testes kötetben az egyes városok, helységek nyomdászati monographiáit adja a czimszók alfabétikus rendjében. A feldolgozott terület a mai politikai Olaszországon kívül az egész itáliai nyelvterületre kiterjed, vagyis St. Marino köztársaságot, Nizza területét, Monaco hercegséget, Trentino kantont, Görzöt és Gradiskát, az isztriai félszigetet és Fiumét a quarneroi öböl, végül Corsica és Málta szigetét is magában foglalja. Ezenkívül Savoyát és Dalmátiát (Ragusáig), továbbá az afrikai olasz gyarmatokat is belevonta vizsgálódása körébe. Végül felvette a fiktív helyneveket is, a mennyiben valódi helynevekkel állanak összefüggésben, minők pl. Conca, Dalmazago, Pelusio stb., míg ellenben az olyanokat, melyek költött volta nyilvánvaló, elhagyta, pl. Bengodi, Eleuteropoli stb.

Az egyes cikkekben belül a tárgyalás történeti s a könyvnyomtatás első ismert nyomaitól egész napjainkig kiterjed, az oda vonatkozó irodalomnak lehető teljes felsorolásával. Jelentéktelenebb helyeknél, a hol a könyvnyomtatás egészen új keletű foglalkozás, a historiai tárgyalást természetesen egyszerű statisztikai kimutatások helyettesítik. Terjedelmükkel s gazdag tartalmukkal különösen kiválnak a Bologna (37—46 ll.), Firenze (131—154. ll.), Milano (211—232. ll.), Nápoly (250—260. ll.), Róma (331—359. ll.), Torino (415—425. ll.) s főként Velence (449—509. ll.) nyomdászattörténetét tárgyaló tanulmányok, melyek mindegyikében nemcsak az eddigi eredmények használtattak fel a lehető leggondosabban, hanem gyakran merőben ismeretlen, új adatokkal is kiegészítettek.

Szerző kiváló gondoskodásának tárgyát képezte a gazdag illusztrációs anyag összeválogatása. Első sorban mindazokat a képeket gyűjtötte össze, melyek az egyes nyomdai interiőröket és könyvsajtókat ábrázolják. Másod sorban az olasz könyvnyomtatók és kiadók arcképeit gyűjtötte össze, lehetőleg teljes számban. E törekvések daczára aránylag kevés *portrait* van a kötetben, a mi annak tulajdonítható, hogy a régi nyomdászok, hacsak nem voltak maguk is írók és tudósok, mint a *Manutius*-ok, *Marcolini*, *Sansevino* és mások, nem igen gondoltak arra, hogy arcképüket kinyomassák. A bassanói *Remondini*, vagy a velencei *Zatta* p. o., a kik évtizedeken át az illusztrátorok egész seregét foglalkoztatták s ezerszámra adtak ki arcképeket, a saját vonásaikat nem örökítették meg. Igen érdekes részét képezik az illusztrációknak az egyes nyomdászok tisztelésére vert emlékérmek, továbbá a nekik állított szobrok, sírkövek stb. reprodukciói is, melyek ily teljes számban e munkában lettek először összegyűjtve.

Ezen bibliografiai szempontból többé-kevésbé közömbös anyagon kívül igen gazdag sorozatban vannak képviselve a kiválóbb nyomdászati emlékek, főként első kiadások címlapjai, kezdőbetűi, fametszetei stb., melyek közvetlen szemlélet útján tájékoztatnak az olasz tipográfia történeti fejlődésének egyes korszakai felől.

Feltűnő a nyomdászjelvények viszonylag csekély száma. Ennek magyarázata az idevágó irodalom gazdagságában rejlik, melynek tudományos eredményei az érdeklődők számára amugy is könnyen hozzáférhetők.

A tulajdonképeni, szótári berendezésű munkát jól megírt bevezetés előzi meg, melyben *Fumagalli* nemcsak műve beosztása, célja és forrásai felől ad pontos felvilágosítást, hanem, egy régebbi dolgozata alapján,¹ az olasz nyomdászat eredetével is foglalkozik s ismételten megecázolja azt a hazafias buzgalomból sokáig táplálkozó legendát, mely a mozgó betűk feltalálását *Castaldi* Pamfiliusnak tulajdonítja. De helyesen jegyzi meg, hogy a feltalálás dicsősége nélkül is Itália oly szerepet játszik a könyvnyomtatás történetében, melyre méltán büszke lehet. Míg a könyvnyomtatás szülőföldjén, Németországban, a XV. század folyamán 51 városban működött a könyvsajtó, addig Olaszországban 73 község dicsekedhetett tipografiai műhelyekkel, melyekből *Proctor* szerint 4157 kötet került ki, vagyis majd 1000 kötettel több, mint a németországiakból. Sőt a számbeli felsőbbbséget nem tekintve, minőség szempontjából is messze túlszárnyalta az Appennin-félsziget XV—XVI. századi nyomdászata más országok korabeli sajtótermékeit. »La petite plante arrachée au sol stérile de l'Allemagne et transplantée dans le terrain plus fertile de l'Italie de la Renaissance y produisit des fleurs plus belles, des fruits plus savoureux.« *Fumagalli* e lelkes szavai, ha a tényeket vizsgáljuk, épen nem túlzottak. Valóban az olaszok nemcsak a nyomdászat művészi fejlesztése körül szereztek elévülhetetlen érdemeket, hanem gyakorlati alkalmazhatóságát is számos részlet kidolgozásával fokozták. E tekintetben legyen elég arra utalnunk, hogy a ma is szeltében használt antikva és kurzív típus olaszországi találmány, valamint arra, hogy a görög és keleti szöveg, továbbá a hangjegy szedése innen indult világgá.

A műhöz hét, gonddal szerkesztett mutató van csatolva. Ezek közül az első a helynevek olasz elnevezését; a második azok latin, a harmadik egyéb idegennyelvű elnevezését tartalmazza; a negyedik a nyomdászok, kiadók, könyvkereskedők stb. névmutatója; az ötödik a fontosabb tárgyakat foglalja jegyzékbe; a hatodik a nyomdászat bevezetésének kronológiáját állítja egybe, az utolsó pedig az ábrák lajstromát tartalmazza.

Dr. Gulyás Pál.

¹ La questione di Pamfilio Cataldi. Milano, 1891.

Története, *A Csáthy-féle debreczeni könyvkereskedő- és kiadó-czég százéves —. 1805—1905. Emlékkül ajánlja üzletfeleinek és kartársainak Csáthy Ferencz, debreczeni könyvkereskedő.* Debreczen, 1905. Debreczen város könyvnyomda-vállalata. 8-r. Czimkép, 48 l.

E csinosan kiállított füzet azon kevés számú könyvkereskedéseink egyikének históriáját vázolja, melyek immár egy évszázad óta szolgálják irodalmi életünket. Tudtunkkal alig két-három vállalat látja el a *Csáthy*-czégnél hosszabb idő óta kulturális szükségleteinket. Ilyenek pl. a budapesti *Eggenberger*-féle könyvkereskedés, melyet 1768-ban alapított *Weingadt* János, a *Lampel* Róbert könyvkereskedés r.-t., melynek *Leyrer* József vetette meg alapjait 1795-ben s a valamennyinél régibb *Stampfel* Károly-féle pozsonyi könyvkereskedés, melyet a schweinfurti származású *Kempff* Sándor alapított 1715-ben s a mely a minap a budapesti *Révai*-testvérek r.-t. kezelésébe ment át. Száz éves jubileumához közeljár a Franklin-társulat, melynek első csiráit *Wigand* Ottó 1816-ban megalapított kassai könyvesboltja foglalta magában.

Vidéki régibb könyvkereskedéseink között a *Csáthy*-czég nemcsak hosszú fennállása, hanem irodalomtörténeti szerepe révén is megérdemli, hogy szélesebb körök figyelmét is felhívjuk a jubiláló vállalatra.

Alapíttatásának ideje az irodalomtörténetben »Debreczeni kör« neve alatt ismeretes mozgalommal esik össze, mely néhány évre szinte irodalmi központtá varázsolta a magyar kálvínisták Rómáját. A vállalat tulajdonképeni megindítója 1805 tavaszán *Pápai Kiss* István pesti könyvkötő és könyváros volt, a ki azonban az üzlet vezetését nyomban vejére, nemes marási *Csáthy* Györgyre bízta, a ki 1804 február elseje óta a város ősrégi nyomdájának vezetésével bízván meg, kiváló szakképzettséget s ügyes üzleti érzéket tanúsított. A bolt *Csáthy* György tulajdonába csupán három év multán került, 1808 február 22-én kapva engedélyt a tanácstól könyvárusi üzlet tartására. Az üzlet jó menete felkeltette a helybeli könyvkötők irigységét, a kik maguk is árulgatván alsóbb fokú iskolai könyveket s naptárakat, érzékenyen megkárosodtak. Czéhmasterük, *Bartha* István esküdt több ízben följelentést is tett *Csáthy* ellen, de vádaskodásai nem bizonyultak igazoltaknak. Ellenben a könyvkötőknél több visszaélésnek jöttek a nyomára. Nevezetesen kétszeres, háromszoros áron adták a könyveket, mint a hogy a nyomda árusította: a kevéssé kapós váci kalendáriumon leragasztották a Vác névet, Gyórt téve helyébe; végül a márványozott papirba kötött könyveket pedig egész bőrkötésű gyanánt kínálgatták a jóhiszemű közönségnek.

A *Csáthy* György kiadásában, illetve bizományában meg-

jelent s a debreczeni városi nyomdában, tehát az ő művezetése alatt nyomtatott könyvek közül tudományos és irodalmi tekintetben első helyen kell említenünk *Diószegi* Sámuel és *Földi* János híres »Magyar füvészkönyv«-ét, melynek első kötete 1807-ben, másodikika 1813-ban látott napvilágot. Ugyancsak ő adta ki *Ercsei* Dániel, a debreczeni ev. ref. főiskola tanárának *Kant* rendszerén alapuló kétkötetes filozófiáját (I. 1813., II. 1817.), *Budai* Esaiás több közkedveltségű históriáját, számos theológiai iratot és iskola-könyvet.

E sokoldalú kiadói tevékenységnek *Csáthly* váratlan halála vetett véget (1817). Özvegye, a ki közel három lusztrumon keresztül vezette tovább az üzletet, inkább annak kereskedője, mint kiadói ágára szorítkozott. Tizennégy év alatt csupán három könyvön szerepelt czége, de ezek között van *Domby* Márton pesti ügyvéd lendületes életrajza *Csokonai Vitéz* Mihályról (1817), mely az első s talán máig is a legélvezhetőbb összefoglalása a nagy költő hányatott sorsának. — A könyvkötőcéh természetesen az özvegy jól gyümölcsöző üzleti vállalkozását is rossz szemmel nézte s mindent elkövetett, hogy hátráltassa boldogulásában. Így 12 vrt pénzbüntetés terhe alatt megtiltotta saját tagjainak, hogy *Csáthlyné* részére csak egy könyvet is bekössenek. A tanács azonban, jórészt ifj. *Péczely* Józsefnek s *Náraynak*, a piarista gimnázium igazgatójának közbenjárására, megsemmisítette ezt az intézkedést.

Az 1831-iki rettenetes pestis elragadván *Csáthlynét* az élők sorából, a bolt vezetésére legidősebb fia s vagy három év óta legjobb támasza, *Lajos* vállalkozott. Az ő működési idejére (1831—1865) esnek a nemzet politikai megújulásának mozgalmak, melyeket *Csáthly* *Lajos* *Kossuth* országgyűlési iratainak terjesztésével, majd a szabadságharcz idején, míg a kormány Debreczenben tartózkodott, a *Jókai* szerkesztette »Esti Lapok« kiadásával szolgált.

Csáthly *Lajos* közelgő halálát érezvén, 1866. január 1-én unokaöccsére, a pesti születésű ifj. *Csáthly* *Károlyra* ruházta át üzletét, a ki azt könyvkötészettel kibővítve, 1890-ig nagy buzgalommal vezette. Ő indította meg hazánkban az ú. n. tárczanaptárakat, melyeket azóta országszerte utánoznak. Alatta a czég kiadói működése is föllendült. A füzetünk végén látható lajstrom szerint másfél száznál több azon munkák száma, melyek az ő neve alatt kerültek könyvtári forgalomba. Köztük *Erdélyi* *János* kisebb prózái két kötetben (1865.), *Imre* *Sándor* magyar nyelvészeti művei s számos theológiai, gazdasági és pedagógiai munka. Utóda, az 1890 óta ma is működő *Csáthly* *Ferencz* egészen lemondott a könyvtárról s teljesen a kereskedő jól jövedelmező, nagyobb kockázattal nem járó közvetítő munkásságára szorítkozott.

A csinosan kiállított emlékfüzetet, melyből ez adatokat merítettük, több arczkép s az üzlethelyiséget ábrázoló illusztrációk díszítik. A nyomdai kiállítás a czéggel keletkezése óta bensőbb viszonyban álló városi nyomda érdeme és a használt festék sajátos barna színe folytán valóságos tipográfiai furesaság.

—sp—

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLEJE.

Deutsche Litteraturzeitung XXVI. évfolyam 40. szám (1905 október 7): C. *Haeberlin*, Generalregister zum XI—XX. Jahrgange des Zentralblattes für Bibliothekswesen (1894—1903). (E. Voullième.) — **41. szám** (október 14): *Year-book* of the Bibliographical Society of Chicago 1900—1901; A. G. S. *Josephson*, Bibliographies of Bibliographies; A. *De Morgan*, On the difficulty of correct description of books. (Gustav Zedler.) — J. H. *Slater*, How to collect books. — **42. szám** (október 21): P. *Hirsch*, Bibliographie der deutschen Regiments- und Bataillons-Geschichten. (Louis v. Scharfenrot.) — **44. szám** (november 4): *Katalog* der Goethe-Sammlung des Frhrn Woldemar v. Biedermann. — **45. szám** (november 11): *Bücherverzeichnis* der Städt. Volksbibliothek zu Charlottenburg. IV. Aufl. — **46. szám** (november 18): A. *Hortzschansky*, Bibliographie des Bibliotheks- und Buchwesens. I. Jhg. (Gottfried Zedler.) — **49. szám** (december 9): A. *Keysser*, Das Bibliothekswesen als Gegenstand der öffentlichen Verwaltung. (Wilhelm Erman.) — **50. szám** (december 16): E. *Reyer*, Kritische Studien zum volkstümlichen Bibliothekswesen der Gegenwart.

La Bibliofilia VII. évfolyam 8—9. szám (1905 november—december): C. *Lozzi*, Le feste dei Comuni e in specie del Santo patrono di Ascoli e del tremuoto. (Folytatás.) — Hugues *Vaganay*, Amadis en français. Essai de bibliographie. (Folytatás.) — Enrico *Celani*, Dediche, postille, dichiarazioni di proprietà ecc. nei libri a stampa della R. Bibliotheca Angelica di Roma. (Folytatás.) — Állandó rovatok: Vendite pubbliche. — Notizie.

Revue des Bibliothèques XV. évfolyam 8—9. szám (1905 augusztus—szeptember): Henry *Cochin*, Petite chronique valenciennoise (1540—44) écrite par Jennet Denis sur les gardes d'un volume de la bibliothèque de la Chambre des Députés. — Louis *Thuasne*, Rabelaisiana. Le »Sylvius Ocreatus«. — Joseph *Guibert*, Les origines de la Bible des Pauvres. — Chronique des bibliothèques: Allemagne. Belgique. Espagne. États-Unis d'Amérique. France. Grande-Bretagne. Italie. Pays-Bas. — **10—12. szám** (október—december): Emile *Chatelain* és Antonio *Spagnolo*, La tachygraphic latine des manuscrits de Vérone (II. közlemény). — Antonio *Muñoz*,

1 codici miniati della Biblioteca Chigi in Roma. — *Chronique des Bibliothèques: Allemagne. États-Unis d'Amérique. France. Italie. Océanie. Pays-Bas.*

Zeitschrift für Bücherfreunde IX. évfolyam 7. szám (1905 október): Anton *Schlossar*, Steiermärkische Exlibris. Ein Beitrag zur Geschichte der Bücherzeichen und des Bibliothekswesens. — Erich *Ebstein*, Gedichte Bürgers in ältester Fassung. — Fedor von *Zobeltitz*, Das Stammbuch Fritz von Steins nebst einigen Brieffragmenten an ihn. I. — Carl *Schüddekopf*, Ein Fragment des Ardinghello. — 8. szám (november): Kl. *Löffler*, Sweinheim und Pannartz. — Karl Fr. *Nowack*, Eine Lavater-Mappe. — F. W. *Gotter*, Schauspielerbriefe aus dem Ifflandkreise. I. — Fedor von *Zobeltitz*, Das Stammbuch Fritz von Steins nebst einigen Brieffragmenten an ihn. II. — A—i, Die Weigelsche Manuskript- und Miniaturen-Sammlung. — 9. szám (dezember): Konrad *Haebler*, Michel Greiff als Kalenderdrucker. — Friedrich *Perzyński*, Fälschungen und Neudrucke alter japanischer Holzschnitte. — Ludwig *Geiger*, Schauspielerbriefe aus dem Ifflandkreise. II. und III. — Paul *Hoffmann*, Vergessene Verse. — W. *Fred*, Die Buchausstellung im Salon d'Automne zu Paris. — **Állandó rovatok**: Chronik.

Zentralblatt für Bibliothekswesen XXII. évfolyam 11. szám (1905 november): K. *Haebler*, Bericht über den Plan eines Gesamtkataloges der Wiegendrucke. — Alfred *Schulze*, Zu Ermans Reformproject. — A. *Schmidt*, Beiträge zur Geschichte der Bibliothek des Franziskanerklosters zu den Oliven in Köln. — P. *Schwenke*, Neue Donatfunde. — Rezensionen und Anzeigen: Adolf Keysser, Das Bibliothekswesen als Gegenstand der öffentlichen Verwaltung. — Robert Proctor, Bibliographical Essays. (E. Voullième.) Eduard Griesebach, Weltliteratur-Katalog. Zwei durchweg verbesserte und stark vermehrte Auflage (A. K.). — W. *Molsdorf*, Einblattdrucke der königlichen und Universitäts-Bibliothek Breslau. — Gottfried *Zedler*, Die Eltviller Frühdrucke in textlicher Beziehung. — Gustav *Wahl*, Der Umzug der Heidelberger Universitätsbibliothek im Herbst 1905. — Rezensionen und Anzeigen: Gyalui Farkas, A magyar könyvtárak jövőjéről. (Stockinger.) Léopold Delisle, Chantilly. Le cabinet des livres. Imprimés antérieurs au milieu du XVIe siècle. (P. S.) Paul Hirsch, Bibliographie der deutschen Regiments- und Bataillons-Geschichte. (G. Valentin.) — **Állandó rovatok**: Kleine Mitteilungen, Umschau und neue Nachrichten. Antiquarische Kataloge. Personalmeldungen. — Adalbert *Hortzschansky*, Neue Bücher und Aufsätze zum Bibliotheks- und Buchwesen.

A MAGYAR BIBLIOGRAFIAI IRODALOM AZ 1905. ÉV UTOLSÓ NEGYEDÉBEN.

Összeállította: HORVÁTH IGNÁCZ.

BELL PÉTER. Budapest III. ker. egyesült polgári kör könyvtári jegyzéke. Budapest, 1905. Wimmer Márton nyomdája. 8-r. 81 l.

BRASSAY KÁROLY. A hajdunánási evang. reform. főgimnázium tanári könyvtárának szak-címjegyzéke. Hajdunánás, 1905. Bartha Imre könyvnyomdája. 8-r. 139 l. (A hajdunánási államilag segélyezett evang. reform. főgimnázium 1904—5. tanévi Értesítője. II. rész.)

CATALOG der Bibliothek. (Militärwissenschaftlicher und Casino-Verein in Budapest.) 1901. Budapest, 1901. Ker és József kny. 8-r. XXX, 188 l.

CZÍMJEGYZÉKE, A m. kir. szabadalmi hivatal könyvtárának —. Kiadja a m. kir. szabadalmi hivatal. Budapest, 1906. Pallas részv.-társ. nyomdája. 8-r. III, 120 l.

CONSPECTUL cărților din biblioteca Reuniunii române de lectură din Lugoj. Anul societății 1905. Lugos, 1905. Traunfellner Károly nyomdája. 8-r. 10 l.

CZÍMJEGYZÉKE, A m. kir. országos meteorológiai és földmágnességi intézet könyvtárába 1904. évben ajándék és vétel útján szerzett könyvek 3-ik —. (Egyszersmind a könyvtár név- és tárgymutatójának folytatása.) 3-tes Verzeichniss der für die Bibliothek der königl. ung. Reichsanstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus etc. Budapest, 1905. Heisler J. 8-r. 32 l.

CZÍMJEGYZÉKE, A m. kir. szabadalmi hivatal könyvtárának —. Kiadja a m. kir. szabadalmi hivatal. Budapest, 1906. Pallas részvénytársaság nyomdája. 8-r. III, 120 l.

FARNOS DEZSŐ. A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-főiskola nagy könyvtárának többszörös példányai az 1905. július havi állapot szerint. Összeállította —. Nagyenyed, 1905. Nagyenyedi könyvnyomda és papírárugyár r.-t. 8-r. 81 l.

JEGYZÉK a Mosonyi-utczai rendőri közétkezdé könyvtárában meglevő és olvasásra kapható könyvekről. Budapest, 1905. Rózsa Kálmán és neje kny. Kis 8-r. 15 l. Ára 10 fillér.

JEGYZÉKE, A beledi társaskör könyvtári —. 1905. Szombathely, 1905. Geist Márton kny. 8-r. 20 l.

JEGYZÉKE, A borsod-nádasdi tiszti kaszinó könyvtárának — 1906. Miskolcz, (1905.) Forster, Klein és Ludvig kny. 8-r. 24. l.

JEGYZÉKE, A gyulafehérvári kereskedelmi egylet könyvtárának —. Gyulafehérvár, 1905. Papp György kny. 8-r. 23 l.

JEGYZÉKE, A VIII. ker. m. kir. áll. főgimnázium VII. b) oszt. könyvtárának —. Budapest, 1905. Pesti könyvnyomda r.-t. 2-r. 4 l. (Könyomat.)

JEGYZÉKE, A kassai m. kir. gazdasági tanintézet ifjúsági könyvtárának —. Kassa, 1905. Vitéz A. kny. 8-r. 21 l.

KATALOG und Fassungsbuch für die Bibliothek des Bistritzer Gewerbevereines. Beszterce, 1905. Csallner Károly kny. 8-r. 46 l. Ára 20 fillér.

KATALOG. Belletristik. Gyulafehérvár, 1904. Papp György kny. 8-r. 23 l. (Officiersbibliothek des k. u. k. Festungs-Artillerie Bataillons No 2.)

KÖNYVEK, Új. (Századok. 1905. 8. füzet, október. 785—788 l. 9. füzet, november. 883—885 l. 10. füzet, december. 979—981 l.)

KÖNYVEK, Új magyar —. (Budapesti Szemle. 1905. november. 347. sz. 336 l. 1905. december. 348. sz. 494—496 l. 1906. január. 349. sz. 159—160 l.)

KÖNYVÉSZET, Külföldi —. Modern philologia. (Egyetemes Philologiai Közlöny. 1905. IX. füzet, 823—824 l. X. füzet 904—905 l.)

KÖNYVJEGYZÉK, Kaszinóköri —. Gyulafehérvár, 1904. Papp György kny. 8-r. 16 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A budapest-margit-körúti szent ferenczrendiek könyvtárának —. Budapest, 1905. Heisler J. kny. 8-r. 199 l.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A budapesti mészárossegédek szakegyletének —. Kiadatott 1905. november 1-én. Budapest, 1905. Világosság-nyomda r.-t. 8-r. 11 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A katolikus népiskolai és ifjúsági könyvtárak hivataltos —. Összeállította az országos kath. tanügyi tanács. Közrebocsátja a Szent István-társulat. Budapest, 1905. Stephaneum nyomda r.-t. 8-r. 18 l.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A körmöcbányai magyar közművelődési egyesület — az 1897, 1898, 1899, 1900, 1904 és 1905. évben beszerzett könyvekről. Körmöcbánya, 1905. Paxner J. és Biron H. kny. 8-r. 16 l.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A magyarországi szabómunkások és munkásnők szakegyesülete budapesti női szabók csoportjának — és szabályzata. Összeállítatott 1905-ben. Budapest, 1905. Világosság könyvnyomda r.-t. 8-r. 15 l. Ára 20 fillér.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A szegedi ipartestület —. Szeged, 1905. Engel Lajos könyvnyomdája. 8-r. 27 l.

KÖNYVTÁRKATALOGUSÁNAK, A budapesti kir. orvosegyesület — folytatása 1905-ben. Budapest, 1905. Pesti Lloyd-társulat nyomdája. 8-r. 44 l. (A budapesti kir. orvosegyesület 1905. évi évkönyve.)

MANDELLÓ GYULA irodalmi működése 1888—1905. Budapest, 1905. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 9 l.

MILESZ BÉLA. A tiszafüredi múzeum és közkönyvtár az 1904. évben. Eger, 1905. Löw-nyomda. 8-r. 17 l.

NACHTRAG, I. —, zum Catalog der Bibliothek des Militär-wissenschaftlichen und Casino-Vereines in Budapest. Berichtigt vom 1. november 1901. bis Ende August 1902. Budapest, 1902. Kertész József kny. 8-r. 26 l.

NACHTRAG, IV. —, zum Catalog der Bibliothek des Militär-wissenschaftlichen und Casino-Vereines in Budapest. Berichtigt vom 1. September 1904. bis 1. October 1905. Budapest, 1905. Kertész József kny. 8-r. 23 l.

PÓTJEGYZÉKE, A Budapest-ujlaki iskolai és népkönyvtár —. 1906. Budapest, 1906. Wimmer Márton nyomdája. Kis 8-r. 11 l.

RÁTH GYÖRGY. Régi Magyar Könyvtára. Az 1895. december 16-án kelt közjegyzői okirat értelmében a magyar tudományos akadémia könyvtárának 1905. október 16-án átadta özv. Ráth Györgyné. Budapest, 1905. Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari nyomdája. 8-r. IV, 79 l.

STATUTEN der Offiziersbibliothek und Katalog der in der Offiziersbibliothek vorrätigen Werke. Budapest, 1905. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 91 l. (K. und k. Infanterie-Regiment No. 38.)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Ráth György emlékezete a Magyar Tudományos Akadémiában. A M. Tud. Akadémia könyvtári bizottsága a mult évi összes ülés felszólítására a *Ráth* György-féle könyvtár ünnepélyes megnyitása s a nagylelkű adományozó emlékének megörökítése tárgyában a következő javaslatokat terjesztette a f. évi január 29-iki összes ülés elé:

»a) A könyvtár nagyobbik olvasótermének nyugati falába, a két ablak közé illesztessék be egy fehér márványtábla a következő felírással:

RÁTH GYÖRGY
EMLEKEZETÉRE,
KI NAGYÉRTÉKŰ
RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRÁT
1906-BAN
A MAGY. TUD. AKADEMIÁNAK
AJÁNDÉKOZTA.

b) A gróf Telekies emléktáblája, mely jelenleg a könyvtár zárófalába, tehát oly helyre van állítva, hol az olvasó közönség nem is vehet róla tudomást, helyeztessék át a most említett olvasóterem keleti falába szemben a *Ráth* György-féle emléktáblával.

c) E táblák elkészítése illetőleg áthelyezése után történjék meg a *Ráth* György-féle könyvtár bemutatása.«

Az összes ülés tudomásul vevén a bizottság jelentését, a javaslatokat elfogadta s a könyvtár ünnepélyes megnyitását a f. é. márczius havában tartandó nagygyűlés programjába vette.

A Kaufmann Dávid-féle zsidókönyvtár a Magyar Tudományos Akadémiában. *Gomperz* Róza, mint leányának, özvegy *Kaufmann* Dávidnének († 1905. jún. 19.) örököse, vejének *Kaufmann* Dávid rabbi-képző intézeti tanárnak 1800 kötetből és 25 nagyértékű kéziratból álló becses könyvtárát a M. T. Akadémiának ajándékozta. A nemes lelkű úrhölgy óhajlására az Akadémia elnöksége már f. évi január 28-án átvette tőle az adománylevelet, mely teljes szövegében így hangzik:

»A Magyar Tudományos Akadémia nagytekintetű Elnökségéhez, Budapest.

Boldogult vöm, néhai dr. Kaufmann Dávid (meghalt 1899. évi július hó 6-án), ki a külföldről a hazánkba származván, itt 21 éven át tanári működést folytatott, egy a keleti és héber tudományra és történetre terjedő, körülbelül 1800 kötetet magában foglaló könyvtárt gyűjtött, mely — mint a tudományos világban szelvében el van ismerve — az e rendbeli becses magángyűjtemények közt foglal helyet. Ritka nyomtatványokban és kéziratokban való gazdagságát egy nemsokára nyomtatásban megjelenő Catalogue raisonné fogja az érdeklődőknek bemutatni és egyúttal e könyvtár kincseit is a tudományos világnak hozzáférhetővé tenni. A könyvtár ezeken kívül egy csomó arab-zsidó magán-okmányt foglal magában a XIII—XIV. századból, melyek szakértők véleménye szerint, kik ez okmányokkal foglalkoztak, kulturtörténeti tekintetben nagy fontossággal bírnak.

E gyűjteményt néhai vöm elhalálózása után özvegye, Kaufmann Dávidné született Gomperz Irma kegyelettel gondozta és őrizte. Az említett katalogus kidolgozását és sajtó alá bocsátását ő rendelte el. Lányom elhalálózásával (1905. évi június 19-én) a becses könyvtárnak minden jövőre nézve méltó elhelyezése képezi a tisztelettel alulirottnak gondját.

Az elhunytak intentióinak leginkább azon elhatározással vélek megfelelni, ha a gyűjteményt azon szekrényekkel együtt, melyekben eddig őriztetett, *alapítványi ajándékkul ajánlom fel a Magyar Tudományos Akadémiának*, azon kéréssel, hogy azt a legelső tudományos intézetünk könyvtárában, melyet tudtommal kiegészíteni hivatva van, mint *Kaufmann Dávid és Irma alapítványt* az Akadémia örök tulajdonaként őriztesse és a Magyar Tud. Akadémia mindenkor szabályzatának keretében a hazai és külföldi tudományos világnak hozzáférhetővé tegye.

Egyúttal az az óhajításom, hogy a gyűjtemény ugyanazon szekrényekben helyeztessék el, melyekben az az elhunyt tudós életében foglalt helyet, és hogy az alapítvány eredetét jelző felírás e szekrények alkalmas helyén feltüntetettessék.

Ez alapítványhoz a magam részéről *25 darab dúsan illuminált héber pergamen-kéziratot* kapcsolok, melyek a bennök foglalt olasz származású miniatúrák és színes képek révén, szakértők ítélete szerint *műtörténeti szempontból* kiváló beccsel bírnak. Arra kérem a tekintetes Akadémiát, hogy e gyűjteményt is, annak megtekintése után, szívesen fogadni és annak feltüntetése mellett, hogy a darabok a tisztelettel alulirottnak adományából jutottak az akadémiai könyvtár birtokába, az értéküknek megfelelő módon elhelyezni kegyeskedjék, mint *Gomperz Róza-alapítványt*.

Kiváló tisztelettel kérem a Nagytekintetű Elnökséget, hogy az alulirottat értesíteni kegyeskedjék, hogy a Magyar Tudományos Akadémia a neki ezennel felajánlott alapítványt a fent említett módozatok mellett elfogadja és ez esetben azon intézkedésekről, melyeket a gyűjtemény átadására nézve elrendelt.

Kiváló tisztelettel maradtam a Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1905. évi december 24-én, őszinte tisztelője *Gomperz Róza* született

Gomperz. — A nagylelkű adomány átvétele és elhelyezése ügyében legközelebb történik intézkedés.

Instituto delle Carte czimen I. M. *Palmarini* tanár vezetése alatt Firenzében (*Via Capponi*) új vállalat indult meg, mely előre fizetendő honoráriumért bizonyos tudományos kérdésekről a lehetőleg teljes bibliográfiát összeállítja, paleografiai munkálatokat végez s Olaszország minden nagyobb városában tudományosan képzett megbízottjai útján kéziratokat is másoltat. Tekintve Itáliának gazdag könyv- és levéltárait, melyeknek szinte kimeríthetetlen kincseit a külföldi tudósok jelentékeny része egy-egy történeti vagy kritikai kérdés tárgyalása alkalmából csak nagynehezen, vagy épen nem nékülözheti, régóta érzett szükségletet van hivatva pótolni ez a vállalkozás, föltéve, hogy az olasz és francia nyelven nyomtatott körlevelében felsorolt ígéreteknek csakugyan minden tekintetben meg tud felelni. A fizetendő illetékek a legtöbb esetben külön megállapodás tárgyát képezik. Magánúton vett értesülés szerint, középkori okiratok másolásáért oldalanként — a hitelesítés díját bele nem számítva — 5 lira fizetendő. A vállalat körlevele szerint egy egyszerű, előre megállapított bibliografiai értesítésért (*ricontro bibliografico*) Olaszországban öt, a külföldre tíz lira fizetendő. Paleografiai értesítésekért pedig annak a kétszerese.

§.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1906. január 1-től márczius 15-ig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Bánffyhunyad:

*Lévi Ignác.

Budapest:

Deutsch József. VII., Károly-körút 7.

Engelmann Mór. IV., Calvin-tér 2.
Földes Ferencz (üzletvezető: Steiner Vilmos). IV., Duna-u. 8.

G. Fekete Mihály és fia (G. Fekete Mihály és Gyula). V., Vadász-u. 35.
Gross József és Kohn Antal (üzletvezető: Gross József). VI., Dávid-utca 13.

Márkus Samu (Márkus Géza és Márkus Pál). V., Bathory-u. 20.

Radó Vilmos és Kohn Rozália (üzletvezető: Radó Vilmos). VI., Ó-u. 2.

Ramspott Károly. I., Mészáros-u. 3. (főüzlet); I., Döbrentei-u. 3. (főüzlet.)

Rothberger Miksa és Weisz Fülöp. VI., Szondy-u. 11.

Soponsek Alajos. VII., Király-u. 95.
**Wald Jakab. VII., Károly-körút 7.

Erdőhegy:

Gallovich István.

Hódmezővásárhely:

Kün Béla.

Mohács:

Weiser Miksa.

Nagykapos:

Heimann Vilmos

Nagyvárad:

Verő Ede.

Pozsony:

Pollák Nándor (azelőtt: Persiwofski János).

Püspökladány:

Deutsch Dávid.

Szenicz:

Bezso János és tsa (tulajd. özvegy Bezso Istvánné).

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlőnye, 1876 óta áll a hazai tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az évi gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és különleges bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi könyvészeti irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június, szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvárusi forgalomban 8 kor.; egy-egy füzet ára 2 kor.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a **szerkesztő czímére** a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi és új folyamainak kötetei kaphatók *Ranschburg Gusztáv* könyvkereskedésében, Budapest, *IV. Ferencziek-tere* 2. A régi folyam 2—16. kötetének ára kötetenkint 4 korona, az új folyam 1—13. kötetének ára kötetenkint 8 korona. Az előfizetések ezentúl is a *Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához* küldendők.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hírlapirodalom 1904-ben. I. A magyar hírlapirodalom, id. Szinnyei Józseftől. II. A nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok. Horváth Ignácztól. Függelék: A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája, id. Szinnyei Józseftől. Ára 1 kor. 10 fillér.*

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois.
Directeur: M. François Kollányi.

Quatre livraisons par an; prix du volume Nouvelle série. XIV. volume. 1-ère
6 couronnes = 6 francs = 5 marcs. livraison. Janvier—Mars 1906.

SOMMAIRE.

	Page
Dr. Paul Gulyás. Travaux préliminaires à l'édition nouvelle du répertoire typographique de Hain	1
Dr. Elemér Bánai. Les manuscrits originaux de la trilogie épique »Toldi« au Musée National Hongrois. (Troisième et dernière partie.) ...	7
Les bibliothèques de province hongroises en 1904	30
Indicateur officiel. Rapport sur l'état de la Bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois dans le dernier trimestre de 1905	71
Littérature. Gustave Heinrich: Histoire générale des littératures. Tom. I. et II. Par S. — G. Fumagalli: Lexicon typographicum Italiae. Par le dr. Paul Gulyás. — Histoire centenaire de la maison de librairie Csáthy. Par —sp—. — Revue des périodiques étrangers	76
La littérature bibliographique hongroise dans le dernier trimestre de 1905. Par Ignace Horváth	84
Notices. La mémoire de Georges Ráth à l'Académie Hongroise des Sciences. — La bibliothèque juive de David Kaufmann à l'Académie Hongroise des Sciences. — Instituto delle carte. (§)	86
Changements dans l'état des imprimeries hongroises du 1. janvier au 15. mars	88
Supplément. Les imprimeries hongroises en 1905	1—16

Siège de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle*
Budapest, Musée National Hongrois.

XIV. KÖTET, 2. FÜZET.

ÚJ FOLYAM.

1906. ÁPRILIS—JÚNIUS.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRÁNAK
KÖZLÖNYE.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

KOLLÁNYI FERENCZ.

1906. ÉVI FOLYAM.

— II. FÜZET. —

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRA.
1906.

TARTALOM.

	Lap
A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Orsz. Könyvtára az 1905. évben	89
Dr. Veress Endre. A bolognai Marsigli-iratok magyar vonatkozásai. (Első közlemény, egy melléklettel.)	109
Magyar Könyvesház. Adalékok a Régi Magyar Könyvtár II. kötetéhez. Dr. Dézsi Lajos -tól	131
Tárcza. Évnegyedes jelentés a M. N. Múzeum Széchényi Orsz. Könyvtá- nak állapotáról az 1906. év első negyedében	154
A budapesti m. kir. tudomány-egyetem könyvtára az 1904. évben.	158
Szakirodalom. Melottée Paul: Histoire économique de l'imprimerie. I. köt. Ism. <i>dr. Gulyás Pál.</i> — Muller, Zeith und Fruin: Anleitung zum Ordnen und Beschreiben von Archiven. Ism. <i>A. A.</i> — Livingston Luther S.: Auction prices of books. I—IV. köt. Ism. <i>dr. Gulyás Pál.</i> — Weisz Miksa: Néhai dr. Kaufmann Dávid könyvtárának héber kéziratai és könyvei. Ism. <i>Spectator.</i> — Külföldi folyóiratok Szemléje: Deutsche Literaturzeitung, XXVII. 1. 3—6. 8—12. — La Bibliophilie, VII. 10, 11—12. — Le Bibliographe Moderne, IX. 5—6. — Mitteilungen des Österr. Vereins für Bibliothekswesen, IX. 5. X. 1. — Revue des Bibliothèques, XVI. 1—2. — Rivista delle Biblioteche e degli Archivi, XVI. 10—12. XVII. 1. — The Library Journal, XXXI. 1. 2. 3. — Zeitschrift für Bücherfreunde, IX. 10. 11. 12. — Zentralblatt für Bibliothekswesen, XXIII. 1. 2. 3.	167
A magyar bibliografiai irodalom az 1906. év első negyedében. Horváth Ignác -tól	183
Vegyes Közlemények. Br. Radvánszky Béla †. — A hiteles helyek levéltárainak orsz. főfelügyelősége. — A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Szövetségének 1906. közgyűlése. — Ex-libris kiállítás a Magyar Iparművészeti Múzeumban.	

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRA AZ 1905. ÉVBEN.

Az 1905. év a könyvtár látogatottsága és használata tekintetében minden eddigi eredményt felülmúlt. Az 1904. év október havában életbe léptetett új rend, mely szerint a könyvtár olvasóterme naponként hét órán át áll a kutatók rendelkezésére, teljes mértékben bevált. Az olvasóterem minden dolgozóhelye napról-napra el van foglalva, s nem múlik el nap, hogy 30—40 olvasó, néha több is, ne váraкоznék egy-egy hely megüresedésére. Annak, hogy a könyvtár ily fokozott mértékben jól megfelelhessen fontos nemzeti és közművelődési hivatásának, nagy mértékben akadálya a helyiségeknek teljesen alkalmatlan, nagy látogatottságra czél-szerűtlenül berendezett volta, továbbá a kiszolgáló személyzet elégtelensége. Bár a jelenlegi körülmények között nem lehet kilátás arra, hogy akár az egyik, akár a másik égető hiányon alapos segítség történjék, mindazonáltal a könyvtár helyzetének javításáról komolyan kell gondolkodnunk, különben rövid idő alatt nagy zavarok állhatnak be.

Az elmúlt esztendőnek kimagasló eseménye a könyvtár nyomtatványi osztályának július és augusztus hónapokban végrehajtott általános revíziója, mely öt évenként ismétlődő művelet első ízben az 1900. év folyamán ment végbe.

A könyvtár teljes személyzetét az egész nap folyamán igénybe vevő nagy művelet előzetes eredményéről az 1905. év végén a következő adatok közölhetők:

A revízió alkalmából konstatáltatott, hogy a könyvtárban 205,171 rendszeresen czédulázott, könyvtárilag feldolgozott kötet van (az 1900-iki revíziókor a kötetek száma 178,578 volt; a szaporodás tehát öt év alatt 26,593 kötet). Ezenkívül különböző csoportok, külön felállított könyvtárak és aprónyomtatványok darab-

száma 273,368 (1900-ban 179,109); úgy hogy 1905 nyarán a nyomtatványi osztályhoz tartozó darabok száma 478,539 volt (1900-ban 357,687). A szaporodás tehát 120,852 darab.

A revízió természetszerűleg csak a könyvtárilag teljesen feldolgozott 205,171 kötetre szorítkozott. Ebből az anyagból a darabról-darabra történt összehasonlítás után 1673 darab, vagyis az anyagnak 0·81 százaléka bizonyult hiányzóul. (1900-ban 178,578 kötetből hiányzott 1888, vagyis 1·05 százalék.) Hogy azonban egy revízió oly könyvanyagnál, a mely folyton mozog, s a mely még a revízió művelete alatt is szakadatlan használatban van, mennyire nem tüntetheti fel a tényleges hiányokat, mutatják a következő adatok:

Az 1900-ban hiányzó 1888 kötetből az 1905-iki revízió idejéig előkerült 1325 kötet. Viszont az 1905-iki revíziónál hiányzó-nak mutatkozott 1110 kötet, melyek az 1900-iki revízió idején megvoltak, s a melyek a következő revízió idejéig kétségtelenül époly, ha nem jobb arányban fognak előkerülni, mint a hogy ez az 1900-iki hiányoknál történt. Úgy hogy tényleges és valóságos hiánynak csak azt az anyagot tekinthetjük, mely két vagy több egymásutáni revízió idején sem volt meg.

Az 1900. és 1905-iki eredmények alapján megállapítottuk, hogy mindkét revízió idején 563 kötet bizonyult hiányzónak; vagyis 205,171 kötet számnál a hiány 0·27 százalékot tesz, s így mélyen alatta marad annak a perzentuális számnak, melyet nagy használatnak kitett könyvtáraknál a tapasztalat megállapított.

Tekintve, hogy a könyvtár a múlt század hetvenes éveiben történt nagy rendezésekor a könyvek lajstromozása körül sok hiba történt, s hogy általános revízió az egyre növekvő használatnak kitett könyvtárban 1900-ig sohasem volt, továbbá hogy a már évek óta fenyegető módon mutatkozó helyszűke folytonos áthelyezéseket igényel, s ezzel a könyvek sorrendjében mindig zavar áll elő, a fönti eredményt szerfölött öröndetesnek kell jelezni, annyival is inkább, mert biztos remény van, hogy további nyomozások által az 563 hiányzó kötetből még több fog előkerülni.

A könyvtár hivatalos személyzetének létszámában mindenképp előtt ama súlyos veszteségről kell beszámolni, mely a könyvtárat dr. *Esztegár László* múzeumi őrnök, a Magyar Könyvszemle segédszerkesztőjének június hó 3-ikán, Abbáziában bekövetkezett halálával érte. Az elköltözött nemes gondolkozásával, fenkölt lel-

kével és széleskörű irodalmi ismereteivel a könyvtári tisztikar legkiválóbb tagjai közt foglalt helyet, s a kollegiális érzés mindenkor kegyelettel fog megemlékezni a korán elhunyt nagytehetségű és kiváló lelki műveltségű társról. Temetése június 8-ikán Szamos-újvárott ment végbe, s végtisztességén a Nemzeti Múzeum és a könyvtár részéről dr. Fejérpataky László osztályigazgató és dr. Sebestyén Gyula ör jelentek meg, s ez utóbbi a könyvtár nevében szép beszéddel búcsuztatta el a derékon ketté tört, értékes fiatal életet.

A halálozás által megürült helyre fokozatos előléptetések történvén, a könyvtárhoz II. osztályú segédőrré dr. *Gulyás Pál* könyvtári rapidíjas gyakornok neveztetett ki. Egyéb létszámbeli változások a következők:

Dr. *Sebestyén Gyula* múzeumi ör ő Felsége legmagasabb elhatározásával igazgató öri czímet és jelleget nyert; *Varjú Elemér* II. osztályú segédör, I. osztályú segédőrré neveztetett ki. Fokozatos előléptetésben részesültek dr. *Melich János* I. osztályú és dr. *Vértesy Jenő* II. osztályú segédörök. Id. *Szinnyei József* kir. tanácsos. igazgató ör irodalmi kötelezettségeinek teljesítésére egy évi szabadságot nyert; ez időtartamra ügykörének részleges ellátására ideiglenes kiegészítő erő alkalmaztatott. Ügyszintén szükségessé vált a fokozott látogatásnak és meghosszabbított használati időnek megfelelőleg a könyvtári ruhatárnál még egy kiegészítő alkalmazása; úgy hogy ez idő szerint, beleértve az írógépkezelőt is, kilencz rapidíjas van a könyvtár szolgálatában, és az összes tisztviselők, díjnokok, felügyelő- és szolgaszemélyzet száma jelenleg *harminczötöt* ért el.

A könyvtár tisztviselői közül, eltekintve a családi levéltárak átvétele, könyvek és különösen oklevelek vásárlása czéljából történt hivatalos kiküldetésektől, következők tettek hivatalos utazásokat: dr. *Fejérpataky László* osztályigazgató minisztertanácsi megbízás alapján a kormány és a Nemzeti Múzeum képviseletében résztvett a Liègeben kéziratok, oklevelek, érmek és pecsétek reprodukciója tárgyában tartott nemzetközi kongresszuson; a Magyar Nemzeti Múzeum megfelelő rovatából nyert anyagi támogatással dr. *Melich János* I. oszt. segédör Pozsonyban, Nyitrán és Pécsen végzett könyv- és levéltári kutatásokat a régi magyar helyesírás elveinek megállapítása czéljából; *Kováts László* I. oszt. segédör Kolozsvárt és Aradon tanulmányozta az 1848/49-es nyom-

tatványoknak összegyűjtött anyagát; dr. *Vértesy Jenő* II. oszt. segédőr Szatmárott, Nagykárolyban és Debreczenben Kölcsey Ferencz életére és működésére vonatkozólag gyűjtött adatokat a városi és vármegyei levéltárakban.

A könyvtárban rendezett történeti és irodalomtörténeti kiállításnak 339 látogatója volt, jobbára tanáraik vezetése alatt megjelenő iskolai növendékek, kiknek a könyvtári tisztviselők szolgáltak magyarázatokkal.

A könyvtár folyóirata, a *Magyar Könyvszemle*, *Kollányi Ferencz* jaáki apát, igazgató-őr szerkesztésében pontosan megjelent évnegyedes füzeteiben hiven beszámolt a könyvtári és bibliografiai mozgalmakról, képet adott a könyvtár belső életéről, közzétette a köteles sajtótermékek beküldésére hivatott hazai könyvnyomdák teljes jegyzékét, feltüntette az ezek körében az év folyamán beállott változásokat és közölte az 1904. évi hazai hirlapirodalom jegyzékét. A könyvtár kiadásában megjelent a Széchényi orsz. könyvtár részletes történetének I. kötete, mely az alapító Széchényi Ferencznek 1820-ban bekövetkezett haláláig adja elő a könyvtár multját; a mű szerzője *Kollányi Ferencz* jaáki apát, igazgató-őr.

A könyvtárhoz érkezett és elintézett hivatalos ügyiratok száma 659 (1904-ben 870) volt. Az olvasóterem látogatására egy év alatt 3670 igazolójegyzet adatott ki (1904-ben 3436 db).

A könyvtár négy osztályában a gyarapodás együttes száma, a letéteményezett családi levéltáraknak még rendezetlen anyagát nem számítva, 144,349 db (1904-ben a gyarapodás a Szent-Ivány Zoltán-féle halotti jelentés-gyűjtemény 100,000-re tehető darabszámával együtt 242,565 db volt). Mindezen osztályokban egy év alatt 44,714 használó fordult meg (1904-ben 33,389), kik a könyvtár állományából összesen 206,400 darabot vettek igénybe (1904-ben 128,575 darabot).

A könyvtár négy osztályának gyarapodási, használati és feldolgozási eredményeit a következő adatok mutatják:

I. *A nyomtatványi osztály gyarapodása: Kötelespéldányokban*: 9289 (1904-ben 13,074), *ajándék* útján 876 (1904-ben 767), *vétel* útján 624 (1903-ben 934), *áthelyezés* czímén 44 (1904-ben 27), *csere* útján 4 db, összesen 10,837 (1904-ben 14,802 db).

A könyvtárilag feldolgozandó évi gyarapodáshoz járul még 35,159 db (1904-ben 30,708 db) aprónyomtatvány, melyek anya-

guk természete szerint tíz csoportra osztva és beérkezésük ideje szerint évnegyedes csomagokban megőrizve ekkép oszlanak meg:

1. Gyászjelentések	6842 db
2. Zárszámadások és üzleti jelentések	2745 »
3. Egyházi körlevelek	318 »
4. Periratok	68 »
5. Hivatalos iratok	828 »
6. Műsorok	2320 »
7. Alapszabályok	957 »
8. Szinlapok	10,503 »
9. Falragaszok	7030 »
10. Vegyes aprónyomatványok	3548 »

Összesen : 35,159 db.

A nyomtatványi osztály összes gyarapodásának darabszáma tehát 45,996 (1904-ben 45,510 db).

Könyvek vásárlására 5280.56 korona, 139.40 марка és 8.75 frank fordított. (1904-ben a vásárlási összeg sokkal nagyobb volt, ú. m. 8061.95 korona, 829.70 марка, 22 lira, 66 hollandi forint és 12.98 rubel.)

A könyvtár nyomtatványi osztályát ajándékokkal a következők gyarapították:

Áldásy Antal, Állami számvevőszék elnöke, Állatorvosi főiskola, Avetarianian I. Coumen.

Bába Kalauz szerkesztősége, Balogh Jenő, Baltimorei Peabody Institute, Bánó Jenő, Bányai Elemér, Baross Gyula, Bartalos Gyula, Basset René (Alger), Baumgarten Ferencz, Beck Ignác, Bécsi k. u. k. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Bécsi Statistische-Centralcommission, Bécsi tudományos Akadémia, Belga ipar- és közmunkaügyi miniszterium, Belügyminiszterium, Bergh Ferencz, Bertalotti Bruno (Porto), Borsod-miskolci közművelődési egyesület, Bosnyák-hercegovinai orsz. kormány, Braumüller W. (Bécs), Brooklyn Institute of Arts and Sciences, Brust Béla, Bubics Zsigmond, Budapest székesfőváros polgármestere, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala, Budapest székesfőváros tanácsa, Budapesti keresk. és iparkamara, Budapesti kir. orvosegyesület, Budapesti tud. egyetem bölcsészeti kara, Budapesti tud. egyetem jogi kara, Budapesti tud. egyetem tanácsa.

Chicagói University of Chicago Press, Coubertin Pierre (Auxerre), Csáthy Ferencz.

Danzigi Westpreussisches Provinzial-Museum, Debreczen város tanácsa, Délmagyarországi tört. és régészeti múzeum-egylet, Del Prato Alberto (Parma), Demkó György, Dézsy Dénes, Diószegi

Győző, Dollinger Gyula, Donáth Imre, Dunamelléki ev. ref. egyház-kerület, Dunántúli ág. h. ev. püspök.

Éber László, Éble Gábor, Egri érseki iroda, Eisler Mátyás, Emich Gusztáv, Erdélyi Kárpát-egyesület, Erdélyi orsz. múzeum könyvtára, Erdélyi Pál.

Farkasfalvi Imre, Fejérpataky László, Fejes Áron, Feldmann Gyula, Földmívelésügyi m. kir. minisztérium, Földtani intézet, Főrendiházi iroda, Fraknói Vilmos, Frankfurti Rotschild-könyvtár.

Ghyecz Béla, Gillming Ferenczné, Glasgowi Hunterian Museum,, Goldzieher Károly, Gömör-Kis-Hont vármegye gazdasági egyesülete. Gráczai Verein für Steiermark, Gurányi László, Gyöngyössy László Habanai Biblioteca Nacional, Havas Rezső, Herczegprimási iroda, Herman Ottó, Horváth Géza, Hutyra Ferencz.

Incze Henrik, Isoz Kálmán, Izraelita magyar irodalmi társulat. József-műegyetem rektora.

Kalocsai érseki iroda, Kassai múzeum igazgatósága, Katona Lajos, Képviselőházi iroda, Kereskedelemügyi m. kir. minisztérium, Kereszty István, Komjáthy Vidor, Komlóssy Arthur, Közgazdasági Közlemények szerkesztősége, Központi statisztikai hivatal, Krakói tud. Akadémia, Krock F. (Kopenhága), Kvassay István.

Leszlényi Imre, Loesche Georg (Bécs).

Mágócsi-Dietz Sándor, Magyar heraldikai és genealogiai társaság, Magyar Nemzeti Múzeum irodája, Magyar ormithologiai központ, Magyarországi Kárpát-egyesület, Magyar Tud. Akadémia, Márki Sándor, Marosi Arnold, Mattyasovszky Kasszián, Melbournei Public Library of Victoria, Meteorologiai és földmágnassági intézet, Miskolczi keresk. és iparkamara, Mocsáry Béláné, Morandi Luigi (Róma), Möricz Pál, Moszkvai Cvetajev, Múzeumok és Könyvtárak orsz. Főfelügyelősége, Myskovszky Emil.

Nagybányai Múzeum-egyesület, Nyitrai róm. kath. főgimnázium.

Olasz közoktatásügyi minisztérium, Országos állatvédő egyesület, Osztrák kereskedelemügyi minisztérium.

Pannonhalmi főapát, Paur Ödön, Pénzügyi Hirlap szerkesztősége, Pénzügyminisztérium, Piepers M. C., Portugalia szerk. (Porto) Posta- és távirde-igazgatóság, Pozsonyi kir. jogakadémia, Pozsonyi kir. kath. főgimnázium igazgatósága, Putnam Herbert (Washington).

Rácz Géza, Rátky Sándorné, Rendőrfőkapitányság, Réthy Antal, Rio de Janeirói Bibliotheca e museo da Marinha, Rózsa Imre, Roth Gyula (New-York).

Sebestyén Gyula, Sepsiszentgyörgy város tanácsa, Smithsonian Institution (Washington), Spóner Andor, Steiner Lajos (New-York), Stokholmi Königl. Utrikes-Departement, Stokholmi Nordiska Museet, Svajczer Ilka.

Szabó László, Szádeczky Lajos, Szalay Imre, Szalay László, Szemák István, Szendrey János, Szinnyei Ferencz, Szontagh Jenő.

Todorán Endre, Tokyoi Imperial University, Tóth József, Trieszti általános biztosító társaság, Turchányi Ödön, Turopolje nemes község, »Turul« szerk.

Ujvidéki Matica Srpska, Upsalai egyetemi könyvtár.

Vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium, Varjú Elemér, Városey Gyula, Velösy Lipót, Verseczi városi múzeum, Veszprémi káptalan, Vízépítési igazgatóság, Vutkovics Sándor.

Walter Gyula, Washingtoni Library of Congress, Weinwurm Antal, Wieländer Michael (Bécs), Windt Alfréd (Bécs), Würzburgi phys.-med. Gesellschaft.

Zalatnai Önképzőkör szerkesztősége, Zsemley Oszkár, Zsilinszky Lajos.

Az ajándékozók száma e szerint 182 (1904-ben 175).

A szerzemények közül kiemelendő három Régi Magyar Könyvtári könyv, u. m. 1. Breviarium secundum usum ecclesiae Strigoniensis. Velence 1519. — 2. Sylvester János, Ujtestamentum, Sárvár, 1541. — 3. Szenczi Molnár Albert, Szent Biblia, Amsterdam, 1700. A két első nyomtatvány a Nemzeti Múzeum csonkább példányainak átengedésével néhai Mátyás Flórián könyvtárából csere útján szereztetett meg.

A könyvtár olvasótermének látogatottsága a meghosszabbított nyitási idő következtében, úgyszintén a könyvtári használat is rohamos emelkedést mutat. A lefolyt évben az olvasótermet 37,422 egyén látogatta, kik 89,229 kötetet használtak. (1904-ben az olvasók száma 26,613 volt, 65,204 darab könyvhasználattal). Kikölcsönzés útján pedig 2279 egyén 3750 kötet könyvet használt a könyvtárból. (1904-ben 2910 egyén 4354 könyvet kölcsönzött ki.)

A könyvtári feldolgozás eredményét a következő számok mutatják: Egy év alatt 6695 mű osztályoztatott, melyekről 9398 könyvtári címlap készült. (1904-ben az évi eredmény 6170 mű 8526 czédulával.) Kötés alá 1219 mű került 1781 kötetben. (1905-ben 1212 mű 1510 kötetben.)

A köteles nyomdatermékek kezelését végző iroda munkássága a következő adatokból tűnik ki: Az irodába egy év alatt 2323 nyomtatványcsomag érkezett (1904-ben 2098); az iroda pedig 2395 postai küldeményt, jobbára átvételi elismervényeket továbbított (1904-ben 2170-et); ezek közül 760 be nem küldött sajtótermékek reklamálása volt (1904-ben 686). A könyvtár a lefolyt évben 27 esetben (1904-ben 37-szer) kereste meg a köz-

alapítványi ügygazgatóságot, hogy az 1897. évi XLI. t. cz. intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben peres eljárást indítson.

E peres eljárások eredményeül a Széchényi orsz. könyvtár javára következő nyomdák marasztaltattak el pénzbüntetésben és megfelelő kártérítésben:

Baksy Barna budapesti ny.	14'20	kor.
Bartalits Imre budapesti ny.	10'—	»
Budai Aladár budapesti ny.	22'44	»
Dicsőszentmártoni »Erzsébet« ny.	4'64	»
Engel Lajos szegedi ny.	10'—	»
Freisinger Mór komáromi ny.	10'—	»
»Függetlenség« aradi ny.	30'—	»
Hay és Grün jászberényi ny.	24'—	»
Hegyi Jenő »Unió« fumei ny.	37'64	»
Hungaria újvidéki ny.	66'—	»
Kalmár Nándor aradi ny.	15'88	»
Kaufmann Ábrahám máramarosszigeti ny.	10'40	»
Moskóczi Ferenczné turócszentmártoni ny.	7'—	»
Műszaki irod. és nyomdai r. t. budapesti ny.	38'—	»
Nyíry Lajos gödöllői ny.	10'—	»
Pléstity és Horváth zentai ny.	10'38	»
Sichermann Mór máramarosszigeti ny.	5'—	»
Sonnenfeld Ármin ó-szívácsi ny.	2'30	»
Szabados Sándor szabadkai ny.	12'04	»
Sziklai Lajos lugosi ny.	3'80	»
Téván Adolf békéscsabai ny.	20'12	»
Wettel és Veronits verseczi ny.	30'45	»
Wunder Rezső zombolyai ny.	6'20	»
Összesen	400'09	kor.

II. A *kézirattár* évi gyarapodása *ajándékozás* útján 6 kézirat, 37 irodalmi levél, 4 irodalmi analecta; *vétel* útján 49 kézirat, 89 irodalmi levél, 21 irodalmi analecta, 17 fényképmásolat; *letéteményezés* útján 3 kézirat. Az évi gyarapodás darabszáma tehát 226 (1904-ben 1684).

Kéziratok vásárlására összesen 20,564'10 korona és 6585'30 márka fordítottatott; e tekintélyes összegből azonban 20,000 korona és 6500 márka nem terheli a könyvtár dotációját, mert ezen rendkívüli előnyös alkalmi vételekre fordított összegek fedezetéről a magas kormány külön intézkedéssel gondoskodott.

Kéziratokat a következők ajándékoztak:

Csiky Ernő, Emich Gusztáv, Rakssányi Gyula, Ráth Györgyné szül. Melsiczky Gizella, Szontagh Antal és három ismeretlen.

A Dunántúli Közművelődési Egyesület Doby Antal genealogiai kézíratait helyezte el letétemény gyanánt a könyvtárban.

Ezen kívül az Erkel család az 1904-ben megvásárolt Erkel Ferencz-féle nagybecsű hagyatékot két értékes darabbal egészítette ki; ezek Schubert »Die Nacht 1817« című dalának és Mosonyi (Brandt) Mihály Erkelhez írt üdvözlő kardalának eredeti kézíratai.

Az ajándékozott kéziratok közt legértékesebb néhai Ráth György levelezése, melyet özvegye készséggel bocsátott a könyvtár rendelkezésére; a levélírók közt előjönnek: gróf Apponyi György, gróf Andrassy György, Horváth Boldizsár, gróf Keglevich István, Ipolyi Arnold, Majláth György, Zumbusch bécsi szobrász és mások.

A gyarapodásból felemlítendőek még Karacs Teréz kézíratai, az irodalmi levelek közt pedig Barna Lajos, Courtens Ferencz, Mainville-Fodor Jozefin, Prille Kornélia, Pulszky Ferencz, Egressy Gábor, Kisfaludy Sándor, Vadnay Károly, Gaal György, Kertbeny Károly, E. Kovács Gyula, gróf Kuun Géza, Lévy József, Szemere Miklós, Tilgner Viktor stb. újabban szerzett levelei.

Habár a kéziratár növekedése a lefolyt évben darabszám szerint nem volt nagy, belső érték szempontjából az 1905-iki évi gyarapodás párját ritkítja, a mennyiben a rendkívüli kedvező alkalom és a kormány bőkezű gondoskodása nem kevesebb mint *nyolcz* darab, magyar vonatkozású középkori kódexet juttatott a Széchényi orsz. könyvtár tulajdonába.

Ezek közt a legdíszesebb a Rosenthal Jacques müncheni könyvárustól 6500 márkáért megvett fényes hártya-kézirat (Dávid zsoltárai), eredeti vörös bársony kötésben. A kódex a renaissance ízlésében s a Korvin-kódexre emlékeztető modorban kifestett kettős cím lap címereinek bizonyossága szerint Nagylucsei Orbán egri és bécsi püspök, Mátyás király kincstartója és bizalmas híve (1486—1493) számára készült.

Nagybecsű az Emich Gusztáv udv. tanácsostól 20,000 kor. vételáron megszerzett hét darab középkori kódex, melyek között egy kétségtelen Korvin-kódex is van. Ez az irodalmilag már ismert

»Commentum Rhetoricorum Victorini«, melyet kitűnően fenntartott diszes bőrkötése, oly modorú könyvdiszítése, a minő a Nemzeti Múzeum Korvin-kódexei között eddigelé képviselve nem volt, továbbá az a körülmény, hogy a kéziratot Vitéz János, Mátyás király nevelője javította, tesz első rangú érdekességgé. E Korvin-kódex a Nemzeti Múzeumban őrzöttek közt a *tizenegyedik*, a melynek hitelességéhez kétség nem fér.

A Korvina történetéhez nagybecsű adalékot nyújt a Surriano Antal által 1513 és 1514-ben a budai királyi könyvtárban másolt kézirat, mely öt Korvin-kódexből tartalmaz kivonatokat. Ez öt kódex közül három ma is megvan a bécsi udvari könyvtárban.

Az Emich-féle többi magyar vonatkozású kéziratok a következők: egy, a XIV. század folyamán írt breviárium, melynek naplója a magyar szenteket is tartalmazván, a kézirat kétségtelenül valamely magyarországi szerzet részére készült. Egy XV. századi papiros kézirat Aeneas Sylviusnak, a későbbi II. Pius pápának beszédeit, a többi közt a magyarországi követekhez mondottat tartalmazza. A »Libro della beata Margarita de re de Ongaria« című, a XV. század végéről való olaszországi kézirat a Boldog Margitnak, IV. Béla király leányának tulajdonított imádságos könyvet foglalja magában. Két kéziratban pedig Kapisztrán Jánosnak, Hunyadi János fegyvertársának két latin értekezése van meg.

A kéziratátárat a lefolyt évben 302 kutató kereste föl, kik annak állományából 772 kéziratot és 7630 irodalmi levelet használtak. Hivatalos megkeresésre 21 esetben 41 kézirat és 26 irodalmi levél kölcsönöztetett ki. A használók száma tehát együttvéve 323, a használt daraboké pedig 8469. (1904-ben 247 kutató 633 darabot használt.)

A végzett munkát illetőleg felemlítendő, hogy az újabb szerzemények feldolgozásán kívül megkezdett és befejezést nyert az irodalmi analecták csoportjának lajstromozása; az Erkel-féle gyűjtemény rendezése alkalmából »Musica« czímen egy új kéziratári szakcsoport létesítettett; az 1904. év folyamán megszerzett sügőkönyvekből külön gyűjtemény alakítottattott; rendeztetett a Viczay és Fejérváry-féle leveles-gyűjtemény, s a Pulszky Ferencz-féle nagy terjedelmű levelezés rendezése megkezdődött. Ezen kívül a nyár folyamán az egész kéziratár anyaga revízió alá vétetett.

III. A *hirlapkönyvtár* gyarapodása: *Kötetes példányokban* (a törvényben előírt módon, t. i. havi vagy évnegyedes csomagokban, úgyszintén szabályellenesen, egyes számonként küldve) 87,073 hirlapszám (1904-ben 87,260); *ajándék* útján 132 hirlapszám; *vásárlás* útján összesen 199-80 koronáért 2307 hirlapszám; *áthelyezés* útján a könyvtár nyomtatványi osztályából 305 hirlapszám. Az összes gyarapodás tehát 89,817 szám (az 1904. évi eredmény 89,361 szám).

Ajándékozók voltak a Nemzeti és Országos Kaszinón kívül, melyek évek óta minket közelebből érdeklő külföldi hirlapok egész sorát bocsátják a hirlapkönyvtár rendelkezésére, dr. Gulyás Pál és a washingtoni Smithsonian Institution.

A vásárolt hirlapok közt kiemelendők a Miku Emiliántól vett oláh, és Breyer Mirkó zágrábi könyvárústól vásárolt horvátországi ujságok egyes régibb évfolyamai.

A hirlapkönyvtár olvasótermét 4190 olvasó látogatta, kik a könyvtárban 9057 hirlapkötetet használtak; kikölcsönzés útján pedig 81 egyén 212 hirlapkötetet használt a könyvtáron kívül. Összesen tehát egy év alatt 4271 egyén 9269 hirlapkötetet vett igénybe (1904-ben 3310 olvasó 7326 kötetet használt).

A hirlapkönyvtár végzett munkája, az egyre rohamosan növekedő kiszolgáláson kívül a következő: czéduláztatott 129 új hirlap 1181 évfolyama (1904-ben 163 hirlap 1112 évfolyama); átnézetett 1057 hirlap 63,694 száma (1904-ben 1164 hirlap 92,118 száma). Bekötöttetett 1676 kötet hirlap, összesen 3611-47 kor. értékben.

Az új szerzemények elkönyvelésében és feldolgozásában nem volt fennakadás; de zavarólag hat a feldolgozásra, kivált az ellenőrzésre az az évek óta felpanaszolt és javulást nem mutató körülmény, hogy a nyomdatulajdonosok és kiadók egy része a hirlapokat még mindig nem az 1897. évi XLI. törvényczikkben előírt módon, hanem egyes számonként küldi be. 1905-ben is 19,618 hirlapszám érkezett egyes számonként (1904-ben 15,519 szám).

IV. A *levéltár* gyarapodása: *ajándék* útján 372 db irat, *vétel* útján 4873 db irat, *áthelyezés* útján (a könyvtár egyéb osztályaiból) 135 db irat, *letétemény* útján, két alább említendő családi levéltárnak még pontosan össze nem számított anyagán kívül, 2930 db

irat. Az összeszámitott iratok mennyisége tehát 8310. Ezen kívül a levéltárba tétetett át a Szent-Ivány Zoltán-féle gyászjelentés-gyűjtemény kiegészítéseül a nyomtatványi osztályba köteles sajtótermék gyanánt érkező halotti jelentés-anyag, 68 nagy csomagban, sok ezerre menő darabszámmal.

Levéltári darabokat ajándékoztak a következők:

Özv. Bartay Edéné örökösei, Bossányi Lajos, Doby Antal, Emich Gusztáv, Fejérpataky László, Gillming Ferencz és Hermina, Gohl Ödön, Hajnal István, Horváth Sándor, Laendler Pál, Medgyesi Ferencz, Miticzky Gyula, Nagy Lajos, Nagybányai Múzeum-egyesület, Pór Antal, Richter Ferencz, Sárközy Imre, dr. Schönherr Gyula, br. Skerlecz Iván, Svajczér Ilka, dr. Szabó László, id. Szinnyei József, Thallóczy Lajos, Tóth-Kádár Vilmos, Varjú Elemér, Weinsztein Antal.

A levéltár gyarapítására 10,526 korona és 9740 német márka fordított.

E vételösszegben 8000 koronával szerepel egy teljes, régi családi levéltár vételára. E levéltár, mely 4625 darab iratot foglal magában, a Nyitra- és Zerdahelyi családé, a mely a többi közt a középkorból 8 db Árpád-kori, 49 db XIV., 62 db XV. századi, 17 db 1526 előtti eredeti oklevelet és 42 oklevélmásolatot tartalmaz.

A múzeumi törzsanyag gyarapodásából 150 db az eredeti középkori oklevelek, 6482 db az újabbkori iratok, 77 db az 1848/9-es gyűjtemény és 47 darab a nemesi iratok és címereslevelek csoportjára esik.

A középkori oklevelek csoportjából különösen kiemelendő: IV. László egy 1283. évi oklevele, a győri káptalan 1307. évi kiadványa, mely Otto király egy okleveléről tesz említést, Czillei Frigyes és Ulrik grófoknak 1448-ban kelt okirata, mely a Czillei Erzsébet és Hunyadi Mátyás eljegyzése tárgyában létrejött megállapodások megerősítését foglalja magában és egy, Carvajal János bibornok számára 1455-ben kiállított utalvány, melyen a bibornok aláírása és pecsétje is megvan.

Az újabbkori iratok közül nevezetesebbek: egy hivatali kifüggesztésre szánt táblázat, mely I. Ferdinánd király gyermekeinek születésére és megkeresztelésére tartalmaz pontos adatokat; továbbá Thököly Imre vajdahunyadi uradalmának számadás-

könyvtöredéke az 1675—1684. évekből, és Savoyai Eugénnek a a Rákóczi-mozgalmak tárgyában írott 1703. évi levele.

A legújabb kor irataiból kiváló érdekűek a következők: gróf Andrássy Gyulának öt levele Kossuth Lajoshoz az 1849. év utolsó négy hónapjából és Kossuthnak az egyik levélre 1849. szept. 20-ikán írott felelete; Nagy Sándor József tábornok 19 db levele 1849-ből, Klauzál Gábor levelei, és Kossuthnak Csanád Sándorhoz és a karczagiakhoz intézett levele. A levéltárba kerültek Erkel Ferencz zeneköltőnek kitüntetési oklevelei is, számszerint 14 darab.

A letéteményezett családi levéltárak száma a lefolyt év alatt négygyel gyarapodott; korábban letéteményezett levéltárak pedig több nevezetes kiegészítésben részesültek.

Új levéltárak:

1. A *Bogyay*-családé, melyet Bogyay Elemér adott át a Múzeumnak.

A *Szinyei*-Merse-családé, melynek átadója Szinyey-Merse Pál festőművész.

3. A *Tarányi-Ossterhuber*-családé, melyet Tarányi-Ossterhuber Ferencz helyezett letéteménybe. Az azóta teljesen rendezett levéltár 4 db XVII., 60 db XVIII. és 113 db XIX. századi, összesen 177 darab iratot foglal magában; különös érdekessége a Deák Ferenczre vonatkozó adatokban van.

4. A *Zathureczky*-családnak Zathureczky Kálmán által átadott levéltára, mely azóta rendeztetvén, konstatáltatott, hogy benne 1528 db, túlnyomó nagy részben XVII. századi irat van.

Ez új letéteményekkel a Nemzeti Múzeumban elhelyezett családi levéltárak száma *hetvenhatra* emelkedett.

Korábban letéteményezett családi levéltárak közül a következők részesültek kiegészítésekben:

1. A Rétyi *Antos*-család levéltárát Antos Károly 1 db irattal egészítette ki.

2. A *Luka*-család levéltárának kiegészítéséhez Luka László járult 222 db jobbára XVIII—XIX. századi irattal.

3. A *Berzeviczy*-család kihalt bárói ága levéltárának kiegészítésére Szmrecsányi Miklós min. tanácsos mintegy 1000 darab iratot adott át. Azóta a bárói ág levéltára teljesen rendeztetvén, megállapítottatott, hogy benne 1 db középkori, 26 db XVI., 326

db XVII., 2003 db XVIII., 2406 db XIX. századi irat, 28 genealogiai tábla, 13 db rajz és 55 db levéltári lajstrom, összesen tehát 5858 darab irat van.

4. A gr. *Széchényi*-család levéltárát gr. Széchényi Sándor 1 db irattal,

5. a *Szirmay*-családét Karsa Ferencz szintén 1 db irattal gazdagította.

6. A Kölcsei *Kende*-család levéltárához kiegészítésül Kende Péter cs. és kir. kamarás a család cseke-helmeczi ágának iratait adta át.

A levéltárát a lefolyt évben 380 kutató kereste föl, a kik annak állományából 93,183 iratot és 9 pecsétlenyomatot használtak; ezenkívül 39 térítvényre 2453 darab irat és 8 fényképmásolat kölcsönöztetett ki. Összesen tehát 419 egyén a levéltárból 95,683 darabot használt (1904-ben 309 egyén 50,725 darabot).

A levéltár munkásságából, a rendes folyó munkákon, becsléseken, jegyzékbevételeken, a növedék-napló rendszeres vezetésén és az új járulékok feldolgozásán kívül, megemlítendő, hogy a törzsanyag középkori okleveleinek czédulázása, mely munka 1901. év óta folyt, az elmúlt évben véget ért és az eredmény az, hogy a Nemzeti Múzeum törzsgyűjteményében 9079 középkori oklevél van, melyekről ugyanannyi czédula készült. E munkálatot követni fogja a családi levéltárakban őrzött középkori oklevelek számbavétele, a mi sokkal nagyobb számot fog eredményezni.

A Kossuth-féle iratok jegyzékének revideálása és kiegészítése véget ért. Folytonos munkát igényel a Szent-Ivány Zoltán-féle gyászjelentés-gyűjtemény rendezése és a Nemzeti Múzeum gazdag anyagával való kiegészítése.

A családi levéltárakról külön letéti napló készült, mely a letéteményezés körülményeinek és a kiegészítéseknek nyilvántartására szolgál.

A családi levéltárak rendezése nagy mértékben foglalkoztatta a levéltár személyzetét. A már említetteken kívül rendeztetett és számbavetett: a Rétyi Antos-család levéltára, mely 4683 darab, jobbra XVII—XVIII. századi iratot tartalmaz, és a Goszthonyi-családé, melynek darabszáma 1221. Az év végén folyamatban volt a Bogyay, Kruplanicz és Kölcsei Kende-családok levéltárának rendezése.

A könyvtári tisztviselők és alkalmazottak tudományos és irodalmi munkásságát a következő összeállítás mutatja:

Dr. Fejérpataky László

osztályigazgató, egyetemi ny. r. tanár, múzeumi és könyvtári orsz. felügyelő, a M. Tud. Akadémia rendes tagja és az Akadémia történelmi bizottságának előadója.

1. Sajtókészen: »A Széchényi orsz. könyvtár ritkaságai«, a Budapesti Múzeumok kincsei cz. tervezett vállalat számára.

2. Elnöki megnyitó beszéd, a M. Heraldikai és Genealogiai Társaság 1905. évi nagygyűlésén. (Turul, 1905. IV. füz.)

3. A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi orsz. könyvtára az 1904. évben. (M. Könyvszemle, 1905. II. füz.)

Id. Szinnyei József

kir. tanácsos, múzeumi igazgató-őr, a M. Tud. Akadémia levelező tagja.

1. »Magyar írók élete és munkái« 90—95. füzet. (X. kötet 8. 9. füzet, XI. kötet 1—4. füzet. Philippi-Récsey.)

2. »Timár-ház.« Napló jegyzetek, XII—XIV. 1843—1845. (Komáromi Lapok 5—7., 11—13., 25—26. szám. Átvette a Magyar Állam 55., 61., 112., 115., 207. és 208. sz. és részben a Nyitra megyei Ellenőr 20. sz.)

3. »A magyar hírlapirodalom 1904-ben.« (Melléklet a Magyar Könyvszemle III. füzetéhez.)

Kollányi Ferencz

jaáki apát, múzeumi igazgató-őr, a M. Tud. Akadémia levelező tagja.

1. A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Országos Könyvtára 1802—1902. I. kötet. Budapest, 1905.

2. Regesták a római és pármái levéltárakból. Budapest, 1905.

3. A magánkegyúri jog hazánkban a középkorban. Akadémiai Értesítő, 1905. évf. 368. sz.

4. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlét.

Dr. Schönherr Gyula

múzeumi igazgató-őr, egyetemi magántanár, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének előadó-titkára, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

1. A római Casanate-könyvtár Korvin-kódexe és annak magyar glosszái. Budapest, 1905.

2. Korvin János síremléke Lepoglaván. (Kézirat, a Műemlékek Országos Bizottságának a »Magyarország műemlékei jegyzéke« cz. kiadvány számára.)

3. Nagybánya középkori pecsétei. (Kézirat a Turul számára.)
4. Vidéki könyvtáraink 1903-ban. (Magyar Könyvszemle, 1905. évf. 32. l.)
5. Jelentés a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének 1904. évi állapotáról. (Budapest, 1905.)
6. Jelentés a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság 1905. évi működéséről. (Turul, 1905. évf.)
7. Szerkesztette a Magyar Minerva III. évfolyamát és Varjú Elemér társaságában a Turul 1905. évi évfolyamát.

Dr. Sebestyén Gyula

igazgató-őr, a M. Néprajzi Társaság főtitkára, a M. Tud. Akadémia levelező tagja.

1. A magyar honfoglalás mondái. Millenniumi díjjal jutalmazott pályamű. II. köt. Kiadta a Kisfaludy Társaság.
2. A magyar nemzet őskora. Mutatvány Beöthy Zsolt képes magyar irodalomtörténetének sajtó alatt lévő III-ik kiadásából. (Ethnographia, 1905. 193. l.)
3. Gyászbeszéd dr. Esztegár László m. n. múzeumi-őr ravatalánál. (Szamosújvári Közlöny, 1905. jún. 11-iki szám.)
4. Perfid kritika. Válasz egy névtelen bírálónak. (Ethnographia. 1905. 375. l.)
5. Főtitkári jelentés a M. Néprajzi Társaság 1905 márczius 22-ki rendes évi közgyűlésén. (U. o. 176. l.)
6. Munkácsi Bernáttal szerkesztette az Ethnographiát.

Horváth Ignác

múzeumi őr.

1. Revisnyei Reviczky János Ferencz könyvtára 1742-ből. (Magyar Könyvszemle, 1905. 3. füzet.)
2. Folyóiratok 1904. évből. (Melléklet a Magyar Könyvszemle 1905. 3. füzetéhez.)
3. Történeti repertorium. (Századok, 1905. évfolyamában.)
4. A magyar bibliográfiai irodalom repertoriuma 1904. okt.—1905. szeptember. (Magyar Könyvszemle, 1905. évfolyamában.)

Kereszty István

múzeumi őr.

1. A hazai nem magyar nyelvű hírlapok bibliográfiája 1904-ről. (Magyar Könyvszemle, 1905. évf.)
2. Az új »Syllabaire.« (Magyar Tanügy 18. szám.)
3. Fegyvertáncz. (A Budapesti Ujságírók Egyesületének Almanachja, II. évf.)

4. Művészi műsorok. (Művészeti Almanach, 1906. évf.)
5. Modern Zeneiskola. (Az »Akadémiai Előkészítő Tanfolyam« évi értesítője.)
6. A m. kir. Opera összes ujdonságainak bírálata. (Vasárnapi Ujság.)
7. Lully suite-je: Kell-e a zenetörténet? (Zeneközlöny, 8. 24. sz.)
8. Értekező vagy bíráló nagyobb cikkek a Zenelap 6., 7., 8., 10., 13., 14., 21., 23. számaiban, s az egész évfolyam kritikai rovatának nagyobb része.
9. Eredeti nagyobb értekező cikkek a Zenevilág 11., 14., 16., 36., 38., 40. sz. és fordítottak a 37., 39—41., 44—46., 48. sz. Számos kisebb bírálat.
10. »Petőfi« eine Bio- und Bibliographie von Jos. Szinyei sen.
11. Átdolgozta Ábrányi Kornél »Általános zenetörténet«-ét.
12. Szerkesztette a »Magyar Lant« című zenei szaklapot.

Dr. Áldásy Antal

múzeumi őr, egyetemi magántanár.

1. Pozsony vármegye jegyzőkönyvei az 1650—1665—1671. évekből. (Történelmi Tár, 1905. évfolyam.)
2. Denifle Henrik, Nekrolog. (Magyar Állam, 1905. jún. 16. sz.)
3. Könyvismertetések és kisebb közlemények a Századok, Turul, Könyvszemle és Katholikus Szemlében.

Dr. Esztegár László († 1905. jún. 5.)

múzeumi őr, a m. n. múzeumi tanács előadó-jegyzője, a Magyar Könyvszemle segédszerkesztője.

1. A Toldi-trilogia eredeti kéziratai a Magyar Nemzeti Múzeumban. (Magyar Könyvszemle, 1905. évf. 3. és 4. füzet.)
2. Magyar írók levelei a bécsi cs. és kir. udvari levéltárban. (Kéziratban.)
3. Irodalmi Szerződések. (Kéziratban.)

Dr. Melich János

I. osztályú segédőr, egyetemi magántanár, a M. T. Akadémia levelező tagja.

1. Szlav jövevényszavak I. köt. 2. rész: A magyar nyelv keresztény terminológiája. Budapest, 1905.
2. A brassói latin-magyar szótártöredék, Budapest, 1905. (Meggjelent az »Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből« című sorozat III. köt. 4. számaként.)
3. A magyar szótárirodalom (eddig megjelent belőle 2 közlemény a Nyelvt. Közlemények XXXV. évfolyamában.)

4. Adatok a magyar nyelv és helyesírás történetéhez: Az a hang Árpád-kori előzőjének jelölése (Nytud. Közl. XXXV. évf.)

5. A »Magyar Nyelv« cz. folyóiratban a) Hibás olvasatok. b) Kolozsvár. c) Még egyszer a Vászoly névről.

6. A »Magyar Nyelvőr« cz. folyóiratban: a) A »német« nép-név, b) Suum cuique.

7. A »Nyelvtud. Közlemények« cz. folyóiratban: a) A »székely« s a »csángó« népnév eredete. b) A magy. »ország«: »uruzag« szerb horv. ruzag. c) Szalkay László glosszái.

Kováts László

I. osztályú segédőr.

1. A hallei régi magyar könyvtár katalógusa. (Magyar Könyvszemle, 1905. évf. I. füzet.)

2. Gróf Teleki László és Nyáry Pál lefoglalt könyvei. (U. ott.)

3. Központi honvédkönyvtár. (Magyar Könyvszemle, 1905. 3. füzet.)

Varjú Elemér

I. oszt. segédőr.

1. Czímeres album Egerben. (Turul, 1905. II. füzet.)

2. Az esztergomi szenátorok társas pecsétje. (Turul, 1905. III. füzet.)

3. A bécsi udvari könyvtár kötés-kiállítás. (Magyar Könyvszemle, 1905. IV. füzet.)

4. Könyvismertetések, vegyesek, nekrológok a Turulban és Magyar Könyvszemlében.

5. Szerkesztette a Turult dr. Schönherr Gyulával.

Dr. Vértesy Jenő

II. osztályú segédőr.

1. A Képes Krónika irodalmi jelentősége. (Századok, 1905. évi I. füzet.)

2. Követség Achilleushoz. Fordítás az Iliasból. (Felolvasás a Budapesti Phil. Társulat 1905. évi májusi ülésén.)

3. Költeményei. Budapest, 1905. Révai és Salamon kny.

4. Költemények a Vasárnapi Ujságban, Magyar Szemlében és a Hazánkban.

Dr. Gulyás Pál

II. osztályú segédőr.

1. De Maistre József gróf, mint ember, író és gondolkozó. Budapest 1905. Stephaneum ny. 8° 60 l. (Különnyomat a Katholikus Szemle, 1905. évf. II. és III. füzetéből.)

2. A bécsi könyvkötészeti kiállítás. (Magyar Iparművészet 1905. évf. 1—2. füz. 41—53. l.)

3. Maupassant. (Figyelő, 1905. évf. 4. füz. 269—73. l.)

4. Közreműködött a Magyar Könyvszemle 1905. évfolyama szerkesztésénél.

5. Könyvismertetések: *A) Egyetemes Philologiai Közlönyben:* *a) Baumgartner Alexander S. J. Die französische Literatur. b) Canfield Dor. Franc., Corneille and Racine in England. B) Magyar Könyvszemlében:* *a) Bellai József, A Temesvár sz. k. városi nyilv. könyvtár szakcímjegyzéke. b) Champion Pierre, Les plus anciens monuments de la typographie Parisienne. c) Das Breviarium Grimani. d) Dézsi Lajos, Balassa és Rimay Istenes Énekeinek bibliográfiája. e) Graesel Arnim, Führer für Bibliotheksbenutzer. f) Haebler Konrad, Hundert Kalender-Inkunabeln. g) U. a. Typenrepertorium der Wiegendrucke. I. h) Kóssa Gyula, Magyar állatorvosi könyvészet. i) Köblös Zoltán, Halotti beszédek az Erdélyi Orsz. Múzeum és kolozsvári ref. kollégium könyvtárában. k) Magyar könyvészet. I. évf. l) Magyar Minerva III. évf. m) Monographien des Kunstgewerbes. X. köt. n) Passerini G. L. és Mazzi G., Un decennio di bibliografia Dantesca, o) Rössler Elemér, A kassai múzeum nyilv. könyvtárának címjegyzéke. p) Strausz Antal, A veszprémi káptalan könyvtárának betűsoros czímtára. q) id. Szinnyei József, Magyar írók élete és munkái VIII—X. köt. r) Wóznér-Durmits-Pavlovsky, A betűszedés elméleti és gyakorlati kézikönyve.*

6. Tizenhét vegyes közlemény a Magyar Könyvszemlében.

Dr. Bártfai Szabó László

gyakornok.

1. Proscriptio I. Mátyás korából. (Turul, 1905. I—II. füzetében.)

2. Bíráló, Thurzó Ferencz: A Nagybányai ref. főiskola (Schola Rivulina) története című művéről. (Magyar Könyvszemle, 1905. évi folyama IV. füzetében.)

3. A hazai Koller családok története. Sajtó alatt.

Dr. Fitos Vilmos

gyakornok.

Az eszme és az igazság. (Sajtó alatt.)

Zászló János

gyakornok.

1. Román származású írók élete és munkássága. Magyar Írók X. k. 90 f., XI. k. 95 f.

2. Román nemzeti múzeum Nagyszebenben. Ethnographia 2. füzet.

3. Hirlapirodalmunk 1904-ben. Magyar Hirlap 251. sz.
4. Román kulturtörekvések. Budapest 228. sz.
5. Budapesti görög-oláh templom pöre. Budapesti Hirlap 189. sz.
6. A görög szertartású magyarok ügye. Magyar Szó 276. sz.
7. Bécs és a nemzetiségek. Budapesti Hirlap 157. sz.
8. Kossuth és a románok. Pesti Hirlap 191. sz.
9. Kossuth és a románok. Pesti Napló 190. sz.
10. Kossuth és a románok. Független Magyarország 1191. sz.
11. Kossuth és a románok. Egyetértés 190. sz.
12. Az aradi püspök támadása. Pesti Hirlap 3. sz.
13. Folosul si urmarile gunoiului maiestrit. Kiadja a m. kir. kereskedelmi miniszterium. Budapest, 1905. Hornyánszky Viktor kny. 8-r.
14. Procesul bisericei grecesti romanesti kin Budapesta. Telegraful Roman 79. sz.
15. Ghina Ronjicie (A román Sappho.) Telegraful Roman 138. sz. és egyéb román vonatkozású czikkek a fővárosi és vidéki magyar és román lapokban.

Dr. Bányai Elemér

gyakornok.

1. Toldi trilogia kéziratai a M. Nemzeti Múzeumban. (Magyar Könyvszemle 1905. évf. 3—4 füzet. Bevezető közlemények.)
2. Csokonai kiadatlan levelei. (Erdélyi Múzeum 1905. évf. októberi sz.)
3. Esztegar László. — A Kappel ház. — Mátyás ház. (Vasárnapi Ujság 1905 évi június, november és deczemberi száma.)
4. Mikó Imre gróf. (Régi Okiratok és Levelek tára 1905. évf. 2 füzet.)
5. Adatok Szamosújvár és az erdélyi örmények történetéhez. (Több közlemény az Armenia 1905. évfolyamában.)
6. Irodalmi vendéglők és kávéházak. (Uj idők 1905. október.)
7. Örmény Múzeum. Szilágyvármegye monografiája. (Ethnographia 1. 2. füzete.)

Dr. Šufflay Milán

gyakornok.

1. A két arbei iker-oklevél (1071., 1111.) (Századok, 1905. évf.)
2. Badnak und Kolenda in den ungarischen Geschichtsquellen. Jagić's Archiv für slavische Philologie 1905. évf. (sajtó alatt).
3. Birálatok: a) Smičiclas: Codex diplomaticus regnorum Croatiae, Dalmatiae et Slav. II. köt. (Századok). b) Laszovszky: Monumenta historica nobilis communitatis Turopolje I. köt. (Turul, 1905. évf.)

A BOLOGNAI MARSIGLI-IRATOK MAGYAR VONATKOZÁSAI.

DR. VERESS ENDRÉTŐL.

(Első közlemény, egy melléklettel.)

Rómában dolgozván a M. T. Akadémia megbízásából, 1901. tavaszán ért, *Fraknoi* Vilmos püspök ajánlatára, Budapest székesfőváros tanácsának ama kitüntető megbízása, hogy tanulmányozzam és másoljam le a bolognai egyetemi könyvtárban gróf Marsigli Lajos Ferdinánd olasz hadi mérnök jelentéseit Budavár 1684—86-iki ostromairól és visszavételéről. Örömmel vállalkoztam a föladatra és teljesítém a nehéz, de szép munkát, mely immár nyomtatásban is megjelent.¹ Bevezetésében részletesen előadtam kötetem megjelenésének előzményeit, s Marsigli életének Budavár visszavételéig terjedő körülményeit. De a tárgy körén kívül esett annak megemlítése, hogy munkaközben pontosan kijegyezgettem Marsigli 120 kötetnyi kézirati gyűjteményének egyéb magyar vonatkozásait, hazánk történetét, vagy ismertetését illető adalékait és okleveleit is, mert jóleső örömmel tapasztaltam, hogy alig van kötete, mely ne tartalmazna valami kiadatlan új anyagot hazánk ismeretéhez, s főleg XVII-ik századi állapotának rajzához.

Igy jött létre Marsigli iratai magyar vonatkozásainak e leíró katalógusa, miután későbbi három útamban újra meg újra átnéztem, javítám és kiegészítém jegyzékemet,² a bolognai egye-

¹ »Gróf Marsigli Lajos Ferdinánd olasz hadi mérnök jelentései és térképei Budavár 1684—1686-iki ostromairól, visszafoglalásáról és helyrajzáról« czímen bolognai, római, karlsruhei és bécsi levéltárakból közölve megjelent a »Budapest Régiségei« cz. régészeti és történeti évkönyv legújabb IX. kötete 3—67. lapján, képekkel és mellékletekkel diszítve.

² T. i. 1903, 1904 és 1905 nyarán, midőn a kész korrektúrát hasonlítottam össze az egyes kötetek anyagával.

temi könyvtár vezetőinek lekötő szíveségét és támogatását élvezve.

Jegyzékem készítésében az alábbi elveket és rendszert követtem, apróra átnézve az egyes pergamen-kötésű köteteket, illetve colligatumokat, a mint azokat Marsigli halála után rendezték és felállították.

A köteteknek csak eredeti régi számát közlöm, elhagyván újabb jelzéseit, pl. Cod. 15. (I. M. 50.), mivel azokat egyszerű folyószámuk szerint is azonnal megtalálják. A középre fogott kötet-szám alatt *dült* betűkkel közlöm a kötet teljes címét, kiegészítve néha a gyűjtemény egykorú lajstromából, vagy a kötet sarkán olvasható címből, ha azok bővebbek és a kötet tartalmáról részletesebb tájékoztatást nyújtanak. Utána adom a magyar vonatkozású iratok pontos címét s alatta kisebb betűnemmél magyarázó sorainat. Ezt a módot használva tanulmányoztam át Marsigli terjedelmes köteteit, mindent kijegyezgetve belőlük, a mi magyar érdekű vagy oláh-magyar vonatkozású volt. Kevesebb részletességgel közlöm a horvátországi, dalmáciai és bosnya-hercegovinai tárgyú adalékokat, minthogy azok jegyzékét az osztrák *Beigl* István adta ki azután, hogy először dolgoztam volt Bolognában.¹ Munkája második feleében külön ismerteti 46 kötet magyar vonatkozásait is, de hogy mily rendszertelenül, felületesen és hibásan, egy kis összehasonlítás jelen jegyzékünkkel első pillanatra meggyőzheti a kutatókat, kik számára az ily jegyzékek épp azért készülnek, hogy munkájukban a kiadó fölösleges idővesztegetéstől megkímélje. Mennyivel más *Thaly* Kálmán és *Áldásy* Antal közleménye, melyekben a Marsigli-iratok néhány kötetét épp folyóiratunkban ismertették,² vagy akár *Szilády* Ároné, miután Marsigli kézíratait honfitársaink közül ő látta és tanulmányozta először.³

¹ A sarajevoi »Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini« 1901-iki XIII. k. 537—563. l. jelent meg »Spisi grofa Marsilija u sveučilišnoj biblioteci u Bolonji« czímen; ismertette Margalits Ede a »Századok« 1903. évf. 277—278. l.

² Az illető köteteknél külön idézzük és méltatjuk őket.

³ A M. Tud. Akadémia Értesítője 1868-iki II. évf. 128—142. l. De ő csupán a keleti tárgyú kéziratokat tanulmányozván, Marsigli 120 kötetnyi vegyes egyéb iratait csak mellékesen nézte át és említ meg belőlük tizet.

Vol. 3.

Raccolta de disegni de' fonghi Ongarici, Croatici, Transilvani, raccolti nel tempo che il Generale era in quelle parti per stabilire i confini fra i due imperi.

Hazai gombák természetes nagyságú szép vízfestésű rajzai, a XVII. század végéről; Marsigli jegyzeteivel.

Vol. 4.

Miscellanea rerum naturalium.

Prove di vari rami di piante per l' opera Danubiale.

Elől ily című jegyzékkel:

Catalogus itinerarius, hoc est Syllogus universalis plantarum et herbarum quas per Croatiam, Bosniam, Slavoniam, Hungariae inferioris et Walachiae portionem euntibus nobis Flora colligendas in aprico posuit sponte nascentes, a mense Majo ad mensem Octobris usque inclusive, anni Salvatoris nostri MDCC.

Betűrendes lajstrom, a milyen még három más van a kötetben.

Syllogos annotandorum circa physica naturalia per Transylvaniam reperiunda.

Figure diverse di fiori e piante, »che si trovano nelle paludi del Danubio« dipinte e miniate con colori.

Ágak, növények, gyümölcsök rajzai, Marsigli jegyzeteivel; részben kiadva rézmetszetben 1726-ban *Danubius Pannonico-Mysicus* cz. nagy műve II. kötetében.

Vol. 5.

Piante di fortezze, forti, assedi, ponti, accampamenti, e proposizioni fatte all' Imperatore Leopoldo nelle guerre dell' Ungaria e dell' Impero dal Generale Conte Lodovico Ferdinando Marsigli.

Ponte sul Danubio; che cominciai a far fabricare a Ram per stabilire la communicatione con la Transilvania, e Servia, e che poi Sua Altezza di Baden la fece desistere e far fare a Giuvina.

20×30 cm. nagyságú festett térkép, két példányban.

Plan de Petervaradin et des retranchements faicts par l'armée Imperiale commandée par le Mareschalle Comte de Caprara, avec les campements, lignes et approches de l'armée

Ottomane commandée par le Grand Vizir Aly Bassa arrivé le 11 Septembre et decampé la nuit du 1^r au 2. Octobre 1694.

46×64 cm. nagyságú gondosan festett térkép; eredetije annak a Matthiolus-féle metszetnek, melyet külön ismertettünk.

Budavár 95×127 cm. terjedelmű térképe. Kiadtam fénynyomatban »Budapest Régiségei« IX. k. 12. lapjához csatolva.

Segedin. A szegedi vár 42×61 cm. nagyságú színezett térképe, s felül maga a vár 35 cm. hosszú látképe, tollrajzban. (Még egy jobb és egy tökéletlenebb példányban.)

A térképek közt 8-r. füzetkében:

Memoriale delli edifici, ch' erano de' Turchi in Buda.

Kivül Marsigli sajátkezű írásával ez a cím: Moschee, e bagni de' Turchi havute in Buda.

Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 34—42. l.

Vol. 8.

Libro di diverse piante di fortezze, ed in esso vi sono le diverse mie proposizioni per fortificare Belgrado e l'istmo di Morea, e la fortificazione dell' isola Carolina, che fu fatta nel Danubio alle Porte ferree.

Pianta di Buda con la denominazione di tutte le parti d' esse datati dai Turchi.

Budavár 100 cm. hosszú 70 cm. széles térképe török meghatározásokkal és nevekkkel. — Kiadtam dr. Karácson Imre magyarázataival »Budapest Régiségei« IX. k. 43—48. l.

Pianta del forte nell' isola d' Orsova, che feci fabricare per chiudere il Danubio contro l'armamento delli Turchi.

A mai Ada-Kale (vagy mint Marsigli nevezi: Carolina) sziget 18×24 cm. nagyságú színes térképe.

A kötet többi térképe nem magyar vonatkozású.

Vol. 11.

Mappe diverse miniere d' Ungaria.

Selmezbányára vonatkozó bányamívelési térképek. A 32×42 cm. terjedelmű, *Schemnitz* felirással, a tárnák átmetszetes képével. Azután következik Mathias Ethesius 4 vászonra húzott, 40×58 cm. nagyságú színes térképe bőséges jelmagyarázattal németül és A. 1688 évjelzéssel. Kettő a selmezbányai felső és alsó bányamíveltet ábrá-

zolja, kettőnek pedig »Ratzengrunder Bergwercks-Charten és Rohnitzer Eysen Bergwercks innheimische Graben« a címe.

Kiadta rézmetszetben, »Mappa metallographica celebris fodinae Semnitzensis in Hungaria superiori« címen, a Dunáról írt nagy műve III. k. 10. tábláján; a 11—12. l. is egyéb két részletrajz.

Vol. 13.

Esercizi militari, che praticava il Generale Conte Lodovico Ferdinando Marsili nel suo regimento d' infanteria, che aveva nel servizio dell' Imperatore Leopoldo I.

Elől tiz színes tábla ábrázolja a gyalogság fegyverzetét és teljes felszerelését, finom vízfestésű rajzokban.

Utána az »Esercitio del fantacino col moschetto e mezza asta« következik 13×17 cm. nagyságú 63 színes rajzban; majd az »Esercitio del fantacino col moschetto e stiletto« 88 rajzban; aztán az »Esercitio del fantacino col fucilo, stiletto, granata da mano, e mania proprio alli soli granatieri« 100 rajzban és végül az »Esercitio del fantacino col moschetto, fassina, zappa per montare e fare e difendere gl' approci« 41 rajzban, minden kép alatt a megfelelő német vezényszóval.

Folytatólagosan a hadsereg többi részét, tiszteket és huszárokat, betegápolókat és zászlótartókat tünteti fel 33 (részben befejezetlen) ónrajz.

Vol. 15.

La popolazione di Transilvania, composta di varie nationi, di diverse lingue, religioni, usi e vestiti.

18×30 cm. nagyságú színes costume-képek, nemzetek szerint rendezve, elől rövid ismertetéssel. A képek nem művészi kivitelűek, de korhűek és Erdély XVII. századi viselete történetéhez rendkívül becsesek. A kötet beosztása ez:

Nationi in Transilvania: Ungara, Saxona, Valacca, Greca, Armena, Anabattista, Zingara.

Distintione della lingua, religione, impieghi, e vestiti praticati dalla nazione Ungara, che popola gran parte della Transilvania.

Questa si divide in: Ungara vera, che abita le parti inferiori della Transilvania; Ungara Sicula, che abita le parti superiori della Transilvania, detta Siculia. Ambe di lingua Ungara, diversificandosi nell' accento, ed in alcune parole Scite conservatosi tuttavia dalli Siculi. Ambe di religione: Cattolica, Calvinista,

Ariana. Ambe d' impieghi: militari, politici, juditiarii; per li quali questa governa e comanda a tutte l' altre nationi. Ambe di vestiti per omini d' ogni stato, donne d' ogni stato, della forma, che mostrano le sossequenti figure:

Parochus secularis catholicus. Franciscanus Transylvanicus. Pastor Calvinianus. Studiosus Calvinisticus. Miles Siculicus. Siculus Csikiensis. Foemina Siculica Csikiensis. (Három más kép hiányzik.)

Ezt az ismertetést Marsigli táblázatosan s igen áttekinthető alakban adja minden erdélyi népről, kivéve az örményeket, kikről úgy látszik azért nem emlékszik meg, mivel rajzot, képet nem kapott róluk.

Marsigli érdekes hat táblázatát s a képek jegyzékét betű-híven közli dr. Áldásy Antal a »Magyar Könyvszemle« 1892/93-iki évf. 268—274. lapján, s így a magyarokról szóló részt is csak tájékoztatóul mutatjuk be ismét. Megjegyezzük azonban, hogy az oláhokról vett 4, a görögökről vett 2, s a cigányokról vett 3 kép hiányzik.

Ezt a viselettörténeti szempontból annyira fontos 25 vízfestésű képet egyébiránt a M. Tud. Akadémia Történelmi Bizottsága eredeti színeikkel lemásoltatta, s így azok másolatgyűjteményében könnyen rendelkezésére állnak tudósainknak. Egyébként ismertette őket Thaly Kálmán, az »Akadémiai Értesítő« 1893. évf. 659—661. lapján.

Vol. 19.

Co. Aloysii Ferdinandi Marsigli Epitome historicum regni Hungariae, sive prodromus et introductio ad »Acta executionis pacis Carlowicensis«¹ ad Clementem XI. P. M.

Nagy negyedrévét 59 ívlapra terjedő gondosan írt kézirat, a kötet sarkán »Bellum Tekelianum« felirattal.

Vol. 20.

Avium danubialium collectio.

Hazai madarak színes rajzai; egy részök rézmetszetben kiadva Marsigli Dunáról írt nagy műve V. kötetében.

Vol. 21.

Ichnographia fortalitorum limitaneorum, quae, vigore pacis Karlovitzensis, plurimam partem sunt destructa aut evacuata; uti quidem relationes huc spectantes clarius docent.

Notandum: in omnibus scalis orgyiae intelliguntur.

¹ Ez a czíme az okleveleket tartalmazó Vol. 16-nak is.

32×45 cm. (vagy néha valamivel kisebb) terjedelmű gondosan festett magyar- és horvátországi és boszniai terv- és várrajzok. Jegyzékek im ez: 2. Zalánkemény. 3. Mitrovicza. 4. Morovig. 5. Ratzka. 6. Brod. 7. Ugyanaz lerombolva. 8. Gradiska. 9—11. Jeszenovitz. 12. Dubitza. 13. Kastanovitz. 14. Ó- és Új Novi. 15. Zerín. 16. Pedaly. 17. Gvozdanaky. 18. Sluin. 19. Kremen. 20. Dresnik. 21. Gratsatz. 22. Lapats. 23. Poritsovatz. 24. Svonygrad. 27. Titel. (Oldalt a vár látképével.) 28. Becskerek. 29. Ugyanaz lerombolva. (Következik négy számozatlan és aláírás nélküli.) 25. Sablya. 26. Ugyanaz lerombolva. 27.¹ Becse. (Mellékelten: lerombolva.) 28. Kanisa, a Tisza mellett. (Mellékletén: lerombolva.) 29. Szeged. (Oldalt a város látképével.) 30. Ugyanaz lerombolva. 31. Csanád. (A vár látképével együtt.) 32. Ugyanaz lerombolva. 33. Arad. 34. Lippa.² (Két példányban.) 35. Ugyanaz lerombolva. 36. Vepries. 37. Ugyanaz lerombolva. 38. Facset. 39. Ugyanaz lerombolva. 40. Lugos. 41. Ugyanaz lerombolva. 42. Zsidóvár. 43. Ugyanaz lerombolva. 44—45. Karánsebes. 46. Ugyanaz lerombolva. 47. Egris. 48. Ugyanaz lerombolva. 49. Bogcsán. 50. Ugyanaz lerombolva. 51. Mehádia. 52. Ugyanaz lerombolva. 53. Versetz. 55. Ugyanaz lerombolva. 58. Brod és vidéke. 59. Doboy. 60. Deschen. 61. Magoley látképe. (Campement de 30 Octobre 1697.) 62. Prantuk látképe. 63. Visoka. (1697 október 25—26.) 64. Seralya látképe. (1697 október 23—24.) 65. Jajcza vára.

E rajzokat Marsigli tábornok és mérnöki kara készíté pontos fölvételek alapján 1697 őszén, mielőtt a várakat az 1699-iki karlóczai békekötés értelmében lerombolták, vagy használhatatlanná tették. Ez ad a rajzoknak kiváló jelentőséget, s a megyei és városi monografiák írói megbízható képekül használhatják fel őket.

Vol. 22.

Raccolta di vari pesci disegnati e miniati al naturale.

Hazai halak színes rajzai: egy részük kiadva rézmetszetben Marsigli Dunáról írt nagy műve IV. kötetében.

Vol. 23.

Osservazioni naturali sopra li strati de monti delle conche perlifere di Boemia. Delle miniere di Ungaria, particolarmente di Schemnitz.

Ezt Marsigli felszólítására írta egy bányázmérnök:

Observationes naturales factae per decursum anni 1704 a Johanne Scheuchzero M. C.

¹ A lapszámozás mint látszik téves.

² Ennek rajzát közöltem 1901-ben »Izabella királyné« cz. munkám 203. lapján.

Ehhez mellékelten találjuk a selmeczbányai bányatelep szép térrajzát, 124 pontból álló szövegmagyarázattal.

Berg-Karten über dero Röm. Kay. May. unsers Allergnädigsten Herrn Herrn Golt-Kunsthandlungs Grueben und allen darzugehörigen Tag-gebäuden. So den 19. Junii 1703 abgezogen, und aufgetragen worden, wie ein und anders numerirter zu sehen befündlich.

Ander Jacob Schmidl,
Bergschaffer.

Vol. 24.

Raccolta di 122 mappe di osservazioni militari ed erudite fatte dal Generale Marsili per i limiti dei due imperii, che si stendono per la vera Ungaria e pei regni adjacenti, e che si dovranno riscontrare colle mappe poste in netto, potendo essere in queste notizie ommesse in quelli.

Kisebb-nagyobb alakú térképvázlatok, eredeti felvételek és hadi meneteket ábrázoló térképek, úgy a mint azokat Marsigli 1693-tól kezdve készíté. Különös említésre méltók ez alábbiak:

1.¹ L' Ungaria inondata con incomodo delle marchie degl' esserciti mostrata in mappa con il proietto del rimedio possibile per non novarsi più all' estremità dell' anno 1693, nel quale fu si grande inondatione.

31×41 cm. nagyságú tollrajz, az áradások jelzésével.

6. Mappa di là del Tibisco fatta nell' anno 1697.

Színezett nagy térkép, a Tiszától az Oltig terjedő földekről.

7. Mappa delle marchie e contramarchie dell' armata nell' anno 1696.

A Duna völgye Érdtől Futtakig s a Tiszavidék feltüntetésével; nagy színes térrajz.

8. Mappa, che mostra le più commode marchie tanto per l'armata, che proviande dal Danubio, Tibisco e Marusio a Temisvár, e da questo per rimettersi di novo occorendo al Danubio in soccorso delle piazze della Schiavonia, come la strada, che pigliaranno li soccorsi delli Turchi da Belgrado a tal piazza.

A Maros, Béga és Temes folyók vidéke Belgrádig, színesen.

13. Recognitione nell' anno 1694 per trovar modo di fare un ponte sopra del Danubio a Baja.

Térképvázlat tollal kidolgozva.

¹ E számok a kötet darabszámát jelzik.

19. Buda s a budai Duna-part (20×62 cm. nagyságú) színes távlati rajza Ó-Budáig, jobboldalt két római-kori »Fragmenti d' aquedotti« rajzával.

29. Entrata e sortite in Transilvania.

Befejezetlen, 85 cm. hosszú finom térrajz.

30. Sito, pianta d' avviso d' Illok, fatto nell' anno 1694.

Az illoki vár 24×30 cm. nagyságú színes térrajza.

32—33. Passagio fatto da me sul Danubio e sue paludi, da Veresmarton a Culut durante la grande inondatione d' esso negli ultimi di Giugno l' anno 1693.

Két 48×71 cm. nagyságú színes térkép.

37. Distretto di Buda, nominato in Turco.

Budavára és környékének 60×60 cm. nagyságú térképe, oldalt A—U és 1—14 számú jelmagyarázattal. — Kiadtam dr. Karácson Imre magyarázó jegyzeteivel »Budapest Régiségei« IX. k. 48—50. l.

44. Prime notizie per Clain Canisa nell' anno 1694.

Német jelmagyarázattal bővített kis térképvázlat.

49. Confluenza del Dravo nel Danubio l' anno 1695 osservata.

Kis 20×32 cm. nagyságú színes térkép.

57. Carta del distretto d'Alba Julia.

6×9 cm. nagyságú finom festett térkép, jelmagyarázattal.

61. Mappa idrografica del Danubio da Kobilla sino all' aboccatura del Tibisco, fatta per la lite fra l'admiraglio e vice-admiraglio.

Színes 19×55 cm. nagyságú térkép.

66. Mappa del proietto dato all' Elettore di Sassonia per la campagna del 1697.

Dalmáciától egész Erdélyig terjedő nagy térképvázlat.

137. Delineatio praelii Romani, ex Alba Julia.

Lovas csatát és foglyokat ábrázoló 137 cm. hosszú és 25 cm. magas két tusrajz, 46 alakkal; melynek hátlapjára Marsigli e szavakat írta: Li desiderati dissegni d' Alba-Julia. — Valami reliefről lehetnek másolva, de minden bővebb felvilágosítás nélkül.

Ezekon kívül még számos más magyarországi térképvázlat hever e kötetben, melyeknek egyenkénti felsorolását — épp csonka voltuk miatt — fölöslegesnek tartottam.

Vol. 28.

*Notizie geographe e genealogiche dell' Ungaria, raccolte dal Generale Conte Marsili.*¹

Első része metszésre elkészített 9 drb. gondos, 43×60 cm. nagyságú térképet tartalmaz: Monarchia Hungarica in sua regna, principatus et ducatus divisa, nimirum Hungariam veram, Bosnam, Serviam, Croatiam, Sclavoniam, Erzegovinam, Moldaviam, Valachiam, Transylvaniam, Banatum Temesvariensem, Bulgariam.

Második leíró része genealogiai táblákat tartalmaz: Attiláról, az Árpádoktól I. Józsefíg uralkodott magyar királyokról, a bosnya királyokról, czímerképekkel és az 1500-ban meghalt Ujlaki Lőrincz sírkövével, a Nemanidákról, Wukasin szerb dinasztjáról, a zentai Balsákról, a szerbiai Lázár és Brankovics-családokról, a bolgár uralkodókról, az erdélyi fejedelmekről, a havasalföldi és moldvai vajdák-ról, a tatár kánokról; hosszabb-rövidebb szövegmagyarázattal.

A kötet elé kötve (hibásan) Marsigli »Memorie e introduzione all' istoria della ribellione d' Ungheria« cz. értekezésének egy része 13 nagy 4-rétű lapnyi sajátkezű kéziratában.

Vol. 38 et 39.

Carte geografiche manufatte.

Mappa del fiume Marusio da Deva sino al di lui conflusso nel Tibisco sopra Seghedino; che pure fu fatta per il gran libro de' limiti.

Mappa del fiume Marcha, che corre per la Moravia, e la separa dall' Ungaria; e fu fatta in occasione che si trattava di fortificare detto fiume contro i ribelli d' Ungaria.

Az eredeti felvételek vázlatai; sok kivált a 39. kötetben.

Vol. 41 et 42.

Mappae geographicae itineris limitanei.

A karlóczai békekötést megelőzőtt erdélyi és délmagyarországi határfölvételek vázlatai.

Vol. 45.

Geographia Danubialis manuscripta.

Marsigli vázlatai és térképei a Dunáról írt nagy művéhez.

¹ Alatta e megjegyzés: Questo unito al volume del trattato delle Misie è compito per stamparsi.

Vol. 47.

*Mappae geographicæ, quæ ad limites Hungaricos juxta pacem
Karlowitzensem stabiliendas inserviunt.*

5. sz. alatt a Marosvölgy térképe: Déva és Hunyad határától Lippa-Temesvár vidékéig, sárgán jelölve a *Linea Bethlen Gábor*.

A 6. térkép a török birodalom új határát mutatja a Marosig.

Vol. 48 et 49.

*Mappae geographicæ variarum regionum Transdanubialium pro
linea limitum.*

A 48. kötet 3. sz. a. Csepelsziget 41×65 cm. nagyságú színezett, német nyelvű térképe, Ráczeke 20 cm. hosszú látképével. (Lefényképeztettem Budapest székesfőváros Múzeuma számára.)

Vol. 50.

*Mappae geographicæ variarum regionum Cisdanubialium pro
linea limitum.*

Tavola dello stato della Transilvania che in ristretto dà l'idea di essa.

Vol. 51.

Manuscripti diversi. Vol. I.

92. Operazioni del Gran Visir Kara Mustafa nel fiume Raba dopo la fuga dall'assedio di Vienna.

(Marsigli sajátkezű írása, a 410/1. l.)

93. Dispositione de' Turchi nel formare un assedio.

Az előbbinek úgyszólván folytatása; a 411—413. lapon.

E 733 lapnyi kötet Marsigli első, 1679—1680-iki konstantinápolyi tapasztalatait és gyűjtését tartalmazza, 124 kisebb-nagyobb czikkben írva le mindent a mit látott, tanult, szerzett.

Vol. 52.

Manuscripti diversi. Vol. II.

Magyar vonatkozású irata ugyan nincsen, de a kelettel foglalkozók hasznát vehetik 115 kisebb-nagyobb czikkének, melyekben Marsigli a törökök szokásait, hadakozási módját, a konstantinápolyi görögök és más keresztyének életét ismerteti.

Vol. 53.

Manuscripti diversi. Vol. III.

2. Fragmento di osservazioni sopra le miniere d' Ungaria, e di Neuhausel, scritto dal Conte Marsili a Marcello Malpighi.

(Marsigli fogalmazványa, a 7—14. l.)

4. Osservazioni sopra il Vitriolo, che si cava nei beni del Conte Batthyány nelle dipendenze di Kins¹ [nel comitato di Castro ferro] in Ungaria.

(Marsigli fogalmazványa, a 49—54. l.)

Relatione del conte Marsili a Sua Maestà Cesarea della sua speditione per la difesa del fiume Raab nel 1683.

(Levél-mellékletekkel, a 109—144. l.)

Progetto originale [a Sua Cesarea Maestà] per fortificare il fiume Rab; e qui sono annessi in ultimo gli ordini datimi, e lettere ricevute, e da me scritte originalmente sopra l' istessa materia. [1683.]

(Marsigli fogalmazványa, a 147—156. l.)

Ez ügyben kapott levelei: a 164. lapon: Batthyány Kristóf grófé (Ex arce Szalonak, 27. Maii 1683.); a 161. l. Carlo duca di Lorena (Dal campo Cesareo tra Senu et Almos gli 28 di Maggio 1683.); a 168. l. Esterházi János »győri vice-generalis« magyar nyelvű szabad-levele (Győrből, 1683 május 16) Marsigli számára.²

Declaratio comitis Nicolai Draskovich genuina, cum circumstantiis, qualiter ipse in proxima belli turcici revolutione se accommodaverit; ac tandem cur et quomodo manifesto Thökölyano se conformare et protectioni submittere debuerit et necessitatus fuerit? (A királyhoz intézve; egykorú másolat, a 173—177. l.)

16. Lettera del Conte Marsili al Duca di Lorena, da Venezia, 22 Aprile 1684, in cui gli da notizia di Buda, secondo l' osservazione, che ne feci, passandovi schiavo.

(Egykorú másolata, a 214—218. l. — Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 17—19. l.)

Buda vára 45 × 72 cm. nagyságú festett térképe irónos vázlatokkal, a 244. lapon; kiadtam kicsinyítve, fénynyomatban »Budapest Régiségei« IX. k. 12. lapjához csatolva.

¹ Értendő: Güns = Kőszeg.

² Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 8—9. l.

18. Supplica al Papa [Innocente XI] per li schiavi fatti nelle guerre d' Ungaria. (Marsigli fogalmazványa, a 254—255. l.)

19. Lettera del Conte Marsili al Principe D. Gastone de Medici, nella quale gli dà ragguaglio della causa per la quale infelice-mente riuscì il primo assedio di Buda.

(Marsigli Bécsben, 1685 elején irt emlékiratának eredeti fogalmazványa, a 304—331. l. — Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 25—33. l.)

28. Lettera del Conte Marsili al Duca di Lorena, in cui discorre di qualche imperfezione del cannone di S. M. Cesarea, osservata negli assedi di Buda.

(Fogalmazványa a 386/9. l. Tisztázata a 391/3. l. — Lásd »Budapest Régiségei« IX. k. 10—11. l.)

... Lettera del Conte Marsili. Dal campo Cesareo sotto Buda, li 17 Agosto 1684. (Másolata a 410/1. l.)

A puszkapor fizikai hatásáról.

43. Lettera del Conte Marsili al Marchione di Baden per la fortificazione di Strigonia e Visegrád. Scritta di Visegrád, 12 Maggio 1685. (Másolat, a 461/4. l.)

56. Scrittura del Conte Marsili al Duca di Lorena per la fortezza di Rab. [1686.] (Másolat, az 586/9. l.)

57. Sorpresa d'Albareale col disegno dell' istessa piazza, e con le lettere originali scrittemi dal cardinal Buonvisi.

(Marsigli fogalmazványa, az 593/8. l.)

Székesfejérvár és környékének tervrajza 20×31 cm. nagyságú tollrajzban, az 599. lapon.

Buonvisi Ferencz biboros pápai nuntius sajátkezű levelei Marsiglihez e tárgyban Bécsből, 1686 januárius 1, 9 és 28-ról, a 600/4. l.

61. Propositione di parere fatta in Ottobre 1686 a Sua Maestà Cesarea ed all' Eccelso Consiglio di Guerra circa la riparazione di Buda.

(Másolat, a 627—630. l. — Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 51—56. l.)

62. Progetto per la riedificatione di Buda.

(Másolat, a 631/3. l. — Kiadtam ugyanott, az 57—61. l.)

63. Specificatione del numero de' guastatori et instramenti e materiali necessarij alla sollecita reparatione della Breccia di Buda.

(Másolat, a 637/8. l.) Lásd »Budapest Régiségei« IX. k. 56. l.

65. Relazione della presa di Neuhäusel.

(Eredeti fogalmazványa a 647/659. l.)

66. Situatione di Giavarino.

(A 662—667. l.)

67. Della differenza fra l' aqua del Danubio e quella de pozzi di Giavarino.

(Három ábrával, a 668. l.)

70. Scrittura del Conte Marsili al Duca di Lorena per la fortificazione di Strigonia.

(Eredeti fogalmazványa a 695/700. l.)

71. Memoir de ce qui est à faire à Grana.

(A 698. l.)

72. Detaglio della gente, artiglieria, e di altri strumenti che si potrebbero dare per la difesa di Gran.

(A 702. l.)

Vol. 54.

Manuscripti diversi. Vol. IV.

2. Racconto della resa di Erla e di tutto quello, che vi passò tra il Pascià Rustan et esso Conte Marsili, e della sua spedizione a Roma al Papa per rappresentargli lo stato delle cose d' Ungaria. [1687.]

(Eredeti fogalmazványa a 2—6. l.)

7. Progetto a Sua Maestà Cesarea per fortificare realmente Belgrado, e così coprire tutte le conquiste dell' Ungaria.

Kis 8-r. tisztazat (két példányban) a 42—58. lapon.

8. Esame, o perquisitione fattasi per il trasporto del corpo del Beate Giovanni da Capistrano in Illok nel antico convento de padri Franciscani da Luigi Ferd. Conte Marsili del Sirmio. Fatto in Illok, li 6 Genaro 1689.

Marsigli sajátkezű eredetije, saját és két illoki franciscanus-barát aláírásával és pecsétjével megerősítve; a 62/3. lapon.

Estratto delle diffuse altre informatione havute dal Conte Marsili nella visita del ducato di Sirmio per la perquisitione del corpo di San Giovanni da Capistrano.

(Sajátkezű eredetije a 64. l.)

Mesés lehet tehát, a mit Fessler »Geschichte der Ungern« cz. nagy műve VI. k. 885. lapján olvasunk, hogy Perényi Ferencz 1557 november havában, mielőtt Nagy-Szöllösön elfogták, a kiűritett ferencz-

rendi kolostorból Capistrano János (Ujlakról odahozott) holttestét biztonság okáért a vár kútjába dobta.

10. Nota di alcune famiglie, che insieme con S. M. Cesarea possiedono i beni di Árva in Ungaria. (Eredeti, a 68. l.)

11. Relazione a D. Livio Odescalchi del comitato d' Árva. Di Vienna, 12 Maggio 1689. (Marsigli sajátkezű írása, a 77—83. l.)

12. Commendatizia del conte di Rosenberg al conte Csáky per il conte Marsigli che andava di ordine di Sua Eccellenza a fare la ricognizione del comitato d' Árva, il 18 Maggio 1688.

14. Relazione a D. Livio Odescalchi del ducato del Sirmio. (Marsigli fogalmazványa, a 90/99. l.)

22. Nota della popolazione nell' ducato di Sirmio. (175—176. l.)

24. Index civitatum, oppidorum, arcium Ungariae, eique contiguarum fluviorum, etc. (185—188. l.)

35. Fragmento di progetto per i limiti delle conquiste di Sua Maestà Cesarea, cominciando dalla Siculia sino all' Adriatico. (Marsigli fogalmazványa, a 303/6. l.)

A 363—399. lapon különböző jegyzetek és rajzok a dunai és tiszai halakról, melyekről azonban bőven »Danubius Pannonico-Mysicus«-a IV. kötetében ír.

Badeni Lajos hg. két erdélyi olasz levele Marsiglihoz: Földváról (Marienburg) 1690 november 9-ikéről (422. l.) és Enyedről november 12-ikéről. (424. l.)

70. Pianta della città di Semendria. (A 448. l.)
Szendrő 20 × 27 cm. nagyságú színes tervrajza.

71. Istruttione data dal Conte Marsigli all' Ingegniero Morando Visconti per la fabrica e fortificatione del ponte sul Danubio ad Orsova, che è quello, che si doveva fare a Ram. Li 29 Maggio 1690.

Marsigli sajátkezű fogalmazványa, két tervrajzzal, s a hajóhid rajzával. (A 453/463. l.)

76. Sabácز vár tervrajza; 28 × 39 cm. színes térkép. (A 468. l.)

85. Memorie di alcune notizie avute da Turchi intorno alle loro forze di quella campagna ed all' andata del Thököly a Widin. (Marsigli sajátkezű följegyzése, a 519/521. l.)

90. Dispositione e recognitione fattassi da me per chiudere li passi di Transilvania dopo, che il Thököly l'anno 1690 fu dal arme di Cesare cacciato il di delli 18 Ottobre.

1. Ordine credenziale a tutta la Transilvania dato al Co. Marsigli dal Principe di Baden per chiudere i passi della medesima. Actum im Feldlager bei Bozza, den 29. October 1690.

(Eredeti, német és latin nyelven, az 535. l.)

2. Marsigli sajátkezű hadi feljegyzései az erdélyi határszéli szorosokról, a Barcaság és Székelyföld terepviszonyairól, lakóiról, Erdély politikai földrajzáról.

(Az 537., 541. és 545. l.)

3. Attestatione alla sede d' Orbai.

(Eredeti, aláírásával és pecsétjével megerősítve, az 548. l.)

4. Lettera al vice-capitaneo di Háromszék. Datum in Zernest, die 1. Novembris Anno 1690.

(Az 550. l.)

5. *Judices senatusque civitatis Bistriciensis* reversalisa Marsiglinak (aláírva általa is), hogy a borgói szorost csakis a Lipóttal szövetekezett lengyel király számára tartja nyitva, a radnait azonban teljesen elzárja, s mindkettőt ő Felsége hűségére őrizteti a betörők ellen.

(Eredetije az 552. l.)

6. Prima dispositione de villagi nel Burzenland.

Falvankénti kimutatás, hogy a töröcsvári, tömösi és bodzai szoros felé eső községek hány katonát állítsanak örül. [Datum Coronae] 30. Octobris 1690.

(Eredeti, 554. l.)

7. *Judices, villicus senatusque civitatis Coronensis* reversalisa a köztük megjelent Marsiglinak, a kívánt határőrzők kiállítására. Coronae, die 30. Octobris 1690.

(Eredeti, 558. l.)

8. Marsigli rendelete Brassó tanácsához. Zernest, 1690 november hó 2-ikán.

(Másolat, 557. l.)

9. Attestatione al ducato di Corona. Datum in Bodza, 9. Novembris 1690.

(Másolat, 556. l.)

10. Kézdi-szék reversalisa (Marsigli és Michael Mihalcz aláírásával) részletes felsorolásával az egyes határszéli községek köteletségének.

(Eredeti, 560. l.)

11. Gyergyó-szék hasonló tárgyú »contractusa« Marsigli és Michael Botth vice-judex regius sedis Siculicalis Gyirgio aláírásával.

(Eredeti, 564. l.)

12. Orbai-szék reversalisa Marsigli és Franciscus Thuri vice-judex regius in sede S. sedis Orbai aláírásával.

(Eredeti, 570. l.)

13. *Attestatione della sede di Marusia* Emericus Boros, Sigismondus Baranyai, Petrus Sinka, Petrus Dosa aláírásával és pecsétjével. A szovátai bíró Lukácsi Kelemen, s a két remetei bíró: Varga Lőrincz és Kibédi János nevét úgy látszik Dosa írta alá. In pago Görgény-Szent Imre, 10. mensis Decembris 1690. (Eredeti, 576. l.)

14. *Attestatione della sede di Udvarhely*, Tarcsafalvi Zsigmond és Kovács Zsigmond sajátkezű, Györgyi János sófalvi, Miklós Péter parajdi, Benedek György siklódi, Fülöp Bálint atya és Ravasz István korondi bíró idegen aláírásával. Datum in Sionfalu 7. Decembris 1690. (Eredeti, 577. l.)

15. *Contractus cum sede Csik superiori et filiali Kászon*, Marsigli és Joannes Sándor vicecapitaneus [de] Czyk aláírásával. (Eredeti, 581. l.)

16. *Contractus pro comitatu Tordensi*, Marsigli, Andreas Hegyesi supremus iudlium comitatus Thordensis és Nicolaus Görögh de Vécs vice-comes comitatus Tordensis aláírásával. (Eredeti, 585. l.)

17. *Dispositione o instructione lasciata al senato di Corona* per la difesa de passi nel Burczland inferiore; Marsigli és Andreas Richter, deputatus civitatis Coronensis aláírásával. (Eredeti, 589. l.)

18. Hasonló »per la difesa del Burczland superiore« Marsigli és Brassó város tanácsa aláírásával. (Eredeti, 593. l.)

Mindezeknek másolata is mellékelve van az eredetiekhez, melyek legtöbbje 3 lapnyi terjedelmű.

91. *Passi di Transilvania*.

Négy térképvázlat a havasok függőlegesen árnyékolt rajzával. (Az 598/601. l.)

Thököly Imre Erdélybe küldött magyar kiáltványa. Datum ex castris nostris ad Tergovistya positus, die 15. Decembris 1690. (Egykorú másolata, a 603. lapon; leirtam.)

91. *Mappa della dispositione si propose da me a Sua A. di Baden* per rinchiudere il Thököly, che si battesse, o ritirasse di Transilvania, che fu accettata, e da me fatta eseguire con l'effetto il mondo sa.

Az erdélyi keleti határszéli szorosok 14 × 27 cm. nagyságú csinos vázlata. (A 604. l.)

92. *Esame di più ribelli fatti prigionieri*.

Thököly Erdélybe küldött, de elfogott kémeinek érdekes vallomása. (Marsigli sajátkezű írásában a 606. l.)

93. Relazione militare della Transilvania fatta a Sua M. Cesarea, con molti disegni della situazione di detta provincia.

(A 619—639. l.)

Marsigli fogalmazványa; mellékelten: Erdély térképázlata, Erdély függőleges tagosultsága a Dunához és Tiszához viszonyítva.

94. Tavola dei passi di Transilvania. (A 641/2. l.)

Mindkettőt lemásolva egyebütt közlöm.

95. Tavola delle semiti trovati e denunciati da stessi di Transilvania. (A 644. l.)

96. Informazione della Moldavia al Conte Khinsky.

(Marsigli fogalmazványa a 654/8. l.)

97. Relazione a Sua Mestà Cesarea delle conquiste de' Polacchi nella Moldavia. (Marsigli fogalmazványa a 660/2.)

98. Lettera del Conte Marsigli al principe Luigi di Baden, in cui li dà conto dell' operato ad Orsova.

(Marsigli fogalmazványa 666. l.)

99. Raccolta della lingua che si praticava dalli Sciti, abitanti della Sicilia ne' tempi antichi, scolpita in un legno, che esprimeva il Calendario delle feste mobili, per uso di quei primi convertiti alla fede cattolica, e da me dall' istesso legno raccolta e mandata al mio gabinetto in Italia, quando serravo li passi della Transilvania. (A 671/685. l.)

Nyolcz lapon közli az u. n. hun-scytha rovás-írás betűit, s utána a naptári szenteket, neveket: jellel és alatta magyarul, latinul.

107. *Celsissimi Principis nobiles Transilvaniae, trium nationum statu* latin levele »in cui si lamentano dell' estorsioni, che patiscono alcuni popoli dell' Ungaria da' Tedeschi«; Ex castris ad Sztanest positus, die 8. Decembris 1690.

(Igen rosszul olvasható négy lapnyi hibás másolat, a 761/2. l.)

Vol. 55.

Manuscripti diversi. Vol. V.

21. Relazione dell' autore a Sua Maestà Cesarea dello stato della Corte Ottomantica, della sua milizia, de' trattati fattisi insino a quel tempo intorno alla pace, che si trattava nel 1691. Dell'

intenzione della Transilvania, dell' inclinazione della Wallachia e del portamento del Thököly ed Heissler.

(Marsigli tiszttáza a 633—642. l.)

Mellékletül (másolatban) Marsigli levelei Erdélyből az alábbiakhoz: Aly basa nagyvezérhez, Nagy-Szeben (Ermestat) 1691 október 28. (644/5. l.) Constantino Brancovan Bessaraba Principe di Wallachia, Ermstat dal letto, 1691 október 24. (646. l.) Al Signor di Coliers ambasciatore degli alti e potenti stati d' Olanda alla Porta ottomanica; ugyanaznap. (646. l.) Fogalmazványaik előbb, a 258—262. l.

Marsigli levele az angol és hollandi portai követekhez, Brancovan havasalföldi vajdához és Lipót császárhoz, Szebenből, 1691 szeptember 18-án. (689—690 l.)

Vol. 56.

Manuscripti diversi. Vol. VI.

Lettere originali in Tedesco, che dal 1693 insino al 1696 (inclusive) molti ufficiali, generali e ministri scrissero al conte Luigi Marsili, stando in campagna o al comando di Sablya, o in altre operationi e cariche militari; con le copie delle lettere in Tedescho, che il medesimo conte ad altri scrisse per tutto il suddetto tempo.

530 lapnyi kötet, elől a levelek rövid tartalmát mutató indexével. Az első levél kelte Wien, 1693 június 27. Az utolsóé Becskerek, 1696 szeptember 14. A Magyarországból írt levelek keltezési helye 1693-ban: Veresmarton, Mohács, Futak, Illok, Pest, Szeged; 1694-ben: Pétervárad, Mohács; 1695-ben: Pest, Buda, Szabad-Szállás, Martonos, Kis-Kanizsa, Baja, Szeged, Lippa, Gyula, Zenta, Becse, Pétervárad, Bács, Bukin, Kis-Kanizsa, Illok, Szt. Lőrincz; 1696-ban: Szeged, Besztercebánya, Bibertsfalu, Pest, Szent-Miklós, Sablya, Komlós, Ollós, Szántós, Kis-Kanizsa, Csanád, Aranka, Titel, Temesvár, Illok, Becse, Szilas, Szent-Király, Vincz és Becskerek.

A levelek írói: Donat Heissler Graf von Heiderhaimb, Le Conte Derbeville, Carl Herzog von Croÿ, Leopold Graf Schlik, a 16 éves felszabadító hadjárat fővezérei és mások.

Vol. 57.

Manuscripti diversi. Vol. VII.

10. Probabile ac morale tertium expediens ac moderamen aulicum super statu Apafii et Transylvania circa Apafium.

Magyar kézírású latin történeti dolgozat a 142—159. lapon. Lemásoltatta Áldásy a M. Tud. Akadémia Történelmi Bizottsága számára.

14. Profili per far ponti sul Danubio e Savo: a Giuvina, Orsova, Semlin, Selismarton e Belgrad. (Vázlatok a 172. l.)

21—23. »Petitioni del Signor Conte Marsili all' Illmo Signor Constantino Cantacuzeno e risposte dal detto per servirsene al proseguimento e prossimo fine del trattato istorico naturale geografico delle Dacie.« Per la Walachia e Moldavia. Catalogo de' principi di Walachia e Moldavia.

A két vajdaság rövid leírása magyar vonatkozásokkal Cantacuzeno eredeti olasz levelével: Bucuresti, 4 Marzo 1694. (A 192—204. l.)

Kiadta Jorga bukuresti egyetemi tanár »Operele lui Constantin Cantacuzino« cz. m. (Bucuresti, 1901.) 31—59. l.

26—28. Progetto per l' espugnazione di Belgrado comendatomi dall' Augustissimo padrone. [1697.]

Marsigli fogalmazványa, Belgrad két hadi térképével, megostromlását ábrázolván, úgy a mint azt a Felsőházhoz intézett ez emlékiratában kivihetőnek tartá. (A 286—299. l.)

29. Progetto a Sua Altezza elettorale Duca di Sassonia per a campagna dell' anno 1697.

Marsigli rendkívül érdekes leírása Magyar- és Erdélyország hadi fontosságú helyeinek és szorosainak.

(Két tiszttáztatban a 304—317 és 320—334. lapon. — Lemásoltam és egybeült közlöm.)

32. Entwurf der Landschaft, allwo die Theisz in die Donau sich ergeust, enthaltend absonderlich di Situation Titel, und wie selbiger Ort leichtlich oder mit grosser Müh kann beschützt werden, nachdem sich trockne Zeiten oder Ergiessungen der Wässer eräugnen.

45×60 cm. terjedelmű festett térkép, 8 pontba foglalt magyarázattal, a 362. l.

34. Vari disegni di ponti.

Hat szép nagy rajztábla hajóhidak építése módjáról; a 385/9. l.

35. Memorie per l' assedio di Temesvar. (A 390. l.)

37. Memoria delli edifici, che sono nella città di Buda.

A budai összes török középületek, templomok és fürdők érdekes leírása, illetőleg jegyzéke.

(Másolat a 401/4. l. Második példánya az 5. kötetben lévő leírásnak, melyet emez néhol kiegészít. — Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 34—42. l.)

38. Relazione dell' assedio di Vienna, fedelmente dall' idioma Turco tradotta in Italiano dal Conte Marsigli. (A 407—446. l.)

Az érdekes leírás tele van magyar vonatkozásokkal, magyar tárgyú fejezetei pedig ezek: L' arrivo del supremo Vesir coll' esercito al ponte d' Eszék. Le operazioni del Thököly e di Chior Osein Bassa. L' arrivo del Vesir a Buda. La mossa del nemico per assediare Strigonia. La presa di Strigonia.

Vol. 58.

Manuscripti diversi. Vol. VIII.

Scritture e progetti fattisi dal conte Marsigli nell' anno 1698 in Vienna per preparare le istruzioni della pace. Ed atti e proposizioni fattisi nell' istesso congresso di Karlovitz.

5. Pro propositione demolitionis Petrovaradini animadversiones. (Marsigli fogalmazványa a 75/6. l.)

Pro construendo vallationis linea sive in Sirmio, aut aliunde ubi contigerit.

(Két térképvázlattal. Marsigli fogalmazványa a 77/81. l.)

Pro muniendo confluxu Tibisci.

(Két térképvázlattal. Marsigli fogalmazványa a 82/5. l.)

12. Pro impositione confinium inter Ungariam et Transilvaniam animadversiones variae.

(Marsigli fogalmazványa a 94/7. l.)

17. Prima pars mappae cum secunda, tertia et quarta integri tractus confinium (cujus divisio correspondet cum novissima scriptura sub dato 14. Augusti,) quae continet confinium mediatum cum Turcis per Wallachiam et Moldaviam in Transilvania, ad usum tractationis pacis. (Tisztázat a 141/7. l.)

20. Progetto al conte Khinsky nel 1698 per fortificare con nuove erezioni e ristoramento di piazze le conquiste di Sua M. Cesarea. Vienna, 29 d' Agosto 1698.

(Tisztázat a 161/8. l., másik példánya előbb a 116—124. lapon.)

25. Registro de' voti, progetti, istruzioni e ricordi diversi sopra de limite da stabilirsi tra l' imperio Cesareo, ed Ottomano fatti e rispettivamente esibiti a chi s' aspetta. Da Luigi Ferdinando Conte Marsili come deputato allo stabilimento de' sudetti per parte

di Sua M. Cesarea in esecuzione de' trattati della pace seguita a Karlovitz. (Tisztázat a 217—249. l.)

Egészen magyar vonatkozású, tartalmazván 1698 november 19-től 1699 januárus 19-ig előadott véleményeit Erdély határaitól, a Maros és Tisza hadi és kereskedelmi fontosságáról, Pétervárad megvédéséről Horvátország felől, a Tisza-Dunaköz védelméről, a kötetendő békefeltételek megvalósításáról a határokat illetőleg, »informatione alla corte pe' l confine della Transilvania co' l Banato di Temesvár«,¹ a Velence s a török birodalom közti eltérések kiegyenlítéséről, a horvátországi határviszonyokról, Dalmácia kérdéséről és Velence követeléséről. — Egyik érdekesebb és tartalmasabb a másiknál.

26. Registro di lettere diverse scritte dal Signor Luigi Ferdinando Conte Marsili a Sua Eccellenza il Signore Conte Francesco de Khinsky nel tempo della sua assistenza a' trattati di pace co'l Turco nel congresso di Karlovitz. (Másolat a 303—371. l.)

Az első levél Futakról 1698 október 22-ről, az utolsó Karlóczáról 1699 januárus 26-ikáról.

27. A békealkudozásra vonatkozó eredeti levelek 1698—99-ből; többek közt az alábbiaktól: Khinsky, Kaunitz, Savoyai Jenő herczeg, Spada biboros, stb. (A 382—458. l.)

29. A karlóczai békére vonatkozó öt német irat. Köztük: Information an den Kaiserlichen Hof wegen der Siebenbürgischen Granitzen és Rabutin erdélyi generális német jelentése: Cibin, den 28-ten Dezember 1698. (A 461—484. l.)

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

ADALÉKOK

A RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR II. KÖTETÉHEZ.

DR. DÉZSI LAJOSTÓL.

1.

[186.]¹ *Kassa, 1628.*

[*Serpilius, Johannes — Prætorius Z., David.*] In Festivitatem Nuptialem | Generosi, ac antiquæ Profapiæ splendore Nobilissimi Domini, | ANDREÆ MARIASI | DE MARKVSFALVA sponfi; | & | Generosæ Nobilissimæquæ Dominæ | IVDITHÆ KORLATH, GENE- ROSI AC | Strenui Dni. GEORGII PAP, p. m. relictæ Viduæ, Sponsæ, | ad 27. Iunij, Anni 1628. Caffoviæ celebran. observantiæ contestan. ergò | *GRATVLANTVR.* | — | [Alul:] *CASSOVIÆ,* *Daniel Schultz Imprimebat, Anno 1628.* || [Keretes czimlap, két- hasábos szövegnyomás.]

Egyleveles ívrét nyomtatvány (hátlapja üres). A latin versek írói: »Johannes Serpilius Eccl. Caismarcen. Pastor. M. David Z. Prætorius Sch. Caism. R.«

B. Radvánszky-levéltár Zólyom-Radványban.

2.

[187.] *Löcse, 1637.*

[*Ratagius, Venceslaus.*] SENTENTIÆ | EVANGELIO- | RUM DOMINI- | CALIUM | In | Usum Scholarum col- | lectæ, hemistichiis & distichis | Latinis, nec non rhythmis | Bohemicis colligatæ | per | VENCESLAUM RATA- | gium Boëmum | [Vig-

¹ A 185. számot l. M. Könyvszemle 1900. évf. 76. l.

nette.] | *Leutschovia, Tipis Laurentii Brevver.* | — | *Anno: M. DC. XXXVII.* || [Keretes czímlap.]

8-r. A—F₄ = 44 számozatlan levél. Ajánlás [A₂]: »Nobiliffimæ Fratrum Trigæ: *Emerico, Balthafari & Samueli Mariafiis, S.*« Kelte: *Marcivillâ. Idibis Septembris. Anno 1637.* | *Vestri amans* | Institutor | VENCESLAUS RATAGIUS. ||

A löcsei ev. egyház könyvtára.

3.

[188.] *Löcse, 1639.*

[*Wencelius, Lukas.*] *Das Geistliche Gynæceum* I. II. Theil. Czímlap hiányzik; a II. rész czíme a 245. lap előtti sztlan lapon:] *Der Ander Theil/ Nemblich/ Das Geistliche Gynæceum, | Oder Frauen Zimmer/ von vielen Weibs= Personen und Jungfrauen/ So beydes im Alten und Newen Testament gelebet/ und entlich von dieser Welt selig abge= schieden seynd.* | [Colophon:] *Gedruckt in der Königlichén Stadt Leutschaw/ | Bey Lorenz Bwernern/* | [Vignette: Magyarország czimere, két czimerőrző orosz-lánossal.] | *Im Jahr Christi/ | 1639.* ||

8-r. A—Ee_{ii} + 1 = [Czímlap] + 1 sztlan lap + 2—244 + 4 sztlan lev. + 245—363 + 10 sztlan lap + 364—383 számozott lap + 17 sztlan levél. A II. rész előszavának kezdete: *Vorrede auff folgenden Andern Theil. | Gott mit Uns. | Der Hoch vnd Wolgebornen Frauen/ | Frauen Anna Sunegtin/ Geborner Turzin von Bethlem Falva/ | Gräfin auff Drawa vnd Freyn auff Budeitin vnd Bilitz. | So wol ihrer Gn. Hoch vnd Wolgebohr= nen Fräwlein=Fräwlein SIDONIA, | Geborner Sunegtin/ Freyn zc. | ...* Aláírása: *„Geben zur Bilitz/ den 24. Sept: dieses 1638. Jahres. | ... Lucas Wencelius von Bilitz auß der Schlesien.“* Az egész mű énekekből áll. A 363. lap után köv. lapon: NUNCUPATIO APPENDICIS. | Krakói kereskedőknek s tescheni és bilitzi polgármestereknek stb. ajánlja. 364. APPENDIX. A 383. l. után köv. 4 sztlan levél: *Register der Lieder/ | a köv. 13 sztlan lev.: Melodien | Eitlicher Gefänge . . .*

A löcsei ev. egyház könyvtára.

4.

[189.] [*Löcse.*] 1655.

[*Ratagius, Wenceslaus.*] LACHRYMÆ | Super Obitu | *GENEROSI AC NOBILISSIMI DOMINI D. JOANNIS MARIASSI | DE MARCVSFALVA &c. | CELEBERRIMÆ*

*SEDIS JUDICIARIAE INCLVTI COMITA- | TUS SCEPU-
SIENSIS JURATI ASSESSORIS GRAVISSIMI | AC EX-
PERIENTISSIMI |* Ann. Dñi 1655. in generalibus Regni Hun-
gariæ Comitijis Pofonienfibus Legati exiftentis, | 24 Martij circiter
I. h. antelucanam ibidem humanis exempti, | & 18. Julij, anno eodem,
BATISFALVÆ in novâ Crypta penes | Templum extractâ, honorificè
fepulti. | *non sine dolore* | profufæ | *Per Wenceslaum Ratagium Eccl.:*
Batif: Puft: | [Diszes választóvonal] | — — [Keretes czímlap.]

Egyleveles ívrét nyomtatvány (hátlapja üres). Latin versek kéthasábosan a következő felirással: APOSTROPHE. | *Ad Vitâ functum & Vivos.* | azután: DEFUNCTUS DE SEIPSO. | végül: INSCRIPTIO VEXILLI. | Diszes választóvonal, alatta két chronostichon: Numerale Obitus és Numerale humationis.

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

5.

[190.] *Löcse, 1657.*

[Der Neue und Alte Allmanach Auff das Jahr nach der
Gebuhrt unsers H. Jesu Chrifti 1657. — — [Czímlap hiányzik.]

Melléklete: B_[7]^a: *Astrologisches Be- | denken/ | auff das
Jahr/ nach der heilsamen Ge- | burt Jesu Chrifti/ | 1657. |
Darinẽn/ was nechst Göttlicher All- | macht/ an d' Witterung ins
gemein/ an Krieg | und Fried/ an Krauckheit und Gesundheit/ |
an Zu- und mißwachs/ und andern derglei- | chen natürlichen
Zufällen/ guttes und böses/ | zugewarten: sol angedeutet und
er- | klåret werden: | Von | CHRISTOPHORO NEUBARTHIO,
Bolesla-Silef. Dienern am Worte Gottes vñ | Pfarrn zur Holt-
kirche in | Ober-Pausitz. ||*

16-r. A—E_v + 3 = 40 sztlan levél. Az aláhuzott szavak itt és
alább a *vörös* nyomást jelölik.

A *löcsei ev. egyház könyvtára.* (Elül 2 levél hiányzik.) »Michael
Culman 1657.« bejegyzéssel.

6.

[191.] *Löcse, 1659.*

MVNDANA VANITAS | Exuviis | *ILLUSTRISSIMAE*
COMITIS AC DOMINAE | DÑÆ *MARIÆ GYV- | LAFFI DE*
RATOT &c. | Conjugis lectissimæ | ILLVSTRISSIMI COMITIS

AC DOMINI | DÑI STEPHANI | THOEKOELI | Dñi perpetui de
 Kesmarck, Equitis Aurati, & Comitatus | Arvensis Comititis supremi, |
 Anno Ætatis sue XXII, à Chr. nato. 1. 6. 5. 9. die XIX. No-
 vembris | demortua | An. 1660. d. 1. Febr. in Templo Arcis |
 humatis, | nov-antiquâ Querimoniâ | dicata | à quodam Condo-
 lente. | [Vignette.] | Leutschoviæ, Typis Lauerentii Breveri ||

4-r. 2 levél, a 4-ik oldal üres. Kezdeté: *Cur Mundus militat sub
 vanâ Gloriâ | Plus crede Literis scriptis in Glacie.* | Hangjegyekkel.
A lőcsei ev. egyház könyvtára.

7.

[192.] *Lőcse (?) 1660.*

A. N. A. | Gebeth | In gefährlichen Zeiten/ | Absonderlich |
 Wider den Türcken | gestellt. | Im Jahr 1660. | — | A! mäch-
 tiger Gott/ | . . .

12-r.): (—): (iiii +): (+ 7 (ebből 3 levél üres) = 12 számo-
 zatlan levél. Címlap nincs, a fenti cím fejléc gyanánt áll. A 9. levelen:
 Kinder-Gebethein | wider den Türcken/ | M. B. | O Starcker Gott . . .
 Utolsó lapon: B. BERNARDUS Medit. | Devotiff. cap. 6. | Noli ergo
 vilipendere oratio- | nem tuam . . . Hozzáköve: Neugehen ichöne
 Himmels-Lieder . . . Erfurdt, 1684. 12-r. 12 sztlan levél. A köv. kéz-
 irati bejegyzéssel: »Erscheinungsort jedenfalls in Ungarn (Leutschau?)
 darauf wiese die am Schlusse angehängte Bernardus Medit.«

A lőcsei ev. egyház könyvtára.

8.

[193.] *Lőcse, 1664.*

M. T. CICERO/ | NIS EPISTO- | LARUM | LIBRI QUA-
 TUOR, | à | JOHANNE STURMIO, | Viro doctissimo, puerili |
 educationi confecti. | Cum doctorum virorum argumentis & an-
 notationibus quibusdam. | Adjectus est ubique ad singulas E-
 pistolas geminus numerus: quorum prior | Librorum, posterior
 verò Epistolarum cujusque | libri ordinem observat. | [Vignette.] |
 LEUTSCHOVIAE, | — | Typis, LAURENTII BREVER, | Anno
 M. DC. LXIV. ||

8-r. A—I=72 számozatlan levél. Ajánlás: [A₂^a]: JOANNES |
 STVRMIVS, | JACOBO STURMIO || FRATRI S. | Kelte: A₂^b:

Argentinae tertio Calend. Febr. | Anno 1539. || (Először ism. Pekár K. E. Phil. Közl. 1904. 522. l., az u. o. közölt 1700. évi löcsei kiadást I. Szabó: RMK. II. 2002. sz. a. V. ö. U. o. 1545. 1663. 1783. 2101. 2440. sz.)

A löcsei ev. egyház könyvtára.

9.

[194.] *Löcse, 1671.*

[Sartorius, Johannes.] Praxis | Symboli Apostolici | Paracletica, | Das ist/ | Tröstliche Übung/ | Der Dreyen Haupt=Artickel | unsers Christlichen Glaubens: | Welche/ | bey dem letzten Ehren=Gedächtnis/ | Der Viel Ehr= und Tugend=begabten Frauen | CHRISTINA Haas/ | gebornen Scheuermannin/ | Des Ehr= Vesten/ Wohl= Weisen und Kunst= reichen Herrn/ | MARTINI HAAS/ | Vornehmen Bürgers und Apotekers/ auch des Eusern | Rath/ in der Königlich Freyen Stad EPERIES/ Herlich= Lieb= gewesen Haas= Kronen/ | als dieselbige | Im Jahr Christi/ 1671. den 17. April. | ehrlich und herrlich bestattet wurde/ einfaltig ist vorgetragen worden: | Durch | JOHANNEM SARTORIUM. | Pastorem etInspectorem Primarium, | der Kirchen und Schulen daselbst. | Psal. CXVI. v. 10. | Ich glaube/ darumb rede ich/ ich werd't (!) | aber sehr geplagt. | — | Teutschau/ | Gedruckt bey Samuel Brewern. ||

4-r. A—E₂ = 18 számozatlan levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

10.

[195.] *Löcse, 1672.*

JESUS. | IN. NUBILO. JUBILUS. | Hymnus à S. Bernhardo compositus | nunc transpositus. | JESUS. Freund im Leid/ | Ein Loblied | aufgesetzt von S. Bernhard | übersetzt von M. C. S. | Nach der Singweise: | O Jesu Christ mein Lebenslicht. | — | Gedruckt zu Teutschau | 1672. ||

8-r. A—B [ívjelzés tulajdonképen csak A, B₂, B₄ leveleken van] = 16 számozatlan levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

11.

[196.] *Kassa, 1679.*

[Ketzer, Adamus — Saarosy, Adamus.] HARMONIA AGENORIDÆ, | & | Aquila triphyllò vittata rofeò, in Tædas prosperè accenfas | *GENEROSI ac NOBILIS DOMINI MARTINI SAAROSY*, | Inclyti Comitatus SAAROSSENSIS Judicis Nobilium: | SPECTABILIS atq; GENEROSI DOMINI | SEBASTIANI SAAROSY, | Inclyti Comitatus Saarosfienfis Vice-Comitis, Cellisfimi PRINCIPIS Hungariæ Confiliarii, | Collegiiq; Statûs Evang. Eperjeff. Inspectoris, FILII SPONSI, | *CUM GENEROSA ac NOBILI VIRGINE CATHARINA*, | SPECTABILIS atq; GENEROSI DOMINI | ANDRÆ KETZER, | Inclyti Comitatus Saarosfienfis Affefforis Primarii, Cellisfimi PRINCIPIS Hungariæ Confi- | liarii, & Collegii Stat. Evang. Eperj. Inspectoris, FILIA SPONSA: | *ANNO QUò* | BrafsiCa MIXta rosIs pLaVsVs renoVablT oDore. | OBLATA, | [diszes választóvonal.] [Alul:] CASSOVIÆ, *Excudebat STEPHANVS BOSYTZ.* || [Keretes czimlap.]

Egyleveles ívrét nyomtatvány, két latin vers kéthasábosan »Ab ADAMO KETZER, | *Nobili Poëta.*« és »Ab ADAMO SAAROSY, | *Nobili Poëta.*« Hátsó lap üres.

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

12.

[197.] [*Kassa,*] 1679.

SACRA POESIS; | Seu: | DIVUS GEORGIUS | MILES, | De Dracone Triumphans, | Martyrij LAUREA Coronatq. | Reverendis, Nob: ac Eruditis D. D. | Primâ AA. LL. & Philosophiæ LAUREA | coronatis, | *Per Reverendum Patrem* | GEORGIUM SZUNYOGHY | è Societate JESU, AA. LL. & Phi- | losophiæ Doctorem, ejusdémque | Professore Ordinarium. | In Alma Episcopali Univer- | sitate CASSOVIENSI, | *A Prænobili ac Generosa* | HUMANITATE CASSOVIENSI | oblatus. | — | ANNO M. DC. LXXIX. ||

12-r. §—§₆ + 3 = 9 számozatlan levél.

A czimlap belső oldalán: »Nomina Dominorum Neo-baccalaureorum: B. Emericus Szeredszeghy, Franciscus Csongradi, Georgius Hotsai, Gabriel Revesz, Joannes Viza, Michael Tarnoczy, Stephanus

Kaszoni.« \S_2^a : DEDICATIO, & CLAVIS. \S_2^b : *OBTULERUNT*. Franciscus Lengyel de Obuchow. Nob. Ungarus. Samuel Horvath, Nobilis Ungarus. Emericus Karolyi, Nobilis Ungarus, Convictor. Gabriel Horvath, Nobilis Ungarus. Michael Jaszay, Civis.«

A löcsei ev. egyház könyvtára. (Köv. beírással: »Pauli Kalmanczaÿ Anno 1687. Nos cum prole pia benedicat virgo Maria.«

13.

[198.] *Lőcse, 1682.*

[*Dubowsky, Martinus.*] Palmifera Geniftæ Umbra | MAXIME REVERENDO PRÆCELLENTI & CLA- | RISSIMO | DN. ELIÆ LADIVERO, | de ECCLESII & SCHOLII optimè merito | Dùm DIRECTORIS COLLEGII STATUUM EVAN- | GELICORUM, quod EPERIESSINI eft, restaurandi Munus | fufciperet, | Anno | Tan- DeM (LaVs sVperIs!) LVX Insuperata refVLget. | Die 18. Decemb. | In Perenne Honoris & Pietatis Monimentum Umbratili Minerva adumbrata Opera Martini Du- | bowsky, Solná Pannoni in eodem Coll. Poëf. P. P. | *SURge: grandis enim Tibi restat via.* Hoc quondam — — [17 sor] | [díszes választóvonal] | [Alul:] Impreffum LEUTSCHOVIAE, Typis SAMUELIS BREWER. || [Keretes czím.]

Egyleveles ívrét nyomtatvány (másik oldala üres); két latin vers, kéthasábosan nyomtatva, a 2. latin vers címe: *Applausus Musarum.*

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

14.

[199.] *Lőcse, 1683.*

I. N. J. | PROBLEMA ORATORIUM | In Publico & Generali Examine Claffis | Rhet: Collegii Epperienfis Colophonis loco | PROPOSITUM, | Chorago GEORGIO HENRICO SAPPUHN, | Ecclesiae Lutheranae Orthodoxae Epperienfis Verbi | Divini Ministro & Oratoriae P. P. | ANNO clo lo CLXXXIII. | Die [nincs kitöltve] Octobr. | [Díszes választóvonal.] | ARGUMENTUM. | *An Ho/ti victo ex Sententia Herodoti infistendum, vel ex mente Plinii petenti Pax tribuenda.* | [Külön keretben:] Prooemium. | *Declamabit Johannes Lani, N. Hung.* | [Kéthasábosan:] *Herodoti Sent: defendent:* | [Köv. 5 név] *Plinii effatum tuebuntur:* | [5 név] *Conciliabit utramq; Sententiam* | JOHANNES *Terftensky* Arvenfis. |

[Diszes választóvonal.] | [*Alatta:*] *Impref: LEUTSCHOVIAE.*
Typis SAMUELIS BREVVVER. || [Keretes címnap.]

Egyleveles ívrét nyomtatvány (hátlapja üres). A keretben levő
 tiz név: Emericus Keczer de Lipotz N. H. | Michael Chmelius Bela
 Turocz: | Adamus Kubinsky N. H. | Emericus Marcipan, N. H. |
 Georgius Klenerus, N. H. | Andreas Hlavati, N. H. | Samuel Platani,
 Scepuſienf. | Nicol: Hier: Richtſhaufet/ N. H. | Paulus Lani, N. H. |
 Petrus Kesler, Tranfylv. ||

B. Radvánszky-levéltár Radványban. (Kézírással ráírva: G. D.
 G. R. (= Generoso Domino Georgio Radvánszky.)

15.

[200.] [*Löcse,*] 1683.

[*Dubowsky, Martinus.*] JOAS à Deo in REGEM | JUDA
 SERVATUS, | *A* | Generosa & Egregia Illuſtris Coll: Stat: | Evang.
 Juventute in Scenam datus, | Choragò | MARTINO DUBOWSKY, |
 In Ill: Coll: Epp: Stat: Evang: Poëf. P. P. | Pro Coronide Pub-
 lici Examinis publicè representatus, | Annò, Quò | *AVrea LVna*
faVens eXMIttit VeLLera PaRDis. | *Die 8. Octobris.* | [Diszes
 választóvonal.] | [Következik háromhasábosan a programm.]
 [Keretes címnap.]

Egyleveles ívrét nyomtatvány (hátlapja üres) két példányban a
B. Radvánszky-levéltár Radványban. G. D. G. R. (Generoso Domino
 Georgio Radvánszky) betűkkel. A játszők nevei nincsenek feltüntetve.

16.

[201.] *Kassa,* 1684.

RAPTVS HELENÆ; | *Cùm* | Perquàm Reverendus, & Præ-
 cellens VIR | *DN̄.* ELIAS LADIVER, | Illuſtris Statûs Evangelici
 Collegii Eperjeſſienſis Director meritiffimus, | Generosæ, ac entheâ
 Virtute ornatiffimæ Matronæ, | *DN̄Æ* HELENÆ SINAPI, | Conjugi
 olim ſuaviſſimæ, jam defideratiſſimæ Juſta perſolveret, | Lugubri
 Næniâ adumbratus, | *PER* | Profellores, Præceptores, & Claſſes
 Collegii Eperjeſſ. | *ANNO QUO* | FAX HeLenæ *fVLgens DeMIttit*
nVbILa VIVO. | [Diszes választóvonal.] | [*Alul:*] CASSOVIAE, | — |
 Excudebat STEPHANVS BOSYTZ. | *Anno M. DC. IXXXIV.* || [Kere-
 tes címnap.]

Egyleveles nagy ívrét nyomtatvány (hátlapja üres.). Latin versek három hasábosan köv. aláírásokkal: *M. Johannes Schwartz*, Eperj. Logic. Publ. Profeff. Georg. Henricus Sappuhn, Orator. Publ. Profeff. Martinus Dubovszky, Illust. Coll. Eperj. Poëf. P. P. Nicolaus Karacsy, Agropolit. Transylv. Syntax. Præcept. Johannes Andreades, Convict. & Grammat. Præcept. A többi versek alatt: *Claffis Logica. Claffis Rhetorica. Claffis Poëtica. Claffis Syntactica. Claffis Gramatica.*

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

17.

[202.] *Kassa, [1685.]*

PALMETUM ANAGRAMMATICUM, | SVB FORTVNATO
CLYPEO | CELSISSIMI PRINCIPIS ac DOMINI, DOMINI | EME-
RICI THÖKÖLY, | Principis, ac Partium Regni Hungariæ Domini,
Domini nostri clementissimi, | Poft memorabilem Obfidionis gravis-
simæ solutionem; | *NEC NON* | IVDICATVS & SENATVS EPER-
JENSIS | FELICEM RENOVATIONEM, | *DEBITÆ RECORDA-*
TIONIS ERGÒ, HORIS OPERISq, SUCCISIVIS | ANNO 1685.
ipfo FELICIS Episcopi die, | *Adornatum* a S. G. S. *Oblatum*
à S. G. J. | [Diszes választóvonal] | [Alul:] CASSOVIÆ, Excudebat
STEPHANUS BOSYTZ. || [Keretes czimlap.]

Egyleveles nagy ívrét nyomtatvány (hátlapja üres). Anagram-
mák és »enodatió«-k következő nevekre: »Emericus Thököli Prin-
ceps, Epperiessinvm, Georgius Fleifchhacker Judex, Sigismundus
Guth, Georgius Halligantz, Sigismundus Zimmerman, Franciscus
Baraniai, Fridericus Veber, Georgius Crescenski, Georgius Schoen-
leben, Samuel Medveczki, Stephanus Somoffi, Georgius Conrad [utolsó
betű jav.], Michael Schirer, Franciscus Szerdaheli.« A két első lap-
hosszában, a többi kéthasábosan.

Báró Radvánszky-levéltár Radványban.

18.

[203.] *Lőcse, 1685.*

[Schwartz, Johannes.] HELENA MENELAO REDDITA, | *five* |
HUNGARIA REGI SUO, | poft felicem è jugo *Paridis Ottomannici*
li- | berationem, communi Orbis Chriftiani | voto, reftituta, | & recur-
rente ter-faulta *Natali luce*, facratà | *SACRATISSIMO, INVIC-*
TISSIMO | ac *POTENTISSIMO PRINCIPI* | AC | DOMINO
DOMINO | LEOPOLDO I. | D. G. ROMANORUM IMPERATO- | RI

femper AUGUSTO, GERMANIÆ, HUN- | GARIÆ, BOHEMIÆ,
DALMATIÆ, CROA- | TIÆ, SCHLAVONIÆq; &c. REGI,¹ | ARCHI-
DVCIS² AVSTRIÆ, DUCI³ | BURGUNDIÆ, &c. &c. &c. | DOMINO
NOSTRO CLEMENTISSIMO, in debitam⁴ *remeantis fauſtè Nata-*
lis, | recens-nati ARCHI-DVCIS & Victoriarum | recentium gratu-
lationem, | nec non humillimam Parnassi Fragarij subjectionem |
ipſo LEOPOLDI Feſto, | à gratulabunda Collegij Eperienſis Juven-
tute | Scenicè adumbrata | ANNO 1685. | *Autore* | M. JOHANNE
SCHWARTZ/ | Ill. Coll. Eper. Log. & Phil. Pract. P. P. | [Záró-
disz.] | LEUTSCHOWIÆ, | — | Typis SAMUELIS BREWER, ||

2-rét, 4 levél 1 +)(₂ +)(₃ + 1 ívjegynélküli levél.

Báró Radvánszky-levéltár Radványban.

19.

[204.] *Löcse, 1685.*

[Zölner, Georg.] Chriſtliches und Nütz- | liches | Hand-
Büchlein | Vor Fürſtliche und | andere Gottsfürch | tige Kinder.
Aus Gottſeliger rei- | ner Lehrer Büchern und | Schrifften
zuſammen | getragen/ | Durch | Georg Zölner/ | Jenens: | = |
Gedruckt zu Teutſchau/ | Bey Samuel Breuer. | Im Jahr/ |
M. DC. LXXXV. || [Keretes czimlap.]

12-r. $\mathcal{A} - \mathcal{F}_4 + 2 = 128$ lap.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

20.

[205.] *Löcse, 1686.*

Gottgefälliger | Kinder-Tauſſ/ | Oder: | Alte und Neue |
Reim-gebetlein/ | In allerhand Nöthen | nützlich zugebrau- | chen.
Denen fromen Chriſtl. Kindern | zum beſten/ | zuſammen getragen/
durch einen Deß Seligmachenden Worts | Gottes Prediger in |
Teutſchau/ | ANNO 1686. | [Vignette.] | Gedruckt in Teutſchau
beym H. Breuer. ||

¹ Javítva, előbb REGIS állott.

² Jav., előbb DVCIS állott.

³ Jav. DVCIS-ből.

⁴ Jav. *debitum*-ból.

12-r. A—C = 36 sztlan levél. Ajánlás A^b: »Denen Edlen/ und in den Christlichen Tugenden zunehmenden fräulein/ vornehmen Herrn Eltern/ hertzliebsten Töchtern. Sophiae und Rosinae Breuerin/ Annae und Elisabeth Schubertin/ Dorotheae Sontagin/ Judithae Klischin/ Dorotheae und Susannae Butche[rin/ Annae Mariae Uyhazyn/ Elisabethae Fűrstein. Wie auch allen andern frommen und Christliebenden Kindern. Meinen allerseits hertzliebsten Jungfräulein Schwaegerinnen und Freindinnen. Gnade und Friede — —«

A löcsei ev. egyház könyvtára.

21.

[206.] *Löcse, 1686.*

Der Neue und Alte Almanach/ Auff das Jahr/ nach der Menschwerdung Jesu CHRISTI. 1686. Darinnen die Monat/ Wochen/ Sonn- und Feyertage/ Planeten- lauff/ Aspecten/ Witterung/ Tag- und Nachtlänge/ Sonnen Auf- und Untergang/ ic. zu finden. Gestellet/ von Johann Neubarth/ Bol. Sil. — Gedruckt zur Teutschau. || [Keretes czimlap.]

Melléklete: B_[8]^a: Kurze Astrologische Vorhersagung/ Auff das Jahr nach der Gna- denreichen Geburt Jesu CHRISTI/ 1686. Darinnen der Zustand der Vier Jahres- Zeiten/ an der Witterung/ Krieg/ Krankheiten Erdgewächsen/ und andern natürlichen und Menschlichen Zu- fällen zu befinden/ Mit gebührliehen Fleiß gestellet und beschrieben/ von Johanne Neubarthio, Boleslā-Silefio. ||

16-r. A—G₃ + 1 levél (utolsó lap üres) = 44 számozatlan levél
A löcsei ev. egyház könyvtára.

22.

[207.] [*Löcse.*] 1686.

CONCLUSIONES | THEOLOGICO-METAPHYSICO-LOGICÆ | Quas | in publico Examine Autumnali | sub præsidio | VIRI CLARISSIMI ac DOCTISSIMI | DNI. M. JOHANNIS SCHWARTZ | Coll. Stat. Evang. Eperien. P. P. ut & Subst. Director, | placidæ opponentium disquisitioni exponunt | Metaphysicæ & Logicæ Auditores. ANNO 1686. die 2. Octobr. — CONCLUSIONES THEOLOGICÆ de Peccato Originali. | Quas defendet | PETRUS KESSLER N. S. Transf. Met. & Log. Stud. | [3 Concl.] | Conclusiones Metaphysicæ |

Quas defendet | MARTINUS CEROVINUS, Philof. Stud. vocatus
Rector Bottyán. | [6 Concl.] | Conclusiones Logicas | *defendet* | ADA-
MUS BORS, Nob. H. Met. & Log. Stud. | [8 Concl.] [Keretes czímlap.]

Egyleveles két ívből összetett nyomtatvány (hátlapja üres).

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

23.

[208.] *Zsolna, 1686.*

PARÆNESIS | ACROSTICHO - METRICO - PARUSIACA, |
qvâ | ANIMA CHRISTIANA | ad | HUMILEM, eamqve GLORIOSAM |
ENSARCOSIN, | five | ADVENTUM IN CARNEM | IESU CHRISTI |
piè, juftè, fobriè recolendum, excitatur, animatur, con- | vincitur,
ipfo Meffianæ parufias tempore, | fubfecivis horis, elucubrata: |
nec non | PERQVAM-STRENUIS, | GENEROSIS ATQVE NOBILIS-
SIMIS | DOMINIS AC PATRIÆ PROCERIBUS, | Charitum Ever-
getis gratiofis, | omnibus & fingulis Acrofticho dilaudatis, | Tùm
obfervantiæ reftrandæ gratiâ, cùm ftudiorum pro- | movendorum
caufâ, | Calendis Januariis, Anno à | NataLI DoMINI noftri IesV
Chrifti totIVs VnIVersI SerVatoris: | IngreffVs gratVs, fît greffVs
gratior anni! | OMni DeCVrsVs prosperitate flVat! | & | CoMpLeat
eX noftris Veftros VeraX DeVs annos! | humilitate fubmiffiffimâ
oblata | à | Scholæ Cremnicie Alumnis. | [Rosetta-sor.] | SOLNÆ |
TYPIS JOHANNIS DADAN. ||

2-r. 2 levélből álló nyomt. A latin költemény következő részek-
ből áll: 1. Prologus. 2. Logos. 3. Epilogus. és Parergum. A sorok
fejeiből: »Iohannes Viffalvi vivat! Georgivs Radvanski vivat! Georgivs
Gerhard vivat! Stephanus Sandor vivat! Iohannes Gillani vivat!
Volfgangvs Benicki vivat! Iacobvs Gvtth vivat Amen« szavak jönnek ki.

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

24.

[209.] [Lőcse,] 1687.

[*Keczer de Lipocz, Emericus.*] MONETA LAMECHIDÆ. |
Janus | & | (per Ἀναρχία.) | Navis | GENEROSO ac NOBILIS-
SIMO, | DN. GEORGIO GERHARD | SPONSO, | atq; | GENEROSÆ
CASTISSIMÆq; VIRGINI | CATHARINÆ, | GENEROSI ac NOBI-
LISSIMI | DNI. GEORGII RADVANSKY | de & in Radvan, &c.
Inclyti Comitatus Zolienfis Jurati Affefforis Primarij, | FILLÆ SPON-

SAE | In Felix Conjugij Fortunatissimi Omen | ANNO | QVo LegIt In
BrVMa ^{Virgo}_{VIVat} RADIVanskIa spICas. Die 9. Mensis Februarij Exa-
rata. | Operā EMERICI KECZER de LIPOCZ. | [Diszesválasztó vonal.] |
[Köv. kéthasábosan 3 latin és egy tót vers.] [Keretes czímlap.]

Egyleveles 2 ívből összetett nyomtatvány (hátlapja üres); a
fraktur betűs tót vers két oldalán két szerenését osztó angyal. A latin
versek: Monetam Lamechidæ, | — — I. Ad Neogamorum Infignia
Allufio. | II. Votum, pro felici Neogamorum Navigatione. |

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

25.

[210.] Pozsony (?) 1687.

[Vibegius, Joannes.] I. N. I. Nachgedruckter Geistlicher |
Denck-Pfenning/ | Das ist: | Wuntsch-Gebett/ | Vnd Dancksagung/ |
Als der Durchleuchtigste | Erzh-herzog | JOSEPH | von Oester-
reich/ 1c. 1c. | Zum König in Ungarn in | der Königlichen Freyen
Haupt- | Stadt Preßburg den 9. Decemb. | 1687. gekrönet. | In
dem allhiefigen Evangeliz | schen Preßburgischen Bett-Haus | bey
GOTT abgeleget. | Von JOANNE VIBEGIO. ||

12-r. Cziml.,)o(2—)o(6+6 (utolsó levél üres) = 3 számozatlan +
4—22 számozott lap. Czimlap belső oldalán: PannonIæ eleCtVs
ReX | feLICIssIMVs orbI | IosephVs CresCat, | fLoreat, aC |
VIgeat. || (= 1687))o(2: Gebett vnd Wundsck vor der | König-
lichen Krönung. |

A löcsei ev. egyház könyvtára. (Mellette: Achte schöne | Neue
Geistliche Lieder. |

26.

[211.] Lőcse. 1689.

Der Neue und Alte | Allmanach/ | Auff das Jahr nach der |
Gebuhr unsers H. Jesu | Christi. | 1689. | Darinnen die Monat/
Wochen/ | Sonn- und Feyertage/ | Planeten- | lauff/ Aspecten/
Witterung/ Tag- und | Nachtlänge/ Sonnen Auff- und | Unter-
gang/ 1c. zu finden. | Gestellet/ von | Johann Neubarth/ Bol. Sil. |
— | Gedruckt zur Teutschau. || [Keretes czímlap.]

Melleklete: B₁₇₁^a: Kurze | Astrologische | Vorsagung/ | Auff
das Jahr — — 1689. — —

16-r. A—E₅+3 = 40 szatlan levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

27.

[212.] *Löcse, 1693.*

[Kretschmer, Ephraim.] Der Mit Himlischen Schmuck
gezierete | **LEHNER** | Der Weyland Wol-Ehrwürdige | Groß-
Achthare und Wol-gelehrte | H. AUGUSTINUS | LAZARI, | Wol-
meritierter Prediger der | Evang: Deutschen Gemeine/ nach dem
Er | im 58. Jahr seines Alters nach Christi Geburt im |
1693. den 5. Junij, sanfft und seelig in seinem Erlöser einge-
schlafen/ und den 9. Junii darauff/ in ungewöhnlicher Beglei-
tung zur Erden bestattet worden/ nach Anleitung der Worte |
Dan. 12. v. 3. | Die Lehrer werden leuchten wie des Himmels-
Glanz/ | und die so viel zur Gerechtigkeit weisen/ wie die |
Sterne imer und ewiglich. | Seiner lieben Gemeine [igy! Ge-
meine ht.] vorgestellet/ von | EPHRAIM KRETSCHMER, | Die-
nern des Worts Gottes daselbst. | [Vignette.] | Gedruckt zur
Leutschau/ bey Samuel Brewer. ||

4-r. $A - B_3 + 1 = 8$ sztlan level.*A löcsei ev. egyház könyvtára.*

28.

[213.] *Löcse, 1700.*

[*Postajárat menetrendje.*] [Czímfelirat: repülő sas által tartott
szalagon:] **LEVCHOVIÆ Anno 1700.** | Sonntag. | Abends kommen
beede so wohl Prespurger alß Caschauer Ordinari Posten an, |
vnd gehen beede nach verfloßener einer Stund widerumb ab. |
Mittwoch. | Abends kommet an daß andermahl die Prespurger
Ord: Post, und gehet ab | nach verfloßener einer Stundt nach
Caschau. | Donnerstag. | Abends kommet an die Caschauer Ord:
Post, welche gleichfahls nach verstri- | chener einer Stundt nach
Presburg abgeheth. | Die Dominico. | Vesperi tam Pofonienfis quàm
Cassovienfis Ordinaria Postā advenit, | & utraq; post effluxam unam
horam iterum abit. | Die Mercurij. | Vesperi secundario Pofonienfis
Ord: Postā advenit, et post effluxam | unam horam Cassoviam
abit. | Die Jovis. | Vesperi Cassovienfis Ord, (*sic!*) Postā advenit,
quæ eodem modo post ef- | fluxam unam horam Pofonium
abit. ||

Egyleveles nyomtatvány a *Közlekedési Muzeumban* »K« terem-
ben (262. sz. a.). A lap felső részét egy metszet foglalja el, melyen
egy sipoló lovas postás látható, háttérben egy város képével; bal-
oldalt határoszlop Magyarország czímerével, mellette egy angyal
sípot fú; a repülő sas a czímszalaggal a kép felső jobbsarkában van.

29.

[214.] *Löcse, 1700.*

[*Frantisci, Georgius Lissovinus.*] *Panegyrica domūs Ola-
fzianæ*, | Sub quadriga Generorum per modulus Chronologicos
felicitatis delineatio, | quam postea ubi Generosæ & Celeberrimæ
firpis Juvenes | Dñs THOMAS BENYITZKY, de eadem, & in
Pribocz. | ET | Dñs LADISLAUS JUUSTH, de Neczpal. | Cum
Nobilissimis, & Spectatissimis Virginibus | SOPHIA & HELENA
KUBINI. | Filiabus, Parentis Per-Illuft. & Gen. D. ADAMI KUBINI
de Felső Kubin, & Olach. | Matris Generosæ & Nobilissimæ Dñæ
SOPHILÆ CHORVATH Stansith. | Anno, quò &c. die 21. Novembris.
Tædas Conjugales celebraffent: succinctiffimè expreffit, | proq;
perenni fui apud summè Generosos & Nobilissimos dominos | D.
JOHAN. CHRISTOPH. KHEBERITS, [*alatta: de Hofzur. & Rib.*]
& Dñum GEORGIUM GÖRGÖY, | [*alatta: de Toporc.*] recom-
mendatione. gratVLabVndUs apposVIt GeorgIUs LIffoVInUs
FrantisCI | reCtor sChoLæ DeCretaLis nagIpaLUglensIs. | [*vignette-
sor választóvonal. Ezután köv. két hasábban a latin versek.*]
[Alul:] LEUTSCHOVILÆ, typis BREVERIANIS. Anno 1700. || [Ke-
retes czím.]

Egyleveles ívr. nyomt. (Hátlapja üres). Anagrammák és latin
versek köv. felírásokkal: Adamus Kubini socer, c. pro k. Generi:
Christophorus Kheberitch [jav. előbb Kheberite], Georgius Görgöy,
Thomas Beniitski [jav.], Ladislaus Jvvsth. Sophia Chorvath, Socrus.
Filiae Kubinianæ: Maria Kubini, Anna Kubini, Sophia Kubini Neo-
Sponsa. Helena Kubini Neo-Sponsa. « Utána: Apocryphum. Myfticum.
Ad Zoilum.»

B. *Radvánszky-levéltár Radványban.* (Köv. dedicatióval: Per-
Illustri, Summèq, Generoso Domino Dño Johanni Radvanskj de
Radvan, Inclytæ Sedis Wetrosolien. Judici Appellationis gravissimo,
Dño Mecenati mihi ubiq; colendissimo.)

30.

[215.] *Löcse, 1700.*

ÆLII | DONATI, | VIRI CLARIS- | SIMI, | De Octo Partibus
 Orationis Metho- | dus, Quæstiunculis Puerilibus undiq; collectis,
 illustrata: | Per | LEONHARDUM | CULMANNUM, | Greylsheimen-
 fem. | *Iam denuò revisa, & diligenter reco- | gnita & aucta, for-*
mulis facien- | da Orationis & Syn- | taxeos. | THOMAS VENAT. |
 Rivulus è tenui ducit primordia tophe, | Cujus nunc rapido fonte
 feruntur aquæ. | Surgit in immensum modico thesaurus ab ære, |
 Qui paffim Cræfi vincere possit opes. | Et puer è parvis studiorum
 exordia poscit, | Donec sufficiat grandia scripta sequi. | *LEU-*
TSCHOVLÆ, Anno M. DCC. || [Keretes czimlap.]

8-r. A — G₅ + 1 (a többi hiányzik) = 54 számozatlan levél.
 A^b: AD | STUDIOSUM ARTIUM | liberalium Puerum. | Albert.
 Buffæus Scebrd: | *Heus puer heus fi docta virū tibi nomina*
queris . . .

A löcsei ev. egyház könyvtára.

31.

[216.] *Debreczen, XVII. század.*

Bocatius redivivus.

Említi maga Bocatius János ily című művének ezt a 2-ik kiadását Szenczi Molnárhoz írt levelében, 1. lejjebb 217. sz. a.

32.

[217.] *Kassa [XVII. század].*

Bocatius redivivus.

Említi művének ezt az első kiadását Bocatius János egy 1611. nov. 12-én Kassáról Szenczi Molnárhoz intézett levelében a következő szavakkal: . . . gratulationibus amicorum hic primo Cassoviae, deinde Debrecini impressis titulum feceram: »Bocatius redivivus«. Bod Péter »Redivivus A. Molnár Sz. 100. (88.) §. ezt jegyzi meg rá: »Liber adeo rarus, ut vel Mathiae Belii effugerit diligentiam, cuius non meminit inter alia Bocatii opera.« L. Szenczi Molnár Albert naplója. Budapest, 1898. 375. l.

33.

[218.] *Kassa [XVII. század].*

»Diploma regium.«

Említi Bocatius 1611. nov. 12-én Szenczi Molnár Alberthez írt levelében: »Typis Pragensibus et Cassoviensibus editum est diploma regium, in qua causae illius expeditionis contra Bathoreum susceptae recensentur«. L. Szenczi Molnár Albert Naplója. Budapest, 1898. 376. l.

34.

[219.] *[Kolozsvár? 1680?] XVII. század.**[Buzinkai, Michael. Compendii Logici Libri Dvo.]*

12-r. [A—A₂] A₃—L₅ + 2 levél = 2 sztlan lev. + 1 — 237 számozott + 3 sztlan lap (Index). Az elül lévő két sztlan levél dedicatio köv. aláírással: *Patakini. Anno D. 1668. die 8: Septemb.* | [ab. .] MICHAELE BUZINKAI. || A Szabó K. RMK. II. 974. sz. a. (Patak, 1661.), 1156. sz. (S.-Patak, 1668.) 1833. (Lőcse, 1696.) és 2113. sz. a. (Lőcse, 1702.) felsorolt kiadásoktól, mint terjedelme mutatja, különböző kiadás.

A lőcsei ev. egyház könyvtára. (Hiányzik A—A₂ levél) Tolnai, Steph. Demonstratio. Claudiopoli 1680. (Sz. K. RMK. II. 1467. sz.) cz. művel egybekötve.

35.

[220.] *Lőcse, [XVII. század].*

[Luther, Martinus.] Catechesis Minor D. MARTINI LUTHERI. Germanice & Latine.

8-r. [A—B_{II}] B_{III}—D₅ + 3 = 32 számozatlan levél (utolsó lap üres). A Szabó K. RMK. II. 846. sz. (Brassó, 1656.) 2099. (U. o. 1702.) és 2209. (Lőcse, 1704.) sz. a. leírt kiadásoktól különböző.

A lőcsei ev. egyház könyvtára. (Hiányzik a czimlapon kívül elül 9 levél (A—B_{II}).

36.

[221.] *[Nagyszombat é. n. XVII. század.]*

1. | † | SYNODI | PROVINCIALIS | DECRETA, | anno M. DC. XI. TYRNAVIÆ celebratæ. | PER | Illustrissimum ac Reverendissimum | D. FRANCISCUM FORGACH DE GHIMES, | S. R. E. Presbyterum Cardinalem, Archiepisco- | pum Strigonienfem. |

Rituali Strigonienfi nunc primùm annexa, | JUSSU & AUTHORITY
TATE | ILLUSTRISSIMI ac REVERENDISSIMI DOMINI GEORGII
SZELEPCHÉNY, | ARCHIEPISCOPI STRIGONIENSIS, &c. | *Hebr.*
13. *verf.* 27. | Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis: ipfi
enim pervigi- | lant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. |
A *Ezech.* || [T. i. ívjegy és órszó, fent az »1.« lapszám.]

4-r. A — $D_2 = 28$ számozott lap. A cím, valamint az egész
mű egyenes vonalakból alkotott léczszerű keretben. A címlevél
második oldalán mottóul: *Ezech. 33. verf. 6.* [köv. az idézet] s a
Jézus-társaság ismeretes jelvénye [IHS a feszülettel] van. A mű
kezdetén »A« initiale van arabeszk-díszszel.

Az »ACTA | ET | DECRETA | SYNODI DIOECESANÆ,
STRIGONIENSIS. | AUTHORITY | ILLUSTRISSIMI AC RE-
VERENDISSIMI DOMINI, | PETRI PAZMANY, | ARCHI-
EPISCOPI STRIGONIENSIS. | *Celebrate Tyrnavia, Anno Domini*
M. DC. XXIX. die IV. Octobris & sequentibus. | JUSSU | ILLU-
STRISSIMI AC REVERENDISSIMI | D. DOMINI | GEORGII
SZELEPCHÉNY, | ARCHI-EPISCOPI STRIGONIENSIS, | *Pro*
Commoditate Parochorum recusum, Anno Domini M. DC. LXVII.»
(4-r. Czimlap $A_2 - V_2 + 2$ lev. = Cziml., 1—155 + 2 lap (3 lap üres);
cím mind a 4 oldalon egy egyenes vonallal van bekerítve, maga a
szöveg léczszerű keretben, több initialéval) cz. mű melléklete gyanánt,
melylyel nyomdai kiállítása is megegyezik és külön is megvolt néhány
évvel ezelőtt Kun S. antiquárius birtokában. A czimben lévő »nunc
primùm annexa« kifejezés bizonyára tévedésen alapul, mivel már a
»Rituale Strig.« 1656-iki nagyszombati kiadása mellett is ott találjuk,
mely Lippai György esztergomi érsek parancsára csatoltatott mellé.
V. ö. Szabó K. RMK. II. 859. 1512. 1625. valamint 1723. sz. a.
Az »Acta és Decreta« czímét e melléklet nélkül közli Szabó RMK.
II. 1109. sz. a.

37.

[222.] XVII. század.

[*Megyeri, Sigismundus.*] MEDU[LLA] CEDRI LIBA[NO]-
RVM | [id] eft, | SYN[OPSIS] SELECTIO[RUM] | SENTENTIA-
RUM. | *Ex Libro Clypei Patientiæ*, | Adm. R. P. JACOBI
COR[ENI] | . . . ||

4-r. Cziml., ++, +++, 1 lev., A—Z + Aa—A_[34] = Czim-
lap + 3 levél (utolsó lap üres) + 1—180 számozott lap + 1 sztlan lev. [IN-
DEX CAPITUM.] Ajánlás: *ILLVSTRISSIMO, EXCELSISSIMO* |
PRINCIPI, DOMINO, D. | FRANCISCO WESSELENY | COMITI
DE HADAT (*sic!*) | PERPETUO IN MURANY REGNI | HUN-
GARIÆ PALATINO, | Judici Cumanorum Locum Tenenti, | SACRÆ

REGIÆ MAIES: CONSILIARIO INT: &c. | Domino D. meo
Colendissimo, | Felicitatem. | Aláírása: SIGISMVNDVS DE MEGER |
LIB: B. + + +^a: PRÆFATIO AD LECTOREM. (nincs aláírás).
A^a: [fejléc:] EX CLYPEO | PATIENTIÆ.

A löcsei ev. egyház könyvtára. (Rongált címlappal, Géresi K.
köv. jegyzetével: »Lásd magyar fordítását Szabó K. I. 1122. sz. a.
[Nagy-Szombat, 1671.] Ezen mű Szabó K. 2-ik kötetében említve nincs.
G. K.« Corenus művét egészen Haller fordította le s adta ki 1682-ben.

38.

[223.] *Löcse, 1702.*

Neuer | Calender/ | Auff das Jahr/ nach der | Gebuhrt unsers
HErrn | IESU CHRISTI/ | 1702. | Darinnen die Monat/ Wochen/ |
Sonn- und Feiertage/ Planeten- | Lauf/ Asperen/ Witterung/ Tag-
und | Nachtlänge/ Sonnen Auff- und Untergang/ | r. zu finden. |
Gestellet/ von | Johann Neubarth/ Bol. Sil. | — | Deutschau bey
Sophia Bremerin. || [Keretes címlap.]

Melléklet: B_[7]^a: Kurze | Astrologische | Vorsagung/ | Auff das
Jahr/ — — 1702. |

16-r. (per 8 lev.). $\mathcal{A} - \mathcal{E}_5 + 3 = 40$ sztlán levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

39.

[224.] *Löcse, 1703.*

Neuer | Calender/ | Auff das Jahr/ nach der | Gebuhrt unsers
HErrn | IESU CHRISTI/ | 1703. | Darinnen die Monat/ Wochen/ |
Sonn- und Feiertage/ Planeten- | Lauf/ Asperen/ Witterung/ Tag-
und | Nachtlänge/ Sonnen Auff- und Untergang/ | r. zu finden |
Gestellet/ von | Johann Neubarth/ Bol. Sil. | — | Deutschau | bey
Sophia Bremerin. || [Keretes címlap.]

Melléklete: B_[7]^a: Kurze | Astrologische | Vorsagung/ | Auff
das Jahr/ . . . | 1703. |

16-r. (per 8 levél) = $\mathcal{A} - \mathcal{E}_5 + 3 = 40$ sztlán levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

40.

[225.] *Löcse, 1703.*

Das Vernüthige Gebeth/ | welches | FRANCISCUS | RÁKOCZI |
 De | FELSŐ-VADÁSZ, | Von Gottes Gnaden | FÜRST/ | Und
 des Höbllichen Saároser Comitats Erbllicher Ober-Ge- | span/ nach
 dem Maasß der Gna- | den selbstn abgefasset/ und täglich | vor
 dem Angesicht seines GOT- | tes bringet. | Aniko in Druck gegebē |
 zu | dem En- | de/ | daß das Ungarische Kriegs-Volk/ | welches
 seinem Befehl unterworfen ist/ | in die Fußstapffen ihres Gnü-
 digsten Fürstens | und Herrns treten/ und gleiche Andacht | in
 dem Gebeth erzeigen lerne. | LEUTSCHAU/ | — | Anno 1703. ||

Czl. +)₂ = 2 sztlan lev. A mű kezd. a 2. old. (Czl.^b) O HERN/
 Allmächtiger und Barmherziger GOTT/ . . .

A löcsei ev. egyház könyvtára.

41.

[226.] *Löcse, 1703.*

FRANCISCI | RÁKOCZI | De | FEISŐ-VADÁSZ | DEI GRA-
 TIA | PRINCIPIS, | Et Inclyti Comitatus de Sá- | ros Supremi
 & perpetui | COMITIS; | A se pro mensura gratiæ concepta |
 supplex | PRECATIO, | Quâ Domini DEI sui faciem quo- | tidie
 exorare solet. | *Nunc prælo publicata, eum ob finem: | ut imperio*
Ejus subjacens Exercitus Ungaricus, | vestigia Clementissimî sui
PRINCIPIS & | Domini, in devotè precando sequi | asvescat. |
 [Vignette:] | LEUTSCHOVIAE, | Typis BREWERIANIS, Anno
 1703. ||

12-r. Cz. 1. (belső old. üres) ¶₅ (így!) + 1 levél (utolsó lapja
 üres). = 3 levél. Kezdete: DOMINE DEUS, | Iustitiæ fons . . .

A löcsei ev. egyház könyvtára.

42,

[227.] *Löcse, 1704.*

JOHANNIS CYRIACI | HÖFFERI | Himmels-Weg/ | Das ist: |
 Wie ein Kind in 24. Stun- | den lernen kan/ wie es soll der |
 Höllen entgehen/ und selig | werden. | Begreift in sich 735. Fragen
 und Antwort/ darinnen alle Artickel der Christlichen Lehre kürz-
 lich zu- | sammen gezogen sind. | Wie diß Büchlein recht zu gebrau-

den | findet man in der Vorrede. | [Vignette.] | **LEUCHSAM** |
— | Im Jahr 1704. ||

12-r. $\mathcal{A} - \mathcal{D}_7 + 5 = 7$ sztlan lap + 2 — 83 lap. (Utolsó lap üres.)
 \mathcal{N}^b ; Vorrede an den Leser. |

A löcsei ev. egyház könyvtára. (Fedelében a »Mennyei Tárház kultsá«-nak mutató táblája.)

43.

[228.] [Löcse, 1704.]

[Spetkius, Michael.] PHOEBUS | ACROSTICHO-ANATOLIUS. || [Keretes címlap].

Egyleveles 2-r. nyomtatvány, a latin költemény verssorfejei: COMES STEPHANUS PETROCZI HEROS PATRIÆ; a verssorok végei: COMES STEPHANUS PETROCZI HEROS PATRIÆ. A költ. aláírása: d. 26. Dec. A. M. D. CCIV. Cecinit Illustrissimæ Dnationi Vestræ divinitus ab Exilio Anatolio revocato solemniterq; in Patriam reduci facto festivo applausu subjectissimus Servus Michael Spetkius, Neogradienfis. |

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

44.

[229.] Löcse, 1705.

Neuer | Calender/| Auff das Jahr/ nach der | Geburt unsers
HErrn | **GESCHRECK** | 1705. | Darinnen die Monat/ Wochen/
Sonn- und Feiertage/ Planeten- | Lauff/ Aspecten/ Witterung/ Tag-
und | Nachtlänge/ Sonnen Auff- und | Untergang/ 1c. zu finden. |
Gestellet von | Johann Neubarth/ Bol. Sil. | — | Teutschau/ bey
Sophia Brewerin. || [Keretes címlap.]

Melléklete: $\mathcal{B}_{[7]}^a$: Kurze | Astrologische | Vorsagung/ | Auff
das Jahr/ . . . | 1705.

16-r. Czl. $\mathcal{A}_2 - \mathcal{E}_5 + 3 = 40$ sztlan levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

45.

[230.] [Löcse, 1705.]

[Spetkius, Michael.] PHOEBUS | GENIALIS HELLEMPACHIANUS. | Acrosticho-Anagrammaticè | adornatus. | [Diszes választóvonal.] || [Keretes címlap.]

Egyleveles ívr. nyomtatvány kéthasábosan; két latin költemény; a 2. felirata: *Anagramma Ampliativum.* | Joannes Godeffredus de Hellemppach. | Aláírása: *Lufit solennibus Natalibus Spect. Magnificentiae* | *Vestra, sincero sinceri animi affectu* | *MICHAEL SPET-KIUS. Neogradiens.* | die 24. Junij, Anno CIO ICOV. ||

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

46.

[231.] *Kassa, 1709.*

D. O. M. A. | *QVOD BONVM, FELIX, FAVSTVM, FORTVNATVMQVE SIT* | *ALMÆ EPISCOPALI VNIVERSITATI CASSOVIENSI,* | *SENATUI PHILOSOPHICO, TOTIQVE REIPUBLICÆ CHRISTIANÆ,* | *SVB* | R. P. IOANNE DUBOVSZKI, | *E SOCIETATE JESV, AA. LL. PHILOSOPHIÆ, ET SACRO-SANCTÆ THEOLOGIÆ DOCTORE,* | *EJUSDEMQUE UNIVERSITATIS CANCELLARIO, NEC-NON INCLYTÆ FACULTATIS PHILOSOPHICÆ* | *DECANO SPECTABILI:* | *REVERENDI, PRÆNOBILES, NOBILES, ET ERVDITI AA. LL. ET PHILOSOPHIÆ CANDIDATI,* | *In Aula Universitatis, Anno M. DCCIX. Die* [nines kitöltve] *Mensis Junij, horâ octavâ matutinâ, primâ earundem* | *AA. LL. & Philosophiæ Laureâ condecorati sunt.* [ti sunt. ráragasztott papírszeleten] | *PROMOTORE* | R. P. LADISLAO NEMSOVAI, | *E SOCIETATE JESV, AA. LL. ET PHILOSOPHIÆ DOCTORE, EJVSDEMQUE* | *IN ALMA EPISCOPALI UNIVERSITATE CASSOVIENSI PROFESSORE ORDINARIO.* | [Diszes választóvonal.] [Következik kéthasábosan a candidatusok névsora.] *QVÆSTIONES IN ACTU DECIDENDÆ.* | [2 kérdés.] | *Problema Gnomologico-Catoptricum.* | — — [Keretes czímlap].

Egyleveles ívrét nyomtatvány (hátlapja üres). A candidatusok: Reviczky János, Neományi János, Keczer István, Kercho András, Kilián Dániel, Lehoczki András, Fodor János, Csernenski Mátyás, Horváth András, Gál Ferencz, Magyarai Zsigmond, Molner János, Slezanski Adalbert, lengyel Gradnai Miklós, Balasarovics Jakab.

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

47.

[232.] *Löcse, 1709.*

Neuer | Calender | | Auf das Jahr/ nach der | Gebuhrt unsers
 Herrn | IESU CHRISTI | | 1709. | Darinnen die Monat/ Wochen/ |
 Sonn- und Feiertage/ Planeten- | Tauff/ Aspecten/ Witterung/ Tag-
 und | Nachtlänge/ Sonnen Auf- und | Untergang/ etc. zu finden. |
 Gestellet von | Johann Neubarth/ Bol. Sil. | — | Teutschau/ bey
 Sam. Breuers | Seel: Erben. || [Keretes czímlap.]

Melléklete: B_[7]^a: Kurze Astrologische | Vorsagung/ | Auf
 das Jahr/ . . . | 1709. |

16-r. (per 8 levél) = $\mathcal{N} - \mathcal{E}_5 + 3$ lev. = 40 sztlán levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

48.

[233.] *Löcse, 1711.*

Neuer | Calender | | Auf das Jahr/ nach der | Gebuhrt unsers
 Herrn | IESU CHRISTI | | 1711. | Darinnen die Monat/ Wochen/ |
 Sonn- und Feiertage/ Planeten- | Tauff/ Aspecten/ Witterung/ Tag-
 und | Nachtlänge/ Sonnen Auf- und | Untergang etc. zu finden. |
 Gestellet von | Johann Neubachts/ Conti: | Gedruckt zur Teutschau/ |
 Bey denen Breuerischen Erben. || [Keretes czímlap.]

Melléklete: B_[7]^a: Kurze | Astrologische | Vorsagung/ | Auf
 das Jahr/ . . . | 1711. |

16-r. (per 8 lev.) $\mathcal{N} - \mathcal{E}_5 + 3 = 40$ sztlán levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGY. NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1906. ÉV I. NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 3679 db, ajándék útján 162 db, vétel útján 100 db, csere útján 1 db, összesen 3942 darab nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példány czimén beérkezett: gyász-jelentés 1367 db, zárszámadás és üzleti jelentés 209 db, egyházi körlevél 117 db, perirat 8 db, hivatalos irat 171 db, műsor 425 db, alapszabály 192 db, szinlap 2371 db, falragasz 879 db, vegyes 469 db, összesen 6208 darab aprónyomtatvány.

Vételre fordítottatott 1085.06 korona, 66.30 márka és 22 lira.

Ajándékaikkal a következők gyarapították könyvtárunk anyagát: Alapy Gyula Komárom (6 db), Áldásy Antal, Awetaranian. Sumla, Bajza József, Bibl. Royale de Belgique Bruxelles, Bishop H. R. New-York (2 db), Breznay Béla, Budapesti kir. orvosegyesület, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala (2 db), Dunamelléki ev. ref. egyházkerület, Érseki iroda Kalocsa, Eger, Zágráb, Fándly József Székelyhid, Fejérpataky László, Földmívelésügyi m. kir. miniszterium, Fraknoi Vilmos (4 db), Francis D. R. Boston, Gillming Ferenczné (52 db), Győry Árpád, Győry Tibor, Havass Rezső (2 db), Herczegprimási iroda Esztergom, Horváth Géza, Kais. Akademie der Wissenschaften Wien (4 db), Kalmár F., Keleti Szemle szerkesztősége, Képviselőházi iroda (2 db), Kliment Ferencz Békés-Gyula, Kongl. Universitets-bibliotheket Upsala, König Lajos, Közgazdasági Közlemények szerkesztősége, Kunszt János Losonc, Kuthy Zoltán New-York, Küzdényi Szilárd Cibakháza, Litsken Ottó Wien, Lukács Géza Selyp, M. kir. állami számvévőszék elnöksége, M. kir. földtani intézet, M. kir. közp. statisztika-

tikai hivatal (2 db), M. kir. orsz. meteorologiai s földmérő intézet, M. kir. orsz. vízépítési igazgatóság, M. kir. szabadalmi hivatal, M. N. Múzeum irodája (2 db), M. ornithologiai központ, M. Tudományos Akadémia (15 db), Mayer Gyuláné, Műbarátok Köre, Ortway Tivadar Pozsony, Pólai gimnázium igazgatósága, Radnai Rezső, Róth Gyula New-York, Rothschildische Bibliothek in Frankfurt, Simonyi Zsigmond, Statist. Central-Commission Wien (4 db), Stojits István, Szalay Imre (2 db), Szilágyi József Monor, Temesvár sz. kir. város tanácsa (2 db), Theer János, Tudomány-Egyetem rektora, Tudomány-Egyetem I. sebészeti klinikája, Veszprém vármegyei gazdasági egyesület Veszprém, Ziliotto Baccio Trieste.

Nevezetesebb szerzemény: Caroli P. Elementa Graecae grammatices, Leutschoviae, 1647.

A könyvtár helyiségeiben 14,053 egyén 32,154 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 647 egyén 1047 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 2904 munka osztályoztatott, a melyekről 3972 czédula készült. Kötés alá készítettett 554 munka 648 kötetben.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ezen idő alatt 536 csomag érkezett; ugyaninnen 354 levél expediatott, a miből 58 reklamálás volt. Az 1897: XLI. tczikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen peres eljárás megindítása e negyedévben nem kéretett.

II.

A *kézirattár* ajándék útján 1 kötet kézírral, vétel útján 18 kötet kézírral, 10 darab irodalmi levéllel és 12 darab irodalmi analectával gyarapodott.

Az ajándékozó Korizmics Antal Gróf Zrinyi Miklós »Török afium ellen való orvosság«-ának egy XVII. századi másolatát juttatta a kézirattár birtokába.

Vételre összesen 341 korona fordittatott. A gyarapodásból különösen kiemelendő Gróf Beckers József Henrik ezredes »Beitrag zur Geschichte der Insurrection im Jahre 1809 und 1810« című kiadatlan művének öt kötetre terjedő eredeti kézírra és ennek több eredeti okmány-melléklete; minők: Kisfaludy Sándor, gróf Hadik, gróf Keglevich stb. levelei s Napoleon kiáltványának francia, latin és magyar nyelvű változata. Megemlítendő továbbá a tarczali magyar bortermelők 1573. évi adólajstroma, Losteiner Lénárd XVIII. századi szent Ferencz-rendi szerzetes eddig ismeretlen »Istennek kincses háza« című művének másolata s Fekete Lajos orvos-történeti munkáinak eredeti kézírrai. Az irodalmi levelestár és analecták darabjai közt Szigeti József, Hiador, gróf Bethlen Miklós, Ökröss Bálint stb. levelei s Hollós Kornélia,

Lendvay Márton, Szerdahelyi Kálmán, Egressy Gábor, Szentpéteri Zsigmond és Sükei Károly hagyaték-tárgyai szerepelnek.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül befejeztetett a Pulszky-féle leveles-gyűjtemény rendezése.

Az évnegyed folyamán 8 esetben kikölcsönöztetett 12 kézirat és 1 irodalmi levél, 84 kutató pedig 268 kéziratot és 191 irodalmi levelet használt.

III.

A *hírlap-osztály* gyarapodása: a) Köteles példányokból: nyomdai kimutatással, csomagokban 101 évfolyam 8346 szám; számonként 121 évfolyam 5565 szám. b) Aigner Lajos, dr. Breznay Béla, Roth Gyula ajándékából: 4 évf. 27 szám. c) Áthelyezés útján: 1 évf. 51 szám. d) Vásárlás útján (Müller A. antiquariustól 11:20 kor.) 9 évf. 112 sz. Összesen 236 évf. 14,286 sz.

Az évnegyed folyamán a könyvtárban 1441 olvasó 3018 kötetet, a könyvtáron kívül 29 intézet vagy egyén 67 kötetet, összesen 1470 olvasó 3085 kötetet használt.

Czéduláztatott 18 hírlap és 314 évfolyam. Átnézetett 80 hírlap 8536 száma. Kötés alá adatott 443 kötet hírlap.

Ama köteles példányok, melyek nyomdai kimutatással (csomagonként) érkeztek be, a növedéknaplóba irattak és a nyilván tartó lapokra vezettettek; a számonként beérkezett hírlapok pedig hetenként számbavéve, betűrendjük szerint elhelyeztettek. A csomagküldeményekben hiányzó hírlapszámok azonnal feljegyeztetvén, reklamáltattak.

IV.

A *levéltári osztály* a lefolyt évnegyedben ajándék útján 4211 dbbal, vétel útján 16 dbbal, a kéziratárból áttétel útján 25 dbbal, összesen tehát 4252 dbbal gyarapodott.

Vételre fordítottatott 94 korona.

A családi levéltárak száma a lefolyt évnegyedben három új levéltárral gyarapodott és pedig az Egyházasfalvi Töttössy-családdal, melyet Töttössy Béla kúriai bíró, a Kisdobai Dobay-családdal, melyet Sándor József főhadnagy és a Kölcei Kölcey-családdal, melyet Kölcey Gábor földbirtokos letéteményezett. Ezekkel együtt a letéteményezett családi levéltárak száma 79-re emelkedett.

Ajándékaikkal a budapesti ev. ref. főgimnázium igazgatósága, Tóth Kádár Vilmos főhadnagy, id. Szinnyei József múzeumi igazgatóőr, Gömöry Gusztáv cs. és kir. ny. őrnagy, Simonyi Dénes, dr. Fényes Dezső, dr. Áldásy Antal múzeumi őr, gróf Teleki Sándor és Szent-Iványi Gyula gyarapították a levéltár anyagát. Ez ajándékok közül id. Szinnyei József ajándéka emelendő ki, mely

4000 darab gyászjelentéssel gyarapította gyászjelentéseink gyűjteményét.

A törzsanyag gyarapodásából 5 db eredeti és 1 db. egykorú másolat esik a középkori iratok, 46 db az újabbkori iratok, 5 db a nemesi iratok, 4192 db a gyászjelentések és 3 db a fénykép-másolatok csoportjára.

A nemesi iratok csoportja a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1622 jun. 23. Sopron. II. Ferdinand czímereslevele Németh Péter részére (másolat). 2. 1639 ápril 7. Bécs. III. Ferdinand czímereslevele Németh János részére. 3. 1693 febr. 11. Bécs. I. Lipót czímereslevele Bán Péter részére. 4. 1805 szept. 19. Győr. Győrv. igazolványa a Gömörey család czímereslevelének kihirdetéséről. 5. 1827 nov. 19. Pécs. Baranyav. nemesi bizonyítványa a Gömörey család részére.

Az osztály helyiségeiben 75 kutató 18,995 darabot használt. Külső használatra kikölcsönöztetett 5 térítvényen 134 darab irat.

A törzsanyag új szaporulatának feldolgozásán és a vételre felajánlott dr. Kardos Samu-féle okirat-gyűjtemény megbecslésén kívül folytatott a Kossuth-iratok jegyzékének revideálása és a beérkezett köteles példányú gyászjelentések dátum szerinti rendezése. A letéteményezett levéltárak közül rendezettek a Bogyay, a Dobay, a Kölcei Kende, a Kölcei Kölcey, a Kruplanicz, a Szinyei-Merse és a Töttössy családok levéltárai. Ezeknek tartalma a következő: 1. Bogyay levéltár: 1 db XIII., 4 db XIV., 8 db XV. századi eredeti oklevél, 7 db középkori oklevél-másolat, 33 db XVI. századi mohácsi vész utáni, 284 db XVII. századi, 1272 db XVIII. századi, 620 db XIX. századi irat, 17 db genealogiai tábla, 1 db elenchus és 7 db térképrajz, összesen 2252 db. — 2. Dobay levéltár: 1 db XV. századi, 1 db középkori oklevél-másolat, 1 db XVI., 1 db XVII., 7 db XVIII., 79 db XIX. századi irat, 7 db genealogiai tábla, 12 db elenchus, 1 db címerrajz, összesen 110 db, köztük a Dobry családnak 1431-iki czímereslevele, Zemplén és Pozsony vármegyék 1825-iki és Szepes vármegye 1834-iki nemesi igazolványa a Dobay család részére. — 3. Kölcei Kende levéltár: 4 db XIII. századi, 90 db XIV. századi, 40 db XVI. századi mohácsi vész előtti eredeti oklevél, 10 db középkori oklevél-másolat, 397 db XVI. századi mohácsi vész utáni, 2855 db XVII. századi, 4452 db XVIII., 1916 db XIX. századi irat, 67 db genealogiai tábla, 75 db elenchus, összesen 10,064 db, ezek között a Szentpéteri család 1621. évi, a Sipos család 1629. évi czímereslevele és Baizat István 1669. évi, Palay Miklós XVII. századi év nélküli címerkerő folyamodványa. — 4. Kölcei Kölcey levéltár: 1 db XIII., 10 db XIV., 14 db XV. és 5 db XVI. századi mohácsi vész előtti eredeti oklevél, 4 db középkori oklevél-másolat, 141 db XVI. századi mohácsi vész

utáni, 386 db XVII., 951 db XVIII., 640 db XIX. századi irat, 7 db genealogiai tábla, 14 db elenchus, 2 db nyomtatvány, összesen 2175 darab. — 5. Kruplanicz levéltár: 20 db középkori oklevél-másolat, 13 db XVI. századi mohácsi vész utáni, 170 db XVII. századi, 1753 db XVIII., 8140 db XIX. századi irat, 49 db genealogiai tábla, 43 db elenchus és lajstrom, 19 db rajz, 1 db térkép és 122 db kézirat, összesen 10,330 db, köztük a családnak 1647. évi címeres-levele. — 6. Szinyei-Merse levéltár: 4 db XIII., 53 db XIV., 164 db XV., 23 db XVI. századi mohácsi vész előtti oklevél, 14 db középkori oklevél-másolat, 118 db XVI. századi mohácsi vész utáni, 186 db XVII., 163 db XVIII., 67 db XIX. századi irat, 4 db genealogiai tábla, 11 db elenchus és 3 db rajz, összesen 810 db, köztük a családnak 1602-ből származó és a Skábel családnak 1666-iki címeres-levele. — 7. Tóttössy-levéltár: 1 db XVI. századi mohácsi vész előtti irat, 13 db XVI. századi mohácsi vész utáni, 71 db XVII., 794 db XVIII., 233 db XIX. századi irat, 2 db elenchus, 9 db genealogiai tábla, összesen 1123 db. Folyamatban van jelenleg a Sibrik, a Berzeviczy család kakaslovnícz ágának, valamint a régibb időről elmaradt Balassa család levéltárának rendezése.

A BUDAPESTI MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY- EGYETEM KÖNYVTÁRA 1904. ÉVBEN.

A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem könyvtárának 1904. évi állapotáról *Ferenczi Zoltán* igazgató a következő jelentést terjesztette a magas vallás- és közoktatásügyi minisztérium elé:

A budapesti m. kir. tudomány-egyetem könyvtárának 1904. évi működéséről és állapotáról szóló igazgatói jelentésemet mély tisztelettel a következőkben teszem meg:

Nagyméltóságod 32.490/1904. vkm. sz. alatt elrendelni méltóztatott, hogy az egyetemi könyvtár gyarapodási címjegyzéke az egyetemi nyomda által ingyen nyomattassék. Ez a változás némi akadályokat okozott kezdetben arra nézve, hogy az évi gyarapodási jegyzék a szokott módon június havában megjelenhessék; de ezek ma már elhárítván, reményem van, hogy a régi kerékvágásban fogunk tovább haladni. Ezt mutatja az is, hogy 1905-ben kiadhattuk az 1903. és 1904. évi gyarapodási címjegyzékeket. A kézirati címjegyzék nyomása is több éven át hátramaradt, tőlünk nem függő körülmények miatt; de most erre nézve is reményem van, hogy szintén rövid időn a nyomda elkészíti a még hiányzó íveket.

A könyvtári rendes munkálatokon kívül a folyó évben befejezést nyert mindazon nagyobb szabású könyvadományok feldolgozása, melyeket mult évi

jelentésemben felsoroltam, nevezetesen a Pauler-könyvtár is. A Schvarcz-könyvtár egy része szintén feldolgoztatott, nagyobb része azonban még hátra van s remélhetőleg az 1905—06. tanév folyamán lesz feldolgozható. Befejeztük nagyrészt a külföldi dissertatiók felvételét is, számozásuk most van folyamatban.

E rendkívüli gyarapodások megint felszínre kerítették a könyvtári épület kibővítésének kérdését, mely ügyben a nagyméltóságú miniszteriumhoz felterjesztést is intéztem. A kérdés azonban sok nehézségbe ütközvén, még eddig nem volt megoldható. Ugyancsak munkába vettük a könyvtár nagy olvasótermének új berendezését is. Az eddigi könyvvállomány 1875-ben került az olvasóterembe. Ezt ugyan iparkodtunk eddigelé is a kívánalmaknak megfelelőleg kiegészíteni és pótolni, azonban a teljes új berendezést és új címjegyzék nyomását az olvasóterem használhatósága szempontjából nem lehet tovább elodázní. Ezzel azután sokféle panasznak és elégedetlenségnek is végét vehetjük.

Mindezen munkálatok fokozottabb mértékben vették igénybe a könyvtár tisztségviselőinek és szolgaszemélyzetének erejét s őszinte köszönettel kell megemlékeznem, hogy Nagyméltóságod a könyvtár részére az 1904. évre is 2 napidíjas írnok és 2 napidíjas szolgálka alkalmazását a költségek engedélyezésével lehetővé tenni méltóztatott.

Mikor az egyetemi könyvtár igazgatását átvettem, a könyvtár pénzügyi helyzete tudvalevőleg igen szomorú helyzetben volt. Tőlem telhetőleg iparkodtam a könyvtárnak a könyvkereskedő-czégekkel szemben fennálló tartozásait törlesztetni s csakugyan sikerült elérnem, hogy jelenleg már csak a Kilián-czeggel szemben vagyunk nagyobb mértékben lekötelve. E czég főnöke, Noséda Tivadar, tudtommal és beleegyezésemmel 11—12.000 kor. követelésének törlesztését a nagyméltóságú miniszteriumhoz beadott folyamodványban kérelmezte, de kérelme pénzügyi nehézségek miatt nem volt teljesíthető.

A könyvek kötésére nézve Nagyméltóságod felhívására könyvkötői árlejtést tartottam, mely bebizonyította, hogy az eddigi könyvkötők, Pausz Gyula ajánlata a legelőnyösebb. Ez oknál fogva vele a szerződés 1904—07. évekre megkötetett s ezt Nagyméltóságod 46.313/1904. vkm. sz. a. megerősíteni s jóváhagyni méltóztatott.

A könyvtár hivatalos, tudományos, kulturális szereplése tekintetében megemlíteném, hogy az igazgató a Szegedi Somogyi-könyvtár igazgatói állásának betöltése alkalmával a kijelölő-bizottság egyik tagja gyanánt működött. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének 1904. okt. 28—30-ig Temesváron és Verseczen tartott közgyűlésein könyvtárunkat az igazgató képviselte. Meghívást kaptunk a nagybányai városi Múzeum megnyitásához. Dr. Dézsi Lajos könyvtártiszt folytatólagosan közreműködött, mint szakértő, a Tökölly Száva intézet (Tökölyanum) könyvtárának hivatalos átadása alkalmával. Ugyanő becsülte meg a Kerékgyártó-könyvtárt.

A könyvtár duplum-példányainak egy részét Nagyméltóságod utasításából a bécsi Theresianum könyvtára részére engedték át. Itt megemlítem,

hogy könyvtárunkban a kettős példányokról rendes czímjegyzéket vezetünk, melynek kinyomtatása a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa indítványára az egyetemi tanácsnál javaslatba hozatott. A könyvtárbizottság ehhez hozzájárult, de a könyvtárt a szükséges költségek alól felmentendőnek tartja, mihez Nagyméltóságod is hozzájárult.

Könyvtárunk személyzetének ügyeiben a következő változások történtek:

a) Kudora Károly könyvtárőr állásának a VIII. fiz. osztályból a VII. fiz. osztályba leendő sorozása kérelmeztetett, mely ügy még folyamatban van. — Tetzel Lőrincz III. oszt. könyvtártiszt az eddigi X. fiz. osztályból a IX. fiz. osztályba nevezetett ki 35.431/904. vkm. sz. alatt; magasabb fizetése 39.044/904. vkm. sz. alatt folyósított; ugyanő 300 K. rendkívüli segélyben részesített 7950/904. vkm. sz. alatt. — Dr. Barbul Jenő kisegítő-tiszt a IX. fiz. osztály szerinti illetményekkel könyvtártisztté nevezetett ki 75.570/904. vkm. sz. alatt. — Dr. Lukcsics József 8407—904. vkm. sz. a. fizetéstelen kisegítő-tisztté, majd pedig 75.570/904. vkm. sz. alatt fizetéstelen könyvtártisztté nevezetett ki. — Hóman Bálint fizetéstelen kisegítő-tiszt érdekében felhatalmaztatott a könyvtárigazgató 42.695/904. vkm. sz. alatt, hogy a könyvtárnál üresedésbe kerülő 3 koronás napidíjas állás illetményeit Hómannak juttathassa; a folyó évben azonban ez állás be volt töltve. — Az 1904. évi I. t.-cz. alapján járó személyi pótlékok a tisztviselői kar részére 17.976. vkm. sz. alatt utalványoztattak.

b) A szolgaszemélyzetben beállott változások tekintetében mély sajnálkozással kell megemlékeznem Pertl András szolgának 1904. október havában bekövetkezett haláláról. Az elhunyt 20 évig hű, szorgalmas, szolgálatkész, ügyes és teljesen megbízható szolgálja volt intézetünknek, halálát mindnyájan őszinte szívből fáljaljuk. Az elhunyt özvegyének ellátása ügyében a kellő lépések megtörténtek s a folyó évben aziránt intézkedés is történt már. A megüresedett szolgai állásra pályázat hirdettetvén, azóta Beck Ferenczcel be is töltetett. — A szolgaszemélyzetnek járó személyi pótlék 20.021/904. vkm. sz. alatt folyósított. — Három segédszolga részére 39.130/904. vkm. sz. alatt ruhapénz engedélyeztetett.

A könyvtár bevételei tettek 1904-ben: 33.000 koronát az állami átalányból, egyéb bevételekből (időközi kamatok, beiratási és könyvtár-illeték) 9260 korona 50 fillért, összesen tehát 42.260 korona 50 fillér. Ezzel szemben a kiadás volt: 43.129 korona 17 fillér, a túlkiadás tehát 863 korona 67 fillér. A díjnoki és napszámelőleg mérlege 6841 korona bevétel s ugyanannyi kiadással zárattott le.

A lefolyt évben könyvtárunk vétel útján szaporodott 3603 kötet művel, ajándék útján pedig 1934 kötetel és füzetel, mely utóbbiak között volt egyetemi nyomtatvány 104 db, dissertatio 951 db. Az évi gyarapodás tehát együttvéve 5537 kötet.

Könyveket ajándékoztak:

a) *Hatóságok, intézetek, testületek és szerkesztőségek.* M. Orsz. Képviselőház, Országgyűlési Néppárt, M. kir. kormány, Cs. és kir. közös kormány, Osztrák cs. kir. kormány, Olasz kormány (Róma), Orosz kormány (Pétervár), Gouvernement of India (Calcutta), zágrábi, boszniai, galicziai, sziléziai, dalmát

és felső-ausztriai kormányok, Lika-Krbava vm., Modrus vm., Budapest székesfőváros tanácsa, Sepsiszentgyörgy, Temesvár, Zágráb városok, Varasd és Vukovár városok tanácsa, Cs. és kir. udvari és államnyomda, M. kir. államnyomda, Esztergomi és kalocsai érsekségek, Dunántúli ág. ev. egyházkerület, Budapest székesfővárosi államrendőrség, U. S. Departement of agric., M. kir. vízépítési igazgatóság vízrajzi osztálya, M. kir. rovarfajta állomás, Szőlészeti kísérleti állomás, Budapesti keresk. és iparkamara, Fővárosi statisztikai hivatal, M. kir. statisztikai hivatal, Statisztikai hivatal (Zágráb), Direzione della Statistica, L'institut intern. de Statistique, Statistische Centralcommission (Wien), Miskolczi kereskedelmi és iparkamara, Norske Gradualings Kommission (Kristiania), M. Tud. Akadémia, Académie royale de Belgique, Académie der Künste (Berlin), Academia dei Lincei (Róma), Académie Royale Suédoise, Akademie der Wissenschaften (Wien), Nemzeti Múzeum, Országos képtár, Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa, Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége, Délmagyarországi Múzeum-Társulat (Temesvár), Kassai Múzeum. Nagybányai Múzeum-Egyesület, Székely Nemzeti Múzeum (Sepsiszentgyörgy), Berlini egyetemi könyvtár, Berlini kir. könyvtár, Public library of Boston, Crerar library (Chicago), Trinity college library (Dublin), Congresso bibliografico di Firenze, Firenzei orsz. könyvtár, Gráci egyetemi könyvtár, Habanai könyvtár, College of Mines Houghton, Middlesex Hospital (London), New-York Public Library, New-York State Hospital, University Club (New-York); Congrès international des Bibliothécaires (Paris), Bibliothèque Nationale (Sofia), Strassburgi egyetemi könyvtár, Hof- und Staatsarchiv (Wien), Österreich. Museum für Kunst und Industrie (Wien), Würzburgi egyetemi könyvtár, Kölcsey-Egyesület (Arad), Szilgigeti-Társaság, Történelmi Társulat, Hunyadmegyei tört. és rég. társulat, Verein für siebenbürgische Landeskunde (Nagy-Szeben), Institut für österr. Geschichtsforschung, Kopenhágai régészeti társ., Smithsonian Institution, Asiatic Society of Bengal, Societa Asiatica Italiana, Magyar Iparművészeti Társaság, Magyar prot. irod. társaság, Izraelita magyar irod. társ., Magyar jogászegylet, Stefánia gyermekkórház, Vöröskereszt-Egylet, Hopkins Hospital (Baltimore), Pathological Society (London), Wissenschaftliches Humanitäres Comité (Charlottenburg), Országos Állatvédő-Egyesület, Magyar Mérnök- és Építész-Egylet, Orsz. Magyar Gazdasági Egyesület, M. kir. földtani intézet, Ampelológiai intézet, Ó-Gyallai orsz. meteor. intézet, Observatoire Royal de Belgique, Faculdade de direito do Recife, Alkotmány, Aradi Közlöny, Archeológiai Értesítő, Bolond Istók, Borsszem Jankó, Budapesti Tagblatt és Budapesti Közlöny szerkesztőségei, Chronique de France kiadóhivatala, Corvina, Erdélyi Múzeum, Gyógyászat, Gyógyszerészi Hetilap, Gyógyszerészi Közlöny, Gyorsírási Szemle szerkesztőségei, Igazságügyi Közlöny, Jézus Szent Szive Hirnöke, Jogtudományi Közlöny, Kakas Márton, Keleti Szemle, Központi Értesítő, Magyar Ipar, Magyar Nemzetgazda, Magyar Nyelvőr, Magyar Paedagogia, Magyar Sion, Ország Világ, Országos Középiskolai Tanár-Egyleti Közlöny, Pester Lloyd, Pesti Hírlap, Pesti Napló, Religio, Rendeleti Közlöny, Üstökös, Vasárnapi Ujság folyóiratok szerkesztősége.

b) *A magyar egyetemek és felsőbb tanintézetek közül*: Budapesti kir. m. tudományegyetem, Egyetemi növénykert igazgatósága, Egyetemi növénytani intézet, Kolozsvári tudományegyetem, József-műegyetem, Debreczeni ev. ref. főiskola, Egri joggyeum, Kecskeméti jogakadémia, Nagyváradai jogakadémia, M. kir. állatorvosi főiskola, Besztercei szász gymnasium, Medgyesi gymnasium. Azonkívül a beérkezett iskolai értesítők egy részét közvetlenül az illető intézetek küldték be, másik részét a nagym. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium útján kapta a könyvtár.

c) *A külföldi egyetemek közül*: University of St. Andrews, Université St. Jos. Bayrouth, baseli, bécsi, berni, bonni, bostoni, coimbrai, edinburgi, göttingai, greifswaldi és hallei egyetemek; jurjevi (dorpai) egyetem; kopenhágai, königsbergi, kyotói, lausannei, lyoni és marburgi egyetemek; Princetón

University (New-Jersey); odesszai, oxfordi, párisi egyetemek; École pratique des hautes études (Paris); Scuola super. di agricoltura (Portici); prágai és stockholmi egyetemek; University of Texas; tübingeni, upsalai és wisconsini egyetemek.

d) *A magánosok közül*: dr. Ágner Lajos (Balassa-Gyarmat), dr. Árkövy József (Budapest), dr. Ásbóth Oszkár (Budapest), Balogh Ferencz, Balogh Margit (Budapest), dr. Bárány Gerő (Budapest), Baranyai Gyula (Szeged), dr. Barbul Jenő (Budapest), dr. Békefi Remig (Budapest), Beksics Gusztáv (Budapest), Beltrami Luca (Milano), Bernhárd Zsigmond (Kalocsa), Csapó Ida, Csengeri János (Kolozsvár), Csippék Sándor (Budapest), Curbipet N. (Bombay), Dedek Cr. Lajos (Budapest), Dézsi Lajos (Budapest), Dolecskó Mihály (Budapest), Domitrovich Ármin (Berlin), Eble Gábor, Edmund Alb. (Philadelphia), Esterházy Sándor (Kassa), dr. Fehér Ipoly (Pannonhalmaj), dr. Ferenczi Zoltán (Budapest), Gallovich Jenő (Budapest), Grasserie, Raoul de la (*sic*!) (Nantes), Hadsics Antal (Budapest), Handler Simon (Tata), Havass Rezső (Budapest), dr. Hegedüs István (Budapest), hg Hohenlohe (Bécs), dr. Horváth János (Budapest), Jaegermann R. (Pétervár), Jakabffy Elemér (Budapest), Jedlicska Pál (N.-Szombat), Jorga Nic. (Bukarest), Iványi István (Szabadka), dr. Király Péter (Debreczen), Kőrösy József (Budapest), dr. Krakauer I. (Berlin), Kristóf György (Kolozsvár), László Géza, Lehoczky Tivadar (Munkács), Leusz Hans (Berlin), gr. Majláth József, Makay Béla (Budapest), Márki Sándor (Kolozsvár), Marr Bernhárd (Dux), Máté Sándor (Budapest), Merck E. (Darmstadt), dr. Nagy Béni (Eger), Nagy Dezső (Budapest), Osztern Salamon (Jászberény), Ödönfi László (Budapest), Pámer László (Kalocsa), Pappafava Wladimir (Zára), Pausz Gyula (Budapest), Peisker I. (Berlin), Pertik Ottó (Budapest), Pertl András (Budapest), Petrovics László (Szeged), Pfeiffer Ferdinánd (Budapest), Pongrácz Elemér (Budapest), Radvánszky Béla báró (Budapest), Rääf C. G. W. (Stockholm), Récsy Viktor, Réger Béla (Budapest), Reiner Zsigmond (Budapest), Richter Aladár (Budapest), Rihay Jenő (Budapest), Rudnyánszky Gyula (Debreczen), dr. Schmidt Béla, Schöneberg W. (Berlin), dr. Seler F. (Stockholm), Springer Julius (Berlin), Strausz Adolf (Budapest), Szabó Ervin (Budapest), dr. Szabó I. (Budapest), Szász Zombor (Budapest), Tahy István (Budapest), Téglás Gábor (Budapest), dr. Temesváry Rezső (Budapest), Tóth Mike (Kalocsa), Turchányi Elemér (Budapest), Vámbéry Rusztem (Budapest), dr. Venetianer Lajos (Budapest), Walter Gyula (Esztergom), Welcker Aladár (San-Francisco), Zsemley Oszkár (Budapest).

A külföldi könyvtárakkal és tudományos intézetekkel való érintkezéseinkről a következő jegyzék szól: bécsi cs. tud. Akadémia, bécsi cs. kir. udvari könyvtár, bécsi cs. kir. egyetemi könyvtár, bécsi egyetem állam-tudományi seminariuma, bécsi cs. és kir. közös pénzügyministerium levéltára, bécsi »Österreichisches Museum für Kunst und Industrie«, belgrádi kir. könyvtár, berlini kir. könyvtár, berlini egyetemi könyvtár, berlini »Kgl. Akademie der Künste«, berni városi könyvtár, bordeauxi egyetemi könyvtár, boroszlói városi könyvtár, brünni Franzens-Museum, czernowitzi egyetemi könyvtár, göttingai egyetemi könyvtár, gráci cs. kir. egyetemi könyvtár, habanai »Bibliotheca Nacional«, hallei egyetemi könyvtár, innsbrucki cs. kir. egyetemi könyvtár, krakói cs. kir. Jagello-egyetem könyvtára, leideni egyetemi könyvtár, lipcsei egyetemi könyvtár, manchester-i »Victoria-University«, marburgi egyetemi könyvtár, müncheni kir. bajor udvari és állami könyvtár, new-yorki Albany-könyvtár, strassburgi csász. egyetemi könyvtár, velencei »Società Bibliografica Italiana«, washingtoni »Library of Congress«, würzburgi egyetemi könyvtár.

I. TÁBLÁZAT.

Az egyetemi könyvtár olvasótermét látogatók foglalkozási ág szerinti kimutatása az 1904. évben.

	Január	Február	Március	Április	Május	Június	Szeptember	Október	November	December	Összesen
Jog- és államtud. hallgató	50	83	40	27	27	5	619	262	156	60	1329
Orvostanhallgató	11	15	1	1	1	2	122	82	45	8	288
Bölcsészethallgató	39	36	23	6	9	1	203	203	52	23	595
Gyógyszerészhallgató	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	6
Hittanhallgató	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	3
Műegyetemi hallgató	17	14	10	4	8	2	65	41	21	11	193
Közép- és szakisk. tanuló	5	3	—	1	3	—	4	1	3	1	21
Állatorvostanhallgató	1	3	2	—	—	1	2	7	1	1	18
Jog- és államtud. szigorló	1	2	1	1	1	1	5	3	3	2	20
Orvostani szigorló	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	3
Bölcsészeti szigorló	—	1	—	—	—	—	—	—	—	9	10
Ügyvédjelölt és joggya- kornok	11	14	9	5	8	—	36	26	23	9	141
Tanár- és tanítójelölt	2	—	—	—	—	—	8	4	5	3	22
Magánzó	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2
Hivatalnok	6	12	4	5	1	3	11	21	5	3	71
Hirlapíró és író	—	—	—	—	—	1	3	—	—	—	4
Tanár és tanító	1	—	1	6	3	1	9	3	2	4	30
Ügyvéd	1	—	—	—	—	1	3	—	1	2	8
Orvos	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	3
Lelkész	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	4
Katonatiszt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kereskedő	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Mérnök	4	1	—	—	—	—	3	2	—	1	11
Művész	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Vegyész	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Műiparos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gazdász	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Közigazg. tanf. hallg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gyógyszerész	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Állatorvos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	153	189	92	57	61	19	1099	658	318	138	2784

A 2784 látogatási jogosultsággal bíró olvasó 55,783 ízben vette igénybe az olvasótermet és itt 60,047 művet használt. Az erre vonatkozó részletes kimutatás a II. táblázatban foglaltatik.

II. TÁBLÁZAT.

Az egyetemi könyvtár nagy olvasótermének forgalma
az 1904. évben.

Hónap	Olvasók összege	A használt művek szakok szerint									A használt művek összege
		A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.	H.	I.	
		Hitstudom.	Jogtudom.	Államtud.	Orvostud.	Mathem. és term.-tud.	Bölcsészeti- és nevel.-tud.	Történelmi és földr.-tud.	Nyelvészet és irodalom	Egyet. encycl. és vegyesek	
Január	6715	23	2170	691	1071	742	287	924	997	258	7163
Február	7549	21	2749	904	1035	811	319	1001	1009	290	8139
Márczius	7441	38	2792	4033	837	613	289	933	1128	237	4900
Április	4064	11	1727	608	486	292	136	429	559	138	4386
Május	3942	7	1839	565	408	343	120	405	517	99	4303
Június	1432	8	631	189	141	126	60	196	268	51	1670
Szeptember	3505	6	1148	339	338	567	237	484	568	134	3821
Október	7352	10	2953	526	785	806	380	895	1236	310	7901
November	8209	5	3512	776	1052	787	327	904	1112	296	8771
Deczember	5574	5	2308	546	603	672	277	609	715	258	5993
Összesen	55783	134	21829	9177	6756	5759	2432	6780	8109	2071	60047
Az olvasóterem július és augusztus hóban zárva volt.											

Az olvasóterem július és augusztus hónapban zárva volt.

III. TÁBLÁZAT.

A budapesti egyetemi könyvtár tanári dolgozó- és folyóirati
termében a használati forgalom az 1904. évben.

H ó n a p	Az olvasók száma	A hasz- nált művek száma
Január	250	498
Február	227	536
Márczius	248	446
Április	301	539
Május	297	625
Június	130	364
Július	—	—
Augusztus	—	—
Szeptember	296	464
Október	374	685
November	350	514
Deczember	362	560
Összeg	2835	5201

Az olvasóterem július és augusztus hónapban zárva volt.

IV. TÁBLÁZAT.

A budapesti egyetemi könyvtár könyvkölcsönzési forgalma
az 1904. évben.

H ó n a p	A kölcsönzők száma	A kölcsön- vett művek száma
Január	454	1383
Február	615	1645
Márczius	757	1488
Április	716	1536
Május	680	1417
Június	737	2015
Július	—	—
Augusztus	—	—
Szeptember	310	646
Október	300	640
November	291	684
Deczember	261	582
Összeg	5121	10236

SZAKIRODALOM.

Mellottée, Paul : *Histoire économique de l'imprimerie. Tome I. L'imprimerie sous l'ancien régime. 1439—1889.* Paris. 1905. Hachette et Cie. 8-r. Czimkép, 531 l. Ara 15 frank.

Paul *Mellottée*, nyomdász és a »politikai és gazdasági tudományok doktora«, ezen, saját chateaurouxi műhelyében nyomtatott, művében a modern történeti felfogás világításában írta meg a könyvnyomtatás történeti fejlődését. Munkája, mely általános czime s Gutenberget ábrázoló czimképe daczára csupán Franciaországra szorítkozik, előzőitől, melyek vagy technikai, vagy művészeti, vagy pusztán történeti szempontból tárgyalták az anyagot, abban különbözik, hogy — a mint ennek első tapogatózásai már Louis *Radiquer*¹ művében is föllelhetők — gazdasági alapon, az úgynevezett »történelmi materializmus« módszerével adjon képet a könyvnyomtatás évszázados fejlődéséről. »Behatolni a könyvnyomtató műhelyekbe, tanulmányozni a termelés mechanizmusát, a munka és haszon megoszlását, leltárba szedni a sajtókat és betűket, kiváltképp belemélyedni a mesterek és munkások életének részleteibe, tanulmányozni egymáshoz való viszonyukat, erkölceiket és szokásaikat; röviden, apróra megvizsgálni — akár csak napjainkban — a nyomdászok életét — úgymond — ez könyvem czélja.«

E czél megvalósítása nem könnyű feladat, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy az 1789-iki forradalomig — a meddig az előttünk fekvő első kötet terjed — a munka és munkások mily kevés becsületben részesültek. E megvetés leginkább szembe-
szökő következménye a rájuk vonatkozó adatok szegényessége. *Anisson-Duperron*-nak, a párisi kir. nyomda legutolsó igazgatójának 300 vaskos kötetre terjedő nyomdásztörténelmi okmánygyűjteményében például alig-alig találunk egy-egy mintegy véletlenül s egészen mellékesen odavetett gazdasági adatot, vagy számot. Mindazonáltal meg kell vallanunk, hogy szerző ügye-

¹ *Maîtres imprimeurs et ouvriers typographes (1470—1903).* Paris. 1903.

sen értékesítette a rendelkezésére álló anyagot s lehetőleg hű és teljes képet nyújtott erről az iparágról, mely *Firmin-Didot* szavai szerint¹ az emberiségnek mintegy új érzékszerve lett.

A munka első kötetének beosztása a következő:

Rövid bevezetés után, melyben szerző a könyvnyomtatás fel-találását, Franciaországba telepítését, ottani első küzdelmeit s vég-leges meghonosodását tárgyalja, *Mellottée* könyve első részében a sajtóügynek a királyi hatalomhoz való viszonyát fejtegeti (33—127. ll.) öt fejezetben. E fejezetek címei: I. A királyság általános magatartása a nyomdászattal szemben. II. A nyomtatási engedélyek és a könyvek cenzurája. III. A kivételek és hallgatolagos engedélyek. IV. A kiváltságlevelek. V. A sajtórendészet.

A második rész nyolcz fejezetében (128—286. ll.) azután a szerző a nyomdászati és a testületi szervezet (czéhek) viszonyával foglalkozik. E részben van szó a könyvnyomtató czéhekről, az inasokról, kiségitőkről (*alloués*), a legényekről és a mesterekről, azok anyagi helyzetéről s mindennapi életéről.

Végül a harmadik rész (287—468. ll.) a munka szervezetét mutatja be a következő kilencz fejezetben: I. A munkaszerződés. II. Bérek. III. Sztrájk és szövetkezés. IV. A munkaterem és a könyvsajtó. V. A betűfajok. VI. A festék. A papiros. VII. A kor technikája. VIII. A sajtótermékek és azok ára. IX. A könyvnyomtatás általános helyzete a régi kormányforma idejében.

Általános fejtegetések s egy rendkívül terjedelmes, a kézirati s levéltári forrásokra, egykorú nyomtatványokra és a jelenkori retrospektív tanulmányokra egyaránt kiterjedő bibliográfia (481—517. ll.) zárják be a testes kötetet, melyet a már említett cím-képen kívül, több egykorú metszet hasonmása s Franciaország századonként megszerkesztett tipográfiai térképe is ékesít.

A munka eredményeit — szerző nyomán — a következőkben foglalhatjuk össze.

A mi a királyi hatalom hatását illeti, nem lehet tagadnunk a legtöbb uralkodónak a könyvnyomtatással szemben tanusított jóindulatát s ama gyakori törekvését, mely az irodalom emelésére irányulván, a sajtó felvirágoztatására vezetett. De viszont ne feledjük, hogy azok a preventiv rendszabályok, melyeket a királyság a kiadványokkal szemben mindig fenntartott s a nyomtatási engedélyek szükségessége akadályozták meg leginkább a könyvsajtó nagyszabású emelkedését, mely e korlátok ledölte után szinte hihetetlen gyorsasággal beállott s hogy a királyi cenzura mennyi bajt és kellemetlenséget okozott, noha végső elemzésben mégis tehetetlennek bizonyult a gondolatszabadság elnyomásának hóhérmunkájánál. Ámde, ha a nyomtatási engedély rend-

¹ Encyclopédie méthodique. Paris. 1851. »Typographie« cikkében.

szere, az ő kivételeivel, hallgatólagos s titkos beleegyezésével, sohasem is érte el kitűzött célját s mindenkor fölösleges tehernek is bizonyult, másrészt egyes ítéletek túlhajtott szigora folytán sajnosan megcsappant a vállalkozási kedv és szabadabb szellem.

Gazdasági szempontból sokkal kedvezőbb elbírálás alá esik az államhatalom ama ténykedése, mely a kiváltságlevelek, privilégiumok kiadását honosította meg. A kiváltságlevél ugyanis az egyszerű nyomtatási engedélytől abban különbözött, hogy annak, a ki részére kiállították, egy-egy mű monopoliumát is biztosította s így módon az irodalmi tulajdonjog legelső biztosítékának tekinthető.

A czéhrendszer hatását vizsgálva, szerzünk még kevesebb vigasztalót talál. Franciaországban a könyvnyomtatás, mint az Egyetem fennhatósága alá tartozó mesterség, a XV. és XVI. századokban elég nagy gazdasági szabadságot élvezett s egy-egy új vállalat megalapítása semmiféle rendszabályhoz nem volt kötve. Mindez szinte egy csapásra megváltozott a mikor az első könyvnyomtató czéh, a párisi, 1618-ban megalakult. Az ujonnan keletkezett czéhnek az volt a legelső teendője, hogy a szabad versenyt korlátozza s főtörekvése nem a régi jó hagyományok fenntartására s a mesterség fejlesztésére, hanem a monopolium megszerzésére irányult. A czéhbe tartozó gyöngék erkölcsi s anyagi támogatásáról, védelméről, *Mellottée* szerint, szó sem volt.

Legjobban megérezték ezt a tanoncok, a kik ebben a korban szinte teljesen ki voltak szolgáltatva a mesterek önkényének s a legények gyűlöletének, csupán arra használtatva fel, hogy mint díjazatlan munkaerők a bérek emelkedéseit ellensúlyozzák.

Maguk a legények nem látták sok hasznát a czéhrendszernek, mely nem volt elég egyöntetűen szervezve ahhoz, hogy legény tagjainak jogos érdekeit kivívja s megvédelmezze. Igaz ugyan, hogy a nyomdászlegények mindenkor körülbelül kétszer akkora napi bért kapnak, mint az egyéb mesterséget űzők, de ez a gyilkos munka időtaralmával épen nem állt arányban: hiszen naponként 13—16 óra volt a rendes munkaidő. Az arányt még kedvezőtlenebbé teszi a sok díjazatlan szünnap, melyet részint az egyházi ünnepek nagy száma, részint a munka hiánya idézett elő.

Csupán a mesterek húztak a czéhrendszerből hasznót, mely a verseny korlátozásával s monopolizálásával egyre fokozta jövedelmüket, habár másrészt a monopolizált munka drágasága folytán annyira ellanyhult a könyvkiadói vállalkozás, hogy igazán virágzó nyomdászati műhely a legritkább jelenségek közé tartozott.

»A czéhrendszer s a szigorú királyi korlátozás — ezzel végzi *Mellottée* sorait — megszakította azt nagyszerű és sokat ígérő emelkedést, melylyel a XVI. századi nyomdászat kecsegtetett,

mintegy első állapotában tartva, megrögzítve azt mindaddig, míg a gazdasági intézmények teljes felújulása, s a szabadság kikiáltása felrázta szendergéséből.»
Dr. Gulyás Pál.

Dr. S. Muller Fz., Dr. J. A. Feith und Dr. R. Fruin
Th. Az. Anleitung zum Ordnen und Beschreiben von Archiven.
Für deutsche Archivare bearbeitet von Dr. Hans Kaiser.
 Leipzig-Groningen 1905. Harrasowitz, Erven B. van der Kamp
 8° VIII, 136 l. Ára 7 M.

A kis Hollandiának tudományos irodalma nálunk meglehetősen ismeretlen. Nem igen vagyunk tájékozva sem történelmi kiadványaik, sem folyóirataik vagy az önállóan megjelent munkák tartalma felől. Pedig főleg az utolsó évtizedben Hollandiában élénk munkálkodást fejtenek ki a történettudományok, így a segédtudományok terén is. A németalföldi levéltári tisztviselők már rég idő óta külön egyesületet alkotnak és ez egyesületnek folyóirata a »Nederlandsch Archievenblad« immár XIV. évfolyamába lépett. Nagybecsű kiadványok láttak napvilágot úgy a holland, mint az általános egyháztörténetet illetőleg és csak nemrég alakult meg az az egyesület, mely feladatául tűzte ki a németalföldi történet forrásainak új, kritikai kiadását.

A németalföldi levéltárnokok egyesületének vezéremberei *Muller* utrecht, *Feith* groningeni és *Fruin* middelburgi állami levéltári igazgatók együttes munkája az előttünk fekvő kötet, melynek német fordítását *Kaiser* strassburgi levéltári assistens végezte. A munka eredeti kiadását a szakkörök kedvezően fogadták, és a kedvező fogadtatás, de meg az a körülmény, hogy a német irodalom a levéltárak szakszerű kezelésére vonatkozó újabb tudományos kézikönyv nélkül szűkölködik, vezetett arra, hogy e munka a német viszonyoknak megfelelőleg átdolgoztassék.

A könyv maga hat részre oszlik. Az első a levéltári anyag keletkezése és beosztásáról, a második a levéltári anyag rendezéséről, a harmadik annak leírásáról, inventározásáról, a negyedik az inventáriumok szerkezetéről, az ötödik az oklevelek leírása körül követendő általánosabb irányelvekről szól, míg a hatodik rész némely kifejezések és jelek általánosan megszokott használatáról szól. Csoportosítja azonkívül a könyv tárgyát tárgyi szempontokból is, melynek főbbjei a levéltárról mint ilyenről, a levéltár anyagáról, az inventáriumokról, a regesztákról szólnak és egy külön fejezetet szentel a levéltárnok tudományos munkálkodásának. A könyv keletkezésére tulajdonképp az szolgáltatott alkalmat, hogy 1891 folyamán a németalföldi levéltárnokok egyletének alakulásakor fölmerült egy a hollandi levéltárak egyöntetű rendezésére szolgáló szabályzat kidolgozásának terve. Ez a szabályzat emlékirat alakjában 1895-re elkészült, majd 1898-ban könyvpiacra

került. E memorandumszerű jellegből folyik a könyvnek beosztása is, az egész könyv paragrafusokra van osztva, melyek élén az emlékirat egy-egy tétele áll, utána következik e pontnak bővebb-rövidebb magyarázata.

A könyv kiindulópontja természetesen a levéltár fogalmának definíciója. Ezt a definíciót a holland belügyminiszter az országos levéltárnokok előterjesztése alapján a következőkép formulázta: Levéltár alatt az írott, rajzolt és nyomtatott okiratok összessége értendő, a mennyiben azok valamely hatóság avagy annak valamelyik tagja által hivatalból állíttattak ki, s a mennyiben az okiratok rendeltetése az, hogy az illető hatóságnál vagy annak hivatalnokainál őriztessenek meg. Ebből a tételből kiindulva szólnak aztán a szerzők a levéltár állagáról, anyagáról, beosztásáról, kiegészítéséről stb.

E helyt olvasóink figyelmét a könyvnek egyes helyeire akarjuk csak felhívni. Első sorban a harmadik részre, mely a levéltári anyag leírásáról, az inventáriumok készítéséről szól. Erre nézve a könyv főbb tételei a következők: Az inventarium csakis útmutatóul szolgál, ennek folytán célja csak az, hogy a levéltár tartalmáról adjon felvilágosítást, nem pedig egyúttal az egyes darabok tartalmáról is. (37. §.) Hogy valamely oklevélkötet, illetve gyűjtemény leírása céljának megfelelően, szükséges annak megállapítása, hogy mely szempontok voltak mérvadók annak összeállításánál. Ez a tétel, a mint azt a szerzők néhány példával illusztrálják, a minden levéltárban előforduló formuláskönyvek vagy oklevélgyűjtemények, kartulariumok és hasonló természetű darabokra vonatkozik. (38. §.) Szem előtt tartandó, hogy a régibb darabok értékesebbek az újaknál, tehát ezen darabok leírása részletesebb lehet. Ajánlatos egyébiránt e darabokra nézve bizonyos határpontot (értsd időpontot) megállapítani, pl. a középkor végét, vagy pedig egyes szembeötlőbb időpontot, a mit mindig az anyag minősége határoz meg. (39. §.) Inventariumokban tabellák lehetőleg mellőztessenek. (40. §.) A leírásnál először a sorozatok és kötetek dolgoztassanak fel, hogy a levéltár állománya felett áttekintést lehessen nyerni, aztán jönnek sorra az egyes darabok. (41. §.) A sorozatok nem darabonként, hanem egy szám alatt írandók le. A mennyiben a sorozaton belül az idők folyamán változás állott be, különböző alcsoportok létesíthetők. (42. §.) Ez különösen a számadásokra, számadáskönyvekre vonatkozik. Szólnak továbbá a szerzők s részben még a keltezés megállapításáról, az átírt oklevelekről, az eredeti oklevelekre nézve megjegyezve, hogy azok rendszerint külön-külön írandók le, hacsak nem tartoznak valamely sorozathoz vagy dossierhez. Az inventáriumnál felveendő a darab régi címe, a mennyiben az adva van, tartalmának általános leírása, az év, illetve időszak, melyből való, vagy a melyet maga-

ban foglal; feltüntetése annak, vajjon egy vagy több kötetből, darabból, oklevélből stb. áll-e, továbbá azon darabok felsorolása, melyek azon számhoz tartoznak, de tartalmilag nincsenek vele összefüggésben. (48. §.)

A negyedik főrés az inventárium felállításáról vagyis beosztásáról szól. Erre nézve a főbb tételek a következők: Egy levéltár inventáriumában általában a levéltár eredeti szervezetének megfelelőleg készüljön. (50. §.) Nyilvános hatósági levéltáraknál rendszerint különböző időrendi osztályok létesítendőek, a mennyiben az illető hatóság szervezetében fontosabb változás állott be, az inventáriumban is egy új osztály kezdessék meg. (51. §.) Önálló hatóság levéltára rendszerint önállóan rendeztessék és írássék le, még akkor is, ha e hatóság jog- és hatásköre egy más hatóságra ment át. (52. §.) E tárggyal foglalkoznak még az 53., 54., 55. szakaszok. A 61. §. megköveteli, hogy az inventárium minden egyes főrésze jegyzetekkel legyen ellátva, melyek röviden tájékoztatást nyújtanak azon hatóság vagy testület története- és hatásköréről, melytől a levéltár származik. Az inventarium darabjai folyószámokkal jelöltessenek meg, ezen belül az egyes részek leírásánál betűk alkalmaztassanak, hogy a különbség a két számozás között szembetűnő legyen. (62. §.) Modern másolatok nem tartoznak az inventárium keretébe. (63. §.) Az inventárium mutatókkal legyen ellátva és pedig külön a személy-, külön a helynevekre nézve. A 65. és 66. §§. a levéltár állagába nem tartozó darabokról, így kéziratokról, térképekről stb. szólnak. A 67. és 68. §§. pedig a levéltári anyag elhelyezéséről szólnak röviden.

A könyv további tartalmából még csak egy-két részt akarunk kiemelni. Így a 73. §. a regesztajegyzékekről szól általában, melyek alatt a levéltárban őrzött eredeti vagy másolatban meglevő oklevelek chronologikus rendben tartott tartalmi mutatója értendő. A 74. §. precízeálja, hogy mik tartoznak a regesztajegyzékekbe és pedig: *a)* az összes pergamenre vagy papírra írott oklevelek; *b)* a kartulariumokba felvett oklevelek; *c)* egyes darabok, melyek másolatai a kartulariumokban előfordulnak, ha azokkal azonosak, vagy ha pergamenre írottak; *d)* az összes oklevelek, melyek registerkötetekbe vannak felvéve, más oklevelekbe átírva, vagy pedig a melyek másolatban vannak meg. Ezeknek leírására vonatkoznak a 76., 77. és 78. szakaszok, míg a 79. §. meghatározza, hogy miből álljon minden egyes regeszta, u. m. az oklevél kelte feloldott és fel nem oldott alakban, keltezetlen okleveleknél egy a lehetőségig meghatározott és okadatolt időmeghatározás, a keltezés helye, a meglevő pecsétek felsorolása, az oklevél leírása, u. m. eredeti-e vagy másolat, pergamen vagy papír, végül az átírt oklevelek fölemlítése. E regesztajegyzékek szintén mutatókkal látandók el és pedig személy- és helymutatóval, továbbá kívánatos egy

pecsétmutató szerkesztése is. (81. §.) Ezt kiegészíti a 82. §., mely a személynevek jegyzékének összeállításáról szól. A 83. §. pedig a levéltárnok tudományos munkásságáról szól és kíváncsnak jelzi, hogy a levéltárnok levéltára fontosabb darabjait a nyilvánosság elé bocsássa, azonban a közrebocsátásnál is bizonyos szempontokat kíván betartani; így, hogy előbb tanulmányoztassék át a levéltár anyaga, mielőtt a közlések megtörténnek, sőt kisebb levéltárakra nézve előbb az inventárium elkészítését is szükségesnek jelzi.

Az egyes fejezeteket és tételeket a szerzők nemcsak elvontan, hanem gyakorlatilag példákkal, magyarázatokkal is tárgyalják. Ezekre nézve természetes, hogy azokat a holland levéltáraknak anyagából veszik. Az állami levéltárak érdekei Hollandiában különben eléggé megóvatnak. Egy 1890. évi miniszteri rendelet értelmében az állami levéltárnokok évenként a birodalmi főlevéltárnok elnöklete alatt gyűlést tartanak, melyen a németalföldi levéltárak érdekei és azokra vonatkozó tudományos kérdések kerülnek megvitatás alá. Fölösleges fejtegetni, hogy ily összejövetelek mennyire fejlesztik a testületi szellemet és mily jótékony befolyással bírnak a levéltári ügyre magára is.

A. A.

Livingston, Luther S.: *Auction prices of books. A representative record arranged in alphabetical order from the commencement of the English Book-Prices Current in 1886 and the American Book-Prices Current in 1894 to 1904, and including some thousands of important auction quotations of earlier date.* New-York. 1905. Dodd, Mead & Company. (London, Elliot Stock.) 4° I. köt. XI, 580 l.; II. köt. 6, 580 l.; III. köt. 6, 579 l.; IV. köt. 6, 530 l. Ára vászonkötésben 200 korona.

Szerző tíz évi munka gyümölcsét nyújtja ebben a négy hatalmas kötetben, nem kis hálára kötelezve mindazokat, a kik akár nemes szenvedélyből, akár üzleti nyereségvágyból érdeklődnek a ritkább régi könyvek szokásos árai iránt. Mert ha igaz is az az állítás, hogy az árveréseken fizetett ár nem mindig szolgál biztos zsinórmértékül a könyvek valóságos értékének megállapításánál, mégis a legtöbb esetben ez a könyv értékelésének egyetlen biztos determinánsa.

Livingston adatai főként az 1886 óta megjelenő angol »*Book-Prices Current*» s az 1894-ben megindult amerikai párja, az »*American Book-Prices Current*» cz. kiadványokból merítvék, de számos korábbi angol és amerikai nevezetesebb árverés katalógusai is kivonatoltattak, még pedig az angolok a *Daniel* György-féle árverés, vagyis 1864 július havától fogva s az amerikaiak a *Rice A. János*-féle árverés, azaz 1870 márcziusa óta. Ezenkívül nem egy adat egészen a múlt század első éveig is visszanyúlik,

érdekesen mutatva be így a könyvtárak divatkozta hullámzását szinte egy évszázadon keresztül.

Az ekként egybegyűlt adalékok óriási halmazából természetesen bizonyos, előre megállapított irányelvek betartásával kellett kiválasztani azt, a mi közlésre valóban érdemes. Ez irányelvek röviden a következők.

A szerkesztő mindenekelőtt a könyvek árára volt figyelemmel s gyűjteményéből minden olyan könyvet kiküszöbölt, a mely az egy font = 5 dollárban megállapított minimális áron alul maradt. Az egy fontnál drágábban elkelt könyvek közül teljes számban fölvetettek az Angliában nyomtatott könyvek s az angol nyelven, de az Egyesült királyság határain kívül megjelent nyomtatványok, továbbá az Americanák, a szó legtágabb értelmében, s végül a szárazföldi Európában 1520 előtt nyomtatott könyvek. Ellenben a kontinensen 1520 óta napvilágot látott sajtótermékek csak válogatva adtak közre, mivel egyrészt az angol és amerikai könyvpiacra csak ritkán s meglehetősen hiányos számban kerülnek egyéb, XVII—XIX. századi európai nyomtatványok, másrészt pedig a róluk szóló adatok az első sorban angol és amerikai gyűjtők használatára szánt kézikönyvben komolyan szóba sem jöhetnek.

Kizárattak továbbá a sorozatból, csekély kivétellel, az összes colligatumok, melyek teljesen ötletszerű összeállításuk folytán az árak megállapításánál úgy sem jöhetnek szóba s ugyanez okból azok a történeti, földrajzi stb. kiadványok, melyeket egyes gyűjtők saját ízlésük s leleményük révén összehordott képekkel, okmányokkal stb. illusztráltak, egész sorozatokká dagasztva fel egy-egy különben szerény méretű kötetet.

A fölvelt adatok közlése módját a következőkben ismertetjük. Egy-egy a szerzők, esetleg rendszők betűrendjébe állított könyvcím után jönek az eladására vonatkozó adatok, még pedig chronologiai egymásutánban. Minden egyes adat lehetőleg kiterjed az illető példány épsége, kötése, esetleges híres tulajdonosa s egyéb ismertető jeleinek sommás felsorolására, továbbá az árverező nevére, az eladásnak évet és hónapot feltüntető dátumára s végül az árára.

A mi az ekként összehordott adatok esetről-esetre leendő gyakorlati értékesítését illeti, nem hangsúlyozhatjuk eléggé a legnagyobb óvatosságot. Mert az árak kialakulásánál a legkülönbözőbb körülmények működhetnek közre. *Sterne* »Sentimental Journey« című munkájának első kiadása pl. kötve jelent meg s igen szép példányai 5—6 fontért kaphatók, néhány példány azonban borítékba fűzve is kiadásra került; egy ilyen, habár csonka s meglehetősen elpiszkolt példányért, 1903-ban 28 £-ot, tehát a rendes ár közel ötszörösét fizették. Egy XVII. századi biblia, mely-

nek különben alig néhány shilling az értéke, *Shakespeare* állítólagos autogrammjával ellátva, 1560 £-on kelt el. Föl nem vágott példányok pedig rendszeren 75%-nyi áremelkedést érnek el. Hogy a példány épsége mekkora szerepet játszik, mutatja *Bunyan* híres vallásbölcseleti munkája, *The Pilgrim's Progress* 1678-iki első kiadásáról feltalálható két adat. 1901-ben egy teljes, bár részben a szöveg tükréig megmetszett példány, a mely azonban a szerző, e kiadásban rendkívül ritka, rézkarczú arczképét tartalmazza, 1475 £-ot ért el, míg ugyane kiadás egy címlap s arczkép nélküli példányán 22 £-ért voltak kénytelenek túladni. Ne feledjük továbbá, hogy az árveréseket nem csupa egyforma ember látogatja, hanem a legkülönfélébb czélokát, hogy ne mondjuk rögeszméket hajhászó bibliománok is fölkeresik, a kiknek a saját, sokszor fölötte specziális és elszigetelt szempontjából egy-egy különben értéktelen kiadványnak óriási értéke lehet. Ha valaki például Napoleonra vonatkozó specziális gyűjteményt hord össze, úgy egy-egy ritkábban piacra kerülő plakett árát oly magasra fogja szöktetni, hogy ez az ár a könyv belső, reális értékével éppen nem áll arányban.

Befejezésül álljon itt néhány taláalomra kiragadott adat. Az angol s amerikai könyvgyűjtők előtt kivált a XVI. század nagy britt költőinek, első sorban *Shakespeare*-nek, eredeti kiadásai emelkedtek becsben. 1884-ben például *Shakespeare* 1623. évi folió kiadásának egy Roger *Payne* által bekötött példánya mindössze 590 £-ért kelt el, a mi elég szép ár ugyan, de teljesen eltörpül az 1899-ben fizetett 1700 £ s az 1901-en fizetett 1720 £ mellett, pláne ha tekintetbe vesszük, hogy a két utóbbi példány korántsem volt teljesen kifogástalan állapotban. Azóta az árakban ismét hanyatlás állott be: egy-egy erősen használt példány 1902-ben 1050 £-ért s 1904-ben 950 £-ért kelt el. Ha a század elejéről való adatokat vetjük össze, még szédületesebb az emelkedés: *King Lear* 1608-iki 4° kiadása például 1800-ban 2 £ 2 s-nyi nevetségesen csekély összegért volt kapható; 1894-ben egy másik példány 100 £-on kelt el, míg *Steevens* példányáért 1905-ben 900 £-ot is adtak. — Más, e korbeli kiadványok ára is rohamosan felszökött. *Spencer Fearie* *Queen-jének* 1590-iki kiadása például alig három lusztrum alatt 200%-kal emelkedett: 1889-ben egy példány 26 £-on kelt el, míg 1902-ben 75-öt fizettek érte. Szép áremelkedést mutatnak továbbá a modern költők *editio princeps*ei is; hogy csak egyet említsünk: *Dickens* *David Copperfieldjének* 1850-iki londoni kiadása pl. 1888-ban 2 £ 2 s-ért volt kapható, míg 1902-ben egy némileg defekt példány 30 £-ot ért el; ugyanekkor egy a szerző névaláírásával ellátott példánynak Amerikában 625 dollárért akadt vevője, a ki ekként a költő autogrammjáért 125 koronát fizetett.

Mindaz, a mit általánosságban, e munka útján megállapíthatunk, az, hogy a könyvek ára — minden ingadozás daczára — folyton emelkedik. Legjobban mutatják ezt pl. egyes Aldus Manutius műhelyéből kikerült nyomtatványok, melyek hosszú ideig sok könyvgyűjtő szenvedélyének legfőbb táplálékát képezték, de úgy tiz—tizenöt év óta — elég méltatlanul — teljes mellőzésben részesülnek s jelenlegi áruk mégis jóval magasabb, mint például a múlt század ötvenes és hatvanas éveiben. *Aristoteles* összes műveinek 1495—98-ban megjelent ötkötetes folio kiadása *Brunet* Manueljében például 300—350 frankon szerepel; *Livingston* adatai közül pedig a legújabb 1902-iki adat is ez összeg kétszeresét, 20 £-ot mutat, a mi az Aldinákkal szemben napjainkban dívó közömbösség mellett, még mindig elég tekintélyes összeg.

Ismertetésünket azzal az óhajtással zárjuk, vajha mentől előbb elkészülne a kontinensen tartott árverések összefoglaló árjegyzéke is, méltó párjával ezen amerikai méretekben tartott kiadványoknak.

Dr. Gulyás Pál.

Weisz Miksa: *Néhai dr. Kaufmann Dávid tanár könyvtárának héber kéziratai és könyvei. Összeállítja és ismerteti —.* Budapest 1906. Nyomatott Alkalay Adolf és fiánál Pozsonyban. 8-rét. 4, 199, 80 l. Ára?

A néhai dr. *Kaufmann* Dávid rabbiképzőintézeti tanárnak a Magyar Tudományos Akadémiába került gazdag zsidóvonatkozású könyv- és kéziratgyűjteményéről szóló, magyar címlappal és rövid előszóval ellátott, de különben német nyelvű katalógus minden szűkszávúsága mellett is elég kimerítő képet nyújt a szóbanforgó gyűjtemény rendkívüli gazdagságáról.

A könyvtár 594 kéziratot, 1066 héber könyvet, mintegy 600 judaikát, 47 bibliográfiai munkát, 258 kötet folyóiratot, 127 általános keleti munkát és 157 vegyes tartalmú művet tartalmaz. A nyomtatványok nagy része *Marco Mortara*, mantuai orthodox rabbi (1815—1894) híres gyűjteményéből került ki, míg az illuminált kéziratok java a *Trieste*-testvérek pádovai könyvtárából való. Jelen katalógusban csupán a kéziratok (A. csoport) s a héber nyomtatványok (B. csoport, külön lapszámozással), továbbá a spanyol judaikák (C. csoport) vannak tételenként felsorolva, míg a gyűjtemény többi állományáról a könyv szerzője csupán hozzávetőleges számszerű adatokkal s a legfontosabb 2—3 mű címével szolgál.

A kéziratgyűjteményről szóló jegyzék ismét 18 szakaszra oszlik. Ezek: I. Biblia. II. Exegesis. III. Nyelvészet és alaktani bibliamagyarázat (massora). IV. Szent hagyományok és törvénykezés (Halacha). V. Agada. VI. Kabbala. VII. Theologia és bölcsészet. VIII. Apologetika. IX. Hitszónoklattan. X. Történelem. XI. Ima-

könyvek. XII. Olasz rabbinusok gyűjteményes munkái. XIII. Levél-formulák. XIV. Mennyiségtan. XV. Gyógyászat. XVI. Költészet. XVII. Vegyesek és XVIII. Genizah-részletek.

Diszes kiállításánál fogva kitűnik az első csoport 14—16. száma alá foglalt három, Eszter könyvét tartalmazó pergamentekercs; köztük főleg a 39 cm. magas 14. számú tekercs érdemel figyelmet, melynek 16 szöveghasábját egy-egy virágfüzérekkel megrakott portálé kereteli. E portálék alján vonódnak végig az öt centiméter magas, tulajdonképeni szövegillusztrációk, míg felső részén egy-egy symbolikus alak fejezi ki a bekeretelt fejezetek uralkodó gondolatát.

Műtörténeti szempontból még érdekesebb a 77. sz. a. felvett négykötetes, kvadrátbetűkkel írt, Mischneh Thóra, melyen *Nathan b. Simeon ha-Levi* kölni miniátor 1295 április 26-tól 1296 szeptember 9-éig, tehát közel másfél évig dolgozott, sógora és meczenása, *Abracham b. Rabbi Berechja* számára, pazar képzelettel szórva be lapjait színesnél színesebb, az egész állat- s növényvilágra kiterjedő ornamentikával s finom kézzel dolgozva ki az egyes részeket bevezető, egész jeleneteket ábrázoló kompozíciókat.

Miniált kéziratokban leggazdagabb az imakönyvek csoportja. Megemlítjük közülök a 374/II. számú kétkötetes, pergamenre írt Machsort, melyet *Schalom b. Salomo* olasz zsidó készített 1484-ben s a mely ornamentikájának friss színeivel, gazdag aranyozásával az e nemű emlékek legszebbjei közé sorozható. Az arabeszkek, rozetták finom kivitele által válik ki egy másik, ugyancsak olasz eredetű Machsor (880/II. sz. a.), mely 1481-ben fejeztetett be Pesaróban. Végül említésre érdemes több Németországban készült ünnepi imakönyv a XIV.—XV. századokból, melyek sorából a 387-ik számú nagy méreteivel (32·5×22 cm lapnagyság) s képeinek szabadabb elrendezésével tűnik ki; kár, hogy befejezetlen.

Képeinek kevert stílusánál fogva említjük meg a különben meglehetősen rossz állapotban fennmaradt 422. számú Pesachhaggadát, a XIV. század második feléből, melynek freskoszerű képei, egyrészt a veronai *Altichieró*tól kiinduló felsőolaszországi miniatura-festészetre, másrészt pedig naturalisztikus díszítő elemei s a háttér gazdag mustrázása a francia-flamand iskolára utalnak s valószínűleg valamely olasz-francia határvárosban készültek.

Goldziher Ignácznak az akadémia április 23-iki ülésén felolvasott könyvtárismeretése szerint¹ a kéziratok között, több, tudományos szempontból is fölöttébb becses unikum található. Ilyen p. o. a 280. számú filozófiai munka, *Juszuf al-Baszir* (XI. sz.) tollából, mely a mu'tazilita-tételek ismeretére nélkülözhetetlen forrás. Ilyen továbbá *Juszuf ibn Aknin* kommentárja a Pirké-Aboth nevű misnah-traktátusról (130. sz.) s végül egy *hungari-*

¹ V. ö. Akadémiai értesítő 197. füz. 1904. május 306—314. ll.

kum: Buda visszavételének egy szemtanútól héber nyelven írt elbeszélése (349. sz.), mely számos érdekes részletet tartalmaz.

A mi a zsidónyelvű nyomtatványok gyűjteményét illeti, állományának legbecsesebb részét főként a XVI—XVII. századi, jobbra olasz földi, nem egyszer rendkívül ritka nyomtatványok s néhány inkunabula képezi.

Ez utóbbiak közül főlemlítjük, mint a gyűjtemény legrégibb darabját, az 1477-ben Nápolyban megjelent s igen ritka »Kethúbim, Thilim i(m) p(eres) Redak, Mislé i'm p(eres) R(abbi) Emanuel b(en) R(abbi) Jákob, Ijobi(m) p(eres) Ralbag wesáar im p(eres) Rasi« című ivrétű nyomtatványt (73. lap 935. szám); továbbá egy Soncino Józua Salomon soncínói sajtójából 1485 szeptember havában kikerült Machzór (38. l. 464. sz.); egy ugyane könyvnyomtató nápolyi műhelyében 1492 május 8-án elkészült Misszájothot (45. l. 567. sz.); s végül Günzenhäuser József által Nápolyban 1489 nov. 18-án kiadott »Szepher choboth ha-Lebabeth« című művet (21. l. 262. sz.) s Alcantansi Lázár lisszaboni sajtójából 1489 nov. 29-én kibocsátott Abudarhamot. (1. l. 1. sz.)

A könyvtárban néhány igen ritka, pergamenre nyomtatott mű is szerepel. Ilyenek pl. »Szeder tephilah Keminhoy bené Rómi« Bologna, 1537, 12° (48. l. 601/I. sz.) és egy Velenczében, a mohácsi vész évében nyomtatott, tizenkettedrétű Machzór (38. l. 465. sz.)

A XVI. századból — *Goldziher* szerint — 136 héber nyomtatvány van a gyűjteményben, melyek nagy része az itáliai zsidó nyomdászat emlékei. Számszerint e sajtótermékek közül 54 Velenczéből, 18 Mantuából, 16—16 Riva di Trentóból és Konstantinápolyból, 5—5 Ferrarából, Salonikiból és Krakkóból, 4—4 Cremona- és Bolognából, 3 Sabionettából, 2 Fanóból, 1—1 Nápoly-, Puaro-, Soncino-, Verona-, Drinápoly-, Bâsel- és Breisgauból való, míg öt db olaszországi nyomtatványon megjelenésük helye nincs feltüntetve.

A könyvek értékét fokozza az a körülmény, hogy nagy részük több kiváló tudós időleges tulajdonában lévén, számos rendkívül becses széljegyzetet, glosszát is tartalmaz. *Spectator.*

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SEMLÉJE.

Deutsche Literaturzeitung. XXVII. évfolyam. 1. szám (1906. január 6.): *Verzeichnis der laufenden Zeitschriften der freiherrlich Carl von Rodschildschen öffentlichen Bibliothek in Frankfurt a. M.* — *3. szám* (január 20.): *M. Polk, Catalogue of the Library of the Bureau of Government Laboratories.* — *4. szám* (január 27.):

G. *Wustmann*, Geschichte der Leipziger Stadtbibliothek. 1. Hälfte. — 5. szám (február 3.) I. *Bédier* et M. *Rocques*, Bibliographie des travaux de Gaston Paris. — 6. szám (február 10.): *Jahrbuch* der deutschen Bibliotheken. 4. Jahrg. — 8. szám (február 24.): T. K. *Abbott*, Catalogue of fifteenth-century books in Library of Trinity-College, Dublin and in Marsh's Library, Dublin. — 9. szám (márczius 3.) Vollständiges *Verzeichnis* der von der Firma F. A. Brockhaus in Leipzig seit dem Jahre 1873 bis zu ihrem hundertjährigen Jubileum im Jahre 1905 verlegten Werke. — 10. szám (márczius 10.): *Library of Congress*. Report of the Librarian of Congress and Report of the Superintendent of the Library Buildings and Grounds for the fiscal year ending June 30, 1905. — 11. szám (márczius 17.): G. *Zedler*, Das Mainzer Catholicon (K. Haebler). — *Katalog* einer hervorragenden Bibliothek deutscher Literatur der klassischen und romantischen Periode. — 12. szám (márczius 24.): *Katalog* der Handschriften der Universitäts-Bibliothek zu Leipzig. VI. Die lateinischen und deutschen Handschriften. III. R. Helssig, Die juristischen Handschriften.

La Bibliofilia. VII. *évfolyam* 10. szám (1906. január): Leo S. *Olschki*, Les cartes à jouer du XIVe au XXe siècle. — Leonardo *Olschki*, Le contese intorno a Cecco d'Ascoli. — *Documenti circa la persecuzione dei libri ebraici a Venezia*. — Hugues *Vaganay*, Amadis en français. Essai de bibliographie. (Befejező közlemény.) — 11—12. szám (február—márczius): C. *Lozzi*, Le feste dei Comuni italiani e in ispecie del Santo patrono di Ascoli e del tremuoto. (Befejező közlemény.) — E. *Vajna de Pava*, Di un codice della Collezione del Comm. Leo Olschki contenente la *Sfera* del Dati e altre opere italiane dei secoli XIV e XV e di un codice Laurenziano contenente la *Sfera* di Andalò di Negro. — G. *Boffito*, Saggio di bibliografia aeronautica italiana. Cenni storici e ristampa di un rarissimo trattato d'aeronautica antica. — Enrico *Celani*, Dediche, postille, dichiarazioni di proprietà ecc. nei libri a stampa della R. Biblioteca Angelica di Roma. (Folytatólagos közlemény.) — **Allandó rovatok:** Vendite pubbliche. — Notizie.

Le Bibliographe Moderne. IX. *évfolyam* 5—6. szám (1905. szeptember-december): Henri *Stein*, La place de la science dans les bibliothèques françaises. — Dr. P. *Dorveaux*, Historique de la bibliothèque de l'École de pharmacie de Paris. — Marius *Barroux*, Analyse du premier registre des archives de l'École de pharmacie. — Georges *Bourgin*, Les archives pontificales et l'histoire moderne de la France. — C. *Oursel*, A propos de la réorganisation des bibliothèques et des archives. — P. *Arnauld*, Inventaire de la librairie du château de Blois en 1518. (Folytatólagos közlemény.) — Chronique des archives: Autriche-Hongrie. Belgique. France. Pays-Bas. — Chronique des bibliothèques: Belgique.

France. Grande-Bretagne. Suisse. Turquie. Reproductions de manuscrits. — Chronique bibliographique. Un institut bibliographique. Une soi-disant bibliographie historique de la pharmacie. Les recueils de fac-similés de chartes. Bibliographie juridique italienne. Le dépôt légal français. Histoire de l'imprimerie. — Comptes rendus et livres nouveaux: A. d'Hoop, Inventaires sommaires des Archives de l'État en Belgique; Inventaire général des Archives ecclésiastiques du Brabant. Tome I. (H. S.) G. Durville, Catalogue de la Bibliothèque du Musée Thomas Dobrée. Tome I. (H. S.) M. Dewey, Library of Congress, A. L. A. Catalog. (H. S.) V. Chauvin, Bibliographie des ouvrages arabes ou relatifs aux Arabes publiés dans l'Europe chrétienne de 1810 à 1885. Tomes VIII—IX. (H. S.) — Manuel universel de la littérature musicale. Tomes II—V. (H. de C.) M. Pellechet, Catalogue général des Incunables des Bibliothèques publiques de France (H. S.) A. Claudin, Histoire de l'Imprimerie en France au XVe et au XVIe siècle. Tome III. (H. S.) — Table des Matières.

Mitteilungen des Österr. Vereins für Bibliothekswesen.

IX. *évfolyam* 5. szám (1905. december 30.): R. F. Arnold, Ein verschollenes Buch. — A. Schubert, Ziffern und Streiflichter zu einigen die k. k. Bibliotheksbeamten betreffenden Standesfragen. — S. Frankfurter, Unrichtiger Büchertitel. Literarische Besprechungen: Konrad Haebler, Typenrepertorium der Wiegendrucke. (A. Goldmann.) A. Keysser, Das Bibliothekswesen als Gegenstand der öffentlichen Verwaltung. (Kaukusch.) Frederic Jessel, A bibliography of works in English of playing cards and gaming. (C—ll.) — X. *évfolyam* 1. szám (1906. január-március): F. Eichler, Moderne Bibliotheksbauten. — F. Menčík, H. G. Bretschneider und G. van Swieten. Ein Beitrag zur Geschichte der Universitäts-Bibliothek in Lemberg. — O. Schlüssel von Fleschenberg, Zur Bibliographie der tirolischen Literatur des 18. Jahrhunderts. I. — Literarische Besprechungen: Veröffentlichungen der Gutenberg-Gesellschaft. I—IV. (Hübl). III. Publication der österreichischen Exlibris-Gesellschaft. (H. R.) I. Herbert Slater, How to collect books. Hugó Hayn, Vier neue Kuriositäten-Bibliographien. (G—g.) — Állandó rovatok: Aus österreichischen Bibliotheken. Vereins-Nachrichten. Personal-Nachrichten. Vermischte-Nachrichten.

Revue des bibliothèques. XVI. *évfolyam* 1—2. szám (1906. január-február): Georges Bourgin, Inventaire analytique et extraits des manuscrits du »Fondo Gesuitico« de la »Biblioteca nazionale Vittorio Emanuele« de Rome, concernant l'Histoire de la France (XVIe—XIXe siècles). — Bibliographie: Henri Clouzot, Nouvelles notes pour servir à l'histoire de l'imprimerie à Niort et dans les Deux-Sèvres. (Léon Dorez.) Alphonse Farrault, Bibliographie des livres, revues et périodiques édités par Léon Clouzot. (Léon Dorez.)

Albert Roux, *Recherches sur l'imprimerie à Montbéliard depuis ses origines jusqu'à la réunion de Montbéliard à la France en 1793*, suivies d'un Catalogue des impressions montbéliardaises de 1587 à 1793. (Léon Dorez.) Ad. van Bever, *Essai de bibliographie d'Agrippa d'Aubigné*, suivi de cinq lettres inédites de Prosper Mérimée. (Léon Dorez.) Kamalu'd-din Ahmad and Abdu'l Muqtadir, *Catalogue of the arabic and persian manuscripts in the library of the Calcutta Madrasah*. (I.-B. Ch.) — *Chronique des Bibliothèques: Allemagne. — France. — Italie. — Pays-Bas.*

Rivista delle Biblioteche e degli Archivi. XVI. *évfolyam* 10—12. szám (1905. október-december): Leontina Solarì, La biblioteca di Grenoble. — Ernesto Lasinio, Ancora per la biblioteca di Settimo. — I. Masetti-Bencini, Neri Capponi: Note biografiche tratte da documenti. (Befejező közlemény.) — Francesco Baldasseroni, és Paolo D'Ancona, La biblioteca della Basilica fiorentina di San Lorenzo nei secoli XIV e XV. — XVII. *évfolyam* 1. szám (1906. január): Arnaldo Bonaventura, Saggio di una bibliografia del violino e dei violinisti. — Libri nuovi: Frank Johannes, Der Leihbetrieb der öffentlichen Bibliotheken und das geltende Recht. (En. R.) Sabbadini Remigio, Le scoperte dei codici latini e greci nei secoli XIV e XV. (En. R.) Giornale della Società Asiatica Italiana, vol. XVIII. G. Ludwig, P. Molnenti: Vettore Carpaccio; La vita e le opere. (Ettore Romanello.) Volpicella Luigi, Gli stemmi nelle scritture dell'Archivio di Stato in Napoli. D'Hoop Alfred, Inventaire général des Archives ecclésiastiques du Brabant. Tom. I. Églises collégiales. Setti Giovanni, La Grecia letteraria nei »Pensieri« di Giacomo Leopardi. — Állandó rovatok: Notizie.

The Library Journal. 31. kötet 1. szám (1906. január): Alice B. Kroeger, Reference books of 1905. Third supplement to the A. L. A. »Guide to reference books.« — E. E. Allen, Library work for the blind. — Robert H. Whitten, Special libraries. — Theodosia Macurdi, F. H. Whitmore, Mary L. Lamprey, Methods of book buying. — Report of the librarian of Congress. — Bibliographical Society of Chicago. — Interstate meeting of Southern Librarians. — Emma L. Adams, Bulletin work of the Plainfield. (N. I.) Public Library. — Louise Russel, Carnegie Free Library, Alliance, O. — Service of the Public Library. — Is a library a monument? — Italian literature in American libraries. — 2. szám (február): Mary L. Titcomb, How a small library supplies a large number of people with books. — L. E. Stearns, An innovation in library meetings. — Asa Wynkoop, Library legislation in 1905. — Ontario Library Association. — Proposed prohibition of importation of copyright books. — American Library Institute. — Andrew Carnegie's gifts for library purposes, 1905. — »For information only.« — Carnegie institution grants. — Atlantic city library meeting. — Supervision

of libraries in Iowa State Institutions. — 3. szám (márczius): E. C. Richardson, The library in the Community. — Elizabeth D. Renninger, The organization of a library in a small town. — W. C. Lane, Opportunities for bibliographical work. — The Public Library's aim in bookbinding. — Carnegie library gifts. — A. E. Bostwick, Free mail transmission of library books. — »The Pseudonyms« discuss the universal catalog. — Bill for a library post. — The Library of the New-York Metropolitan Museum of Art. — Reviews: R. M. James, Descriptive Catalogues of Manuscripts. (Wm. Warner Bishop.) — Állandó rovatok: Editorials. — American Library Association. — State Library Commissions. — State Library Associations. — Library Clubs. — Library School and Training Classes. — Library economy and history. — Gifts and requests. — Practical notes. — Librarians. — Cataloging and classification. — Bibliography. — Notes and queries.

Zeitschrift für Bücherfreunde. IX. évfolyam 1905/1906. 10. füzet (1906. január): Alex L. Romdahl, Die Illustrationen in Stephan Arndes Bibel 1494 und andere Lübecker Holzschnitte. — R. Schapire, Das Horarium von Chantilly. — Alfred Hagelstange, Erhard Schöns Titelholzschnitt zum Nativität-Kalender des Leonhard Reymann. — Hugo Oswald, Die Künste bei Schillers hundertstem Todestag. Eine Bibliographie. — E. Fischer von Roeslerstamm, Die Autographensammlung Alexander Meyer Cohn. — Hans Schmidkunz, Bibliothek und Öffentlichkeit. — P. Mitzschke, Das Eisenbartlied in Frankreich. — 11. füzet (február): Leopold Hirschberg, Franz Graf Poggi I. — Leo Jordan, Das Verleihen von Büchern im Mittelalter. — Fedor von Zobeltitz, Zwei alte Stammbücher. — K. E. Graf zu Leiningen-Westerburg, Neue Exlibris-Literatur. — 12. füzet (márczius): Leopold Hirschberg, Franz Graf Poggi II. — Erich Ebstein, Ein Beitrag zu Chr. D. Grabbes Krankengeschichte. — K. E. Graf zu Leiningen-Westerburg, Exlibris von Bühnengehörigen. — Paul Trommsdorff, Das Auskunftsbureau der deutschen Leihbibliotheken. — Állandó rovat: Chronik.

Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXIII. évfolyam 1. szám (1906. január): K. Kunze, Die Stettiner Stadtbibliothek. — I. Flemming, Die neue Sammlung abessinischer Handschriften auf der königlichen Bibliothek zu Berlin. — Eilh. Wiedemann, Ueber Photographie von Handschriften und Drucksachen. — O. Clemen, Bibliographica zur Reformationsgeschichte. I. II. — Literaturberichte und Anzeigen: Paul Hinneberg, Die Kultur der Gegenwart, ihre Entwicklung und ihre Ziele. Teil I. Abt. 1. Abt. 4. Abt. 8. (P. S.) Trübners Minerva. Jahrbuch der Deutschen Bibliotheken. IV. Jahrg. Johannes Franke, Der Leihbetrieb der öffentlichen Bibliotheken und das geltende Recht. (K. Schulz.) Konrad Haebler, Typenrepertorium der Wiegendrucke. Abt. 1.

(E. Voulliéme.) — 2. füzet (február): Ch. W. *Berghoefer*, Gesamtkatalog und einheitlicher Zetteldruck. I. — B. *Bess*, Ugyanez. II. — Walther *Schultze*, Ugyanez. III. — G. A. *Crüvell*, Die niederösterreichische Reformationsdruckerei. — Literaturberichte und Anzeigen: Otto Hartwig, Aus dem Leben eines deutschen Bibliothekars. (A. Hortzschansky.) Johannes Ficker und Otto Winkelmann, Handschriftenproben des sechszehnten Jahrhunderts nach Strassburger Originalen. Bd. II. (Karl Schorbach.) Paul Heitz u. Konrad Haebler, Hundert Kalender-Inkunabeln. Isak Collÿn, Ettbladstryck från femtonde Århundradet. I., II. köt. Karl Schorbach, Seltene Drucke in Nachbildung. IV. Bd. Laurin. (Ernst Voulliéme.) Alfred Goetze, Die hochdeutschen Drucker der Reformationszeit. (Johannes Luther.) — 3. füzet (márczius): P. *Schwenke*, Der sächliche Etat der Bibliotheken und die Kataloge. — Carl *Curtius*, Ueber einige Balhornsche Drucke in der Stadtbibliothek zu Lübeck. — O. *Clemen*, Bibliographica zur Reformationsgeschichte III. IV. — Ein neuer Bücherhalter. — Literaturberichte und Anzeigen: Max Herrmann, „Ein feste Burg ist unser Gott“ Vortrag. (Johannes Luther.) Annales de la Société Jean-Jacques Rousseau. Tome I. (Alfred Schulze.) — Állandó rovatok: Kleine Mitteilungen. Umschau und neue Nachrichten, Antiquariatskataloge. Personalmeldungen. Neue Bücher und Aufsätze zum Bibliotheks- und Buchwesen. Zusammengestellt von Adalbert *Hortzschansky*.

A MAGYAR BIBLIOGRAFIÁI IRODALOM AZ 1906. ÉV ELSŐ NEGYEDÉBEN.

Összeállította: HORVÁTH IGNÁCZ.

BIBLIOGRAPHIA, Társadalomgazdaságtani —. I. évf. 1905. szeptember. Budapest, 1905. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 1003—1048 l.

— Ugyanaz. I. évf. 1905. október. Budapest, 1905. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 1051—1088 l.

— Ugyanaz. I. évf. 1905. november—december. Budapest, 1905. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 1091—1152 l.

— Ugyanaz. II. évf. 1906. január. Budapest, 1906. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 1—48 l.

— Ugyanaz. II. évf. 1906. február. Budapest, 1906. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 53—102 l.

— Ugyanez. II. évf. 1906. márczius. Budapest, 1906. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 105—164 l.

BIBLIOTECA del circolo letterario di Fiume. Fiume, 1906. Mohovich Emőd kny. 8-r. 45 l.

BIBLIOTHEKSKATALOG des militärwissenschaftlichen und Kasinovereins in Kolozsvár (Klausenburg). Kolozsvár, 1906. Gámán J. örököse. 8-r. 84, 4 l.

BIKÁDI MIHÁLY. Az orosházi m. kir. polg. fiúiskola Eötvös-köri könyvtárának betűsoros jegyzéke. Orosháza, 1905. G. Szabó Lajos kny. 8-r. 20 l.

BÜCHERKATALOG. Angelegt im Oktober 1905. Temesvár, 1905. Csendes Lipót. 8-r. 120 l. (Offiziersbibliothek des k. u. k. Korpsartillerieregiments Nr. 7.)

CZÍMJEGYZÉKE, A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem könyvtárának —. XXIX. 1904. évi gyarapodás. Budapest, 1905. M. kir. tud.-egyetemi nyomda. 8-r. XIX, 228 l.

FARKAS ISTVÁN — SZÜCS LAJOS. A komáromi iparos ifjúság önképző egyesülete könyvtárának könyvjegyzéke és mutatója. Összeállították: —. Kiadja a választmány, Komárom, 1906. Spitzer Sándor kny. 8-r. 23 l. Ára 20 fillér.

GYÖRY TIBOR. A magyar orvosi irodalom 1904. Összeállította —. Budapest, 1905. Pesti Lloyd-társulat könyvnyomdája. 8-r. VI, 120 l.

HELLEBRANT ÁRPÁD, Repertorium. (Irodalomtörténeti Közlemények. 1905. XV. évf. 4-ik füzet. 395—396 l.)

JEGYZÉKE, A »Besztercebányai evang. egyesület« »Halassy Gyula könyvtár«-a magyar osztályának —. Besztercebánya, 1906. »Hungaria« kny. 8-r. 31 l. Ára 30 fill.

JEGYZÉKE, A magyarországi iskolákból kitiltott könyvek és térképek —. 1868—1905. Budapest, 1906. M. kir. tud.-egyetemi ny. 8-r. 23 l.

JEGYZÉKE, A nagyenyedi kaszinó könyvtári —. Nagyenyed, 1906. Nagyenyedi nyomda és papíráruháza r.-t. 8-r. 61 l.

JEGYZÉKE, Udvarhelykörü Dávid Ferenc-egylet könyvtárának —. Székelyudvarhely, 1905. Becsek D. fia kny. 8-r. 19 l.

KATALOG der Offiziersbibliothek des k. u. k. Infanterieregimentes Wilhelm I. Deutscher Kaiser und König von Preussen No 34. Kassa, 1906. Koczáni Béla kny. 8-r. 60 l.

KATALOG, Kurzgefasst, — der Schülerbibliothek des evangelischen Obergymnasiums A. B. Nagyszeben (Hermannstadt) 1905. Nagyszeben. 1905. Krafft V. kny. 8-r, 51 l.

KTADVÁNYAI. A királyi magyar természettudományi társulat folyóiratai és — 1841-től 1905. év végeig. Budapest, 1906. Pesti Lloyd-társulat könyvsajtója. Kis 8-r. 35 l.

KOLLÁROV M. ISTVÁN. Az orosházi m. kir. állami polgári fiúiskola ifjúsági könyvtárának jegyzéke. Orosháza, 1905. G. Szabó Lajos kny. 12-r. 18 l.

KÖNYVEK, Új. (Századok. 1906. 1. füzet, január 90—92 l.; 2. füzet, február 184—186 l.)

KÖNYVEK, Új magyar —. (Budapesti Szemle. 1906. február. 350. sz. 318—320 l. 1906. márczius. 351. sz. 479—480 l. 1906. április. 352. sz. 159—160 l.)

KÖNYVJEGYZÉKE, A magyarországi kereskedelmi utazók egyesülete családi könyvtárának —. Budapest, 1906. Pesti Lloyd-társulat kny. 8-r. 18 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A magyar társaskör könyvtárának —. Nagyszentmiklós, 1905. Wiener N. kny. 8-r. 11 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A magyar vasúti és hajózási klub szakkönyvtárának betűrendes —. Budapest, 1906. Thalia kny, 2-r. 4 l. (Melléklet a »Vasúti és Hajózási Hetilap« 1906. márczius 31. számához.)

KÖNYVJEGYZÉKE, A miskolci polgári egyesület olvasó-könyvtárának —. 1906. Miskolc, 1906. Szelényi és Társa kny. 8-r. 46 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A selmecbányai m. k. bányászati és erdészeti főiskola kézi könyvtárának —. Selmecbánya, 1905. Joerges Ágost özvegye és fia. Nagy 8-r. 31 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A soproni kaszinó-egyesület —. 1906. Sopron, 1906. Romwalter Alfréd kny. 8-r. 216, 2 l. Ára 1 kor.

KÖNYVJEGYZÉKE, Végvár község népkönyvtárának —. 1906. Kner Izidor kny. 8-r. 8 l.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A budapesti ág. ev. főgimnázium Arany János körének betűrendes —. 1905. Budapest, 1905. Müller Károly kny. 8-r. 56, 2 l.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A »Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület —. Budapest, 1906. Nagy Sándor kny. 8-r. 7 l.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A »Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület« —. Budapest, 1906. Nagy Sándor kny. 8-r. 4 l.

KUMLIK EMIL. Pozsony szab. kir. város közkönyvtárának címjegyzéke, Pozsony, 1906. A katolikus irodalmi részvénytársaság könyvnyomdája. 8-r. XV, 349, 2 l.

LELTÁRA, Az ungvári társaskör ABC —. Ungvár, 1905. Székely és Illés kny. 8-r. 55 l.

PÓTLÉK, I. sz., a debreczeni kereskedelmi és iparkamara könyvtárjegyzékéhez. Debreczen, 1906. január 1. Debreczen, 1906. Városi könyvnyomda. 8-r. 14 l.

STATUTEN für die Regimentsbibliothek. Pozsony, 1905. Alkalay Adolf és fia kny. 8-r. 7 l. (K. u. k. Korpsartillerieregiment Erzherzog Albrecht Nr. 5.)

SZABÁLYZATA, Az országos paedagógiai könyvtár és tanszermúzeum szervezeti —. Budapest, 1906. Egyetemi nyomda. Nagy 4-r. 7 l.

SZAKBEOSZTÁSA, Pozsony szab. kir. város közkönyvtárainak —. Pozsony, 1906. A katolikus irodalmi részvénytársaság könyvnyomdája. 2-r. 1 levél.

WEISZ MIKSA. Néhai dr. Kaufmann Dávid tanár könyvtárának héber kéziratai és könyvei. Összeállítja és ismerteti —. Budapest, 1906. Alkalay Adolf és fia kny. 8-r. 199, 80 l.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Br. Radvánszky Béla †. A magyar tudományosságot érzékeny veszteség érte br. *Radvánszky* Béla május hó 2-án bekövetkezett gyászos elhunytával. Vele történeti multunk lelkes kutató munkása s mások tudományos törekvéseinek agilis pártfogója szállt sírba. Közel negyven esztendőre terjedő irodalmi munkássága főként hazánk művelődéstörténeti emlékeinek felkutatására, kiadására s rendszeres feldolgozására irányult s e tekintetben különösen »Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században«, valamint »Házi történelmünk emlékei« cz. munkái bírnak kiváló jelentőséggel, bár irodalomtörténeti dolgozatai, köztük Rimay János munkáinak kiadása is számos eddig ismeretlen adattal gyarapították a tudományt. Néhai br. *Radvánszky* Béla ezen történelmi és irodalomtörténeti kutatásai mellett, melyek bővebb méltatása meghaladja folyóiratunk keretét, hazánk múzeum- és könyvtár-ügyével is behatóan foglalkozott, a miről 1881-ben, mint a M. N. Múzeum ügyeinek megvizsgálására kiküldött országos bizottság jegyzője, egy terjedelmes, számos gyakorlati s tudományos szempontból egyaránt értékes megfigyelésben, tanácsban bővelkedő memorandum kidolgozásával tett tanúságot. E dolgozat, mint a M. N. Múzeum hivatalos közlönyében, folyóiratunkban¹ látott napvilágot. A könyvészet iránti érdeklődésének tanujele továbbá folyóiratunk egy másik évfolyamában² közzétett tanulmánya *Bod* Péter könyvtáráról, melynek eredeti jegyzéke a bárói család sajkókazai levéltárában őriztetik.

Br. *Radvánszky* Béla mint könyvgyűjtő is elismerést érdemel; bár nem volt bibliofil a szó azon értelmében, hogy a könyvet annak könyvészeti értékeért becsülte volna, mint történeti kutatásainak nélkülözhetetlen segédeszközt azonban szorgalmasan gyűjtötte a hatvanas évek eleje óta, közel kétezer koronát áldozván évenként könyvtára gyarapítására. Elhunytakor gyűjteménye mintegy 14.000 kötetre volt tehető s vagy száz darab, históriai vonatkozású régi magyar nyomtatványt is tartalmazott. Jellegét a hazai s külföldi, de a magyar történelemmel kapcsolatos érdekű, okmánytárak, kritikai forráskiadások, család- és heraldikai dolgozatok gazdag sorozata adta meg, melyek ily teljes gyűjteménye kevés magánkönyvtárban található fel s nem egy közkönyvtárnak is igaz díszére válnék.

¹ 1881. évf. 31—63 ll.

² 1884. évf. 58—86 ll.

A Hiteles helyek levéltárainak orsz. főfelügyelősége. Ő cs. és ap. kir. felségének Bécsben 1906. márcz. 28. kelt legfelsőbb elhatározása értelmében a nmélt. v. és k. o. minisztérium 1533 eln. sz. a. kiadott rendeletével szabályozta a hiteles helyek levéltárai fölött gyakorlandó felügyeleti jogát. E szabályzat 2. §. a értelmében e felügyelet célja időközönként meg-cztendő vizsgálat útján biztosítékot és megnyugvást szerezni a felől, hogy a levéltárak oly helyiségben őriztetnek, melyek tűzveszélytől s nedvességtől kellően meg vannak óva és minden tekintetben teljes biztonságot nyújtanak, rendben tartatnak s hivatalos és tudományos használatuk nehézségeibe nem ütközik. A felügyeletet a v. és k. o. miniszter a hiteles helyek levéltárainak országos főfelügyelője útján gyakorolja akit a miniszter előterjesztése alapján, három évi időtartamra, Ő felsége nevez ki. A főfelügyelő alá van rendelve egy felügyelő, akit a miniszter nevez ki ugyanazon három évi időtartamra. A főfelügyelőség hatásköre egyrészt a levéltárak használhatósága és megbízhatósága érdekében szükséges intézkedések megállapítása végett megindítandó tárgyalásokra, másrészt azok helyszíni megvizsgálására terjed.

Ő felsége f. é. márcz. hó 28-án kelt legfelsőbb elhatározásával a hiteles helyek levéltárainak főfelügyelőjévé Kollányi Ferencz jaáki apátot, a M. Nemz. Múzeum Széchényi Orsz. könyvtárának igazgató-örét méltóztatott kinevezni.

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetsége 1906. évi közgyűlése május 24-én zajlott le a Magyar Nemzeti Múzeum disztermében. *Wlassics* Gyula v. b. t. t. elnök, a nagy számban egybegyűlt közönség előtt, magas szárnyalású kulturpolitikai beszéddel nyitotta meg a közgyűlést, melynek eszmemenetét a következőkben ismertetjük.

Wlassics beszéde elején a hazafiúi fájdalom igaz hangján emlékezett meg az elmúlt esztendő szomorú politikai eseményeiről, melyek ha nem is akadályozták meg, legalább is késleltették a múzeumi és könyvtári ügy természetes fejlődését; majd hálás szavakkal méltatta Ő Felsége, érdemeit »a ki a legszebb babért fonta homloka köré, midőn igazán királyi érzelmével a nemzetet magához ölelte, és most a nemzet magyarányú haladásának útja ismét nyitva áll. A béke napjaiban azonban — teszi hozzá — senkinek sem szabad. megfeleledkezni azokról, a miket a megpróbáltatás idején tanultunk«. Megtanultuk pedig azt, hogy nemzeti erőnk több oldalról megerősítésre szorul. E megerősítés legcélravezetőbb módja a nemzet értelmi és erkölcsi jellemének tökéletesítése lévén, a népműveltség fejlesztésére kell törekednünk. Annnyival is inkább, mert »cselekvő politikánk vezéreszméje is az, hogy a nép legszele-sebb rétegeit a magyar alkotmány joggal rubázza fel.« A műveltség általánosításának e nagy és nemes munkájában az orsz. szövetségben egyesült kultur-tényezőknek is szép feladat jutott osztályrészül.

»A népművelési eszközök sorozatában a felnőttek művelésének folyto-nossága a leghatalmasabb tényező. Az ingyenes népoktatást, az ifjúsági könyvtár közművelődési értékét a népkönyvtárakkal és a különféle tanfolyamokkal tudjuk csak igazán fokozni. A leghatalmasabb nemzetek Amerika, Anglia, Franciaország, a német birodalom államainak ezen irányú munkájából érde-kes adatokat ismerünk, melyek igazolják, mily fontosságot tulajdonítanak a

feelnőtt társadalom művelési eszközeinek. Milliókra megy azok száma, kik a felnőttek számára rendezett tanfolyamokon vesznek részt és százazrekre megy a tanfolyamok száma évenként.

Annak az eszmekörnek, melyet a paedagógiai irodalomban ma kultur-szocializmusnak vagy szociális kulturának neveznek, teljes odaadással kell szolgálatára állnunk . . .

Éreznünk kell, uraim, hogy a népkönyvtár ügye, mely gondozásunkra van bízva, fontosságban az idők fejlődésével mindig csak nagyobb súlyra emelkedik. Az értelmi és erkölcsi jellem jórészt a szellemi táplálékból alakul ki. Ezért nem az a főkérdés, *hányan olvassák* népkönyvtárainkat, de a *nép-műveltség összértékére az a döntő, hogy hány olvasónál emelkedett az olvasás folytán az értelmi és erkölcsi jellem színvonala* . . . Ezért nekünk azokról a módokról és eszközökről is kell gondoskodnunk, melyek azt biztosítják, hogy az *olvasás* haszonnal is járjon. Csak akkor tudok örülni az analfabeták kevesbedésének, ha az, a ki nem *analfabéta, tud is olvasni*. Betűt ismerni nem elég. Jól mondja egy paedagógiai író, hogy »az a ki nem analfabéta, nem mindig tartozik egyúttal az olvasni tudók közé is, a ki nem tartozik ezek közé, csak abban különbözik a többi analfabetától, hogy ismeri a betűket, talán le tudja írni a nevét.«

A legelsőrendű feladat tehát az, hogy a népiskola és az ifjusági könyvtár tanítsanak meg olvasni, mert a népkönyvtár is csak így jár értelmi haszonnal. A népkönyvtárnál pedig a főszempont az legyen, hogy minél tökéletesebb és minél tanulságosabb könyvek álljanak rendelkezésre. Ezért tartom életbevágó ügynek azt, hogy legnevesebb íróink és tudósaink ne tartsák színvonaluk alatt álló feladatnak az ifjusági és népkönyvtárakba műveket írni, vagy legalább, ha maguk épen nem tudnak népies irányban írni, megbízható anyagot szolgáltatassanak azoknak, a kik azt népiesen feldolgozni tudják . . .

Nagyobb gondot kell arra is fordítanunk — hogy a Könyvtáraknak *felhasználását* minél nagyobb nyilvánossággal ellenőrizzük. Statisztikát vezetünk arról és népkönyvtárainknál is megkezdjük annak gyűjtését, hogy mely írókat, mely könyveket kedveli leginkább az olvasóközönség. Ebből képet alkothatunk magunknak arról, hogy mi képezi az olvasóközönség legelterjedtebb szellemi táplálékát, de egyúttal levonhatjuk a tanulságot. Résen kell lennünk, hogy az esetleges téves vagy túlságosan egyoldalú kedvteléseket ellensúlyozzuk és jóakarató tanácscsal, vezetéssel más irányba tereljük az olvasóközönség figyelmét. Én nagyon gyönyörködtem abban, a mit a »Literarisches Echo«-ban nemrég olvastam. Ezen lap szerkesztősége csaknem évenként a nagy kölcsönkönyvtárakhoz fordul azzal a kérdéssel, hogy mely szépirodalmi műveket keresik leginkább? Csaknem kétszázra terjedő kölcsönkönyvtár statisztikája állott 1905-ben a szerkesztőség előtt és kitűnt, hogy a »Götz Krafft«-ot olvasták legtöbben. Erre a német sajtó — mondhatnám csaknem minden közege — foglalkozott ezzel a kérdéssel. Felvilágosító cikkek jelentek meg, melyekben kifejtették, hogy a Götz Krafft-regényciklus művészi értéke csekély arra, hogy komoly olvasók oly tömegesen olvassák, sőt megsegényítő, hogy a statisztikában oly előkelő helyre jutott. Hasábokon foglal-

koztak a német politikai lapok ezzel a kérdéssel és a mennyire ostromolták a »Götz Krafft«-bálványozást, ép oly örömmel hirdették, hogy a közönség helyes utakon jár, midőn Hesse Hermann, Ernst Ottó, Viebig Clara, Ompteda György, Ganghofer Lajos, Mann Thomas és Böhm Margit érett elbeszélő termékeit keresi fel — mert a »Götz Krafft« után ezen íróknak volt a legnagyobb keletük.

Mi is sokat tanulhatunk ebből a módszerből. A legnagyobb nyilvánosság ellenőrzése alá kell helyezni nálunk is az olvasási statisztika eredményeit.

Fontos, hogy arról felvilágosítsuk a népet, hogy ne a több évre felosztott rémregényeket tartalmazó kalendárium rabló- és tündérhistoriájában keresse szellemi táplálékát. De ez nem elég. Szükséges még, hogy a komolyabb néplapokban komoly kulturpolitikuskok foglalkozzanak az olvasási statisztika eredményének tanulságaival és felvilágosító, oktató, irányzó cikkekben segítségükre legyenek a lelkes és buzgó könyvtárvezetőknek, kiknek első sorban az a kötelességük, hogy a könyveket ne csak olvasásra adják a nép kezébe, de irányítsák és vezessék is a könyvtár népművelő feladatát. Rendkívül érdemes munka ez, melynek teljesítése mindenkit önérzettel tölthet el — hisz ha nemzetünk sorsa attól függ, mily fokon áll a nép értelmi és erkölcsi színvonala — akkor ennek gazdagításánál érdemesebb szolgálat alig van.«

Ily irányú kulturális teendőink méltatásával kapcsolatban emlékezett meg az elnök arról a súlyos veszteségről, mely a népkönyvtárak ügyét *György Aladár*nak, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa helyettes titkárának ez év elején történt elhunytával érte.

»Hogy ki volt ő a magyar közművelődés terén, azt ebben a körben mindenki tudja. Az ő értelmi értékét és erkölcsi jellemét mindenki becsüli. Tudja, hogy lelkének minden gazdagságát a népművelés nagy céljának szentelte. Nem volt számbavehető közművelődési egyesület, melyben magának mást kért volna, mint munkát. A dicsőséget szívesen engedte át másoknak de az eredmény sikerének örömeiben nemes szívét senki sem multa felül. A földrajzi és paedagógiai tudomány a művelődéstörténet terén becses művek őrzik meg nevét. A társadalmi téren a Mária Dorottya egyesület, a Tanítónők Otthona az ő lelkes fáradozásának eredménye. A könyvtárak és múzeumok ügyében sok kérdés megoldását az ő rokonszenves, az ellentéteket kiegyenlítő humanus működése tette lehetővé. Igaz és nemes jellem volt. Minden önszereket nélkül tudta szeretni a hazát. Lelke csupa szelidség, de azért az erély lelkesedésével és szívós kitartásával tudott küzdeni az igazságért. Csak így magyarázható meg az a siker, melyet működésével elérni tudott.

Mindenütt örömmel látták, mert tudták: ime egy férfiú, ki magának semmit sem kér. Nagyobb arányú harczosai voltak a magyar közművelődés ügyének, de odaadóbban, lelkesebben, önzetlenebbül senki sem járult a magyar közművelődés oltára elé mint ő. Mindenét letette erre az oltárra. Megérdemli, hogy annak emlékét, a ki önfelelődozással és annyi eredménnyel élt a magyar közművelődés szolgálatában — az utókor megőrizze.

A legméltóbb emlék az leend — ha minél többen követjük példáját

és önfeledten, úgy mint ő, lelünk egész melegével, értelmünk minden gondolatával szolgáljuk a legnemesebbet — a magyar közművelődés ügyét.»

A megnyitó beszédet követő éljenzés megszüntével *Schönherr* Gyula dr. titkár bemutatta a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának, valamint az Országos Főfelügyelőségnek évi jelentéseit, nemkülönbön a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa 1904. évi zárószámadásainak megvizsgálásáról szóló jelentést, mely jelentéseket a közgyűlés egyhangulag tudomásul vette.

E jelentések közül az orsz. főfelügyelőségét ez alkalommal nem ismertetjük, minthogy annak könyvtári részéről olvasóink »Vidéki könyvtáraink« czímen szerezhetnek annak idején részletes tudomást. Az Orsz. Tanács jelentéséből pedig kiragadjuk a következőket: A tanács fő tevékenysége, mint ismeretes, a népies intézmények ügyének irányítása. E föladatának két módon igyekszik megfelelni: új népkönyvtárak létesítésével és a már létezők gyarapításával. E célból jelentékeny összegekkel segítette azokat a közművelődési egyesületeket, a melyek népkönyvtárak föllállítása útján szolgálják a magyarság szellemi érdekeit.

Kiválóan üdvös intézkedés volt a tanács részéről, hogy az olvasókedv helyes irányba terelése érdekében részletes jegyzékben állította össze azoknak a műveknek a jegyzékét, a melyeket alkalmasnak talált a nép lelki életének helyes irányítására. Ez a jegyzék legutóbb második bővített kiadásban jelent meg és mintegy ezerkétszáz mű címét sorolja föl. Ez volt az utolsó munkája *György* Aladárnak, a népművelés lelkes barátjának, a ki annak befejeztével megvált a tanácsnál viselt állásától. Néhány hónap mulva bekövetkezett halálával a tanács egyik legbuzgóbb munkatársát veszítette el. Az olvasókedv fokozásával függ össze a tanácsnak az az intézkedése, hogy a földművelési minisztérium által alapított gazdasági könyvtárak anyagát szépirodalmi művekkel egészítette ki s ezzel a földművelő népet jobban hozzászoktatta a könyvtár használatához. Erre a célra első ízben 7000 koronát áldozott s újabb 7000 koronát szánt a további szükségletek fedezésére.

Nagyjelentőségű lépés a népkönyvtárak szervezésére irányuló mozgalomban a közoktatásügyi kormánynak az az intézkedése, a melylyel a tanfelügyelőket utasította, hogy a tanácsnak e téren kifejtett működését figyelemmel kísérjék és a rendelkezésükre álló eszközökkel támogatassák.

A tanács hatáskörébe az 1905. évben 300 nép- és vándorkönyvtár tartozott, melyek az egész országra kiterjedő hálózatban szolgálták a magyarság körét. Népkönyvtárak felállítására ez évben 24,360 kor., vándorkönyvtárak létesítésére 12,000 kor., egyes, népkönyvtárakat fenntartó egyesületek ily irányú támogatására 32,940 kor., könyvtárkezelők jutalmazására pedig 1000 kor. fordított.

A jelentések kapcsán *Gyalui* Farkas, a kolozsvári egyetemi könyvtár őre, a népkönyvtári ügynek intenzívebb fejlesztésére, teljesen nyilvános, olvasóteremmel kapcsolatos könyvtárak létesítésére, az ilyen könyvtárak szaporítására s e végből a legerőteljesebb akcióra, egyúttal az állam részéről nagyobb anyagi hozzájárulás kieszközlésére hívta föl a tanács figyelmét, *Szántó* dr. osztálytanácsos pedig az államok hivatalos kiadványai között létesítendő cserviszony tárgyában kér a tanácstól megfelelő lépéseket.

Wlassics Gyula elnök kijelentette, hogy a tanács mindkét kérdéssel foglalkozott és igyekezni fog azokat mielőbb a megoldás stádiumába juttatni.

Az Országos Tanács 1905. évi zárószámadásainak bemutatása után számvizsgáló bizottságot küldtek ki, melynek tagjai *Szendrey* János és *Hagel* Pál.

Ezután a *György* Aladár elhunytával üresedésbe jött egyik titkári állásra a közgyűlés egyhangú bizalma *Schönherr* Gyula egyet. magántanárt, nemzeti múzeumi igazgatóőrt emelte. Az öt tanácsi tagsági helyre a következők választottak be: *Berzeviczy* Albert, *Pósta* Béla, *Sándor* József, *Szily* Kálmán, *Zsilinszky* Mihály.

Az elnök ajánlatára a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel a szövetséget a következő szakférfiakkal egészítette ki: *Darányi* Ignác földművelésügyi miniszter, a ki a földművelési könyvtárak szervezése körül szerzett nagy érdemet, *Semsey* Andor, *Szell* Kálmán és *Thallóczy* Lajos.

Következtek a szakbeli előadások. Elsőnek *Teleky* Sándor gróf tartott előadást e czímen: *Múzeumok és népművelés*. Előadásában ismerteti a közoktatási átalakulást, a mely a középkorból eredő verbalizmussal szemben az iskolát a mindennapi élettel szorosabb és termékenyebb kapcsolatba hozni igyekszik. Kifejti, hogy az általános tanítás és szabad érvényesülés korában a népesség széles rétegeinek művelése hatalmas lépésekkel halad előre. Épp e téren a népies múzeumoknak nagy szerep jut. Ismerteti a különböző külföldi népies múzeumok működését és szól a skandináv kerti múzeumokról, a melyeknek meghonosítását nálunk is kulturérdeknek jelzi. Ismerteti előadása végén a népies múzeumok céljait, sikeres működésének eszközeit és azon óriási jelentőséget, melylyel a nép széles rétegeinek a nemzeti műveltség megszerzésében bírnak. Még *Pósta* Béla értekezett ezen a czímen: *A nagy magyar alföld régészeti felkutatásának föladatai*.

Végül a közgyűlés elhatározta, hogy a vasvármegyei kultúregyesület indítványára a múzeumi és könyvtári folyóirat eddig is tárgyalt kérdését napirenden tartják és kedvező helyzet mellett meg is valósítják. Ezután elhatározták, hogy Pécs város meghívására az 1907. évi közgyűlést ott fogják megtartani, mire a jegyzőkönyv hitelesítése után a közgyűlés *Wlassics* Gyula elnök zajos éltetéssel véget ért.

Ex-librisz kiállítás az Iparművészeti Múzeumban. Folyó évi május hó 23-án d. u. öt órakor nyílt meg *Molnár* Viktor államtitkár jelenlétében az *Országos Gyermekvédő Liga* könyvjegy-kiállítása. A liga ügyvezető elnöke *Edelsheim-Gyulai* Lipót báró, művészeti lelkesedéssel állott a kiállítás rendezésének élére, *Csányi* Károly és *Bartha* Ernő pedig tudással párosult ízlésének adta újabb jelét a beérkezett anyag kiválogatásánál és csoportosításánál. Nálunk ezelőtt három évvel volt az első ex-librisz-kiállítás, melyet akkor az Iparművészeti Múzeum rendezett.¹

Az Iparművészeti Múzeum kupolacsarnokában elhelyezett kiállításon magyar, osztrák, német, francia, németalföldi, svéd, angol, spanyol, orosz és amerikai művészek kétezer könyvjegye látható, eredeti rajzban, fa- és rézmet-

¹ V. ö. Magyar Könyvszemle. 1903. év. 234, 392 s. köv. II.

szetben, rézmarásban, kő- és fénynyomásban. A kiállítást a beküldők szerint osztályozták, mivel a nemzetek szerint való csoportosítás igen költséges lett volna. Balra az első két fülkébe helyezték el *Coudenhove-Breunner* grófné tizenkét táblából álló gyűjteményét, a melynek értékes darabjai közül is kitűnik a műkedvelő grófnő régi stílusban rajzolt könyvjegye. Ugyancsak tizenkét táblán van kiállítva *Dirner* Gusztáv dr. egyetemi tanár gyönyörű gyűjteménye, a melyben főképen a czímeres, pecsétalakú könyvjegy dominál; közöttük *Gambetta* ex-librisze.

Prüner Arnold huszonegy táblát küldött a kiállításra. Gyűjteményében a magyar művészeket *Basch* Árpád, *Bartha* Ernő, *Csányi* Károly, *Kürthy* György, *Mosonyi* Heilman, *Nagy* Sándor, *Udvari* Géza, *Vadász* Miklós és *Vesztróczy* Manó képviselik egy-egy finoman kidolgozott művel. Néhány tréfás könyvjegy látható itt *Ade* Matildtól, a Meggendorfer híres rajzolójától. Az *Elischer*-féle gyűjteményből hat tábla van kiállítva, melyeken legszebb a *Froschauer*-család könyvjegye, ifjú *Holbein* János műve. *Leiningen* Károly gróf gyűjteményében több híres művész alkotása látható. *Weissenbach* Iván báró tizennégytáblás gyűjteményében találjuk a német császár fiainak ex-libriszeit. *Speidel* Zoltán dr. tizenkét táblán állította ki gazdag gyűjteményét, melyben előkelő helyet foglalnak *Telkessy* Valér, *Mosonyi*, *Frecskai* és *Lajos* Alfréd művei. *Kozma* Lajos gyűjteményének legértékesebb darabja a *Walter Crane* saját ex-librisze. Az Iparművészeti Múzeum a *Sattler*-féle gyűjteményt állította ki.

A kiállítás rendezői elhatározták, hogy tekintettel az általános érdeklődésre, megalakítják az *Ex-librisz-Egyesület*-et, a melynek tagjai majd egymás között cserélik ki könyvjegyeiket.

A kiállítás egyik részében van elhelyezve *Glück* Frigyes iparművészeti gyűjteménye, a mely igazi művészeti látványosság. A katalógust *Craig* Gordon amerikai művész könyvjegye díszíti. Az ex-libriszekről *Nyitrai* József, a Glück-féle gyűjteményről *Csányi* Károly írt bevezető cikkelyt.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1906. márczius 16-tól május 31-ig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Budapest :

Ausländer Lajos és társai.
VI., Eötvös-u. 47.
**Berger Gyula és társai.
V., Honvéd-u. 10.
Berger Zsigmond és Schimek Ferencz. VII., Csömöri-ut 28.
Fekete Miksa Bernát és Utassy Béla. V., Markó-utca 5.

Keller György, Keller Richárd és Huppan Gyula.
VII., Király-u. 95.
Kronstein Amália. VII., Valeró-u. 9.
Márkus Géza és Márkus Pál. V., Báthory-u. 20.
**Márkus Samu. V., Báthory-u. 20.
Pap Manó és Schwarz László. VI., Podmaniczky-u. 35.

Sinay Gusztávné született Adler Katalin. VII., Damjanich-u. 19.

Győr :

**Friedmann Sándor »Hungária« kny.

Nagybecskerek :

»Mercure« kny. (Gresics Szvetozár és fia Izidor.)

Nagyvárad :

*Vidor Manó.

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlőnye, 1876 óta áll a hazai tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az évi gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és különleges bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi könyvészeti irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június, szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvárusi forgalomban 8 kor.; egy-egy füzet ára 2 kor.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a **szerkesztő czímére** a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi és új folyamainak kötetei kaphatók *Ranschburg Gusztáv* könyvkereskedésében, Budapest, *IV. Ferencziek-tere 2.* A régi folyam 2—16. kötetének ára kötetenkint 4 korona, az új folyam 1—13. kötetének ára kötetenkint 8 korona. Az előfizetések ezentúl is a *Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához* küldendők.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hírlapirodalom 1904-ben. I. A magyar hírlapirodalom, id. Szinnyei Józseftől. II. A nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok. Horváth Ignácztól. Függelék: A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája, id. Szinnyei Józseftől. Ára 1 kor. 10 fillér.*

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois.

Directeur: M. François Kollányi.

Quatre livraisons par an; prix du volume Nouvelle série. XIV. volume. 2-de
6 couronnes = 6 francs = 5 marcs. livraison. Avril—Juin 1906.

SOMMAIRE.

	Page
La bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois en 1905	89
Dr. André Veress. Les manuscrits de Mârsigli à Bologne qui ont trait à l'histoire de la Hongrie. (Première partie, avec une gravure hors texte.)	109
Bibliothèque hongroise. (Nouvelles pièces relatives au Répertoire des imprimés hongrois antérieurs à 1711.) Par le dr. Louis Dézsi	131
Indicateur officiel. Rapport sur l'état de la Bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois dans le premier trimestre de 1906	154
La bibliothèque de l'Université royale hongroise de Budapest en 1904	158
Littérature. Paul Melottée: Histoire économique de l'imprimerie. Tome I. Par le dr. Paul Gulyás. — Muller, Zeith und Fruin: Anleitung zum Ordnen und Beschreiben von Archiven. Par A. Á. — Luther S. Livingston: Auction prices of books. Par le dr. Paul Gulyás. — Maximilien Weisz: Manuscrits et livres hébreux dans la bibliothèque du feu dr. David Kaufmann. Par <i>Spectator.</i> — Revue des périodiques étrangers	183
La littérature bibliographique hongroise dans le premier trimestre de 1906. Par Ignace Horváth	183
Notices. Le baron Béla de Radvánszky †. — Inspection supérieure des archives des lieux d'authenticité (<i>loca credibilia</i>). — Assemblée générale de l'Association nationale des Musées et des Bibliothèques. — Exposition d' <i>ex-libris</i> au Musée hongrois des Arts décoratifs	185

Siège de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle*
Budapest, Musée National Hongrois.

XIV. KÖTET, 3. FÜZET. UJ FOLYAM. 1906. JÚLIUS—SZEPTEMBER.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

A NM. VALLÁS- ES KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

KOLLÁNYI FERENCZ.

1906. ÉVI FOLYAM.

III. FÜZET.

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRA.

1906.

TARTALOM.

	Lap
Dr. Schönherr Gyula. Nagylucsei Orbán zsolttáros könyve a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában. (2 melléklettel.)	193
Dr. Veress Endre. A bolognai Marsigli-iratok magyar vonatkozásai. (Második, befejező közlemény.)	211
Ivanócan Lajos. Zrínyi Katalin grófnő sorsvető-könyve. (Négy szöveggéppel.)	232
Dr. Vértessy Jenő. Kölcsey III. felirata az ifjak ügyében	241
Stockinger Gyula. Álneves irodalom	245
Tárcza. Évnegyedes jelentés a M. N. Múzeum Széchényi Orsz. Könyvtárának állapotáról az 1906. év II. negyedében	252
A Magyar Tudományos Akadémia könyvtára 1905-ben	257
A szegedi Somogyi-könyvtár állapota az 1905. évben	258
Szakirodalom. Sabbadini R.: Le scoperte dei codici latini e greci ne' secoli XIV e XV. Ism. <i>G. P.</i> — Armstrong, E. La Touche: The book of the public library, museums and national gallery of Victoria. Ism. <i>S.</i> — Pellechet, M.: Catalogue général des incunables des bibliothèques de la France. I. II. Ism. —s. — <i>l.</i> — Wickhoff, Franz: Beschreibendes Verzeichnis der illuminirten Handschriften in Oesterreich. I. II. Ism. <i>u. á.</i> — Külföldi folyóiratok szemléje: Deutsche Literaturzeitung, XXVII. 16. 18—20. 23—26. — La Bibliofilia, VIII. 1—2. — Le Bibliographe Moderne, X. 1—2. — Mitteilungen des Österr. Vereins für Bibliothekswesen, X. 2. — Revue des Bibliothèques, XVI. 3—4. 5—6. — Rivista delle Biblioteche e degli Archivi, XVII. 2—4. 5—7. — The Library Journal. XXXI. 4. 5. 6. — Zeitschrift für Bücherfreunde, X. 1. 2. 3. — Zentralblatt für Bibliothekswesen, XXIII. 4. 5. 6.	262
A magyar bibliografiai irodalom az 1906. év második negyedében. Horváth Ignácztól	281
Vegyes közlemények. Könyvtári tisztviselők tudományos utazásai. — Budapest székesfőváros könyvtárának gyásza. — Emich Gusztáv könyvtára. (<i>Figyelő.</i>) — Földrengés okozta károk a kaliforniai közönyvtárakban. — Az ephesusi Celsus-könyvtár. (<i>gpl.</i>) — Manlius János két magyarországi nyomtatványa. (<i>Dr. Ahn Frigyes.</i>) — Kolozsvári István levele Apaffi Mihályhoz nyomdai ügyekben	282
Változások a magyarországi nyomdáknál június 1-től augusztus 31-ig	288
Melléklet. A hazai hírlapirodalom 1905-ben. I. A magyar hírlapirodalom. Zászló János-tól. II. A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom. Kereszty István-tól. III. Folyóiratok. Horváth Ignácztól. Függelék. A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája	1—75

NAGYLUCSEI ORBÁN ZSOLTÁROS KÖNYVE A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

(Két melléklettel.)

DR. SCHÖNHERR GYULÁTÓL.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára a múlt év folyamán nevezetes szerzeménnyel gyarapította könyvészeti ritkaságai gazdag sorozatát. Vétel útján egy XV. századi kézirat jutott birtokába, mely Mátyás király korának egyik kimagasló alakját, *Nagylucsei Orbán* püspököt vallotta első tulajdonosául.

Hazai vonatkozású bibliografiai kincseink ma már legnagyobb-részt biztos helyen vannak elhelyezve, nagy nyilvános könyvtárak és oly könyvgyűjtők birtokában, a kik féltékeny gonddal őrzik azokat gyűjteményükben. Egyrészük nincs is a tudomány számára hozzáférhetővé téve; a nagy könyvtárak anyagában még mindig igen sok bennünket érdeklő emlék várja felfedezését. Ilyen felfedezések az utóbbi években is gyakran előfordultak, de a felfedezett anyag nem volt számunkra megszerezhető. A legritkább esetek közé tartozik, évek során át egyszer fordul elő, hogy egy ilyen műkincs könyvpiacon kerül s adásvevési üzlet tárgyává válik.

Rosenthal Jacques müncheni könyv- és műrégiségkereskedő a múlt év tavaszán 36. számú katalógusában ritka és becses könyvek, képes kéziratok, ősnymtatványok és autogrammok gazdag sorozatának jegyzékét tette közzé. A híres antikvárius, a kinek a műkincsek felkutatása körül tanúsított ügyességét és szerencséjét az egész tudományos világ ismeri, ezúttal is bámulatos szép anyagot mutatott be a könyvbarátoknak.

A 600 darabot számláló gyűjtemény a hártya- és papirkéziratok, olasz, német, francia, németalföldi ösnyomtatványok, fatábla-nyomatok, illusztrált könyvek válogatott példányait foglalta magában, s a jegyzékben minden darabról részletes bibliografiai leírást találunk, az érdekesebbeknél a címnap vagy egyéb jellemző rész hasonmásával. 57 szövegközi kép és 10 fénynyomatú tábla díszítette a kötetet, mely kiállításának ékes voltával is hirdette a benne ismertetett anyag értékét.

A lajstrom 15 magyar érdekű dolgot sorolt fel mutatójában: hazai és külföldi magyar vonatkozású nyomtatványokat a XVI. XVII. századból, Mátyástól egy s II. Ulászlótól két oklevelet s két kéziratot, melyek egyike az 1737—39. évi török háborúra, a másik az 1790-iki háborúra vonatkozik. Ezekhez hasonló darabokat minden külföldi antikvár-katalógus nagy számmal foglal magában. De sem a mutatóból, sem a jegyzékben közölt anyag leírásából nem sejthetjük, hogy a gyűjtemény legszebb darabjainak, a festett kéziratoknak sorozata oly kincset rejt magában reánk nézve, melynek értéke az összes felsorolt magyar anyagét messze felülmúlja.

A katalógus a 435. szám alatt egy latin Psalteriumnak a XV. század végéről származó hártyakéziratát ismerteti, melyet két miniatűrös czímerrel ellátott címnap díszít és mely eredeti vörös bársony kötésében maradt meg napjainkig. Mutatóul hű fénynyomatban adja a címnapok egyikének hasonmását s a kézirat árát 6500 márkában állapítja meg.

»435. *Psalterium latinum*« — így hangzik a katalógus leíró szövege — »*cum praefatione de psalmis Davidis et prologo S. Hieronymi presbyteri in Sepharteim quod interpretatur volumen hymnorum*. Becses kézirat, igen finom és tiszta velinen, Itáliában (Ferrarában) a XV. század végén készült, különös gonddal írva és két elragadó, színekkel festett és aranyozott széldíszszel, valamint három felséges kezdőbetűvel s az egyszerűbb arany és kék kezdőbetűk nagy számával díszítve. A szöveg kezdete arany, vörös, zöld és kék, az egyes zsoldárok felirata kék és vörös színekben. Vonalozva van; 140 lap és 2 borítólappal, vörös bársonyba kötve; a kapcsok hiányoznak.« És a leírást a következő magyar-
rázat egészíti ki: »A legszebb kéziratok egyike. Az első lap szégye kék alapon jobbról oszlopdísz ábrázol két bőségszaruvall, két madárral, lent két delfinnel és tetején lángoló szövét-

neket tartó gyermekkel. A keret alsó részén egy püspök czimere látható két harczos által tartott medaillonban, kiknek egyike hasonló czimert hordoz pajzsában; e czimer, átlóvonalal osztva, a felső vörös mezőben rohanó oroszlánt, az alsó kék mezőben arany csillagot tüntet fel. Az 5. lap első oldalán levő második szegélydísz alapja vörös; ezen jobbról felfelé növekvő diszpillér látható, mely ugyane püspök czimerével ellátott pajzsból, egy medaillonból Keresztelő-Szent-János lenyakazott fejével, bőségszaruból és más díszítésekből van megszerkesztve. A keret felső szegélyében a czimer megismétlődik; az alsóban két triton medaillont tart, melyben Dávid király hárfázó alakja látható, hegyes vidéken barlang előtt ülve. A három virágos kezdőbetű hasonlóképp végtelen finom modorban van kiállítva, gazdag aranyozással, az első vörös, a második kék alapon s a harmadik, mely valamivel kisebb a másik kettőnél, zölddel, kékkel és vörössel gazdagon díszített alapon. A miniatűrök kivitele oly válogatott ízlésről s oly aprólékos és tökéletes finomságról tanuskodik, hogy azt egy szakmájában elsőrangú művésznek kell tulajdonítanunk; és nem habozunk kinyilatkoztatni, hogy ez nem más, mint *Attavante*, a híres firenzei mester, a ki egyike volt az olasz cinquecento legutolsó, de egyúttal legjobb miniatűr-festőinek. A kötet állapota kifogástalan és teljesen ép.»

Ez az ismertetés méltó leikesezéssel hívja fel a szóbanforgó kézirat szépségeire és értékes voltára a könyvbarátok figyelmét, s ha a kódex leírója a miniatűrök művészenek megnevezésénél, mint a hogy a közölt hasonmás után mindjárt meg lehetett állapítani, nem járt el szerencsével, közleménye elégséges volt ama tény megállapítására, hogy az általa említett kódexben elsőrangú bibliografiai ritkaság került könyvpiacra. S a miről a katalógus közlése nem tud semmit, a leírás adataiból és a hasonmásban közölt címlap miniatűrjéről azt is meg lehetett állapítani, hogy a kéziratot díszítő czimer egy magyar főpap czimere: *Nagylyucsei* Orbán egri püspöké, s ekként az e czimerrel megjelölt kézirat magyar műkincseink számát gyarapítja új darabbal és a középkori magyar bibliografia történetéhez járul eddig nem ismert becses adattal.

Mi sem természetesebb mint hogy e tény felismerése után a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának első feladata volt meg-

tenni a lépéseket ez oly nagybecsűnek ígérkező kézirat megszerzése érdekében. Dr. *Fejérpataky* László egyetemi tanárnak, a könyvtár igazgatójának távirati felszólítására az eladó czég szintén táviratban jelentette ki készségét, hogy azt megvizsgálás végett megküldi a Magyar Nemzeti Múzeumnak. Nehány nappal utóbb már itt volt kezeink között és csodálhattuk annak szépségeit, melyek a katalogusban reá halmozott dicséretetek után is felülmúlták várakozásainkat. S a vallás- és közoktatásügyi kormány áldozatkészségének és a minisztertanács nagylelkű elhatározásának köszönhattük, hogy a magas ár mellett is nem kellett lemondanunk annak birtokáról. A kódex az eddigi tulajdonosával 1905 márczius 13-án létrejött egység alapján a katalogusban hirdetett 6500 márka árért a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának tulajdonába ment át.

Elsőnek levén alkalmam a kézirat czímerét felismerhetni s ebből kifolyólag a kéziratnak reánk nézve oly páratlan jelentőségét megállapíthatni, örömmel teszek eleget az ebből reám háramló feladatnak, hogy könyvtárunk ez elsőrangú gyarapodásával szakköreinket megismertessem s annak bibliografiai jelentőségét az arra hivatott szakfolyóirat hasábjain méltassam.

II.

Nagylucsei Orbán Mátyás korának legkiválóbb alakjai közé tartozik. Mint földművelő szülők gyermeke, alacsony sorsából szellemi kiválóságaival küzdte fel magát a legmagasabb egyházi és világi méltóságokra. S emelkedését, mint sok más kortársa, ő sem csupán papi erényeinek, hanem első sorban a világi kormányzat terén tett szolgálatainak köszönhette. A királyi kancelláriánál kezdett pályáját csakhamar a pénzügyi igazgatás terén folytatja, s rövid időn belül a kincstartó fontos tisztét tölti be a király oldala mellett. Mátyás uralkodásának utolsó évtizedében ő a király jobb keze s fontos szolgálataiért ura elhalmozza őt kegyeivel. 1478-ban már nemesi jogot kap maga és fivérei részére atyjától örökölt nagylucsei jobbágytelkére; 1480-ban a czímer is megszerzi a nemességhez. Ép ily gyorsan halad az egyházi pályán. A század hetvenes éveinek derekán több prépostság és egyéb egyházi javadalom birtokosa. 1482-ben elnyeri a győri püspök-

séget, és azt 1487-ben, már mint kincstartó, az országnak jövedelemre második püspöki székével, az egrivel cseréli fel, melynek birtokáért nem kisebb emberrel, mint *Borgia* bibornokkal, a későbbi VI. Sándor pápával kellett versenyre kelnie.

S hogy mennyire nélkülözhetetlenné vált Mátyásra nézve, mutatja az, hogy a király Bécs elfoglalása után reá bízta az üresedésbe jött bécsi püspökség kormányzatát, s *Ország* Mihály nádor halála után, mint nádori helyettest, az ország törvénykezésének élére állította.

A közpályán elért sikerekkel természetszerűleg együtt járt a világi javakban való gyarapodása is. Orbán püspök ebben a tekintetben sem maradt az akkori főpapság többi tagjai mögött. A nagyszámú kisebb-nagyobb nemesi birtokhoz, melyeket királyi adomány és zálogügyletek útján az ország legkülönbözőbb részeiben maga és testvérei részére megszerzett, 1479-ben adományul megkapta Revistye várát és uradalmát, és 1490-ben zálog útján Saskó és Lipcese várát tartozékaikkal. E három nagy uradalom birtoka nemcsak az ő hatalmát növelte, de családja emelkedésének is biztos alapja lőn, utat nyitva Orbán testvéreinek és azok gyermekeinek a főuri rendbe való felvételre.

Az egyházi és politikai téren elért sikerek egymagukban elegendők arra, hogy megvilágítsák Orbán püspök egyéniségének hatalmas arányait. S nagyságának hatása híven tükröződik vissza a tudósításokban, a melyek az egykorú íróktól maradtak reánk felőle. *Galeotti*, *Bonfini*, Mátyás király udvari történetírói olyan dicsérettel, olyan rajongással emlékeznek meg felőle, a minőt alig juttatnak másnak a korszak vezető egyéniségei közül. S bizonyára nem csupán a kincstartó hatalma és befolyása adja e két humanista tolla alá azokat a szavakat, a melyek őt nemcsak mint a királyi udvar leghatalmasabb emberét tüntetik elénk, hanem mint olyan embert is, a ki a legkitünőbb testi és lelki tulajdonságokat egyesíti magában. Az ő elbeszélésük szerint Orbán fáradhatatlan az államügyek vezetésében, uráért semmi áldozattól nem riad vissza, s emellett mindenki iránt méltányos nyájás, könyörületes, óriási gazdagsága mellett saját személyére mértékletes és csak mások irányában bőkezű. Míg ruházatban és étkezésben semmi fényűzést nem enged meg magának, annál nagyobb pompát fejt ki az egyházak építésében és kincsekkel

való felszerelésében. S magaviselete emberbarátai irányában annyi jóindulatról tesz tanuságot, hogy mindenki szeretetét és hajlandóságát megnyerte és megőrizte személye iránt.¹

Ez a jellemrajz, ha annak felét, a mit Orbánról elmond, túlzásnak, humanista hízelgésnek vesszük is, elég alapot nyújt Orbán püspök egyéniségének megítélésére. És adatainak méltó kiegészítéseül szolgálnak azok a tudósítások, a melyek e főpap tudományszeretetéről adnak hírt számunkra. *Bonfini* egyebek között elmondja róla, hogy a tudósok iránt határtalan bőkezűséggel és szeretettel viseltetik. *Geleottinál* is azt olvassuk, hogy asztalánál a tudósok szívesen látott vendégek s hogy ő maga kormányzati gondjai között szakított magának időt könyvei olvasására. A minek példájául *Galeotti* egy esetet hoz fel, a mely párja annak, a mit Mátyás királyról és *Gattiról* beszél el, de mégis érdekes adatot szolgáltat az Orbán püspök tudományáról elterjedt felfogás megismerésére. A püspök, ez elbeszélés szerint, lakomázás közben szobájából előhozott könyvekből olvasott reá egyik vitatkozó tudós vendégére »azokból ama helyeket, a melyek a vitás kérdés megfejtésére vonatkoznak, egy pillanat alatt megtalálta, a mit egyáltalán nem tehetett volna, ha ama könyvekben nagy jártassággal nem bírt volna.«²

Hogy Orbán püspök a könyvek szeretete dolgában nem állhatott kartársai megett, kiket egyéb tulajdonságokkal annyira túlszárnyalt, az saját egyéniségének és kora szellemének egyaránt természetes kifolyása. *Vitéz, Csezmiczei* János, *Fülípecz* s a többi főpapok mellett, a kik mint tudósok és könyvgyűjtők dicsőséget szereztek a magyar renaissance-kori műveltség emlékének, *Nagylucsei* Orbán püspököt, a gazdag, hatalmas és nagyelméjű főpapot szintén eleve oda sorozhattuk a tudományok pártfogói és művelői közé. De a krónikások tudósításain kívül eddig egyetlen tényleges adatot ismerünk az ő könyvbarát mivolta felől. Az az 1492-ből, Orbán halálát elkövető évből kelt oklevél ez, melyben *Nagylucsei* István szerémi püspök, Orbán püspök unokaöccse, az egri egy-

¹ Galeotti, De Mathiae Corvini Hung. regis egregie, sapienter, iocose dictis et factis XXXII. fejt. (Schwandtner, Scriptores rerum Hung. I. k. 565. l.) Bonfinius, Rerum Hungaricarum Decades, I. decas 1. fejt., IV. decas 6., 7., 9., 10. fejt. Lipcse, 1771. 6., 638., 652., 653., 675., 685., 691., 693. l.

² Id. kiadás 565. l.

házban nyugvó nagybátyja s jóltevője hamvai fölé síremléket emeltetve, az egyháznak templomi kincseket ajándékoz. E kincsek között szerepel egy misekönyv, hártýára nyomva és a püspök festett czímerével ékesítve, kétségtelenül egyike a püspök saját használatára készült egyházi könyveknek, a minők minden akkori főpapi könyvtárnak, sőt a fejedelmek könyvtárainak is elsőrangú kincsei közé tartoztak.¹

A müncheni könyvpiaczon napvilágra jutott zsoltároskönyv az első és eddig egyetlen darabja Orbán püspök könyvtárának, mely megmaradt számunkra, s az első bizonyíték a felől, a mit már *Galeotti* is sejtetett velünk, hogy ez a könyvtár kódexeinek kiállítása tekintetében elsőrangú helyet foglalt el az ama korbéli hazai könyvgyűjtemények között.

III.

Kódexünk Dávid király zsoltárainak latin fordítását foglalja magában. Nagy nyolczadrétű, 25·9 cm. magas és 15·8 cm. széles hártýára van írva, mely 23 soros vonalozással van ellátva; quaterniokba szedett lapjainak száma, a kötési táblák belsejére ragasztott borítólapokat is beleértve, 145, ezek között 6 lapon nincs szöveg. Kötése vörös bársony, fatáblákra alkalmazva, a táblák szélein kapsok nyomaival.

A katalógusból közölt leírás csak vázlatos képét adja a kódex szerkezetének és kivitelének; illő, hogy e helyütt teljes részletességgel foglalkozzunk annak ismertetésével.

A kézirat első lapja a kötési tábla belső oldalára van ragasztva; úgy ez, mint az előlap s a kézirat többi lapjai meg vannak vonalozva; az előlap után kezdődik a kézirat szövege, a mű tartalmát jelző bevezetéssel, melynek szövege e lap tulsó oldalának alján végződik. A következő két lapot és a harmadik lap első oldalát *Szent-Jeromosnak Szofroniushoz írt levele* foglalja el. Ez utóbbi lap hátsó oldala üres s a zsoltárok szövege a következő lapon veszi kezdetét.

A bevezetés és a zsoltárok szövegének kezdőlapjait, mint a kódexek czímlapjainál rendszeren találni szoktuk, miniatűr díszítések különböztetik meg a kézirat szövegétől. A Szent-Jeromos

¹ L. Magyar Könyvszemle, 1887. évf. 325. l.

levelének kezdetét tartalmazó lap pedig miniált nagybetűkből szerkesztett kezdősoraival van a szöveg többi részétől megkülönböztetve.

A két címnap, melyek rövid leírását már a katalogus után adtuk, egyenlő fénynyel és pompával van kiállítva. Mindkettőnél díszes keret övezi a szöveget, nagyarányú kivitelben megfestett kezdőbetűk és különböző színekben pompázó nagybetűkkel írt kezdősorok egészítik ki a díszítést.

Az első címnap szövegét övező keret alapszíne kék, arany sávval szegélyezve, melyet fekete és vörös vonalak határolnak. A keret felső részét két bőségszarúból kiinduló és gyöngyökbe végződő arany girland tölti be. A baloldali keskeny léczben többszörösen tagolt arany oszlopszat emelkedik felfelé, kandeláberszerű talapzaton, s tetején urnával, melyből lángok emelkednek égfelé. A keret jobboldali részében hasonló, de szélesebb arányokban tagolt oszlopszatot látunk, mely delfinekkal díszített alapzattól emelkedve ki, négy egymásra állított díszedényből van felépítve; az egyes tagozásokat gyöngysorok, gyöngyös boglárók, két bőségszarún ülő paradicsommadár és búzakalászkodisztik; az ekként megszerkesztett oszlopdisz csúcsán búzakalászkodisztik felett meztelen gyermek alakja látható, jobbában vörös mezejű pajzsos, baljában lángoló rostélyban végződő pálczával (a katalogus szövege szövétneknek, »flambeau«-nak nevezi) és fején arany medenczével, melyből szintén lángok emelkednek az ég felé. A keret alsó részében gyöngyökkel és boglárokkal övezett medaillon sötétkék mezejében arany sugaraktól övezve, mitrával díszített címertanilag véve, jobbról balra harántosan osztott pajzs felső jobb vörös mezejében arany gömbbel játszó fehér oroszlánt jobb felé fordulva, az alsó kék mezőben nyolczágú arany csillagot ábrázolnak. A medaillont boglárókba végződő arany girlandok közt két arany vértbe öltözött sisakos vitéz őrzi, a bal oldalt álló jobbában vörös mezejű pajzsot tart, baljával a medaillon szélét fogja, a jobbfelől álló jobbában lándzsát tart, baljával pajzsra támaszkodik, melyben a fentebb leírt címert, balfelé forduló oroszlánnal és hatágú csillaggal látható. Mindkét vitéz lábánál egy-egy paradicsommadár áll, egymásnak háttal fordulva s farkukkal a medaillon alsó részét szegélyezve.

A címnap kezdő sorai, mint már említők, színes és arany betűkkel vannak írva; ezeknek vörös, zöld, arany és kék színei soronként váltakoznak. A főcím, mely következőkép hangzik: *Origo prophetiae David regis Isdrahel numero psalmorum centum quinquaginta*, három sort foglal el. Külön sorban kezdődik, a címsorokhoz hasonló kivitelben, a bevezetés első mondata: *David filius Jesse rex Israel cum esset in regno suo, quattuor elegit qui psalmos facerent*, melynek kezdőbetűje sötétvörös alapon bőségszarú motivumából s virágdiszekből megszerkesztve és arannyal gazdagon miniálva, a címnap egyik főékesiségeként emelkedik ki a szövegből. (L. az 1. mellékletet.)

A második címnap szerkezeti beosztása teljesen megegyező az elsőével, csupán a motivumokban van köztük eltérés. A keret baloldali részét itt is oszlopdisz tölti ki, mely szintén lángoló urnában végződik, de nem építészeti, hanem növényi motivumokból van összeállítva. A keret alsó részében gyöngyökkel övezett medaillonban, melyet két triton tart, Dávid királynak barlang szájában ülő alakja látható, hárfát pengetve, a háttérben város látképével. A jobboldali keretet pedig pajzsokból, fegyverekből, bőségszarukból és emléktáblából szerkesztett dísz tölti ki (az emléktáblán felirat volt, mely ma már teljesen el van mosódva), középen gyöngyökkel övezett medaillonban Keresztelő-Szent-János levágott fejével, az alsó pajzsban az első címlapról ismert címerrel, a melyben az oroszlán jobbfelé fordulva van ábrázolva s a csillagnak hat ága van; ugyane címér csillagmotivumát látjuk, szintén hat ággal, a felső pajzsban, melynek felső részét az emléktábla takarja.

A címerek itt csak mint díszítő emblemák szerepelnek. A tulajdonost jelző teljes címér, a pajzs felett a püspöki mitrával, ezen a címlapon a keret felső részében van elhelyezve, bogláros arany guirlandok között, gyöngyökkel övezett medaillonban, s abban különbözik az első címlapon látható címertől, hogy az oroszlánt balfelé fordulva ábrázolja.

A szöveg kezdősorai: *Incipit liber hymnorum secundum hebraicam veritatem*, itt is az első címlapnál használt arany, vörös, zöld és kék színekben megfestett nagy betűkből vannak összeállítva, s az első zsoltár *B* kezdőbetűje, arany levélnyalából és abból fejlődő kék növénydiszből összeállítva, ép oly diszes

terméke a miniatűr-festészetnek, mint a minőt az első címnap kezdőbetűjében ismertünk fel. (L. a 2. mellékletet.)

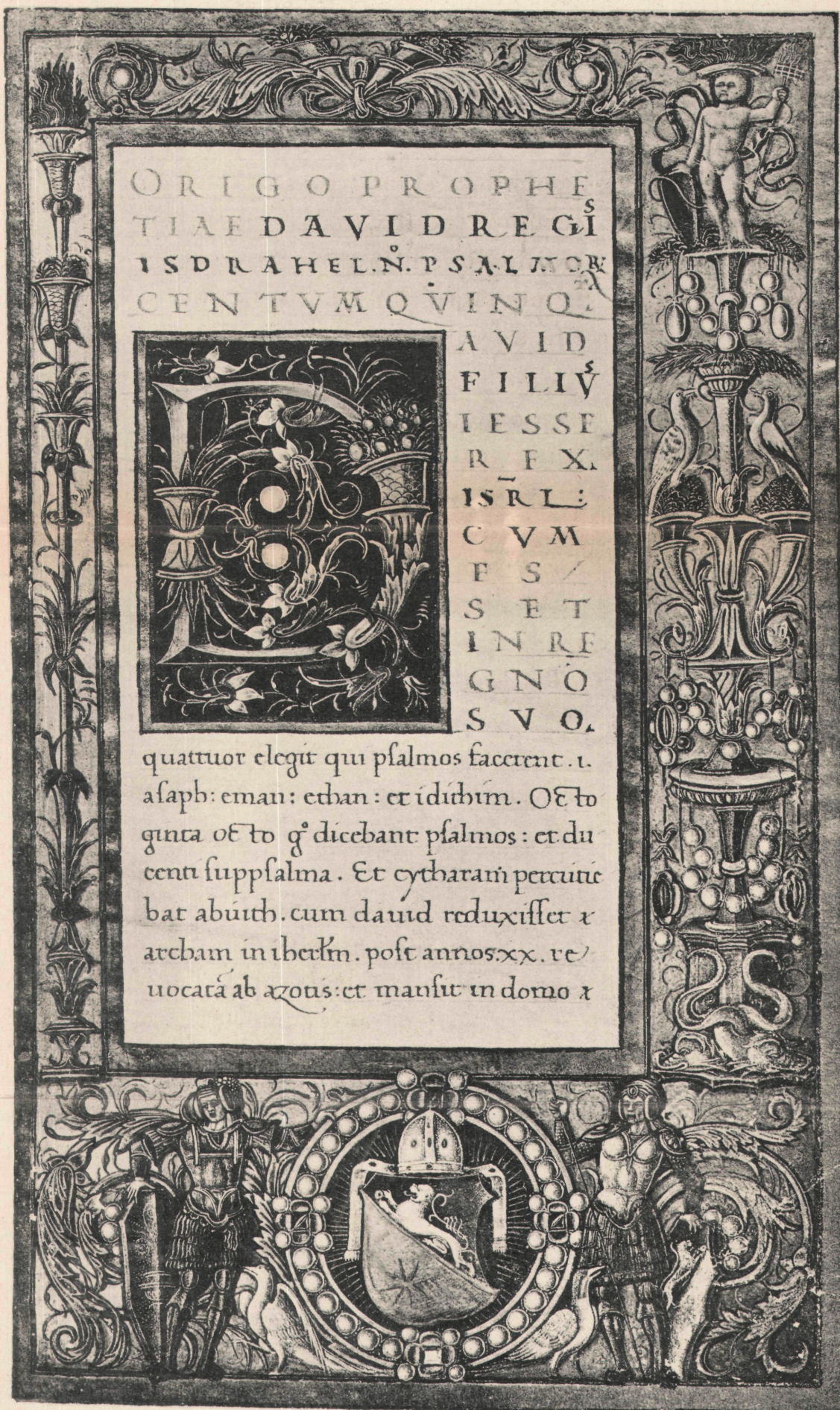
A két címnapot díszítő czímer *Nagylucsei* Orbán püspök czímere, és motívumai azonosak ama czímer motívumaival, a melyet Mátyás király 1480 február 2 ikán adományozott Budán Orbán fejevári prépostnak és testvéreinek Balázsnak és Jánosnak, valamint elhunyt testvére Benedek fiának Ferencznek.

A *Nagylucseiek* czímere e czímerkép és a czímereslevélben foglalt leírás szerint bal harántszeléssel osztott pajzs felső vörös mezejében a vágás irányában haladó fehér oroszlán, két első lábai között aranyalmát tartva; az alsó kék mezőben hatágú arany csillag; a koronátlan sisak dísze ugyanilyen hatágú arany csillag, egyik ágának hegyére állítva; a sisaktakaró vörös-aranykék.¹

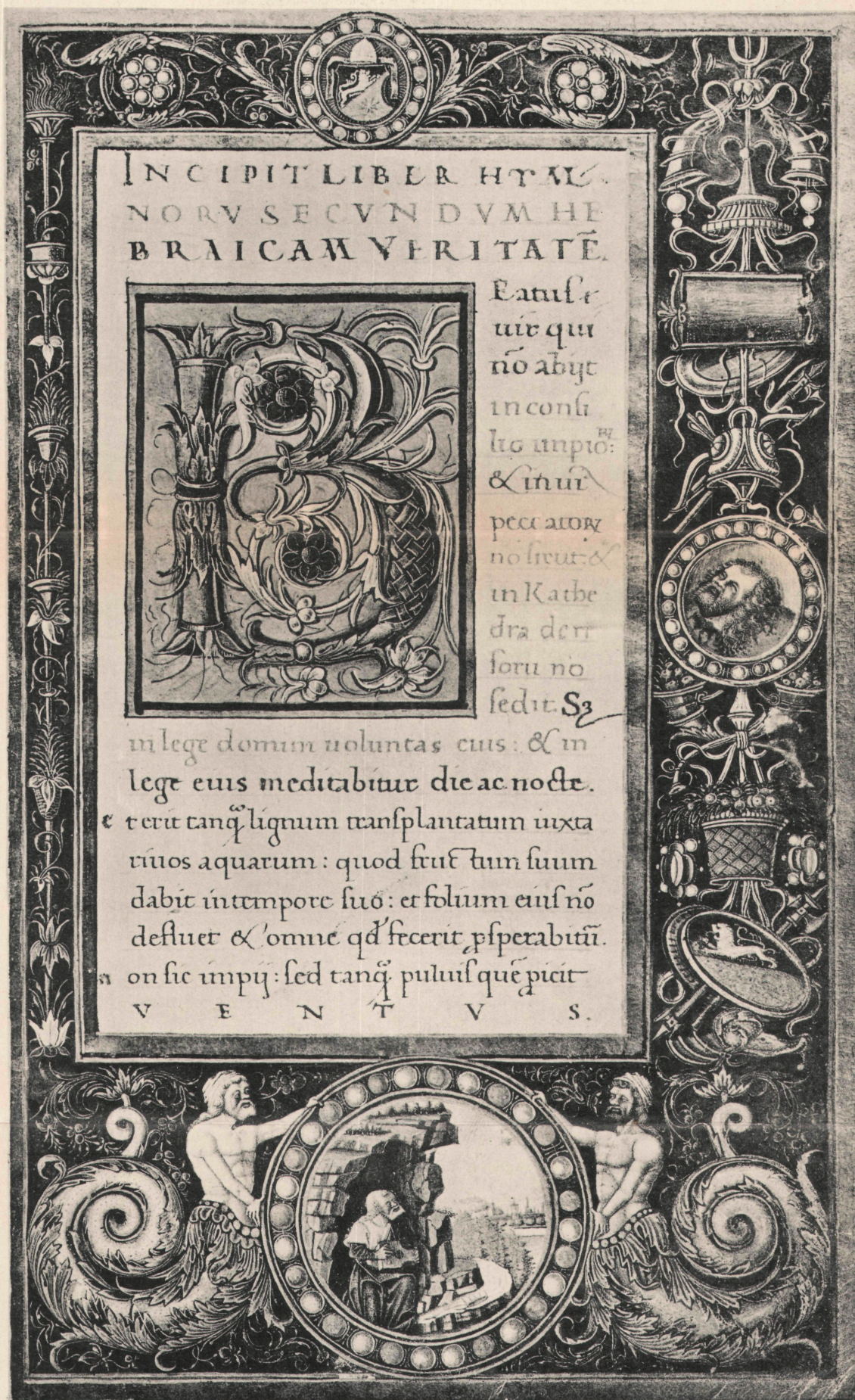
Megjegyezzük, hogy ezt a címert Orbánnak egri püspök korában használt pecsétjén, azzal a változtatással találjuk, hogy a jobbról balra vágott pajzs felső mezeje balfelé esik s benne az oroszlán alakja jobbfelé fordul, míg az armalison levő czímer a heraldika szabálya ellenére balra néző állásban van megcsiszolva. A mi azért érdemes a megemlítésre, mert az ábrázolásnak e két egymástól eltérő módját kódexünk czímereinél is megtaláljuk; az első címnap czímere és a második címnap szelvényében látható czímer jobbra néző oroszlánjával szerkezetében teljesen egyezik a pecséten levő czímerrel, tehát a heraldikai szempontból helyes címert adja, míg az első címnap alján a vitéz pajzsán alkalmazott czímer és a második címnap felső részét díszítő czímer az eredeti czímerkép helyzetében van megfestve. A kódex czímereinél pedig még meg kell említenünk, hogy a két címnap főhelyét elfoglaló czímereknél a csillag nem hat, hanem nyolcz ággal van ábrázolva, s csak a mellékdíszekül alkalmazott czímerében van a helyes alak megtartva.

A kézirat előszavát és a zsoldárok kezdetét, mint már említettük, *Szent-Jeromosnak Szofroniushoz* írt levele választja el egymástól. A számozást az első borítólapon és az előlap mellőzésével az írott szöveggel ellátott lapon kezdve, e levél szövege a 2b—

¹ E leírást szó szerint idézem a Turul-ból (1898. évf. 68. 1.), hol a *Batthyány* hercegek körmendi levéltárában őrzött eredeti czímereslevelet a czímerkép színes hasonmásban való közlésével ismerttettem.

4a. lapokat tölti be. Kezdősorai: *Incipit prologus s. Gheronymi presbyteri in Sephartellum quod interpretatur volumen hymnorum*, kivitelben teljesen egyeznek a két cím lap kezdő sorával, és kezdőbetűje, bár kisebb méretű a címlapokon levőknél, zöld, kék és vörös színekből szerkesztett díszítésével szintén a szebb alkotások közé tartozik.

A kézirat többi részét teljesen a zsoltárok szövege tölti be. Az első zsoltár, mely a kézirat 5a. lapját képező második címlapon kezdődik, az 5b. lap negyedik sorában ér véget. Ezután következik, közvetlen egymásutánban, a többi zsoltárok, egész a 140a. lapig, hol a kézirat a következő kolofonnal végződik: *Explicit Sepher-tellim idest liber Hymnorum secundum Hebraicam veritatem*. Két üres hártyalap következik ezután s a hátsó tábla fedőlapján, a mely, mint említettük, a szöveglapokhoz hasonlóan van megvonalozva, az utolsó vonal felett ez a bejegyzés olvasható: *Deus exaudi orationem meam auribus*.

A kódex írása a XV. század második felében dívó olasz renaissance-írás, egyenesen álló, gömbölyű, szabályos betűkkel. Írója kétségtelenül amaz elsőrangú másolók közé tartozik, a kik Flórenczben Mátyás király és a korabeli többi könyvbarátok számára dolgoztak. A 2b. lap bevezetése s a zsoltárok vörös, kék és zöld címekkel és arany, vörös és kék kezdőbetűkkel, a zsoltárok versszakai kisebb, hasonló színekben váltakozó nagy betűkkel vannak a szövegtől megkülönböztetve s ugyanily betűket használt a kézirat másolója az *Alleluja* és a *Semper* szavaknál, melyek, mint látni fogjuk, egyes zsoltárok mellett a lapszélen fordulnak elő.

Ilyen nagyobb kezdőbetűt 158-at számláltunk meg, ezek közül 80 van arannyal kifestve; négy kezdőbetű helye kifestetlenül maradt.

A hátsó tábla borítéklapján olvasható bejegyzés a XV. század végén és a XVI. század kezdetén dívó folyóírás jellegét viseli magán.

A kézirat szabatos, egyenletes írása mutatja a figyelmet, melyet a másoló munkája végzésére fordított. Hibáktól nem maradt ugyan teljesen mentes, de azok alig bírnak számbavehető jelentőséggel. Az első szembetűnő hiba a 7b. lapon esett meg, a hol az *interpretaatur* szó *interpetratur*-nak van írva. Hasonló elírást találunk a IV. zsoltár címében, hol *victori* helyett *vitori*

áll. A számozás azonban már több helyen, így a XCII., XCIII., CXXVII., CXXVIII. zsoltároknál van elhibázva és a CXV—CXVI. s CXXIX—CXXX. zsoltároknál a számok fel vannak egymással cserélve. Mindez természetesen mit sem von le a kézirat értékéből, s összehasonlítva más e korbeli kéziratokkal, kódexünket a legnagyobb gonddal készült példányok közé sorolhatjuk.

A kötés, melyről már említettük, hogy vörös bársonnyal van borítva, az ama korbeli főpapok használatára készült szerkönyvek jellemző kötési közé tartozik. A bársony színe az az élénk vörös szín, a mit ma királyvörösnek neveznek, s a minő a bíbornokok ruhájának színe volt. Ez a szín hatásra sokkal felette áll azoknak a sötétvörös és megyszín bársony-kötéseknek, amikkel Mátyás király reánk maradt kódexei néhányánál találkozunk. Minősége elsőrangú, méltó egy egyházfejedelemhez, s mutatja, hogy Orbán püspök, kinek egyszerű ruházódását *Bonfini* kiemelte, nem volt takarékos akkor, midőn kedvelt könyvei feldiszítéséről kellett gondoskodnia.

A kódex kötésének díszéhez tartoztak a táblák szélére alkalmazott kapesok is, melyeknek a kötésen két helyen láthatók nyomai. E kapesok kétségtelenül aranyból készültek, ékkövekkel voltak díszítve és a könyv tulajdonosának czimerét hordták magukon, miként azt Mátyás királynak a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött, Szent-Ágoston »De civitate Dei« című munkáját tartalmazó kódexénél is láthatjuk.

IV.

A szövegről már többször ismételtük, hogy a zsoltárokat foglalja magában. Dávid király zsoltárai többféle latin fordításban kerültek az egyházban forgalomba. Valamennyi Szent-Jeromostól származik, a ki egyéb művei mellett elsősorban a biblia latin fordításával tette örökméltóvá nevét a katolikus egyház történetében. A nagy egyházatyja tudvalevőleg nem elégedett meg a biblia egyszeri lefordításával. Főműve, a Szentírás Versio Itala név alatt ismert legrégebbi latin szövegének átdolgozása a Septuaginta és *Origenes* Hexaplarja görög szövegének alapján készült a 385—390. években. Dávid király zsoltárait azonban ezt meg-

előzőleg kétszer is lefordította; az első, 383-ban készült fordításhoz a legrégebb görög szövegeket vette forrásul, azonban e fordítását nem tartotta tökéletesnek; 385-ben Palesztinában a Hexaplar szövegéből készítette el a második fordítást. S midőn 390-ben ismét hozzá fogott a biblia lefordításához, harmadszor is lefordította a zsoltárokat, ezúttal az eredeti héber szöveget véve munkája alapjául.

A zsoltárok első fordítását Damazus pápa, a mint elkészült, Rómában azonnal behozta a használatba, s ezért az *Psalterium Romanum* név alatt ismeretes a bibliafordítások sorozatában. A második fordítás francia földön terjedvén el leghamarabb, *Psalterium gallicum* nevet visel. Ennek szövege teljesen azonos az első nagy bibliafordításba felvett szöveggel, és maga Jeromos ezt ajánlotta az egyháznak használatra. Itáliában azonban a VII—VIII. századtól kezdve a héber szövegből készült 390-iki fordítás is használatba jött, mely fordítás a többieket úgy hűség, mint a kifejezések világossága és szépsége tekintetében messze felülmulta. Használata csak akkor szűnt meg, mikor az egyház a Vulgata szövegének végleges megállapításakor a második fordítást fogadta el a zsoltárok hiteles szövegének.

E közismeretű tények felsorolására azért van itt szükségünk, hogy tartalmi szempontból is megállapíthassuk kódexünk szövegének jelentőségét.

A háromféle fordítás közül e kódex, mint azt czimében is jelzi, Szent-Jeromosnak harmadik, a héber szöveg alapján készült fordítását foglalja magában. Ez a fordítás jelentékeny mértékben eltér a Vulgata szövegétől és sok helyen egész más szavakkal adja vissza a mondatokat. Legnagyobb az eltérés az egyes zsoltárok feliratai között. A szentírás egyes könyveinek fejezetekre való felosztása és címekkel való megjelölése a XIII. században vette kezdetét; a Vulgatóban szereplő fejezetczímek végleges megállapítása a XV. században történt meg. Kódexünk szövegénél a zsoltárok sorrendje és származása megegyezik a Vulgatóéval, az eredeti héber szövegben előforduló eltérések mellőzésével, a feliratok azonban teljesen különböznek a Vulgata szövegének felirataitól. Így, hogy egy példát hozzunk fel, az I. zsoltárnál a Vulgatóban olvasható cím: »Pios et probos beatus impios contra et peccatores esse miseros« hiányzik s a szöveg kezdetén csupán

a zsoltár sorszáma áll. S a további címekben sűrűen fordul elő a *victor* kifejezés használata: »Victori in psalmis«, »Victori super haereditatibus«, »Victori servo domini David« stb., a mivel a Vulgata feliratai között egyáltalán nem találkozunk. Egyes zsoltároknál a *Semper* szó ragadja meg figyelmünket, mely széljegyzetül van alkalmazva. Ez a héber *sela* szavának felel meg, mely a héber szövegben 71 zsoltárnál fordul elő, de a Vulgatában nincs semmi nyoma; a biblia szövegkutatói nem tudnak egymással megegyezni a felett, vajjon e szó, melyet »mindig« vagy »végig« és »örökre« szavakkal fordítanak, a zenészeknek szóló utasítás-e vagy más értelemben van ott alkalmazva. Ép oly figyelemre méltó, hogy az *Alleluja* szó feliratként és széljegyzetül való használatával, mely a husvétii időszak alatt használt zsoltárok megjelölésére szolgál, sokkal több zsoltárnál találkozunk, mint a Vulgatában. Az eltérések közé tartozik a héber abécze betűinek: *aleph, beth, gimel* stb. sűrű alkalmazása a zsoltárok élén, míg a Vulgatában azok csak a CXVIII. zsoltárnál fordulnak elő.

A biblia első nyomtatott kiadásai majdnem kivétel nélkül a Vulgata szövegét foglalják magukban, csupán egy Augsburgban év nélkül nyomtatott bibliában találjuk a zsoltárok héber szöveg alapján készült fordítását a *Szofroniushoz* írt ajánló levéllel. A kevés számú bibliakézirat, melyek hazai közkönyvtárainkban a XV. századból őriztetnek, szintén mind a Vulgata szövegét foglalja magában. Az augsburgi kiadást csak *Hain* leírásából ismerjük,¹ hazai gyűjteményeinkben annak egy példánya sem található. Így nincs módunkban összehasonlítani kódexünk szövegét más ugyane fordítást tartalmazó kéziratokkal és ősnymtatványokkal, sem megállapítani a forrást, a melyet annak másolója használt. De a kézirat kiállításának fentebb megállapított olasz jellege összhangzásban van azzal a ténnyel, hogy Szent-Jeromos e fordításának használata Olaszországban tartotta fenn magát legtovább, s e kódex egyik bizonyítéka annak, hogy a Vulgata szövegének mindinkább terjedő használata s a tekintély, a mivel az egyház azt már ekkor felruházta, nem tartotta vissza a főpapokat a szentírás más, hitelesnek ismert fordításainak használatától.

¹ Hain, Repertorium bibliographicum. Stuttgartiae 1838. Vol. II. Pars. II. 13470. sz.

A kézirat élén olvasható bevezetés ismerteti a zsoltárok eredetét, a *Szofroniushoz* intézett levélben pedig Szent-Jeromos elmondja fordításának történetét. A bevezetés a rendes középkori biblia-magyarázatok csoportjába tartozik; szövege a szerző nevét és a kort, melyben íródott, nem árulja el, de valószínű, hogy az első középkori századok terméke és tartalmában, elmondva a módot, a melylyel Dávid a zsoltárokat szerkesztette, az egyház eredeti hagyományait örökíti meg a szentírás e részének keletkezése felől. Szent-Jeromosnak *Szofroniushoz* írt levele pedig arról ad hírt, hogy a zsoltárokat, melyeket a Septuaginta fordítói öt könyvre osztottak fel, ő az eredeti héber forrást követve, egy könyvbe foglalta, miután meggyőződött arról, hogy az »Amen« szó, a mi az egyes csoportokat egymástól elválasztja, nem jelenti külön könyvek címét, és miután a héber »Sephartellim« = »Himnuszok kötet« cím is a kötet anyagának egységéről tesz bizonyosságot. Ebből a levélből megtudjuk azt is, hogy *Szofronius* volt az, a ki a zsoltárok eddigi fordításaival nem lévén megelégedve, Szent-Jeromost a héber eredeti szöveg lefordítására buzdította és hogy Szent-Jeromos maga ezt a fordítást tartja az eredeti leghívebb fordításának.

Mindkét bevezető irat közlése sajátos jelleget ad e kéziratnak a bibliai gyűjtemények többi írott és nyomtatott kiadásaival szemben, melyek vagy egész más szövegű magyarázatokkal, vagy minden magyarázat nélkül adják a biblia szövegét. S talán nem tévedünk ama feltevésünkben, hogy e bevezetések a Vulgátától eltérő szöveg felelevenítésének magyarázatául foglalnak helyet e kódexben, s arra vannak hivatva, hogy annak nagyobb értékét hűség tekintetében a közhasználatban levő szöveggel szemben kimutassák.

V.

A kódex díszlapjai az olasz miniatür-festészetnek tipikus jellegét annyira magukon viselik, hogy származásukhoz egyáltalán nem férhet kétség. Már a müncheni katalógus úgy emlékezik meg róluk, mint elsőrangú olasz miniatür-festő termékéről és *Attavante*-ben véli felismerhetni annak festőjét. Eltekintve azonban a tévedéstől, mely a flórenczi művésznek tulajdonított művet néhány sorral előbb a ferrarai iskola termékei közé sorozza, annak,

aki *Attavante* művészetét ismeri, egy pillantás kéziratunk miniatűrjére elégséges arra, hogy meggyőződjenek e feltevés téves voltáról. A kódex kétségtelenül a florenczi festőiskola terméke és abból a korból származik, a melyben *Attavante* legszebb miniatűrjeit alkotta. De ha *Attavante* műveit, a melyeket a római, florenczi bécsi, velencei, modenai, párisi, wolfenbütteli könyvtárak őriznek, összehasonlítjuk kódexünkkel, tisztában lehetünk azzal, hogy ennek díszítése nem származhatik az ő kezétől.

A Korvin-kódexek ama példányainál, melyek elsőrangú florenczi miniatorok művészetét örökitik meg, festőik szerint három csoportot lehet megkülönböztetni. E csoportok egy közös forrás termékei, de bár a florenczi renaissance mindenik csoportra reá nyomta a maga bélyegét, stílus, szerkezet és a kivitel módja tekintetében eltérnek egymástól. Ha szokássá vált is a műtörténetírók részéről *Attavantet* tartani a florenczi miniatűrfestés tipikus képviselőjének, az ő klasszikus komolyságú diszlapjai pontosan meghúzott kereteikkel és következetesen ismétlődő motívumaikkal, melyeket csupán a Mátyás király számára készült kódexeken alkalmazott, teljesen különböznek azoktól a virágdíszben és mitologiai motívumokban gazdag miniatűröktől, a melyekkel kortársa, *Francesco Antonio* del Cherico díszítette kéziratait. És ha szerkezetre nem is, de a kivitel és főleg a rajz és színezés tekintetében egészen külön csoportot alkotnak azok a kódexek, a melyek a harmadik nagy florenczi miniatürt, *Gherardot* vallják mesterüknek.

A *Gherardo* kezéből származó miniatűröket szerkezetük erőteljes voltán kívül díszítési motívumaikról, a kandeláberekből és oszlopokból felépített keretekről s a címerek, pajzsok és fegyvercsoportok, bőségszaruk, szövétnekek alkalmazásáról lehet felismerni, továbbá arról, hogy a konvencionális építészeti motívumok és virágdíszek, miket *Attavante* műveinél is találunk, az ő képein tömörebb kivitelben állanak előttünk, s a sablonos emblémák helyét oly jelvények foglalják el, melyeknek a valódi élet szolgál forrásukul. De a legnagyobb különbséget az emberi alakok, gényusok, állatok és fantasztikus alakok ábrázolásánál észlelhetjük, a hol a rajz eléri az anatómiai pontosságot és a színezés, a sötétebb árnyalatok alkalmazásával, a valóság visszaadására törekszik.

Gherardo del Favilla, kit festési modora annyira megkülönböztet társaitól, Flórencz művészi életének legérdekesebb alakjai közé tartozik. Művészi tehetségét atyjától örökölte, a kit a hagyomány a nápolyi győzelmi kapu egyik építőmestere, *Giovanni* di San Miniato del Favilla személyével azonosít.¹ Pályáját öcsésével *Monti*-val együtt a mozaik-készítéssel kezdte, s *Ghirlandajo*-val együtt a flórenczi dóm San-Zenobio-kápolnájának feldiszipítésén dolgoztak. Utóbb mind a két testvér a miniatűr-festészet, majd a falfestés terére lépett, s munkásságukkal mind a két irányban szintén jelentékeny sikereket értek el.

Gherardo művészete jelentőségének megértésére rendkívül tanulságos adat *Vasarinak* az a megjegyzése, melyből az tűnik ki, hogy Flórenczbe érkezett németországi mesterekkel volt alkalma érintkeznie és a fametszést is megtanulván tőlük, e téren is szép eredménynyel működött.² Ez a legérthetőbb magyarázata annak a hasonlatosságnak, mely miniatűrjei és az északi művészet között felismerhető, s mely úgy az ő, mint testvére *Monti* művészetét oly élesen megkülönböztette a korabeli többi flórenczi művészekétől.

Mint miniatűr, a flórenczi S. Maria Nuovakórház temploma és a dóm számára festett igen sok kódexet. Hogy e téren Mátyás király számára is dolgozott, azt szintén már *Vasari*-ból tudjuk, a ki szerint az általa festett kéziratok »a király halála után készülven el, *Vante* és más mesterek műveivel, a kik Flórenczben a király számára dolgoztak, vétel útján Lorenzo il Magnifico birtokába kerültek.«³

A Biblioteca Laurenziana kincsei között — jól tudjuk — tényleg vannak kéziratok, melyek Mátyás király könyvtára számára készültek, s ezek között kétségtelenül nem lesz nehéz *Gherardo* műveit felismerni. Ama kódexei közül pedig, a melyek a budai királyi könyvtárba eljutottak, eddig a velencei Averulinus,

¹ Pulszky Ferencz »A könyvkiállítási kalauz« 60-ik lapján bizonyára elnézésből említi őt a »Chierico« melléknévvel.

² Giorgio Vasari, Vite di piu eccellenti pittori, scultori e architetti. VI. k. (Milano, 1809.) 97. l.

³ Vasari, id. m. VI. k. 96. l. *Gherardora* Vasarin kívül igen érdekes adatok találhatók Bradleynél, A dictionary of miniaturists, illuminators, calligraphers and copists. (II. k. London, 1888.) II. k. 21., 294. és 335. l.

a párisi Cassianus s a müncheni Beda Venerabilis kódexeket ismerjük s minden valószínűség szerint az ő művének tekinthetjük a vatikáni könyvtárban őrzött misekönyvet, a drezdai Valturius-kódexet és a Magyar Nemzeti Múzeum Trapezuntius-kódexét is, melyet Felséges Urunk 1868-ban a szultántól kapott más három Korvin-kézirattal együtt ajándékozott múzeumunknak.

Orbán püspök zsoldároskönyve címkepeinek egyszerű összehasonlítása e három művész miniatűrjeivel kétségtelenné teszi, hogy e kódex *Gherardo* művei közé tartozik. Kódexünk szerkezeti és kivitel tekintetében valóságos mása a párisi Cassianus-kódexnek, melynek az azt díszítő miniatűrök, még a kezdőbetűk is, a könyvfestés elsőrangú remekei között juttatnak helyet. Mind a két kéziratnál megtaláljuk a lángoló fáklyában végződő oszlopdíszeket, a fegyverek, gyümölcsös kosarak, bőségszaruk motívumait, a gyöngyös boglárokat s a stilizált virágfüzéreket, és a párisi kódexben vannak kezdőbetűk, a melyek szakasztott másai az Orbán püspök kódexének két címlapján látható kezdőbetűeknek.

Mindezeknek a részleteknek egyezése és a kivitel modorában észlelhető hasonlatosság teljesen eldönti kódexünk művészi eredetének kérdését. S a kódex miniatűrjei messze felülmúlják múzeumunknak Trapezuntius-kódexét, mely mostanig egyedül képviselte e csoportot gyűjteményünkben. Orbán püspök egyéniségére vall, hogy Flórencz legelső művészei közül választotta ki zsoldáros könyvének miniatűrét s a figyelem, mivel *Gherardo* feladatának megfelelt, mutatja, hogy a művész méltányolni tudta e megbízás jelentőségét.

Nagylucsei Orbán zsoldáros könyvében ezek szerint nemcsak elsőrangú bibliografiai ritkasággal, nemcsak becses történelmi ereklyével gazdagodott múzeumunk, hanem oly kincscsel, mely művészeti szempontból a Korvina legszebb termékeivel egy színvonalon áll s méltókép örökíti meg az utókor előtt a nagy király munkatársának, Orbán püspöknek emlékét.

A BOLOGNAI MARSIGLI-IRATOK MAGYAR VONATKOZÁSAI.

DR. VERESS ENDRÉTŐL.

(Második, befejező közlemény.)

Vol. 59.

Manuscripti diversi. Vol. IX.

*Relazioni de i confini Cisdanubiali spedite a Sua Maestà
Cesarea fra l'anno 1699 e parte del 1700.*

Tartalma (647 lapon) 27 érdekes jelentés oklevélmellékletek kíséretében. Az első da Oppova li 14 di Aprile 1699, az utolsó dal campo di Macova a i 29 d' Agosto 1700. A közbeeső 25 jelentés keletkezési helye: Zalánkemény, Morovitz, Brod, Novi, Sluin (6—8.), dal campo sul monte Popina, Dresnik, dal campo vicino alla Zaria sopra Novi, dal campo vicino a Santa Catarina al fiume Unna (12—13.), dal campo fra Racovitza ed il monte Plessiviza, Costanoviz, Biilovaz, Sziszek (17—20. 1700 januárius 18-tól április 14-ig), dal campo di Glovovacz, (21—24.) dal campo di Dobizza és dal campo di Jakovar.

A mellékletek mind Horvátországra és Boszniára vonatkoznak, tartalmazva a basákkal folytatott levelezést is. De van köztök egy erdélyi tárgyú: Punti concernenti le disposizioni nella Transilvania per le commissione de i limiti (a 326/8. lapon) és igen érdekes Marsigli jelentése a Kulpa, Unna, Száva, Klina, Klinicza és Sirovaz folyók közt lakó oláhokról; az 518—523. lapon.

Vol. 60.

Manuscripti diversi. Vol. X.

*Relazioni delli confini della Transilvania fatti con l' imperio
Ottomano fra l'anno 1700 e 1701 dal General Conte Marsili.*

(Marsigli irodájának gondos másolatú 209 lapnyi kötete.)

Prima umilissima relazione della Transilvania a Sua Maestà Cesarea spedita dal campo di Lugos alli 9 di Ottobre 1700.

(A 2—25. l.) A—L betűs mellékletei a 26—39. lapon.

Seconda relazione . . . dal campo di Marga alli 20 di Novembre 1700.

(A 44—46. l.) Két melléklete a 48—51. lapon.

Terza relazione . . . dal campo di Faget alli 30 di Novembre 1700.

(Az 56—59. l.)

Quarta relazione . . . dal campo di Bisztra alli 14 di Dicembre 1700.

(A 64—68. l.) A—P betűs mellékletei a 70—96. l.

Quinta relazione . . . dal campo di Lugos alli 27 di Dicembre 1700.

(A 99—104. l.) A—L melléklete a 106—111. l.

Sesta relazione . . . dal campo di Bisztra alli 21 di Febraio 1701.

(A 113—122. l.) A—N. melléklete a 128—145. lapon.

Settima, ed ultima relazione . . . dal campo di Bisztra 14 di Marzo 1701.

(A 147—153. l.) A—O melléklete a 157—209. lapon.

Li confini del paese di Temesvár e la Transilvania.

Az 1701 márczius 4-ikén megállapított utolsó egyezséglevél olasz fordítása a török eredetiből.

(A 173/7. lapon.)

Marsigli olasz instructiója »pel Signor tenente colonello Morandi Visconti grande ingegnere nella Transilvania« a hunyadmegyei és déli erdélyi határjárás ügyében.

(A 208/9. l.)

G. Morandi Visconti jelentése Marsiglihoz útasítása teljesítéséről. Cibinio li 10 Luglio 1701.

(Eredetije a kötet indexe előtti 3—4. l.)

Vol. 61.

Manuscripti diversi. Vol. XI.

1. Index et descriptio mapparum Transdanubialium.

(Vonatkozik a 48. és 49. kötet térképeire.)

Hozzávarrva vegyes földrajzi jegyzetei: Nomi geografici per la lingua Transilvana. (Érti alatta az oláh nyelvet.) Bulgaria. Nomi geografici de comitati, o circoli delle città, fiumi, monti, selve di tutta la Dacia, cioè Transilvania, Vallachia, Moldavia. Libro delle distanzie di varii luochi di Ungaria. Quae est differentia inter Arianos et Unitarios ita vocatos in Transylvania? (A 88. laphoz mellékelten.) Jegyzetek Erdély földjéről, Torda sóbányáiról, stb.

2. Index et descriptio mapparum Cisdanubialium.

(Vonatkozik az 50. sz. kötet térképeire.)

5. Co. Ludovici Ferdinandi Marsilii schedae geographicae ad regnum Hungaricum et ad limites inter utrumque imperium sanc-
ciendos pertinentes.

Vol. 62.

Manuscripti diversi. Vol. XII.

*Plenipotenza ed istruzione Cesarea per la commissione de
i confini, con i rescritti pure Cesarei riportati nel stabilimento
de' medesimi.* (Eredetieket tartalmazó 341 lapnyi kötet.)

1699—1701 közti német és latin iratok: Lipóttól, s a bécsi
Hofkriegsrathtól a karlóczai béketárgyalásra vonatkozólag, s az annak
következtében foganatosított várlerombolások ügyében.

Vol. 63.

Manuscripti diversi. Vol. XIII.

*Lettere del Consiglio di Guerra ricevute nella divisione de
confini della Sclavonia e Croazia.* (Eredetiek 757 l.)

1699—1701 közti iratok küldöik szerint rendezve: A bécsi
haditanácstól, Badeni Lajos hercegtől, Starhemberg és Ötting grófok-
tól, Kaunitztól, a branyicskai Jósika-családtól (95. l.), Dalmácia,
Horvát-Szlavonország rendeitől, Batthyány Ádám gróf horvát bán-
tól, Jellachich István vice-bántól, a zágrábi káptalantól és püspök-
től, Alsó-Ausztria biztosaitól, Rabatta gróf tábornoktól, Rabutintól
Erdélyből (Nagy-Szebenből, 1699 április 8-ikán a 271. lapon), horvát-
országi különböző katonatisztektől, kirendelt határvizsgáló biz-
tosoktól, Ali belgrádi szeraszquier vezér-basától és Ibrahim effendi
capigi-basától, latin, horvát, olasz és magyar nyelven írva (a 613—
666. lapon.) A 2 magyar levél (664/6. lapon) Belgrádból 1699
április 19 és 20-ról a határrendezés ügyében, kérve »Kgd mikor
levelet irat, magyarul irassa, mivel az tolmácsom nem igen tud
deákul.« Vegyes iratok és folyamodványok horvátországi nemesek- és
testületektől határigazítási kedvezményekért.

Vol. 64.

Manuscripti diversi. Vol. XIV.

*Lettere del Consiglio di Guerra ricevute nella divisioni de'
confini di Transilvania.* (Eredetiek 687 l.)

1700—1701 közti iratok. A bécsi haditanácstól néhány, Rabutin
gróftól Erdély főhadparancsnokától: Nagyszebenből 1700 augusztus

24, szeptember 5, 7, 15, 19, 29, október 3, 7, 11, 22, 26, november 5, 17, 19, december 1, 26, 29-ről; 1701 januárus 14, 15, 17, 19, 22, 24, Szász-Sebesről januárus 28, Gyulafejérvárról februárus 12, 17, 24, 25, márczius 20 és 27-ikéről.

Situatione avantagiosa per chiudere la vale della Porta ferra et assicurar la Transilvania dalle invasioni.

A hunyadmegyei Vaskapu-hágó 17×24 cm. terjedelmű térkép-vázlata, magyarázó sorokkal, a 22. lapon.

Az erdélyi gubernium levelei: Gyulafejérvárról 1700 szeptember 12 és október 26; 1701 januárus 20, 27, 30 és februárus 22.
(Eredetiek a 138—149. l.)

Hunyadmegyei iratok. Egyes birtokosok kérése határigazításért, vagy tiltakozása a kitűzött vonal ellen. (Hol más nincs megnevezve, mind Marsiglihoz intézve és eredeti.) Bokosniczai Izsák Hunyadmegye főbírája Naláczi István főispánhoz. (Másolat a 38. l.) Jó és Pokol-Valcsel, Oláh-Brettye és Baczalár birtokossága az erdélyi guberniumhoz. (Másolat a 39. l.) Naláczi István: Bábolnáról 1700 szeptember 9; Zámról szeptember 14; Dobráról szeptember 12 és 26; Naláczról 1701 januárus 2 és Bábolnáról 17-én. Jósika Gábor Branyicskáról 1700 szeptember 7, november 18, 26 és Hunyadról december 19-én. Csulay Balázs és Bokosniczai Izsák Hátszegről 1701 januárus 15. (az 507. l.) Szászváros-szék tanácsa 1700 december 1-én (2 drb az 509—511. l.) — Graf Ditrich von Glöcklsberg generális jelentései Vajda-Hunyadról: 1700 október 21, november 9, 29, december 5, 10, 20 (s egy hónapot Szebenben töltvén) 1701 januárus 19, 24, 31, februárus 16, 18, 24, márczius 8, 14, 21, 22, 23, 24, 28 és 29-én.

Egyéb erdélyi nemesektől: gr. Apor István, br. Bánffy György, gr. Bethlen Miklós, Keresztesi Sámuel, Macskási Péter, gr. Mikes Mihály és Sárosi János.

Vegyes iratok: Fodor Mihály (Karánsebesről) Pest városa 1700 augusztus 24-ikéről és Kecskemét városa augusztus 26-ról.

Schlik tábornok: Arad, Pétervárad, Szeged, Belgrád alól, 1700 őszén.

A délmagyarországi német őrségek vezéreitől: Arad, Sablya, Lippa, Mehádia, Karánsebes, Marga, Tótváradia, Facset, Lugos, Bokcsa, Dolne, Versecz, Gyulafejérvár alól.

(Tömérdek, kivált az aradi várból, a 272. laptól végig.)

A kötet utolsó iratai: Ibrahim effendi és más török biztosok német levelei Temesvárról, Földvárról, stb.

Vol. 65.

*Manuscripti diversi. Vol. XV.**Lettere turche con la traduzione in commissione de' confini.*

A temesvári és belgrádi basa, valamint a határügyi tárgyalásokra kiküldött török biztosok levelei Marsiglihoz német, latin vagy olasz fordításokkal, a szerint, hogy milyen tolmács volt kezűgyben.

Vol. 66.

Manuscripti diversi. Vol. XVI.

Notitiae geographicae originales circa lineam limitaneam Cisdanubialem, sive Diaria in itinere limitaneo Cisdanubiali collecta. Primis ac originalibus suis schedis expressa ac in III libros digesta.

A határigazítási munkálat eredeti térképvázlatai, több mint 400 kisebb-nagyobb lapon, úgy a mint napról-napra haladt Marsigli mérnökeivel. Az első 1700 május 1-ről, az utolsó (már Erdélyben) 1701 április 21-én. De megjegyzendő, hogy a »cisdanubialis« részek alatt Marsigli a Horvát-Szlavonországi és boszniai határt érti, »Sequuntur diaria Transdanubialia« czímen¹ pedig a Dunától a Marosig, és onnan be Erdélybe Hunyadmegyéig, a hátszegi völgyig terjedő vidékről közöl 27 pontos terepfelvételt írónnal rajzolva, vagy kihúzva, úgy a mint eredetileg készítették, vagy otthon letisztázták. Közben lerajzolták Vajdahunyad várát (a 390. lapon) és Déva várát (a 394. lapon) úgy a mint 1701 tavaszán kinézett; mert Hunyad vidékén márczius hó végén, Déva körül pedig április közepén dolgoztak. Déva vár alakja alig 3 $\frac{1}{2}$ cm. hosszú e rajzon, Hunyadé csak 2 $\frac{1}{2}$, de rendkívül becses, ha meggondoljuk, hogy e két várról 1701 előtti rézmetszetünk vagy más rajzunk egyáltalán nincsen.

¹ Ezt a meghatározását kéziratának 16. kötete bevezetésében Marsigli bővebben is indokolja a következőkben: Quamobrem partem illam limitum, quae ad oram Danubii dexteram adtinet: Cisdanubialem, quae vero ad sinistram: Transdanubialem appellare visum est, hinc omnia illa loca, quae inter Sirmii ducatum, Slavoniam, Bosniam et Croatiam regnum, quaeque ad Danubium dextrorsum iacent, in limitum *Cisdanubialium* censum veniunt, illa vero, quae ad Tibiscum et Marusium amnes summasque Transilvaniae alpes, quaeque inter veri Hungarici regni partes eiusdemque appendices, ut inter banatum Temesvariensem et Transilvaniam, Valachiam atque Moldaviam interiacentia usque ad fontes Nister amni a quibusdam adscriptos sese extendunt, veluti totidem regna et provincias ad eundem Danubium sinistrorsum collocatas in *Transdanubialium* limitum album retulimus.

Vol. 67.

Relazioni a Sua Maestà Cesarea, che il Conte Generale Marsili per i limiti Cisdanubiali dettava a' segretari che le mettevano in Tedesco.

16 jelentés, az első: da Oppova, 1699 április 14-ről, az utolsó: Dal campo di Bielovatz 1699 december 29. Nagybárá Marsigli sajátkezü olasz fogalmazványai, tömérdek oklevélmelléklettel.

Vol. 68.

Miscellanea per gli affari di Croazia.

Belső czíme: Relazioni . . . Az előbbieknél folytatása, magában foglalván Marsigli 17—27. jelentését: Sziszeckről, 1700 januárius 18-ától augusztus 29-ig.

Vol. 69.

Lettere italiani sopra i confini Transdanubiali.

Belső czíme: Relazioni . . . Az előbbieknél folytatása, Marsigli 28—34. jelentésével, Lugosról, 1700 október 9-ről, 1701 márczius 14-ig, Bisztráról. Az erdélyi gubernium, Hunyadmegye, Rabutin és az érdekelt felek és határrendezési biztosok irataival.

Vol. 70.

Miscellanea per la commissione dei confini.

1. Minute di lettere diverse scritte a più comandanti ed anche ministri nel tempo della commissione de' confini di Transilvania. Dal mese d' Agosto 1700 sino al fine di Febraio 1701.

Marsigli fogalmazványai Rabutin, Schlik generálishoz és másokhoz

2. Atti Transilvani con varie lettere turche e sue tradozioni.

Húsz török levél az erdélyi fejedelemség utolsó idejéből, bemellékelt latin fordításokkal, a gyulafejevári fejedelmi levéltárból, a mit mutat a levelek külső részén lévő magyar rubrum. Pl. Az Vezir ó Nga [Ahmed pasa] levele Anno cir[citer] 1662. Tömösvári pasa levele, fordításával együtt, Csanádra 9. Április 1666. Anno 1670 die 17. Maii az tömösvári pasától jött gyógyi fürödőben. Jenei vezér Kászon pasa levele, hozta Hedri Benedek uram Fejérvárra Anno 1672 die 9. Decembris. Tömösvári pasa levele, hozta az jenei Mehemet aga Fejérvárra A. 1677 die 1. Junii. Tömösvári Ali pasa levele. Hozta Csermenyi Mihály uram die 31. Augusti 1677. Hasonlók a karánsebesi, lippai és lugosi béktől és Mehemmed szultántól.

Az 1699—1700-iki határigazításra 32 irat vonatkozik, köztök 4 magyar nyelvű Rabutin generálishoz; 3 »az belgrádi szerascher vezér Ali pasá«-tól (1700 februárius 4, márczius 4 és május 3 kelettel) és egy a tömösvári Amhet pasától Christian E. Chilko praefectushoz.

4. Protocollo di lettere scritte dal Signor Luigi Ferdinando Conte Marsili, mentre agì la parte di commissario plenipotenziario della Maestà dell' Imperatore, deputato a separare i confini del di lui imperio coll' Ottomano in vigore della conclusa pace di Karlovitz. 1699 április 14-től 1700 július 13-ikáig.

Lettere scritte nella separazione de limiti Transdanubiali del Banato di Temesvár e Transilvania a di 15 Settembre 1700, giorno che il commisario Ottomano si unì co'l Cesareo a Lippa.

10. Epitome della ribellione ultima di Ungaria.

Történeti értekezés, Marsigli javításaival; de csak utolsó lapja sajátkezűleg írva. (Eredeti 11 lapnyi.)

13. Lettere del Conte Marsili alli Bassà di Belgrado e di Temesvár ed all' Ibrahim Effendi, dalli 2 Settembre 1700, sino alli 27 Genaro 1701.

14. Lettere ricevute... da Gio: Benedetto Cavazzi dalli 10 Marzo (da Karánsebes) sino alli 10 Agosto (da Torda) 1701.

Vol. 81.

Miscellane I.

Az 57. köt. 304/317 és 320/334. lapján olvasható »Progetto« eredeti fogalmazványa Marsigli kezétől. (A 35—46. l.)

Progetto per mettere in miglior difesa la piazza di Giavarino, a Sua Altezza Serenissima il principe Hermann di Baden presidente di guerra. Giavarino 8 di Marzo 1683. (A 49—54. l.)

A katalogus megjegyzése: Questa fu la prima occasione che ebbe il Generale Marsili (quando era semplice caporale nella guarnigione di detta piazza) di farsi conoscere, e per questa scrittura gli fu data una compagna d' infanteria.

Progetto per l' espugnazione di Belgrado, comandatami da Sua Maestà Cesarea. Vienna, 24 di Marzo 1698.

(Marsigli tisztázata az 57—71. l.)

Sopra la letteratura de' Turchi. Da Vienna 14 Maggio 1688.

Marsigli 13 lapnyi sajátkezű fogalmazványa Gio. Battista Donato egykori konstantinápolyi velencei bailohoz¹ intézve.

¹ Bailo volt a portai velencei követek rendes czíme.

Mellékelve hozzá: Indice della maggior parte della biblioteca di Effendi mufti di Buda, presa nel sacco della medema piazza di Luigi Ferd. Co. Marsigli, che con queste più notitie sopra la litteratura de' Turchi trasmette al E. V. Gio. Batt. Donato Savio grande di Venezia.

Alatta: Lei l'accomodi a suo modo, essendo questo il mio senso, e lo facci compartire con un bel ordine, e nel fine li ponghi questa figura, che è quella del suo turbante, haveva vicino di se quando fu ucciso, et il legno lo mandarò la ventura settimana col rame e foglio de' versi. (A 83/9. l.)

De csak ez a czímlapja van meg, maga az index hiányzik.

Ismertette *Thaly Kálmán* »A budai mufti könyvtára az 1684. és 1686. években« czímen, a »Magyar Könyvszemle« 1896. évf. 338—340. l.

Tavola sinoptica dello stato temporale et ecclesiastico del regno d' Ungaria, e delle sue dipendenze.

Két nagy táblázat Marsigli »Spettante alla geografia d' Ungaria« jegyzetével; a 97/8. lapon.

Vol. 85.

Opuscoli diversi. Vol. III.

E füzete: Lettera di prefazione a Monsignor Illmo Passionei, che dovrà poi passare alle mani dell' Illmo Signor abbate Assemani¹ per tradurla in latino da stamparsi alla testa dell' Elenco de i libri esotici, che sono nell' Istituto.

A katalogus leíró szavai: In questa dà ragguaglio della maniera colla quale ha fatto la raccolta de' sudetti Mss. di lingue orientali; del pregio di alcuni di essi. Dà notizie della Libreria di Mattia Corvino Re d' Ungaria, ch' egli ritrovò in Buda² l' anno 1686.

Marsigli 1721 május 6-án írt levelének kelet nélküli fogalmazványa, sajátkezű javításaival és beszurásaival. (30 felezett lapnyi.)

¹ Asseman Simon József római apát, orientalista, a ki Marsigli kéz-iratait halála után rendezte s katalogizálta.

² Hogy *Mátyás király könyvtárának egy része* Budán maradt, elfoglalása után is, maga *Szalárdi János* is tanúsítja, midőn »Siralmas Magyar Krónikája« (Pest, 1853.) 33. lapján írja, hogy gyulafejevári könyvtára szaporítására Bethlen Gábor »azt is megkísértette vala a portán, hogy a Mátyás király híres neves bibliothecáját Budáról kiszerezhetette volna, arra nagy summát is ígervén, de a babonás nemzettől nem obtineálhatta, meg nem nyerhette volt«; mivel a törökök azt hitték, hogy akkor maga a vár is újra a keresztények kezére jut.

Kiadta részben, elhagyva első felét Dr. Ludovico *Frati*, a bolognai egyetemi könyvtár »sottobibliotecario«-ja a firenze »Rivista delle biblioteche« 1892-iki IV. évf. 11—13. lapján. A levél latin szövegét, úgy a mint azt *Asseman* apát lefordítá, Marsigli keleti iratainak nyomtatásban megjelent katalogusából kiadta: Le Baron Victor *Rosen*, »Remarques sur les manuscrits orientaux de la collection Marsigli à Bologne« cz. műve (Rome, 1885.) 5—13. lapján; nálunk pedig még előbb kivonatosan *Szilády* Áron, a M. Tud. Akadémia Értesítője 1868-iki II. évf. 134—135. l.

F füzet: 1. Catalogus librorum in arce Budensi repertorum. Anno 1686. 114 codices manuscripti. Conscripti a patre Societatis Jesu missionario castrensi apud inclytum regimen Salmianum. Coram me Francisco Henrico a Resingh, Caesareo Bedi commissario.

Kiadta *Frati*, fenti közleménye folytatásaképpen, a 13—16. lapon.

2. Discorso intorno alla Libreria famosa di Buda. Da tradursi in Latino, e mettersi all' Elencho già cominciato, de' libri mss. Orientali, che si conservano nella Libreria dell Illmo ed Eccell^{mo} Signor Luigi Ferdinando Co. Marsigli, quando quello sarà terminato.

Marsigli sajátkezű 24 lapnyi fogalmazványa. Öt lapnyi bevezetéssel kiadta (de nem egészen) Ercole *Ricotti* az »Atti della R. Accademia delle scienze di Torino« 1879-iki XV. kötete 307—315. lapján. *Ricotti* cikkét abból az alkalomból közölte, hogy *Alfredo Reumont* »La biblioteca Corvina« czímen kis tanulmányt adott ki egyidejűleg a firenzei »Archivio Storico Italiano« 1879-iki IV. kötete 59—73. lapján. Kivonatosan a »Századok« 1880. évf. 354/5. lapján, »A Corvina kérdése Olaszországban« czímen.

Vol. 88.

Miscellanea rerum naturalium.

F kötete 2. sz. a. Relatione più distretta del sale (di Sófalu), vilaggio della sede d' Udvarhely.

Marsigli három lapnyi fogalmazványa 3 ábrával.

3. sz. a. Marsigli 3 lapnyi értekezése a báznai sósvizről, »da Saxoni chiamata *Salzwasser* o aqua salza, da Walachi *Apa che arde*«, mely éget, mint a kénsav.

Marsigli két lapnyi leírása a nagybányai és felsőbányai arany- és ezüsbányászatról, öt ábrával.

Vol. 101 et 102.

Miscellanea antiquitatum variarum.

Diversi fragmenti di antichità, cioè marmi, iscrizioni, vestigi di antichi edifici, osservati dal generale conte Marsigli nell' Ungheria e paesi dipendenti.

Rézmetszetben kiadta Marsigli Dunáról írt nagy műve II. kötetében.

Vol. 103.

Documenta rerum Croaticarum et Transylvanicarum in commissione limitanea collecta.

1. Denominationes montium, fluviorum, civitatumque et aliorum locorum, plerumque per Illyricum; eorumque ab antiquo differentiae et significata.

Betűrendben, néhány soros magyarázatokkal. (Az 1—13. l.)

2. Authores qui de Illyrico et Croatiae scripserunt.

(A 14—15. l.)

3. Notae de titulis regum Croatiae, Serbiae et Hungariae.

(A 19—21. l.)

4. Antiquae Romanorum inscriptiones, quae per Croatiam visuntur.

(A 22—23. l.)

5. Equ. Pauli Ritter Responsio ad Postulata; Illmo ac Excell^{mo} domino dno Aloysio Ferdin andocomiti Marsilio, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestati camerario, peditatus colonello, et ad limites totius Croatiae commissario plenipotentiaro. Sub Dresnik, 25 Septembris 1699.

(Sajátkezű eredetije a 27—34. l.)

6. Croatiae erudita descriptio.

(A 35—45. l.)

7. Zrinianae prosapiae arbor genealogica.

(47—47' l.)

A család eredetét Svetomirig viszi fel, kinek második fiától, Joannes Banustól származik a Zrinyi-család.

8. Banorum Croatiae et Slavoniae cathalogus.

Kezdi Mihály bánon »Anno Christi 920 circiter« és végzi Batthyány Ádám grófon, 1693.

(Az 52—57. l.)

9. Diversi diplomati de i Re d' Ungharia e di Bosnia, che provano l' estensione de' confini del regno di Croatia, e mostrano, che alcuni luoghi veramente appartengono a questo regno.

Egyszerű, vagy a zágrábi káptalan hitelesített átiratában »Benedictus Bedekovich Archidiaconus cathedralis« aláírásával kiadott másolatok.

(Az 59—126. l.)

10. *Dissertatio de regno Croatiae.* (A 128—131. l.)
 11. *Cathalogus familiarum in libro Insigniorum Illyricae nobilitatis comprehensarum.* (A 132—138. l.)

12. *De Valachis, sive Vlahis.* (A 139. l.)

13. *Documenti diversi estratti da archivi, e comunicati al Generale Conte Marsili da corrispondenti del paese, e che risguardano le cose di Croatia.* (A 140—149. l.)

Vegyes másolatok Nagy Lajos okleveleiről, néhány szlávnyelvű »ex archivo nobilissimae familiae Hervoidum«, stb.

14. *Relatione di Claudio di Marburg consegnatario Cesareo sopra il muro antico di Fiume, e sopra l' arco singolare, che si vede in detta città. In Fiume li 31 Ottobre 1700.*

(Sajátkezű eredetije, egy rajzzal, a 196—199. l.)

Latinra fordítatva kiadta »Danubius Pannonico-Mysicus«-a II. kötete 75—77. sz. lapján.

15. *Francisci Ladány De gestis banorum regni Selavoniae.*

A XVI. század elejéig, II. Lajos koráig terjedő, 6 könyvben irt mű, első négy lapja (folio A—A₂) nyomtatva, a többi része végig kéziratban. (A 237—273. l.)

Ez a munka irodalmunkban teljesen ismeretlen, s így a Régi Magyar Könyvtár anyagát bővíti új számmal.

16. *Stemmatographia Zriniorum Mavortiae familiae.*

(A 277—320. l.)

17. *Giovanni Benigni: Breve ristretto del regno di Bosna.*

Szövege nincs, csak a bosnya családok címereit közli 13 × 18 cm. nagyságú, 174 gondosan készített címerrajzban.

18. *Libellus sanctorum patronorum et publicorum insigniorum regnorum et familiarum illustrium Illyrici imperii, quae magna cura singularique diligentia collegit atque depinxit Stanislaus Rubcich Rex insigniorum domini Imperatoris Stephani Nemagnich quod quidem translatum est ex antiquissimo libro, et character Illyrico scripto, reperto in bibliotheca monasterii de Monte sancto ordinis divi Basilii.*

157 drb 10 × 13 cm. nagyságú színes címerrajzzal, a címerek felirata horvát és alatta latin nyelven. A könyv utolsó lapján »Laurentius Ferenczffy Sacratissimi Romanorum imperatoris ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae etc. regis per

regnum Hungariae aulae secretarius et Sacra apostolica autoritate notarius publicus» bizonyítja »Viennae, 8. Decembris 1614«, hogy a másolat megfelel eredetijének.

19. Regnorum et provinciarum Illyricorum insignia genuina.

72 drb. 6×10 cm. nagyságú színezett czimer-rajz. Horvátországi magyar családoké közül meg van a: Batthyány (32), Bedekovich (33), Draskovich (42), Erdeody (44), Keglevich (52), Malakóczy (55), Orahóczy (57), Ráttkay (64) családoké.

A kötet ez első, horvátországi részében van azonkívül egy szerb nyelven írt »Szentek élete« és sok más tisztán horvát érdekű irat, melyet nem vehettünk figyelembe.

A kötet második része (a 323—490. lapon) Erdélyre vonatkozik :

1. Transylvaniam pro statu diverso ac tempore, quadruplicem statuo, scilicet : vetustam, mediam, novam et novissimam.

Erdély rövid leírása latinul, a fejedelmek néhány soros élet-rajzával. (A 323—330. l.)

2. »Notitiae Transylvanicae« cím alatt vegyes oklevél-másolatok : Báthory Zsigmondtól (Gyulafejevár, 1583 július 11., 1596 december 23. és 1596 augusztus 27.), Maria Christiernától (Gyulafejevár, 1599 husvét napján), Báthory Gábortól (Gyulafejevár, 1609 április 3. és 1610 július 7.) egyszerű credentialis és birtokügyi iratok, minden köztörténeti vonatkozás nélkül. Eredeti csupán egy van köztük, a 364. lapon : Bethlen Gábornak egy mindvégig sajátkezűleg írt magyar utasítása Vajda István lippai kapitány számára, Lippáról, 1612 június 12-ikéről, tehát abból az időből, midőn még nem volt fejedelem. De ezt kiadta Szilády Áron, a Török-magyarokori államokmánytár 1868-iki I. k. 107. l.

3. Moribunda Transylvania ad pedes Sacratissimam Imperatoris Leopoldi projecta. (A 372—373. l.)

4. Erdély népeinek és történetének rövid, névtelen ismertetése Marsigli felkérésére és számára, oly czélzattal, »an Transylvania sit provincia regni Hungariae, eidemque incorporata«, a vezérek korától, I. Lipótig. (Latinul, csonka, a 374—386. l.)

5. Közben előbb még vegyes kevés értékű iratok : Series vajvodarum et principum Transylvaniae; Antiquiora notatu digna; Petitio ab Illmo dno Naláczy commissario ad negotia limitanea ab inlyto gubernio Transylvaniae regio ablegato; a Bethlenek és Barcsaiak családfája; oklevél-másolatok Zsigmondtól (1404) és II. Ulászlótól (1500.) Az erdélyi fejedelmek (némelyike) pénzeinek és pecsétjeinek rajza.

6. Az erdélyi fejedelmek arczképei, 8×10 cm. nagyságú érték-telen tollrajzok János királytól II. Apafi Mihályig, minden hűség és hasonlatosság nélkül. Némely értéke lehet a folytatásképpen következő

szász királybirák hasonló nagyságú arczképeinek, 1522-től 1697-ig ily sorrendben: Marcus Pemffinger, Mathias Armbruster, Georgius Huetterus, Johannes Roth, Petrus Haller, Augustinus Hedvigh, Albertus Huetterus, Daniel Malmer, Colmannus Gottsmeister, Valentinus Seraphinus, Michael Agnethler, Valentinus Franck, Johannes Lutsch, Andreas Fleischerus, Mathias Semriger, Georgius Armbruster, Johannes Haupt és Valentinus Franck. Az ovalis alakú arczképek felső részén köriratul a név mellett, az illetők megválasztása és halála évével.

7. Rosnyai Dávid 1674-ben törökül irt »Siralmas panasza« latinra fordítva s Marsiglinek 1701-ben felajánlva. (A 390—489. l.)

Mellékleteként: Conscriptio districtuum Karánsebes, Lugos, Bokcsa, Csakova, Versecz, Palánka, Pancsova, Porecsa, Mehadia vel Orsova, Facset, Tótváradsja. Neoerecti pagi Lippenses, circumjacentes Temesvár et infra Temesvár; a falvak felsorolásával.

A katalógus megjegyzése ez iratokról: Queste memorie in tal guisa raccolte sono sufficienti per intraprendere due dissertazioni erudite, e politiche, una per il regno di Croazia e l'altra della Transilvania.

Kilencz sorban ismertette Szilády Áron a M. Tud. Akadémia Értesítője 1868-iki id. II. évf. 139. l.

Vol. 108.

Descrittione naturale, civile e militare delle Misie, Dacie ed Illirico. Cogli alberi genealogici de' loro principi antichi e carte topografiche colle divisioni, che alcune provincie hanno in comitati e cadeliki, o siano giudicature.

Előszava után, Della Dacia in generale, in tre parti divisa: Dacio ripense, Dacia mediterranea o sia Transilvania, Dacia Transalpina o sia: Wallachia e Moldavia. Azután következik 5. könyvként: Ragguaglio a Sua Cesarea Real Maestà della conferenza per suo ordine avuta dall'autore con Seremet General del Czar di Moscovia ed occasionalmente Dello stato de' Tartari europei; 6. könyvként: Della Servia, prima parte della Misia; 7. könyvként: Della Bulgaria; 8. könyvként: Della Tracia.

E teljesen sajtó alá rendezett nagy 4-rétű kötet kiegészítői a fentebb 28. sz. a. ismertetett származási táblák, mint azt a kötet első lapjának e jegyzete is jelzi: Questo trattato delle Misie, Dacie ed Ilirico deve essere conciliato con il volume della geografia della Monarchia Ungara, dove sono gli arbori genealogici citati in questo.

Vol. 116.

Lexicon latinum, wallachicum et hungaricum.

Ivrétű csonka, befejezetlen rövid munka.

Említi Szilády Áron a M. Tud. Akadémia Értesítője 1868-iki II. évf. 139. l.

Vol. 117.

Acta executionis pacis Carlowicensis.

Magyarország olaszul írt rövid története, bevezetésül a karlóczai békekötésről írt művéhez. Jelentéktelen; fogalmazvány.

Vol. 634.

Divisio agrorum spectantium ad varias Hungariae ecclesias ab anno 1500 ad 1527.¹

A kötet előlapján régi könyvtári kézzel: *Manoscritto trovato nella Biblioteca di Buda in lingua latina, della divisione di varii terreni in Ungheria.*²

A 100 ívlapnyi kötet (egy régi, de nem egykorú missale-ívlapba kötve) az esztergomi káptalan egyházi tizedszedőinek számadásait tartalmazza 1500-tól 1527-ig bezárólag különböző, de magyar vonású kézírással. Az 1—2. lapon az 1500 Szent Vitus- és Modest-vértanuk napján választott tizedszedők neve van felsorolva, s ugyanily névsorral kezdődik minden év jegyzéke, midőn az új választás, illetve kiosztás történt. Aztán következik az egyházi tizedkerületek jegyzéke évről évre, így: Divisio prati de Chew, Divisio decimarum in Kysbars, Divisio prati Ebed, Divisio prati in Bayon incium a parte civitatis [Strigoniensis], Divisio vinorum decimalium praediorum: Kesthewlcz, Dorog, Epel, Barathy, Gyarmath, Musla, Pald cum Kezew, az összes falvak felsorolásával. Közben a káptalan üléseinek jegyzőkönyve, egy-egy határozata vagy oklevele van beiktatva. Pl. Rosetich Lázár esztergomi kanonok oklevele (a 21. lapon) a ki 1510-ben eladja nagyszombati tizedét; Donatio domus curiae et capellae S. Elisabeth, (a 31' lapon,) a káptalan protestatiojával, 1510-ből; a káptalan 1513-iki ítélete a gyarmati és ebédi jobbágyságok közti differentia ügyében. Egyik gyakori kéz nevét is aláírta (a 67. lapon) egy 1520-iki káptalani jegyzőkönyv alá: Nicolaus de Athya lector et canonicus Strigoniensis, notarius publicus. Később pedig a 92' lapon) emezt az aláírást találjuk egy 1525-iki jegyzőkönyv alján: Anthonius de Kayar.

Atyai Miklós kanonok halálával testamentarius 1523 június elsején (a 82. lapon) összeírta kevés ingóságát, melyet a »domus lectoratus«-nak hagyott; míg egy 1520 augusztus 13-ikán lefolyt káptalani ülés jegyzőkönyvéből (a 89' lapon) arról értesülünk, hogy pertárgyalása

¹ A könyv táblája belső lapján XVII. századi írással.

² Ez és a következő négy kötet külön, a könyvtár más osztályában van felállítva, de már csak azért is besorozzuk Marsigli kézíratai közé, mert hisz ő maga hozta őket magával hazánkból.

folyamán Szathmári János mester Atyai Miklósnak felhevülten ezt mondá: *The lector mynidenkor ream. tewrel*; a mit a jegyzőkönyv vezetője magyarul örökített meg.

A 91—92. lapon végül az esztergomi káptalan négy, 1524-iki birtokügyi oklevelét találjuk, telve hely- és személynevekkel, melyeknek a monographia-író jó hasznát veheti.

A kötet főleg hely- és gazdaságtörténeti szempontból becses és nélkülözhetetlen annak számára, a ki az esztergomi egyházmegye topographiájával és egyházi történetével foglalkozik. — Röviden ismertette *Szilády* Áron a M. Tud. Akadémia Értesítője 1898. II. évf. 136/7. l.

Vol. 672.

Mátyás király budai könyvtárából való 4-rétű (14×21 cm. nagyságú) 234 írott lapnyi XV-ik századi kötet, mely két kéziratot tartalmaz.

Az egyik csonka (a XVIII. századi könyvtári jelzés szerint) *Expositio regulae S. Francisci*. Cod. Ms. an. 1360. A 9—213. és 221'—227. lapon. *Incipit*: In hys Germaniae partibus commissario apostolico dignissimo... Cristofferus de Varesio... *Explicit* vita et regula fratrum minorum anno incarnationis domini 1476. Piros festékekkel rubrikált gondos másolat; de már ez utóbbi évszám is mutatja, hogy hibás a régi könyvtári meghatározás 1360-iki éve.

A másik kézirat czíme: *Registrum in omnes S. Scripturae libros*. Cod. Ms. Saec. XII. A 228—234. lapon. *Incipit*: Sex prohibet peccavit Abel, Enoch et Archal... Végén pirossal: *Explicit* registrum super omnes libros biblie. Pirossal kifestve, a sorok közt szónagyarázatokkal és számokkal; de semmiesetre sem lehet XII. századi, miként a katalogus meghatározása állítja.

A kötet használójának sajátkezű középkorias aláírását: *Iste über concessus est ad usum fratris Raphaelis de Gorlitz, etc.* ujra-kötésekor az 1' lapra ragasztották.

A kötet 2. lapján a XVIII. századi könyvtáros kezével írt e feljegyzést olvashatjuk: Codex primum ad usum F. Raphaelis de Gorlitz, deinde in arce Budensi ab Aloysio Ferdinando Co. Marsigli Bonon[iensi] repertus anno 1686 inter reliquos libros ac codices bibliothecae, quae olim congesta fuit a Matthia Corvino Hungariae rege.

Szilády Áron e kötetet ismertetvén (a fent idézett hely 137/8. l.) kétségbe vonja, hogy Mátyás király könyvtárából való lenne; mert kötése nem egykorú és nem Corvina-szerű.¹

¹ E két kötetten kívül *Szilády* még négy más XIV—XV. századi kéziratot ismertet (id. h. 136/7. l.) de azokat magam nem láttam.

Vol. 1079.

A könyv előlapján XVII. századi könyvtári kézzel: *Manuscripto in lingua Todesca trovato nella Biblioteca di Buda*. De e jelzés csak részben helyes, mivel a 16×21 cm. nagyságú 80 levélnyi kézirat legnagyobb része latin és csupán néhány levele németnyelvű.

E kötet egy a XVI. század közepén élt erdélyi kőhalomvidéki szász pap epistolariuma, illetve formulás-könyve, melybe 1509-en kezdve és utódai 1599-ig a mindennapi életben szükséges levélformákat másoltak le, első részében valódi, kezőkbe akadt teljes szövegű oklevelek alakjában, részint egyszerű mintákban. Így e kötet 116 különböző tartalmú levele közt igen sok történeti fontossággal is bír, ha egyébert nem, kiállítóik és keltezések végett.

E kiállítók közt találjuk pl. a könyv sorrendjében az alábbiakat: Ladislaus rex Hungariae; Anna regina Ungariae. Kőhalom tanácsának: Paulus de Schenck, Johanni de Drolcz; Petrus de Drolcz; Latinarum literarum studiosus Nicolaus de Kacza; Jacobus Rupensis; Stephanus Racz castellanus castri Fogaras; Paulus Lescher de Eszlingen (Pacifictoria epistola;) Joannes de Zapolia wayvoda Transsilvanus (Kolozs-vár feria quarta ipso die Appolloniae virginis 1514); Franciscus de Varda episcopus ecclesiae Albensis Transsilvanensis (Albae, octavo die Epiphaniarum 1517); Maylad István erdélyi vajda (Fogaras, in festo Beatae Luciae 1536); Kendy Ferencz (Szent-Iván 1550); Georgius in Kyhalom plebanus decanatus quoque Kosdt (Ruppes, 1510); Veres-marti György, artium liberalium magister, sacrorumque canonum laureatus, plebanus ac decanus Cibiniensis; Gregorius Schegesd plebanus decanatusque Kizdi; Michael Fritsch, artium liberalium baccalaureus (Ex Ruppe, 1512;) Jacobus Holdvilág plebanus; Urbanus Zasz in Bogacz plebanus (1536); Andreas Zaszoda plebanus Kysdensis (Segesd, 1537); Jacobus May Kysdensis oppidi rector (Szász Kysdt, 1537); Adam Pomarius plebanus Paganicensis (1545); Petrus Coloswarinus plebanus Treppensis (et Bistriciensis capituli decanus (Treppen, 1547); Jacobus Ruppensis pastor ecclesiae Zolnensis et decanus capituli Bistriciensis (1554); ruszkai Dobó István vajda (Újvár, 30. Martii, 1554); Joannes Dobay, Arcis novae provisor (1554); Franciscus de Meggies archidiaconus Dobocensis, canonicus et vicarius ecclesiae Albensis (1545); Testamentum domini Petri Helner plebani Budacensis (1545, secunda die mensis Junii; a 45' l.) Joannes Dei gratia rex Hungaria (1559.) vagyis II. János választott király.

Következik a 47. lapon: Modus curialis omnes fere usitatas continens epistolas secundum modum et cursum generalem cuiusque regni. Pl. Forma petitionis libertatem, Forma super divisiones fratrum, Exclamatio census vel monetae, Quaeremonialis. Recognitio procuratoris, Forma testamenti (1501.) Formula genealogiae, Transmissionales, Invitandi ad nuptias, Supplicatio pro adimpetranda schola (aláírva:

Georgius Lucius studiosissimus) Invitatio ad prandium, (Nagysenk, 1585.) stb. Két németnyelvű: Forma recipienti testes et eorum fassiones alio transmittendi, Ein Possbart prief.

A 65-ik laptól: Vocabula secundum communem et vulgarem Hungariae regni cursum in vernaculam linguam traducta. Pl. Contra formam juris = Wider die ordnung des Rechts; praescribere = Eynen ausweisen: Eyn land verbinden; Exactor = Schatznemmer; juridicus = zolgabyru, szolgabíróispán, stb.

Sequuntur superscriptiones ad cuiuscunque status homines. Et primo ad Caesarem Turcarum; Ad episcopum: R^{mo} domino fratri ordinis Haeremitarum episcopo almae ecclesiae Waradiensi ac provisorii curiae Budensi; Ad praedicatores: Venerabili in Christo patri Andreae de T. verbi divini seminari ecclesiae Cibiniensi; Ad simplices nobiles: Nobili viro M. T. officiali domini Andreae Bebek. Ad rusticos: Honestae dominae Katha de I. consorti E. N. de L. Ad adolescentes: Optime spei puero A. N. Albae Juliae studiis humanioribus incumbenti, stb.

A könyv (ez ismertetett tartalmából ítélve) János király és fia: II. János vál. király kancelláriájának tulajdona lehetett, mint olyan, melyet az erdélyiekkel való levelezésben úgyszólván naponta használtak. Később valami török szolgálatban álló scribáé lett, a ki az egyik lap aljára datumot is jegyzett így: Datum Budae, Anno 1678.

A vizfoltos, sok helyén rothadt kézirat egyébként hiányos, mert első lapjára írt oklevele csonkán kezdődik; a 40-ik utáni lap ki van szakítva; utolsó lapjának mondata pedig csonkán végződik.

Vol. A. M. C. I. 5.

Raccolta di mappe geografiche.

Tartalmazza azokat a metszett térképeket, melyeket Marsigli magyarországi és külföldi utazásai közben gyűjtött.

Legszebb és legbecsesebb köztük talán mindjárt az első:

Mappa della Transilvania, e Prouintie contigue, nella quale si vedano li Confini dell' Ongaria, e li campamenti fatti dall' Armate Cesaree in queste ultime guerre. Dedicata all' Augusta Regia Maestà di Giuseppe Primo, Re de Romani, e d' Ongaria da Gio. Morando Visconti supremo Ingegniere per S. M. Ces: in Transilvania.

In Hermanstadt An: 1699. Gio: M^{do} V^{sti} inven: Stephanus Welzer de Corona fecit.

E cím diszes csataképpel és amorettekkel bővített allegorikus keretbe van foglalva; alatta e sorok: S' avvertisce, che la presente Mappa non è construta sopra li quattro venti, come è l' uso de Geografi, essendo stato la sola intentione di metter avanti gli occhii

le Frontiere dell' Ongaria, Transilvania e Sirmio aziò meglio si distingue quello che è posseduto dal Gran Sultano verso li sudetti confini. Quello che si vede imperfetto, fa conoscere che non vi son stato per darne la dovuta chiarezza.

A szerző ez igazoló jegyzetére nagy szükség volt, mert a 178×101 cm. terjedelmű hatalmas térképen sok a hiba; annál becsesebbek azonban a két szélén elhelyezett alábbi erdélyi és más városi térrajzok, vár- és táj-képek.

Baloldalt: Veduta d' Oriente di Schesburg. (15×28 cm.) Veduta di mezzogiorno di Deva. (7×14 .) Veduta da Ponente di Girginy. (7×14 .) Pianta di Kronstadt. (17×25 .) Pianta di Udvarhell. (11×12 .) Pianta di Fogaras. (11×12 .) Pianta di Clausemburg. (21×28 .) Hermanstadt città capitale della Transilvania. (23×28 .) Veduta da Ponente della città di Hermanstadt. (8×28 .)

Jobboldalt: Disegno di Nissa come fu fortificato l' anno 1690. (13×28 .) Pianta di Belgrado con sue fortificationi fattevi l' anno 1695 e 1696. (28×35 .) Pianta di Samosuyvar. (11×33 .) Veduta da mezzogiorno di Samosuyvár. (11×15 .) Petervaradino nel stato che fu l' anno 1697. ($25-28$ cm.).

Déva és Szamosujvár látképét kiadtam róla »Izabella királyné« cz. munkám 217. és 262. lapján; minthogy e két várunknak régibb rajza nem maradt ránk.

E ritka térkép egy példánya megvan — miként utóbb megtudtam — a nagyszebeni Bruckenthal-múzeum könyvtárában is, mely állami könyvtáraknak készséggel kikölcsönzi.

A 13. térkép: Nova et accurata totius superioris, inferiorisque maxime partis regni Hungariae descriptio. Anno M. DC. LXXXII. Corveo fecit. (50×72 cm. rézmetszet.)

A 22. térkép: Novissima et accuratissima totius regni Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Bosniae, Serviae, Transylvaniae, cum adiacentibus regnis et provinciis tabula. Autore Jacobo Sandrart Chalcographo Norico. (41×53 cm. rézmetszet.)

A 23. térkép: Le Royaume de Hongrie, et les Etats qui en ont esté sujets, et qui font presentement la Partie Septentrionale de la Turquie en Europe. Tiré des Memoires les plus nouveaux par le Sr Sanson Geogr. ord^{re} du Roy. Dedié a Monseigneur le Dauphin, Par son tres humble, tres obeissant et Fidel Serviteur Hubert Jaillot. Paris, 1673. (48×85 cm. rézmetszet.)

Vol. B. I. 21.

Vita [del Conte Luigi Ferdinando Marsili.]

Marsigli önéletírása. Buda 1684—86-iki ostromáról húsz lapon szól. E kötethez mellékelve:

Trincieramenti dell' armata Imperiale campata sotto Peter-varadino e comandata dal Marescial Conte Caprara forte all' arrivo del nemico di 25 milla huomini in circa, con le trincieri e attacchi dell' armata Ottomana consistente in 60 milla combattenti per terra e 100 tra ciaiche, e galere armate per acqua sotto il comando del gran Visire Aly Bassa, che cominciò li suoi approcci li 10 Settembre, e parti con perdita di 10 milla li 2 Ottobre del 1694.

36 × 57 cm. terjedelmű szép rézmetszetű csatakép, illetve hadi térkép; Lud. Matthiolus incidebat.

Életrajza II. kötetéhez van mellékelve egy 30—42 cm. nagyságú szépen kidolgozott festett tollrajz azt a jelenetet ábrázolván, midőn Marsigit (Breisachban, 1704 februárius 18-án) nyilvánosan megfoszták rangjától. Ezt a képet a gróf alábbi sajátkezű hátiratával csatolta önéletrajzához: Questa figura della mia esecuzione voglio che si ponga a suo loco della mia *Vita* per un esempio, che può arrivare ad un innocente, che aveva tanto servito, e meritato.

*

Ime Marsigli gazdag irodalmi hagyatéka magyar vonatkozásainak teljes jegyzéke.¹

A mióta 1682 őszén, a készülő nagy felszabadító háború küszöbén mint 24 éves ifjú hazánkba jött a török ellen harcolni,² húsz évnél többet töltött országunkban, kutatva és dolgozva mindenütt, a hová küldték, vagy a merre a hadjárat érdeke szölitá. Nevelésének irányánál és érdeklődésének tág körénél fogva, az

¹ Figyelman kívül hagyván azonban készítésénél azokat az iratokat, melyek tudásunkat nem viszik előbbre, s nem részletezván azokat, melyek csoportosan egy-egy tárgyra vagy községre vonatkozván, a kutató figyelmét úgy sem kerülhetik el.

² Fantuzzi 1770-iki munkája nyomán (melyből Marsigli rézmetszetű arcképét közöljük), *Beliczay* Jónás írt róla »Marsigli élete és munkái« czímen, az Akadémia Történelmi Értekezései IX. k. 9. füzetében.

universalis-tudós tudásvágyával tanult, észlelt mindent, a mi eléje tárult, s az amatőr rajongó buzgóságával gyűjtött állatokat, okleveleket, ásványokat, felírtos köveket és érmekeket, kéziratokat és növényeket egyaránt, a mit a jó sors elibe vetett, vagy a mit aranyaival megszerezhetett. Páratlan gyűjteményével a bolognai egyetemet egyszerre irigyelt gazdaggá tette, kora tudományos kutatásai színvonalán álló munkáival pedig írói nevét örökölté meg. A Dunáról írt hatkötetes munkájánál mai napig sincs nagyobb és diszesebb a világirodalomban e folyóról, hátramaradt kézíratai pedig kiapadhatatlan forrásai az egész tudománynak, de kivált hazánkénak. Hiszen itt bemutatott jegyzéke szerint is, abban a természettudós, a történetíró, a csillagász és földrajzíró, a régész és bányász, a nyelvész és ethnografus, a festő vagy akár a nemzetgazda egyaránt megtalálja a maga anyagát és tanulmánytárgyát.

Marsigli gyűjtőszenvédélye sok becses könyvet, iratot és egyéb emléket mentett meg az elkallódástól, s így, könnyen (minden különösebb ajánlás vagy engedély nélkül) hozzáférhető gyűjteménye megbecsülhetetlen kincsesháza hazánk ismeretének.

A részletezést kerülve, mindössze az alábbi érdekességekre hívjuk föl az olvasó figyelmét, minthogy alaposabb átnézésre szakembereink ügyis megtalálják benne tárgyuk új anyagát.

Mátyás király budai könyvtárából való a 672. sz. kézirati kötet, Szent Ferencz regulái XV. századi másolatát s egy még előbbi szentírás-türedéket tartalmazván; aztán a Mátyás király halála utáni időből fennmaradt 634. és 1079. sz. két kötet, az első Mohács-előtti oklevelekkel, az utóbbi egy XVI-ik századi formulás-könyvet tartván fenn számunkra. Becses az a jegyzék is (a 85. k. F. füzetében), mely szerint Budavár visszafoglalásakor Mátyás király könyvtárában még 114 kéziratot talált Marsigli. Saját iratai és fölvételei közül igen fontosak azok, melyeket Marsigli a karlóczai béke előkészítése alkalmával, a határrendező bizottság tagjaként készített, s melyek nélkül Délmagyarország helyrajzának XVII. századi állapotát teljességében meg sem ismernők. A békekötés értelmében lerombolt vagy védtelenné tett várak és erődök színes rajzát menti meg a 21. kötet, minek különösen a monografia-írók és képes történeti művek szerkesztői vehetik nagy hasznát, 65 hiteles rajzot nyújtván oly helységekről, melyek legtöbbjéről még rézmetszet sem maradt fenn. De festett eredeti rajzot talál (a 13.

és 15. kötetben) a hadtörténeti és néprajzi író is, miként gombák, növények, madarak és halak rajzát a természettudós, egyéb kötetekben.

Marsigli Lajos Ferdinánd, a sokoldalú tudós olasz tábornok egyike azoknak a külföldieknek, a kik hazánkkal előítélet nélkül foglalkoztak, s munkáikkal a magyar tudományt szolgálták. Ám ha nevét eddig is becsültük rólunk írt könyveiért, ezentúl még nagyobb tiszteletre érdemes azért az irodalmi hagyatékáért, mely immár — jelen katalógusa alapján — általános közkinccsé válhat, hirdetésén az ő nagy tudását, szorgalmát és ügyszeretetét, azon a földön, melyen neki működnie adatott!

ZRÍNYI KATALIN GRÓFNŐ SORSVETŐ-KÖNYVE.

IVANČAN LAJOSTÓL.

(Négy szövegképpel.)

Alsólukaveczi *Mixich* Miklós sz.-helenai (Horvátország) föld-birtokos tulajdonában van egy kéziratos sorsvető-könyv, mely 1670-ben *Zrínyi* Katalin grófnőé volt. Ez a könyv, mely horvát nyelven a legrégibb ilyenmű munka, fordítása annak az 1594-ben *Klez* János bártfai nyomdájában megjelent fortunának, melyet néhai *Mailáth* Béla ismertetett a Magyar Könyvszemle 1887. évfolyamának 1—46. lapjain.

A 41 cm. magas és 29 cm. széles, folióalakú horvát kézirat sötétzöld keménypapírba van kötve; a kötés négy szalagja közül három elkallódott. Az egész könyv negyvenhét merített papírlapra terjed, melynek vízjegye három egymás fölé helyezett újhold jegyéből áll; ezek közül a legfelső 4·5, a közbülső 3·5, a legalsó pedig 2·5 cm. átmérővel bír. A kötéstábla belső felületén Katalin grófnő kezeírásával ez a följegyzés áll: »1670 na 2. Apryla u Chakauchu.« E följegyzés mellé egy kinyújtott jobb kéz van rajzolva; ezután következik két szem s egy W betű, alattuk egy S betű, két szív s ismét három S betű látható. A lap alsó részén két virágos ág látható, az egyik meghatározhatatlan, a második rózsagallyat ábrázol. Még lentebb áll a tulajdonosnő sajátkezű aláírása: *Groff Marques Frangipan Catarina Zrinska Grafficha* s. k. Ez aláírás összehasonlítottván a zágrábi orsz. levéltárban található aláírásokkal, hitelessége minden kétségen felül áll (lásd első ábrát).

A könyv első két levele üres.

A harmadik levélen van a szerencsekerék színezett képe. A nyolczküllös kerék faállványon áll s nem istenek felhőkből kinyúló karja igazgatja, miként a magyar eredetiben, hanem egy

XVII. századi vörös ruhába öltöztetett férfit, sarkantyus eszímával a lábán s törrel övében. A kerék tetején ifjúarcú, koronás király ül, paláستtal testén, jobbájában a kormánypálczával, baljában a

1. ábra. Zrínyi Katalin rajza és kézírása a sorsvető könyv födelének belső lapján.

birodalmi almával. Jobboldalt egy férfialak lendül föl a kerékre, míg baloldalt egy feketeruhás lovag s még egy férfi hanyatt-homlok esik le a kerékről. A lovag teljesen azonos a magyar

eredetin látható képével. A kerék alatt egy férfi és egy nő fekszik, összekulcsolt kezekkel. Balra, a szerencsekerék előtt vörös diszruhába öltözött főúr áll, a ki gazdagon öltözött, fürtöshajú szomszédnőjén pihenteti szemét, míg ez utóbbi a kereket szemléli. A főúr s a mellette álló hölgy, ruhájuk, arcuk kifejezése és hajviseletük után ítélve, talán *Zrínyi* Pétert és Katalint ábrázolják.

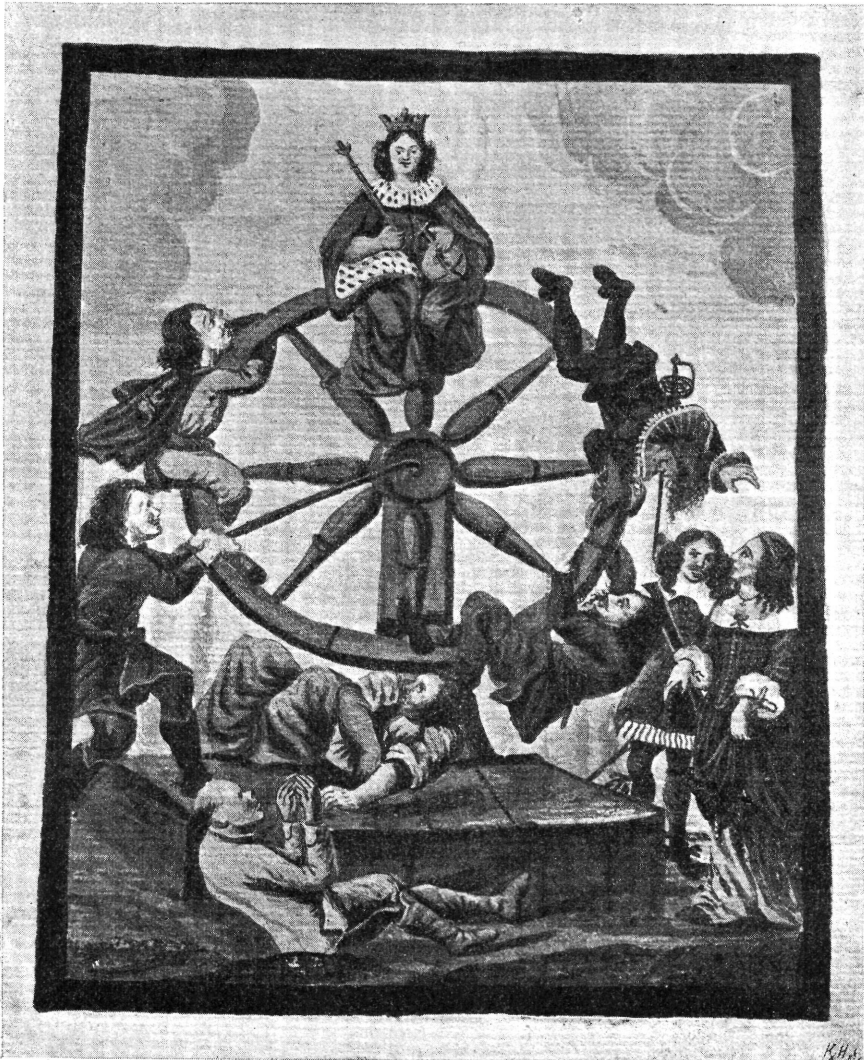
A könyv következő lapján Fortuna profilos képét látjuk, a kit fél lábával a világot jelképező szárnyas golyón állva ábrázolt a művész. A golyó csinos kagylóban van elhelyezve, mely mint Fortuna asszony hajója vitorlázik a tengeren. Fortuna szemei piros kendővel vannak bekötve; kibontott haja a vállára omlik, nyakán kis keresztcske csüng s jobbjaiban zászlót tart, mely vitorlául is szolgál neki, amennyiben csücskét balkezeivel fogja. Az alak lábai és keble mezítelenek; felsőruhája s a zászló pirosszínű. Az istennő mögött kis Amor lebeg a levegőben s nyilat röpít Fortuna felé. E kép a magyar eredetitől abban különbözik, hogy az utóbbin Fortuna nem kagylóban vitorlázik, hanem szárnyas golyón a levegőben repül, arca nem profilban, hanem *en face* látható s Amor nem lebeg mögötte.

A horvát könyvben egyik képhez sincs felirat.

Ez után 21 ábra következik, melyek mindegyike koncentrikus körökből áll. Az ábrák középpontjául szolgáló 6 cm. átmérőjű medaillonokban madarak vannak festve, fát, mezőt, folyót stbit ábrázoló, megfelelő hátterekkel; a körök fölé pedig különböző kérdések vannak felírva. Az ábrázolt madarak sorrendje a következő: 1. kacs; 2. galamb; 3. sas; 4. kakas; 5. seregély; 6. rigó; 7. meghatározhatatlan; 8. szarka; 9. holló; 10. búbosbanka; 11. tyúk; 12. sólyom; 13. császárfajd; 14. harkály; 15. és 16. meghatározhatatlan; 17. pelikán; 18. gólya; 19. strucz; 20. páva; 21. bagoly.

A két szélső körpánttal befoglalt gyűrű huszonegy részre oszlik, melyek felváltva kék és vörös festékekkel vannak kiszínezve; mindegyik mezőcskében két-két játékkoczká foglal helyet különböző kombinációkban. A medaillon és külső karima közé eső fehér gyűrű ugyancsak 21 részre oszlik, melyekbe az emlősök köreire vonatkozó utalások vannak beírva, az illető állat és város nevének feltüntetésével. Ilyen pl. a következő utalás: »Eredj Varasdra a medvéhez.« Ha most a medve képével diszitett lapot

felütjük s kikeressjük Varasd nevét viselő részét, úgy a városnév alatt megtaláljuk a Sybilla ama fejezetének és versének idézetét,

2. ábra. A szerencsekerék.

mely a kérdésre adandó feleletet tartalmazza. A szereplő városok, várak és falvak nevei kizárólag horvát területre szorítkoznak.

A koncentrikus körök négyzetes keretbe foglalvák, melynek szögletei ornamentumokkal vannak ellátva. A körök átmérője 21 cm., a kerettel együtt 23 cm.

E képek után jó a második képcsoport, mely ugyancsak 21 hasonló nagyságú s beosztású ábrát tartalmaz ; azzal a különbséggel, hogy a középponti medaillonokban nem madarak, hanem a következő emlősök képei szerepelnek : 1. szamár ; 2. hiúz ; 3. szarvas ; 4. róka ; 5. farkas ; 6. bika ; 7. vidra ; 8. medve ; 9. teve ; 10. griff ; 11. oroszlán ; 12. kutya ; 13. macska ; 14. kecskebak ; 15. nyúl ; 16. sárkány ; 17. mókus ; 18. őz ; 19. disznó ; 20. birka ; 21. kecske. A körök külső részén fekvő mezőkben, a mint már említettük, horvát városok, várak és falvak nevei, valamint a sibillára s a verssor számára vonatkozó adatok vannak felsorolva.

A könyv maga tizenkét fejezetre oszlik, melyek mindegyike 37 verssorból áll. A fejezetek élén hosszukás, nyolczszögletű fekete keretben egy-egy Sybilla képe látható ; e képecskék mérete 7×11 cm. Mig, a magyar eredetiben a jósnők korabeli (XVI. századi) viseletben vannak feltüntetve, addig a horvát kéziratban fantasztikus keleti öltözékekkel találkozunk, melyeket kibontott hajviselet és strucz tollas fejdísz egészítenek ki. Mindegyik Sybilla egy-egy jelvényt tart a kezében : babérágat, bárányt, nyilakat keresztes zászlót, fáklyát, csillagot stb.

A könyv szövege igen szép és olvasható, de a másoló és festő kilétéről nem nyújt felvilágosítást.

Az a nap, a melyen — mint fentebb láttuk — Katalin grófnő nevét a könyv táblájára jegyezte, vagyis 1670 április 2-ika, a *Zrínyi* család történetének legszomorúbb eseményeivel esik össze. Márczius 29-én fosztatott meg *Zrínyi* Péter gróf báni méltóságától s április 13-án indult útnak Bécs felé, *Frangepán* Kristóf sógorával, a *salvus conductus* biztosítéka mellett. A hogy *Zrínyi* Péter elutazott Csáktornyából, a várat megszállta a katonaság, a grófnő szigorú felügyelet alá került, *Zrínyi* minden javát elkobozták s azon ingóságok, melyeket az osztrák parancsnokok nem tulajdonítottak el, nemsokára zár alá helyeztettek. Az ingók jegyzékbe foglalására s zár alá helyezésére *Wildenstein* János Ferencz báró neveztetett ki királyi biztossá.¹ Kétséget nem szen-

ved, hogy a királyi biztos főként a családi iratokat^{*} kísérte figyelemmel s éberségét a sorsvető-könyvecske sem kerülte ki, melyet a többi irattal együtt elkobzott. Miután azonban később meggyőződött arról, hogy a Fortuna-könyvecske, mint szórakoztató

3. ábra. Körrajz a sólyommal.

irat, a politikai vizsgálat számára semmi értékkel sem bír, emlékül megtartá magának. Ezen *Wildenstein* báró unokája, *Wildenstein* Mária Julianna grófnő¹ volt *Athems* Ferencz Dismas gróf második felesége s a sorsvető-könyvecske ez úton került az *Athems* grófi család birtokába. A könyv a Mürz-völgyben fekvő Oberkindbergben az Inzaghi grófok egykori birtokán került napfényre, mely 1824 óta az *Athems* grófok tulajdona.

Hogy a sorsvető-könyvet ez a grófi család egész napjainkig kegyelettel megőrizte, annak oka abban rejlik, hogy *Zrínyi* Péterné, szül. *Frangepán* Katalin rokonságban volt az *Athems*-családdal. E rokonságot már az a tény is bizonyítja, hogy *Athems* Ignác Mária gróf, 1694-ben megvette *Athems* Julia, szül. *Frangepán*, örökösaitól a krainai Rann birtok és kastély rájuk eső részét.² *Mixich* úr birtokába a könyv felesége *Athems* Aloyzia grófnő útján került.

A kéziratban nincs oly adat, melyből a könyv fordítójának személye meg volna állapítható; de önmagától fölvetődik az a kérdés, ha vajjon nem *Zrínyi* Péter maga volt-e a fordító, annyiival is inkább, mert egészen bizonyos, hogy *Zrínyi* Miklós gróf hőskölteményét, a *Zrínyiaszt*, vagyis az Adriai tengernek Syrénáját ő fordította le horvátra s adta ki 1660-ban Velenczében.

Dr. *Jagič* tanár a *Zrínyiasz* horvát kiadását nyelvtani s helyesírási szempontból tüzetes tanulmány tárgyává tette,³ feltüntetvén *Zrínyi* Péter nyelvének minden sajátosságát s kimutatva, hogy Péter nyelvezete mindhárom horvát nyelvjárás keveréke, melyben a *sto-*, *kaj-* *ča*-nyelvjárás alakjai egyaránt előfordulnak. Megjegyzendő azonban, hogy a velencei kiadás szövege nem egyezik teljesen a bécsi udvari könyvtárban 10,122. sz. a. őrzött eredeti kéziratröredékekkel, mely a fordítást Péter gróf kezeírásában a VIII. ének 80-adik verséig tartalmazza. Nevezetesen több raguzai nyelvtani forma s a verssorok középrímei, melyek a nyomtatott szövegben feltalálhatók, nincsenek meg az eredeti kéziratban s valószínű, hogy a művet nem maga a fordító, hanem a raguzai irodalmi iskolának egyik követője dolgozta át s rendezte sajtó alá.

¹ A *Wildenstein* család 1678-ban emeltetett grófi rangra.

² V. ö. *Forschungen zur Verfassung und Verwaltungsgeschichte der Steiermark*. Grác, 1897. II. köt., I. füz. 17. l.

³ *Knjizevnih* 1866. évf.

A sorsvető-könyv szövegének nyelvtani alakjai, helyesírása és szókészlete teljesen megegyezik Zrínyi Péter most említett bécsi

4. ábra. A harmadik Sybilla képe.

kézirataéval s részletes összevetésük útján minden valószínűséggel megállapítható, hogy a magyar fortunát is Zrínyi Péter dolgozta át horvátra. A nyelvi bizonyítékok legfontosabbjai azok a horvát

nyelv szellemével s szabályaival ellenkező botlások, melyek mindkét munkában azonosak, továbbá oly szavak és szóalakok használata, melyek se a korabeli szótárakban, se más irodalmi emlékekben nem fordulnak elő, hanem csupán *Zrínyi* Péter műveiben. *Zrínyi* Péter szerzőségét még az is megerősíti, hogy a szóban forgó sorsvető-könyvecske felesége szórakoztatására készült s nyomtatásban meg se jelent. A XVII. század végén kiadtak ugyan egy horvát nyelvű fortunát, de ennek egész más a beosztása s párversei valószínűleg németből fordítottak.

KÖLCSEY III. FELIRATA AZ IFJAK ÜGYÉBEN.

DR. VÉRTESY JENŐTŐL.

A Magyar Nemzeti Múzeum kéziratára a többi közt *Kölcsey* Ferencz egy érdekes levelét őrzi *Kossuth* Lajoshoz 1837. április 25-ről keltezve. A levélben *Kossuthot* Szatmár vármegye legutóbbi közgyűléséről értesíti s mellékeli a gyűlés eredményeképen a királyhoz intézett fölratot az elfogott ifjak ügyében. A levelet közölte *Naményi* Lajos az »Irodalomtörténeti Közlemények« 1902-ik évfolyamában. A felirat jelen alkalommal lát napvilágot.

Története ismeretes. 1834-ben a kormány szakított addigi tartózkodó politikájával s erőszakos eszközökkel akarta elnémítani az ellenzék vezetőit. A kiket vérmérsékletük vagy helyzetük merészebb szóra vagy lépésre ragadott, már ki voltak szemelve. Így fogták el a nagy *Wesselényi* Miklóst, az országgyűlési ifjakat élükön a tüzes *Lovassy* Lászlóval s harmadszorra magát *Kossuth* Lajost.

Ismeretes a közfelháborodás, a mit e merényletek keltettek s a megyék bátor magaviselete. A zöld asztalnál egyre-másra készültek a feliratok a felséghez. Nem kegyelmet kértek, hanem igazságot.

Ismeretes az is, hogy *Kölcsey* micsoda buzgó működést fejtett ki élte utolsó éveiben. Jelleme oly gyökeres rázkódásokon ment keresztül, hogy rá sem lehetett ismerni a régi *Kölcseyre*, a ki melancholikus, melázó, bölcsész-poéta, higgadt műbíráló és érzelmes beszédek írója volt. A politikai élet kemény férfiúvá edzette a szó legszebb értelmében. Ott küzdött az első sorban, Szatmár vármegye ékesszavú és ékestollú főjegyzője. A vármegye levéltára egész sort őríz az ő felirataiból, egész gyöngyfűzért.¹

¹ Összes művei legutolsó kiadásában csak részben közölve.

E súlyos időben Kölcsey szoros barátságot tartott *Kossuth*tal. A jog és igazság védőjeül szerepelt mindenütt *Kölcsey*; *Kossuth* tisztelettel nézett reá, mint ifjú ember idősebb barátjára, a ki teljes méltósággal fedezheti szónoklatai paizsával az üldözötteket. Őt nem ragadtathatták annyira sem, mint a heves *Wesselényi*t.

Első két felirata (1836. szept. 5. és 1836. decz. 12.) ismeretesebb és szebb. *Kossuth*nak is nagyon tetszettek, de többet szeretett volna beléjük *Kölcsey* szíve melegéből (Naplója, 1837. febr. 25.). *Kölcseyt* általában érzelmi politikusnak tartják, de ez nem egészen alapos nézet.¹ *Kölcsey* rendesen tökéletes szabatossággal fogalmazta politikai beszédeit s az érzelem tüzéből soh'sem adott többet a kelletténél. Érvei világítanak a szó igaz értelmében.

A III. felirat mindazonáltal méltó párja a másik kettőnek. A törvény szilárd és megdönthetelen alapján áll, a mit többször hangsúlyoz. Csak mellékesen hivatkozik érzelmi okokra: a természet örök törvényeire s arra a keserűségre, a mi a sérelmek sérelemre gyüleése miatt halmozódik fel a hazafiak keblében. Önerzetes és bátor szó a királylyal szemben s újra az a csodás tiszta világosság a törvény értelmezésében, a mit később még classicusabban fejtett ki *Kölcsey* a *Wesselényi* védelmében.

A nyugodt, úri hang s a folytonos törvényre hivatkozás adja meg e beszédnek is magyar jellemét, másfelől meg új bizonyosságul sorakozik ahhoz, hogy *Kölcsey* ezen izgalmas és szép kor legigazibb parlamenti szónoka. Nem versenyzik írói képessége a *Kossuth* színes és heves, szinte lázas előadásával, de *Kossuth* a nepgyülesek, a nagy nyilvánosság igazi szónoka, még kevésbbé éri el a *Széchenyi* sokoldalú talentumát, a ki a lelkesedés, gúny, szenvedély fegyvertárát teljesen bírta; de sokkalta nyugodtabb, méltóságosabb amazoknál, nem lobogtat csóvát és nem ver vészharangot, valamint nem önti ki a személyes szenvedély összes láváját és salakját, kisebb tehetség, de tisztább, összehangzatosabb.

A fölirat maga a következő (a levél *Kölcsey* kezeírása, a fölirat nem):

Felséges 's a t. Midőn mult évi september' 5-d napjáról, 's másod ízben ugyan azon év decemberének 12-én tartott közgyűlésünkben, a' katonai erővel elfogatott ifjak' ügyében Cs. K. Fel-

¹ A mit Beöthy Ákos és Angyal Dávid is kifejeztek.

ségedhez igazságos előterjesztésünket felnyujtottuk; 's törvényes Fejedelmünket az ország törvényes alkotmányán elkövetett sérelem' megorvoslására tisztelő bizodalommal megkértük: semmit sem várhattunk természetesebben, mint azt, hogy Cs. K. Felséged a' Nemzetnek tett legszentebb eskünél fogva, királyi legszebb jogait hasznunkra fordítandja; 's a' bennünket felriasztott sérelem' megszüntetésével aggodalmainkat eloszlatni kész leend.

Illy helyzetben elkedvetlenítő váratlansággal hatott reánk azon nem reményelt válasz, mely Cs. K. Fölséged' M. Ud. Cancelláriájától, mult évi December 15-ről hozzánk intéztetett; 's mely, a' helyett, hogy a törvények' megsértése miatt felemelt panaszinkat elenyésztesse, minket magunkat illet azon gyűlöletes váddal, mintha törvényeink, 's törvényes szokásaink ellen cselekedtünk volna; 's azon tettünket, mi által alkotmányi jussaink' oltalmára koronás királyunkat felhívtuk, helyben nem hagyhatónak nyilatkoztatja.

Fennemlített, 's mult évi December 12-ről költ felterjesztésünkben bőven kifejtettük: mi legyen az, a' mi az ifjak' elfogatásának, 's letartóztatásának módjában a' municipalis jusokat, 's ezeknél fogva egész polgári alkotmányunkat gyökerében megsebesíté? Kifejtettük, hogy a' megyei hatóság' elmellőzése ezen esetben az ország alkotmányos bélyegét, 's minden polgárok' személyes bátorságát veszélyezteti.

Ezen kifejtésből tisztán általlátható: miképen nekünk nem vala szükségünk, hogy Kir. Felséged Udvari Cancelláriája által az 1827: 3. tczkre emlékeztessünk. Kértük, hogy a megyei hatóság a' maga alkotmányos erejében tartassék fel; 's teljesen meg vagyunk győződve, hogy mind a' királyi, mind a' nemzeti jusok egyedül ezen megyei hatóság' jusaiba gyökereznek: 's ezek nélkül valamint a' Nemzet' jussai elsülyednek: ugy a királyi jusok törvényes erőben többé fel nem állhatnak. Honnan következik, hogy mi csak azon alap' megoltalmaztatását kértük, mellyen az 1827: 3. egyedül nyughatik.

Koronás Fejedelmeink közt háromszáz év óta egyetlenegy sem vala, ki a' királyi jusok' csonkulása felől panaszt tehetett volna; a nemzeti jusokat pedig a' mi illeti, halomra gyűlt országos sérelmeink, országgyűlésről országgyűlésre keserű emlékeztetéssel ébrezgetnek bennünket. E' tagadhatatlan körülmények közt lehetetlen nehéz fájdalmat nem éreznünk, ha mégis olly törvény-czikkelly tiszteletben tartására intetünk, mellynek minden oldalról leendő megtartásáért Istenhez naponként könyörgünk.

Fájdalommal kéntelenek vagyunk azt is felterjeszteni, hogy a' fenntisztelt M. Ud. Cancelláriai válaszbán, a királyi ügyek igazgatójának Cs. K. Felséged által a' törvény rendelkezései szerint munkálkodásra lett utasíttatása épen akkor adatik tudunkra, midőn már több Törvényhatóságokkal egyértelműleg Cs. K. Fel-

séged' thronusa előtt felszóllalni kéntelenek valánk azon pörfolytatási titkos és önkéjes rend és mód ellen, melyet a kir. ítélő Tábla a' kérdéses ügyben, törvényről és természeti igazságról formált hitünkkel és ismeretünkkel általánosan ellenkezőleg követett.

Előhozánk törvényeinknek egész hosszú sorát, melyek, ha a' természet' örök törvényei nem kiáltának is, egyenesen olly szabályokra tanítanak és köteleznek, melyeket a' fennevezett törvényszék meg nem tartott. 'S mind ezekben nem egyes személyek' érdekét, hanem az egész polgári alkotvány' és személyes bátorság' fentartását tartottuk szem előtt.

Minélfogva említett December 12-én költ felterjesztésünkre hivatkozva, most is erős meggyőződéssel azt hisszük, és kinyilatkoztatjuk: hogy abban kifejtett, 's törvényekkel erősített nézeteink szorosan a' polgári alkotvány' természetéből vétettek; 's a' pörfolytatás módjára nézve nem csak törvényeinkkel, de a természet legszentebb jusaival megegyezők. Kinyilatkoztatjuk, hogy mi ez' itt kifejezett hitben kívánunk mind végig maradni; 's valamint egyfelől érezzük, hogy koronás fejedelmünknek és hazánknak hívei vagyunk: úgy másfelől nem szününk meg igazságos kívánattal ohajtani, hogy Cs. K. Felséged többször említett December 12-ki felterjesztésünkben felpanaszlott sérelmeinket eloszlatni 's egyszerűsmind olly legfelsőbb parancsokat kiadni kegyelmesen méltóztassék, hogy Cs. K. Felséged' M. U. Cancelláriája e' királyjai és törvényei iránt hódolattal viseltető megyét törvényvédelemért törvényellenes viselettel vádolni megszűnjék.

A' kik egyébiránt stb.

Költ N.-Károiban 837. Martius 6-án tartott közgyűlésben.

ÁLNEVES IRODALOM.

STOCKINGER GYULÁTÓL.

Manapság, az ellentmondások korában ne csodálkozzunk azon, hogy a míg egyrészt majdnem undorral fordulunk el a névtelen, vagy álneves levelektől, hogy válaszatlan kerülnek ugyanilyen kéziratok a papirkosárba, addig másrészt mohó étvágyal esünk neki a nagyon gyakran névtelen vagy álneves röpiratoknak, brosúráknak, pamfléteknek. Ne nézzük ezúttal a dolog erkölcsi és esztétikai oldalát, ne konstatáljuk azt sem, hogy a mennyivel biztosabbnak érzi magát gyakran a szerző takarója alatt, annival szabadabban, őszintébben és ennélfogva érdekesebben ír (innen az érdeklődés ilyen szellemi termékek iránt), hanem konstatáljuk azt, hogy anonimák és pseudonimák voltak és vannak, talán a mióta irodalom van. Az okai ennek a ténynek többfélék.

Tudjuk *Lucianusból* (Tim, X.), hogy *Anaxagorast* csupán hatalmas barátjának, *Periklesnek* szónoki tehetsége mentette meg a haláltól és börtöntől, mert a görögöknél is volt merev és fanatikus ortodoksia.¹ De nines mindenkinek *Periklese*. Nem kellett-e *Sokratesnek* a méregpoharat kiürítenie? *Defoe* Dánielnek 1703-ban egy szatirikus irata miatt 1200 márkát kellett fizetnie, háromszor kellett a szegénykövön állnia és hét esztendeig börtönben ülnie.² Hóhér keze égette el *Voltaire* leveleit az angolokról, *Rousseau* Emiljét, sőt *Fénelon* ártatlan *Telemachját* is, melyet a francia udvarról írt szatirának tartottak. Tárgyilagos eljárást, mely megelégszik a szellemi termék megtiltásával vagy megsemmisítésével a nélkül, hogy a szerző személyét üldöznék, csak a legújabb kor hozott magával. Vallásos, politikai, természet-

¹ Lange, *Gesch. d. Materialismus*, 2. Aufl. Iserlohn, 1873, I, 4.

² Hettner, *Gesch. d. engl. Lit.* 3. Aufl. Braunschweig, 1872, 298 old.

tudományi tartalmú munka, mely az épen uralkodó vallásos politikai vagy tudományos nézeteknek meg nem felelt vagy épen ezekre nézve veszélyesnek látszott, mindenkor okot szolgáltatott üldözésekre, nem kevésbé személyes tartalmú iratok.

De vannak a pszeudonimitásnak más okai is, melyek sokszor egészen ártatlanok. Így gyakran az illető szerző hozzájárulása nélkül az igazi név helyett valamely elő- vagy melléknév (cognomen) kerül forgalomba. E tekintetben ismeretes példa *Abul Kasem Mansur*, a kinek *Mahmud* szultán, a Ghasmanida az annak versei felett való elragadtatás egy pillanatában a paradicsomi *Firdusi* nevet adta. Manapság ez utóbbi név alatt ismerjük a költőt csak. *Voltaire* tudvalévőleg csak anagrammja igazi nevének: *Arouet L. J.* (azaz: le jeune.¹) Johannes *Fischart* és Christian *Grimmelshausen* számos álneve egy sajátságos, tarka szójáték iránti előszeretetnek köszöni eredetét. Szójátéknak, a mely újabb és újabb nevek kitalálásában leli örömét. Ugyanilyen játék következtében vannak a 17. században a »Fruchtbringende Gesellschaft« és a »Gesellschaft der Blumenschäfer« tagjainak álnevei. Jóllehet a 18. században az írók legnagyobb részének nem volt már komoly oka igazi nevüket elhallgatni, az álnevek választása a romantika következtében ismét divatba jött.

Álnevet választ magának még *Jean Paul*. Olykor, különösen legújabb időben az író társadalmi állása készíti, hogy álnevet válaszson magának, pld. Hans *Olden*, Carmen *Sylva*, Johannes *Philaethes*, G. *Conrad*, vagy *Chilonius*.

Ha továbbá megfontoljuk, mennyire fontos, hogy az írónak első irodalmi jelentkezése alkalmával rokonszenves, jóhangzású neve van-e, nem fogunk csodálkozni azon, ha *Rumpelmeier* János jobbnak látja Johannes *Nordmann* álnév alatt jelenni meg az olvasó előtt. A leggyengédebb érzelmek, minőket a Gartenlaube regényei ébresztenek a fiatal leányszívekben, azonnal elfojtatnak újra, ha egy E. *Bürsteinbinder* tollából származnak át a szép olvasó lelkébe, míg egy E. *Marlitt* égisze alatt százezer leányszívet dobogtatnak meg. Az újabb orosz szépirodalom sikerei készíthették *Kürschner* Lólát arra, hogy Ossip *Schubin*, tehát szláv álnév

¹ Mások *Voltaire* igazi álnevét az író anyjának egy birtokától származtatják. V. ö. Nourisson, *Voltaire et le Voltairianisme*. Paris, é. n. 61 l.

alatt keressen irodalmi babérokat, melyekre német nevével talán nem talált volna rá. *Gutzkow* Károly saját vallomása szerint azért takarózik *Bulwer* nevével, *Häring* György Vilmos Henrik *Scottéval*, hogy olvasóközönséget találjanak maguknak, melyre mint kezdő írók nem számíthattak.¹ De némely hírneves író is többé-kevésbbé sikerült álnév után nyúl olykor részben kényes társadalmi állása miatt, a melylyel egyéni nézetei nehezen egyeztethetők össze, részben mert szerényebb terjedelmű és tartalmú — esetleg tár-
 czaszerű — munkáit, mintegy *hors d'oeuvre*-t, nem akarja áltá-
 lánosan ismert neve alatt közzétenni. Elég az hozzá, összefoglalva
 a mondottakat, a pszeudonimitásnak van oka elég. Az irodalom-
 mal tudományosan foglalkozó emberre nézve azonban rendkívül
 fontos, hogy az írók igazi nevét ismerje. Hogy ez utóbbit gyakran
 nem könnyű kitalálni, mondani sem kell. Nem mindig olyan könnyű
 a pseudonim megoldása, mint tegyük fel abban az esetben, ha
 kalindromról van szó. Pld. *Lembert* = *Tremler*, *Durangelo* =
Arnold Ruge. *Tellheim* = *Bettelheim*. *Telman* = *Zitelmann*.
Lenau = *Strelenau*. *Stamm* = *Heussenstamm*. *Karlweis* = *Weiss*
Károly. *Siegmey* = *Siegbertmeyer*. *Reinecke* = *Fuchs*. *Magnus* =
Gross. *Germanus* = *Deutsch*. *Sterne Carus* = *Ernst Krause*.
Talv = *Robinson*, *Teréz Albertina Lujza szül. Jacob*. *Reimaz*
Freimund = *Rückert*, *János Mihály Frigyes*. *Horn W. V. von* =
Vertel, *Frigyes Vilmos Fülöp*. *Gustav vom See* = *Struensee*.
Hansam See = *Hansjakob Henrik*. Hogy mily nehézségekkel jár
 olykor az igazi nevet kideríteni, kivált mikor csak egy-két cse-
 kélyke vonatkozásra támaszkodhatik az ember — talán felesleges
 közelebből ismertetni. Elég az hozzá, hogy sokszor beható, sok
 időbe kerülő kutatásra, gyakran szerencsés véletlenre és minde-
 nekelőtt széleskörű olvasottságra van szükség, hogy a kutató
 eredményhez jusson. Ezekből érthető, hogy az álneves irodalom
 ismerete csakúgy mint a névtelen irodalomé, a bibliográfiának
 egy külön nagy ágát képezi. Azért vannak az angol, francia,
 holland, olasz, dán-norvég, lengyel, portugál, spanyol sőt újabban
 a zsidó irodalomnak is álnévlexikonjai. Van ezenkívül amerikai,

¹ Néha az álnév megválasztásánál szatirikus célzat is játszhatik közre. Ez az eset forog fenn pl. *Hauff*nál, midőn *Der Mann im Monde* cz. *pasticcioját H. Cl Lauren* neve alatt bocsátotta közre.

jezsuita és középkori álnévlexikon is. Nem lesz érdektelen a világirodalom e kuriozitásait lehetőleg kimerítően felsorolni.

Az *angol* irodalom a következő ilyenmő lexikonokkal rendelkezik :

A dictionary of the anonymous and pseudonymous literature of Great Britain . . . By the late Samuel *Halkett* and the late Rev. John *Laing*, M. A. Edinburgh, 1882—88.

A concise handbook of ancient and modern literature, issued either anonymously, under pseudonyms, or initials. Compiled by Frederick *Marchmont*. London, 1896.

Initials and pseudonyms. A dictionary of literary disguises. By William *Cushing*. New-York, 1885—1888.

A *francia* irodalom:

Dictionnaire d'ouvrages anonymes. Part Ant. Alex. *Barbier*, Troisième édition . . . Paris, 1872—1888.

Dictionnaire des pseudonymes recueillis par Georges d' *Heylli*. Nouvelle édition. Paris, 1887.

Nouveau recueil d'ouvrages anonymes et pseudonymes. Par m. *De Manne*. Paris, 1834.

Les supercheries littéraires dévoilées. Par J. M. *Quérard*. Seconde édition . . . Paris, 1869—1879.

A *holland* irodalom:

Bibliothek van Nederlandsche Anonymen en Pseudonymen Door mr. J. J. von *Doorninck*. I Gravenhage et Utrecht (1875). Vermomde en naamlooze schrijvers etc. Leiden, 1883—84.

De la Montagne: Vlaemsche pseudoniemen. (Rousselaere, 1884).

Az *olasz* irodalom:

Dizionario di opere anonime e pseudonime di scrittori italiani o come che sia aventi relazione all' Italia di G[ae]tano *M[elzi]*. Milano, 1848—1859.

Dizionario di opere anonime e pseudonime in supplemento a quello di Gaetano Melzi Compilato da Giambattista *Passano*. Ancona, 1887.

A *dán-norvég* irodalom:

Anonymer og Pseudonymer I Den Danske, Norske og Islandske Litteratur Samt I Fremmede Literaturer Porsaavidt Disse

Omhandle Nordiske Forhold Fra De Aeldste Tider Indtil Aaret 1860. Samlede af E. Collin. Kiøbenhavn. 1869.

Anonymer og Pseudonymer J Den Norske Literatur 1678—1890. Bibliografiske Meddeleser Ved Hialmar Pettersen. Christiania, 1890.

A *lengyel* irodalom;

Pseudonimy i Kryptonimy Pisarzów Polskich zebrata J. Z. Warszawa. 1905.

A *portugál* irodalom:

Subsidios para um dicionario de pseudonymos iniciaes e obras anonyms de escriptores portuguezes contribuicao para o estudo da litteratura portugueza. Par Martinho Augusto da Fonceca . . . Lisboa, 1896.

A *spanyol* irodalom: (l. alább a jezsuitáknál).

A *zsidó* irodalom:

Sablatzky M. Lexicon der Pseudonymen hebr. Schriftsteller. Berditschew, 1902.

Anagramme, Initialen und Pseudonymen neuhebr. Schriftsteller und Publizisten seit dem Erscheinen der »Meastim« bis auf unsere Tage. Zusammengestellt v. William *Zeitlen*. (Zeitschrift für hebr. Bibliographie. Hg. v. A. *Freimann* und H. *Brody*. IX. évf. 3. sz. 81—90. ll., 4. sz. 113—119. ll.)

A *delamerikai* irodalom:

Barros *Arana*, Notas para una bibliografia de obras anónimas i pseudónimas (1882).

A *középkori* irodalom:

Franklin, Dictionnaire des noms, surnoms et pseudonymes latins de l'histoire littéraire du moyen-âge. Paris, 1875.

A *jezsuiták*:

Catalogo razonado de obras anónimas y pseudónimas de autores de la compania de Jesus pertenecientes à la antigua asistencia espanola. Por el P. J. Eug. De *Uriarte*. Madrid, 1904.

Sommervogel, Carlos. Dictionnaire des ouvrages anonymes et pseudonymes publiés par des religieux de la compagnie de Jésus. Paris, 1884.

Sajátságos, hogy a német irodalom ügye eddig e tekintetben sokkal mostohábban állt. Három évtizeddel ezelőtt egyáltalá-

ban nem volt ilyen lexikona, mely a kezdet kezdetén túlmént volna. Mert olyan munkák mint Joannis *Rhodii Dani* auctorum suppositiorum catalogus. Hamburgi, (1674) továbbá:

Frid. *Geisler*, Disputatio de nominum mutatione et anonymis scriptoribus, Lipsiae, 1669., illetőleg:

(J. *Becker*), Larva detracta h. e. Brevis Expositio nominum, sub quibus scriptores aliquot Pseudonymi recentiores imprimis latere voluerant. Veriburgi, 1670.

J. N. J. de scriptis anonymis et pseudonymis in causa religionis a progressu coercendis s. vom nöthigen Inhalt der Religions-Schriften ohne einiger, oder mit falscher Benennung der Auctorum exercitationes theologicae. Edidit Godofredus *Ludovici*. Lipsiae, 1715.

Virorum hruditorum onomatomorphosis, das ist Etlicher Gelehrter Männer gebrauchte Namens-Veränderung. Frankenhau-sen, 1720. stb., de sőt

Placcius, Theatrum anonymorum et pseudonymorum. Ham-burgi, 1708.

Mylius, Bibliotheca anonymorum et pseudonymorum detecto-rum, ultra 4000 scriptores. Hamburgi, 1740. és

Dahlmann, Schauplatz der Masquirten und Demasquirten Gelehrten. Leipzig, 1710., aránylag kevés pszeudonimát oldottak meg. A mi különben érthető, mivel akkor még nem léteztek a XVIII. és XIX. század bio- és bibliografikus kézikönyvei, melyek egy álnévlexikonnak legfontosabb forrásai.

Rassmann Fr., Kurzgefasstes Lexikon deutscher pseudonymer Schriftsteller. Leipzig, 1830., valamint

Schmidt A. G., Gallerie deutscher pseud. Schriftsteller. Grimma, 1840. — is csak egy lépéssel haladtak előre.

Weller, Index Pseudonymorum. Leipzig, 1856—58, 2. Aus-gabe Leipzig, 1862—67. valamint *Weller*, Lexicon Pseudonymo-rum, 2. Auflage. Regensburg, 1886, volt az első, kinek érdeme, hogy a fenti műveket lexikonjában felhasználta a nélkül azon-ban, hogy felsorolná őket, a mi nagy hátránya különben is hiá-nyos művének. Persze a német álneves irodalom csak egy részét képezi ez internacionális munkának.

A folyó esztendő végre meghozta a német álnevek hézag-pótló szótárát, a mely mélyen belevilágít az irodalom fent vázolt titokzatos világába.

Még az e folyóiratban kimerítően ismertetett Deutsches Anonymen-Lexicon I—III. kötet, Weimar, 1902—1905, befejezte előtt ugyanazon szerzők mintegy párját nyújtják a nevezett lexikonnak, egy német álnév-lexikont, azaz az álneveknek, a grecizált és latinizált neveknek szótárát.

Czíme: Deutsches Pseudonymen-Lexikon. Aus den Quellen bearbeitet von Dr. Michael *Holzmann*, Amanuensis und Dr. Hanns *Bohatta*, Scriptor an der k. k. Universitäts-Bibliothek. Wien, Akad. Verlag. 1906.

E munka, melybe húsz évvel ezelőtt fogott a szerzők egyike, nemcsak folytatása a *Weller* könyve német részének, a miről különben már a felületes összehasonlítás is meggyőzi a szakembert. Évszámaival lehetőségessé teszi az idő közelebbi meghatározását, a források megnevezésével a szerző személyének legpontosabb identifikálását.

A szerzők egyenesen a forrásokból merítettek, teljesen új, alapvető munkát végeztek, a mit azért hangsúlyozok újra, hogy kizárjam a gondolatot is, mintha e munka talán *Weller* átdolgozása volna. Lelkiismeretesen jegyzik fel a differenciákat és variánsokat az egyes források között.

Daczára a *Weller-Lexikon* nagyhangú címének: Wörterbuch aller Zeiten und Völker, a magyar irodalom majdnem teljesen hiányzik belőle. Specziális magyar álnevek lexikona pedig eddig nincsen.¹ Pedig nem volna szabad ilyennek sem hiányoznia egyetlenegy modern könyvtárban sem.

Reméljük, hogy a magyar álneves irodalom szótára nem soká késik, sőt minél előbb szerzőjére akad.

¹ Szerző figyelmét úgy látszik elkerülte *Székely Dávid*: Magyar írók álnevei a multban és a jelenben cz. füzete, mely azonban oly tökéletlen s gyöngye kísérlet, hogy az itt felsorolt külföldi repertoriumok mellett valóban számba se jöhet.

Szerk.

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS

A MAGY. NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

AZ 1906. ÉV II. NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2463 db, ajándék útján 450 db, vétel útján 117 db, áttétel útján 16 db, összesen 3046 darab nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példány czimén beérkezett: gyász-jelentés 1340 db, zárszámadás és üzleti jelentés 2044 db, egyházi körlevél 48 db, perirat 13 db, hivatalos irat 105 db, műsor 651 db, alapszabály 293 db, szinlap 2136 db, falragasz 1289 db, vegyes 331 db, összesen 8250 darab aprónyomtatvány.

Vételre fordított 817-92 korona és 26 frank.

Ajándékaikkal a következők gyarapították könyvtárunk anyagát: Ásbóth Oszkár, Bacher-Bodrogh Pál, Bányai Elemér (4 db), Bergens Museum, Braun Márkus New-York, Csaplovics-könyvtár Alsókubin, The John Crerar library Chicago, Csász. Tudományos Akadémia Szt-Pétervár, Diószegi Győző, Fabricius Endre (8 db), Fejérpataky László (199 db), Fehér Ipoly Pannonhalma, Feministák egyesülete, Fitos Vilmos, Francis D. R. St.-Louis (2 db), Fuhrmann Pálné, Gajári Ödön mint Az Ujság szerkesztője, Gráf Gusztáv Segesvár, Gillming Ferenczné (5 db), Hist. Verein für Steiermark Graz, K. k. Handelsministerium Wien (2 db), Kais. Akademie d. Wissenschaften Wien (2 db), Képviselőházi iroda (10 db), Kollányi Ferencz, Kolozsvári egyetem orvosi kara, Kunst-industriemuseum Kristiania, Lázár Elemér, Liszt Nándor Debreczen, Ludvig Ernő Tientsin, M. kir. állami számvevőszék elnöke, M. kir. kereskedelemügyi minisztérium (2 db), M. kir. közp. statisztikai hivatal (2 db), M. kir. pénzügyminisztérium (2 db), Magyar Mér-

nők- és Építész-Egylet, Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósága (2 db), Magyar Tudományos Akadémia (3 db), Magyarországi Kárpátgyesület Igló (2 db), Mahler Ede (2 db), Milleker Bódog Versecz, Museum of fine arts Boston, Német János New-York, Orosz Endre Apahida, Pintér Jenő Jászberény (2 db), néhai Ráth György (23 db), Reiszer Béla, Schönherr Gyula, Smithsonian Institution Washington (15 db), Sólyom Jenőné, Statist. Zentral-Commission Wien (3 db), Szalay Imre (114 db), Széchenyi-kör Eperjes, Székely Nemzeti Múzeum Sepsiszentgyörgy, Szentmártoni Kálmán Kolozsvár (2 db), Telkes Simon, Trustees of the late James Joung of Kelly Glasgow (2 db), Venetianer Lajos Ujpest, Volpicella Luigi Napoli, Walter Gyula Esztergom, Wichmann Irjő, Zerkowicz Emil New-York, gr. Zichy N. János (2 db).

Nevezetesebb szerzemények: 1. Temesvári és Tinódi: Chronica. Kolozsvár 1574. — 2. Görcsönyi Ambrus: Szép jeles históriás ének. Kolozsvár 1581. — 3. Fons vitae. Debreczen 1589. — 4. Pázmány Péter: Imádságos könyv. Pozsony 1631. — 5. Veszelin Pál: Kegyes és istenes beszélgetések. Debreczen 1633. — 6. Az igaz isteni tiszteletnek tiszta tüköre. Pozsony 1638. — 7. Károlyi Gáspár: Szent Biblia. Várad 1660—61. — 8. Zilahy János: Az igaz vallásnak világos tüköre. Kolozsvár 1672. — 9. Temetési pompa. Debreczen 1674. — 10. Pariz-Pápai Imre: Keskeny út. Lőcse 1689. — 11. Gyöngyösi István: Porából megéledett Phoenix. Lőcse 1693. — 12. Lelki paradicsom. H. n. 1700. — 13. Új és ó kalendariom. Kolozsvár 1702. — 14. Enyedi Georgius: Explicationes. Kolozsvár 1598. — 15. Petschius Petrus: Malleus peniculi. Kassa 1612. — 16. Rákóczi Georgius: Instructio. Albae Juliae 1638. — 17. Kéry Joannes: Oratio funebris. Tyrnaviae 1664. — 18. Weber Johann: Wappen. Lőcse 1668. — 19. Miles Mathias: Siebenbürgischer Würg-Engel. Szeben 1670. — 20. (Lavanszky Johannes.) Extractus. Tyrnaviae 1675. — 21. Pereszlényi Paulus: Grammatica. Tyrnaviae 1682. — 22. Kövesdi Paulus: Elementa linguae Hungaricae. XVII. sz. — 23. Thasnádi Stephanus: Polydori virgulta myrtea. Debreczen 1703. (E huszonhárom darab régi magyar nyomtatvány néhai Ráth György nagybecsű hagyatékából, illetőleg a M. Tud. Akadémia könyvtárából, mint az elhunyt nagyérdemű gyűjtő ajándéka vétetett át.) — 24. Káldi György: Szent Biblia. Bécs 1626. (Szalay Imre ajándéka.) — 25. Szikszay Fabricius B.: Nomenclatura. Debreczen 1619. és 26. Énektöredék 1597. (Mégvétetett 90 koronáért.)

A könyvtár helyiségeiben 7785 egyén 18745 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján 568 egyén 923 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 1893 munka osztályoztatott, a melyekről 2709 czédula készült. Kötés alá készítettett 485 munka 596 kötetben.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ezen idő alatt 589 csomag érkezett; ugyaninnen 674 levél expedáltatott, a miből 83 reklamálás volt. Az 1897: XLI. t.-cikk intézkedései ellen peres eljárás megindítása e negyedévben nem kéretett.

II.

A *kézirattár* ajándék útján 11 kötet kézirattal, 4 darab irodalmi analectával és 40 darab irodalmi levéllel, vásárlás útján pedig 10 kötet kézirattal, 3 darab irodalmi analectával és 87 darab irodalmi levéllel, vagyis összesen 21 kötet kézirattal, 7 darab irodalmi analectával és 127 darab irodalmi levéllel gyarapodott.

E gyarapodásból különösen kiemelendő két rendkívül értékes ajándék. Az egyik Gyulai Pálé, melylyel Vörösmarty Mihály 1819—1821-ben, 1823-ban és 1824—1825-ben írott apróbb verseinek három füzetbe foglalt eredeti kéziratait, továbbá számos epigrammjának első fogalmazványát juttatta a kézirattár birtokába. A másik ajándék özv. Gillming Ferenczné szül. Fischer Hermína úrnőé volt, a mely boldogult Fischer Sándor irodalmi hagyatékából származó s többnyire Petőfivel és Madáchcsal foglalkozó külföldi eredetű irodalmi leveleket tartalmaz. A levélírók közt szerepelnek Brandes György, Baumbach Rudolf, Dahn Félix, Ebers György, Ebner-Eschenbach Mária, Freytag Gusztáv, Hamerling Róbert, Heyse Pál, Lilienkron Detlev, Ling Hermann, Rosegger Ferencz, gróf Schack Rudolf, Scherer János és mások. Ajándékozók voltak még Tótlipcei Fabricius Endre, Medits Nándor, Szalay Imre és Fejérpataky László.

Vásárlásra összesen 461 kor. fordítottatott. A vásárolt anyagból kiemelendő Marusy András túlnyomó részben kiadatlan latin verseinek XVII. századi gyűjteménye, Endlicher István »Grundzüge einer Theorie der Pflanzenzeugung« című művének eredeti kézirata, továbbá Arany János, Csengery Antal, Endlicher István, báró Eötvös József, Ipolyi Arnold, báró Jósika Miklós, Kitajbél Pál, gróf Majláth János, Nyáry Pál, Vezzerle József levelei.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül folytatottatott a kisebb leveles gyűjtemények rendezése és a törzssanyagba való beosztása.

A negyedév folyamán 51 kutató használt 92 kéziratot és 234 irodalmi levelet.

III.

A *hírlap-osztály* gyarapodása: köteles példányokból 918 évfolyam 17.978 szám, ajándék útján 36 évfolyam 11.970 szám. vásárlás útján 5 szám, összesen 954 évfolyam 29.953 szám.

Az évnegyed folyamán a könyvtárban 860 olvasó 1669 kötetet, a házon kívül 23 olvasó 21 kötetet, összesen 873 olvasó 1690 kötetet használt.

Czédulázttatott 47 évfolyam; átnézetett 590 hirlap 24.349 sz.

A köteles példányok, melyek a nyomdai kimutatással (csomagban) érkeztek, a gyarapodási naplóba irattak és a nyilván tartási lapokra vezettettek; ezeken kívül a számonként beérkezett hirlapok is összegezve hetenként beirattak, betürendbe osztályoztattak és elhelyeztettek. A csomagküldeményben hiányzó hirlapszámok azonnal reklamáltattak és ezek is följegyeztettek; de időnként a bekötés alá rendezéskor is történt reklamálás.

IV.

A *levéltári osztály* a lefolyt évnegyedben ajándék útján 85 dbbal, vétel útján 160 dbbal, a nyomtatványi és kéziratvárosi osztályból áttétel útján 1460 dbbal, összesen tehát 1705 dbbal gyarapodott.

Vételre fordítottatott 2124 kor. 65 fillér.

A családi levéltárak száma a lefolyt évnegyedben két új levéltárral gyarapodott, és pedig a Budetini Szunyogh család levéltárával, melyet gróf Csáky Albin, v. b. t. t. és a báró Perényi család levéltárával, melyet báró Perényi Zsigmond letéteményezett. Ezekkel együtt a letéteményezett családi levéltárak száma 81-re emelkedett.

Ajándékaikkal Szalay Imre, múz. igazgató, ifj. Ugron Gábor, a Nap szerkesztősége, Gyarmathy Sándor, Lukács András és Tóth-Lipcei Fabricius Endre gyarapították a levéltár anyagát.

A törzssanyag gyarapodásából 13 db eredeti oklevél esik a középkori iratok, 150 db az újabbkori iratok, 16 db a nemesi iratok, 1 db az 1848/9-es iratok, 3 db a czéhiratok, 517 db a gyászjelentések és 5 db a fényképmásolatok csoportjára.

A nemesi iratok csoportja a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1418. júl. 5. Strassburg. Zsigmond királynak Szilágyi Balázs részére adott koholt és hamisított czimereslevelének hitelesített másolata, mellékelve a család történetére vonatkozó feljegyzés és egy családfa másolata. — 2. 1515. II. Ulászló király czimereslevele a Földessy család részére. (Egyszerű másolat, a czimerkép fényképével és színezett képével.) — 3. 1547. május 14. Gyulafejérvár. Izabella királyné czimereslevele Somosdi Székely Balázs részére. (Egyszerű másolat a czimereslevél fényképével és a czimerkép színezett képével.) — 4. 1606. aug. 1. Kassa. Bocskay István czimereslevele Füry, másképp Csorvász Gergely és Antal részére. — 5. 1620. máj. 18. Bécs. II. Ferdinánd czimereslevele Szalay Balázs részére. — 6. 1625. decz. 11. Sopron. II. Ferdinánd czimereslevele Kovacicz István és Gergely részére. —

7. 1647. jún. 3. Pozsony. III. Ferdinánd czimereslevele Dobranich Mátyás részére. — 8. 1649. május 21. Pozsony. III. Ferdinánd czimereslevele Sipos Pál részére. — 9. 1659. szept. 19. Pozsony. I. Lipót czimereslevele Erdélyi Balázs részére. — 10. 1695. ápril 12. Bécs. I. Lipót czimereslevele Stubán másképp Kovács János részére, a czimerkerő folyamodvánnyal együtt. — 11. 1697. február 1. Bécs. I. Lipót czimereslevele Szűcs Péter részére. — 12. 1808. decz. 6. Eger. Heves és Külső-Szolnok vm. nemesi bizonyítványa Lukács Mihály és Péter részére. — Azonkívül a fényképek közül czimereslevelek: 1. 1466. febr. 6. Mátyás királynak Szerdahelyi Huszár Péter és Nagy Gergely részére adott czimereslevelének fényképe. — 2. 1606. aug. 1. Kassa. Bocskay Istvánnak a Saigi család részére adott czimereslevelének és czimerképének fényképe. — 3. 1658. jan. 14. Szatmár. Rákóczi Györgynek Bitori Szilágyi András részére adott czimereslevelének fényképe.

A szerzemények közül kiemelendők József nádornak az 1804—1829, évekből származó 13 db eredeti levele, telve személyes vonatkozású adatokkal, melyek a bécsi Gilhofer és Ranschburg czégtől vették. A letéteményezett levéltárak közül pedig kiemelendő a báró Perényi család levéltára, mely mintegy 550 db középkori oklevelet foglal magában.

A lefolyt évnegyedben 91 kutató 17.663 db iratot használt. Kikölcsönöztetett 6 térítvényre 140 db irat.

Az új szerzemények feldolgozásán kívül a beérkezett negyedévi köteles példányú gyászjelentések kelteztettek. Folytatott a Szarvas-Kendi Sibrik család, a báró Balassa család és a Berzeviczy család kakaslomniczi ága levéltárainak rendezése. Megkezdett továbbá a családi levéltárak középkori anyagának a törzsanyaghoz hasonló czédulázása. E negyedévben a gróf Blogay, Lippich, Salamon és báró Rhédey családok levéltárának középkori anyaga czéduláztatott, folyamatban van jelenleg a Kállay család levéltárának czédulázása. A Kossuth-iratok rendezése és átrevideálása e negyedben szünetelt, mert Kovács László levéltári segédőr részben az adminisztrációnál volt elfoglalva, június elején történt hivatalos kiküldetése után pedig rendes szabadságát kezdte meg.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
1905-BEN.

A könyvtári munkálatok a lefolyt évben is rendszeresen folytattak. A könyvek kötetése, lajstromozása, a czédula-katalógus készítése az eddigi módon történt. A könyvvásárlásnál és a könyvtár anyagának kiegészítésénél a könyvtárnokság ez évben is figyelemmel volt a tudományos társulatok kiadványaira és a gyűjteményes munkákra. A diplomatariumok ez évben jelentékenyen szaporodtak.

A könyvtár rendezéséről a következő adatok tanúskodnak. A rendezett tudományszakok száma 54; ezek 73,048 munkát foglalnak magukban, és pedig:

Bibliographia 1267, Encyklopaedia 155, Philosophia 1677, Mythologia 123, Theologia 4869, Paedagogia 2047, Széptudomány 944, Anthropologia 538, Jogtudomány 1347, Magyar Jogtudomány 1892, Politika 2836, Magyar Politika 2359, Magyar országgyűlés 95, Történelem 6315, Magyar Történelem 3280, Életírás 3268, Földrajz 1113, Magyar Földrajz 574, Térképek 930, Utazás 1365, Statisztika 813, Schematismus 288, Haditudomány 1047, Régészet 1508, Éremtudomány 241, Matematika és csillagászat 1243, Természettudomány 249, Természetan 1031, Vegytan 469, Természetrájz 137, Állattan 739, Növénytan 460, Ásvány- és földtan 580, Gazdaságtan 4740, Orvostudomány 2590, Nyelvtudomány 2282, Classica-philologia 891, Görög irodalom 899, Latin irodalom 958, Új latin irodalom 827, Magyar nyelvészet 608, Régi magyar irodalom 662, Magyar irodalom 4986, Germán irodalmak 1971, Francia irodalom 1066, Olasz irodalom 281, Szláv irodalmak 483, Keleti irodalom 1940, Incunabulum 400, Akadémiák és Társulatok kiadványai 634, Magyar Akadémia kiadványai 386, Magyar folyóiratok 400, Külföldi folyóiratok 206, Bolyaiana 39.

1904-ben a rendezett munkák száma 71,604-et tett ki. A lefolyt évben mintegy 1450 munkáról készült a szakkatalógus és általános czédula-katalógus számára czímmás.

A szakkatalógus áll 113 kötetből 48 czédulatokból. Az általános és czédula-katalógus 169 tokban van elhelyezve.

A könyvtár gyarapodása a járulék-napló kimutatása szerint a következő: Vétel útján 414 mű, 806 kötetben, 213 füzetben. Köteles példányként 329 nyomda 9146 művet 2111 kötetben, 7689 füzetben 528 zeneművet 22 kötetben, 613 füzetben, továbbá 131 lapra terjedő 83 térképet küldött be. 225 Akadémiától és tudományos társulattól 873 mű 554 kötetben, 779 füzetben érkezett a könyvtárba.

Ajándékképen Ráth György nagybecsű gyűjteményén kívül (melyről lásd Akad. Értesítő 1905, 572. l.) 199 művel, 90 kötetben, 137 füzetben gyarapodott a könyvtár. Az Akadémia saját kiadványaiból 37 művet 64 kötetben, 31 füzetben kapott. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium 173 iskolai értesítőt ajándékozott a könyvtárnak.

A könyvtár olvasótermében a lefolyt évben 8420 olvasó 12393 művet használt, míg házi használatra 128 kölcsönző 743 művet vett ki a könyvtárból.

A kéziratár rendezése, illetőleg a régi, hiányos címjegyzéknek teljesebbel és részletesebbel való fölcserélése megkezdődött. A 30 szak közül egy szaknak katalogusa részben, nyolczé meg csaknem teljesen elkészült. A *Könyvészet* című szaknak 61 kötetéből 134 czédulán 261 kéziratczím, *M. Irod. Régi és újabb írók* című szaknak 282 kötetéből 591 czédulán 2064 kéziratczím, a *Történelem, Földleírás* című szaknak 43 kötetéből 86 czédulán, 145 kéziratczím, az *Egyház és Bölcelet* című szaknak 156 kötetéből 230 czédulán, 439 kéziratczím, az *Orvostan* című szaknak 41 kötetéből 57 czédulán 142 kéziratczím, az *Ipar, Kereskedelem és Gazdaság* című szaknak 45 kötetéből 56 czédulán 68 kéziratczím, a *Hadtudomány* című szaknak 28 kötetéből 80 czédulán 91 kéziratczím, a *Jogtudomány, Általános rész* című szaknak 189 kötetéből 228 czédulán 624 kéziratczím jegyeztetett ki. A csak megkezdett *M. Irod. Levelezés* című szaknak 40 kötetéből 2146 czédulán 288 kéziratczím és 1429 levélírótól 6398 levél van megjelölve. Ezekhez járul még 425 utólapon 569 kéziratczím. Összesen tehát 885 kötetből 4033 czédulán 4691 kézirat- és 6398 levélczím található. A kéziratok címe mellett külsejök leírása és tartalmuk megjelölése (a fontosabb leveleké is) figyelemben részesült. Katalogus készült még a *Knauz*-nak és *Chassin*-nek hagyatékából az Akadémiához került kéziratokról, levelekről és gyűjteményekről.

A SZEGEDI SOMOGYI-KÖNYVTÁR ÁLLAPOTA AZ 1905. ÉVBEN.

A Somogyi-könyvtár 1905. évi gyarapodásáról, használatáról és közérdekű állapotáról *Tömörkény* István igazgató a következő jelentésben számol be :

Az 1905. január 1-től 1905. december 31-ig terjedő időszakban a könyvtári gyarapodás igen kedvező volt s az előző évekhez képest emelkedett. Bár a beszerzések jó része nagyobb és drágább kiadványokra irányult, az elmúlt év szaporulata 1092 műre, 2784 kötetre, illetve évfolyamra s 3085 darabra rug. Ebbe a szaporulatba a városi rendszeres költséglacon s a 2000 koronás államsegélyen vásárolt művek, a szegedi kir. főügyészség területén működött összes nyomdák 1904. évi kötelespéldányai, valamint a különböző címeken nyert adományok betűdva vannak, úgy a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósága által évek előtt adományozott hírlapi kettős példányok, s a köteles nyomdatermek hírlappéldányaiból nagyobb mennyiség, a mely eddig feldolgozva nem volt, úgy hogy magában a hírlaposztályban mint új szaporulat 103 hírlap, 391 évfolyam, 534 darabbal jelentkezik. Alapítványi tagilletménykép a Kir. Magyar Természettudományi Társulat, a Magyar Történeti Társulat, a Magyar Numizmatikai Egyesület, a Szent-István-Társaság, az Országos Magyar Képzőművészeti Egyesület, a Kisfaludy-Társaság, a Dugonics-Társaság ide vonatkozó kiadványai érkeztek. Adományokat tettek az érkezés rendjében felsorolt következő hivatalok, társulatok és intézetek: Magyar Tudományos

Akadémia, a szegedvárosi tanács, a Magyar Mérnök és Építész Egylet, Sopronvármegye és Sopron sz. kir. város régészeti társulata, a Magyar kir. Földtani Intézet, a Magyar Földrajzi Társaság, az Országos Régészeti és Embertani Társulat, Kassa sz. kir. város, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége, a m. kir. központi statisztikai hivatal, a szegedi kereskedelmi és iparkamara, a Magyarhoni Földtani Társulat, a földmivelésügyi m. kir. miniszterium, a Magyar Nemzeti Múzeum, a m. kir. igazságügyi miniszterium, az Abauj-Tornavármegyei Közművelődési Egyesület, a budapesti kir. tudomány-egyetemi könyvtár, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium, az Erdélyi Országos Múzeum, a székesfővárosi statisztikai hivatal, Pécs sz. kir. város tanácsa, a kereskedelemügyi m. kir. miniszterium, a Magyar Orvosok és Természettudósok állandó központi választmánya, az Erdélyi Múzeum-Egylet, a m. kir. belügyi miniszterium, a Magyar Ornithologiai Központ, a szegedi önkéntes tűzoltó testület, Debreczen sz. kir. város tanácsa, a Tiszafüredi Múzeum, a Csongrádvármegyei Történelmi és Régészeti Társulat, a szegedi kegyesrendi tárház. Ezenfelül adományaikkal gyarapították a könyvtárt: dr. Lipcsey Ádám (Budapest), Csapó Vilmos, Führer Miklós (Budapest), dr. Kardos Samu (Debreczen), Harcz Lajos, dr. Márki Sándor (Kolozsvár), Kállay Albert, Tóth Mike (Kalocsa), Halácsy Antal (Budapest), dr. Cserni Béla (Gyulafejérvár), dr. Fraknói Vilmos (Budapest), Tömörkény István, Móra Ferencz, Bödő János (Mohács), dr. Löw Loránt (Budapest), dr. Horváth János (Budapest), Baranyay Zoltán, Traut B. és Társa, Mersich Adorján, Mauks Ernő, dr. Rudolfi József, Milleker Bódog (Versecz), Kunváry Fülöp (Budapest), Fail Jagello, dr. Singer Mátyás (Bécs), dr. Czimmer Károly, Marosi Arnold (Pécs), Zerkovitz Emil (Budapest), Havass Rezső (Budapest), Szávicz Miklós, Darnay Kálmán (Sümeg), Varga Mihály (Csongrád-Csany).

A gyarapodáshoz képest a Somogyi-könyvtár czímtározott és beosztott állománya szakonként felsorolva az alábbi:

Szak és alszak	1905. deczember 31-én		
	mű	kötet	darab
Ösnyomtatvány (magyar és idegen)	185	204	175
Vallástudomány (6 alszak)	7.178	12.722	11.314
Jogtudomány (8 alszak)	2.646	4.668	4.271
Államtudomány (5 alszak)	1.279	2.343	2.186
Orvostudomány (6 alszak)	1.368	2.415	2.227
Mathematika és természettudomány (5 alszak)	2.910	5.095	4.788
Bölcsészet, nyelv- és széptudomány (3 alszak)	3.226	5.453	5.070
Történelem és földrajz (9 alszak)	6.552	12.945	12.290
Nyelvészet és szépirodalom (6 alszak)	5.158	10.027	8.924
Vegyes (6 alszak)	1.160	7.958	7.673
Hírlapok (3 alszak)	643	3.491	4.303
Összesen ...	32.305	67.321	63.221

A túloldalon kimutatott számból a Somogyi Károly alapítótól átvett törzskönyvtár 20.370 műből s e művek 43.701 kötetéből állott. Az azóta való szaporodás 11.935 mű 26.620 kötetben.

A lefolyt évben 269 mű 639 kötetben került kötés alá. A bekötéseket a város szerződéses könyvkötője végezte 827'03 kor. költségen.

A könyvtárhasználó látogatók számát a folyó évben az alábbi havonkénti és számszerű adatok mutatják:

Hónap	Olvasók száma		Napi szám	
	összesen	napi átlag	leg-nagyobb	leg-kisebb
Januárius	1.265	52'70	101	15
Februárius	1.180	45'38	84	33
Márczius	1.186	45'61	77	23
Április	720	37'88	66	15
Május	670	24'81	56	10
Június	268	14'00	17	6
Szeptember ¹	1.210	48'40	88	11
Október	1.762	67'76	116	35
November	1.583	63'32	110	36
Deczember	1.188	62'52	116	35
Összesen :	11.032	46'73	—	—

¹ Belefoglalva 65 szüneti olvasó is.

A 11.032 olvasó összesen 12.855 művet használt. Az olvasók közt társadalmi állás és foglalkozás szerint volt 303 nő, 2 lelkész, 329 tanár és tanító, 8814 tanuló a középiskolák felsőbb osztályaiból, 34 író, 46 művész, 636 ügyvéd, 81 katona, 28 törvényhatósági, 81 állami, 123 magánhivatalnok, 72 orvos, 5 gyógyszerész, 2 birtokos, 16 gazdatiszt, 102 építész és műiparos, 203 kereskedő, 174 magánzó.

Az olvasók közül az esti 6 órai időn túl eső hivatali szolgálat alatt 2373-an használták a könyvtárt.

Az 1905. évi szaporulat a járuléknaplóba bevezetve, címztározva, beosztva, az alszakok leltáraiba beírva s e leltárak lezárva vannak. Szaporulati kimutatás alszakok szerint is készült. A könyvczédulák a címztárakba be vannak osztva. A járuléknapló tétele száma 1204.

A hírlaposztály az intézeti épület második emeletéről még az év elején a földszintre helyeztetett át, a hol megfelelő helyiség áll rendelkezésére. Itt hely is van elég, minél fogva lehetővé vált a még nem rendezett hírlapi anyag feldolgozása, a mi mintegy negyedévi munkát adott.

Az 1879-iki katasztrófa évfordulója alkalmából a múzeum nagyteremében kiállította a könyvtár a birtokában levő árvíz-fényképeket, s az árvíz előtti Szeged terei és utcáiról való felvételeket.

Az orsz. főfelügyelőség kívánatára a köteles példányok anyagáról nyolcz évre visszamenőleg részletes statisztika készült. Ugyancsak a főfelügyelőség már a mult évben kívánta a könyvtár többes példányai jegyzékének összeállítását, a mi akkor személyzethiány miatt elmaradt s csak a folyó évben készülhetett el. Rendes czédulaczímtárt készítettünk róla s ennek alapján betűsoros címjegyzéket a főfelügyelőség részére. Miután a többespéldányok között több odatévedt olyan mű is volt, a mely a könyvtár anyagából hiányzott, minden egyes művet a címtározás alkalmával össze kellett előbb hasonlítani a könyvtári anyaggal. Ez a munkát lassította, de a könyvtári anyagot 61 művel szaporította. A többespéldányok anyaga 1865 mű. A róluk készített címjegyzékért s az 1898—1904. évi köteles példányok táblázatos kimutatásáért a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége 812/1905. szám alatt őszinte elismerését nyilvánította.

A könyvtár iktató-könyvébe, illetve irattárába az év folyamán 360 ügyirat érkezett, a melyek az ez idő szerint még el nem intézhetők kivételéve elintézve vannak.

A könyvtár-bizottság a lefolyt évben 7 ülést tartott, úgymint január 19, február 7, márczius 10, ápril 27, június 28, augusztus 19-én és október 16-án.

Az országos főfelügyelőség részéről dr. Fejérpataky László orsz. felügyelő szemlélte meg a könyvtárt június hó 20-án, a könyvtár-bizottság részéről Homor István bizottsági tag tartott a Somogyi-féle törzsanyag ládajelzői alapján könyvtárvizsgálatot.

SZAKIRODALOM.

R. Sabbadini: *Le scoperte dei codici latini e greci ne' secoli XIV e XV.* (Biblioteca storica del rinascimento. Diretta da **F. P. Luiso.** Vol. II.) Firenze, 1905. G. G. Sansoni. 8° IX, 233 l. Ára 5 lira.

Remigio Sabbadininak, a renaissance-kor tudós kutatójának jelen munkája, mely a XIV. és XV. században felfedezett görög és latin kódexekről szól, egyaránt érdekli a nyelvészeket és a bibliografusokat. Szerző eredetileg csupán a klasszikus latinságnak a XV. században felfedezett műveire akart szorítkozni, de a kutatás közben összegyűlt anyag gazdagsága folytán megváltoztatta tervét s dolgozata kereteit a XIV. század elejéig kiterjesztve, a görög s keresztény latin írókat is belevonta tárgyalása körébe. Részünkről, a munka egy olasz ismertetőjével,¹ csak szerencsét kívánhatunk a szerző ezen utólagos elhatározásáért, »mivel csak kevesen, vagy talán senki sem lenne abban a helyzetben, hogy akkora hozzáértéssel tárgyalja e tudományos tárgyat, a mennyivel Sabbadini kétségkívül rendelkezik, tekintve ismereteit a történelem terén, a filologiai tudományban való jártasságát általában, a latinban különösen, s tekintve mindenekelőtt hosszú készülődését, a midőn éveken keresztül vándorolt levéltárról levéltárra, könyvtárról könyvtárra a legcsekélyebb fáradság jele nélkül.«

Sabbadini műve tizenegy fejezetből áll s kronologikus sorrendben dolgozza fel a gazdag s érdekes anyagot. Az első fejezet a XIV. század első felében működött, kevésbé ismeretes veronai kutatókkal foglalkozik, míg a második a firenzei triász czímen *Petrarca*, *Boccaccio* s *Salutatinak* a kéziratok felfedezése körül szerzett érdemeit méltatja. A harmadik fejezet (43—71 ll.) mintegy hatalmas közbetoldás gyanánt a XV. században felfedezett görög kódexekről adva számot, a negyedikben szerzőnk ismét felveszi az elejtett fonalat s a constanzai zsinat (1415—1417) alatt napfényre került latin kéziratokról beszél. A következő két fejezet az 1420-tól 1430-ig terjedő időközben felfedezett kódexeket tár-

¹ Rivista delle Biblioteche e degli Archivi. XVII. évf. 1. sz. 10—11. l.

gyalja, egymástól külön választva az olaszországi s külföldi kutatásokat. A VII. fejezet a baseli zsinat (1432—1440) idejében napfényre hozott kódexeket ismerteti, a nyolczadik a névtelen felfedezőkkel foglalkozik, míg a kilenczedik a XV. sz. második felében eszközölt utolsó kutatásokat, köztük a bobbioi apátság nagy leletét (1493) öleli fel. Végül a két utolsó fejezet a hamisítványok s a XV. századi gyűjtemények és könyvtárak ismertetését nyújtja az olvasónak. A kötetet egy »rispilogo e conclusiono« felírással szakasz zárja be, mely az eredmények összefoglalására törekszik.

*Sabbadin*nak a tartalmas kötetben leteett eredményeit a következőkben ismertetjük. A klasszikus kéziratok vizsgálata elsőnek Veronában kezd szélesebb keretek közt jelentkezni a XIV. század első felében; de ez inkább névtelen hősök együttes munkálkodásában nyilatkozott meg, kiknek sorából csupán Guglielmo da *Pastrengo* († 1363) alakja válik ki, mint *Petrarca* egyik levelező társa s kiknek felfedezései között *Catullus* kézírata érdemel figyelmet. A szó teljes értelmében vett kutató első képviselője *Petrarca* s mellette *Boccaccio* alakjában jelentkezik. Ezek elseje nemcsak közvetlen firenzei utódai, főként *Salutati*, kellő méltánylásában részesült, hanem napjainkban is megfelelő világításba került. Kevésbé szerencsésnek mondható e tekintetben a *Decamerone* hírneves szerzője, kinek elbeszélő tehetségét csodálva, filológiai érdemei kellő megvilágításáról a modern kritika szinte megfeledkezett.

A kézirat-felfedező klasszikus alakja azonban *Poggio*, a ki nagy szerencséjét a constanzai zsinatnak köszönheti, mely lehetővé tette neki az Alpokon túli kolostorok átkutatását. Az ő érdeme, hogy a szt.-galleni apátság, valamint számos közeli s távoli francia meg német monostor közkinccsé tették az új és fontos művek hosszú és becses sorozatát, melyek közül csak *Cicerónak* tiz, addig ismeretlen beszédét, *Valerius* Flaccus *Argonauticáját* s a teljes *Quintilianust* említjük meg. Hasonlóan jó hatással volt a kéziratok felkutatására a baseli zsinat, melynek tartama alatt főként a görög irodalmi kutatásairól híres Giovanni *Aurispa* vált ki eredményes munkásságával. Ugyanez időtájt fejtette ki humanisztikus működését a *Curanus* név alatt ismeretes *Krebs* (*Chryfftz*) Miklós, későbbi brixeni püspök és bibornok. Első fontosabb felfedezése az *Orsini* neve alatt ismeretes *Plautus*-kódex (jelenleg: cod. Vatic. 3870. XII. sz.), mely a költő 12, eddig ismeretlen vigjátékát is tartalmazza, a már ismert 8 darabon kívül. Ugyancsak ő fedezte fel *Senecának* *Suasoriae et controversiae* cz. művét, *Dracontius* *Laudes Dei*-jét, *Publilius* *Syrus* *Sententiae*-it stb.

A század második felének kéziratkutatói közt tisztos helyet tölt be *Enoch d'Ascoli*, a *Tacitus* három kisebb művét, a Ger-

maniát, az Agricolát és a Dialogust tartalmazó egyetlen kódex felfedezője, továbbá az éles eszű *Poliziano* s a szerencsés kezű Giorgio *Merula*, a kinek vezetése mellett földöztek fel a híres bobbíói kéziratok az 1493. év utolsó hónapjaiban.

A görög kéziratok felfedezői közül megemlítendő *Guarino*, *Aurispa* és *Filelfo*, a kik olasz létükre görög földön keresték a kódexeket s egy görög ember, *Lascari* János, mindkőzt a leg-szorgalmasabb és legtermékenyebb.

A XIV. és XV. században felmerült hamisítványokat illetőleg *Sabbadini* azt bizonyíttatja, hogy azok jórésze nem határozott családi szándéknak köszöni eredetét. Részen retorikai gyakorlatok, melyeket a humanizmus szellemétől túltelített szerzőik ellatinosított név alatt közöltek, *Giovanniból Jovianust*, *Rossiból Rubeus*-t, vagy *Rufus*-t stb. csinálva, részben antik művekben található idézetek vagy elbeszélések alapján több-kevesebb jóhíszeműséggel megszerkesztett iratok, főként levelek. Így vonatkoztat ki *Suetonius* Horatius-életrajzából *Augustus*nak a nagy ódaköltőhöz írt levelei, így *Titus Livius* történeti könyveiből *Tarquinius Superbus* levele *Vittelinus*- és *Aquiliushoz* vagy a római szenátusé *Porsenához* stb. Inkább a tréfa jellegét viseli magán *Leon Battista Alberti* eljárása, a ki 1426-ban *Philodoxeos* című, saját, latin nyelvű, drámáját *Lepidos* néven adta ki, azt állítva felőle, hogy egy régi kódexből böngészte ki. Csinyjét önmaga fedezte fel a nyilvánosság előtt, a mi nem gátolt meg némelyeket abban, hogy azt továbbra is római korabeli irodalomtörténeti emlékeknek tartsák s mint ilyent 1588-ban nyomtatásban is kiadják. Határozottan családi szándékból készültek ellenben *Papirius*: De situ Reatino, *Messala*: De progenie sua et regiminibus Romae s főként az a 17 kisebb műből álló gyűjtemény, mely 1498-ban nyomtatásban is megjelent *Berosus Babylonensis*, *Mirsilus Lesbios*, *Archilochus*, *Philo*, *Xenophon*, *Porcius Cato*, *C. Sempronius*, *Fabius Pictor*, *Antonius Pius* s hasonló más jóhangzású, de részben költött nevek alatt. Különösen e gyűjteményes munka nagy sikere adott tápot az Olaszországban a XVI. és XVII. században kiváltkép elharapódzott hamisítványok felburjánzásának.

A keresés és felfedezés munkájával párhuzamosan haladt a kéziratok összegyűjtésének és megőrzésének eszméje. A példa Niccolò *Niccoliti*től indult ki, a ki jó félezer kódexet hordott össze, melyeket aztán 1436 (= 1437) jan. 22-én kelt végrendeletével a szent Márkról nevezett kolostornak hagyott. Példáját legelsőnek Cosimo de' *Medici* követte, a ki már 1418-ban mintegy 70 kötetnek volt birtokosa: ezzel vetve meg alapját a majdan világhírű gyűjteménynek. Tommaso *Fregoso* (Sazzana), Giovanni *Corvini* (Milano), Paolo *Guinigi* (Lucca) s főként Sizzo *Polenton* (Padova) szintén jónevű, lelkes bibliofilek voltak: valamennyien a XV. szá-

zad első feléből. A XV. század folyamán Itáliában keletkezett könyvtárak közül felemlítjük még *Piacentino* bibornok teológiai könyvtárát, Battista *Panetti* 700-nál több kötetből álló ferrarai gyűjteményét, melyet a szent Pálról nevezett karmelita kolostorra hagyott, Lodovico *Garsi* és Niccolò *Abergati* bibornokét Bolognában, a *Trivulzio* család bibliotékáját Milanóban s Ippolita *Sforza* hercegnő válogatott kódex-gyűjteményét. Rómában a *Della Rovere* család s főként a veronai származású Agostino *Maffei*, Toscanában *Zomino* és Mattia *Lupi*, s Firenzében Bartolomeo *Lapacci*, Guglielmo *Becchi*, Piero de *Pazzi* s számos más főúr és egyházi személyiség gyűjteménye szolgálta a humanista törekvéseket. Kéziratai fényére s nagy számára mindezeket felülmultra Lorenzo il Magnifico de' *Medici* remek gyűjteménye, melyben a latin kódexek száma meghaladta a négyszázat.

Az olasz könyvtárak mellett szerző, bár csak röviden, megemlékezik a többi nemzetek hasonló gyűjteményeiről is. Első sorban a magyarországiakról, *Vitéz* János esztergomi érsek, *Csezmiczei* János pécsi és *Hasznos* György kalocsai püspökök gyűjteményeit emelve ki, míg Mátyás király budai könyvtáráról a fejezet végén alig négy, semmit mondó sorban végez. Azt hisszük nem csalódunk, ha e szükséavú elbánás okát a Korvina kézíratainak filológiai szempontból csekély értékében keressük. Ugyancsak röviden, alig harmadfél oldalon végez *Sabbadini* az angol, francia és spanyol bibliofilekkel, nevük s néhány közismert adat felsorolásánál alig nyújtva egyebet.

Sabbadini munkája, ezen kissé elsietett utolsó fejezet daczára, nemcsak a filológia s kéziratisme eddigi eredményeinek igen alapos összefoglalása, hanem az új adatoknak is oly bőséges tárháza, hogy az bátran a renaissance-kor tanulmányozóinak nélkülözhetetlen segédkönyvei közé sorozható. G. P.

Edmond La Touche Armstrong, M. A. LL. B.: *The book of the public library, museums and national gallery of Victoria. 1856—1906.* Melbourne, 1906. Ford. E. Son. 8°. 4, 135 l. 10 képmelléklettel.

A legifjabb világrész legvirágzóbb tartományának, az ausztráliai Victoria-államnak melbournei könyvtára s a vele kapcsolatos két múzeum és nemzeti képtár az idén ülte meg félszázados jubileumát. Edmond La Touche *Armstrong* főkönyvtáros ez évfordulót csinos kiadvánnyal tette emlékezetessé, melyben kronologikus sorrendben, évről-évre elmondja az intézet történetét, majd pedig az annak létesítésénél s vezetésénél kitűnt férfiak életrajzával szolgál. Számos kép, mely a vezető embereket, meg a könyvtár egykori s jelenlegi pompás, görögstilű épületét örökíti meg, tarkítja a csinos kiállítású kötetet, mely tipográfiai szempontból

becsületére válik az ausztráliai nyomdaiparnak. Azt hiszem, nem lesz érdektelen megismerni annak az intézménynek dióhéjba foglalt történetét, mely első sorban hatott oda, hogy az alig hatvan év előtt még angol fegyenczek számkivetési helyül szolgáló Victoria-tartomány ma már a földgömb legműveltebb államai közé tartozik, hol a korcsmákat háttérbe szorító nyilvános olvasószobák — *György* Aladár szerint — a kulturpolitikusok győnyörűségei.

Kitől indult ki Victoria-államban a nyilvános könyvtár eszméje, az *Armstrong* szerint valószínűleg sohasem lesz minden kétséget kizáró módon megállapítható. Hugh Culling Eardley *Childers*, a fiatal kolónia kormányzóságának egyik tagja azt állítja, hogy ő keltette fel e gondolatot az akkori kormányzóban, *Latrobe* úrban, a ki, mint az irodalom kedvelője, lelkesedéssel karolta fel az eszmét. Az ő fáradozásának köszönhető, hogy 1853 január 20-án keresztül ment az a törvényjavaslat, mely a könyvtár-épület emelésére s alapbeszerzésekre 13.000 fontot irányzott elő. Ugyanez év július 20-án alakult meg az első könyvtár-bizottság, mely Justice *Barry*, később Sir Redmond *Barry* ügyvéddel, illetve bíróval, az élén öt tagból állt. A bizottság első ülésein a telekkérdéssel, az alapbeszerzések módozatainak megállapításával s az építkezési pályadíj kitűzésével foglalkozott. A pályázatból, mely 1854. jan. 16-án dőlt el, Joseph *Reed* került ki győztesen s a könyvtár első, egyemeletes épülete, alig 8000 kötetnyi befogadóképességgel az ő tervei alapján épült. Az alapkövetétele a kormányzó közreműködésével, fényes ünnepség keretei között történt, 1854. júl. 3-án. Maga a könyvtár 1856. február 11-én adatott át a közhasználatnak s megnyitásakor 3846 kötetet tartalmazott. A könyvtár-bizottság által megállapított könyvtárszabályzat, mely még ma is érvényben van, a lehető legegyszerűbb s a képzelhető legliberálisabb. A könyvtár olvasótermét bármely 14-ik évét betöltött személy használhatja, még pedig minden belépőjegy vagy kezeség nélkül. A könyvtáron kívül nem kölcsönöztek ki könyveket s azok befirkálása, vagy megrongálása szigorúan tiltva volt. Az olvasóterem október 1-től április végéig d. e. 10 órától d. u. 4-ig, ezentúl pedig d. e. 9-től d. u. 5-ig állott nyitva; de miután az épületbe május vége felé a gázvilágítást is bevezették, az olvasótermet esti 9 óráig tartották nyitva. A könyvtár első alkalmazottja a portás volt, a kihez csakhamar egy írnok s a könyvtáros járult, az utóbbi 500 £ évi fizetéssel és lakbérrel javadalmazva. Két év múlva már felmerült egy alkönyvtáros alkalmaztatásának s az épület kibővítésének a szükségége; ez utóbbi célra 20.000 £-ot szavazott meg a parlament. Az épület kibővítését nemcsak a könyvtári anyag felgyülemzése tette szükségessé, hanem annak a tervnek a megvalósítása is, hogy a könyvtár egyéb

múzeumi osztályokkal hozassék kapcsolatba. 1858-ban tartották meg az első könyvtári revíziót, melyen megállapították, hogy a liberális használati módozat daczára két és fél év alatt csupán 11 könyvet loptak el s három kötetet rongáltak meg, míg 41 kötet a nagy használat folytán rongálódott meg.

1859-ben a könyvtár-bizottság *Barry* elnök kezdesére nagyfotosságú újításra határozta el magát. Ekkor hozták be Ausztráliába azt az azóta »vándorkönyvtárak« czímen az egész civilizált világban elterjedt intézményt, mely mindmáig a victorai könyvtárak egyik legfontosabb tényezője. Egyelőre 500 kötetet szereztek be, melyet 10 egyenlő részre osztva külön szekrényekben bocsátottak a környékbeli községek rendelkezésére. A bizottság a kölesönvevő községekkel szemben kikötötte a gyűjtemények nyilvánosságát, az elhelyezésükre szolgáló épületek tűzkár elleni biztosítását, az anyagi felelősséget s a szállítási költségek fedezését. E feltételek elfogadtatván, 1860-ban bocsátattak útnak az első vándorkönyvtárak.

Időközben a már kibővített anyaintézet is rohamosan fejlődött. 1861-ben 22.000, 1862-ben 27.000 volt a katalogizált kötetek száma; 1864-ben nyílt meg a képtár s ezzel kapcsolatban a victorai festők első kiállítása. 1865-ben a könyvtár állománya 38.000 darabra rugott. E szép szám azonban korántsem elégítette ki a könyvtár-bizottságot, mely a szaporulat fokozására a következő tervet eszelte ki: »Minden olyan angolországi nyomtatvány, melynek egy példányát a kiadó a melbournei könyvtárban letétbe helyezi, biztosítja részére Victoria-állam területére a kiadói jogokat, viszont a victorai kiadók letétei a British Museum-ban a nagybritanniai szerzői jog megszerzésével járnak«. Sajnos ez az életrevaló terv sohasem valósulhatott meg s így a könyvtár gyarapodásában továbbra is a maga pénzügyi forrásaira, valamint az esetleges ajándékozók nagylelkűségére volt utalva. 1870-ben a könyvtári és múzeumi bizottság szélesebb alapokon ujja szerveztetvén, ismét átrevideálták a könyvanyagot s a 13 évi használat alatt felmerült összes hiány 182 kötetben állapított meg, melyek javarésze tankönyv, vagy szépirodalmi mű volt. A könyvtár és vele kapcsolatos muzeális intézmények további történetében a főeseményeket az épület folytonos kibővítése s az anyag, meg kezelő személyzet tudatos szaporítása szolgáltatják. A könyvtári és múzeumi bizottság s a kormány közti hatásköri surlódások pedig több érdekes kanapépörrre vezettek, melyek közül kuriozusképen felemlítünk néhányat a legjellemzőbbek sorából.

Így 1871-ben egy *W. M. K. Vale* nevű képviselő az országgyűlésen tiltakozott az ellen, hogy a könyvtár bejáróját hat maganczímer disziti s azzal a javaslattal állott elő, hogy a kormány szüntesse be a fizetéseket mindaddig, míg ez az ország tekin-

télyét sértő állapot kellő orvoslásra nem talál. Sir Redmond Barry, az egyik czimer tulajdonosa, hosszú memorandumban tiltakozott e javaslat ellen, antik példákkal támogatva az első könyvtár-bizottság tagjainak azt a jogát, hogy czimerük alkalmazásával örökötsék meg a közintézmény létesítése körül kifejtett érdemeiket. Memorandumát úgy látszik az akkori bizottság is magáévá tette: legalább a hat kifogásolt czimer ma is ott díszlik az anya-épület bejárója felett. Barry emlékét különben a kortársaknál hálásabb utódok szemebetűnőbb módon is megörökítették: az újabban épített épületszárnyak egyikét róla nevezték el s a mi Nemzeti Múzeumunk főbejárójára emlékeztető új görög-stílusú homlokzat előtt hatalmas bronz szobrot emeltek neki.

Egy másik érdekes, mert az angol-szász fajt kiválóan jellemző epizód 1883-ban játszódott le. A bizottság ez év áprilisában ugyanis elhatározta, hogy májustól kezdődőleg gyűjteményeit d. u. félkettőtől 5 óráig vasárnapokon is megnyitja a nagyközönség előtt s e látszólag ártatlan s alapjában üdvös intézkedésével valóságos porgháborút okozott. A lakosság két pártra szakadt s legott megalakította úgy a »*Sunday liberation society*«-t, mely a bizottság érdekében ülésezett, mint a »*Sunday observance league*«-t, a mely viszont hatalmas ellendemonstrációkat rendezett. A parlament a liga pártjára állott s július 4-iki határozatával beszüntette a vasárnapi nyitásokat, noha a látogatók száma egy-egy délután három és hatodfélezer közt váltakozott. A vasárnapi nyitás kérése végleges megoldást csupán 1904-ben nyert, a mikor az ügy ismét a képviselőház elé került s keresztül is ment. Ez év óta úgy a múzeumi gyűjtemények, mint a könyvtár olvasóterme vasárnap d. u. 2-től 5-ig áll a közönség rendelkezésére.

Időközben a gyűjtemények, élükön a könyvtár-osztályal rohamosan fejlődtek tovább. Még 1873-ban külön olvasóterem nyílt meg az újságok és térképek számára, 1892-ben pedig — egyelőre 6000 kötettel — külön kikölcsönző osztály létesült, melynek első, bár csonka, évi forgalma 31.000 kötetre rúgott, melynek használata 5000 személy közt oszlott meg. A kölcsönzőknek — egy erre a célra készült mutató segítségével — maguknak kell megállapítaniok, hogy a keresett művek nincsenek-e kézben s csak ezután állíthatják ki az e célra szolgáló kívánat-lapokat. A kikölcsönzés időtartama két hétben állapított meg s minden további napért 3 penny (30 fillér) büntetéspénz fizetendő. Fizetéses kölcsönzők saját szakállukra kapják ki a könyveket, míg az ingyenes olvasóknak két-két fizető tag jóállását kell megszerezniök.

E szerencsés újítás évével esik össze Victoria-állam pénzügyi politikájának gyökeres megváltozása, melynek folytán a szóban forgó közgyűjteményekkel szemben eddig tanúsított bőkezűséget, indokolatlan szűkkeblűség váltotta fel. A pénzmegtakarításra

való törekvés 1896-ban érte el tetőfokát, a mikor — a könyvtár megnyitása óta először — egy shillinget sem szavaztak meg új beszerzésekre s az összes vásárlás a folyóiratok s már előző megrendelések kifizetéséből állott. Miután ez a lehetetlen állapot már három éve tartott, a bizottság 1898-ban energikus fellépésével kivitte az évi javadalom felemelését, sőt a következő évben 7000 £-ot új építkezésekre is kieszközölt. Ez építkezéssel kapcsolatban újra felállították az azóta már vagy 20.000 kötetre rugó kölcsönkönyvtárt, még pedig az amerikai tizedes rendszer alapján. A könyvtár rohamos fejlődését azonban a néhány évig elhuzódó gazdasági pangás sem tudta hosszasabban megakadályozni: ötvenéves jubileumakor oly eredményekre tekinthet vissza, a melyekre méltán büszke lehet. Megnyitásakor, 1856-ban, a könyvtár állománya alig negyedfélezer kötetre rugott s egyemeletes épületkéje mintegy 45 m²-nyi területet foglalt el; jelenleg, 1906-ban, a kötetek száma meghaladja a negyedmilliót, míg a beépített terület két holdra emelkedett. Ez a jubileum leg szebb monumentuma. Σ.

M. Pellechet: *Catalogue général des incunables des Bibliothèques publiques de France. Tome premier: Abano—Biblia. Tome deuxième: Biblia Pauperum—Commandements.* Paris, 1897—1905. Alphonse Picard et fils. 8-r. XVIII. 602; XVIII., 593. l.

Folyóiratunk régi tartozását rójuk le, a mikor *Pellechet* Mária kisasszonynak, a francia bibliografiai törekvések ez első női apostolának utolsó s részben posthumus munkáját, melynek első része még 1897-ben látott napvilágot, most, a második kötet megjelenése alkalmából, részletesen megismertetjük olvasóinkkal.

A szóbanforgó nagyszabású munka keletkezése a francia közoktatásügyi kormány azon, 1886-ban hozott, intézkedésével áll kapcsolatban, melylyel ez a francia nyilvános könyvtárak tulajdonában lévő ősnymtatványok általános jegyzékének kiadását határozta el. Ugyanez évben láttak napvilágot Léopold *Delisle*nek, az inkunabulum-katalogus létesítésére alakult bizottság elnökének az ősnymtatványjegyzék szerkesztése tárgyában kiadott utasításai is. A munkálat végrehajtásával nevezett bizottság az elnök javaslatára *Pellechet* kisasszonyt bízta meg, a ki ily irányú eddigi munkásságával teljesen bebizonyította erre a munkára való hivatottságát.

Marie-Louise Cathérine *Pellechet* első bibliografiai munkája 1883-ban jelent meg «Notes sur les livres liturgiques des diocèses d'Autun, Chalon et Mâcon» czímen, s nem csak a legkiválóbb szakértők, mint *Deslisle*, *Picot* stb. dicséretét érdemelte ki vele, hanem a Concours des Antiquités Nationales-on 1885-ben első díjat is nyert. Ezt követte 1886-ban a dijoni könyvtár inku-

nabulumainak jegyzéke, melynek előszavában, a miniszteri rendelettel csaknem egyidőben, de talán még azt megelőzve penditette meg a Franciaországban található összes inkunabulumok jegyzékének eszméjét.

Ily körülmények között *Pellechet* kisasszony szívesen fogadta *Delisle* ajánlatát, a ki a miniszteri rendeletre beérkezett ösnyomtatványjegyzékek helyszini kiegészítésével s helyesbitésével bizta meg őt s egyben nagy szerényen kinyilatkoztatta, hogy csupán a *machine de vérifier* szerepére fog szorítkozni. De hogy miként fogta fel ezt a szerepet, azt már első fellépése is mutatja, melylyel a katalogus előkészítő bizottságánál kivitte, hogy az eredetileg tervbe vett egyszerű leltári jegyzék helyett, egy a *Hain*-féle szempontok szerint készített leirólajstrom készítettessék. Az egész munkát egymaga akarta elvégezni, még pedig, tekintve fényes vagyoni helyzetét, teljesen díjtalanul. Javaslatai elfogadása után *Pellechet* kisasszony haladéktalanul hozzáfogott a méreteiben valóban impozáns munkához s 1897 február 7-én már abban a helyzetben volt, hogy az első kötet előljáró beszédét is aláírhatta.

Pellechet kisasszony ez előszavában kifejtette, hogy czédulái készítésénél, némi módosítással, *Campbell* irányelveit követte. Módosításainak legfontosabbika a nyomtatványok második íve első lapja kezdő sorának közlésében áll, a mi által a hiányos példányok identifikálását segítette elő. Az egyes inkunabulumok leírása, miként *Campbell*-nél, nála is két részből áll. Az első a kiadvány külső leírására szorítkozik s a szerző nevét, a mű címét, a nyomtatás helyét, a nyomdász nevét s a nyomtatás keltét, továbbá a lapok számát, a betűk minőségét, a szöveg beosztását, örjeleket, jelzetet, élő oldalczimet, illusztrációkat s az alak megjelölését tartalmazza. Ezt követi, apróbb betűkkel, a részletes leírás a szövegben előforduló rövidítések lehetőleg hű feltüntetésével s az eredetinek sokszor ingadozó s fogyatékos helyesírásával, de a bibliografusok által ily esetben használt *sic* jelzés alkalmazása nélkül. Hasonlóképen mellőzte szerző a bekezdéseket jelző ¶ jelek s egyes betűvariansok minucziozus feltüntetését, abból a tisztára gyakorlati szempontból indulva ki, hogy mindenképen egyszerűsítse könyvének amúgy is komplikált szedését s ez által lehetőleg csökkentse a nyomtatásnál elkerülhetetlen sajtóhibák számát. A kolofonban található évszámjelzést *Pellechet* kisasszony szintén felbontatlanul hagyta, mivel ezek megoldását a megfelelő kézikönyvek amúgy is mindenki számára lehetővé teszik. Az ösnyomtatványok könyvészeti leírását követi a Franciaország különböző könyvtáraiban található példányok feltüntetése, az illető városok neve s a könyvek jelzése útján. Az oly példányok, melyeket szerző saját szemeivel nem látott, †-tel jelöltettek: a legtöbb ilyen jegy — az első kötetben — a *Mazarin*-könyvtár anyagánál

található, melyet a kezelő személyzet — szinte érthetetlen módon — nem tett hozzáférhetővé a hangyaszorgalmú szerkesztőnek. Szinte felesleges megjegyeznünk, hogy minden egyes leírt könyv mellé ki van téve *Hain*, vagy más speciálisabb jellegű előmunkákat megfelelő cikkelyének száma, a mi az adatok ellenőrzését módfelett megkönnyíti.

Pellechet kisasszony már az első kötet megszerkesztésénél — saját bevallása szerint — sűrűn igénybe vette M. Louis *Pollain*nek közreműködését, a kit 1900 elején, érezvén saját erejének hanyatlását, műve esetleges folytatásával és befejezésével is megbízott.

Pollain, a kinek a második kötethez írt előszavából ez adatokat merítjük, elfogadta a nagynevű szerző e megtisztelő felhívását, de egyuttal többrendbeli módosításokat is hozott javaslatba, melyeket *Pellechet* kisasszony készséggel tett magáévá. A múlt év vége felé megjelent második kötet, *Pollain* szerkesztésében, már e módosítások figyelembe vételével készült.

Pollain mindenekelőtt az inkunabulumok külső leírását tartalmazó első részt választotta ketté. Az első kikezdésben a szerzőkre, címre, nyomtatásra s keletre vonatkozó adatokat sorolta fel, még pedig ez utóbbit, ha a kolofonban ó-, illetve középkori kitételekben szerepelt, zárjel közt a mai időszámításra átszámítva. A második kikezdésben szerepelnek a kiadás kollacziójára vonatkozó adatok u. m. a levelek száma, betűtípusuk minősége, jelzetek stb. Ez utóbbiaknál az ívek leveleinek száma is pontosan fel lett tüntetve, a mi az inkunabulumok lapszáma meghatározásánál felmerülő nehézségekre való tekintettel, igen üdvös újítás.

A cikkelyeknek a tulajdonképeni könyvészeti leírást tartalmazó második része is tetemesen bővült. Azok az aprólékos körülmények, melyeket *Pellechet* kisasszony egyszerűség kedvéért mellőzött, *Pollain* munkájában — a lehetőséghez képest — mindenütt figyelembe vétettek. Így pl. mindig kitüntette, hogy a leírt levelek számozottak-e vagy sem. A rubrikajelek is mindig reprodukáltattak, a szöveg típusai azonban nem hagytak meg eredeti változatosságukban, hanem minőségük rövid leírás útján van jelezve. Különös érdekessége a könyvnek, hogy nemcsak a latin, hanem a görög szöveg is az eredeti ligaturákkal van leközölve, a mit az Imprimerie Nationale előzékenysége tett lehetővé. Nagy gondot fordított továbbá *Pollain* az ajánló levelek, előljáró beszédek, egyes alkalmi versek pontos megjelölésére, lehetőleg közölve azok kezdő s befejező szavait. Igaz, hogy ily módon egyik-másik leíró cikkely terjedelme kissé megnyúlt, de legalább nagyon megkönnyíti azok munkáját, a kik a könyvkiadók, mecénások stb. működésére nézve keresnek adatokat.

A szerzők betűrendjére nézve úgy *Pollain*, mint már *Pellechet* kisasszony is, *Hain*-nak megszokott, bár kevésbé következetes

eljárását tette magáévá, számos utalással segítve az ellentmondásokon. Az a körülmény, hogy a katalogus Franciaország összes közkönyvtáira kiterjed, igen megnehezítette a lelkes szerzők munkásságát. Minthogy minden egyes bibliografiai cikkely lehetőleg teljes példány nyomán készült, szerzőknek sokszor a nagy külföldi könyvtárak ősnyomtatvány-anyagát is igénybe kellett venniök, a mi mód nélkül meglassította a katalogizálandó anyag szétszórtsága folytán amúgy sem könnyű feladatot.

Az eddig megjelent két kötet összesen 3088 szám leírását tartalmazza, melyek közül egyik-másik 10—12 közkönyvtárban is megvan. Az egész anyag a négy nagy párisi közkönyvtár ősnyomtatványain kívül 172 vidéki nyilvános könyvtár inkunabulumait is felöleli, míg az egyetemi s egyéb szakkönyvtárak anyagát figyelmen kívül hagyja.

A kötetek mintaszerű kiállítása L. Danel lillei sajtóját dicséri.
—s. —l.

Wickhoff, Franz: *Beschreibendes Verzeichnis der illuminirten Handschriften in Oesterreich. I. Band Die illuminirten Handschriften in Tirol von Hermann Julius Hermann. — II. Band, Die illuminirten Handschriften in Salzburg von Hans Tietze.* (Publicationen des Institutes für Oesterreichische Geschichtsforschung.) Leipzig, 1905. Karl W. Hiersemann. 2-rét, XVI, 306, 4 l.; 4, 108, 2 l.

Az osztrák közoktatásügyi kormány támogatásával Franz Wickhoff szerkesztésében nagyszabású vállalat indult meg, melynek célja az osztrák örökös tartományok közgyűjteményeiben őrzött illuminált kéziratok leíró jegyzékét bő illusztrációk kíséretében kiadni s ezzel a miniatura festés történetíróinak feladatát jelentékenyen megkönnyebbiteni. Az egyes kötetek kidolgozását az osztrák történettudományi intézet végzett tagjai vállalták magukra.

A kéziratok leírásához oly schema állapítottatott meg, mely a legfontosabb jellemző tulajdonságok tömör összefoglalását teszi lehetővé. Miután számos könyvtárban a kéziratoknak nincsen signaturájuk, a szövegközti utalások megkönnyítése céljából a könyv margóján a leírt codexek folyó számozással vannak ellátva. Az egyes darabok kövérebb betűkkel szedett címzsora nemcsak az illető kézirat rövid címét s alakját, hanem keletkezési évét vagy korát, nyelvét s eredeti könyvtári jegyét is tartalmazza. Az ezt követő *petit* nyomású rövid leírás a kézirat külső megjelenésével, a kodeksz anyagával, milliméterekben kifejezett lapméreteivel, a lapok számával, az írástípus rövid jellemzésével, művészi díszítésével s kötésével foglalkozik. A második dőlt nyomású kikezds pedig a festőiskolát s lehetőleg pontos keletkezési időt, esetleg a

másoló, miniator s rendelő nevét állapítja meg; végül a kézirat előző gazdáira s régi szignatúráira vonatkozó adatokat sorolja fel.

A készen előttünk fekvő két kötet elseje Tirol, a másodikika Salzburg ilyenmű emlékeinek leírását tartalmazza; az előbbi Hermann Julius *Hermann*, az utóbbi pedig Hans *Tietze* tollából.

A tiroli kötet 275 illuminált kéziratról szól, melyek a következő intézetek közt oszlanak meg: 1. az ambrasi cs. és kir. kastély; 2. a bozeni ferenczesek könyvtára; 3. a bozeni múzeum-egyesület; 4. a brixeni egyházmegyei múzeum; 5. a brixeni püspöki papnevelő könyvtára; 6. a benzések könyvtára Fiecht bei Schwazban; 7. a muri-griesi benzés kolostor könyvtára Gries bei Bozenban; 8. az innicheni társaskáptalan könyvtára; 9. az innsbrucki »Ferdinandeum« orsz. múzeum; 10. az innsbrucki szervita-kolostor; 11. az innsbrucki cs. kir. helytartótanácsi levéltár; 12. az innsbrucki cs. kir. egyetemi könyvtár; 13. a klauseni kapuczinus zárda kinestára; 14. a merani városi múzeum; 15. a neustifti ágostonos kolostor; 16. a rovestói biblioteca civica és 17. museo civico; 18. a schwazi ferenczrendi zárda könyvtára; 19. a felső innvölgyi stams-i cziszterci kolostor könyvtára; 20. az archivio vescovile Trientben; 21. a biblioteca vescovile ugyanott; 22. a trienti biblioteca comunale; 23. a trienti székesegyház sekrestyéje; 24. a trienti biblioteca capitolare; s végül 25. a wilteni praemontrei kolostor könyvtára.

A tiroli miniált kéziratok között szerző szerint legrégebbi a 105. számú evangéliarium, mely a VIII—IX. században készüthetett Freisingben vagy Inichenben s a melyet talán Tassziló bajor herczeg az inicheni templom alapításakor adományozott a templom számára; jelenleg az innsbrucki egyetemi könyvtár tulajdona. A durván festett miniaturák s arannyal, ezüsttel színezett kezdőbetűk a korabeli metzi festőiskolához állanak közel. Az érdekes kötet eredetileg a négy evangélium élén egy-egy egész lapot betöltő akvarellképet tartalmazott, melyek közül ma már csupán a Máthét, Lukácsot és Jánost ábrázoló jelenetek vannak meg.

A különböző nemzeti iskolák közül kiváltképp nagy számmal van a német képviselve, a nélkül, hogy akár a XIII., akár a XIV. századi termékek közül csak egy is az átlag fölé emelkednék. Annál jelentősebbek a XV. század alkotásai. Így gyönyörű a Ferdinandeum képtárában őrzött tempera festésű pergamenlap, mely stilizált virágokkal tarkított aranyos indákból font gazdag keretben ábrázolja az erdő mélyén pihenő boldogságos Szűzet, ölében a gyermek Jézussal, baljában néhány virágszállal. Az istenanya feje fölött lebegő angyalpár gyöngyökkel kirakott koronát hordoz; alatta suhan el a Szent Lelket ábrázoló galamb, melyet a magasban trónoló Atyaisten küld le egyszülött Fiára. A Madonna jobbján szent Borbála térdepel, imára kulcsolt kezekkel fogadva a kisdéd

által feléje nyújtott virágos galyat; míg baloldalt szent Katalin térdeplő alakja látható, lábainál a vértanúságát jelképező kerékkel és karddal. Kissé lejjebb középtűt egy harmadik nőalak térdepel, a ki nem más mint magyarországi szent Erzsébet. A bájos naivitású festmény sokáig *Liberale* da Veron neve alatt szerepelt a képtár katalógusában; majd a veronai származású *Stefano da Zevio*-nak tulajdonították, bárha ennek hiteles műveivel csak távoli rokonságban van. Wilhelm *Schmidt* volt az első (1889), a ki e remekmű olasz eredetét kétségbe vonva, keletkezési helyét Felsőnémetországba tette; újabban (1901) G. *Frizzoni* a kölni iskola XIV. századi termékét látja benne és Stephan *Lochner* hasonló tárgyú műveivel hozta kapcsolatba. H. J. *Herman* pedig a XV. század elején virágzó Herman *Wyrich* von Wesel iskolájába utalja (VII. tábla). E remekmű mellett említést érdemelnek a brixeni iskola XV. századi termékei, melyeket a többi németországi termékekhez hasonlóan, részben stilizált, részben naturalisztikus virágokkal díszített spirális indafonadék jellemez. Mint datált darabot, kiemeljük e sorozatból azt a brixeni papnevelő könyvtárában őrzött ivréti miséskönyvet, melyet Caspar *Rautter* másolt 1447-ben Johannes V. Röttel brixeni püspök számára (18. sz.). Egyetlen, a fölfeszített Jézust ábrázoló miniaturája erős északnémet hatásra mutat, alakjainak szögletessége pedig a miniátor járatlanságát bizonyítja.

A német iskola termékein kívül Tirolban szép számmal találkozzunk olaszországi miniátorok munkáival is. Ezek közül kiemelendő egy XII. századi felsőolaszországi bibliatöredék a trienti Biblioteca vescovilében (256. sz.), melynek miniaturái elrendezésük és stílusuk szempontjából a korai középkor mozaikjaira emlékeztetnek. Ezenkívül több XIV—XV. századi emlék van lajstromozva, melyek részben a bolognai, részben a lombardiai, velenzei, toscanai s veronai iskolákba sorozhatók. Mind közül kiválik úgy pazar díszével, mint miniaturjeinek finom rajzával, kitűnő kompozíciójával s friss színeivel *Ippolito I. d'Este* bíbornok missaléja, mely az innsbrucki egyetemi könyvtár legbecesebb cziméltárához sorolható (160. sz.). A Tirolban őrzött miniált kéziratok ezen legbecesebbike, I. Ippolito bíbornok ferrarai püspöksége idején, tehát 1503 és 1520 között, közelebről meghatározva, a század első tizedében, keletkezett. A kézirat díszítése, egy homályos arany alapra festett remek keretlécbe foglalt lapnagyságú festményből, számos gazdag keresztléczből s kisebb bibliai jeleneteket ábrázoló kezdőbetűkből áll. Műbecsük által főleg a legnagyobb ünnepnapokhoz készült képecskék tűnnek ki, melyek, sajnos, csak részben készültek el. Csinosak az egyszerű, kékkel vagy arannyal festett kisméretű inicziálék is, melyekből vörös vagy kék, finom csipkéhez hasonló arabeszkek ágaznak ki s vonulnak végig a pergamenlapok

szélein. A disztimények s képek kivitele három különböző művészre vezethető vissza, a kiknek kilétét teljes biztonsággal megállapítani mindez ideig még nem sikerült. Igen valószínű azonban *Campori* marchese ama föltevése, hogy Ippolito bibornok misszaléját épűgy, mint az ezzel egyidőben *I. Ercole d'Este* ferrarai herceg számára készült breviáriumot *Matteo da Milano*, *Tommaso da Modena* és *Cesare delle Vieze* készítették, a kik a hercegi számadáskönyvekben egy »breviario grande« tételei alatt szerepelnek. Az egész lapot betöltő czimkép, mely mély perspektívájú dombos táj előterén az őszszakállú Dávid király térdeplő alakját ábrázolja, talán *Matteo da Milano* műve, míg a legszebb ornamentikai részletek *Cesare delle Vieze* ecsetére engednek következtetni.

Ha még megemlítjük, hogy a tiroli gyűjteményekben szórva-nyosan németalföldi, hollandi s francia miniatúrákra is akadunk s ez utóbbiak közül egy a XV. század második felében virágzó toursi iskola termékeihez sorozható, pompás *livre d'heures*-t is kiemelünk (190. sz.), úgy felsoroltuk mindazt, ami *Herman* könyvéből különösen megragadhatja az érdeklődők figyelmét.

A második kötet, mely Hans *Tietze* tollából került ki, 126 illuminált kodeksz leírását tartalmazza Salzburg területéről. E kéziratok összesen 5 könyvtár anyagához tartoznak; ezek a Szent-Péter kolostor, a tanulmányi könyvtár, a Carolino-Augustéum múzeum s a nonnbergi nemes benedek-rendi nőkolostor, Salzburgban, a mattsee-i társaskáptalan s végül a michaelbeuerni benzés kolostor könyvtára.

Miként a Tirolban őrzött kéziratok közt, úgy itt is képviselve vannak a XIII—XVI. századi német, francia és olasz iskolák s főleg ez utóbbinak termékei sorában nem egy figyelemre méltó darabra akadunk. Külön kiemeljük a Szent-Péter-kolostor egy XIV. századi ívrétű latin kéziratát (32 sz.), melynek 118-ik lapján látható *Arbor consanguinitatis Nicolao de Bologna* sikerült munkája.

Gazdagon van képviselve a salzburgi kéziratok között továbbá a helybeli miniatura-festő iskola, mely kétszer érte el a virágzás korát. Az első korszak a XI. sz. végére s a XII. sz. elejére tehető s a Szent-Péter-kolostorral függ össze. Ennek legkiválóbb terméke a Szent-Péter-kolostorban ma is őrzött s 1064-re datált folio Antifonárium (30. sz.). 845 lapra terjedő, gazdagon miniatúrázott kézirat, kezdőbetűi nagyrészt kék vagy zöld alapra festett, vörös tollrajzok, széles szalagfonadékkal, melynek kacsaringói közé részint stilizált, részint naturalisztikus állat alakok vannak beállítva. A fedőfestekekkel színezett inicziálék a közvetlen utána következő szövegbetűkkel egy az egész lapot körülölelő keretbe vannak foglalva, mely utóbbit tarka virágok, állat- és emberalakok élénkítenek.

A salzburgi iskola másodvirágzása a XIV. század végétől a XV. sz. második feléig terjed s *Bernhard von Rohr* érsek mecze-

náskodásával áll kapcsolatban. E korszak termékein a regensburgi iskola erős hatása érzik.

E kötet legrégibb darabja a Tractatus *Hieronimi* de libro psalmodum cz. kézirat, mely a IX. század elejére tehető frank munka.

Mindkét kötetet számos szöveggközi czinkográfia s több heliogravűr és színnyomat díszíti, melyek pompás kivitele az Angerer és Göschl, illetve Michael Frankenstein bécsi cézgek elismert jóhírére vallanak.

u. á.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

Deutsche Literaturzeitung. XXVI. évfolyam. 16 szám. (1906. április 26.): Albert *Nelson*. Who's Who in America. 1906/7. (E. P. Evans.). — 18. szám (május 5.): *Katalog* der Bibliothek Becher, Karlsbad. — 19. szám (május 12.): S. *Frankfurter*, Unrichtige Büchertitel. — 20. szám (május 19.): N. *Rhodokanakis*, Die aethiopischen Handschriften der k. k. Hofbibliothek zu Wien. (Hans Stumme). — 23. szám (június 9.): O. *Zaretzky*, Der erste Kölner Zensurprozess. (Gottfried Zedler). — A. *Hortzschansky*, Bibliographie des Bibliotheks- und Buchwesens. 2. Jahrg. 1905. — 24. szám (június 16.): H. A. L. *Degener*: Wer ist's? Zeitgenossen-Lexikon. 2. Jahr. 1906. (Theodor Lorenz.). — 25. szám (június 23.): *Verzeichnis* der Luther-Schriften-Sammlung J. K. Fr. Knaakes. — 26. szám (június 30.): Fr. *Steffens*, Lateinische Palaeographie. I—III. köt. (Carl Wessely.)

La Bibliofilia. VIII. évfolyam 1. szám. (1906. április.): G. *Lesca*: Postille Foscoliane inedite a Cino da Pistoia. (Első közlemény.) — E. *Vajna* de Pava. Di un codice della collez. del Comm. Leo S. Olschi contenente la *Sfera* del Dati e altre opere italiane dei secoli XIV e XV e di un codice Laurenziano contenente la *Sfera* di Andalò di Negro. (Második közlemény.) — G. *Boffito*, Saggio di bibliografia aeronautica italiana. Cenni storici e ristampa d' un rarissimo trattato d' aeronautica antica. (Második közlemény.) — 2. szám (május-június): Leonardo *Olschki*, Lorenzo da Ponte libraio e bibliofilo. — G. *Lesca*, Postille Foscoliane inedite a Cino da Pistoia. (Második közlemény.) — E. *Vajna* de Pava, Di un codice della collez. del Comm. Leo S. Olschki contenente la *Sfera* del Dati e altre opere italiane dei secoli XIV e XV e di un codice Laurenziano contenente la *Sfera* di Andalò di Negro. (Harmadik közlemény.) — G. *Boffito*, Saggio di bibliografia aeronautica italiana. Cenni storici e ristampa d' un rarissimo trattato d' aeronautica

antica. (Harmadik közlemény.) — E. *Celani*, Dediche, postille, dichiarazioni di proprietà ecc. nei libri a stampa della R. Biblioteca Angelica di Roma. (Folytatólagos közlemény.) — Állandó rovatok: Notizie. — Pubblicazioni di carattere bibliografico e intorno alla storia dell' arte tipografica. — Vendite pubbliche. — Cataloghi notevoli. — Rivista delle Riviste. — Necrologio.

Le Bibliographe Moderne. X. *évfolyam* 1—2. szám (1906. január—április.): Ch. *Mortet*, La première édition de Virgile imprimée à Paris (1470—1472). — Maurice *Lecomte*, Pierre-Camille Le Moine et son fils, archivistes au XVIIIe siècle. — Henri de *Curzon*, Bibliographie mozartine. — Troisième *assemblée* générale de l'Association des Archivistes français (21 avril 1906); compte rendu. — Em. *Duvernoy*, Le recrutement des archivistes départementaux. — I.-A. *Brutails*, Traitement des fonds d'archives par le sulfure de carbone. — Association des Bibliothécaires français; Assemblée générale (22 avril 1906). — Chronique des Archives: France. Italie. Portugal. — Chronique des bibliothèques: Autriche-Hongrie. États-Unis. France. Italie. — Chronique bibliographique: Une société française de bibliographie. Institut international de bibliographie sociale. Avant l'invention du papier. Réponse à la »Revue scientifique.« La question Colomb-Toschenelli. Bibliographie byronienne. Bibliographie cartographique. Bibliographie de la musique révolutionnaire. Bibliographie horticole. Nouvelles bibliographies régionales. Ex-libris franc-comtois. Histoire de l'imprimerie. — Comptes-rendus et livres nouveaux: Raymond Gréban, La science historique et les archives notariales (H. S.). Th. Bussemaker, Verdrag van een voorlooping onderzoek de Lissabon, Sevilla, Madrid, Escorial, Simancas, en Brussel naar Archivalia belangrijk voor de Geschiedenis van Nederland. (H. S.). Joh. Ax. *Almqvist*. Sveriges bibliografiska Litteratur. (H. S.). Louis D. Petit, Repertorium der Verhandelingen en Bijdargen betreffende de Geschiedenis des Vaterlands in Tijdschriften en Mengelwerken tot op 1900 verschenen. (H. S.). George M. Wrong and H. A. Langton, Review of historical publications relating to Canada for the year 1904—1905. (H. S.). Albert Hübl, Die Inkunabeln der Bibliothek des Stifts Schotten in Wien (M. Louis Polain). Konrad Haebler. Typenrepertorium der Wiegendrucke I. (H. S.)

Mitteilungen des Österr. Vereins für Bibliothekswesen. X. *évfolyam* 2. szám (1906. április-május): Ferdinand *Eichler*, Aus steierischen Missalien des 14. und 15. Jahrhunderts. Mit einem urkundlichen Anhang von dr. Arnold *Luschin* v. Ebengreuth. — Max *Dvořák* Illuminierte Handschriften in Österreich. — Bernhard *Seiffert*, Zwei Beiträge zur Wieland-Bibliographie. — Literarische Besprechungen: Ferd. Krakovizer, Die Sammelbände aus der Reformationszeit im Landes-Archiv zu Linz. (Heinrich

Röttinger). E. N. Adler, About hebrew Manuscripts. (C—II.) Georg Jacob, Erwähnungen des Schattentheaters in der Weltliteratur. 3. Ausg. (H. Bohatta). — Állandó rovatok: Aus österreichischen Bibliotheken. Vereins-Nachrichten. Personal-Nachrichten. Vermischte Nachrichten.

Revue des Bibliothèques. XVI. évfolyam 3—4. szám (1906. márczius-április): Louis Thuasne, François Villon et Jean de Meun. — Léon Dorez, Notes sur les libraires, relieurs, enlumineurs, papetiers et parcheminiers jurés de l'Université de Paris, extraites des Mémoires de la Faculté de Décret (1504—1524). — Paul Meyer, Observations présentées à la Commission des Bibliothèques et des Archives de l'École des Chartes. — Bibliographie: Nicolas Hohlwein, La papyrologie grecque. Bibliographie raisonnée. (Léon Dorez.) J. W. Clark M. A., Cantobrigia Illustrata, by David Loggan. (P. C.) — Chronique des Bibliothèques: Allemagne. Angleterre. France. Italie. Pays-Bas. — 5—6. szám (május-június): D. Serruys, Un nouveau texte de l' »Historia politica constantinapoleos.« — Louis Thuasne, François Villon et Jean de Meun. (Folytatás.) — Bibliographie: Imperial Library. Catalogue. Part I. vol. I—II. (Léon Dorey.). — Chronique des Bibliothèques: Allemagne. France. Italie. Pays-Bas.

Revista delle Biblioteche e degli Archivi. XVII. évfolyam 2—4 szám (1906. február-április): Alfredo Municchi, Una breve biografia inedita de Cosimo III. De' Medici. — Umberto Dallari, Marchi d' antiche razze di cavalli. — Cesare Levi, Saggio di bibliografia degli Studi critici su Carlo Gozzi nel centenario della morte. — Curzio Mazzi, Del modo di comporre l' azzurro oltremarino. Trattarello di frate Domenico Baffo. — G. C. Passeroni, Appunti sulla composizione e pubblicazione del »Cicerone«. — Recensioni: R. Caggese, Un Comune libero alle porte di Firenze nel Secolo XIII. U. a. Il Comune rurale di Trezzio e i Conti da Romena (Ida Masetti Bencini). Fumi Luigi, R. Archivio di Stato in Luccia. Regestri. Vol. II. (C. Lupi). Un manoscritto offerto da Edoardo VII alla Biblioteca Nazionale di Parigi. — 5—7. szám (május-július): Angelo Solerti, Un altro manoscritto della »Gerusalemme« ritrovato. — Guido Biagi, Per la cronica di Firenze nel secolo XVI. — Cesare Levi, Saggio bibliografico su Pietro Cossa. Venticinque anni dopo la sua morte. — Eugenio Casanova, Gli archivi di Stato in Italia. — G. C. Passeroni, Appunti sulla composizione del »Cicerone«. (Második közlemény.) — Állandó rovatok: Notizie. Necrologio.

The Library Journal. 31. kötet 4. szám (1906. április), School number: — G. T. Clark, Methods of school circulation of library books. — F. B. Cooper, Is there a need for instruction in library methods by the normal schools and universities? — Linda

M. *Clatworthy*, A library course given to city normal school students. — V. L. *Collins*, The Princeton preceptorial system and the university library. — G. F. *Bowerman*, School work of the district of Columbia public library. — May G. *Quingley*, Systematic instruction in the use of the library at Grand Rapids, Mich. — Marjary L. *Gilson*, Library and school work in Newark, N. J. — Colin A. *Scott*, Suggestions of forming a professional library for teachers. — P. W. *Kauffman*, How may a teacher lead children to read good books. — A children's room of the Pittsburgh Carnegie library. — *Importation* clauses in proposed copyright bill. — *Library* copyright league. — *Bi-state* meeting at Atlantic city, march 9—10. — *Proposed* association of french librarians. — 5. szám (május): E. A. *Birge*, Books and life. — *Libraries* of historical societies. — *Destruction* of San Francisco and other California libraries. — I. J. *Wyer*, Jr., Library reform in France. — A national library for the blind. — Dr. Richard *Garnett*. — The *Milton* (Mass.) public library. — *Ontario* library association. — 6. szám (június): F. C. *Hicks*, The Library of Congress classification and its printed catalog cards. — *Lodilla Ambrose*, The use of printed cards in the northwestern university Library. — The *printed* catalog cards of the Library of Congress: further comparisons of use. — W. W. *Bishop*, Further notes on the number of catalog cards to a book. — *Greenwood's* library for librarians. — *Report* on damage to California libraries by earthquake and fire. — *Financial* condition of german libraries. — *Library* associations in Denmark and France. — *Library* and education conference at Birmingham. — *Copyright* bill introduced in Congress. — *National* association of state libraries. — *Library* round table meetings in New-York state. — *American* library institute. — The *reading* public. — Állandó rovatok: Editorials. — American library association. — State library commissions. — State library associations. — Library clubs. — Library schools and training classes. — Reviews. — Library economy and history. — Gifts and bequests. — Practical notes. — Librarian. — Cataloging and classification. — Bibliography. — Anonyms and pseudonyms. — Notes and queries. — Humors and blunders.

Zeitschrift für Bücherfreunde. X. évfolyam 1906/1907. 1. füzet (1906. április): Heinrich Hubert *Houben*, Jungdeutsche Lebenswirren. I. — Richard *Kukula*, Die Tychoniana der Prager k. k. Universitäts-Bibliothek. — W. L. *Schreiber*, Unbekannte Holzschnitte Hans Holbeins. — Franz *Deibel*, Brentano und die bildende Kunst. — Otto von *Schleinitz*, Die Bibliophilen. Sir Robert Peel. — **2. füzet** (május): Heinrich Hubert *Houben*, Jungdeutsche Lebenswirren II. — Ernst *Müller*, Aus dem Stammbuch von Schillers Sohn Karl. — Georg *Minde-Pouet*, Ein Portrait des Vaters Heinrich von Kleists. — F. Frhr. v. *Bidermann*, Neue Schriftgiesserei-Erzeugnisse im so-

nannten Empire- und Biedermeyerstiel. — 3. *fűzet* (június): Anton *Schlossar*, Aus den Mannesjahren Friedrich Halms. Reisebriefe aus des Dichters ungedrucktem Nachlass. — Otto *Zaretski*, Die Kölner Bilderbibel und die Beziehungen des Druckers Nikolaus Goetz zu Helman und Quentel. — Hans *Schmidkunz*, Pädagogisches Buchwesen. — W. *Lűdtke*, Bücherauktionen im päpstlichen Rom. — Max *Pellnitz*, Die internationale Buchbinderkunst-Ausstellung zu Frankfurt a. M. — *Állandó rovat*: Chronik.

Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXIII. *űvűlyam* 4. *fűzet* (1906. április): A. *Keysser*, Ein Führer durch die deutschen Bibliotheken. — Otto *Glauning*, Zur Frage des Gesamtkatalogs. — *Nachwort* des Herausgebers. — Fritz *Milkau*, Zur Ausnutzung des Magazins. — A. *Hortzschansky*, Vorschlag zur Neuordnung der Schulschriften. — *Literaturberichte und Anzeigen*: Verzeichnis zűrcherischer Universitűtsschriften 1833—1897. Ernst Meyer, Program utgifna vid Upsala Universitet. 1599—1700. (Fritz Milkau). Verzeichniss der Bűchersammlung der Kaiser Wilhelm-Akademie für das militűrische Bűdungswesen. 3. Ausgabe. (E. Roth.) — 5. *fűzet* (május): Emil *Jacobs*, Die Handschriftensammlung Joseph Gűrres'. — M. *Hippe*, Hermann Markgraf †. — *Internationales Institut für Sozial-Bibliographie*. — *Literaturberichte und Anzeigen*: Gottfried Zedler, Das Mainzer Catholicon [Veröffentlichungen der Gutenberg-Gesellschaft IV.] (P. Schwenke). Neue Arbeiten zur Historischen Bibliographie. (M. P.). Georg Maas, Jurisprudentia Germaniae. 1905. (Wolfstieg.) — Ernst Challier, Die Anstalt für musikalisches Auffűhrungsrecht in Berlin, eine Gefahr für das Gesamte deutsche Konzertleben, für den Musikhandel und den Komponisten, sowie die Möglichkeit einer Beseitigung dieser Gefahr. (H. H.) — 6. *fűzet* (június): W. L. *Schreiber*, Holzschnitt- und Inkunabelforschung. — O. *Clemen*, Bibliographica zur Reformationsgeschichte. — E. *Wiedemann*, Über Photographie von Handschriften und Drucksachen. Nachtrag. — Die *űnderungen* im Jahresverzeichniss der deutschen Universitűtsschriften. — A. B. M., Der Bűcherschatz Dresdens. — Rudolf *Helsig*, Oskar von Gebhardt †. — *Literaturberichte und Anzeigen*: Jan Czubek, Katalog rűkopisów akademii umiűtności w Krakowie. (M. Perlbach.) Neue Arbeiten zur Inkunabelkunde. (Ernst Voulliűme.) Joh. Ax. Almquist, Sveriges bibliografiska litteratur. I. delen. (Vilh. Grundtvieg.) Victor Chauvin, Bibliographie des Ouvrages Arabes ou relatifs aux Arabes. IX. (K. Vollers.) — *Állandó rovatok*: Kleine Mitteilungen. — Umschau und neue Nachrichten. — Neue Bűcher und Aufsätze zum Bibliotheks- und Buchwesen. — Antiquariatskataloge. — Personálnachrichten. — Bibliothekarversammlung.

A MAGYAR BIBLIOGRAFIAI IRODALOM AZ 1906. ÉV MÁSODIK NEGYEDÉBEN.

Összeállította: HORVÁTH IGNÁCZ.

ALAPI GYULA. A vármegyei könyvtár címjegyzéke. Az 1876—1906-ig szerzett művek jegyzéke. Szerkesztette: — Komárommegye levéltárnoka, a vármegyei könyvtár öre. Komárom, 1906. 8-r. Spitzer Sándor kny. 8-r. 48 l. (Komárom vármegye könyvtára kiadványai. I.)

CÍMJEGYZÉKE, A m. kir. szabadalmi hivatal könyvtári címjegyzékének 1-ső pótló. Budapest, 1906. Pallas nyomda. 8-r. 8 l.

CÍMJEGYZÉKE, A »Magyarországi építőmunkások országos szövetsége« budapesti kőműves szakosztálya könyvtárának —. Budapest, 1906. Világosság könyvnyomda r.-t. 8-r. 56 l. Ára 20 fill.

DONOGÁNY ZAKARIÁS dr. és LIPSCHER SÁNDOR dr. Magyar orr- és gégyógyászati bibliografia és repertorium 1903-ig. Összeállították —. Budapest, 1906. A Pesti Lloyd-társulat kny. 8-r. 8, 59, IV l.

HELLEBRANT ÁRPÁD. Repertorium. (Irodalomtörténeti Közlemények. Tizenhatodik évfolyam. Első füzet. 1906. 126—128 l.)

JEGYZÉKE, A debreczeni jogász- és tisztviselői-kör könyvtárának betűsoros —. Debreczen, 1906. május hó. Debreczen, 1906. Hoffmann és Kronovitz ny. 8-r. 32 l. Ára 20 fill.

JEGYZÉKE, A kaposvári állami elemi népiskola ifjúsági könyvtárának —. Kaposvár, 1906. Hagelman Károly. 8-r. 8 l.

JEGYZÉKE, A magyarországi szabómunkások és munkásnők szakegyesülete kaposvári csoportjának könyvtári —, könyvtári szabályokkal. Kaposvár, 1906. Hagelman Károly kny. 8-r. 32. l. Ára 10 fill.

JEGYZÉKE, Prof. Dr. Árkövy József szakirodalmi dolgozatainak —. Liste der literarischen Arbeiten Prof. dr. Jos. v. Árkövy's. Budapest, 1906. »Árpád« könyvnyomda. 8-r. 7 l.

KATALÓGUSA, A bpesti ev. ref. főgimn ifjúsági Arany János-önképzőkör könyvtárának —. Budapest, 1906. Buschmann F. kny. 8-r. 2, 80 l. Ára 40 fill.

KÖNYVEK, Új —. (Folyt.) (Századok. XL-ik (1906) évf. 5. füz. 482—486 l.)

KÖNYVJEGYZÉKE, A temesvári m. kir. áll. főgymnasium ifjúsági könyvtárának —. Temesvár, 1906. Csendes Lipót nyomdaja. 8-r. 39 l.

KÖNYVTÁR-JEGYZÉKE, A kaposvári iparos ifjúság önképző egyletének —. Kaposvár, 1903. Hagelman Károly kny. 8-r. 40 l.

MANGOLD LAJOS. Hazai hirlapok repertoriuma. 1905. január—június. (Folytatás.) (Századok. XL-ik (1906) évfolyam. 5. füzet. 480—482 l.)

NÉVJEGYZÉKE, A móri polgári olvasókör könyvtárának —. Mór, 1906. Móri könyvnyomda. 8-r. 14 l. Ára 20 fill.

NÉVJEGYZÉKE, A szatmári Kölcsey-kör múzeumi tárgyainak és könyvtárának —. Kiadja: a szatmári Kölcsey-kör. II. rész. Szatmár, 1906. Szabadsajtó könyvnyomda. 8-r. 34, 2 l. Ára 10 fill.

PETRIK GÉZA. Magyar könyvészet 1886—1900. Az 1886—1900 években megjelent magyar könyvek, hirlapok és folyóiratok, atlaszok és térképek összeállítása. Tudományos szak- és tárgymutatóval. Szerkesztette —. A magyar tudományos akadémia támogatásával kiadja a magyar könyvkereskedők egyesülete. Negyedik füzet. Kuttner—Országgyűlés. Budapest, 1906. Athenaeum r.-t. nyomdaja. 8-r. 481—640 l. Ára 5 kor.

V. PÓTLÁS a m. kir. állami számvevőszék könyvtárának címjegyzékéhez. Budapest, 1906. Grund V. utódai könyvnyomdaja 2-r, 2, III, 16 l.

SZAKKÖNYVTÁRA, Magyarországi Pénzüntezetek országos szövetsége —. Budapest, 1906. Károlyi György kny. 8-r. 8 l.

SENT-ANDRÁSSY LAJOS. A magyar-óvári m. kir. gazd. akad. Kazinczy-köre könyvtárának könyvjegyzéke. Összeállította 1906-ban —. Kazinczy-kör sajátja Székesfehérvár, (1906.) Székesfehérvár és Vidéke nyomdaja. 8-r. 80 l. Ára 70 fill.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Könyvtári tisztviselők tudományos utazásai. A Magyar Nemzeti Múzeum utazási alapjából a nmélt. vallás- és közoktatásügyi miniszterium jóváhagyásával a folyó évben *Kováts* László segédőr a svájci könyvtárak tanulmányozására, dr. *Hubert* Emil segédőr bécs-lipcse-berlini zenei tanulmányokra, *Havrán* Dániel segédőr felsőmagyarországi levéltári kutatásokra s dr. *Gulyás* Pál segédőr felsőmagyarországi könyvkötéstörténeti emlékek kutatására nyert segélyt.

Budapest székesfőváros könyvtárának gyászsa. A közel multban súlyos csapás érte a főváros egyik legfiatalabb közintézetét, a székesfővárosi könyvtárat. F. é. június hó 23-án hunyt el szántói *Körösy* József dr. a statisztikai hivatal igazgatója, a ki ezen minőségben egyszersmind a statisztikai hivatal könyvgyűjteményével 1903-ban egyesített székes fővárosi könyvtár ügyeit is vezette. Benne a magyar statisztikai tudomány egyik alapvető s legkiválóbb munkását vesztette el, a ki ily irányú műveinek hosszú sorozatával az ország határain túl is ismertté tette nevét. Régóta húzódó cukorbetegsége, melyhez utóbb még asztma is járult, nem bénították meg erejét: mondhatni egész élete utolsó napjáig szorgalmas műelője maradt kedves tudományágának, melynek segélyével oly sok vitás kérdést juttatott megoldásra. Mint könyvtáros, vagy bibliografus, a nagy nyilvánosság előtt nem örökítette meg nevét, de tisztviselői lelkében örökké élni fog nemes lelkületének emléke.

Emich Gusztáv könyvtára, melynek legfőbb díszét a Vitéz-féle Korvin-kodexet, öt más, hazai vonatkozású kézirattal együtt a m. n. múzeum könyvtára szerezte meg, folyó évi márczius hó 15—17. napjain került árverésre Bécsben, a *Gilhofer & Ranschburg* cég közreműködésével. Az árverés úgy a bibliofilek s nyilvános könyvtárak, mint az antikváriusok élénk részvételével folyt le s több tekintetben igen érdekes eredményeket ért el. A négy száz koronát meghaladó tételek — a *Zeitschrift für Bücherfreunde* 1906. áprilisi számának melléklapján közölt adatok szerint — a következők:

1. sz. *Sedulius Scottus*, liber de rectoribus christianis, hártakézirat a XI—XII. századból: 490 K (vásárló K. W. Hiersemann, Lipcse); 6. sz. Egy XIV. századi papirkézirat, mely több, a középkori irodalomtörténet szempontjából fontos szöveget tartalmaz, köztük a *Gesta Romanorum* állítólag legrégibb másolatát: 410 K; 7. sz. *Oxanum*, de arte falconaria, XIV. század,

660 K; 9. sz. Le roman de la rose, XIV. századi hártakézi-
 rat 14 érdekes miniatúrával; 1610 K (K. W. Hierse-
 mann, Lipcse); 19. sz. Johann von
Gmunden, Deutscher Kalender 1470: 470 K (ugyanaz); 20. sz. *Mainardi*,
 Gentil Milita, XV. század, 17 tollrajzzal: 490 K (J. Rosenthal, München);
 24. sz. Psalterium cum canticis, XV. századi hártakézi-
 rat, cseh származású miniatúrákkal s keretrajzokkal: 1210 K; 35. sz. Német imakönyv a XVI. szá-
 zadból 56 szép miniatúrral 510 K (C. G. Börner, Lipcse); 38. sz. Livre
 d'heures à l'usage de Metz, 1547-ben befejezett pergamenkézi-
 rat 7 lapnagyságú, remek miniatúrral s 82 rendkívül érdekes és változatos összeállítású
 keretrajzzal, egy a lothringeni iskolához tartozó művész ecsetéből: 4200 K;
 142. sz. Thomas de *Aguino*, catena aurea, Augsburg 1470 körül Zainer ny.:
 420 K; 172 sz. Breviarium Romano-Germanium, Velence 1518.: 420 K (Bres-
 lauer); 176. sz. Buch der Liebe, Frankfurt 1587., tizenhárom lovagregény
 gyűjteménye: 810 K (C. G. Boerner); 195. és 196. sz. 2—2 összefüggő levél
 a 27 soros Donatusból, melyet Gutenberg 1457 körül nyomtatott Mainzban, a
 legnagyobb ritkaságok egyike; mindkettőt Breslauer Márton (Berlin) szerezte
 meg, még pedig az elsőt 1620 s a másodikat 1910 korán; 220. sz. Hai-
 monskinder, Simmern 1535, első kiadás számos fametszettel: 430 K (C. G.
 Boerner); 230. sz. der Hungern Chronica, Wien 1534.: 480 K; 299. sz. *Rudolf*,
 Kunstliche Rechnung mit der Ziffer, Wien 1526, unikum: 620 K; 303. sz.
Sachsenheim, Mörin, Worms 1539.: 400 K (C. G. Boerner); 311. sz. Taschen-
 büchlein aus dem Riess, Augsburg, Hans Otmar, 1512, huszonhárom remekül
 színezett fametszettel: 1520 K (M. Breslauer, Berlin); 317. sz.: *Thuróczi*, Cro-
 nica Hungarorum nagyon ritka brünni kiadása 1488-ból, 41 fametszettel:
 2400 K; 318. sz. Ugyancsak *Thuróczi* krónikája, Augsburg 1488, 66 famet-
 szettel: 2060 K; 357. sz. érdekes ezüstkötés a XVII. sz. elejéről, mely gazdag
 levél és indadisz közé foglalt vadászati jeleneteket ábrázol: 400 K. *Figyelő*.

Földrengés okozta károk a kaliforniai közkönyvtárakban.

Az április 18-iki földrengés és tűzvész, mely San-Franciscot romokba döntötte, a
 város könyvgyűjteményeit sem kímélte meg. Az 1879-ben megnyílt nyilvános
 könyvtár (*Public Library*), San-Francisco legnagyobb szabású ilyenmű gyűjte-
 ménye jóformán teljesen elpusztult. Több mint 160,000 kötetéből alig 30,000
 maradt meg, ezek is négy fiókjában, míg a városháza északi szárnyában elhelye-
 zett központi gyűjtemény s a másik két fiókgyűjtemény szinte porrá égett. Ugyan-
 csak elpusztult a *Mechanics' Institute Library*, mely 1854-ben alapított s
 mintegy 120,000 kötetből, közte az angol szabadalmi leírások s számos ritka
 szakfolyóirat teljes sorozatából állt. A szörnyű katasztrófa áldozatául esett
 még a sanfranciscói könyvtárak Nestora, az 1852 óta fennálló *Mercantile*
Library, melynek főleg művészeti és irodalmi művekben gazdag 80,000
 kötetét a folyó év elején egyesítették a *Mechanics' Library*-vel. Elpusztultak
 továbbá a *Sutro Library* (mintegy 200,000 kötet), az *Academy of Sciences*
Library (12,000 kötet), a *San-Francisco Law Library* (30,000 kötet), a *Law*
Library of the Supreme Court (15,000 kötet), s számos más, kisebb-nagyobb
 nyilvános és magánkönyvtár. Valóságos csoda H. H. Bancroft 50,000 kötetes
 gyűjteményének épségben maradása, melyet a berkley-i *University of California*

számára mult évben vettek meg 250,000 \$-ért, de a melynek átszállítása csak a földrengés után, május első napjaiban vette kezdetét. Ez az egyetlen épen maradt sanfranciscói gyűjtemény. A therkeley-i egyetem összes vesztesége 1257 kötet, melyből 1007 egy sanfranciscói könyvkötőműhelyben a többi egyes kikölcsonzőknél vált a tűz martalékává. A többi kaliforniai városok közül a berkley-i, colusai, ferudalei, livermorei, losgatosi, nilesi, paloaltói, sthelenai, stacruzi és starosai, nyilvános könyvtárak épületei (free public library) szenvedtek 20—1000 dollárig terjedő károkat, míg a haywardi, martinezi, mountaini, napai, oaklandi, petalumai, redwoodi, sanjosei és sanmateói könyvtárak épületében több ezer dollárra rugó károkat okozott a földrengés, a stanfordi egyetemi könyvtár 300.000 \$-ra becsült épületét pedig teljesen romokba döntötte.

Az ephesusi Celsus-könyvtár. *Heberdey* Rudolf dr.-nak a Jahresberichte des österreichischen Archäologischen Institutes in Wien VIII. kötetében (melléklap 61—80. hasáb) az ephesusi ásátásokról szóló előzetes jelentése nyomán a következőkben foglaljuk össze mindazt, a mit a mai kutatás a Tiberius Julius Aquila által édesatyja, Tiberius Julius Celsus Polemaeanus prokonzul emlékének szentelt s Kr. e. 110—120 körül fölépített könyvtáráról földértett.

A görög agora délkeleti részén lévő kis szabad térről öt fokos, mintegy 18 m. széles szabad lépcső vezetett a gazdagon díszített, két emeletes homlokzathoz, melynek három kapuján keresztül jutunk a 16·50 m. széles és 11 m. mély könyvtári terembe.

A középső bejáróval szemben, az épület nyugati részén 4·50 m. széles apsis szögellik ki, míg a terem többi határfala egészen egyenes. A falak alján 1 m. magas és 1·20 m. széles talapzat fut végig, melynek felső felületén egy a falakhoz közelálló oszlopsor nyomai látszanak, mely az apsis kanyarulatát is követte. Magukba a falakba szabályos közökben 0·50 m. mély, 2·80 m. magas és 1 m. széles fülkék mélyedtek, még pedig 3—3 a déli és északi oldalom, 2—2 pedig az apsis két oldalán. A talapzatot és a falakat különféle színű márványlapok borították. A talapzatok felett látható csekélyke maradványok tanúsága szerint a fülkéket ajtókeretekhez hasonló lapos párkányok övezték. A fülkében (v. ö. a digesták XXX., 41., 9. e kifejezését: *»bibliothecis parietibus inhaerentibus«*) a kézirattekercsek elhelyezésére fából készült polczok állhattak; a középső apsist pedig, a pergamosi könyvtár mintájára, Pallas Athene óriási méretű szobra díszíthette, míg Celsus emlékét a külső lépcső két oldalán elhelyezett szoborművek képviselték.

Az épület egész magassága, a homlokzat magassága után ítélve mintegy 16 m.-re tehető s miután másrészt a nyugati falon a belső emeletmagasság 5 m.-ben állapítható meg, valószínű, hogy a tekercstartók egymás felett három sorozatban voltak elhelyezve, a mi 1 m.-nyi területre 170 tekercset számítva, az épület befogadó képességét 14,000 tekercsre teszi. Az épület világítását vagy felülről, vagy pedig a homlokzat második emeletén alkalmazott ablakok útján nyerhette.

Az épület érdekes sajátossága, hogy a tekercstartókat magukban foglaló falak nem képezik egyszersmind az épület külső falait, hanem hogy mintegy

1 m.-nyi távolságra külön falat emeltek mögötte, melyet csakis a nyugati részen szakít meg az apsis kiszögellése. Az ekként keletkezett 1 m. széles folyosó arra szolgált, hogy a könyvvállványokat befogadó fal körül szabadon keringő levegő a tekercseket a föld nedvességének káros behatásától lehetőleg megóvjá. Hasonló elrendezésre akadunk különben a pergamosi könyvtár maradványainál is. A két folyosó keleti végén két keskeny ajtón át az alulso karzatra vezető lépcső nyomaira akadunk, a melyek révén a könyvtárpolczokhoz lehetett hozzáférni. A felső emeletekre innen valószínűleg falépcsők vezettek fel, ezeknek nyomait azonban a romokból nem sikerült eddigelé megállapítani.

Az apsis alatti boltozott kriptában négyoldalt domborművekkel díszített fehér márvány szarkofágot találtak, melyben hihetőleg Celsus porai voltak elhelyezve. Az alapítványjellegű könyvtáraknak sírboltokkal való kombinálása különben nem tartozott a ritkaságok közé. Így (Plin. Ep. ad Trai. 81., 7.) Prusai Dio a szülővárosában épített könyvtárban jelölte ki neje és fia utolsó nyugóhelyét.

Az első emeleti homlokzatnak a maga teljességében fennmaradt felirata a következő:

Τι(βέριον) Ἰού(λιον) Κέλσον Πολεμειανόν,
 ὕπατον, ἀνθόπατον Ἀσίας
 Τι(βέριος) Ἰούλιος Ἀκύλας, ὁ υἱὸς
 κ[α]τεσκεύασεν τὴν βιβλιοθήκην
 ἀπ[α]ρ[τ]ισάν[τ]ων τῶν Ἀκύλα
 κ[λ]η[ρ]ονόμων, καθερρώσα[ν]τος
 Τι(βέριον) Κλαυδίου Ἀριστίωνος ἱ Ἀσίάρχου.

gpl.

Manlius János két magyarországi nyomtatványát, mely ügylátszik a legkiválóbb magyar bibliografus figyelmét is elkerülte, Manlius magyarországi munkásságáról szóló cikkem¹ pótlásául a következőkben ismertetem. Ezek egyike Vranec Antalnak 1586-ban Varasdon Manlius által nyomtatott postillái, melynek egy, sajnos, csonka példánya a mult század kilenczvenes éveiben került a kezembe, mikor néh. *Oblok* V. dr. egyetemi magántanár és szlavista hagyatékából hivatalból kiválogattam a gráci egyetemi könyvtár részére megszerzendő könyveket. Az első rész címlapja hiányzik; ezen a vásár- és ünnepnapokra szóló evangéliumokat s a rájuk vonatkozó homiliákat tartalmazó rész utolsó (238-ik) lapján olvassuk a következőket:

STAMPANO V SZLOBODNOM KRALEVOM VARASV

Varafidine po Juane Manliufe

M. D. LXXXVI.

A második rész címlapja, melynek fametszetű keretén középtűt felül az Atyaisten, alul a Szentlélek, oldalt angyalfejek, a négy sarkon pedig az evangelisták láthatók, szerencsére megvan s eként hangzik:

¹ V. ö. Magyar Könyvszemle. Új folyam. XIII. köt. 134—157., 238—245. l.

POSTILLA VESZDA ZNOVICH ZPRAVLENA SZLO-

uenszkim iezikom po godounedni, navsze leto

PO ANT. VRAMCZV

Sz: P. Doctoru.

Pfalmo 118. Domine greffus meos dirige.

STAMPANO V SZLOBODNOM

kralieum Varaffu Varafdinu.

M. D. LXXXVI.

A postillák e második része, mely az ünnepnapokat tartalmazza, végén csonka, de a tartalomjegyzékből következtetve mintegy 116–118 lapra terjedhetett. Mindkét rész kis negyedrért alakú.

Az itt leírt példány egykor egy svétinjei vinczellér birtokában volt s talán még ma is néhai *Oblak* V. dr. atyja tulajdonában van Cilli-ben (Stájerország); egy második, ugyancsak csonka példány 1893-ig a klanjeczi kolostor birtokában volt, a honnan azóta elkallódott.¹

A második említettem nyomtatvány, mely valószínűleg legutolsó munkája Manliusnak:

Goepner, Carmen de salutif. Christi incarnatione. Kerezturii, 1605. 2-rét.

Bibliográfiai leírása a következő; 1a lapon a cím:

CARMNEN

DE salutifera CHRISTI FILII Incarnatione.

[I]LLVSTRIBVS, GENEROSIS, NO-

BILIBVS AC MAGNIFICIS DOMINIS, DO-

MINIS ORDINARIIS, LIBERIS BARONIBVS ET OMNIBVS EGREGIIS

Proceribus Incltyi Stryriæ Ducatûs, Profitentibus Euangelicam Religionem & Symbolum Augustanæ Confessionis incorruptum, &c. Dominis ac Patronis suis gratiosis & beneficis.

IN FOELIX NOVI ANNI AVSPICIUM ET DVRABLEM DO-

nati EMANVELIS recordationem XENII LOCO .

Scriptum & humilimè dedicatum

A

Joanne Goepnero Lichtensteinense Mif: indigno repurgatæ Doctrinæ Miniftro.

Ecclesiæ Vete-

Ach mein herghebes JEsulein/

Ecclesiæ Noui

Nach dir ein rain sanfft bettelein.

Test: votum.

Zu ruhen in meines herzen schrein/

Test: Hym-

Das ich nimmer vergejße dein.

nus.

¹ V. ö. *Elze* Th. a Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Österreich 1893. 129 és köv. ll. és 1895. 170 és köv. ll. *Feronja* András a Ljubl. Zvon-ban 1890. 49 s köv. ll., valamint *Kukuljević* Kroat. Bibl. a. d. XVI. und XVII. Jahrhundert. Az Agramer Zeitung 1881. évf. 265. számában. — *Varju* Elemér 1901. évi könyvtártani tanulmányútjáról adott jelentésében (Jelentés a m. n. múzeum 1901. évi állapotáról, 1902. 100. l.) leírja röviden ugyan e könyvnek egy a gyöngyösi ferenczes könyvtárban talált példányát. Szerinte a mű címe a következő: *Postilla / na Vsze leto / po nedelne dni vezda / znovich szpravlena szlouensz- / kim iezikom / Po / Antolu Vramcze Sz: / P: Doctore i Czirkue Varasdzinszke / .P. / Psalmo. 118. / Domine gressus meos dirige. / Stampano v Szlobodnom / kralienom Varanu Varasdzine. / M. D. LXXXVI.* Szerk.

Itt következik a 33 sornyi furcsán kigondolt és sok fáradsággal összeállított dicsérő vers, négyszögalakban szedve, középuitt szívvel stb. Az olvasótól balra, a négyzet hosszanti oldalán ez áll:

Träuffet ir Himmel von oben/ Vnd die Wolcken regnen die Gerechtigkeit/ die Erde thue sich auff/ vnd bringe Hail/ vnd Gerechtigkeit machse mit zu/ Eſa. 45.

Az olvasó jobbján:

Er ist auff Erden kommen arm/ Das Er vnser sich erbarm/ Vnd in dem Himmel macher reich/ Vnd seinen lieben Engeln gleich/ Mſeſua.

Szorosan a négyzet alatt:

Finiit Annus iter. Laus & Gloria Wir danken Gott für seine gnad/
SVMMO,

Qui tot concessit Nos supereffe malis: Der vns bisher behlietet hat:
Atq, humili pariter per CHRI- Und bitte das Er diß Nebe Jar
STVM mēle precamur.

Instantis foelix det PATER auspiciū. Für allem laid vns auch bewar.

Herr/ Wenn ich nur dich habe/ so frag ich nichts nach Himmel vnd Erden ic.

Aber/ die

von dir weichen werden vmbkommen/ Du bringest umb/ alle die wieder dich

huren/ Psal. 73.

A keretlécz alatt:

Impressum Kerezturij Typis Joannis Manlij, Anno Christi. 1605.

A lap verzőja üres.

Egylevelű, 2-rét alakú, nyomtatvány, gót és román típusokkal, melyek négyféle nagyságban fordulnak elő. Az 1., 3., 4., 6., 9., 11., 14—17., 51—52. sor vörössel van nyomtatva; vörös színben vannak tartva továbbá az összes merőleges vonalak s a szív és alakok konturjain belől álló betűk. Az egész lapot Mannel ismeretes keretlécze rámaazza be, egy fametszetű kezdőbetűvel.

Az itt leírt példányt Grácban a Steiermärkische Landesarchiv cziméliai között őrzik.¹

Dr. Ahn Frigyes.

Kolosvári István levele Apaffi Mihályhoz nyomdai ügyekben. Az *Irodalomtörténeti közlemények* XV. évf. 4. füzetében olvassuk a következő érdekes nyomdásztörténeti dokumentumot:

Az Ur Isten áldja meg Nagyságodat, szívből kívánom.

Kegyelmes Uram. Legyen Istené a dicséret érette, mind eddig békességes volt utam és egészségben jöttem. Itt várakozásom esék, mert az Elector ő nga szintén utban volt, hogy audientiát kértem; egy hétre izente ő nga, hogy haza jű. Ugyanitt lemenő atyafiakkal találkozám, kik azt beszéllék, hogy Tótfalusi uram két deákokat vévén maga mellé, az egész bibliát nyomatja, de in 8-vo minori, mint egy kis deák biblia olyan lesz; azonban fordítást

¹ V. ö. *Ahn Fr.*: Johann Mannels lateinische Druckwerke (1575—1605). Ein Beitrag zur Bibliographie Österreich-Ungarns a Mittheilungen des österr. Vereines für Bibliothekswesen V. kötetében 6—8. II. és von *Zahn*, Miscellen. Gracz, 1898. a bevezetés végén és a boríték hátlapján.

is felette igen sokat mást csinálnak. Ugyanazok mondák, hogy Debreczenben is vittek Belgiumból biblia első levelének nyomtatására való rézmetszést; ott is bibliát akarnak nyomtatni, de tudom szinte ki versióját? Nekem már harmadikat kell nyomtatnom, melyben, mihelyt ide fel megtudják, hogy a fordításban jobbítás nem leszen, erre privatus emberekben penig vagyon, nem fogják dicsérni e munkát.

Kegyelmes Uram, a munkán, melyre elbocsáttattam, a Ngod méltóságos fejedelmi keze vagyon és sok költségben is álló, azért noha nekem elég szomorú a késedelem, de nem sietek Ngodnak igen anxie parancsolatját várom, hogy érthessem mit kelljen cselekednem. Én erről az úrnak, Teleki uramnak ő kegyelmének elég bővön irtam t. püspök uramnak hasonlatos képpen; tudom e dolgot Ngodnak ő kelmeik bővebben értésére adják. Ezzel én maradok Ngodnak kisebb szolgálja

25. julii Berlinumban

nagy alázatossággal
Kolosvári István.

(Eredeti az akadémiától átvett iratok közt.)

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1906. június 1-től augusztus 31-ig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Battonya:

Gallovich István.

Bihardíószeg:

**Kertész Márton.

Budapest:

**Biehler Ignác, III. Lajos-u. 157.

Biehler Ignác, III. Lajos-utca 94.

Kellner Gerzson, VII. Rombach-

utca 3.

Marjas József, Hirsch, V. Alkotmány-

utca 7.

**Molnár Manóné, IV. Kálvin-tér 2.

Morgenstern Gábor, VIII. Nap-

utca 19.

Radó Gyula és Radó Jenő (üzlet-

vezető Radó Jenő), V. Szemere-

utca 19.

Saphir Armin Árpád, II. Fő-u. 45.

**Szűsz Dávid, IV. Fővám-tér 4.

Szűsz Dávid, IV. Váci-utca 79.

Timár János Mihály, V. Bálvány-

utca 24.

Özv. Vas Tivadarné sz. Nagel Ilona

(üzletvez. Marjosch József), V. Al-

kotmány-u. 7.

Weisbartl Lipót, VI. Szív-u. 56.

Weiss Lajos és Weiss Ferencz, V.

Csáky-u. 3.

Weisz Samuné sz. Löwinger Hanni

(üzletvez. Weisz Samu), IV. Duna-

utca 6.

**Kézdivásárhelyi kny. r. t.◄

**Turóczy István.

Lugos:

Guttman Nándor »Südungarn« kny.

Nagy-Károly:

Manyák és Tóth (Manyák Károly és

Tóth József).

**Ifj. Róth Károly.

Nagyszalonta:

Pick Gáspár.

Nagytapolcsány:

Schreiber Mór.

Nyíregyháza:

**Jóba Elek.

Jóba Elek könyvnyomdája (tulajd.

özv. Jóba Elekné).

Selmeczbánya:

Grohmann Gyula.

Szalárd:

Kertész Márton.

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlőnye, 1876 óta áll a hazai tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az évi gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és különleges bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi könyvészeti irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június, szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvárusi forgalomban 8 kor.; egy-egy füzet ára 2 kor.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a **szerkesztő czimére** a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi és új folyamainak kötetei kaphatók *Ranschburg Gusztáv* könyvkereskedésében, Budapest, *IV. Ferencziek-tere 2.* A régi folyam 2—16. kötetének ára kötetenkint 4 korona, az új folyam 1—13. kötetének ára kötetenkint 8 korona. Az előfizetések ezentúl is a *Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához* küldendők.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hírlapirodalom 1905-ben. I. A magyar hírlapirodalom, id. Szinnyei Józseftől. II. A nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok. Horváth Ignácztól. Függelék: A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája, id. Szinnyei Józseftől. Ára 1 kor. 10 fillér.*

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois.

Directeur: M. François Kollányi.

Quatre livraisons par an; prix du volume Nouvelle série. XIV. volume. 3-e
6 couronnes = 6 francs = 5 marcs. livraison. Juillet—Septembre 1906.

SOMMAIRE.

	Page
Dr. Jules Schönherr. Le psautier d'Urbain de Nagylucse à la Bibliothèque du Musée National Hongrois. (Avec deux planches hors texte.)	193
Dr. André Veress. Les manuscrits de Marsigli à Bologne qui ont trait à l'histoire de la Hongrie. (Deuxième et dernière partie.)	211
Louis Ivanéan. Le livre Sibyllin de la comtesse Catherine de Zrinyi. (Avec quatre vignettes.)	232
Dr. Eugène Vértesy. La troisième adresse de Kölcsey en faveur de la jeunesse	241
Jules Stockinger. Littérature anonyme	245
Indicateur officiel. Rapport sur l'état de la Bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois dans le second trimestre de 1906	252
La bibliothèque de l'Académie de Sciences hongroise en 1905	257
La bibliothèque Somogyi à Szeged en 1905	258
Littérature. Sabbadini R.: Le scoperte dei codici latini e greci ne' secoli XIV e XV. Par G. P. — Armstrong, E. La Touche: The book of the public library, museums and national gallery of Victoria. Par Σ. — Pellechet M.: Catalogue général des incunables des bibliothèques de la France. I. II. Par —s. —L. — Wickhoff Franz, Beschreibendes Verzeichnis der illuminirten Handschriften in Oesterreich. I. II. Par u. d. — Revue des périodiques étrangers	262
La littérature bibliographique hongroise dans le second trimestre de 1906. Par Ignace Horváth	281
Notices Voyages d'étude des bibliothécaires. — Deuil de la bibliothèque communale de Budapest. — La bibliothèque de M. Gustave Emich. (<i>Figyelő.</i>) — Dommages causés par les tremblements de terre dans les bibliothèques de la Californie. — La bibliothèque Celsus à Éphèse. (<i>gpl.</i>) — Deux imprimés de Jean Manlius exécutés en Hongrie. (<i>Dr. Frédéric Ahn.</i>) — Lettre d'Étienne Kolozsvári à Michel d'Apaffi sur une question de typographie	282
Changements dans l'état des imprimeries en Hongrie du 1 juin au 31 août	288
Appendice. Répertoire des journaux de Hongrie en 1905. I. Les journaux hongrois. Par <i>Jean Vászóló</i> . II. Les journaux en langues étrangères. Par <i>Étienne Kereszty</i> . III. Les revues. Par <i>Ignace Horváth</i> . Appendice: Statistique des journaux et revues hongrois de 1780 à 1905	1—75

Siège de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle*
Budapest, Musée National Hongrois.

Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

XIV. KÖTET, 4. FÜZET. UJ FOLYAM. 1906. OKTÓBER—DECZEMBER.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

KOLLÁNYI FERENCZ.

1906. ÉVI FOLYAM.

— ≡ ≡ ≡ IV. FÜZET. ≡ ≡ ≡ —

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRA.

1906.

TARTALOM.

	Lap
Kanyaró Ferencz. Melius ismeretlen és elveszett művei	289
Szekfü Gyula. Schesaeus-kézirat a Nemzeti Múzeumban	321
Dr. Gulyás Pál. A modern nyomtatványok könyvészeti leírásának szabályai	335
Sági István. Magyar bejegyzések a M. N. Múzeum Széchényi könyvtárának egy ősnymtatvány-kolligátumában	345
Tárca. Évnegyedes jelentés a M. N. Múzeum Széchényi Orsz. Könyvtárának állapotáról az 1906. év III. negyedében	353
Az Erdélyi Múzeum-Egylet könyvtára az 1905. évben	356
Szakirodalom. id. Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. 100. füzet. Ism. <i>Dr. Gulyás Pál.</i> — A. G. Little: Initia Operum Latinorum. Ism. [<i>g</i>]. — Iskolatörténeti adattár. Ism. <i>Kováts László.</i> — P. Schwenke és A. Hortschansky: Berliner Bibliothekenführer. Ism. — <i>Sp</i> —. — Léon Gruel: Manuel historique et bibliographique de l'amateur de reliures. II. partie. Ism. — <i>s.</i> — <i>l.</i> — Külföldi folyóiratok szemléje: Deutsche Literaturzeitung XXVII. 27. 29—33. 37—39. — La Bibliophilie. VIII. 4—5. 6. — Revue des Bibliothèques. XVI. 6—7. — The Library Journal XXXI. 7. 8. 9. — Zeitschrift für Bücherfreunde. X. 4. 5. 6. — Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXIII. 7—8. 9.	363
A magyar bibliografiai irodalom az 1906. év harmadik negyedében. Horváth Ignác-tól	375
Vegyes Közlemények. Kinevezés a M. N. Múzeum Széchényi Orsz. Könyvtárában. — A francia könyvtári tisztviselők egyesülete. — Kéziratok árverése Bécsben (<i>Spectator</i>). — Könyvtártörténeti adalékok az esztergomi primási levéltárból (<i>Thallóczy Lajos</i>). — Az amerikai könyvtárak ifjúsági osztálya [<i>P.</i>]	377
Változások a magyarországi nyomdáknál 1906. szeptember 1-től november 30-ig.	384
Név és tárgymutató.	385

MELIUS ISMERETLEN ÉS ELVESZETT MŰVEL.

KANYARÓ FERENCZTŐL.

Nem sok tudósunk van, a ki szelleme fegyverével nagyobb erővel nyult volna be az ország közviszonyaiba, rokon- és ellenhatást keltve egy egész évtizeden keresztül, mint a XVI. század hatvanas éveiben *Horhi Ihász* vagy *Melius* Péter, vagy mint jó maga alázatosan írja: az Isten debreczeni juhainak méltatlan, nyomorult pásztor.

Melius tíz éven át vezető szelleme volt hazánk keleti felén a reformácziónak. 1559-től kezdve, mikor *Heltai* Gáspár és *Dávid* Ferencz melléje csatlakoztak, elsőrendű, hangadó szerepet visz, míg nem az 1567. debreczeni zsinati határozatok megingatják s az 1568. gyulafehérvári és 1569. nagyváradai disputációk megtörik befolyását Erdélyre. Ez idő alatt a Tiszán túl a lutherizmust ő váltatja fel a kálvinizmussal s annyira meggyökereztetti Debreczen vidékén ez új vallást, hogy majdnem 300 éven át versenytárs nélkül uralkodott az alföld magyar népe egy részének lelki világán.

Daczára ennek, alig tudunk hű képet alkotni magunknak egyéniségéről, alakjáról. Utódjaitól, a debreczeni tudós körtől csak üres dicsőítéseket hallunk egy képzeletbeli magyar *Kálvin* prófétái alakjáról. De bárha maholnap márványba vésik is tisztelői *Melius* rég eltévedt ismeretlen vonásait; számottevő életrajzát, a valóban nagyrabecsülő kegyeletnek lélekre ható megnyilatkozását: hiában várjuk tőlük immár negyedfél száz év óta — az ősök emlékét megbecsülni tudó magyar nép számára.

Ezért tartom én szükségesnek e mesterileg előidézett vagy talán csak úgy véletlenül támadt újabb keletű homály elűzésére minden jellemző adatnak közzétételét, ha azok *Melius* életére

vagy működésére vonatkoznak. Hadd lássunk tisztán immár s ha látni tudunk, okuljunk is egyúttal a lefolyt idők tanulságos emlékeiből.

*Mélius*nak első jelentősb művei *Szegedi Kis* Istvánnal való vitatkozásából keletkeztek. A tudós *Szegedi* végre legyőzte és reformátussá tette a tapasztalatlan lutheránus ifjat. A váltott iratok, prózában és versben, megvoltak *Skariczánál*, *Szegedi* utódjánál. *Zoványi* Jenő feltevése szerint, *Szegedi Kis* István mint 1553/4-ben tolnai tanár térítette meg *Méliust*. Persze *Szegedinek*, mint tanárnak, egyéb gondja sem lehetett, mint irodalmi úton térítgetni egyenként félrehuzó tanítványait. Sokkal valószínűbb, hogy *Mélius* Wittenbergből hazatértében látogatta meg régi tanárát s a köztük támadt vitatkozás lefolyása is ez időre és 1559 elejére tehető. Ez időre tehető *Dávid* Ferenczcel való első érintkezése is. Mivel nem volt sajtó a kezénél, *Heltaira* és *Dávidra* hagyta a velők 1559-ben Váradon közösen megállapított hitvallás kiadását is.

E nagybecsű mű, a magyar református egyház első alapköve, megvan a *Kénosi Tőzsér* János, első erdélyi magyar bibliografus, hagyatékából a kolozsvári unitárius kollégium könyvtárában. *Szabó Kénosi Tőzsér* leírása után adja az elveszettnek tartott mű czimét. Némileg bővebb leírása ez:

Defensio Orthodoxae Sententiae de Caena Domini Ministrorum Ecclesiae Clavdiopolitanae, & reliquorum recte docentium in Ecclesj's Transylvanicis. Johann. VI. Caro mea vere est Cibus, & Sanguis meus vere est Potus. Qui edit meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo. Clavdiopoli. M. D. LIX. 4r. 5 iv = 20 sztlan levél.

Mint költő lépett fel a nagyközönség előtt az ifjú pap és mester először, hihetőleg abban az énekeskönyvben, melyet *Huszár Gál* 1560-ban adott ki¹ *Mélius*nak ajánlva. E kiadás az utolsó példányig elveszett. Második (?) bővített kiadása (1574) csonkán megvan a magyar tud. akadémia könyvtárában.

1561 elején *Huszár Gál* Debreczenbe menekül, hova magával viszi sajtóját. Legott hozzákezd *Mélius* művei kinyomtatásához.

¹ A kiadás helye bizonytalan. *Huszár Gál* ez első énekeskönyvének 3-ik kiadását *Szabó Károly* nem vette föl a RMKtár I. kötetébe. Lásd erről saját megjegyzését a 49. és 156. lapokon.

Az 1561-ben kiadott s egyetlen példányban fennmaradt prédikációk után 1562-ben *Aran* Tamás elleni terjedelmes vitairatát teszi közzé. E könyvnek 50. lapján egy ma már ismeretlen latin könyvére találunk hivatkozást, melyet *Melius* 1561-ben adhattott ki. E rég elveszett műről *Zoványi* azt véli, hogy a prédikációk latin fordításai volnának.¹ Minek kellett volna a latin *Magyar* *1561-ben* prédikációk a debreczeni szuperintendensnek? Hisz' *Melius* arról volthíres, hogy ő mindent magyarul akart kiadni a köznép kedvének kereséseért.

Az *Aran* Tamás ellen kiadott vitairatról *Szabó* Károly RMK. I. 23. lapon följegyzi, hogy a lapszámozás hibás a végén; de azt nem vette észre, hogy a téves lapszámozás következtében a könyv elején is egy lap, a 19-ik, merőben hiányzik.

Huszár Gál 1562-ben távozik el Debreczenből. Valószínű, hogy *Szegedi* Gergelyvel együtt még ez évben adták ki az első ref. énekeskönyvet. (2. kiad. 1566 Várad; 3-ik 1569 Debreczen, *Szegeditől* javítva.) Ennek az énekeskönyvnek kiegészítésére adhatta ki *Huszár* Gál 1574-ben nyomtatott gradualját is.

1562-ben nyomtatják ki a *Huszár* Gáltól tanított debreczeni könyvnyomtatók sok hibával (mert *Melius* is távol volt) kétféle kiadásban a »*Confessio catholicát.*« 1563-ban már tanult mester, *Török* Mihály nyomtatja ki *Melius* prédikációit.

Több ismeretes műve mellett 1565-ben kiadja *Melius* *Jób könyvének* fordítását zsidó nyelvből. Emlékezet maradt arról fenn, hogy *Melius* Ezsaiás profécziáját is lefordította, »legalább magyarázatokat írt azokra.« E művéről semmit sem tud irodalomtörténetünk.²

1563-ban kiadott prédikációs könyve áll csak némi vonatkozásban Ezsaiás prófétával. »MAGYAR PRAE | DIKATIOC, KIPPOS * TYLLANAC | NEVEZNEC« című műve *Melius*nak, melyet a RMKtár nem elég híven ír le, legérdekesebb kiadása *Török* Mihály debreczeni könyvnyomtatónak. A címlapon fametszet áll Debreczen 1563-beli címerével. A keresztes templomi zászlót tartó bárány egy díszkapu nyílását foglalja el s a kört, melyben szentségtől sugárzó fejét hátra fordítva áll, két szárnyas

¹ Theologiai Ismeretek Tára. II. 377. (Mező-Túr. 1899.)

² V. ö. RMKtár. I. 31. l.

* *Szabó* Károly 300 év múlva kijavította »kit Postillánac.«

angyalka tartja. Legérdekesebb a czímer fölött könyöklő szakállas lutheránus pap. Két elényújtott kezével a bibliát fogja, melyből lesütött szemmel olvas. Épen alatta a czímer körzetén kereszt látható s e kereszt mellől, mintha a pap a bibliából olvasná ki, indul meg a czímer körirata: »MINT A BARAN MEG NEMVL A NIRV ELOT. ESA. LIII.«

Mindennek hű mása látható a millennium alkalmával kiadott Magyar irod. tört. I. 167. lapján is. Némelyek szerint ez a pap maga *Melius* volna. Mások még azt is következtetik ebből, a mit *Szombathi* János professzor a *Pethe* Ferencztől kiadott biblia előtt így jegyez meg: »Úgy látszik, hogy magyarra fordította *Melius* Péter... az Ezsaiás profetiáját is.«¹

1565-ben adta ki a *Hászár* Gáltól Debreczenbe küldött Hofhalter *Melius* legérdekesebb művét: »*Az két Samuel könyveinek és az két Király könyveknek*« igazán való fordítását. Mint előszava bizonyítja, *Melius* e fordítással a *Heltei* bibliáját akarta kiegészíteni s kész volt a hátralevőket is kiadni, ha Isten támaszt dajkákat. Mint a címlapon s belül számos hely mutatja, a fejedelem, hogy »tökéltelen és kétfelé tartó hitű (értsd: lutheranus) ne legyen«, s a főrendek oktatására írta e művet. Saját szavai-ként: »Az margón kívül az textus mellé megírtuk, mit kell tanulni.«

E »tanulságok« az erdélyrészi reformáció történetére nézve elsősorú fontosságúak! Bibliafordításával az eleinte türelmes, 1564-ben hatalomra jutott *Melius* a meghalt *Kálvin* példájára az összes testvérfelekezetet üldözőjévé szegődik.

E művének 14. levelén »*A Samuel első könyve*« 7-ik fejezetének magyarázatában *Melius* megemlékezik egy kisebb munkájáról is, mely korunkra egy példányban sem maradt fenn s mely valószínűleg 1563-ban jelent meg Debreczenben 8-r. alakban. Címe ez lehetett: *A Sidók áldozatiról*.

»Telliességgel (Vaija alehu olom kalijl) és telliességgel megeméztetett áldozatul áldozá. Az *olah* Sidóul oly áldozat, akkit mind megégettek; *holocaustoma*, az az telliességgel megégettetett, akkit az oltárra tesznek vala, akkinnek füstí és lángja felmegyen vala: Ezekről szóltam a kis könyvbe, a kit irtam a *Sidók áldozatiról*.« (Fol. 14.)

¹ Lásd RMKlár I. 31. l.

Ugyancsak »*A Samuel első könyve*« 25-ik caputjának magyarázatában ez értesítést találjuk a tudós szerzõtől:

»Siraták a Samuelt. Az régijek, kit harmad napig, kit egy hétig, néha három hétig is sirattak, az az gyászolták és bántottak a megholtakon. Az hivek Isten szerént bántottak, hogy e testi társaságtul megváltak; de lölkök örült ebbe, hogy megszabadultak és életre mentek. Az hitlen pogánok, akkik nem hiszik a feltámadást, azok pogán módra, elvesztül siratták, I. Thess. 4. *Lásd az halál könyvét, akkit irtam erről.*« (Fol. 54.)

Az itt említett »*Halál könyve*« 1563-ban hagyhatta el a sajtót s nem lehetett más, mint *Melius*nak egy igen éles polémiája a lutheránus *Sztárai* Mihály ellen.

Csakhamar *Luther* föllépte után az anabaptisták a lélek feltámadásával kezdtek foglalkozni. Kálvin ellenök írta első theologiai művét »*Psychopannychia*« czímmel. Nálunk *Dévai Biró* Mátyás szól hozzá először e kérdéshez. 1531 tájt kiadott latin munkája elveszett. *Heltai* agendái szerint 1559-ben a feltámadásról és halálról minden félelem nélkül szóltak már. *Sztárai* Mihály a hatvanas évek elején adhatta ki e tárgyról írt elveszett művét.

Luthervalló felfogásáért 1563 táján támadja meg *Sztárait* *Melius*, kinek szintén nem maradt fenn kiadott műve a lélek halhatatlanságáról.

A lutheránus *Sztárai*, úgy látszik, felelt azután a *Kálvin* felfogású *Melius*nak. *Károli* Péter fejezte be a feltámadás vitáját 1575-ben. Így emlékszik meg művében e nagy tüzzel folyt vetélkedésről:

»Vgian az kereztienek közöttis vagion vissza vonas, es külömb ertelem az Lelkeknek allapattiok felöl az testből való ki mulasnak vtanna. Mert noha az Szentek mindniaian valliak, hog az Lelek halhatatlan, mind az altal nemelliek azt mongiak, hog az testöl valo el valas vtan nem megien az meniege az diczösegnek heliere, hanem valami bizonyos helien niugoznak az életnek sengeieben az Vr Jesusnak el iövesenek napiaig. Nemelliek penig azt valliak, hog mindiarast az örök életnek boldogsagat elveszi, es az Istentöl meg szereztetet diczösegeben megien be.«

»Emlekezem rea, hog ez vissza vonas nagi giölöseggel es az Szenteknek botrankozásokkal agitatatot, forgattatot az mi meg holt attackiai közöt. petrus Melius es Starai Mihali közöt. De en nem itelem, hog ez ertelemben való külömbseg olj naç dolog legien, hog az Attiafiuij zeretetet felbonczia, es ezert botrankozással az Ecclesiaban nagi haborusag inditassek. En az en

ertelmemet, mellet hiszek es vallok Iras szerent lenni, röüideden ez dologrol meg mondom«.¹

Mélius 1563-ban kiadott *Magyar Prédikációiban* maga is fölemlíti e polemiát.

1565-ben »*Az második kirali könyv*« XVII. részében ismét megemlékezik *Sztárai*ról:

»Valakik Isent s az Isten beszédét, szerzését, igéjét megutálják, elhagyják, rontják: Isten is azokat megutálja, elveti és megszegyeníti őket, mint a fél pápista *Pápa* és Vitemberga és Bártfa ostyás, oltáros, gyertyás, korosmás, maymajít.« (Fol. 219.)

A felsoroltakból eléggé megismerhetjük *Mélius* elvesztett művét. Nem sajnálhatjuk eltűntét, ha tudjuk, hogy szokott ismétléseivel »a halál könyvének« tartalmát az 1567. debreczeni hitvallásba is beléfoglalta. (Lásd ott: »7. A lelkeknek ítélet előtt való helyekről... A temetés helyéről stb.)

A Krónikák könyvét is kiadatja *Méliussal Zoványi Jenő*,² de kellő alap nélkül. Maga *Mélius* a »Samuel és Királyok két könyve« ajánlásában így értesít:

»Ha az Jehova akarja, s az Isten támaszt dajkákat, akkiknek segítségével segítettöm erre, a Paralipomenonnak *egy részét* immár megfordítottam. Valami még hátra vagyon, azokat is kész vagyok megfordítani; a Josue, Judicum, Esther könyveit, a Nehemiast.«

A körülményekből bizonyos, hogy sem a kért Jehova, sem Isten nem támasztott több oly dajkát, a kik *Méliust* bibliafordításában segítsék.

1565/66-ban szünetelt a *Török* Mihály sajtója, csak *Hofhalter* Rafael nyomtatta Debreczenben és Váradon *Mélius* könyveit. 1567 elején *Török* műhelyét ujonnan fölszerelik s most *Hofhalter* mellőzésével ő adja ki *Mélius* leghíresebb öt művét. *Hofhalter* Gyulafehérvárra költözik 1567 közepén sajtójával.

¹ *Károli* Péter, Az halálról, feltámadásról 1575. Debreczen. Zs. lev. Ugyane műben nem csak *Sztárai* és *Mélius* polemiájáról maradt tudósítás, hanem felemlíti azt is, hogy Kolozsvárt 1570/1-ben *Tót* Miklós (Totus — gúnyosan) prédikátor és a híres humanista költő *Sommer* János (*Schomerus Károli* német tudása szerint) könyvet adtak ki Kolozsvárt a feltámadás kérdéséről vitatkozva. Ezek ellen írta *Károli* az ő 1575-ki könyvét.

² Theologiai Ism. Tára. II. 377.

1567 febr. 24/26-án a híres ó-testamentomi törvényeket behozó zsinatot tartják meg Debreczenben. A zsinati munkálatokat két latin s egy magyar könyvben adja ki 1567 nyarán *Melius*. Az »Articuli« csak egy példányban, a »Confessio« két példányban maradt fenn korunkra.

Balogh Ferencz így menti meg ugyanez időből *Melius* egyik elveszett munkájának emlékezetét:

»A Bővebb czikkek 63. articulusában a mondatik, hogy az anabaptisták és Serveticusok ellen »egyéb érveket és bizonyítékokat lásd a *Háromságról* (de Triade) ez évben írt s 1567. augusztusban kiadott magyar könyvecskeben, libello ungarico«. Vajjon nem Meliusé ez? s vajjon hol létezik? Miután magyar, annál becsesebb volna!«¹

Nem tudatja *Balogh* hol vannak s mik azok a »Bővebb czikkek«; de a 63. articulus rá vezet, hogy itt az 1567-ben kiadott s 74 cikkből álló »*Articuli ex verbo Dei*« etc. című meliusi munkáról van szó. Ebben hivatkozik a 63-ik cikkelynél a »Háromságról« kiadott magyar könyvére, mely ma a RMKtár I. kötetéből is hiányzik.

Az 1567. aug. havi kiadást 2-dik kiadásnak tarthatjuk, mert *Melius* a *János jelenéséről* írt 1566-diki prédikációk 17. lapján így emlékezik meg ugyanerről a könyvről:

Erről szóltam a *szentháromságról* írt könyvbe.«²

Itt csak az kerülhet még kérdésbe: vajjon e megjegyzést *Melius* nem a kiadás évében (1568) toldotta oda s akkor itt csak az 1567-ben kibocsátott könyvecskére lehetne szó? De ez a közbetoldás nem valószínű. *Melius* a jelenések könyve végén elismeri, hogy azt 1566-ban írta s így csak az előszót tette hozzá 1568 elején.

Melius 1567-ig kiadott munkáiban csak a katolikus, lutheránus és görögkeleti felekezet erőszakos kiirtásának tervével foglalkozott, 1567-ben már az újszülött unitárizmus ellen fordult. Kiadta magyar nyelven »A *Debrecembe összeegyült ker. praedikátoroknak igaz és szentírás szerint való vallásokat*«. E nevezetes mű, a magyar kálvinizmus legerősebb alapköve, ma már egy ép példány-

¹ *Balogh* F. M. prot. egyháztört. Debreczen 1872. 97.

² Lásd u. o. 93.

*Tehát nem az volt,
aminek előbb mondtam.*

ban sem ismeretes. Csodálni lehet, hogy az Erdélyben uralomra jutó szabadelvű irány ellen ily vakmerő támadást mertek nyilvánosság elé bocsátani. Valami baj is eshetett azért Debreczenben. Az elmenekült könyvnyomtató, *Török Mihály*, a török hódoltság földén, Szegeden nyomtatta ki ezután *Melius* »*Új-testamentomiát*« mely oldaljegyzeteivel és magyarázataival valószínűleg ép oly ékesszólón illusztrálta a debreczeniek hitbeli álláspontját, mint az ott előbb kiadott szentírásbeli könyvek. Ez újtestamentum is nyomtalanul eltűnt. Egy példánya megvolt 1703-ig a szatmári ref. iskola könyvtárában, egy másik példány 1776-ban *Horányi* bibliografusunk könyvei közt. Mily tanulságos lehetne ma ez érdekes munka az akkori idők nézeteinek megismerésére.

A változott időkre tekintve, s talán a világi hatóság intésére is hallgatva, most elhallgat *Melius* Péter: az 1568. év elején Tordán kimondott vallásszabadság sem szólaltatja meg. A gyulafehérvári tiznapos disputációkon végre hallatja hangját a gyulafehérvári királyi palotában. Ugyanez évben egy saját szerű művét bocsátja sajtó alá: a *Szent János jelenéseit* magyarázó prédikációkat. »Mert közel az idő!« Mint az 1568. kolozsvári naptár is bizonyítja, kortársai bizton várták a világ végét. *Melius* könyve előszavát a szokott rövidség helyett. »Debreczemben, nyoczadik napján Bodog asszon havának, esztendőnek forgásában: 1. 5. 6. 8.« keltezi. »Te Isteni Felségednek Debreczemj Juhaival méltatlan nyomorult pásztor. Juhász peter de Horhi.« Az Isten ő felségének ajánlt e mű, úgy látszik, bizonyosságot akart tenni arról, hogy jámbor szerzője nem volt jelen a vallásszabadságot ekkor kimondó tordai országgyűlésen.

Az előbeszédet e szerint a kiadás évében írta meg *Melius*. Magát a művet úgy végzi be: »Vége . . . Die X. Septem. Anno Dom. M. D. LVI. Petrus Melius de Horhi.« *Szabó Károly* megjegyzi: »ezen évszám a nyomtatási hibák közt ki van javítva M. D. LXVI-ra.« De azt nem mondja meg, miért 1566-ra. Azért, mert valóban akkor írta a művet *Melius*; emlékezik benne még a szigetvári veszedelemről is. Ezt kellett igazolni a könyvkiadónak, mert 1567 második fele óta tiltva volt *Melius*nak új művet kiadnia.

A RMKtár felsorolja a feltűnő adatokat, de megfajtásukat nem adja. *Szabó Károly* annyira nincs tisztában az akkori hely-

zettel, hogy *Hofhalter* Rudolfot teszi meg a meg nem nevezett könyvnyomtatónak. Elfelejtí, hogy *Melius* épen e mű előszavában gúnyolódik Rudolf 1568-ban elhalt atyjával, kit Rosszhalternek nevez, a mért 1567-ben az unitáriusokhoz pártolt. Rudolf Gyulafehérvárt élt 1569 végéig, hol édesanyja, egy zürichi asszony, sajtóját kezelte.

A váradi sajtó a *Török* Mihály sajtója, ki visszatért a nem valami biztos török hódoltságból. Talán elpusztult a mester időközben, s valamelyik alkalmazottja huzódott meg ott Debreczen közelében a váradi urak pártfogása alatt. Ez a névtelen nyomtató adta ki a *Szegedi* Gergely-féle debreczeni énekeskönyv 2-dik kiadását is; továbbá *Melius*nak egy ártatlan könyvét, melyet *Szabó* Károly egy példányban sem látott s mások után hiányosan írt le. Megvan az unitárius kollegium könyvtárában:

Prepositiones Petri Melii de Jah e Jehovah, vel de Unitate et Trinitate in Deo vero. Item de Christi æterna Generatione etc. 22. (s nem 2.) die Augusti disputandæ Varadini. Anno Dn. 1568. 4. r.¹

Az 1568. Gyulafehérvárt saját vezetése alatt tartott disputáció bevégeztekor János Zsigmond fejedelem fejvesztés terhe alatt tiltja meg, hogy országának papjai gúnyolják és szidalmazzák egymást hitbéli eltérésekért. *Melius* most hosszasabban szünetel magyar könyveivel. Csak 1569 végén, bizonyosan a váradi disputáció ellenhatására, tette közzé újból az 1562-ben először kibocsátott *Kálvin*-féle katekizmust. (»Az igaz keresztyénségnek rövid *Fundamentoma*.« Nyomtatott 1569. 4. r.) Most nem a tokaji várkapitánynak, hanem II. János királynak ajánlta e felújított könyvet, kit — *Bod* Péter szerint — »alkalmas festékekkel lefest, miért tántorog vallásában.« *Bod* még olvasta, ma már egy példányban sem ismeretes. Úgy látszik, megsemmisítették czélzatos iránnyáért.

E könyv kiadása úgy történhetett, hogy 1569-ben maga *Dávid* Ferencz felkereste *Meliust* Debreczenben, ha lehet kiegyezték

¹ A RMKtár II. ktének 100-dik könyvéül a kétes megjelenésű »Disputatio prima (miért ez 1566-ban?) Albana«-t veszi át *Sandtól*. V. ö. Bibliotheca Antitrinitar. 30. 34. De nem veszi át az 1568-ban Gyulafehérvárt kiadott »Liber Secundus«-t, melyet *Sand* pontosan leír, de szerzőjét nem tudja. A könyv több példányban fennmaradt, de mindig másokhoz kötve a címlap nem léte miatt.

vele. Úgy látszik, az ő befolyására adtak szabadságot most a debreczeni sajtó hazahozatalára és újabb felszerelésére.

Az időközben elhalt *Török* helyett *Komlós* András vette keze alá az új debreczeni sajtót. *Mélius*sal az év közepén Debreczenben, azután október végén Váradon nagy vitatkozást tartanak most már magyar nyelven, hogy a köznép is megérthesse a tudós mérközést. A váradi zsinaton még a fejedelem is felszólalt *Mélius* ellen, elítélte papüldözését, könyvégetéseit. S kijelentette e megintés után: ha az ország törvényeit, a vallásszabadságot, meg nem tartja, szabadon a Tiszán túl mehet.

Mindezt a nagyközönség elé vitték s kiadták 1570 elején a »Nagyvárad Disputációjában.« A fejedelem is részt vett e mű megírásában és kiadásában.¹ *Mélius* egész 1570-iki működését e könyv ellen s a Debreczen vidékén rohamosan megindult unitárius tértételek meggátlására irányozta.

1570 február 15-én *Csáky* Mihály kancellár ír János Zsigmond rendeletére *Mélius*nak: hagyjanak fel már egyszer ő és társai a gyűlölködéssel s ne nyomtassanak újból az egyház bírálata és jóváhagyása,² vagy a felség engedélye nélkül. A gyalázó verseket és szakadatlanul szidalmazó könyveket hibáztatja minden ker. olvasó s rossz híre támad így mindenütt Isten országának.³

E figyelmeztetés élénken tanúsítja, hogy 1569 végén s 1570 elején jelent meg több oly szatirikus mű, melyeknek még emléke sem maradt korunkra. A sok apró nyomtatvány, melynek vásári eladása a sajtók jövedelme volt, mind elkallódott: csak a véletlennek köszönhető egynek-egynek megmaradása. Emlékezzünk csak *Argirusra*, melynek száz évi számos kiadásából mit sem tudtunk megőrizni.

¹ *Dávid* F. 1571. művében »Az egy Atya Isten« CCC levelén írja le a fejedelem részvétét a disputáció kiadásában. »Mégolvasta az ő fő népeivel egynehánnyal és önne kezével notálta az exemplart és hozzá tött, a mi ő néki eszébe jutott.«

² Később maguk a reformátusok intézkednek eszerint. Kánonjuk végén ott állott: Typographus Debreceinenses nullum opus sine Approbationem Superintendentis imprimat.

³ *Bod* Péter kézirati műve után *Pokoly*, Erdélyi ref. egyháztörténet, I. 232. 333.

A váradi zsinattal egy időben adja ki a gyulafehérvári sajtó utolsó nyomtatványát, »Balassi M. árulatasát,«¹ mely éles politikai szatíra a felvidék kapzsi főurai ellen. A XVI. század e legszellemesb műve egyetlen példányban maradt korunkra. *Blandrat*ról is keringett latin gúnyirat. A kolozsvári sajtó apró nyomtatványai közül ez időből csak *Heltai* 1569—70-beli naptára, »iudiciuma« került szemem elé, melyek az akkori divat szerint a világ közel végét jósolgatják; ezeken kívül még *Maissai* Benedek »két éneke (1570) Istenről, Krisztusról és Ádámról«; de ezeket nem lehet a szidalmas versek, könyvek közé sorolni.²

Maga *Melius* a legfelsőbb intés ellenére adja ki 1570-ben újabban támadó műveit. Márcz. 1-én *Török* Ferencz hunyadi főispánnak ajánlja »*Az egéz szent írásból való igaz tudománt*«, mely méltóan sorakozik *Melius* legzordonabb művei mellé. A RMKtár lehető pontosan közli az első czímlapot; de egy szóval sem említi, hogy kettős könyv áll előttünk, a mi épen nem volt szokatlan *Melius*nál. Az E4. levélnél kezdődik:

A MASODIK | KÖNY. | Ez vilag kezdetitol fogua | valameni Fretnekek voltak, | mind azoknak á S. Ha | romfag, az egy igaz Iften, | á CHRISTVS fiufaga es | Iftensege ellen, á S. LE- | LEK ellen, es az igaz hitt | ellen, á mi ellen vetefek volt, | mind azoknak megfey- | tesí á Szent irasbol.

Vgian azon HORHI MELIVS vagy | IHAZ PETER által.

Első

Mint a czímlap mutatja, ebben a könyvben is az eretnek Francisco-Blandratakkal foglalkozik *Melius*, Belzebubbal, Beliallal, az ördög, az Antichristus fiaival. A hang sokkal szilajabb az

¹ Hogy *Karádinak* Abrudbányán 1569-ben saját sajtója volt, az mesebeszéd. A nyomtatók hártják ezzel a felelősséget *Karádira*, félve a *Balassival* rokon családok bosszújától. A kopott betűk is e felfogást igazolják: e mű a gyulafehérvári sajtó utolsó kiadása lehet. Megpróbáltam ott az egybehasonlítást, de az akadémia kevés ekkorbeli könyve miatt a kísérlet meghiúsult.

² *Dávid* Ferencz így felel meg e szidalmakra: »az igasságnak ellenségei a könyvekben, melyeket ellenünk nyomtattanak, vég nélkül szidalmaznak-é? Mert ugyan megrakták káromlásokkal és szidalmokkal. Nevünket elfelejtván, hazugoknak, czigányoknak, eretnekeknek neveznek.« (Az egy ő magától való ... vallástétel. 1571. ajánló lev. Szépen nyilatkozik. Az egy Atya etc. 1571. műve Ff14. levelén. »Tudják mind Caroli, mind Melius, hogy ... az ő személyeket nem akartam sérteni ... Minden rut káromló könyveket, leveleket, szidalmas verseket ... fejmemhez vertenek.«

előbbieknél is s a siető *Melius* stilusa legott visszaesik somogyi gyermekkori tájszólásába, mit máshol gonddal igyekezett elkerülni. Most feltűnedezik az irodalmi kifejezések mellett: örökös, föld, dicsőség, külümb, lülki, Isten lülke, lülkétül szoltak, ű tüle, jüttem, fülség elütt, elüszür, első szölüttit mongia fű kezdetnek, angyalok fülütt . . . tündüklő.

A kettős könyv 66 levélre terjed 4-rétben, egygyel több, mint *Szabó K.* számítja, mert az O iv 5 levélből áll: O² jelzésű levele külön betoldás. Sikerrel verseng e művel ritkaság tekintetében *Melius*nak apr. 7-én *Mágocsi* Gáspár tornai főispánnak »szegén árvájátul« felajánlt költői műve: »*Igaz szent írásból ki szedettten ének.*« Tárnya: »A Christus Jesusnak . . . Jehova Istennek panaszolkodása.« A versfők egy része cím gyanánt sorakozik a vers fölött. Végén: »SVMMA Versum totius operis sunt 165.« Utolsó versszakban: Ez éneköt szerzé Horhi Iház PETER Antichristusok ellen.«

A próza alakban nyomtatott vers *Balassi*-strófának tagolható. *Nagybánkai* »Hunyadi János éneke« strófájára énekelték.

Ez éneket *Melius*, mint maga mondja, »Isten szájából szólja.« A szentírásból szedi; hogy jobban elhigyjük, a locusokat szembe állítja velök s még a *Servetianus*okat, *Blandrata* Ferenczeket is megtalálja ott, mint Saul és Judást, a próféták és apostolok között. A bizakodó rajongás kitörései ezek. *Melius*, mint 1567-ben az árusoktól, most a hegedősöktől várja a hiterjesztés sikerét. A nép közt terjeszszék el közénékként a Krisztus Jézus keserű panaszait.

»Az nagy Űr Istenért midön emböröket mostan én erre kérök, hogy ammit Istennek szájából én szóllok, igazán megértsetek; és ezöket értvén, hiven hogy megtartsák, nagy szükség mindeneknek, mert nem ez Világi hazugságot szóllok, de lölkiet beszéllök.

Csuda nagy jó kedvvel ha meghallgatjátok az velági dolgokat, szükség inkább nektök, hogy meghallgassátok az lölki szent dolgokat . . .

Még ennél is érdekesebb az az ajánló levél, melyet az unitárius főiskola másodpéldányában nemcsak *Mágocsi*hoz, hanem nejéhez, *Massai* Eulaliához¹ is intéz. Ugyanis kevésbé előbb, 1570

¹ *Melius* 1565. kiadott Jóh könyvét, sőt a katholikusklerus kiírtására kibocsátott »Sámuel két könyvét« is ez úrhölgynek dedikálta, 1563-ki prédí-

márcz. 8-án Miksa császár kihirdettette Magyarországon kemény kir. rendeletét: értesülvén az arianus eretnokség elterjedéséről, e rettenetes rossz meggátolására, ezen új trinitariusok, sacramentariusok vagy zwinglianusok eretnek könyveinek terjesztőit fogassák el, elzárással és testileg súlyosan büntessék. Senki őket pártolni ne merészelje, sőt mint kegyetlen gyilkosokat kergessék, üldözzék.¹ *Melius* nem gondolva, hogy az ő háza is leég, buzgón kéri *Mágocsit* és nejét: »Ti nagyságtokat is kérem, valahol vattok, a Sámson rókáit kergessétek.« S így üdvözlí az egri kálvinisták nagy kath. üldözőjét:

»Isten éltesse ő nagy. Vgnot Christoph Vramat, az Egri Capitánt, hogy a rókákat, kanokat kergeti!« Itt tudjuk meg a buzgólkodó *Meliustól*, hogy a felvidéken nemcsak a nagyhírű tudós *Egri* Lukács bukott el, a kit ő és Károli Gáspár gönczi esperes »disputáltak be Szádvárra«, hanem újabban *Servetus*, *Aliciatus*, *Gentilis* után: »Gárgyános Mátté, Mezőgyáni Ambrus és a többi csak mostan is.«

A kálvini hitharczok e legjellemzőbb énekéről azt is kell tudnunk, hogy két kiadásban is megjelent. Az akadémia példánya korábbi, mint az unitárius főiskoláé, mert emerről még a sajtó megnevezése is merőben hiányzik. De azért ez is, mint amaz, a debreczeni sajtótól eredt, mit óvatosságból hallgattak el.

kációit is. *Balogh* Ferencz örömmel jegyzi föl, hogy *Melius* az úri asszonyokat »drága hánytaljú ruhákkal« kecsgetti a mennyországban. (A m. prot. egyháztört. részletei. Debreczen, 1872. 90. l.) A jámbor azt hiszi, hogy ez rendén való eljárás; de »az arannyal prémezett szoknyákat« mégis elhagyta onnan; a koldus Lázár túros lábait nyaldosó asszony-ebeket sem említi stb.

Dávid Ferenczet a »két Péter« egyszer azzal rágalmazta, hogy az urakra köti könyveit. Így világítja meg feleletében az akkori irodalmat: »Bizony kívánnok, ... a tü írástok szabadon forog és jár mű közöttünk, és szabad vásárokon adatik el, hogy aképen a műénk is szabad volna ... Minemű tilalmat találtatok ennek, nyilván nagyon ... *Melius* sik maculatoriomokat csinál, és 2-nek 3-nak is a szegény együgyű jámborok közül dedicál bennek ... Ha nem kért volna érötte, nem volna *Melius* P.-nek olyan dűszes palota a debreczeni piacon. Más a neve: Christus palástját kell foldozni; de a hypocrita palást alatt lakik. Nem szölunk semmit az jámbor ... *Mágocsi* ... és jámbor feleségének nagy költsége felöl.« Az egy Atya Istennek ... vallástétel. Colosvár. 1571. Hhh 3. l.

¹ *Jakab* Elek, *Dávid* F. emléke. Bpest, 1879. 202.

IGAZ SZENT | IRASBOL KISZEDET | TET ENEK | 1. AZ EGY IGAZ ISTENROL. | Acki Attia, Fiu es S. Lelek. | 2. A CHRISTVS öröktul fogua szöletet Fi- | usagarol az ő Szent Attiatul. | 3. A Fiu JeHoVa Eg' ISTENsegeröl. | 4. A Szent LeLek JEHOVAsgarol és Ima | dassaroL. | 5. Az cretnekec ellen Vetisi feiteseröl.

Az HuNiaDi Janos Eneke notaiara.¹

HORHI MELIUS PETER által. (A—D = 4 ív = 16 sztlan levél.)²

Alak, kiállítás, lapszám a RMKtárban leírt első kiadással egyezik. Csak a nyomtatás helye s a kolofon maradt el.

1570-ben még »Krisztusnak, Sz. Péter és Sz. Pálnak a pápával való beszélgetését« is kiadta *Melius*, bizonyosan az új időket megillető változtatásokkal. E dialogusnak csak első kiadásából (1562) maradt egyetlen csonka példány korunkra a Teleki-könyvtárban.

1570 július végén Csengeren tartandó zsinati disputációra hívta meg az erdélyieket. A meghívó, a zsinat propositioi a *Melius* kiadásában elvesztek, csak *Dávid* Ferencz tartotta fenn, ki feleletében *Melius* táborát is a Marosvásárhelyt tartott szept. 5-ki zsinatra meghívta. Az elveszett nyomtatvány emlékét fölvehetné a RMKtár I. kötete már csak történeti szempontból is. A meghívó helye és vége a felelet szerint így hangzott:

Summa Confessionis verae de Deo et aliis Articulis ab Haereticis et Antichristis oppugnatis, disputandae in Csenger et Miskoltz. Aláírva: Petrus Melius de Horhi et Seniores Ecclesiae, (Debrecini: Excusa ab Andrea Lupino. M. D. L. XX. 4r.)

A csengeri zsinat bokros munkálatainak kiadása sokkal érdekesebb képet mutat még az eddigieknél is. Gyászkeretben, feketébe öltöztetik az ádáz czimlapot s az unitarizmus eltörlésére tartott zsinatnak ezt vallják be utolsó tárgyaúl: »XI. De tollendis foedis Haereticis et Antichristis.« E fenyegető jelzés ott van a gyászos czimlapon, ellenben kihagyták tárgyalását a hivatalos közleményekből.

E kiadás egyetlen megmaradt példányát a debreczeni kollégium könyvtára őrzi. Első hat lapján bibliából kiszedett helyek

¹ *Nagybányai* ez 1560-ban írt éneke ugyanc tájt jelent meg először. A RMKtár I. kt. 82. sz. kiadása törlendő, hibás fölvétel Sándor István után. V. ö. I. kt. 55. 56. l.

² E név tintával kitörölve s aláírva: »Anagrammia : Hohérr Peti által.« XVIII. századbeli elmésség.

állanak az antitrinitáriusok ellen, másik hat lap *Melius* ajánló levelét közli II. János királyhoz. Ebben elészámlálja az eddig tartott zsinatokat, a hol bizakodása szerint mindenütt ő győzött. A váradi zsinaton a fejedelemmel való érintkezését most újból felemlegeti, képzelete szerint hosszasan idézve a tavaly tett nyilatkozatokat s most azokat bibliai helyekkel is megerősítve. A mint Debreczenben nyilván, Váradon a fejedelem színe előtt csak két évvel előbb is elnémitották, épen úgy most Belényesen, Laskón és Tholnán legyőzték a Francisco-Blandratákat. Jó hittel ígéri, hogy Békésen, a Sz. Lélek kardjával egyetlen óra alatt legyőzik őket, ha újabb zsinaton újból megmérkőzhetnek velők.¹

Mivel felelt János Zsigmond a debreczeni 1567. zsinatnál is kegyetlenebb csengeri zsinat végzéseire és mivel torolta meg *Melius* bizalmaskodó ráfogásait? Az 1571. januári országgyűlésen felhozta szertelenkedésüket, büntetni is akarta őket s a szabad lelkiismeret vallását erősítette meg újból ellenök. *Károli Péter Dávid* Ferenczet keményen vádolta egyik könyvében, hogy életök, tisztességek elvesztésére tört a fejedelemnél. *Dávid* élő tanukra hivatkozott utolsó szabadon kiadott könyvében: nemhogy a tüzet gerjesztette volna; sőt inkább ő csendesítette le nem egyszer a »szertelenségek és hamis cselekedetek miatt felindult fejedelmet és hogy minden bűnösök, a mely törvény szerint büntetésre méltó lett volna, eltávoztassék, alázatosan könyörögtünk.«²

A RMKtár egy szóval sem említi a csengeri zsinati határozatok törvénybe ütköző részének a könyvből való kihagyását. *Kiss Áron* már 1877-ben sajnálattal ismerteti a ref. egyházak e köz hitvallását, melyben szerinte *Melius* a legszigorubb orthodoxia határán is túlmént, irálya is sokkal alantabb marad és szerencsétlenebb a megelőző zsinatokénál. »E hitvallás tárgyainak XI. czíme pedig sejteti azt is, hogy még többet is végeztek, amit talán magok sem láttak emlékezetben hagyandónak.«³

Később így sóhajt fel: »Különben az egész ma már csak egy kisdud történelmi emlék... Vajha mielőbb hű képét nyer-

¹ *Lampe*, Hist. Eccl. 263/8.

² *Jakab Elek* idézi. *Dávid F.* emléke 197.

³ *Kiss Áron*, A Szatmármegyében tartott négy első prot. zsinat végzései. Bpest, 1877. 17. 64.

hetnök negyedfélszázados egyházi életünknek az utódok oly szükséges tanuságára!»

Balogh Ferencz is hallgat egyháztörténetében *Melius* könyvének hiányáról; de azt észreveszi, hogy a konfesszió bevégezte után még egy bölcselkedő művet is ad ki vele *Melius*, melyben a zsínat végzéseit igazolni akarja s melyet, talán kiengesztelésül, a fejedelem kanczellárjának, *Csáky* Mihálynak, ajánlva bocsátott ki aug. 15-én:

*Principia quaedam in Theologia et Philosophia immota.*¹ (Debrecini, 1570. 4r. 8 l.)

Ez sincs felvéve a RMKtárba. Egyetlen példánya a csengeri konfesszióhoz foglalva megvan a debreczeni kollégium könyvtárában.

Melius előbbi ajánló levelében azt is megírta bizalmasan, hogy a fejedelem mindent világosabban megérthet majd a három Genfben kiadott könyvből, melyekről a *Beza* ítéletét kinyomtatva íme megküldi. A márcziusban írt levél ígéri a Genfben kinyomtatást; de az is benne van, hogy *Bezát* megcsalták tipográfusai. A jun. 19-iki levél pedig arról értesít, hogy a szegény *Crispinust* mennyi csapás nyomta el, azért nem nyomtathatott. Egyetlen leányát, nejét is elvitte a gonosz pestis. Ugyanott alább azt is megtudjuk: be jó volna, ha *Thúri* vagy *Paksi* Genfben volna, sokat segítenének *Bezán* a *Melius* ördögös ákombákomjai olvasásában. (Multum me juvissent in divinanda tua kakographia . . . ut purius omnia rursum describantur, quibus operae typographae uti possint).²

Ezzel ugyan nem volt miért eldicsekednie *Melius*nak. *Thurít*, *Paksit* nem küldhette Genfbe. Nem volt szüksége ilynemű segítségre *Szegedi Kis* Istvánnak, kit *Beza* is, *Melius* is mesterének vallott: megjelentek művei külföldön magokra is. Rómában is meglátták a »Speculum Pontificumot« s azonnal az Indexbe iktatták. *Blandrata* és *Dávid* Ferencz összes műveit is hasonló sors érte. A *Melius* pórias szitkait, *Kálvintól* tanult, minden más hitűt »álnokságos haszonnal« elnyomó egyházpolitikáját nem vették figyelembe. Még csak számba vehető polemiát sem találunk a »bálványimádók« részéről ellene. Csak Kolozsvárt maradt fenn

¹ V. ö. az 1567-ben ugyanott kiadott hasonló művel: »Articuli ex Verbo Dei et legē naturae compositi« etc.

² *Lampe-Ember*, Hist. Ref. Eccl. 269—270.

némi homályos hagyomány, mint bántak el *Melius* könyveivel. *Szakáll* János ötvös mester 1782-ben a kollegium könyvtárába beadott »Tela Repercussa« cz. kézirati munkájába ezt is beírta *Meliusról*:¹

»Nem szégyellette sem Istentől, sem emberektől a Sámuel és királyok könyveit magyarra fordítván foliántban kinyomtatni és valahol Jehova név volt, mindenütt Sz. Háromságot helyébe tenni, hogy a maga feleivel inkább elhitethetné... És midőn ezen fordítás kinyomtatván, világosságra jött, észre vevén a római valláson lévők, csakhamar király parancsolatjával összeszedettétvén, elégettetett.«

Nemcsak 1570-ben vesztek el így a külföldön *Melius* munkái. 1571 tavaszán *Dudich*hoz küldi el szintén kéretlen néhány könyvét. A »híres tudós«, »Európa dísze«, már akkor azt vallotta, hogy *Dávid* F. és *Blandrata* vezették el őt a felvilágosodás útjára.² Türelemre inti tehát *Meliust* a más gondolkozásúak iránt, mire ez igazi felét fordította a »nagy tudós« felé. Elnevezte őt mindeknek: művecskéit (mea opuscula) adja át haladéktalanul *Thretius*nak Krakkóban, ne sikkasztza el őket. *Dudich* Antimelius aláírással vallotta meg: szégyelli, hogy *Meliustól* könyveit (libros illos) és könyveihez méltó leveleit elfogadta. *Károli* Péter írt 1572-ben *Dudich*nak, mentegetvén pórul járt társát; *Dudich* csudálkozott *Károlin*, hogy ily szörnyeteget tart barátjának.

Különös, hogy Debreczen egyházi történetírója 1872-ben nem látta meg, hogy a *Dudich*nak 1571-ben küldött *Meliusi* könyvek nem lehettek az 1570-ben már Bézánál levőkkel teljesen azonosak, s ha *Dudich* 1571 őszén küldte azokat *Thretius*nak s ez megint azután Genfben: *Beza* már 1570 közepén hogyan írhattott a *Dudich* küldte könyvekről *Melius*nak? Mese inkább ez tudósunktól és nem történetírás.³

Épen ezért mitsem adhatunk *Balogh* Ferencz tovább is menő értesítésére, mely a kétszer annyi könyvet háromra olvasztván, úgy találja, hogy azok egyikét *Dávid* Ferencz ellen, a más kettőt néhány zsidó rabbi ellen írta *Melius*. Ugyan ki mutatta fel Debreczenben azokat a háromszáz évvel ezelőtt eltűnt és semmivé lett könyveket?

¹ 17. 18. l.

² Levelét közli *Sand*, Bibliotheca Antittrin. 62.

³ *Balogh* Ferencz, M. Prot. Egyház. tört. Debreczen. 1872. 96—97.

Ehhez még csak azt kell hozzá adnunk, hogy *Balogh* ritkított betűvel közli *Melius* jóhiszeműt a királyhoz írt ajánló levélben. »Maga írja *Melius* II. János királyhoz: 3 könyve adatott ki Genfben.«¹ E vak bizalom a több zsinaton hazugnak nevezett *Melius* iránt, *Dudich*nak a *Melius*-ügyben írt utolsó klasszikus levelét juttatják eszünkbe.

Ezért hibáztatnunk kell azok eljárását, kik ismeretterjesztő lexikonokba is fölvetetik az ily nyilvánvaló tévedést. Így tett a Pallas Lexikon s így tesz *Zoványi* Jenő, ki *Meliussal* külön tanulmányban is foglalkozott; mégis helyesnek tartva a *Balogh* tévedését, ezt közli a *Melius* elveszett munkáiról:

»Genfben nyomtatott ki 1570-re három latin műve, bizonyosan a Beza felügyelete alatt.«²

A csengeri hitvallás volt *Komlós* Andrásnak 1570-ben utolsó debreczeni nyomtatása. Már itt igyekszik elrejtőzni s *Melius* példájára tudós nevet vesz fel: »Excusa ab Andrea Lupino.« Mihamar oda kellett hagynia a Nyomtató-utczát; de a sajtót is magával vitte. Még ugyanaz év végén nyomtatja ki Váradon »A *Szent Vallás* ... *védelmezését*« a kiadó megnevezése nélkül. *Sásvári* Gergely váradi pap műve volt ez, ki múlt évben a váradi disputáción egy görög nyelvű kérdésben az ellenfélnek adott igazat. Ezért vagy ezután a fejedelem szőlőt adományozott neki, épen mint előbb *Károli* Péternek s 1566-ban *Melius*nak. Rágalmak keltek most ellene s azért kellett megvédelmeznie igaz vallását kiadott művében. E mű utolsó példánya Enyeden égett el.

*Komlós*nak még csak két művére akadtunk a Váradon nyomottakból. Szünetelnie kellett csaknem három évig. Talán *Hellopaeus*, *Melius* utóda és *Károli* Péter, *Báthory* István udvari papja, nyerhették meg a szigorú cenzurát tartó fejedelemtől, hogy végre *Komlós* sajtójával Debreczenbe visszatérhessen. Itt 1574-ben versenyre kél magával a *Heltai*-sajtóval is. A tudósabb tárgyú könyvek tiltva lévén, *Heltai*nak még a zsoltárok verselt kiadását sem engedték meg.³ Sok históriás éneket s más ilyen szép történeteket adnak ki tehát az olvasók mulattatására. *Komlós* ekkor

¹ *Lampe*. 267. — U. o. 97. 1.

² *Zoványi*, Theologiai Ismeretek Tára, Mezőtúr 1896. II. 378.

³ *Heltai*nak a kort érdekesen jellemző panasza erről (az 1574. »Cancionale« ajánlásában) közölve a RMKtár I. 58. lapján.

bocsátja ki, vagy még inkább pár évvel előbb Váradon, *Csanádi* Demeter János Zsigmondról írt elegiáját, mely ott név és hely nélkül jelent meg. *Szabó* Károly ráismer benne a debreczeni sajtóra; de tévesen teszi e művét 1571-re, a kolozsvári első kiadással egy időre, mert sajtó Debreczenben nem működött 1571-ben.

Épen ezért *Melius* alább bemutatott utolsó művét *Komlós* váradi nyomtatványának kell tekintenünk.

Végéhez értünk volna *Melius* ismert írói pályájának, ha a kolozsvári unitárius kollegium irodalomtörténeti emlékei között végső éveit érdekesen felvilágosító ismeretlen művére nem talál-nánk. Egy becses kolligátumot őriznek ottan, melyet *Drági* István a XVII. században kötetett egybe *Melius* munkáiból, hozzáadván három más nyomtatott művéhez (miknek kettejét fennebb ismer-tettük), ezt is töredékben s még egy negyedik idegen theologiai művet is saját kéziratában.

E kolligátum sokáig székely papok kezén forgott, kik nem késtek szövegét itt-ott bíráló megjegyzésekkel kísérni. Sok hányó-dás után a Homoródmellékről, Városfalva környékéről, kerülhetett a XVIII. században a kolozsvári unit. kollegium könyvtárának kin-csei közé.

A kötet elejét elfoglaló két fennebb bemutatott 1570-beli ritka könyvhöz csatolva fennmaradt benne még egy másik unikum is: *Melius* utolsó munkájának két belső íve.

E mű polemia létre több más, szintén elveszett polemikus munkának tartotta fenn emlékezetét, melyeket már a XVIII. században is csak az egy *Bod* Péter s ő is csak hiányos kézirati másolatokban ösmert.

Melius küzdelmes életének legutolsó harczaiba enged e két ívnyi töredékmű bepillantánunk. *Basilius* István ellen van intézve, ki elhagyván kolozsvári jövedelmes papságát, a nagyváradi disputa-czio után e városban 3000 lelket nyert meg egy levele szerint. Váradról Belényesbe, onnan Békésre ment át s azt a kálvinisták-tól egészen, ezt részben elhódította. *Melius* nem nézte tétlenül egyháza veszteségét. 1570 tavaszán disputációt tartott mindkét

¹ *Magyar Athenás.* 28. 173. *Historia Unitar.* 152. *Hist. Hung. Eccl.* 456. A Teleki kvtrban is fennmaradt e följegyzése: 1570. jún. 5. Basilus belényesi pap 3 thesist ír Melius ellen, M. 3 ellenthesisben felel. Liter. Parn. Pac. 20. Ker. Magvető. 1898. 281.

nagyközségben *Basiliussal* és társaival. *Bod* Péter a békési unitárius pappal váltott vitairatokat még látta némely helyen.¹ De már ő is csak kéziratban láthatta; pedig bizonyos, hogy *Basilius* jól felkészülve s nyomtatott könyvvel terjesztve hitelveit, ment bele e hittérítő vállalatba. Már 1568-ban kijelentette egyik művében, hogy ő: »hiszi, hogy sok lelki éhezők és szomjuhozók várják efféle írásait Magyarországra«. 1569 végén és 1570 elején tehát kiadta a két újabbat.¹

Melius is említi *Basilius*nak e ma már elveszett 1568. és 1570-beli műveit az ő, reá adott saját feleletével együtt, mely 1570-ben kelt a *Basilius*-féle támadások visszaverésére kiadott többi polemikus munkákkal kapcsolatban: »Az minemű erőltlen Argumentomid tenéked voltak, értem, hogy ezelőtt is sok jámbor tudós embereknek ugyanazonokat eleikben vetetted; számtalanszor immár azokra megfelelték, *én is kevés beszéddel tavaly megeleltem*«. (Utolsó műve B₃. levelén. Vesd össze: »az mint *második írásunkat* jól kezdetűk«. U. o. C₃. levelén. Értsd: második könyvünket.)

*Melius*nak e kisded vitázó műve is 1570-ben bizonyára Debreczenben jelent meg s a *Basilius* támadó műveivel együtt elpusztult az utolsó példányig e heves hitharczokban.

¹ A kolozsvári sajtó 1569/71. kiadásaiból számos művet nem vett föl a RMKtár. *Basilius* 1569-ben 5-dik művét adta ki a Kénesi Tösér Bibliothecája 13. levele szerint. »Hitvallás az Atya Istenről, Jesus Christusról és a Szent Lélekről«. 4r. Említik ezt *Czeplédi* és *Károli* is 1569-ben kiadott művökben.

Ugyane művökben *Basilius*nak *Servetről* 1569-ben kiadott énekét is említik. *Károli* 1570-ben Debreczenben nyomtatott hat prédikációját merőben csak az unitáriusok ellen intézve, s a 91—6. lapon felhozza *Basilius* újabban megjelent másik munkáját: »*Basilius István* írt mostan ellenünk valami maculatoriumot, melyben csavargóknak, hitetőknek és tétovázóknak nevez minket. Azt keni mű reánk, hogy mű három Istent és két Kristust vallunk etc«. Mindez megvan *Kénesi Tösér* Bibliothecájában. 13. lev. Ezekről és sok másról egy szó sincs a RMKtárban. Át kellene már egyszer kellő gonddal vizsgálni, a gr. *Kemény* József és Szathmári *Pap* Mihály nagybecsű bibliografiai följegyzéseiből is hányat mellőzött és épen így hányat nem vett figyelembe a RMKtár szerkesztője. E kritikai átvizsgálás elkerülhetetlen feladata, sőt immár égető szüksége is bibliografink tovább fejlődésének és megbízható volta jó hitelének. A túlzott kegyelet maholnap legenda-költésetté teszi legigazabbnak vallott tudományunkat is.

A gr. *Kemény* József bibliografiai tanulmányairól és nagybecsű följegyzéseiről lásd *Vass* József lelkes ismertetését az Uj M. Muzeum évfolyamaiban. *Szabó* Károly alig-alig említ valamit ezekről.

A hitujító mozgalmat semmivel sem sikerült feltartóztatni *Melius* kerületében. *Basilius* iránya csakhamar diadalmaskodott Simándon, Makón, Temesvárt. *Melius* megint átment paptársaival a török hódoltságba. Makónak felét sikerült visszatartani, de a templomot közössé változtatták. Simándon két alkalommal is tartottak a nép előtt nyilvános disputációt; de úgy látszik hiában. *Melius* a sikertelen mérkőzés után 25 argumentumot adott át *Basilius*nak még ott Simándon, melyek azt bizonyították, »hogy az fiú Isten és Jehovah legyen« s kívánta, hogy azokra az ellenfél megfeleljen. (Utolsó műve B₃. lev.) *Basilius* egyenes felelet helyett a három legfőbb vitatételről újabb könyvet nyomtatott s azt valószínűleg 1570 végén adta ki Kolozsváron.

Munkáját három részre osztotta fel a következő tartalom szerint:

1. Egy az Isten, ő az atya, a teremtő. 2. Christus kent és idő szerént való Isten, nem örökké való, nem mindenható és nem teremtő. 3. A Szent Lélek csak ereje és ajándéka az Istennek. (V. ö. *Melius* utolsó műve B₁., C₁. és C₃. levelével.)

*Melius*nak nem volt kedve 1571-ben eljárni kisebb disputációkra. Székhelyén is akadt elég gondja, miket igazgasson. Saját földijét és tisztársát, *Somogyi* Mátét, kellett a tanács előtt bevádolnia az erdélyiekhez való hajlásért. Megmaradt diákjait is, eltérő gondolkozásuk miatt reverzálisra kellett kényszerítenie.¹ Közben a fejedelem halála jobb reménységbe ringatta. A Kolozsvárra ment tanulók is visszatértek az iskolai év végével. Tanítójuk *Félegyházi* Tamás újból elvállalta a romladozott debreczeni főiskola vezetését. *Melius* nyugodtabb lélekkel fog ismét irodalmi munkálkodáshoz s elismerést érdemel azért a feltűnő mérsékletért, mellyel *Basilius* támadó munkájára most megfelel.

Újabb művét 1571 második felében Váradon adta ki. Az egész 14 számozatlan 4 réti levélre terjedhetett. Ezekből csak a 2. és 3-dik ív maradt reánk. Hű másolatuk a következő:

... ueből, es Capitulomiabol, mely iras betű szerent így vágon. Interoga enim de diebus prioribus, qui fuerunt ante te, ex eo die quo creauit Elohim hominem super terram. Fel kellene azért zemedet nitnod mert nem patokban iar, meg latnod az irast, es meg rostalnod, hogy ez az ige Elohim

¹ Szűcs, Debreczen tört. II. 552.

nem annit tezen mint az atyai neu, lasd meg consule Haebraicam veritatem, ne tamazkogyal czac Erasmushoz. Veuede eszedben hogy az Moises nem azt monda, hogy az attya teremtötte az eget es földet, hanem azt mögia Elohim auagy Isten teremtette mely neuzet közönseges es iliendö, az attyanac, fiuual es szent lelekuel kinec bizonsagat adom. Gen: I. 2. 11. Psal: 33 ad Haeb: I. 11. 13. Joan: I. &c: hat nem oda tartozic az bizonsag az houa természeti köuöl kezeriti tekeri es sutullya, mert az attya mas es az Elohim, külömbeznec ezec az neuzetec az Sido irasban. Au Elohim adonai El & Scaddai. Söt kerdenem tüled, keresd meg ennekem: az igaz kut föben az ö törüenben, hol mongia az attyat egyedül exclusiue, czac Jehoua Elohimnac vgyan czac azon attyara valo tekintetiben, ha hol ezt meg bizonitod, valamit talam az te teuelgésedre találz. Vtolzor. Vgyan ottan az ö bizonsaganac masodic rezeben erőssen bizoniltta.¹ Deu: 4. Hogy egy legyen az Isten el feletkezuen az propositumtul, mert nem az (v)ala az conclusio bezedenec sommaia, hanem azt kel vala bizonitani, megis hogy az attya, fiunekül teremtette az eget es földet, kire lelki ismeretem szerent mondom, itelő legyen az Isten ű felsege, es az egez Anyaszentegyhaz, hoğ meg eg bütütis arra nem hoztal kiből czac valami rezben, leg küssebbennis az erősithetneiec.

HARMADIC BIZONITASSAROL.

Ebben az harmadic bizonsagnac rendiben, mint szinte fellyöl meg mutatoc, az sido irasnac igaz folyassa szerät kiből az egez ö törvény al: Tulajdösaga szeret sēmit nē mağarazza, mert ig mağarazza hoğ a sz: Patriarchaknac, Abrahamnac, Isaacnac, es Jacobnac, az attya szollot legyen, es az attya tött legyen igžretetet betű szerent, de ez ellen en ezt mondom, hogy az Moisesnec egez első könyueben az attyai neuet meg nem talallya, első rezetül fogua mind az [ötuen capitulomat uegig fel hanyuan nem] specifical Moises, mint te az Jehoua Elohimot mindenkor czac az attyaba szoritod az egez tellyes szent irasnac consensusa ellen, azert ha bizonitani akarz masut kereskegyel, mert Moisezt arra nem vohad, nem kerithed² á ki soha ö neki gondolattyabani nem volt hoğ az egy Jehouasagtul, es Istensegtül à fiut, es az sz: lelket, Seruetusnac es egyeb eretnekek nec modgya szerent el zaggatta volna. Touabba az Christus önnön magais Matth. 22, Nem mongya ezt: En attyamtul el szakat, mas es külemb Isten vágyoc, söt azt monga, en es attyam egy vagyunc, es valami attyam tied enim az, valami enim tied az: Ismet, hiztek-e Istenbē, en bennemis higyetöc. Joan: 8. 14. 15.

NEGYEDIC BIZONITASAROL.

Illyen modon valo okoskodasual akar masodszor bizonitani az attya az egből kialt, azert czac ö az teremtő Isten fiu, es szent lelekneköl. Czuda ieles argumentum kinec sem az szent irasban, sem in arte Dialectica helye ninczen

¹ Lap vége. Jelzet B. Örszó Den:

² Lapvég: Kerit. Örszó: hed á.

mint ilyen módon szollana, az te attyad regen szollot, Azert te fiu leuen nē tucz szollani, Negatur consequentia, ex insufficienti enim causarum enumeratione, non benē procedit argumentum. De baar szollyunc irasbol, hogy az attya az eegből szollot ezzel nem tagatathatik az fiunac, kit az Szent Janos Logos Igenec es Istennec neuez, teremtese, hatalma, Istensege, es őrócke valo mindenhatossaga, Mert az fiu es sz: lelec szoltanac sőt mīdeneket, fianac es lelkenec altala czelekedet¹ az attya. De ha minden bizonsagid meg magyaraz-noioc es mi légen értelme meg ielentenoioe, ez mostani ielen valo időknec irasara mostan minekūnc eleg nem volna es az mi bezedink neuekednenec, nagy könyve. Mostan azert igaz elegnec veltőc lenni, hog az Isten felő kerez-tieneknec, mint egy utmutataskeppen, meg ielentenoioe mit külömbőzzōn ō az igaztul. auagy mi legyen külömbseg az teuelgő Erdeli tudomani közöt, es az igaz kerezlyeni Euangelium es vallas kőzeot.²

ÓTÓDIC BIZONSAGAROL.

Igen munkalkodic, felőtte erőlteti magat es az irast, hogy a szent Janosnac igaz mondassat Joan. 17. az ō tudomanianac meg confirmalasara vigye, de mi lassuc meg, az iras ilyen módon vagyon.

Haec autem est vita aeterna vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum. Eb[bē az irasbā meglasd kereztyē, mert] két-képpen valo vetket czenal, előzőr hogy az mint ot ninczen oda tőue (lenni)³ ki sem Górógben sem deakban igaz textusban ott ninczen. Masodzor, mert az mith Szent Janos be foglala az vrnac lelkenec altala, nagy bölczeseguel.⁴

Az Basilius Istuan emberi vakmerősegből, ki merezle rekezteni, Touabba, mert az fiuolis vagyon ilyen irassunc, Solus Deus, pręter me ante me, & post me. Mint Esa: 43. Ego sum primus & nouissimus. Esaie 48. In: I. Soli deo saluatori sit gloria in secula seculorum ad Tim: vltimo, Innen meg latod kerezlien attyamfia mely igen vizaltatic az igaz iras, ō túlec, kezeritetuen mas magyarazatra, az ō tulaidonsaga kiuól. Innen tamadot eleitől fogua az sok teuelges, iras kiuól valo magyarazat, tudni illic az irigysegből, az fel fualkodasbol es az nyelueknec nē erteseből, az mely több bizonsagoc ezen kőuól kőuetkőznek, igen könnyen az elebbeni feleletekből meg tecznec, es meg feitetnec, mert nem oda tartoznac nem arrol szolnac, az houa magyaraztatnac, de megis szolliunc az ō első értelmeről, á mit kezdőt.

¹ Lap vége. Jelzet: B₂. Őrszó: Az attya.

² Ez lehetett a *Melius* könyvének czíme. Lásd hátrább a C₃. levelen is majdnem ugyanazt.

³ Így áll az eredetiben.

⁴ Lap vége. Őrszó: Az.

MASODIK RONTASSA AZ ELSŐ

Propositionac.

Ha czac az attya egyedül Isten, á fiu nem lezen Isten, de az fiu bizon igaz Isten, hat az attya az fiual egy Jehoua, egy peniglen mind Istésegebē mind teremteseben, mind tisztöletiben, hogy az fiu Isten es Jehouah legyen, regen immar azt neked neg bizonitottuc¹ ielesben az mely huzonóth argumētumot Simādon attam vala, kiualtkeppen azokban, kinek im maidan eztendeie lezen, nem tudom ha vgyan nem akarale vagy nem tudal felelni, ma is varom á feleletet. Az minemű erőtlen Argumentomid teneked voltac, ertem hogy ez előttis sok iambor tudos embereknek vgyan azonakat eleikben veteted, szantalanzor immar azokra meg feleltec enis keuesbezeddel taualy meg feleltem, mostis bizonitom es erősitem. Joan. 1. 25. Item 14. Ppil. 2. Esa. 45. Rom: 14 : 15. 2 ad Cor: 5. Esa: 43. Pro: 8. Apoc: 1. 17. 18. 19. Timete Deum & honorate, eius iudicii dies instat. Zach: 1. 2. 3. ad Rom: 9. Thronustuns &c: Psal. 102. ad Hebre: 1. Psal: 25:

HARMADIC ROMLASA AZ ELSŐ

Propositionac:

Ha az egy Isten czac az attya, az fiu es szent lelec, nē lezen imadando Isten, mert czac az teremttőt kel Imadni es teremttőt allatban nem kel bizni, az mint az iras tartya. De az fiu es szlelec imadandoc, Azerth az attya fiu es szent lelec mondatnac egy Jehouanac meg bizonitom penig. Esa: 11, Psal. 96. Hebr. 1: Joan: 2. Psal: 72. Acto: 7. Tess. 2. Ipse dominus noster, & deus & pater noster, qui dilexit nos, & dedit cōsolationem eternam.²

NEGYEDIC ROMLASSA AZ EL-

ső Propositionac.

Az Istē lelki veghetetlen, és változhatatlan allat, kegyelmes, irgalmas, io, bölcz, es igaz, földnec mennec teremttőie, egy allatban személyeben harom. ez az igaz magyarazat nem czac egyedül az atyara tartozic es illic, azert nem csak az attya, az egy Isten, hanem az attya, fiu, es szent lelec, mondatic egy Jehouanac, mert ha czac az Attya volna Jehouah, az fiu nem volna io, nem volna bölcz, és nem igaz hogy peniglen az descriptio igaz legyen, meg bizonittya rendel minden czikelit. Joan. 1. 4. ad Hebreos I. Coloss. I. hogy egy legyen allattyaban, az az hogy Jehoua az ki volt vagyon lezen őrócke, senkitől nem volt, sőt valosagot letelt, eletet, allatot, mozgast, mindennek Isten ad Exod: 3. 20. 24. Deu: 4. 6. Gene 18. Acto: 3. ad Gal: 3. Eccl. I. 34. Zach: 14. Matt: 4. 19. I. Cor: 8. 12. Esa: 44. 1. ad

¹ Lapvég: *bizon* | Jelzet: *B_a*. Örjel: *itottuc*.

² Lapvég. Örészó: *Nege*.

Tim: 3. Megis nyíltabban, ennec az igaz magyarázatnac, minden czikelit, irasokual meg erősíteni akaram, hogy meg tessce az mi vallasunknac Jesus Christus tudomanianak igaz volta, mert főkeppen vgyan ebben fűgh, imar meg teczie mely igen atkozotbolond ember legyen az az ki ket igenetlen Istent czenal.

Az három tanu¹ bizonsag tevő, hogy egy allatban, természetben, es hatalomban, absolute ismertessenec, mert nincz mas hatalma, allattya, természetzi, akarattya, iozaga, tanacza, birodalma, zaua, szerelme, kedue es igas-saga kit meg bizonitűc. Joan: I. 3. 5. 6. 7. 8. 10. 14. 15. 16. Item I. Joan: 5. Philipp: 2: Mindenűth az iras, azon egyet tulaidoit az Istēnec, az atianac, fiunac es sz: lelekne, mind valasztast, teremtest, űdvőzitest, fel tamaztast, egyetembe tulaidonittya, vt I ad Cor: 3. 6. Acto. 2. 28. Esaiq: 45. 6. 61. 69. az attya es az fiu, lelkenec mondatic az szent lelec, az attyais adgya Christusis adgya. Rom: 5. 8. Ioan: 4. 7. 14. Esa: II. 48. Lasd meg kezenseges-keppen, az ő tőruent az Moisesnec irasat. Gen: 1. 2. II. 16. 18. 19. Lasd meg ezeket kerlec, ex ipso fonte haebreo. Esa: 9. 11. 35. 43. 44. 49. 61. Ier: 23. Matth: 2. 28. Mind ezekből azért az irassokból, ha ki az napnac vilagossagara meg vakulni nem akar, nyílván meg teczie, hogy nem az attya legyen czac az egy Isten hanem az attya, fiu, es szent lelek.

ÓTÓDIC ERŐSSEG MASODIC

Bezedenec rontasara.

Valaki Jehoua őróktűl fogva valo Isten, es minden czelekedetit attyanac czelekedhetto es czelekedheti² bizoniara nem kent sem idő szerent valo Isten az, hanem inkab az attyauaal, egy Jehouasaga vagyon. De az Istennek fia mondatic Jehouanac, egyenlő teremőnec az attyauaal. Azert mikeppen első reze az te könyuednec azonkeppen masodik is meg nem alhat kibén az Jesus Christust kent es idő szerent valo Istennek mondad. Meg bizonitam penig hogy Jehoua Joan: 8. antequam &ce. Psal: 102. Haeb: I. Psal: 72. Gen: 18. 19. Jer: 5. 23. Psal: 110. Hogy mindenhato legyen. Joan: 5. Azt mongya az Ckristust, semmit tű ennalam nekűl nem czelekedhetec. Apo: 15. 16. Variatoc meg &c: Apoc: 17: Mondatic Uraknac vranac Kiralyoknac kiralyanac, hogy az attyauaal egyenlő czelekedetű legyen. Joan: 15. 6. 7. 9. Mikeppen attyam eleitűl fogua czelekedic, enis eleitűl fogua czelekedem, mikeppen attyam halotakat tamazt es eleuenit, azonkeppen az fiuis az kit akar meg eleuenit. Joan: 10. 14. Az Phariseusoknakis azth mongya, ha en mind azokat meg nem czelekedhetűm mint attyam czelekedic, bator ne higyetek ennekem. Lasd meg azért is lelki ismerettel, czendez szíuel, hogy az igazsagual ellenkőzic az te könyuednec masodic reze: Holot azt vallood hogy az Christus Isten, de nem őrócke valo nem mindenhato, es³ nem

¹ Lapvég. Őrsző: *bizo*.

² Lapvég: *czele-*. Őrsző: *kedheti*.

³ Lapvég. Jelzet: *C*. Őrsző: *nem te-*.

teremtő, ez az kit az Terentius mond, nunc ait nunc negat, de demanstrald meg ennekem kerlek, hol lehet az Isten az ki nem öröcke valo, nem mindenható, nem teremtőie az lathato vilagnac. mert nyluan mongya Jer: 10. hog el vezzenec azoc az Istenec, az kic az földet es mennyet nem teremtöttec.

HATODIC BIZONSAG AZ BA-

silius Istuan könyuenec masodic reze ellē hol á Christust kent es idő szerent valo Istennek monda.

Ha az attya az ő egyetlen egy születte egy fia kiuól, sem attya sem Isten, sem mindēhato, sem öröcke valo, sem teremtő nem lehet, nem lezen immar az Istēnec fia kent es űdő szerent valo Istē. De az attya sem mikeppen nem lehet sem attya, sem öröcke valo, sē mindenható sem teremtő az ő fia nekül. Azert bizoniara kőuetkőzic igaz irasnac folyassa szerent, hogy az Christus egetlē egy szűlőt az attyatul egy Jehoua legēn az attyaual meg bizonitō előzer vgyan azokual, kikuel Christus őnnen maga bizonit, az Sidoc ellen hogy egyenlő Isten Jehoua Jah attyahoz Joan. 5. Philippen: 2. Sőt azt mongya, en előttem elsőb nalamnal az attya nem volt en kiuólem, en nalamnekül soha az attya Isten sē lehet. Esa: 45. Mely¹ irast Szent Paal Chrsitusra magyaraz ad Rom: 14. 15. 2. Cor. 5. Phil: 2 Esaię 45. Sőt igy szol az Christus, mondom hogy az attya nalamnekől soha sem Jehouah sem Isten nem volth hanem en velem egygūt, en ő elűtte ő nala voltam teremtes előth, öröktől fogua fogadot birth ez szőlth engemet. Prouerbiorum 8. Sapien. 9. Joannis 1. Psalmo: 102. Ad Heb: 1. Semmit sem vegezet sem nem rendelth az teremtes előth en nalamnekől. Gene: 1. 2. II. Eph: 1 & 3: Ad Romanos. 16. ad Colo. 1. 2. ad Heb: 1: Pro: 8. Esaię 45. Ha ki peniglen erre töb irast keuan, oluassa meg Joan: 1. 5. 6. 8. 10. 20. Apoc. 1. 19. ad Colos: 1. 2: ad Haebreos: 1.

HETEDIC VGYAN AZON EL

len, hogy az fiu nem kent es idő szerent valo Isten.

Valakire egyenlőkeppen mint az attyara tartozic az teremtes, nem lehet bizonyara annak kezdeti mert ha kezdeti volna nem volna teremtő. De az fiunac tulajdonittatic az teremtes, hat teremtő öröcke valo Isten, nem idő szerent valo kent Isten, az mint penig mondec meg bizonitom, hogy az teremtes ötet illeti Apocalypsis 14. Esai: 45. Gen: 1. 2. Joan: 14. ad Col. 1. Psalmo. 30. ad Haeb: 11. 13. Apocalyp: 14.² Fellyetec az Istent es tisztöllyetec, mert el iőt az ő iteletinec oraia, imagyatoc ötet ki az eget es az földet teremttöte a tengert es az vizeket. Psal. 102. Jam pridem &c: Mert te kezdetben az földet fundaltad, es az egec te kezednec czinalmani, meg magyarazza szent Pal ad Haeb. 1. Christusra.

¹ Lapvég. Őrszó: *írást*.

² Lapvég. Jelzet: C₂ Őrszó: *Fellietec*.

NYOLCZADIK ROMLASSA V- gyan ezen ellen.

Ha az Jesus Christus az mint Basilius Istuan mögya kent es idő szerent valo Isten, semmikeppen nē lehet igaz Isten, hat az ő bezedé meg hamissitatic, mert nyľuan szol szent Janos őső leuelenec őtődíc rezeben, az ő fiaban Jesus Christushan, ez az igaz Istē es az őrec élet.

KILENCZEDIK ERŐSSEG KI- vel masodic bezedé rontatic.

Meg kenettetőt valtozo, es idő szerent valo Istēnek soha az attya az ő tiztesseget, diczósseget, felsseges meltosagat, nem atta sem adhatta, De minden diczóssege tiztessege es meltossaga attyanac fia, hat innen nyľuan ki tezcic, hogy nem kenettetőt. valtozo, es időszerynt valo Isten, mert attyanac diczóssege¹ így őue nem lehetne meg bizonitom Esai: 42. 48. Joan: 14. omnia mea tua sunt. Joan: 18. &c:

TIZEDIC ERŐSSEG.

Ha az Christus idő szerint valo Isten volna, az mint ő vallyá, semmikeppen, kardiognostis az az, szűuek es veseknec által lato Istene nem lehetne, az regi szent attyagnac iduőzitő Istene nem lehetne volna. Acto. 20. sicut nos. &c. Attyanac tőndőklő fenie, bölcsessege, formaia, es az Israelnepenec az verős tengeren által hozioia, es vezérőie, nem lehetne. Mondom nem lehetne attyanac bölcsessege, hatalma, Zaua es igeie, de az Istennek fiarol mind azoc igazan magyaráztatnac: Azert bizonyara nem akor kezdetőt Istensege, mikor meg kenettőt, auagy mikor szent lelektől fogontatot, auagy mikor Bethlemben az szűzőll születet de meg az előt őrőc időknec előtte, az ő attyauaľ egyenlő Jehova volt, meg bizonitom penig mind ezeket. Acto. 10. 1 Cor. 14. Lu: 13 Joan. 1. 8. 9. Sap: 7 & 8. ad Col. 1. Haeb: 1. Zach: 2. 3. Joan: 1. Psal: 2. 45. 61. 102. Esa: 43. 44. 47. &c: Exo: 13. 14. 15. 20. Mikoron mind ezeckel az irasokual, es az egez tellyes szent irassal az te könyued nem eggyez, egy belő azert benne az igazsal meg nem alhat, Masodic² beszedednec rontassarol legyen eleg. Ez vťan tőbbeckel ennelis, az mint masodic irasunkat iol kezdetűc, Deak nyeluen meg mutogattyuc, Isten segítsegeből, az tű tudomantoknac es teuelgesteknec igassagtul kűľűmbseget, de imar vťolso beszecedre erőc.

TIZENNEGYEDIK ERŐSSEG AZ ellenkező partnac könyuenec harmadic reszenec romlassara.

Harmadzor ha iol iutt ezemben, ilyen vallast től az szent lelekről: hogy az szent lelec nem igaz Isten, nem egy Isten az attyauaľ es fiuaľ, nem

¹ Lapvég: *di- Őrszó: czősse-*

² Lapvég: *Maso. Jelzet C₃ Őrszó: dic be-*

Jehouah sem Jah, nem őrócke valo nem mindenhato, es benne nem kel biznia: Innem vagyon hogy az hitnec aganac, es az igaz Apostoli credonac vtolso cikkeletis Isten ellen, Szent lelec ellen, emberi vakmerőségből, fel merted bontani, es szaggatni, hogy az mint az igaz Sido es gürög nyeluen vagyó, az mint az Apostoloktul irattatott, Hizec szent lelekben ezt meg fordítottad, es az te vyonnan talalt teuelgesedből, hizec szent lelket, vgy változtattad, kit nem czudaloc mert vgyanis az vallasod, hogy a szent LELEC cziac ereie es aiandeka legyen az Istennec.¹

UTOLSO BEZEDE ELLEN MI-

erth hogy az űdő sem engedi, sok fele szorgalmato-
ssagimis meg tiltnac, czac keues bez-
zedel felelők.

Az kiről az derec szent iras, czekeket egy szoual kialtya, Seregeknec Jehouaia, Isten vr, Israelnec Aegyptusbol kiszabaditoia, attyatul es fiutul szarmazo, attyanac es fiunac lelke, vy szűnek es leleknec adoia igazgato vt mutato, az attyauual es fiuual teremto, meg szentelő meg elevenito, fel tamazto, sziveknec vesseknece által latoia, magara eskűő, imadando, valakikhez ezec illenec nem lehet semmikeppen hogy puzta aiandek legyen hanem, sőt inkább hogy egy őrócke valo Seregeknec ISTENE legyen attyauual es az fiuual, de megh bizonitom hogy mindezec oluastatnac es talaltatnac az szent lelekről hogy Seregeknec ura Istene &c.

Hath nem igaz Basilius Istuannak tudomanya hogy czac puztan aiandec, mert az iras kölömbsegeth tezen, sóth azerth mikor aiandekoknac mongya es Jehouanac. Vrnac es Istennec. Seoth egy hatalmu, egyenlő Istensegő, ereie, bölcsessege, es minden hatalmassaga, vagyon az Attyauual kith maid megh bizonitoc, iras kiuöl azerth leki² ismeretinec ellene nem igazat szol, valaki azt mongya hogy az szent lelők nem Isten, mert az iras az sz: lelket megvalaztya az aiandektul Esa: 11. 61. 63. Ruach Jehoua Joan: 14. az szent lelec az enimből vezen es aad nektec, es el vezitec az reatoc iűnő szent lelőknece aiandekat: Ibid: az idegenekreis ki ontatic az Istennec kegyelme. Rom: 5. 8. az Isten lelke kialthat, tanit, hordoz es segit Az szent lelec azon egy lsten, egy vr, ki minden iott mindenekben czelekedic Eph. 5. ad Gal. 5. 6. 1. ad, Cor. 10. az szent lelec gyűmölcziz ezec, es aiandek, hit, szeretet, adatot mindennec külömb külömb aiandek de vgyan azon sz: lelec, azon vr, azon Isten, hogy peniglen szent lelec hozta legyen ki az Israel nepet meg vagyon iruan. Exo. 13. 14. 15. Psal. 62. 74. 105. 107. Mert az mint meg bizonitok az Jehoua neuvezeti es Istensege egenlő az szent lelecnece. Ha literat keuanz meg talalod Esa: 63: 1 ad Cor. 12. Hogy meeg az Angyalokis imattac az szent lelket. Esa: 6. kit az nagy szent Pal őmaga magyaraz Acto: 28. az szent lelekről hoğ az Prophetac által szollot legő meg vagő iruan Es: 40.

¹ Lapvég. Őrszó: VTOLSO.

² Lapvég. Őrszó: ismerteti-

43. 44. Jere: 39 Num: 23: hog' a sz: lelök teremto' taplal, eltet, vya szül, vilagosit, minden ionac oka, Jehoua es Isten, ezec az irasok erőssitic: Esaię 40. 41. 43. 44. 45.

*

A fennebbieken legjobb tehetségünk szerint betűhíven és hibátlanul közöltük *Melius*nak korunkra fennmaradt s szerencsésen felfedezett utolsó munkáját.

Melius ez utolsó művéből az is kitűnik, hogy ő még ezután is fáradhatatlanul folytatni akarta irodalmi munkásságát. Még egyszer tudósabb módon, latin műben, akart megfelelni ellenfeleinek. A C₃. levelen ugyanis ezt ígéri:

»Ezután többekkel ennél is, az mint második írásunkat jól kezdtük, Deák nyelven megmutogatjuk, Isten segítségéből, az tü tudomántoknak és tévelygésteknek igazságtul külömbségét«.

Megírta e művet? Volt elég ideje még rá, de a kiadásra már aligha. 1572. decz. 15-én mult ki *Kálvin* két más apostolának, *Szegedi Kis* István és *Knox* Jánosnak halála évében. Hátrahagyott iratai asszonyi kézre kerültek, elpusztultak. Ugyan mi úton-módon juthatott *Herbariuma* a debreczeni sajtó helyett *Heltai* özvegyének kezéhez is, ki 1578-ban saját költségén ezt kinyomtatta?

Szabó Károly nem fogadja el *Sándor* István hitelére¹ e könyv első debreczeni kiadását. (1562. 4 r.) De semmi ok, semmi módunk sincs arra, hogy *Melius* kéziratát ily későn *Heltai* özvegyéhez juttassuk. Legegyszerűbb megoldás az, hogy *Melius* nem hevertette kész művét s már 1562-ben kinyomtatta. Így jutott a *Heltainé* műhelyébe, s a szerző holta után az értékes művet minden tartózkodás nélkül utánnymatták. *Szabó* Károly tiltakozása, hogy ő egy példányt sem látott az első kiadásból, számba nem jöhet. Hisz' látta ő *Melius* imént tárgyalt utolsó művét is, mégsem vette fel a RMKtárba. Sőt ugyanő ráakadt még a *Herbarium* 2-dik kiadására is, a nélkül, hogy észrevette volna. *Beythe* András *Fives Könüénél* így hivatkozik dr. *Földy* jegyzetére, mit *Wesprémi* »Biographia Medicorum« című munkájában találtak:

»Zrini Györgynek a nyomtató Műhelyében jött ki a *Bejthe Herbarium* másodsor, Nedeliczen Muraközben Drávánál ugyanezen Zrini Györgynek ajánlva«.

¹ Magyar Könyvesháza. 2. l.

Szabó Károly itt azt vitatja, hogy Nedeliczen 1595 után, a *Beythe* könyvének 1-ső kiadása után nem volt sajtó s így nem lehet ez a 2-dik kiadás. Nem jár el helyesen, mert e kérdésben nem ott s nem az a hiba: *Beythének* »Fives Könyve« volt és nem »Herbariuma.« Dr. *Földy* valóban, mint jegyzetéből is kitetszik, láthatta a *Herbarium* 2-ik kiadását a nedeliczi sajtón kinyomtatva s *Zrini* Györgynek, a sajtó tulajdonosának, ajánlva. (Épen így ajánlták a Werbőczy decretuma horvát fordítását neki 1574-ben.) A Dráva melletti főúr és sajtója a szintén dunántúli *Beythét* juttatta eszébe s ez zavarta össze följegyzését. *Szabó* Károly kritikus kedvében sok helyen csak arra gondolt: el kell dobni minden elhányhatót elődei gyűjtéséből. Mi ennél feljebbvalónak tartjuk: megtartani mindent, a mit joggal felmutathatunk művelődéstörténetünk nem gazdag emlékeiből.

Melius Herbariumának a fennebbi kimutatások szerint három kiadása volt. Az 1-ső 1562-ben Debreczenben; 2-dik 1573/4-ben Nedeliczén; 3-ik 1578-ban Kolozsvárt. A két első kiadásból egy példány sem maradt korunkra. Az első kiadást maga *Melius* részben elosztogatta s a *Balassi*-féle városfelgyűjtás elpusztíthatta a maradékot. *Hofhalter* Rudolf sajtójának pedig nedeliczi »Arianus« kiadványait majd mind tüzre hányták, ő maga pedig fogságba került.¹

És most röviden felsoroljuk azokat a fontosabb adatokat, melyeket e tanulmányban fölmutattunk *Melius* homályba borult irodalmi működésének megvilágítására.

1559-ből felmutattuk *Dávid* Ferencz munkáját az úrvacsoráról, melyet *Melius* beléegyezésével *Heltai* adott ki.

1562-ben már kiadta *Melius* a *Herbariumot* s egy ismeretlen latin művét is, *Zoványi* szerint prédikációkat. A *Herbarium* utóbb Nedeliczen is megjelent 1573- vagy 74-ben. Csak ezek után Kolozsvárt 1578-ban.

1563 táján »A Sidók áldozati« és »Az halál könyve« című munkái jelentek meg *Melius*nak. Ezeknek emlékét csak más rokonművei tartották fenn.

¹ Lásd erre nézve *Jankovich* M. tanulmányát *Tudományos Gyűjtemény*. 1833. IV. 53—56. I. V. ö. *Szabó*, *RMKtár*. II. 34.

1565 táján »A Szent Háromságról« írt magyar könyvét adta ki, másodszer ugyanazt 1567-ben is.

1568-beli műve »Propositiones Petri Melii« a RMKtárban hibásan van leírva.

1567—71 közt sok hiányos és téves adatot közöl a RMKtár I—II. kötete a debreczeni, váradi, gyulafehérvári és kolozsvári sajtókról. *Melius* és *Sztúrai* előbbi polemikus művei is hiányoznak ugyanonnan.

1569—71 közt *Basilius*nak, *Sommer*nek és *Tót* Miklósnak oly művei is jelentek meg Kolozsvárt, melyek merőben hiányoznak a RMKtárból.

1570-ben *Melius* »Az egész szent írásból való igaz tudomán«-jának »Második könyve« is megjelent Debreczenben, társával együtt 66 levelen 4-r.

Ugyanez évből maradt fenn *Melius* »Igaz Szent Írásból ki szedett énekének« nemcsak első, hanem 2-dik kiadása is.

Felmutattuk a csengeri és miskolci zsinat meghívóját is (»Summa Confessionis« . . .), mely *Melius* kiadásában elveszett s a RMKtárból is hiányzik.

Megvilágosítottuk a csengeri zsinat határozatainak csonka, törvényszegő kiadását s e kiadás okát, az utána kibocsátott »Principia Quaedam« cz. művel együtt, melyet *Melius Csáki* Mihály kancellárnak ajánlott. Mindezekről semmi sincs a RMKtárban.

Kimutattuk, hogy 1571-ben Váradon adta ki *Melius Basilius* ellen írt utolsó eddig ismert munkáját. Címe ez lehetett: »Mi legyen külömbség az tevelgő Erdeli tudomani között, és az igaz kereztényi Evangelium és vallás közeot«. Ez utolsó fennmaradt művéből, a mennyit megmenthettünk, odafenn híven közöltük.

Ez utolsó fennmaradt művében igéri *Melius* egy latin könyvének megírását is. Valószínű, hogy nem adhatta ki. Nem adta ki Ezsaiás profetiáját sem, sem a krónikák könyvét, sem a Genfbe és Krakkóba csak kéziratban küldött hat latin könyvet. Mese az, a mit ezek kiadásáról írnak némely tudósaink.

Csanádinak János Zsigmondot sirató elegiája sem jelenhetett meg 1571-ben Debreczenben, sem a *Husár* Gál énekes könyve 1560-ban ugyanott, mert ez években nem volt sajtó Debreczenben.

Mindezen szükséges pótlás és helyreigazítás főképp csak egy írónak rövid tíz évi működésére vonatkoznak. Látnivaló már ezekből is, mily sok igazítani és igazolni való van még a 30 éves munkával és elismerést érdemlő, bámulatos gonddal, szorgalommal alkotott Régi Magyar Könyvtárban is. Emberi mű nem lehet tökéletes, és hivságos vagy hamis beszéd az, a mit nem egyszer csodálkozva hallottam ref. ifjaktól a letűnt században: Mindenki tévedhet, csak *Szabó* Károly nem!

SCHESAEUS-KÉZIRAT A NEMZETI MUZEUMBAN.

SZEKFI GYULÁTÓL.

A mohácsi vész megsemmisítette a Mátyás korában kifejlődött és a Jagellók alatt tovább élt irodalmi reneszánszt Magyarországon. Hungaria funestissima clade servitutum subire coacta est. Imminuit nox, quae lumina litterarum obruerat, mint a magyar humanizmus egyik kutatója írja.¹ A magyar királyi udvar mint irodalmi középpont megszűnt, a humanisták szétszóródtak, 1526 után alig találunk írókat, ki meg tudna élni egyedül a humanista irodalom ápolásából. A humanista hagyományok azonban nem haltak ki, tovább művelik azt főként az egyházi férfiak, katolikusok úgy mint protestánsok, *Oláh* Miklóstól és *Verancsics* Antaltól egész *Lebel* Jánosig, a szerény tehetségű tolmácsi lelkészig. Az 1526 után működő humanisták jellemző vonása a független irodalmi törekvésekben nyilvánuló önállóság: magukra hagyatva, távol a panegirikusokat kedvelő és kíváncsi királyi udvaroktól szabadon fejlődnek, nem a fejedelmek dicsőítésére használják tehetségüket, — nagy koncepcziókat készítenek és a mostoha viszonyok közt többet és nagyobbakat alkotnak, mint Mátyás és II. Ulászló jól fizetett udvari költői. Egyik legnagyobb közöttük, ki az *Aeneis* után 12 énekes költemény írására vállalkozott, a medgyesi származású lutheránus pap, *Schesaeus* Keresztély volt.

Még életében megjelent nyomtatásban az a munkája, mely neki a magyar humanizmus történetében előkelő helyet szerzett, a »*Ruinae Pannonicae*.«² Teljes címe a következő: »*Rvinae Pannonicae Libri Qvatuor: continentes statum reipubl. et religionis*

¹ *Hegedűs* István az *Analecta nova Praefatiójában*.

² Megjelent 1571-ben Wittenbergben, l. R. M. K. III. 613. szám, jelenleg azonban Budapesten csak az Egyetemi könyvtárban van meg.

in Vngaria, Transylvania vicinisque regionibus imperante Joanne Secundo Electo Rege Vngariae. Addita est historia de bello Pannonico Solymanni Imperatoris Turcorum ultimo, Julae et Zigethi expugnationem continens.« A címnek megfelelően a könyv először a Ruinae Pannonicae négy énekét tartalmazza hexameterekben, de János Zsigmondnak nem teljes uralkodását foglalják magukban, hanem csak az 1541—1551 évek történetét Martinuzzi haláláig, valamint Egervár viadalát és Temesvár elesését. A második rész (Addita est) három énekben az 1566. év történetét mondja el. Az egész munka tehát összesen 7 éneket tesz ki, s ez a hét ének megjelenésétől kezdve mindvégig állandó méltánylásban részesült az irodalomtörténet részéről.¹ Úgy a 4 énekes, mint a 3 énekes munka magukban befejezett egészek és semmi egykorú nyomát nem találjuk annak, hogy *Schesaesus* folytatta volna munkáját.

Legközelebbi adatunk a Ruinae Pannonicae-ról majdnem száz évvel későbbi. A szintén medgyesi születésű *Hermann* Dávid 1660-ban fejezte be »Transylvanicarum Rerum Annales Ecclesiastici« című kéziratát, mely jelenleg a Nemzeti Múzeum kézirat-tárában van.² Ehhez *Hermann* az 1558. év történeténél következő széljegyzetet fűzte: »Christianus Schaeseus (így) Mediensis, eo tempore Diaconus Claudiop. poeta eximius, carmine congratulatur Francisco Davidis de hactenus bene meritis circa Religionem et auctis honoribus. Anno 1558. Hic literatissimus Schaeseus, vir eximius, strenuo viro Stephano Schaeseo primo Mediensis Civitatis Judice Sedis satus, felicissimus Poeta, laureamque Witeb. adeptus fuit. Scripsit inter varia Epigrammata, et Pannonicarum Ruinarum libros duodecim: e quibus sex Witeb. missos, ibidem typis publicavit non sine laude; reliquos sex occasione publica legationis in Poloniam per Magnificum Kendium Stephano Regi obtulit Anno 84, Anno sequente 1585 fatis concessit. Vir apud posteros non tacendus.³

¹ A 4 éneket *Eder* 1797-ben újra kiadta. Legrészletesebben elemezte *Schesaesus* költői egyéniségét a kiadott művek alapján *Albert* Mihály a segesvári gymnasium 1872/3. évi értesítőjében: »Die Ruinae Pannonicae des Christian Schesäus.«

² 1175. Quart. Lat. kézirat, *Eder* gyűjteményével jutott ide, *Edertől* nyert címe: »Adversariorum Idiographorum Codex conscriptus Anno a partu Virginis 1660.«

³ 1175. Quart. Lat. 135. lap.

Ezek szerint *Hermann* a Wittenbergben nyomtatott két költeményt egynek vette, de tévedésből a két költemény énekei számát hét helyett hatnak mondja.¹ Honnan szerezte azt az adatát, hogy a 12 énekes költemény második részét a lengyel királynak küldte el *Schesaeus*, nem tudjuk; csak annyi bizonyos, hogy *Hermann* nem látta a *Ruinae Pannonicae* kiadatlan részeit.²

Különös véletlen, hogy mikor *Hermann* Lengyelországba utasítja a *Ruinae Pannonicae* kéziratát keresőket, Hermannak földije, *Miles* Mátyás szebeni szenátor, ugyanezen időben másolja le az oly távollevőnek vélt kéziratot. *Miles* a *Siebenbürgischer Würangel* szerzője, a XVI. század történetének megírásához többféle krónikát használt, melyeket egymásután vaskos foliókötetbe másolt le.³ E kötetben a Sieb. Würangel kézírata után névtelen latin krónika következik, mely Kr. u. 366—1610 évek történetét foglalja magában, ezután külön ívet kezdve »Cohaerentia cum Superioribus« címmel a 94a—138a foliólapokon öt énekes, latin hexameterekben írt munka található, melyet — épúgy, mint az egész kötetet — *Miels* sajátkezűleg írt le. A »Cohaerentia cum Superioribus« után három soros tartalom után hosszú ének jön; ezt újabb ének követi, melynek felírása: »Liber Ruinae Pannonicae«; a következő éneké »Ruinae Pannonicae Liber Septimus«, azután »Ruinae Pannonicae Liber Octavus«; az utolsó ének címe: »Ruinae Pannonicae Liber Duodecimus.« *Miles* sehol sem említi a szerző nevét, összehasonlítva azonban a wittenbergi kiadással, első pillantásra világos, hogy *Hermann* jól értesült, mikor 12 énekes költeményről beszélt: a wittenbergi első négy ének folytatása a *Miles*-kézirat első négy éneke, ezekhez csatlakozik a

¹ Helyesen igazította ki *Seivert*: Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrten 360. l.

² *Hermann* főként az egyháztörténetre fontos kéziratokat gyűjtötte, többi közt lemásolta *Schesaeus*nak 1580-ban tartott híres beszédét, melyben az erdélyi reformatio történetét vázolta, l. kritikai kiadását: Urkundenbuch der evangelischen Landeskirche A. B. in Siebenbürgen. Zweiter Theil. 230. l. Az említett beszédnek 1787-ben *Budai* Ferencztől készített másolata a Nemzeti Múzeum kéziratárában 3164. Fol. Lat. Másik XVIII. sz. kézírata u. itt 1247. Quart. Lat.

³ Kézírata (Adversaria Idiographa Historico Statistica Matthiae Militis Senatoris Cibiniensis Mort. 1686) *Eder* gyűjteményéből a Nemzeti Múzeumba jutott, jelenleg 1137. Fol. Lat. alatt.

wittenbergi három ének, s végül tizenkettediknek a *Miles*-féle utolsó ének. A wittenbergi kiadás és a kézirat együtt adják *Schesaeus* nagy költeményét.¹

Miles elhagyván a költemény czímét és a szerzőnek nevét, egy szóval sem utal arra, hogyan jutott a kézirathoz, s vajjon *Schesaeus* kézírata vagy annak másolata volt-e előtte. Csak egyetlen jegyzetet találunk tőle a költemény végén, a 138a lapon : »Ao 1667 die 21 Xbris Transumpta in Germanismum.« 1667-ben készen volt tehát a másolattal s az év végére (december 21) már le is fordította a költeményt német nyelvre. Erről a fordításról később fogunk szólni.

Miles szűkszavúsága daczára elég érdekes dolgokat tudunk meg magának a kéziratnak figyelmesebb vizsgálatából, a melyek különös világításba helyezik *Miles* másolási módját. A *Ruinae Pannonicae* VI. énekében (a *Miles*-féle II. énekben) külön czímmel ellátott rész az 1558. *Kendy-Bebek*-féle összeesküvés leírása : »Historia Illustrum Trium Virorum Francisci et Antonii Kendiorum, et Francisci Bebeky tragicam mortem continens. Anno 1558.« Ezen rész kezdetén következő sorok vannak :

»Ast ea dum meditor populares ferre sub auras
Qvos subeam invidiae morsus, qvantumqve pericli
Olfacio, qvis enim minus aeqva impune potentum
Facta insectare dictis mordacibus ausit?
Qvorum progenies numerosaqve turba nepotum
Vivit adhuc, Regniqve statu cum Principe Apafi
Jure instauratos retinet cum rebus honores.
Spes tamen est veniae, qvod non liuore, nec ira
Affectu aut alio qvovis agitatus iniqvo
Ullius insignem cupiam traducere famam .
Sed verum dicam, vel qvae sunt proxima vero
Vel qvae confictis vesana calumnia verbis
Annorum serie deducta ad tempora nostra
Persvasit vulgo spargens rumore sinistro
Candida de nigris et de candentibus atra
Nil proavum virtus generosa Nepotibus addit
Laudis et ornatus, pulchrae si nomina famae
Obscurent vitys, illis si sponte dederunt

¹ *Schesaeus* munkájának ismerte fel már *Eder* a kézirathoz írt tartalomjegyzékben, — *Eder* után beszél a kéziratról *Trausch* : Schriftstellerlexikon III. 172—3. l.

Majorum nec obest maculis aspersa nefandis
 Vita pia soboli, recte cui vivere cordi est.
 Qvisqve suo merito bonus aut infamis habetur.
 Me vulgasse necem satis est, expromere causas
 Facti, alys linqvo veras, fucioqve carentes.«¹

S itt kezdi az összeesküvés leírását. Úgy látszik tehát, hogy a szerző *Apafi* fejedelemsége idején élt és a *Kendy*-családnak akkor élő utódai² iránt való tiszteletből sokaig habozott, elmondja-e őseiknek összeesküvését, nem fognak-e az utódok neheztelni. Végre megoldja a nehéz kérdést; kijelenti, hogy az ősök hibáiért nem felelősek az utódok, hogy nincs szándéka kortársait sérteni, s ezek után nyugodt lelkiismerettel kezd az énekhez.

A 131a lapon János Zsigmond 1565. évi hadjáratának leírásánál következőket találjuk:

»Est locus Arannasch Megyesch dixere minores
 Ultra Szakmarum, Bathoris possessio qvondam
 Christophori, clarum Somlyo cui praebuit ortum
 Ex muliere, *Kemeny Jani nunc Principis* aptum
 Oppidulum Gazis locuples, hominumqve frequentem
 Ob coetum multas celebratum laude per oras.«

Ezek szerint a szerző *Kemény* János rövid fejedelemsége alatt írta volna sorait. Lehetne úgy felfogni, hogy *Kemény* fejedelemsége alatt kezdte és *Apafi* idején fejezte be, csak az okoz nehézséget, hogy a szövegben előbb *Apafi* fejedelemségére történik hivatkozás, csak ezután, tehát a chronologiai sorrend megfordításával, *Kemény* János korára. Növeli a zavart a következő részlet, mely a 95b lapon az 1553 év történeténél Kolozsmonostor említése után található:

Hanc post Franciscus Forgiatus Abbatis arcem
 Imperio tenuit nutu clemente Johannis
 Vngariae electi Regis, qvem munere tanto
 Ob decus eximium coluit virtutis, et amplas
 Ingeny dotes, rerum qvo praestat et usum.
 Oenotrias adyt, propius lustravit et urbes
 Vt varias hominum mores, tractusque locorum

¹ 109a—109b a *Miles*-kéziratban.

² L. Nagy Ivánnál a *Kendy*-családra *Kőváry* László adatát.

Disceret, et Musis excultum pectus haberet.
 Nec spe frustratus, tantum profecit ut omnes
 Cognatae superet gentis varia arte coenos (így)
 Hunc Divum auspice, ad summos vectus honores
 Committit tacitis Regni secreta libellis
 Doctiloqvo responsa ferens poscentibus ore
 Principis ex jussu: *post hunc in honore secundus*
Dy faciant multus longo ordine sitqve peritus.

Forgách Ferencz, *Báthory* István kancellárjának elogiumát adja itt a szerző, oly lelkesen, a hogy csak közelről érdekelt kortárs írhat. A két utolsó sor pedig világosan bizonyítja, hogy a szerző *Forgách* kancellársága idején, tehát 1571—1577 közt¹ írta munkájának elejét. *Forgách*csal egykorú szerzőre utal az a részlet is, hol a *Kendy-Bebek* összeesküvés leírásánál elmondja, hogyan tér vissza éjjel *Balassa* Menyhért Gyulafejérvárra:

Per tenuem portam, via qva vicinior aedes
 Ducit ad auratas sublimia et atria Regis,
 Ex campo, ridet varys ubi floribus hortus,
Francisci nuper Forgacsi consitus arte.²

Ezen részletekből a szerző személyére teljesen ellenmondó adatokat nyerünk. A két első szerint 1661—1690 dolgozott a szerző, a két utóbbi szerint 1571—77 közt; a két első *Miles* szerzőségét bizonyítja, a két utóbbi *Schesaeus*-ét. A kérdés eldöntésénél nagyon fontosnak tartjuk a hagyományt, melyet a *Schesaeus* munkáját nem ismerő *Hermann* Dávid tartott fenn számunkra: még *Miles* munkássága előtt tudták, hogy *Schesaeus* tizenkét énekes költeményt írt, tehát nem képzelhetjük el, hogy *Miles* szándéka lett volna újra megírni azt, a mit már *Schesaeus* megírt. Tekintetbe kell vennünk, hogy a *Miles*-nél található költemény nyelve, mondat használata, fordulatai, verselése, minden külsőség, — a mit mégis nehéz száz év múlva a latin nyelv változásával utánozni, — teljesen megegyeznek a wittenbergi költemény külsőségeivel; másrészt — a mi még fontosabb — a *Miles*-féle költemény szerzője oly érdeklődéssel kíséri az eseményeket, milyenre

¹ V. ö. Bártfai *Szabó* László: Ghimesi *Forgách* Ferencz váradi püspök évkönyvei 12. l.

² L. 137. Fol. lat. 110b.

alig képes a történetek után száz évvel dolgozó ember. Világosan szemlélhető ez a János Zsigmond korabeli hitviták leírásánál, a mi majdnem az egész VI. éneket elfoglalja, de a melyre még többször visszatér a szerző. A szerző ugyanoly lelkes ágostai hitvallású, ugyanoly vehemenciával támadja az unitáriusokat, mint *Schesaeus* 1580-iki beszédében. Ha a szerző *Apafi* Mihály korában élt volna, nagyobb objektivitással nézte volna ezeket a kérdéseket. Végül semmi nyomát nem találjuk annak, hogy *Miles*ben költői tehetség lett volna, pedig ahhoz, hogy korább élő költőnek töredékes munkáját kiegészítse — úgy, hogy csak nehezen lehessen megkülönböztetni a két munkát — valóban nagy költői tehetség kell.

Ezek alapján *Elder*hez kell csatlakoznunk, a ki a *Miles* kezével írt költeményt minden vizsgálat és habozás nélkül *Schesaeus* munkájának tartotta. Így a fennebb idézett részletekből azok, melyek a XVI. században élő szerzőre utalnak, tényleg *Schesaeus*-tól valók, míg a *Kemény* és *Apafi* korát feltüntetők nem lehetnek mások, mint a másoló *Miles*nek interpolációi.¹

Még egy helyet találtunk a kéziratban, mely minden valószínűség szerint szintén *Miles* interpolációja. A szebeni nagy tűzész leírásánál ezeket olvassuk:

Hic Augustinus Judex primarius urbis
 Hermanni, Hedwigus reliqvos qvi rite praeibat
 Acer eqves sapiens, maculosae tegmine lyncis
 Servatorem urbis patriae patremqve salutat.
 Heu atavi felix superesto memoria nostri!
 Ipse Coronaea delectus ab urbe Johannes
 Ibat Tartlerus ...

Ezek szerint azt kellene hinnünk, hogy a szerzőnek, tehát *Schesaeus*nak volna őse (atavus-t csak ily általánosan lehet érteni) *Hedwig*, a ki pedig kortársa volt. Sokkal valószínűbb, hogy *Miles*-nek őse volt *Hedwig*, s ezt a sort: »Heu atavi felix superesto memoria nostri«, ő szúrta be a szövegbe. Megerősíti e véleményyt, hogy ezt a sort *Miles* gyors írással, cursive írta, míg az egész

¹ Az eseményekkel egykorú szerzőre mutat még a következő hely a VII. könyv elején:

..... mihi si pia Numina Divum,
 Expediam, faveant, serosqve docebo nepotes.

költeményt majdnem álló, ünnepélyes írással, nagyobb betűkkel írta, mint a kötet többi részét. Tényleg nem is feledkezett meg interpolációjáról: mikor a Siebenbürgischer Würgengel-ben a szebeni tűzvészről elbeszéli, *Hedwig* említésekor az egész sort czitálja,¹ s ezzel elismeri, hogy saját őse volt *Hedwig*, nem pedig *Schesaesus*.

Hogy miért interpolálta *Miles* a *Schesaesus*-féle költeményt, erre nézve nem akarunk föltevésekbe bocsátkozni. Jó szolgálatot tesz azonban a dolog megértésére a *Schesaesus* költeménye és a Sieb. Würgengel közt levő viszonynak vizsgálata.

A Sieb. Würgengel ajánlásában *Miles* elmondja, hogy hazájának, Erdélynek történetét meg akarta ismerni, de nagyon kevés belföldi történetírót talált, a külföldiek pedig annyi hibával mondják el az eseményeket, hogy ő nem tudja, mit higgyen és mit ne higgyen. »In welchem Labyrinth denn meiner Nation warhaffte Traditionen (die ich mit villem Stein-wühlen zusammen getragen) mir ein andere Ariadne gewesen, dem dero verborgene Annales den rechten Faden der Warheit an die Hand gefüget, vnd mich aus den Irrwegen der vnfehlbaren Warheit zugeführet haben.« Ennyiben számol be kútfőiről. Az újabb történetírók gyakran folyamodtak adataihoz, mert nagyon sok dolgot részletesen és egész új világításban mond el. Manapság azonban nagyon kevés történeti értéke van, mivel kútfőinek legnagyobb része ismeretes. Az 1500—1540 évek története aránylag rövid nála, itt *Carion* (*Melanchton* és *Peucer* folytatásával) és *Jovius* adataira támaszkodik, nagyon érdekes a szebeni reformatio kezdeteinek leírása, melynél *Oltard Conciójának* úgyis elfogult előadását még inkább elferdíti azon célból, hogy Szebent tüntesse fel, mint a legelső protestánssá vált erdélyi várost. Egy rövid erdélyi szász krónikát is használt, melynek adatait utólag tette be mindegyik év történetének végére. 1540 után fokozatosan részletesebb lesz előadása, a mint *Schesaesus* kezdi használni, — fontos azonban, hogy a wittenbergi kiadást sokkal kevésbé meríti ki, mint a kiadatlan részeket. 1552—1570-ig szó szerint *Schesaesus* kéziratos munkáját közli, a mint maga is megjegyezte a kézirat végén: lefordította

¹ Siebenbürgischer Würgengel 62. l. — *Müller* nagyszebeni levéltárnok úr szives útbaigazítása szerint a *Miles*- és *Hedwig*-család összeköttetése oly távoli (Ung. Magazin III. 147. l.), hogy *Miles* az atavust nagyon tág, átvitt értelemben használhatta csak.

németre, nemcsak a históriailag fontos dolgokat, hanem azokat a helyeket is, hol *Schesaeus* költői szabadsággal dolgozta fel anyagát. Így *Schesaeus* részletesen elmondja, hogy szökött ki *Balassa* Menyhért Szatmárból:

Ergo habitum assumens, piscator sordidus uti
Qvo solitus, nodosaqve retia et aera recurva
Puppe cavâ vehitur, socio comitante ministro
Qvi fluctus remo subigat, Scyticaeqve peritus
Interpres linguae sit, ubi dictaverit usus
Qvove dolus lateat, frondentibus undiqve ramis
Praevelat navim, propiusqve adlabitur alvei
Ripis, qvas tellus sylvestribus horrida dumis
Vestibat, primoqve virens in vere salictum
Ut procul observans sulcantem coerula puppim
Nil fluvio praeter frondes, innare putaret.¹

Schesaeus itt *Vergilius* szóláskészletéből kölcsönözve ékesíti előadását, *Miles* utána írja az egészet: »Derowegen verkleidet er sich in Fischer Kotzen, vnd sass in ein kleinches Kanchen, nam ein Fischer-Garn bey sich, vnd einen Knecht, so dass Kanchen regierte, vnd der Türckischen Sprach wol erfahren war, dass wo es die Nothurfft erfodderete, er ihn darzu brauchen mögte. Vnd damit solches desto heimlicher zugienge, besteckte er allenthalben dass Kanchen mit grünnen Weyden, vnnd liess es eben hart am Vffer zwischen den Weyden den Szamos abfliessen, damit wenn man ihn schon sehe, vermeine, es schwümmen nur etwa grüne Weyden-Aste da.«²

Miután ily módon az egész kéziratot német prózában lefordította, az 1570. évnél hirtelen megszakad a *Schesaeus*tól szolgáltatott anyag, s *Miles* szövege is a Sieb. Würngengelben nagyon rövid lesz. 1571-től kezdve egy-egy év történetéről alig pár sort tud mondani, míg a Sieb. Würngengel 177. lapjától egész 256-ig szó szerint *Szamosközzy* István Pentasait fordítja németre.

Összegezve a Sieb. Würngengel kútfoít, látjuk, hogy *Miles* több krónikát használt, de munkájának legnagyobb részét *Schesaeus*-nak és *Szamosközzy*nek köszöni; másrészt kiadott írókat nagyobb óvatossággal ír ki, a kiadatlanokat ellenben teljes egészükben

¹ 1137. Fol. lat. 118b.

² Sieb. Würngengel 86. l.

átírja krónikájába. Ez az eljárás a humanizmus korában divat volt, de a XVII. század végén már sokkal jobban előrehaladt a történetírás, semhogy a történetírók ilyen plágiumokkal töltötték volna idejüket. *Miles* mint történetíró számba sem jöhet, s ő mégis érdemesnek és a tudományra hasznosnak tartotta munkája ki-nyomatását.

Tekintetbe kell még vennünk, milyen szenvedélyesen üldözte *Miles* az irodalomban vetélytársát, *Toppeltinus* Lörinczet, közismert személyeskedő vitatkozásuk a szász nemzet eredetéről; ¹ *Miles* kéziratkötetének egyharmadrészét *Antitoppeltiana* címmel *Toppeltinus Origines et occasusainak* czáfolása tölti be; különben felületesen írt, ugyanoly kritikátlansággal, mint ellenfele, pedig már ekkor az erdélyi szászok olyan komoly kutatókkal dicsekedhettek, mint *Hermann* Dávid, *Frank* Bálint, s nem sokkal utánuk *Haner*.

Szükségesnek láttuk *Mies* történetírói egyéniségét vázolni, hogy a *Schesaeus*hoz tett beszúrásait magyarázhassuk. *Miles* saját személyét iparkodott előtérbe tolni interpolációival, saját öséről beszél, mint a szerző öséről, saját koráról, mint a szerző koráról, — az egész olyan benyomást tesz, mintha *Miles* saját magát akarta volna a költemény szerzőjének feltüntetni. A Sieb. Würtembergben felemlíti *Schesaeus* halálát, a nélkül, hogy egy szóval is emlitené, hogy tőle vette át munkájának tekintélyes részét. *Miles* szeretett volna nagy történetíró lenni, csak így érthető eljárása az interpolálásnál: csekély fáradságért nagy dicsőség kecsegtette.

Miles interpolációi elég könnyen kiválaszthatók a szövegből nagyobb kár azonban, hogy kézirátában nem közölte teljesen az öt éneket. A 109a lapon *Petrovics* Péter halálának leírása után így szól a költő:

Triste scelusqve atrox audaci prodere cantu
Ordior eximys qvo gnata Parentibus orta
Victa dolo Veneris, decus irreparabile famae
Prostituit casti violata lege pudoris
Hincove luit capitis tristem (miserabile) poenam

¹ *Seiwert*: Nachrichten 437. I. és *Szilágyi* Sándor: Erdélyország története II. 457. I. óta közkeletű.

Non me alio genere miretur carminis uti
 Qvisquam cum magè sit stolidis ardoribus aptum
 Scribendi, meliusque animos effingat amantum:
 Anteqve id fuerit multo juvenilibus annis
 A me conscriptum, doctis Heu! rite probatum
 Nam varia oblectant animos, sic additur auro
 Argentum et nitido radiantes lumine gemmae.

Erre pedig külön címmel a *Kendy-Bebek* összeesküvés következik. Az ének elején levő tartalomjegyzékből megtudjuk, hogy a most citált bevezetés nem az összeesküvés leírásához tartozik, — itt egy különálló elbeszélés hiányzik. »Praeterea tragicam hystoriam Annae Kendiae . . . continens«, mondja a tartalom, ez az egész részlet hiányzik. Lehet, hogy nem volt benn már abban a kéziratban sem, melyet *Miles* használt, de lehet, hogy csak *Miles* hagyta el. Csak sejthetjük, hogy *Schesaeus* Vergiliust utánozva, az Aeneis IV. énekéhez hasonló epizódot alkotott, s lehet, hogy ezt *Miles* nem tartotta alkalmasnak komoly történeti munkába felvenni. Mindenesetre kár ezen részlet elhagyása, fontos lett volna egyrészt *Schesaeus* költői egyénisége fejlődésének ismeretéhez (mint maga mondja, ifjúkori kísérlete volt), másrészt XVI. századbeli humanizmusunknak egyik nem eléggé ismert oldalát világította volna meg.

Végül ki kell emelnünk, hogy a *Miles*-féle másolatban *Schesaeus* költeményének vége hiányzik. A XII. ének tartalomjegyzéke szerint János Zsigmond temetésének leírása után még megírta a költő »Electionem Magnifici Stephani Bathori in Principem Transilvaniae, et quae sub initia ipsius regiminis acciderunt.« A kézirat azonban János Zsigmond temetését sem mondja el teljesen. Végső sorai a következők:

Arria deinde phalanx propius comitante Davidis
 Francisco, Ungarica funebria cantica lingua
 Moesta canens, altis et coelum vocibus implens
 Hos serie pulchrâ placida gravitate verendi.

Ezzel vége szakad. Azt hisszük, hogy a *Miles* kezében volt kézirat sem tartalmazott többet, mivel a Sieb. Würngengel is pár

¹ Sieb. Würngengel 138. l.

szóval befejezi a temetés leírását,¹ s ettől kezdve feltűnően szűkszavú lesz, míg *Szamosközy* Pentasaihoz nem jut.

Hátra van még röviden a kézirat, illetőleg a Schesaeus-féle költemény további sorsáról szólni. A *Miles*-féle kézirat Eder birtokába jutott, hogy kinek kezén át, nem tudjuk. A XVIII. század irodalomtörténetírói nem ismerik *Schesaeus* kiadatlan munkáját, csakis a Wittenbergben megjelenteket, sem *Czwittinger*,¹ sem *Bod*, sem *Haner*,² sem *Horányi*. Még *Seivertnek* is csak *Hermann* idézett feljegyzése alapján volt róla tudomása. A XVIII. század végén tűnik csak fel a teljes, 12 énekes költemény, még pedig id. *Heydendorff* Mihály útján.

Eder 1797-ben adta ki a *Ruinae Pannonicae* első négy énekét a wittenbergi kiadásból, a bevezetésben megjegyzi: »*Ruinae Pannonicae alii libri sex anno 1584 per auctorem ad Stephanum Regem Poloniae missi.*« Láthatólag ő is *Hermann* Dávid adatát ismeri, s *Hermann* tévedését az elküldött hat énekről elfogadja. 1798 elején kaphatott azonban *Heydendorff*tól értesítést a kiadatlan *Schesaeus*ról, mert 1798 márcz. 26-án ezeket írja *Heydendorff*nak: »*Von den übrigen 6 Büchern des Schesäus erwart ich die nähere Nachricht mit Sehnsucht.*«³ 1798 júl. 12-én *Heydendorff* eleget tesz *Eder* kívánságának következő levélben: »*Ich habe die Ehre, Euer Hochwürden, in der Beylage, nebst einem Schreiben vom Herrn Aranka, auch die Specification, nebst dem kurzen Inhalt derer bey mir befindlichen, noch ungedruckten Schaeseischen Büchern zu überschicken. Ich habe solche durchgelesen. Sie sind zwar, besonders was die Geschichte der Glaubens Lehren anbelanget, nach dem Geist der Zeiten des Authors, aber doch interessant und schön geschrieben und verdienen auch wegen vieler darinnen enthaltenen besonderen Umständen, der Welt bekannt gemacht zu werden.*«⁴ Ebből bizonyos, hogy *Schesaeus* költemé-

¹ Bibliotheca Scriptorum qui extant de Rebus Hungaricis 20. l.

² De Scriptoribus Rerum Hungaricarum et Transsilvanicarum Viennae 1774. I. 192. l.

³ Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde N. F. Bd. XXV. 669. l. (Aus den Briefen der Familie v. Heydendorff. Mitgeteilt von Friedrich Wilhelm Seraphin.)

⁴ *Heydendorff* kiadatlan levele (többi része *Ballmann*ról szól) a Nemzeti Múzeum kéziratárában 10. Quart. Lat.

nyének egy kézírata *Heydendorff* kezébe jutott s ennek tartalomjegyzékét elküldte *Eder*nek. Nem sokkal utóbb a költeménynek a székelyek 1562. évi támadásáról szóló részét lemásoltatta és *Arankán*ak elküldte 1798 aug. 7-én.¹ Ugyanezen év végén, 1798 decz. 15-én nyolcz éneknek másolatát elküldte az erdélyi nyelv-művelő társaságnak magyar nyelvű levél kíséretében, melyben a kézíratról így szól: »Látván némely kinyomtatott Írásokból, hogy a Christianus Schesaeus kinyomtatott 4 könyvein kívül az ugyan csak tőle íratott 8 könyvei az 5-iktől fogva a 12-dikig ritkák, s még eddig nem tanáltattak, mostani a közönséges foglalatoskodásoktól üres életem módjában Ifjuságomtól fogva szerzett édes Hazánk történeteit illő írásbeli Gyűjteményeimet felkeresvén és felhánván, reá találtam az említett Schesaeusi nyolcz könyvekre ám bátor az utolsó könyv egészen el nem végződött s talán a Szerző Halála miatt félbe szakadott«² Semmi esetre sem magyarázhatjuk úgy e sorokat, mintha *Heydendorff* birtokában a Ruinae Pann. nyolcz éneke lett volna, nem számítva a Wittenbergben kiadott első négyet, sem a külön czim alatt, a Ruinae-tól függetlenül kiadott Historia de bello Pannonico három énekét. Ez utóbbi tartalmilag teljesen beleillik a Ruinae többi énekei közé s nincs okunk feltenni, hogy Schesaeus újra megírta volna az 1566 év történetét. Azt kell hinnünk, hogy *Heydendorff* tévedett, mikor nyolcz *kiadatlan* énekről írt: birtokában lehetett a Ruinae Pannonicae V—XII. éneke, de nem ismerte a wittenbergi kiadást, csakis *Eder*ét, s így az *Edernél* megjelent négy énekre gondolva írhatta, hogy nyolcz kiadatlan ének birtokában van. Ezt sokkal valószínűbbnek tartom, mint a *Heydendorff*-levelezés tudós kiadójának véleményét, a ki kétségbe vonja, hogy *Heydendorff* tényleg 8 éneket bírt: »In der That besass auch er nur die auch sonst handschriftlich vorhandenen Bücher V—VIII. und Buch XII.«³ *Heydendorff*nak mégis csak tudomása lehetett arról, milyen kéziratok vannak gyűjteményében, de a wittenbergi kiadást nem kellett feltétlenül ismernie, vagy megfeledezhetett róla.

Ha elfogadjuk, hogy *Heydendorff*nak nyolcz éneke volt, ez esetben bizonyos, hogy *Eder*hez a *Schesaeus*-kézirat (*Miles* köte-

¹ Archiv XXV. 684.

² I. m. XXV. 694.

³ Archiv XXV. 694. l. jegyzetben.

tében) nem *Heydendorff*tól került, mert *Miles*nél csak a tényleg kiadatlan öt ének van meg. Így a *Miles*-kéziraton kívül a XVIII. század végén még két kéziratban volt meg *Schesaeus* költeménye: egyik *Heydendorff* tulajdonában, másik *Heydendorff*tól készített másolatban az *erdélyi nyelv-mívelő társaság* birtokában.¹ *Trausch* *Schriftstellerlexikon*ában a marosvásárhelyi Teleki-könyvtárban levő kéziratot említi, de nem tudja eldönteni, ez-e a *Heydendorff* tulajdonában volt kézirat.

Ezek szerint *Schesaeus* költeményének kéziratát Marosvásárhelyen, vagy *Trausch* kéziratai közt, vagy a medgyesi gimnázium könyvtárában, hova *Heydendorff* hagyatéka került, lehet meglelni. Addig is meg kell elégednünk a *Miles*-féle másolattal, melynek interpolációi könnyen felismerhetők, s bár nem teljes, mégis a kiadatlan legnagyobb részét tartalmazza. *Schesaeus* költeménye mint történeti kútfő is becses: a szerző kitűnő forrásokat használhatott, ő maga is szemtanú volt, a korábbi eseményeket pedig atyja, *Schesaeus* (*Scheser*) István szájából hallhatta, a ki az Erdélybe visszatérő Izabella fogadásánál jelen volt, mint az ország küldötte; emeli a költemény fontosságát az a szempont, hogy *Miles* ellenőrizhetetlen adatainak most benne találjuk meg biztos alapját, s a mit eddig a XVII. században élő *Miles*nek nehezen hittünk el, inkább elfogadjuk az eseményekkel egykorú és művelt *Schesaeus*tól. A magyar humanizmus történetére való fontosságát nem szükséges kiemelni, *Schesaeus* nagyot mert és nagyot alkotott: a teljes, 12 énekes *Ruinae Pannonicae* a magyar humanisták közt a XVI. században a legelső helyet biztosította neki.

¹ »A magyar nyelv-mívelő társaság munkáinak első darabja«-ban közölt kézirat-jegyzés egyszerűen *Ruinae Pannonicae*-t említ, s így nem tudhatjuk, *Heydendorff* másolatát érti-e. (194. l.)

A MODERN NYOMTATVÁNYOK KÖNYVÉSZETI LEÍRÁSÁNAK SZABÁLYAI.

DR. GULYÁS PÁLTÓL.

Az *Institut international de bibliographie*, melynek céljai felől folyóiratunk 1896. évfolyamában ¹ találhat alapos tájékoztatást az olvasó, újabban külön kiadványban ² számol be eddigi működéséről, további terveiről s azokról az elvekről és szempontokról, melyek munkásságát irányítják.

Az *Institut*-nek az e könyvben közzétett adatok szerint 1904. január hó 1-én 232 tagja volt, kiadványainak száma ugyanez év szept. 15-én 64-re rúgott, míg az egyetemes repertorium kézirati példánya, 1905. jan. 1-én, 6,603.500 czédulát foglalt magában. E czédulák közül 2,658.500 db a szak-katalogusra, 3,110.000 a betűrendes jegyzékre, 835.000 pedig egyéb repertóriumokra esett. A szakok szerinti czédulakatalogus 2,658.500 adata a *Dewey*-rendszer megállapította tíz tudományos főszak között ekként oszlik meg:

Általános osztály	64.000
Bölcészet	33.000
Vallás	100.000
Társadalom- és jogtudomány	435.500
Nyelvészet	29.000
Exakt tudományok	684.500
Alkalmazott tudományok	813.800
Szépművészetek	141.000
Irodalom	97.000
Történelem és földrajz	260.700
Összesen	<u>2,658.500</u>

¹ Magyar Könyvszemle. 1896. évf. 341—350. l.

² Manuel du répertoire bibliographique universelle. Bruxelles, Paris, Zurich, 1905. Kétféle kiadásban, melyek közül az »Abrégé« a teljes kézikönyvtől csupán abban különbözik, hogy a művek bibliografiai feldolgozására lefoglalt tizedes rendszernek csupán kivonatos és nem teljesen részletezett táblázatait tartalmazza. Ismertetésünkhöz, mely a tizedes rendszerre amúgy sem terjed ki, a rövidített kiadást használtuk.

Ezen kéziratban lévő katalogus az *Institut* bruxellesi intézetében (1, rue du Musée [Musées royaux]) az érdeklődőknek minden hétköznapi d. e. 9—12 és d. u. 4—8-ig teljesen díjtalanul áll rendelkezésére, míg a katalogusban egy-egy kérdésre vonatkozó adatokról szóló czédulák másolata darabonként 5 centimesért küldetik meg az érdeklődőknek.

Nyomtatásban eddig, jórészt pénzügyi okokból, e hatalmas czédulatömegnek alig egy ötöde, pontosan 457.362 adat, látott napvilágot a következő kiadványokban: 1. Bibliographia zoologica. 1896—1903.; 2. bibliographia philosophica, 1895—1904/VIII.; 3. bibliographia physiologica 1893/96.; 4. bibliographia anatomica 1897—1904.; 5. bibliographie des chemins de fer, 1897.; 6. bibliographie d'Eure-et-Loir, 1898—1901; 7. bibliographie de Belgique; 1895—1904/VI.; 8. bibliographia geologica, 1898—1904; 9. bibliographia juridica Portugalensis, 1898—1902; 10. bibliographie d'electrobiologie, 1899/III—1904/III.; 11. bibliographia medica 1900—1902.; 12. bibliographia bibliographica, 1898—1902; 13. bibliographie de la paix, 1904; 14. bibliographia economica 1902—1904/II.;¹ 15. bibliographia agronomica, 1903—1904/VI. és végül 16. bibliographia technica 1903—1904/VIII.

Igen érdekes a szóbanforgó munkának az a része is, melyben a bibliografiai czédulák befogadására szolgáló butorok s osztályozásához szükséges egyéb mechanikai segédeszközök vannak ismertetve. A leírásból s mellékelt rajzokból a könyv minden olvasója meggyőződést szerezhet a bruxellesi bibliografiai intézmény modernsége s pompás felszerelése felől, mely mindig a legkiválóbb szaktekintélyek útmutatásai nyomán készült.

Ez útmutatások vétettek figyelembe azon szabályok kidolgozása alkalmával is, melyeket az *Institut* közreműködő tagjai részére megállapított. A legáltalánosabb érdekű, mert az *Institut* által elfogadott bibliografiai rendszertől s maga elé tűzött céljaitól teljesen függetlenül alkalmazható, az a minden részleteiben kidolgozott utasítás, mely a jelenkori, vagyis XIX. és XX. századi nyomtatványok könyvészeti leírásának módját állapítja meg.

Ezt az utasítást, mely a kézikönyv szerkesztőinek saját bevallása szerint inkább egy megvalósítandó, mintsem tényleg

¹ V. ö. Magyar Könyvszemle. 1904. évf. 480 és köv. II.

megvalósítható bibliografiai ideálra vonatkozik, a következőkben ismertetjük olvasóinkkal azon részletes szabályok természetes kiegészítése gyanánt, melyeket az *Althoff* dr. elnöklete alatt működő németországi bizottság állapított meg az ősnymtatványok könyvészeti leírására vonatkozólag.¹

A *Manuel* szerkesztői a tulajdonképeni szabályokat a bibliografiai czikkely (*notice bibliographique*) általános meghatározásával vezetik be, mely szerint a bibliografiai czikkelynek az a célja, hogy valamely irott elmeművet megegyénítsen (individualizáljon).

Ennélfogva a bibliografiai czikkelynek a legnagyobb pontossággal kell készülnie. A világosság és szabatosság oly foka kívántatik meg tőle, mely a bibliografiai kutatásokban járatlanok számára is lehetővé teszi használatát.

A lehetőség határáig teljesnek is kell lennie, hogy minden tekintetben felvilágosítsa a kutatókat s lehetővé tegye számukra minden egyéb segédeszköz nélkül is valamely írásmű identifikálását.

Végül véglegesnek is kell lennie, hogy megkimélje a tudományt az örökös újakezdés hátrányaitól.

A világosság, szabatosság s teljesség hármasságát a bibliografus csak az esetben érheti el, ha czikkelyei megszerkesztésénél *de visu*, vagyis a leírt példány közvetlen ismerete alapján jár el. Ha ez nem volna lehetséges, úgy a tudományos őszinteség megkívánja, hogy e körülményről hűségesen beszámoljon. Könyvünk a* tipográfiai jelvényt ajánlja, mint az autopszia jegyét, mely az ú. n. referenciák elé teendő:

*Budapest, Athenaeum irod. és nyomdai r. t., 1897, 2 kor.: 14×10, 324 l.

A bibliografus ténykedése tisztán külső s anyagi leírásra szorítkozván, czikkelyeibe természetszerűleg semmi egyéni vonást sem keverhet. Ámde, hogy a leírt könyv identifikálását minden tekintetben lehetővé tegye, a bibliografus néha akarva nem akarva is kénytelen oly útbaigazítással is ellátni czikkelyét, melylyel a puszta külső leírás nem szolgál. Ez útbaigazítások természetesen pontosan megkülönböztetendők minden, a puszta külső leírásból eredő adattól. A megkülönböztetés jele a szögletes zárjel: [].

¹ V. ö. Magyar Könyvszemle 1906. évf. 1 és k. II.

Mínthogy ezek az útbaigazítások különböző forrásokból meríthetők: nevezetesen vagy a könyvben előforduló, de cím lapján kívül eső nyomtatott adatokból (minők a nyomdász neve a cím lap verzoján, vagy a mű utolsó lapján, a szerző neve az előszó, esetleg az egész munka végén stb.), vagy a nyomtatvány szövegének tanulmányozásából (minők a bibliografus által megolvasott számozatlan lapok száma, vagy a munka megjelenési ideje egykorú eseményre vonatkozó utalás alapján stb.), végül egyéb, a könyvtől független forrásokból (álnevek megfejtése, anonymák földerítése stb.), cél szerű a zárjeleket e háromféle forrás megjelölése céljából megfelelő exponensekkel ellát ni.

A *Manuel* szerint []¹ a nyomtatványból vett szöveget; []² a nyomtatványból kikövetkeztetett elemeket s a []³ a máshonnan merített adatokat jelez né.

A cikkelyek magyarázó jegyzetei szintén zárjelek közé teendők.

A bibliografiai cikkelyeknek természetesen a leírt példányok eredeti nyelvén kell szólani ok. Ez már abból is következik, hogy a cikkely első sorban a leírt példány nyújtotta adatok *másolata* s mint ilyen, azok fordítására nem terjedhet.

Ámde, hogy ha a készülő könyvészeti munka nemzetközi használatra van szánva, a nem román vagy germán nyelveken írt művek címei részben vagy egészben az egész mű jegyzeteiben alkalmazott nyelvre lefordíthatók s az eredeti mellé zárjel közé tehetők.

Rövidítéseket, az *Institut* utasításai szerint, tilos a szöveg leírásánál alkalmaznunk még akkor is, ha azok feloldásához külön kulcsot szerkesztenénk. A tilalom oka abban rejlik, hogy egyrészt a rövidítéseknél gyakran előforduló sajtóhibák folytán értelemzavaró félreértések támadhatnak, másrészt pedig az azok megfejtésével járó időpazarlás megl assítja a kutató munkáját. A rövidítéseknek az a különben általánosan elterjedt módja sincs megengedve, mely a gyakrabban használt kifejezések végső részének elhagyásában áll (ilyen pl. szerk. szerkesztette helyett stb.).

Ellenben a referenciákban a kötetet, részt s lapot e szók kezdőbetűivel jelölhetjük, megjegyezvén, hogy azoknak többes szám esetén szokásos megkettőzése bátran elmaradhat, miután az elébük tett szám amúgy is felvilágosít arról, hogy vajjon a rövidítések egyes vagy többes számban oldandók-e fel.

De lássuk már most, hogy mit is kell a bibliografiai cikkeknek tartalmazniok?

Teljességükhöz megkívántatik először: az illető írásmű *leírása*; másodsor annak *historikuma*, v. i. az egymást követő újabb kiadások, fordítások, a reá vonatkozó bírálatok és vitatkozások feltüntetése; s harmadszor, a mennyiben az *Institut* céljait szolgáló kiadványokról van szó, a tizedes rendszernek megfelelő *osztályozása*.

Minthogy a bibliografus sajátképeni feladata a nyomtatványok külső leírásában áll, cikkelyeibe kritikai megjegyzéseket vagy rövid elemzéseket, mint a könyv belső tartalmi vizsgálatából kifolyó eredményeket, nem szabad bevennie.

Azonban a tulajdonképeni könyvészeti cikkelyektől elkülönítve, ilyen analitikus jegyzetek felvétele gyakran kívánatos.

A bibliografiai cikkely csupán az első kiadásokra szorítkozzék; az illető írásművek újabb lenyomatai, kiadásai és fordításai, valamint a reá vonatkozó tudósítások, kritikák stb., külön cikkelyt nem képeznek, hanem az eredeti kiadásnak szentelt cikkely kiegészítése gyanánt iratnak le.

Minden helyes könyvészeti leírás *fotografikus hűségre* törekszik s három részből: ú. m. a munka címéből, a referenciákból s a mű egyéb sajátosságainak feltüntetéséből (ú. n. partituláriákból) áll.

A könyvészeti leírásra hivatott írásművek többféle alakban: részint egy vagy több önálló kötetben, illetve füzetben; részint tudományos gyűjtemények, folyóiratok s vegyes tartalmú kötetek cikkei gyanánt jelenhetnek meg. Maguk e gyűjtelékes vállalatok is le lesznek könyvészetileg írhatók.

A következőkben az önállóan megjelent írásművek leírásának szabályait adjuk, kiegészítve azokat a másik két esetre vonatkozó utasításokkal.

Az önálló könyveknél a bibliografiai leírás elemeit a címlapból merítjük: innen vesszük a munka címét, a szerző nevét és esetleg feltüntetett állásait, a kiadás helyét, a kiadó nevét, a kiadás keltét és az árat.

Csupán a tisztán anyagi elemeket, minők az alak, a papír minősége (de csak az esetben, ha különleges papírról van szó) s a lapszámozás, szerzi meg a bibliografus a könyvek anyagi átvizsgálása útján.

A leírás azon elemei, melyek nem a címlepről vétettek, mint már említettük, [] zárjelek közé kerülnek.

Ha nem volna címlepr, úgy a nyomtatott borítékleapot használjuk fel helyette, abból merítve a leíráshoz szükséges adatokat, természetesen kellőkép kiemelve ezt a körülményt a partikuláriák között.

Ugyanígy járunk el akkor is, ha címlepr s nyomtatott boríték hiányában a szövegczím (titre de départ) szolgál forrásul.

Mikor több kötetből áll a munka, a cikkely az első kötet címleprja nyomán szerkesztendő meg s minden, a többi kötet címleprján szereplő szövegeltérés a partikuláriák közé teendő. Több különböző nyelven megszerkesztett címlepr esetén, valamennyit leközöljük.

Megesik, hogy a bibliografiai leírás összes elemeit nem vehetjük ki magából a kötetből; így pl. a szerző elhallgathatja nevét, vagy a nyomdász, kiadó, kelet, a könyv bolti ára stb. nincs rajta feltüntetve stb. Ezek kiegészítését, természetesen a lehetőség határain belül, mindig meg kell kísérlenünk, a már említett zárjelek közé téve kutatásunk eredményét.

A cím leírását illetőleg ismételten hangoztatják az utasítás kiadói, hogy fotografikus hűségre kell törekednünk. Mindaz, a mit a szerző műve megkülönböztetéséhez szükségesnek talált, azon mód másolandó le, mert a szerző eljárásának fölülbírálására a bibliografus nem lehet föl jogosítva. Különböben sohasem tudhatja az ember, hogy az, a mi ma feleslegesnek látszik, nem válik-e egykor valamely kutatóra nézve fontossá? S nem egy, első tekintetre jelentéktelennek látszó, kis részlet, szóismétlés, bővebb kifejtés a maga idejében főbenjáró fontosságra emelkedhetik. A bibliografus feladatát tehát e hármassal tilalom szabja meg: *ne hagyj ki, ne javíts, ne változtass semmit!*

Ne hagyjunk ki semmit, még az olyan fölösleges szószátyárkodást sem, minő némely írónak az a szokása, hogy neve után hosszan felsorolja összes czimeit, kitüntetéseit, vagy hogy a címbe műve részletesebb tartalomjegyzékét is beszövi.

Ne javítsunk semmit, még a sajtóhibákat sem, mert igen gyakran épen ezek adják meg valamely nyomtatványnak sajátos jellegét. Azonban a sajtóhibák után czélszerű kitenni zárójelben, a *sic* szócskát.

Ne változtassunk semmit, még a helyesírást s az írásjeleket sem, mert ezek hű reprodukciója adja meg cikkelyünknek a fotográfia jellegét.

Ha a cím szövege tisztán verzális betűkből van kisédvé, minden nyelvnek az illető könyv megjelenésekor fennálló helyesírási szabályaihoz alkalmazkodunk. Így pl. a modern magyar könyveknél nagybetűt csakis az idézetek kezdetén, pont után következő mondat első szavában, versek elején, személyneveknél stb. használunk. A németeknél ellenben, föltéve hogy szerzőnk nem híve Grimm reformjának, az összes főneveket nagy kezdőbetűvel írjuk. Kétes esetekben itt is kis betűket használunk.

Ha ellenben oly szavakról van szó, melyek nem szedettek egészen verzális betűkkel a címben, akkor úgy használjuk a nagybetűket, miként a szerző: akár helyes volt eljárása, akár nem.

Ugyanez áll az írásjelek: vessző, pont, pontosvessző, gondolatjel stb. használatára nézve is.

Ha a pontok a lapcímen nincsenek kitéve, cikkelyünkben sem alkalmazzuk őket, kivéven a szerző neve s címei után, a mikor annak használata az átirásnál meg van engedve.

Ha a főcím nem ad világos fogalmat az írat tartalmáról, hanem a borítékon, vagy a szövegczímben van jelezve, úgy zárjel közt ezt is átirjuk.

Hogyha az írat tartalmát a bibliografusnak kell megállapítania, úgy azt zárjel közé téve, az illető cikkely élére helyezzük, mert ez által megkönnyítjük munkánk használatát.

A címlapon szereplő, de a címmel szorosabb összefüggésben nem álló kitételek, minők pl. *pályadíjat nyert . . .*, *különlenyomat . . .*, *illusztrálta . . .*, stb., továbbá a kiadás, levonat stb. száma, a gyűjtemény címe, melyhez a mű tartozik stb., a partikuláriák közé sorozandók.

Röviden összefoglalva tehát, az *Institut* szabályai szerint, a bibliografiai cikkelyek fő részét a címlap szövegének az a része adja, a mely a tárgyat s szerzőt, összes címeivel együtt, zárja magába; mindaz, a mi ezen kívül esik, a partikuláriák közé kerül.

A bibliografiai cikkely második része a referenciákat tartalmazza; ezek az önálló műveknél két csoportba oszthatók.

Az első csoportba sorolhatók mindazok a felvilágosítások, melyek a *kiadásra* vonatkoznak: tehát a kiadás helye, a kiadó-

czég, a kiadás kelte s a bolti ár. Néha mind ez adatokat a címlapon is feltaláljuk, a leggyakrabban azonban a nyomtatvány egyéb részein kell keresnünk őket s ilyenkor természetesen zárjel közé tesszük adatainkat.

A referenciák második csoportját a mű belső leírására vonatkozó adatok teszik: ezek az alak, a kötetek száma, azok mindegyikének lapszámozása és illusztrációi:

Az esetben, ha a könyv kiadója nem maga nyomatta a könyvet, úgy a nyomdász neve is kiteendő, még pedig: miután az rendszerint vagy a címlap verzoján, vagy a könyv végén van feltüntetve, természetesen zárjelek között. Ha a nyomtatás helye nem azonos a kiadás helyével, azt is fel kell tüntetnünk, valamint azt is, ha a kiadóczégnek többfelé van üzlete s valamennyi szerepel a címlapon. P. o. *Lipce, Bécs, Budapest, Hartleben A. [Pozsony, Angermayer Károly]*.

A kiadó vagy nyomtatóczégnek mindig teljes címét tesszük ki. Ez alól kivételnek az olyan esetek, mikor a czégtulajdonos neve mellett elődjének vagy czégérének neve is szerepel; az utóbbiakat, mint lényegbe nem vágókat, bátran elhagyhatjuk.

A munka megjelenésének keltét mindig oly módon adjuk, a mint az a címlapon szerepel s ha nem a keresztény időszámítás szerint van feltüntetve, zárjel közt annak feloldását is megadjuk. Füzetes munkánál, melynek megjelenése több évre terjedt ki, csupán az első és utolsó füzet dátumát írjuk ki, kötjellel látva el őket. Többkötetes műveknél ugyanez az eljárás, csak hogy ily esetekben az első és utolsó kötet közé eső részek évszámait a particuláriáknál fölemlítjük.

A könyv árát mindig annak az országnak a pénznemében tesszük ki, a hol kiadatott; még akkor is, ha az a nyomtatványból nem volt megállapítható.

A belső leírás szabályai a következők:

A kötetszám csak többkötetes műveknél teendő ki.

A lapszámozást csakis négy kötetnél kisebb terjedelmű nyomtatványoknál tüntetjük fel, még pedig ugyanolyan számnemben, mint a hogy könyvben szerepelnek; a számozatlan lapok mennyiségét zárjel között adjuk, míg az üres lapok és oldalak nem jőnek számításba; az egy-egy kötet lapszámaira vonatkozó adatokat az összeadás jelével kötjük össze, pl. XV + 328 + [14] l.

A könyv rétnagyságát centiméterekben fejezzük ki, félcentiméternyi pontossággal s a magasság- meg szélességre vonatkozó két adatot, megemlítésük e sorrendjében a szorzás jelével kötjük össze. A mértéket kötött könyveknél a borítékról, fűzötteknél a könyv legnagyobb leveléről kell vennünk.

A könyvek illusztrációi bibliografiai szempontból kétfélek: a lapszámozásba be nem tudott, önálló mellékletek s a szöveg közé, vagy azzal egy testet alkotó levelekre nyomtatott szövegképek. A mellékleteket mindig szám szerint felsoroljuk a referenciákban, míg a szövegképeket egyszerűen megemlítjük, bár legheyesebb azok számát is kitenni.

Áttérve a partikuláriákra, mint a könyvészeti cikkkely harmadik elemére, az *Institut* utasításaiban a következőkép csoportosítja azokat:

1-ször. A címlap mellékes adatai, melyek a könyv tárgyát s a szerző nevét tartalmazó szorosabb értelemben vett címen kívül esnek Ilyenek: *Pályadíjat nyert mű. Ajánlva a nmélt. m. kir. földművelésügyi miniszterium . . . sz. rendeletével. Az illusztrációkat készítette Cserna Károly* stb.

2-szor. A kötet anyagi partikuláriái. Ilyenek a címlap már feldolgozott adatai s a borítéklap szövege közti különbségek; címlap, illetve nyomtatott boríték híjja; borítékrajz; kiadó kötése; az első s további kötetek közti különbségek stb.

3-szor. A kiadás partikuláriái. A kiadvány számbéli nagysága, ha ismeretes. A kiadáshoz használt különféle papírnemek és rétnagyságok.

4-szer. Ama sorozat címe, melyhez a munka tartozik.

5-ször. A cím fontos részeinek forrásai, ha azok nem szerepeltek a címlapon s zárjel közt közöltettek.

A folyóiratokban, gyűjteményes kiadványokban megjelent cikkek könyvészeti leírásánál az egyes cikkek élén álló szöveg-címet vesszük fel cikkkelyünkbe. Ha a szerző címe ily esetekben a cikkk végén, vagy csak a tartalomjegyzékben szerepel, úgy zárjel közé teendő, a particulariák közt sorolva fel, hogy annak elemei honnan vétettek, pl. . . . [írta] Heinrich G[usztáv, egyetemi tanár]. a partikuláriákban így magyarázható: A cikkk végén *Heinrich G.*, a füzet borítékán *Heinrich G. egyetemi tanár* s a tartalommutatóban *Heinrich Gusztáv* áll.

A referenciák közt ily cikkeknel ki kell terjeszkednünk : először a cikket tartalmazó irat teljes címére, az alcímek elhagyásával, s kiadása helyére; másodszer a megfelelő füzet v. kötet borítékán, illetve címlapján felemlített keletre; harmadszor a teljes kötetszámozásra; negyedszer a cikk lapszámozására s végül ötödször az illusztrációk minőségére s mennyiségére.

Az illető vállalat kiadójának, nyomtatójának, továbbá rét-nagyságának feltüntetésétől eltekinthetünk, miután az azokról, mint bibliografiai egyedeokról készitendő cikkelyekben ez adatokra úgy is kiterjeszkedünk.

Mint már említettük, e szabályok az eredeti kiadásra állapítottak meg, az szolgál alapul minden bibliografiai cikkelyhez.

Az új kiadások, fordítások, kivonatok, elemzések, ismertetések, bírálatok nem adnak külön cikkelyeket, hanem az eredeti mű leírása után soroztatnak. Ide kerülnek azok a polémiai és pörök is, melyek az illető munka nyomán esetleg keletkeztek.

Természetesen ezen mellékes elemeknek, melyek együtt véve az eredeti kiadvány historikumát alkotják, bibliografiai leírásai a fő cikkelyre nézve megállapított elvek szerint készülnek s időrendben, de minőségük szerint (pl. *új lenyomatok, fordítások, bírálatok* stb. felírás alatt) csoportosítva közöltnének a főcikkely után.

Ime azok a szabályok, melyeket az *Institut* az arra hivatott előkelőségek nemzetközi bizottsága közreműködésével a modern sajtótermékek bibliografiai feldolgozásához megállapított. Hogy valamennyi betartassék, arra — tekintve a munkával járó óriási anyagi kiadásokat — egyelőre nem is gondolhat a bruxellesi társaság : legalább a kiadásában eddigelé megjelent, s fentebb elősorolt bibliografiai művekben még nem s a jövőben is, mint maguk bevallják, szívesen megelégszik az alapelvek, ha nem is az összes utasítások betartásával.

A megállapított szabályok mindazonáltal érdemesek voltak a megismertetésre, ha nem is mint tényleg megvalósítható követelmények, legalább mint amaz ideál föltételei, mely felé törekedni a bibliografus legfőbb kötelessége.

J

MAGYAR BEJEGYZÉSEK
A M. N. MÚZEUM SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁRÁNAK
EGY ŐSNYOMTATVÁNY-KOLLIIGÁTUMÁBAN.

SÁGI ISTVÁNTÓL.

A *Nemzeti Múzeum* könyvtára *Fraknói* Vilmos cz. püspök úr adományából legutóbb értékes ősnymotatvánnyal gazdagodott. Az *Inc. c. a. 960.* jelzésű kötet két munkát foglal magában. Az első *Michael de Ungaria* XV. századi magyar pálos szerzetes tizenhárom latin beszéde; terjedelme a_1 — q_6 lap; a c_6 lap rongált. Az első oldalon — a mű címeként — ez olvasható: Sermones tredecim universales Magistri Michaelis de ungaria incipiunt feliciter. A kolofon: Et sic eft finis fit laus et gloria trinis. Impressum Argentine Anno domini MCCCCXCIII. A második mű csonka, nincs meg sem az első, sem az utolsó lapja és így nem ad fölvilágosítást sem szerzőjéről, sem pedig nyomtatása helyéről és évről. Azonban megalapítható, hogy a könyv *Johannes Verdena* beszédeit foglalja magában. A meglevő rész a_{1111} — i_{11} lapig terjed, első lapján Sermones dñicales... dormi secure, vel dormi sine cura... olvasható. A két, bőrrel borított fatáblát három szíjipár köti össze. A kötés közel egykorú nyomtatással. A könyv 4-rét s a beszédek két oszlopban vannak nyomtatva *Michael de Ungariá*-nál is, *Verdená*-nál is.

Mind a két beszédgyűjteményben vannak bejegyzett magyar szavak; a két bekötési táblán, a két mű közé bekötött két levélen pedig magyar imádságok találhatók. Ezek teszik előttünk különösen értékké az inkunabulumot.

Mind a két munka anyagot kívánt nyújtani a papoknak: themata vel fundamenta — a mint *Michael de Ungaria* előszavában olvassuk, — hogy változatosság legyen a pap beszédeiben s a nép meg ne unja az egyforma szónoklatokat. Tehát közvetve

a nép számára voltak írva — de latinul. A pap azonban nem latinul, hanem a nép nyelvén, magyarul mondta el ezeket a beszédeket; s hogy könnyítsen dolgán, odairta a lap szélére egy-egy latin szó magyar megfelelőjét. Így tett maga *Temesvári Pelbárt* is, midőn az *Aureum Rosarium*-ban nem is a lap szélére, hanem magába a szövegbe írta be a magyar szavakat.¹

Michael de Ungaria a XV. sz. első felében élt. *Laadi Jakab*-nak volt pártfogoltja, az ő költségén tanult Párisban két ízben is. Ebből és abból a körülményből, hogy 1387 óta a pálosoknak Sajóládon kolostoruk volt, nagy valószínűséggel következteti *Színnyei*,² hogy Sajólád környékére való volt és hogy ott is lépett a pálosok rendjébe. Egy könyvészeti kimutatás, melyet a XVIII. sz. közepén készített egy névtelen pálos, ezeket mondja róla: Michael Pannonius. Academicus Parisiensis et doctor theologiae. Floruit 1459. Edidit plura opuscula erudita . . . d) Varios sermones, praecipue ad capitula generalia spectantes.³

A könyvben a következő magyar imádságok vannak: az első bekötési táblán: Exordium serm[onis], a másodikon: Pofth sermonem, az első közbekötött lap első oldalán: 1. egy imádság utolsó sorai és 2. Ante Communionem, második oldalán: Post Communionem, a második közbekötött lap első oldalán: 1. Forma Benedictionis menfe és 2. Gratiarum actio, második oldalán: Precatio incipientis sua studia. Összesen hét és egy töredék.

Ha ezen imádságok korát meg akarjuk állapítani, a következő körülményekre kell figyelemmel lennünk. A kötés — a mint már említettük — a könyv nyomtatásával közel egykorú; az imádságok mind egy kéz írása és egy részük nem a könyvhöz tartozó, hanem közbekötött lapokra van írva. Gondolhatnánk arra, hogy ezek a lapok már meg voltak írva a könyvbe való bekötés előtt és tulajdonosuk csak belekötötte, de nagyon gyanussá teszi föltevésünk valószínűségét az, hogy míg a könyvbe írt bejegyzések között számos megcsontított, addig itt a könyvkötő kése egy betűnyit sem vágott le. A dolog minden valószínűség szerint úgy áll, hogy a könyv tulajdonosa abból a czélból kötötte közbe a

¹ *Szilády*: Temesvári Pelbárt élete 63. l.

² Magyar írók VIII. köt.

³ Közölve: *Vincze Gábor*: A pálosok irodalmi munkássága a XIV—XVIII. sz. Magyar Könyvszemle 1878. 21 s köv. l.

lapokat, hogy imádságokat írhasson rájuk. Tehát a beköttes után irattak a könyvbe a közbekötött lapokon levő imádságok. Ezt bizonyítja részben az is, hogy a bekötési táblákon is vannak ugyanettől a kéztől irt imádságok. De az is nagyon valószínű, hogy közvetlen a bekötés után irattak bele az imádságok, nem pedig pl. egy félévszázad múlva. Bizonyítja ezt, hogy seholsem volt kénytelen a beíró régebbi írásra írni az imádságokat, — mondjuk, hogy egy megjegyzésre, vagy tollpróbára, a mi különösen a bekötési táblán gyakori szokott lenni. Találunk ilyeneket itt is, de csak az imádságok után írva.

A közbekötött lapok száma kettő. Az első mindjárt ezzel kezdődik: »azt te aldonth zent newed es epwlyonek az te zent egyházadban az en fele barátym«. Világos, hogy valamely imádság végső szavai. Az előtte való oldalon (Mich. de Ung. q₆ß) nem találjuk ennek az imádságnak az elejét, mert ott félig elmosódott latin írás van. Tehát az így közbekötött két levélen kívül legalább még egynek kellett lenni.

Az imádságok nem eredeti alkotásai a beírónak, hanem másolatok, olyan formulárek, a milyenek nagy számmal el voltak mindig terjedve a kath. egyház papjai között. Az imádságok helyesírása bizonyítja, hogy másolatok. Pl. az imádságok egy részében következetesen *Crjstus* és *Crjstws*, egy imádságban *Xpus*, egyben pedig *Chrws* van írva, *teftunkot*, *vjrunkot*, *zywnk(oth)nek*, de egy helyen *zywonketh*. A Post Communio-ban ezt találjuk: *lakozał azyrt zenteljen mj bennunk*, — itt a *zenteljen* a másoló hibája e helyett *zentelen* (= szüntelen).¹

Lapszélekre irt magyar glosszák találhatók mind a két műben; nagyobb számmal *Michael de Ungaria* könyvében. Ezek a bejegyzések nem egy kéztől származtak. Íróik kivoltáról nem tudunk semmit, valamint az imádságok beírójáról sem. A glosszák beírása idejét azonban — legalább nagy részükre nézve — körül-belül megállapíthatjuk. *Michael de Ungaria* nyomtatása éve 1494; a kötés nemsokkal későbbi; a könyvben pedig találunk olyan bejegyzett szavakat, a melyeket a könyvkötő megcsonkított. Nyilvánvaló, hogy ezek a könyv bekötése előtti időből valók, tehát mondhatjuk, hogy a XVI. század legelejéről. Ugyanehhez a csoportozhoz kell

¹ NySzót. *zenik*.

számítanunk azokat a bejegyzéseket is, a melyek nincsenek ugyan megcsonkítva, de betűtípusuk egyezik a megcsonkítottakéval. (Ezeket a közlésben az egyes szavak vagy az egész csoport után tett *a* betűvel jelzem.) A glosszák többféleképp vannak beírva: vannak olyanok, a melyek a sorokkal egy vonalban állanak a lap szélén, ezek egy részének az elejét vagy a végét vágta el a könyvkötő, pl. *Michael de Ungaria* $a_3\alpha$: *faj borofiti...*, *foldj borof...*, $c_5\beta$: *.., y rekezte*; egy másik kisebb csoport oldalt van írva, ezeknél nem egy helyen ketté vannak vágva a betűk pl. *Michael de Ungaria* $l_5\beta$: *velekedem...* *vefedelem*. Vannak továbbá olyanok, a melyek latin megfelelőjükkel együtt vannak a lapszélekre írva, pl. *Verdena* $b_5\beta$: *Auftralis = dili zel*, *aquillo = fel zel*, s végre vannak olyanok, a melyek latin megfelelője nincs meg sem a szövegben sem a lapszálen, ilyenek *Michael de Ungaria* $f_3\beta$: *Ved eszedben magad: ember*, $l_3\alpha$: *Czizma*, *Saru* és *Verdena* $f_8\beta$: *Sem Tuttam Sem Lattam*.

A magyar glosszákon kívül vannak latin bejegyzések is, legtöbbször a szövegben idézett írók nevei: Aristoteles, Moises, Isidorus, Beda, Gregorius, Ovidius stb. Ezek legnagyobb részének betűtípusa megegyezik a colophon után írt: *Habet annos 125* betűtípusával. *Michael de Ungaria* $g_2\beta$ oldalán is van ilyen utalás: *Augufti*, erre egy későbbi kéz ráírta: *meréfszen, kezdeti, elej*. Ha már most az utalást 1619 körül írták ($1494 + 125 = 1619$), akkor a ráírt glosszák még későbbiek. Tehát ennyire különböző korból valók a bejegyzések.

Az imádságok és glosszák közlésére megjegyzem, hogy csak az imádságok megcsonkult szavait egészítettem ki (szögletes zárójelben), a glosszákéit nem, és pedig azért nem, mert egy részük úgyis világosan pótolható, más részüket pedig nem tudtam határozott bizonyossággal kiegészíteni. Az imádságokban előforduló két törlést zárójelbe tettem. A lapjelzésen csak annyit változtattam, hogy *Verdena* a_1 , a_{11} , a_{111} stb. jelzése helyett az egyszerűbb a_1 , a_2 , a_3 stb. jelzést használtam, továbbá mind a kettőben megjelöltem az első oldalt α -val, a másodikat β -val.

Az első bekötési táblán ez az imádság olvasható:

[Isten]ben zerermes¹ Attýamfiay [ker]estýen nýpek konyo-
roghýwnk [mi]nd nýayan az mý menýey zent [At]ýanknak hogy
legýen jrgalmas [e]s kegýelmes mý hozank az ew egýethlen egý
fiayrt az Crýftws jezofýrt es agýa mýnekunk az ew zent lelkyth
mely vylagofýcha megh az mý elmýnknek setýtfýgyt es lagýcha
meg az mý kemýn zywnk(oth)nek kemýnfýgyth hogý az ew fent
jgyýt meg erchwk es zywnkbe be foglalhafwk ew zent felfýgýnek
Dýchýretýre mý nekwnk kedeg Jobulafunkra eft hogý ew zent
felfýge meg agýa mýnd nýayan mý nekwnk mongýuk el az
konýorgo jmachagot kýth mý nekunk meg jra zent mat[e] lewe-
lýnek . . . mondwan mý atýan[k].

Aláírva: Exordýum serm[onis].

A tábla alsó sarkán: hozzad In hozza[m].

A második bekötési táblán:

[Ör]ök mýndenható wr jften mý vrwnk jezus Xpusnak
dýchýo fýges zent atýa ký vagý mýnden fetýtfýgnek kegýes meg
vylagofýtoýa vylagofých² meg a mý fetýth zywonketh hogý az te
zent jgydeth halhafuk erthefuk tanulhafuk es zywnkbe be fog-
hafuk meg[i]s erthefuk te zent newednek dýchýretýre lelkunknek
wdhwofýgyre fele baratunknak jpuletire jgy týgý (vram) mý kegýes
atýank az te zent fýadýrt az mý vrunk Jésus Xpusýrth vg legýen.

Aláírva: Posth sermonem.

Az első közbekötött lap első oldalán:

azt te aldoth zent newed es fpwlyonek az te zent egyhazad-
ban az en felebaratým.

Ante Communionem

Kegýelmes Crýftus Jezws bunos embereknek egýettlen egý
meg waltoýa mý zegýn bwnofog býzwan az te kegýefýgedben
jarwllwnk elodbe vadolwan az mý bwneýnketh melyeket výtettwnk
gondalatwnkba bezýdunkbe es Cýelekedetýnkben es kýrunk týge-
deth lýgý kegýelmes mýnekwnk es az te zent lelkedwel týztoých
meg az mý lelkunkot hogy lehefwk týzta hayloký az te zent
teftednek és zent výrednek mýnd jgalagban es zentfýgben amen.

Az első közbekötött lap második oldalán:

Post Cumminionem

Kegýelmes Chrws jésus egýettlen egý meg valtonk halat
Adunk teneked hogy az te zent teftedeth jrettwnk halara attad

¹ Tollhiba e. h. zerelmes.

² A -d rag elmaradására l. *Simonyi* TMNy. I. 607.

es zent vředeth jrtunk kŷ ontotad hogŷ mŷnk ez orok halalbol kŷ zabadytanal es a orok jllettre megh zentelnil Soth meg anak felette az te zent testedet es zent vředet mŷ nekwnk eledelul adad hogy te mŷ benunk és mŷ te benned jllnink lakozal azŷrt zentelyen mŷ benunk tŷztŷchŷad az mŷ tŷtunkot es vyrunkot amen.

A második közbekötött lap első oldalán:

Forma Benedic(t)ionis menfe

Mŷndenható es jrgalmas vr jsten kŷ teremtetel es meg váltottal mŷnket és jltech napon kŷnt algŷ meg mŷnket es ez eledeleket melyeket veŷendok vagywnk az mŷ vrunknak Crŷftus Jefusnak te zent fŷadnak attala w mŷ attŷank.

Gratiarum actio

Mŷndenható es jrgalmas vr jften mŷ jdes menŷeŷ zent attŷank halat adunk te neked az te zent aŷandŷkŷdŷrt melyekel mŷnket moŷtan meg elŷgeŷtetel az mŷ vrwnknak Crŷftus Jefusnak te zent fŷadnak altala amen.

Aláírva: mŷ atŷak (*sic!*).

A második közbekötött lap második oldalán:

Precatio incipientis fua ŷtudia

Mŷndenható es jrgalmas vrŷften kŷ mŷnket arra teremtetel okofagwal es ertelemwel hogy az te zent igidet meg erthefwk es meg tanulhafuk kŷrwnk tygedet nevelŷed mŷ benunk az te malaztodat es vŷlagofŷch meg az mŷ elmŷnket hogy tarthafwk meg azokat melyek tartoznak az te zent newednek tŷztŷfŷgŷre es az mŷ fele baratunknak wdwoŷfŷgŷre az mŷ vrwnk nak Crŷftus Jefwnak te zent fŷadnak altala Amen.

Michael de Ungaria glosszái:

a₁α: NB. Quidam Sceleratus Hereticus hunc librum in margine deturpavit (más kézzel:) et In aeternum sit Maledictus lurco.

a₃α: ideota = tudatthlan (*a*), discipline = meg fen . . . vel meg v . . . (*a*), radix hedere = faj boroŷti . . . terreŷtis földj boroŷ . . . (*a*).

a₃β: ofcula = cfok, caŷtitatis = tiŷztafagnak.

a₇α: quia eos vident facere oppoŷita doctrine sue = kozbe veteth tŷdoman (*a*).

a₈α: vituperabilis = zŷdal . . . (*a*).

b₃α: Nabuchodonofor = Nagobod . . .

c₄β: de obstetricibus = babafagra (*a*).

- c₅α: diuitiarum habundantiam = kazdagfa . . . (a) kazdag.
 c₅β: excludit = . . . ý rekeztí (a).
 f₁β: Munka . . .
 f₃β: Vedeſzedben magad: ember:
 g₂α: complexionis = befoglalafs.
 g₂β: Ictu gladii = ütefs, chapafs, Audacter = meréſzen, initium = kezdeti, elej, ſagittarius = Nyílafs, vltra metam, citra metam = ac czilkivül, azezil elöt.
 h₁α: Jeſuf Xps egý jgafagh . . . az ký mý ſegedelm . . . (a).
 h₅α: iniurioſa = Boſzfúſágofs. Doloroſa = fajdalmafs, iniurioſa et hoc ex peruerſitate iudicii = Gonofzságbol, viſzfzafordultságból.¹
 i₄α: Deutoronemii XXXII. Incaſſatus eſt dilectus, et recalcitrauit, incaſſatus, impiguatus, dilatatus. Dereliquit deum factorem ſuum = mikor megh hýzek es meg koueredek ellenem rugoldozek² meg koueredek meg hýzek es meg kazdagodek (a).
 i₈β: prosperitas = Szolghalathof.³
 k₂β: In primo adventu filius dei = fogantataſanal (a).
 k₉β: detractores = Ragalmazas.
 l₃α: Czizma Saru.
 l₅α: velekedem . . . veſedelem.
 l₇β: haborofagnak, zomorufagnak, nyaualyfagnak; vgýekezny, connubia = menyékezo, pferus = elquele . . . (a).
 l₈β: Latentium[?] = tudakozny, Imprudentiam = hýttſag,⁴ Retinentia = mertekletefyg (a).
 m₁α: conformis = egýenlo.
 m¹β: figit peges = . . . ragasztia, affectores = kiuanatoſſagokot., atramite veritatis = bizonifagnak utarul (a).
 n₇α: plana = Budofa auagý tywelgo Býwýn[?] keth vtha . . (a).
 n₇β: Lampreda = Czik.⁵
 o₃α: quaestionem = kerdýs (a).
 o₃β: notabilis = . . . fagnak (a).
 p₁β: . . . ecens = vý.
 q₆α: mer az embereknek.

¹ Jelentésére nézve l. NySzót.² NySzót. 3) jelentésben.³ NySzót. nincs.⁴ NySzót.⁵ NySzót. 1) jelentésben.

Johannes Verdena glosszái:

$b_3\alpha$: Expergiscimini = fel ele . . . wl̥e . . . k (a).

$b_3\beta$: haznalatosfagnak (a).

$b_4\alpha$: refugium = segýtth̥yg (a).

$b_5\beta$: Aufralis = dili zel, aquillo = fel zel (a).

$b_6\alpha$: Daud audentissimus = vakmerof̥ge.

$c_3\alpha$: animal venenofum = Chepegetett¹ vad állat.

$f_2\alpha$: jrigyf . . . emul . . . vel di . . . (a).

$f_8\beta$: . . . apostol; Sem Tuttam Sem Lattam.

$g_2\alpha$: aquila = Keselü, falco = Gol̥ya.

$g_3\alpha$: Leo papa.

$h_1\beta$: prauus = gonoz (a).

$h_3\alpha$: Carduum illa herba = Szamar töuis.

$i_3\alpha$: adiuuro vos = k̥yz . . . (a).

Mindössze ennyi az, a mivel ez az incunabulum nyelvemlékeink gazdagításához járul. Nem sok és nem is nagyfontosságú, de mindenesetre megérdemli a figyelmet, mint a magyar nyelv- és szótártörténet egy adata.

¹ NySzót. 2) jelentésben.

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGY. NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1906. ÉV III. NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2627 db, ajándék útján 437 db, vétel útján 50 db, csere útján 1 db, összesen 3115 darab nyomtatványnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példány czimén beérkezett: gyász-jelentés 1719 db, zárszámadás és üzleti jelentés 442 db, egyházi körlevél 65 db, perirat 5 db, műsor 411 db, alapszabály 147 db, szinlap 2240 db, falragasz 2305 db, vegyes 877 db, összesen 8299 darab aprónyomtatvány.

Vételre fordítottatott 372·58 korona és 34·50 márka.

Ajándékokkal a következők gyarapították könyvtárunk anyagát: Balló István, Bárdos György, Bibliothèque nationale, Rio de Janeiro (37 db), Bosnyák-Hercegovinai orsz. kormány, Budapest székes főváros statisztikai hivatala, Detrich Tibor Losonez, néhai Fábry Károly Veszprém (45 db), Felsmann József, Fővárosi köz-munkák tanácsa, Fraknoi Vilmos (9 db), Francis D. R. St. Louis, Győry Tibor (3 db), Gulyás Pál, Handelsministerium Wien, Herman Ottó, Horváth Géza, Hunyadmegyei tört. és régész. társulat Déva, Kassa város törvényhatósága, Képviselőházi iroda (2 db), Kereskedelmi és iparkamara Budapest, Kereskedelmi és iparkamara Szeged, Kolozsvári tud. egyetem könyvtára, Konigl. universitets-bibliotek Upsala, Krausz Sámuel, Krisch Jenő, Krupka József, Kuskó István Kolozsvár, Library of congress Washington, Duc de Loubat Páris, M. kir. állatorvosi főiskola, M. kir. kereskedelmi minisztérium, M. kir. Konkoly-alap. observatorium Ó-Gyalla, M. kir. központi statisztikai hivatal (2 db), M. kir. orsz. meteor-

logiai és földmérési intézet (3 db), M. kir. posta és távirda igazgatóság, M. kir. orsz. vízépítési igazgatóság, M. kir. technológiai iparmúzeum, M. tud. akadémia (2 db), Mahler Ede, Milanói nemzetk. kiállítás magyar osztálya, Orsz. állatvédőegyesület (2 db), Országos Törvénytár szerkesztősége, Ödönfi László, Peabody-institute Baltimore, Phys.-medic. Gesellschaft Würzburg, Polgármesteri hivatal Sepsiszentgyörgy, Pozsonyi orvos- és természet-tud. egyesület (2 db), Public library of Victoria, Melbourne, Rendőrfőkapitányság, Rosenstein Vilmos, Szanatorium egyesület, Schack Károly Mödling, Statist. Zentral-Commission Wien (3 db), Szalay Péter, Szilágyi István-kör Máramarossziget, Tolnavarmegyei múzeum, Tompa Imre Brassó, Towarzystwo przyjaciati nank Poznan (2 db), Tudomány egyetem bölcsészeti kara (65 db), Tudomány egyetemi földrajzi intézet (5 db), Tudomány egyetemi növénytani intézet, Vajda Viktor, Vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium (195 db).

A könyvtár helyiségeiben 2935 egyén 8214 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján 414 egyén 614 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 345 munka osztályoztatott, a melyekről 584 czédula készült. Kötés alá készítettett 191 munka 278 kötetben.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ezen idő alatt 626 csomag érkezett; ugyaninnen 491 levél expedáltatott, a miből 247 reklamálas volt.

II.

A *kézirattár* ajándék útján 1 kötet kézirattal, vétel útján 1 kötet kézirattal és 17 darab irodalmi analectával gyarapodott. Az ajándékozó Kerekes Pál volt egy »Acta Comitiorum I. Regni Hungariae et partium eidem adnexarum. Anno 1764. jún. 17.« című XVIII. századi latin nyelvű kézirattal. Vételre összesen 74 korona fordított.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül folytatott a Pulszky-féle leveles gyűjtemény második részének rendezése s befejeztetett a Fraknoi-gyűjtemény rendezése és a Lisznyai-hagyaték revideálása.

A negyedév folyamán 17 kutató használt 37 kéziratot és 8 irodalmi levelet, 3 esetben pedig kikölcsönöztetett 3 kézirat.

III.

A *hírlap-osztály* gyarapodása: a) köteles példányokból nyomdai kimutatással csomagban 164 évfolyam 20.987 szám, b) egyes számonként pedig 5841 szám, c) ajándék [a Smithsonian Institu-

tiontól »Diario Official« Rio de Janeiro-ból] 1 évfolyam 227 szám, összesen 165 évfolyam, 27.055 szám.

A könyvtár helyiségében 424 olvasó 956 kötet hirlapot, házon kívül 25 olvasó 41 kötet hirlapot, összesen 449 olvasó 997 kötetet használt.

Átnézetett 165 évfolyam, 21.214 szám; kötés alá adatott 190 kötet hirlap.

A csomagban érkezett köteles példányok a gyarapodási naplókönyvbe irattak (mindegyik hirlapcím egyszer), a külön nyilvántartási czédulára is számonként reávezetettek.

IV.

A *levéltári osztály* a lefolyt évnegyedben ajándék útján 164 dbbal, vétel útján 567 dbbal, a nyomtatványi osztályból áttétel útján 1145 dbbal, összesen tehát 1876 dbbal gyarapodott.

Vételre fordított 33.225 korona, mely összegből a Helfy Ignác hagyatékából származó Kossuth-iratok- és levelekre 32.000 korona esik, mely összegből az 1906. évi költségvetésbe 30.000 korona külön tétel gyanánt volt felvéve.

A családi levéltárak száma a lefolyt évnegyedben egygyel gyarapodott és pedig a Gyulai Gaál család levéltárával, melyet Hertelendy Ferenczné letéteményezett. Ezzel együtt a családi levéltárak száma 82-re emelkedett.

Ajándékaikkal Loczka József múzeumi igazgató-őr, Szent-Iványi Gyula, a Magyar Könyvszemle szerkesztősege és dr. Áldásy Antal gyarapították a levéltár anyagát.

A törzssanyag gyarapodásából 1 db eredeti oklevél esik a középkori iratok, 566 db az újabbkori iratok, 14 db a nemesi iratok, 3 db az 1848/49-es iratok, 1288 db a gyászjelentések és 3 db a fényképmásolatok csoportjára.

A nemesi iratok csoportját a következő darabok gyarapították: 1. 1425 február 2. Konstancz. Zsigmond király czimereslevele a Vadkerti és Szentgyörgyi Vincze család részére. 2. 1517. január 18. Buda. II. Lajos czimereslevele Sapharych Bernát, György és társai részére, fényképe, színezett címerképe és szövegmásolata. 3. 1518. június 3. Buda. II. Lajos czimereslevele Armbrust Jakab részére. 4. 1557. január 20. Regensburg. I. Ferdinand czimereslevele Armbruster Kristóf részére. 5. 1559. június 20. Augsburg. I. Ferdinand czimereslevele Armbruster Kristóf részére. 6. 1614. február 22. Geitzkoffler Zacharias palotagróf czimereslevele Gockel Boldizsár és társai részére. 7. 1632. július 16. Bécs. II. Ferdinand czimereslevele Réghy György részére, Tolna vmnek 1733-iki átiratában. 8. 1668. december. 8. Bécs. I. Lipót czimereslevele Hericz Tamás részére. 9. 1669. augusztus 29. Bécs.

I. Lipót címereslevele Surányi András részére. 10. 1720. október 8. Bécs. III. Károly címereslevele Troxar János részére. (Egykorú másolat, hártván, festett címerképpel). 11. 1757. szeptember 15. Győr vm. nemesi bizonyítványa a Surányi család részére. 12. 1767. márczius 30. Győr vm. nemesi bizonyítványa a Takács máskép Kámán család részére. 13. 1836. márczius 24. Bécs. V. Ferdinand címereslevele Haincz Jakab részére. 14. Címereslevélből kivágott címerkép, állítólag a Banyó család címere.

A szerzemények közül kiemelendők első sorban a néhai Helfy Ignác hagyatékából származó és özv. Roger-Helfy Jenő-nétől megvásárolt Kossuth-iratok és levelezések, mely utóbbiak a Múzeum tulajdonában lévő Kossuth-iratokat egészítik ki. Az 540 darabot kitevő anyag egy részét Kossuth Lajosnak Irányi Dániel-hez, tulnyomó részét pedig a Helfy Ignác-hoz intézett levelek képezik. Azonkívül megvan e gyűjteményben Kossuth iratai II—V. köteteinek részben teljes eredeti kézírata is. Kiemelendők továbbá az Armbruster családnak címereslevelei, melyek közül az első az eddig ismeretlen 1518. évi gyönyörűen festett címerképpel és lapszéli díszítményeivel a hazai címerfestészet valószínű remeke és elsőrangú darabját képezi címeresleveleink gyűjteményének. Kiemelendő még a Vadkerti és Szentgyörgyi Vincze családnak 1415-iki armálisa, mely ugyan ismeretes volt, de a mely hosszú időn keresztül lappangott.

A lefolyt évnegyedben 21 kutató 14.778 darab iratot használt. Kikölcsönöztetett 3 téritvényre 103 darab.

Az új szerzemények feldolgozásán kívül folytatott a Sibrik és a Berzeviczy család kakaslovníci ága levéltárainak rendezése. Előbbi anyagának korrend szerinti rendezése a XIX. századig haladt előre, utóbbinak anyaga pedig századok szerint rendeztetett és megkezdett a korrend szerinti rendezés. Megkezdett továbbá a báró Perényi család levéltárainak rendezése. Folytatott a Kállay család levéltárainak czédulázása. A Kossuth-iratok revideálása tovább folyt és azok több mint háromnegyed részének revíziója elkészült.

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET KÖNYVTÁRA AZ 1905. ÉVBEN.

Dr. *Erdélyi* Pál igazgató az Erdélyi Múzeum-Egylet 1906. évi közgyűlése elé a következő könyvtári jelentést terjesztette:

Tisztelt Közgyűlés! Ha valaki a t. Közgyűlés tagjai közül még visszaemlékeznék múlt évi jelentésem adataira, észrevehetné, hogy azok az előző évekéihez képest kedvezően emelkedtek s ha ezekkel egybevetné a most beterjesztett adatokat, meggyőződne arról, hogy könyvtári gyűjteményeink

fejlődését még az sem tudja számbavehetően megakasztani, ha a pénzügyi kimutatás, mint az idén is, kedvezőtlenebbül alakult. Nyilván tanúsítja ez az egy tény azt a nagy vonzó erőt, melyet a gyűjtemények pihenő erély formájában magukban rejtjenek, azt a közvetetlenül működő hatalmat, melyet a nagy közönségre gyakorolnak. Az ilyen gyűjtemények voltaképpen mindig kétféle forrásból merítettek. Az egyik, a nyersen anyagi, a másik az elvontan erkölcsi. E két forrásból táplálkozik minden gyűjtemény, viszonyuk kölcsönös és határozott, együtt hatnak a legerősebben, de azért egymás nélkül is érvényesülnek a szerint, a mint az őket környező világot a nemesebb erkölcsi eszmék, vagy a gyakorlatibb anyagi fölfogás igazgatja.

Ha ez a tétel megáll, az előre vetett eredmény arra tanít, hogy múzeumunk ügye kedvező fordulatot vett, vagyis, hogy az évekkel ezelőtt megindult érdeklődés az idén is fokozottan jelentkezett. Ezek a jelenségek pedig arra eszméltetnek, hogy közönségünkben növekszik az intézmény iránt szükséges fogékonyság és az intézmény megértéséhez szükséges emelkedettebb fölfogás. Mindez hódítást jelent, a múzeumi gondolat előbbre törését és az általános és régi fölfogás visszaszorulását. De jelenti azt is, hogy a közönség megkívánja amaz intézményeket, melyektől művelődésének és multja ismeretének gyarapodását vagy szélesbedését reméli. Sőt azt is, hogy erre a célra az önkényt hozott áldozatokat szinte kötelessége teljesítésének tekinti és ilyen értelemben gyakorolja.

A nemzet multjában és a mai nemzedék műveltségében hatalmas erő szunynnyad. Megelevenedésre kész és munkára váró erő, melyet eddig minden nemzet és minden kor fölhasznált és pedig annál hatékonyabban, mennél kisebb volt a nemzet és mennél szorultabb helyzet fenyegette. A múlt ismerete forrása a jelent igazgató életnek és a műveltség eszköze a jövőt munkáló jelennek. Ezért van, hogy minden oly intézményt, mely e két nagy erkölcsi erőt táplálja és termeli, minden nemzedék és kor nagyra tartott, számukat gyarapította, munkájukra azokat képessé tenni törekedett, működésüket irányítani és megkönnyíteni feladatának ismerte. Külföldön régi, nálunk újabb törekvések igazolják e tényt és csak a legközelebbi multban történt, hogy az állam is fokozottan vetette rá magát e közművelődési intézmények gondozására.

A mi egyesületünket alapító elődök érezték legjobban a múzeumoknak e szunynnyadó energiáját s megalapították múzeumunkat és akkor, mikor arra a legnagyobb szükség volt és mikor arra az egyesült hazában senki sem gondolt. A mi örökségünk tehát nem pusztán a gyűjtemények és az anyagi erők, hanem annak gondozása, az igének kultusza, mely testté lön a múzeumban és annak a gondolatnak tiszta fényre derítése, mely intézményünk fölött örökdik. A mi kötelességünk tehát az, hogy a múzeumot és gyűjteményeit az alapítók ígéje és a mi korunk igénye szerint gondozzuk. Legyünk kegyeletben erősek és munkában fáradszhatatlanok. Építsünk a jövőnek, de a múlton és az emlékezeten és legyen bennünk erős annak hite, ennek szeretete. Hirdesszük is bizalommal és hittel, terjeszszük is buzgalommal és tettel, hogy nincs evangéliom ige nélkül és nincs hit cselekedetek nélkül.

Prózára fordítva a beszédet, hirdessük, hogy a múzeumok élete akkor indul egészséges fejlődésnek és gyümölcsöt ígérő virágzásnak, mikor a múzeum körül nemcsak a hivatásos belső emberek, hanem az egész társadalom és a vonzó körébe kerülő tömegek egyaránt buzgólkodnak. Eljutottunk-e már múzeumunk életében arra a pontra, a hol az alapítók rózsás reménysége szerint az ő nagy tőkéjüket aprópénzre váltva, műveltségünk köre terjesztésében és multunk megbecsülésében sikerrel alapozhatjuk jövőnket?

Talán nem merészség, ha azt véljük, hogy ide már régebben eljutottunk. Talán nem kérdésés, ha azt gondoljuk, hogy a saját erőnkől jutottunk ide. Talán nem hiú reménység, ha azt jósoljuk, hogy a közeli jövődő megvalósítja szebb képekkel telehímezett álmainkat. Hiszen szinte félszázados történetünk tanúskodik múzeumunk hatásáról, az elmúlt esztendő, mikor *Alapítónk* emlékét felújítottuk, tanúsítja, hogy közelebb fértünk szelleméhez, évenként emelkedő statisztikánk bizonyítja, hogy közönségünk szívesen gondol reánk és a most már tényekben nyilatkozó állami támogatás erőnket gyarapítja, kilátásainkat szépití.

Évtizedeken keresztül magunkra hagyottan, saját erőnkől élve haladtunk jövődönk útján. Most lelkes közönségünk ösztönző szeretettel jó segítségünkre és az állam gyámolítja törekvéseinket. Ez a segítség különösen a könyvtára nézve felettébb kedvező jelek között állított be. Nem szólok arról az évenként élvezett segélyről, melyet gyűjteményeink gyarapítására engedélyezett. Ez közös valamennyi tárral, noha ez idő szerint még nem érte el azt az összeget, melyet szolgálataink és helyzetünk szerint fokozottabb tevékenységünk lehetővé tételére igényelhetünk. Csak emlitem a nyomdai sajtótermékekben rejlő irodalmi és tudományos anyag értékét. Hanem arra gondolok, hogy a könyvtár elhelyezésére szolgáló épület előmunkálatai már a tényleges építkezés meggyéjéig jutottak. A ki mai szorongó állapotunkat és zsúfolt termeinket végig járja, megkönnyebbülten lélekzik fel, ha arra gondol, hogy talán igen rövid idő alatt már a saját hajlékunkban modern és kényelmes otthonra találunk. Hálásan emelem ki egyetemünk tek. Tanácsának gondoskodó és odaadó fáradozását, melylyel az új könyvtári épület ügyét képviselte, de nem kevesebb hálával gondolok a nagym. minisztériumra, mely a mai nehéz időben is szeretettel intézte az előkészítés munkáját. Egyesületünk igazgató-választmánya is megtette a magáét s így az egyesített könyvtárakat gondozó fórumok egy szebb jövődő távlatát nyitották meg.

Erre a reménységre azonban már csakugyan nagy szükségünk van. A könyvtár most már három különálló helyiségben van elhelyezve, az egyik meg éppen házon kívül lévő bérelt helyiség. Anyagunk öt év alatt szinte megkétszereződött, az egyesített könyvtárak már-már elérték a 200,000 kötetet. Ehhez a tekintélyes gyűjteményhez hírlapjaink, kézírataink és levéltárunk tartoznak. Ez utóbbiak statisztikája azonban külön számítandó, mert amaz összegben nem szerepel. Ily nagy gyűjtemény, mely a maga szerencsés alakulásában tanulmányi és közművelődés földadatai szolgálatára egyként alkalmas, igazában csak akkor fog érvényesülhetni, ha saját céljait szolgáló épületben nyer illő és méltó elhelyezést.

Helyzetünk nehézségeit csak az a tudat tette elviselhetővé, hogy annak megváltozása immár küszöbön van. De ez a változás, melyet olyan óhajtvá várunk, különösen a múzeumi könyvtárt más és nem kevésbé nehéz helyzet elé vitte. Könyveink egy tekintélyes része köttetlen, köttetésre meg rendes jóvedelmünkből nem szakaszthatunk ki akkora összeget, a mekkorával a szükségét fedezni tudnánk. Választmányunk előtt tehát a közeli jövőben már az a nagy kérdés fog szerepelni, hogyan kelljen a bajon segítenünk. Az ugyanis kétséget nem szenved, hogy köttetlen anyaggal költözködni kockázatos vállalkozás. Az új otthon más föladattal is terhel. Hiányos sorozataink kiegészítésre várnak. Ezek ellátása megint pénzügyi nehézségekkel jár. De mindegy, én bízom a jövőben és a mi szerencsénkben, hogy talál utat és mutat módot mind e bajok meglábolására.

Az elmúlt év munkáját a várható szebb jövő sugara derítette föl s a közönség részéről tapasztalt támogatás aranyozta. Fájdalom, hogy nincsen zavartalan öröm s hogy az évnek egyik legnagyobb gyarapodását tudományos és közéletünknek pótolhatatlan veszteségével kellett megváltanunk. Dr. gr. Kuin Géza halála egy megható titkot pattantott ki, hogy ő már életében intézkedett nagyértékű gyűjteményeinek sorsa felől. Könyvtárát az egyetemi és múzeumi könyvtárnak hagyta, kéziratok és autogramm-gyűjteményét a múzeumnak. A nemes gróf sokféle irányuló működésében és a művelt világra kiterjedő tudományos hírében, az előtte járó nagy példák követésében egyaránt méltó társa volt annak az erdélyi arisztokrata-világnak, mely a Wesselényiek, Telekiek, Kemények és Mikók alakjaival népesült meg. Hazafias és tudományos érdemök és szolgálatuk fénye hazájukra, Erdélyre ragyogott vissza s a születés kiváltságát a szellem kiváltságával feledtették, a történeti név fényét a tudós, az író neve varázsával. A nemes gróf Mikó oldalán, mint fiatal ember látta születni az Erdélyi Múzeumot és Mikót követve hozott áldozatot az együtt meggyújtott oltáron. Sírjok itt domborúl, a kolozsvári temetőben, csaknem egymás mellett, emlékek itt van megörökítve, az Erdélyi Múzeumban, írói és tudományos nevek kiszállott Erdély határán kívül is, de eszményeik és hazaszeretetök bizonyosságai és hirdetői itt vannak gyűjteményeinkben. Az őket összefűző nemes vonások biztosítják irántuk való hálánk és kegyeletünk egybefonódását is.

Gyűjteményének adatai a közölt kimutatásban még nem szerepelnek, mert annak földolgozására az elmúlt évben nem tudtunk sort keríteni. Egy más nagyobb és értékes adomány foglalt el azon kívül, hogy azt csak az év legvégén szállítottuk be. Fájdalom, ehhez is egy buzgó társunk elvesztése árán jutottunk. Néhai Szabó Sámuel maga is gyűjtő, író és tanár könyvtáráról és iratairól szílok, melynek becsét személyes vonatkozásain kívül csak növeli, hogy Erdélynek egy kiváló fia és irodalmunknak egyik első stílisztája könyvtárát, néhai Nagy Péter püspökét is magában foglalja. Belényesi Gábor szelleme főként angol olvasmányain csiszolódott, de zamatos magyarságát és klasszikus egyszerűségét népi és régi irodalmunk termékein fejlesztette. Ha ezt eddig is nem tudtuk volna, könyvtárának válogatott angol, klasszikus és magyar irodalmi termékekből álló sorozatai tanítanak meg rá. E gyűjte-

mények az elhunytak emlékét és érdemét fogják itt hirdetni, de egyben az élő fiúk, dr. Szabó Péter és Imre urak, nemes lemondását.

Ejtsünk egy-egy könnyet az elhaltakért és gondoljunk örömmel az élő pártfogókra, kik ez igazán szomorú esztendőben adományaikkal támogattak. Összesítettük egyenkint is lerótt köszönetünket és kérjük támogatásukat jövőre is.

Évi kimutatásunkban nem szerepelnek a budapesti kir. főügyészség területén gyűjtött nyomdai köteles példák sem. Ennek oka az volt, hogy az évek óta húzódó ügyet, mely a részesülő budai könyvtár és közöttünk a kiválogatás miként való megejtésére vonatkozott, csak ez év végén sikerült tisztázni és a könyvtár első köteleességének azt tartotta, hogy a kiadandó anyagot minél előbb bocsássa az arra jogosult intézet tulajdonába. Így most már az 1898–1904-ig gyűlt anyagból a budai könyvtár-egyesületnek kiadhattunk 3154 darab nyomtatványt s a megmaradt anyag földolgozásra vár és földolgoztatván, igen becses és gazdag eredményt ígér.

Az elmúlt év különben a csendes munka éve volt. Gyarapodásunk földolgozásán és a már jelzett munkákon kívül két gyűjteményünk rendezésében haladtunk előre. A *Halotti Beszédek* anyagát választottuk ki, állítottuk föl és katalogizáltuk. E munka eredményeként *Köblös* Zoltán füzetét mutathatjuk be, mely az újonnan rendezett anyagnak kiadott katalogusaként is tekinthető. A másik kézírataink gyűjteménye. Ebben a negyedréteük leírásával készültünk el, belőlük csak az évi gyarapodásnak gazdag anyaga nincs még leírva. A hírlaptári és levéltári munka is folyt, de mert amott a hírlapok nagy tömegével, emitt az irományokéval kell küzdenünk, megfelelő számú munkaerő hiányában lassúbb haladásra vagyunk kényszerítve. A levéltárban a törzsgyűjteménynek eddig limbusban hevert anyagával akartunk első sorban is tisztába jönni. E végre a családi levéltárak és czéh-írátaink felállításán kívül csupán czímeres leveleinkre lehattunk különösebb figyelemmel és arra, hogy az újonnan érkező gyarapodást azonnal beoszthassuk. A limbus szétbontásakor előkerült és meghatározható iratokat visszahelyeztük azokba a gyűjteményekbe, melyektől az idők folyamán elváltak.

Mindent összevetve, meg lehetünk elégedve ez év eredményeivel, noha mi magunk tudjuk legjobban, hogy anyagi erőnk korlátoltsága miatt sem a szükséges beszerzésekben, sem az időnkint fölmerülő alkalmak kihasználásában nem tudtunk szükségleteinkkel lépést tartani. Ez az oka annak is, hogy elég munkás kezet nem tudtunk foglalkoztatni. Pedig költözés előtt állunk és érezzük, hogy az új otthonba készen kellene behurczolkodnunk.

A mi mégis vigasztal, két jelenségben mutatkozik. Abban, hogy létünket és munkánkat mind szélesebb körben tartják számon. Bizonyítja ezt közönségünk érdeklődése, mely abban nyilatkozik, hogy nemcsak igénybe veszi szolgálatunkat, hanem támogat is bennünket. Továbbá abban, hogy a közeli jövő talán módot nyújt legsürgősebb hiányaink pótlására. Mert új házunk elkészülése és abban való elhelyezkedésünk olyan követelményeket fog eléénk állítani, melyek teljesítése nélkül felelősségünk alól nem bújhatunk ki.

Az esztendő eredményeiről a következő kimutatások nyújtanak képet.

**Összefoglaló kimutatás az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára
gyarapodásáról az 1905-ik évben.**

	Vétel		Ajándék		Letét		C s e r e			Köteles példány		Összesen	
	mű	db	mű	db	mű	db		mű	db	mű	db	mű	db
Nyomatványok							a) az orvos- term.-tudom. szakosztály- tól	18	103				
							b) a bölcs- nyelv- és tört.-tudom. szakoszt.-tól	1	28				
							c) alkalmi	14	15				
	252	380	497	5176	—	—		13	146	—	8498	782	14200
Kéziratok	20	20	53	55	94	94	—	13	15	—	—	180	184
Oklevelek	—	298	—	1276	—	772	—	—	—	—	—	—	2346

**Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára 1905-ik évi jövedelmei
és azok fölhasználása.**

A) Bevételek.

1. Készpénz 1904. decz. 31-ikén	191 kor. 84 fill.
2. Rendes javadalom	3120 » — »
3. Rendkívüli bevételek	85 » 14 »
4. Állami segély	4500 » — »
Összesen	7896 kor. 98 fill.

B) Kiadások.

1. Gyűjtemények gyarapításáért	2520 kor. 86 fill.
2. Könyvkötő munkákért	2510 » 41 »
3. Szállításért és úti számlákért	474 » 22 »
4. Rendkívüli munkákért	480 » — »
5. Az 1904. évi kölcsönök törlesztéseért és kamataiért	860 » — »
6. Vegyes kiadásokért	298 » 30 »
7. Készpénz 1905. decz. 31-én	753 » 19 »
Összesen:	7896 kor. 98 fill.

**A kolozsvári m. kir. Tudomány-Egyetem és Erdélyi Nemzeti
Múzeum könyvtárának használata 1905-ben.**

H ó n a p	Házi használatra kivett művek		Az olvasóteremben használt művek	
	Hány mű	Hány darab	Hány mű	Hány darab
Január	671	727	1866	2471
Február	502	210	3416	4139
Márczius	678	765	3452	3902
Április	493	559	2256	2464
Május	512	597	1960	2355
Június	470	541	620	720
Szeptember	682	789	1872	2252
Október	1102	1310	4325	4947
November	978	1240	4620	5210
Deczember	889	986	3115	3585
Összesen	6977	8124	27502	32045

SZAKIRODALOM.

Id. Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái. 100. füzet. XI. kötet. 9. füzet. Rozgonyi—Rybay.* Budapest, 1906. Hornyánszky Viktor. 8-r. 1281—1430 hasáb. Ára 1 kor.

Id. Szinnyei József, a magyar bibliografusoknak érdemeiben megőszült *doyen*-je ritka jubiláris ünnepet ért meg a lefolyt negyedévben: november hó 15-én adta sajtó alá *Magyar írók élete és munkái* című, e helyt több ízben méltatott, nagyszabású repertoriumának századik füzetét. Az eredetileg — sokkal szerényebb keretek közt — négy kötetre, harminczkét füzetre tervezett munkának e füzettel a tizennegyedik kötete vált teljessé, mely a *Popeszku—Rybay* nevek közé foglalt magyar, helyesebben magyarországi írók életrajzát s munkássága jegyzékét tartalmazza. Az eddig megjelent száz füzet összesen 21,177 íróról nyújt felvilágosítást a kutatónak; az adatok oly imponáló tömegét fejezi ki ez a szám, hogy vele szemben nemcsak a kicsinykedő kritikanak kell elnémulnia, hanem a jogos elismerés hangja is elveszti súlyát, jelentőségét. De meg különben sem igen volna czélja a *Magyar írók* tüzetes méltatásának: hiszen e hatalmas munka minden nyilvános könyvtárunknak nélkülözhetetetlen *standard-work*-ja, melynek matematikai pontossággal megjelenő köteteit immár másfél évtized óta szinte nap-nap után használja nemcsak a bibliografus, hanem az irodalomtörténész, sőt bátran mondhatjuk, minden tollforgató ember. Mindnyájunknak meghitt barátja ez a könyv, kinek bőkezűségéhez mindenkor bizalommal fordulhatunk, a nélkül, hogy csak egyszer is cserbenhagyna. S az emberi természet eredendő gyarlósága folytán úgy vagyunk vele, mint egyéb, mindig szolgálatra kész barátainkkal: csak akkor érezzük a maga teljes egészében hasznát, jelentőségét, a mikor egy vagy más okból nem segíthet rajtunk. Szinnyei művének használatakor ez az érzés akkor válik úrrá rajtunk, a mikor lexikona olyan betűjére volna szükségünk — a mely még nem jelent meg. Ilyenkor a

midőn jó magunknak kell néha napokig lótnunk-futnunk egy-egy rejtettebb adat után, ilyenkor látjuk csak igazán, hogy mily sokkal tartozunk a »Magyar írók« szerzőjének, a ki egész élete munkabírást arra szánta, hogy könnyűvé, kellemessé tegye a mások kutatását. Mert tévedés, óriási tévedés volna azt hinnünk, hogy *Szinnyei* csupán a műve első füzetének megjelenése óta eltelt három lusztrumot szentelte a »Magyar írók« megírására: midőn ez az első füzet megjelent, már egy egész emberöltő kutatásai és küzdelmei készítettek azt elő. S itt átadjuk a szót a jubilánsnak, a ki nemrégiben egy hetilap hasábjain a maga kedves közvetlenségével mondja el műve keletkezésének történetét s ismer-teti azt az igazán nemes és önzetlen célt, melynek megvalósítása egész életét kitöltötte.

»A hirlapirodalommal való foglalkozás közben — úgymond — önkénytelenül felmerült azon aggodalmam, hogy ezen jelentékeny kincsünket a végpusztulás fenyegeti, azért azt minden áron meg kell menteni. De mikép? A hirlapokban levő temérdek tudományos, irodalmi és köznevelődési cikk örökre el van ott temetve, sőt az enyészet is fenyegeti hirlapjainkat, ha azok tartalmát közhasznúvá nem tesszük. Tehát én, legalább egyelőre a magam használatára, a hirlapcikkeket kijegyeztem, czéduláztam. Akkor még a hirlapok és folyóiratok repertóriumára gondolni mertem.

»Midőn Pestre költöztem, véletlenségből az egyetemi könyvtárhoz jutottam hivatalnoknak; itt bő alkalmam nyílt bűvárkódásaimat kiterjeszteni és ismereteimmel másoknak is segítségére lehetni . . .

»Ekkor támadt az a gondolatom, hogy *Toldy* Ferencznek, akkori igazgatómnak ajánlottam a »Repertórium« kiadását, melyhez bő anyagom volt, a hiányt pedig könnyen pótolhattam. A nagy tudós, irodalomtörténetíró és jeles könyvtáros azonnal felfogta ajánlatom fontosságát és kieszközölte, különösen *Horváth* Mihály támogatásával, a Magyar Tudományos Akadémiánál, hogy azt kinyomassák. Természetesen *Toldy* volt a tanácsadóm, a ki meghagyta, hogy fölvegyek minden jelentéktelennek látszó cikket is, mert ki tudja, nem lesz-e valakinek hasznára; azután elrendelte a nagy naptárakban levő cikkek felvételét is.

»Így került ki sajtó alól 1874., 1876. és 1885-ben Repertóriumom három vaskos kötete. Az egész munkát (mely nyolcz kötetből állott volna) nyolcz évre terveztem; az Akadémia azonban a költségektől visszariadt, és a százezernél több hátralévő czédulaanyagot az ottani levéltárba helyeztem el . . .

»Midőn repertóriumim anyagom már tetemesen felszaporodott, arra is gondoltam, hogy *Danielik* József Magyar írók cz. elavult kis munkája helyett ideje volna egy terjedelmes magyar írók lexikonát létesíteni, mely mindazt felölné, a mi az irodalom-

történetirónak, sőt minden irodalommal foglalkozónak munkálkodását megkönnyitené. Ez akkor még hiú ábránd volt; nem létezett ilyen sehol a világon. Én azonban ösztönszerűleg még 1861-ben hozzáfogtam a munkához . . . Még 1877-ben folyamodtam a Magyar Tudományos Akadémiához ezen munkám kiadatása végett; azonban ekkor és még háromszor nem sikerült ezen tervem kivitele . . .

Az Akadémia végre 1889-ben hajlandó volt a munkát segíteni, úgy azonban, hogy a kiadásról magam gondoskodjam. A kiadók azonban csak oly munka kiadására vállalkoznak, melynek máról holnapra hasznát látják, így tehát hiában házaltam egyik kiadótól a másikhoz, kéziratomat ingyen kínálgtván, senki se vállalkozott; míg végre sikerült a *Hornyánszky*-féle nyomda ügyvezetőjét, *Knoll* barátomat rábeszélni, hogy vállalják el munkám kiadását. Így jelent meg 1890. elején az első füzet.

Íme a munka keletkezésének leghitelesebb története; a továbbiakkal röviden végezhetünk: az első füzet megjelenése óta matematikai pontossággal jelentek meg az újabb füzetek, egyre gazdagítva a munkabírásában örökifjú szerző érdemeit, kit az élet kisebb-nagyobb örömei, bánatai egy perczre sem tudtak eltántorítani a maga elé tűzött cél követésétől.

Sorainkat azzal az óhajtással zárjuk, vajha az egek Ura továbbra is erőt adna id. *Szinnyei* Józsefnek nemcsak arra, hogy főművét szerencsésen befejezhesse, hanem hogy azokat a pótköteteket is közreadhassa, melyek a munka megindítása óta felgyülemelő újabb anyagból fognak kikerülni. *Dr. Gulyás Pál.*

A. G. Little. M. A.: *Initia Operum Latinorum quae saeculis XIII. XIV. XV. attribuuntur secundum ordinem Alphabeti disposita.* (*University of Manchester Publications No. V. Historical series. No. II.*) Manchester, 1904. At the University Press. 8-r. XIII., 2, 275. l. Ára vászonborítékban 15 sh.

A. G. Little, a paleografia előadója a manchesteri egyetemen jelen munkában a nagybritanniai könyvtárak gazdag kézirati kincseiből mintegy hatezer középkori kódex kezdő szavait gyűjtötte össze betűrendben, minden *incipit*hez hozzátéve a szóban forgó munka szerzőjének a nevét s a forrást, a honnan adatait merítette. Művét elsősorban a középkori kéziratokban bővelkedő gyűjtemények kezelői fogathatják haszonnal, mikor valamely könyvtárilag feldolgozandó kézirat meghatározásáról van szó; de jó szolgálatokat tehet általában a középkori szellemi élet kutatóinak is, kiknek a monasztikus irodalom rengetegében való tájékozódását szerfölött megkönnyíti.

Az *incipitek* összeállítása a szoros betűrend alapján hajtattott végre, kivéven az *Anno Domini* . . . kezdetű krónikákat,

melyek időrendben soroltnak fel. Számos műnél szerzőnk több *incipitet* is fölvelt: így az előszó, az egyes részek, sőt fejezetek kezdőszavait is, csak hogy a tájékozódást megkönnyítse. A prédikációknál pedig, nemcsak magának a szentbeszédnek, hanem az annak alapjául szolgáló szentírásbeli szövegnek néhány első szavát is följegyezte.

Hogy *Little* jegyzéke, ha csak az Angliában előforduló kéziratokra szorítkozunk is, korántsem teljes, azzal maga a szerző is tisztában van, a ki munkájához a szakirodalmi dolgozatokon kívül csupán a *Bibliotheca Bodleiana*, meg az oxfordi egyetemhez tartozó kollégiumok könyvtárainak kézirat-katalógusaira volt figyelemmel. Mentségül szolgálhat egyrészt művének benső természete, mely szinte kizárja a tökéletességet: ez esetben a teljességet; másrészt az a körülmény, hogy *Little* eredetileg egy, az angolországi ferences-kéziratokat tárgyaló műhöz gyűjtötte az adatokat s csak viszonylag tekintélyes számuk birta rá, hogy adatai köteté megismerkezve, jelen formában is nyilvánosság elé kerüljenek.

[g.]

Iskolatörténeti adattár. *Az orsz. református tanáregyesület megbízásából szerkeszti Thury Etele.* I. kötet. Pápa, 1906. Főiskolai kny, 8-r. VIII. 443 old. Ára 8 korona.

Középiskoláink, sőt felsőiskoláink nagyobb része a millennáris évet azzal vélte legméltóbban megünnepelni, hogy megíratta az intézetek történetét. A monográfiáknak egész sorozata jelent meg többé-kevésbé avatott tollal megírva. Az így publikált anyag természetesen fordította a figyelmet az iskolák történetében rejlő gazdag anyagra, de egyúttal feltárta azokat a hiányokat is, a melyek e téren szembetűnnek. Ez a kiinduló pontja azon gondolatmenetnek, melynek nyomán az orsz. reform. tanáregyesület előttünk fekvő kötetét kiadni időszerűnek tartotta. A szerkesztő előszava megemlékezik a czélról is, melyet az »Iskolatörténeti adattár« munkálni kíván. Egyrésztől hézagpótló munka akar lenni, s »annak a nagyfontosságú szerepnek, melyet a református közoktatás hazánk kulturális fejlődésére négy századon keresztül gyakorolt«, megvilágítása által a magyar történetírásnak akar szolgálatot tenni, másrésztől a református egyház tagjainak figyelmét szeretné a multra irányítani, hogy ezzel a református közoktatásügy iránt melegebb érdeklődést, több áldozatkészséget idézzen elő.

Az adattár több kötetre tervezett vállalkozás. Első kötetében a reform. közép- és felsőiskolákra eddig nyomtatásban megjelent művek foglalnak helyet, további kötetekben az eddig nem publikált levéltári, kéziratári anyag volna elhelyezendő.

Az előttünk fekvő kötet a mű első kötete. Kronológiai rendben gyűjtötte össze a nyomtatásban már megjelent anyagot

regesztaszerű kivonatokban, az 1522-től 1905-ig terjedő időkből sok ezerre menő regesztát hordván össze több szorgalommal, mint körültekintéssel. A kötetet betűsoros hely-, név- és tárgymutató egészíti ki. Bibliográfiai segédeszköz jellegével bír. Irodalmunk, művelődéstörténetünk kutatóinak, de legfőképpen a református egyház- és iskolatörténet bűvárainak szánt repertórium. Derék, érdemes munka, de sajnálattal kell konstatálnunk, hogy hiányai igen szembetűnőek, a mit kütönben a szerkesztő előrebocsát, habár nem érthetjük meg indokolását, a mely egyszerűen kijelenti, hogy teljesebbé tenni nem tudta. Miért? erre nem ad választ; sőt arra nézve is bizonytalanságban hagy bennünket, van-e reménység a hiányok kiegészítésére? Már pedig, hogy erre szükség van, a felhasznált nyomtatásban megjelent művek jegyzéke erről meggyőzhet bennünket. Hiányzik innen több közismert olyan munka, a melyekből bizonynyal sok értékes anyag gyűlt volna össze. Néhányat szemelvényképen: *Bartholomaeides*, Joan. Lad. *Memoriae Ungarorum, qui in alma Vitebergensi studia coepta confirmarunt*. Pest, 1817. — *Bod P. Magyar Athenás*. — A magyar jogakadémiák története Pest, 1873. — Új magyar Athénás. — *Szinnyei*, Magyar írók. — A régi magyar könyvtár anyaga. — Apáczai *Cseri* János munkái. — A különféle okmánytárak rendkívül gazdag anyaga stb. Úgy, hogy nem hallgathatjuk el aggodalmainkat az egész mű értéke iránt, ha ezen hiányok kiegészítése nélkül kerülne sorra a nyomtatásban még meg nem jelent emlékek, adatok közlése.

Nem veszi rossz néven az érdemes szerkesztő, ha egy-néhány fogyatékoságát a szerkesztői eljárásnak is felemlítjük: Regesztákat találunk pl. *Frankl V.* Hazai és külföldi iskolázás, — *Szombathy J.* *Historia scholae Sárospatakiensis*, — Erdélyország tört. tára, — *Weszprémi*, *Succincta medicorum Hung. et Transilv. biogr. s egyéb munkákból*, de ezeket a mű elején közölt címjegyzékben fel nem lelhetjük. Pápai *Páriz* Ferencz, *Rudas redivivumát* állandóan így idézi, *Rudas redivivum*, pedig a címjegyzékben Pápai *Páriz* alatt találjuk. *Ember Pál*: *Historia eccl. ref.* a címjegyzékben Debreczeni *Ember Pál* alatt nem fogjuk keresni, annál kevésbé, mert a regeszták alatt állandóan így találjuk: *Lampe-Ember*. Hasonló esetekben utalással igen jól megoldható a kérdés. Általában a címjegyzék betűrendi felállítása a bibliográfia elfogadott szabályait teljesen mellőzi, a mi a használhatóság rovására történik. Így a jegyzőkönyveket, almanachokat, névtárakat nem kapjuk meg a megfelelő betűben, hanem egyszer a dunántúli, dunamelléki, máskor az erdélyi jelző alatt. A Magyar országgyűlési emlékek a rendes helyen vannak, de az Erdélyi országgyűlési emlékeket a szerkesztő *Szilágyi Sándor* neve alatt vette fel.

Egy pótkötetben a hiányok orvosolhatók, a tévedések korrigálhatók lennének, s csak a munka értéke, meg a kiadó tanár-egyesület, melynek tekintélye alatt jelent meg a kötet, nyerne vele.

Kováts László.

P. Schwenke und **A. Hortzschansky**: *Berliner Bibliothekenführer*. Berlin, 1906. Weidmannsche Buchhandlung (Druck von G. Bernstein). 8-r. IV, 2, 163, 20 l. Ára kötve 1·20 Márka.

Szerzőinknek e kalauz összeállításánál az a gyakorlati cél lebegett szemük előtt, hogy a tudósok és kutatók, elsősorban pedig az egyetemi hallgatók részére összegyűjtsék s röviden jellemezzék mindazon, többé-kevésbé nyilvános könyvtárakat, melyek Berlin világvárosi forgatagában a köznek rendelkezésre állanak. Összesen mintegy harmadfél-száz gyűjteményről tétetik említés, melyek a következőkép vannak csoportosítva: 1. Általános nyilvános köz-könyvtárak; 2. főiskolai könyvtárak; 3. tudományos intézetek és gyűjtemények (akadémiák, levéltárak, múzeumok stb.); 4. iskolai könyvtárak (gimnáziumok, reálgimnáziumok, főrealiskolák, iskolai múzeumok); 5. hatósági (kir. uralkodóház, parlamentek, birodalmi, állami és városi hatóságok); 6. templomi könyvtárak; 7. testületi és egyleti könyvtárak (tudományos, gazdasági egyesületek, közhasznú társaságok, felekezeti szövetkezetek, sport-, gyűjtő- s egyéb egyletek); 8. szak-kölcsönkönyvtárak, végül 9. magánkönyvtárak; ez utóbbiak közé természetesen csupán azok vették fel, a melyek bár korlátozott számban, idegeneknek is hozzáférhetők. Az egyes könyvtárakra vonatkozó czikkelyek a következő adatokat tartalmazták: a könyvanyag minősége és mennyisége; az évi szaporodásra szánt összeg nagysága; a könyvtár használatának ideje s módzatai; a rendelkezésre álló katalógusok jellemzése; a kezelő-személyzet száma; esetleges kiadványok stb.

Ez adatok közül minket elsősorban a kikölcsönzésre vonatkozók érdekeltek: hiszen nálunk, hol a »művelt nyugat«-ra való hivatkozással folyton könyvtáraink szűkekléltségét támadják, épen ezek alapos megismerése kívánatos. Nos, átlapozva az előttünk fekvő kötetet, nyugodtan elmondhatjuk, hogy a budapesti nyilvános nagy könyvtárak, ha anyaguk gazdagsága szempontjából nem is, a kölcsönzőkkel szemben tanított előzékenység szempontjából bátran kiáll a versenyt a berlini intézetekkel.

A Berliner Königl. Bibliothekből például közismert egyéniségeken kívül csupán jótállás, vagy 50 márka letéteményezése mellett lehet kikölcsönözni 1—1 kötetet. A kikölcsönzés időtartama egy és három hét között vállalkozik, a használatra kért könyv jellege szerint. Ha a kikölcsönzés idejének utolsó napján a könyvek be nem szolgáltatnak, a kölcsönző tartozik minden egyes tértívény után 50 pfenniget fizetni s a bérmentetlenül megküldött

intőlap keltétől számított öt napon belül a könyvet haladéktalanul beszoigáltatni. Ha ez az ötödik nap leteltéig meg nem történik, a könyvtárigazgatóság minden egyes visszatartott mű után ismét 1 márka bírságot ró a kölcsönzőre s annak saját költségére hozatja be a könyvtárba a künn lévő könyveket.

A használat korlátozására jó példa a Friedrich-Wilhelms-Universität könyvtárának szabályzata, mely szerint annak anyagát csakis az egyetem tanító s tanuló személyzete, az akadémiák tagjai, egyéb főiskolák hallgatói s vizsgára készülő végzett egyetemi polgárok használhatják, de csakis a 128 olvasóra berendezett teremben, miután házon kívüli kikölcsönzés egyáltalán nincsen. Az egyetem központi könyvtárát jól egészítik ki az egyes szemináriumok speciális gyűjteményei, melyeket azonban csakis a szemináristák használhatnak.

Kevésbé szigorú a kikölcsönzési tilalom a műegyetemi könyvtárnál, a hol rektori engedéllyel jól megokolt esetekben házon kívüli használatra is adnak egyes műveket.

De nemcsak a könyvtárak használata van ekként korlátozva, hanem a hazai gyakorlattal szemben, a kikölcsönzés teljesítése bizonyos anyagi kiadásokkal is jár. A *Königliche Bibliothek*knál például a kikölcsönzésre jogosító igazolvány kiállítási díja 50 pfennig. A térítvények ára 25 darabonként 10 pfennig, házon kívüli kikölcsönzéseknél pedig a portón kívül, csomagolási költségek címén 5—30 pfennig illetéket kell lefizetni. A berlini kir. könyvtár más intézetek könyvanyagából is közvetít kölcsönzést, de ilyenkor minden egyes kötet után 10 pfenniggel adóztatja meg a kutatót.

A mi Berlin könyvtárügyében igazán imponáló s utánzásra méltó, az népkönyvtárainak nagy száma s valóban gazdag anyaga. Összesen huszonnyolcz népkönyvtára van Berlin városának, melyek közül tizenkettő olvasóteremmel is bír s naponta este 6-tól 9-ig van nyitva. Ezek összes anyaga jelenleg 176,000 kötetből áll s új beszerzésekre a város évi 92,180 márkát, tehát majdnem kétfelét, mint a mennyit nálunk az állam az egész országban évenként felállítandó népkönyvtárakra fordít.

A tanulságos füzetet két mutató rekeszti be, melyek annak használhatóságát tetemesen fokozzák. Az egyik betűrendben sorolja fel a könyvtárak czímeit, míg a másik a szakkönyvtárak tartalma felől nyújt tájékoztatást.

— Sp. —

Léon Gruel *Manuel historique et bibliographique de l'amateur de reliures. Deuxième partie.* Paris, MDCCCXCV. Léon Gruel, Henri Leclerc. 4-r. 4, 186, 2 l., számos szöveggképpel és műmelléklettel. Ára 100 Fr.

Ez a pompás kiállítású kvart kötet, mely kiegészítő részét, második kötetét képezi szerző 1887-ben megjelent hasonló című

munkájának, betűrendes lexikon formában adja azokat a sokszor aprólékos, de mindig érdekes adatokat, melyeket *Gruel* akár a saját, fényes gyűjteményébe kerülő kötésekben, akár levéltárak mélyén, vagy történeti forrásmunkákban eltemetve talált és a melyek sok tekintetben kiegészítik azt az általános képet, melyet a könyvkötés, elsősorban a francia könyvkötés fejlődéséről eddigelé alkothattunk magunknak. *Gruel* érdeklődését elsősorban nem a legnagyobb mesterek nevei kötik le ebben a kötetben, a kikről elődei már minden lehetőt felkutattak, mint inkább a másod-, vagy harmadrangú műhelyek eddigelé meglehetősen rejtett története, melynek ismerete teljesség szempontjából szintén kíváncsú.

A valódi méhszorgalommal gyűjtött adatoknak talán legérdekesebb, mert eddig kevés figyelemre méltatott, csoportját azok az etikettek adják, melyek a könyvtábla belső felületére ragasztva a könyvkötőmester jó hírét és címét vannak hivatva terjeszteni. *Gruel* közel félszáz ilyen etikettet gyűjtött össze, melyek hihetetlenül változatos formában tartalmazzák az illető mesterek nevét és lakcímét. A legegyszerűbbek többé-kevésbé keskeny papírszalagok, melyekre a szöveg kézzel van írva, vagy a mi gyakoribb, álló vagy dőlt betűkkel nyomtatva, s néha szimpla vagy kettős vonalkezzel befoglalva. XVI. Lajos korában a kereteket a kort jellemző, kissé mereven görbülő virágfüzérék ékítik. Néha-néha a címek barokk *cartouche*okba foglalvák; más-kor czimerképpel, emblémákkal vannak párosítva, sőt igaz, hogy ritkábban, művészi kis rézmetszetek formájában is jelentkeznek. Ez utóbbira legszebb példa *Dubuisson* XVIII. századi párisi mester rendkívül finom vignettája (70. l.), mely a könyvkötő címét egy gazdag ráncokban aláomló függönyön alkalmazza. A cím felett és alatt bájos puttók a Bourbonok királyi czimerét hordozzák, míg a függöny baloldalán előtűnő műhely-sarokban szárnyas angyalok szorgoskodnak a bekötendő könyvek körül.

Az adatok egy másik érdekes csoportját képezik a könyvkötők számadás-könyveiből, levelezéséből stb. reprodukált maradványok. Említésreméltók pl. Estienne *Anguerrand*, XVI. Lajos egyik udvari könyvkötőjének számadásai, melyekből megállapítható, hogy 1782-ben például a király részére 354 darabot kötött be, összesen 1758 livre értékben, 1783-ban pedig 343-at, 1890 livre értékben. Egy kvart kötet czimernyomású *maroquin* kötése 13 livres-be került, míg egy ugyanolyan nagyságú s díszítésű borjúbőr kötés 4 livres-rel terhelte a királyi háztartás pénztárát. Ipartörténeti szempontból kiváló fontosságú egy 1689-ben *Le Gras* ügyvéd (*procureur*) által kiállított memorandum, mely élénk világosságot vet azokra az egyenlenségekre s zaklatásokra, melyek a könyvkötőket a könyvkereskedők testületétől elválasztó 1686-iki rendelet nyomában támadtak. Dokumentáris jelentőségre kevésbé

fontos, de ritkaságánál fogva megemlítendő még az a néhány 18-ik századi gyászjelentés, mely egyik-másik elhunyt könyvkötő-mester végtisztességére hívja meg a család, vagy ipartestület nevében az érdeklődőket.

A nagyszámú, részben színes könyvnyomtatásban, részben pompás fénynyomtatásban bemutatott könyvtábla között csak kevés elsőrangú alkotás található s ezek is jobbára közismert műhelyek, közismert stílusú termékei. Valódi revelációként hat ellenben közöttük Pierre Joseph *Bisieux* empirekorabeli könyvkötőmester egy rendkívül díszes sötétkék maroquin-kötése 1792-ből (132 l. mellett), mely eddig sem tapasztalt, kedvező oldalról mutatja be e különben közepes mester ízlését és tudását.

A kötés-reprodukciók sorába szerzőnk, talán épen a közismert formák örökös ismétlésének unalmát akarva elkerülni, nagy szeretettel iktatta be a bizarr formájú, vagy technikájú emlékeket, sőt az előbbieknél műve élén külön tanulmányt is szentelt. E tanulmányában *Gruel* a bizarr kötések három csoportját különbözteti meg: az elsőbe sorolja azokat, melyek különös alakjukkal a használó kényelmét akarják szolgálni: ezek a legritkébbak; a másodikba az olyan emlékek tartoznak, melyek már alakjukkal is bizonyos eszmét kívánnak szolgálni: ilyenek *Gruel* könyvében egy II. Henrik számára készült imádságos könyv, melynek reneszánsz ízlésű kötéstáblái a heraldikai lilium karélyai szerint vannak kiszabva, vagy a XVIII. században dühöngő szabadkőmíves-láz fantasztikus alkotásai: a háromszög alakú kötések; végül a harmadik csoportba azon bizarr kötések oszthatók, melyeknek a rendestől eltérő formája semmiféle sajátos céllal nem hozható kapcsolatba; ilyenek több, csaknem köralakú könyv kötése, az oktagon szélű, a rombikus formájú kötések stb.

A rendestől anyagukban vagy díszítő technikájukban eltérő kötések közül a következőket említjük meg: egy *Letellier* Mihály címerével préselt aranyozott bőrkötést, mely *Gruel* szerint az első eddig ismert ily anyagú kötés, melynek boritéka nem kárpitnak készült eredetileg; egy vörös maroquinbe kötött XVIII. századi almanakot, melynek tábláit szegfűgallyat, illetve három rózsabimbót ábrázoló szalmafonat ékesíti s végül egy XVI. Lajos királynak felajánlott kötetet, melynek fedő lapjai arany festésű sèvres-i porcelánból valók.

—s. —l.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

Deutsche Literaturzeitung. XXVI. évfolyam 27. szám (1906. július 7.): *Verzeichnis der Lesesaal- und Handbibliothek der Kgl. Universitäts-Bibliothek zu Berlin.* 5. Ausgabe. — 29. szám (július 21.): L. F. Day, *Alte und neue Alphabete für den praktischen Gebrauch.* 2 Aufl. — 30. szám (július 28.): *Verzeichnis der Schausammlung der Kgl. und Universitäts-Bibliothek zu Breslau.* — 31. szám (augusztus 4.): *Katalog der Handschriften der Universitäts-Bibliothek zu Leipzig.* VI. Die Lateinischen und Deutschen Handschriften. 3. Bd.: R. Helssig, *Die juristischen Handschriften.* (E. Steffenhagen). — 32. szám (augusztus 11.): A. Cim, *Le livre.* I. II. — 33. szám (augusztus 18.): Chr. W. Berghoeffer, *Bericht der freiherrlich Carl von Rothschildschen öffentlichen Bibliothek für die J. 1901—1905.* — 37. szám (szeptember 15.): M. Thumm-Kintzel, *Der psychologische und pathologische Wert der Handschrift.* (R. Sommer). — W. Junk, *Internationales Adressbuch der Antiquar-Buchhändler.* — 38. szám (szeptember 22.): A. B. Meyer, *Amerikanische Bibliotheken und ihre Bestrebungen.* — 39. szám (szeptember 29.): E. Jaeschke, *Bericht über das vierte Betriebsjahr 1905/06 der Stadtbücherei Elberfeld.*

La Bibliofilia. VIII. évfolyam 4—5. szám (1906. július—augusztus):¹ Prince d'Essling, *Les premiers ornements xylographiques dans les livres de Venise.* — Leo S. Olschi, *Relazione al Congresso Bibliografico di Milano sulle fiscalità della Dogana d'Italia nella esportazione ed importazione di libri antichi.* — Edgardo Lusena, *Le fiscalità della Dogana d'Italia nella esportazione dei libri antichi in rapporto alle vigenti leggi.* *Relazione al Congresso Bibliografico di Milano (Giugno 1906).* — G. Lesca, *Postille Foscoliane inedite a Cino da Pistoia.* (Befejező közlemény). — E. Celani, *Dediche, postille, dichiarazioni di proprietà ecc. nei libri a stampa della R. Biblioteca Angelica di Roma.* (Befejező közlemény). — E. Vajna de Pava, *Di un codice della Collezione del comm. Leo S. Olschi contenente la Sfera del Dati e altre opere italiane dei secoli XIV. e XV. e di un codice Laurenziano contenente la Sfera di Andalò di Negro* (Befejező közlemény). — G. Boffito, *Saggio di bibliografia aeronautica italiana. Cenni storici e ristampa d'un rarissimo trattatello d'aeronautica antica.* (Befejező közlemény). — A. Anselmi, *»La pianta panoramica di Roccacontrada, oggi Arcevia, disegnata da Ercole Ramazzani nel 1594«* (Studi e ricerche bibliografiche). — 6. szám (szeptember): D. Ciampoli, *Gli Statuti di Galeotto d'Oria per Castel Genovese ne' Frammenti di un Codice Sardo del Secolo XIV.* — Állandó rovatok: *Notizie.* — Pubblicazioni di carattere bibliografico e intorno alla storia dell'arte tipografica. — Riviste delle Riviste — Necrologio.

Revue des Bibliothèques. XVI. évfolyam 7—8. szám (1906. július—augusztus 7—8.): Émile Chatelain, *Les secrets des vieilles reliures.* — *Bibliographie:* Alphonse Bayot, Gormond et Isembart. *Reproduction*

¹ Folyóiratunk 3. számában 2. szám helyett olv. 2—3. szám. Szerk.

photocollographique du manuscrit unique, II. 181, de la Bibliothèque royale de Belgique, avec une traduction littérale. (L. D.) Emilio Calvi, Bibliografia generale di Roma. Volume I. Bibliografia di Roma nel medio evo (4761—499) con indici per soggetti et per autori (L. D.) Manuel de bibliographie bibliographique et d'iconographie des femmes célèbres. 2. et dernier supplément. (L. D.) Eugène Sol, Les rapports de la France avec l'Italie du XIIe siècle à la fin du Ier Empire, d'après la série K. des Archives nationales. (L. D.) — Chronique des Bibliothèques: Allemagne. France. Italie. Océanie.

The Library Journal. 31. kötet 7. szám. (1906. július.): Augusta H. *Leypoldt*, Practical bibliography: Notes on the making of printed book lists. — Louise *Connolly*, Remarks on the Art of using a library. — Annie A. *Pollard*, The business end of a library. — Alice G. *Whitbeck*, Book lists and bulletins in the children's rooms. — Edith E. *Clarke*, United States public documents and their catalogs. — *Books* of 1905 recommended for a village library. — »*Library Week*« of New-York library association. — *Hearing* on the copyright bill. — Dr. Richard *Garnett*. — *Association* of Law librarians. — *Library* associations of the United Kingdom, annual meeting, 1906. — 8. szám (augusztus): Narrangansett Pier Conference: — Frank P. *Hill*, Address of the President: One phase of library development. — H. L. *Koopman*, Library progress in Rhode Island. — W. H. P. *Faunce*, The library as a factor in modern civilisation. — Owen *Wister*, Subjects fit for fiction. — H. L. *Koopman*, The librarian of the desert. — David L. *Boody*, The relation of libraries to municipal government. — H. G. *Wadlin*, The public library as a municipal institution, from the administrative standpoint. — Sam. Walter *Foss*, The song of the library staff. — J. H. *Canfield*, The basis of taxation for public libraries. — A. E. *Bostwick*, The whole duty of a library trustee, from a librarians standpoint. — Melvil *Dewey*, The ideal relations between trustees and librarian. — C. C. *Soule*, The need of an A. L. A. collection of plans of library buildings. — R. F. *Almirall*, Design and construction of branch library buildings. — W. H. *Brett*, Library architecture from the librarian's point of view. — Bernard B. *Green*, Library buildings and book stacks. — A. D. F. *Hamlin*, The views of a consulting architect. — Bertha E. *Blakely*, The new library building of Mount Holyoke College. — *The library* in relation to special classes of readers: J. H. *Canfield*, Books for the foreign population. I. — A. E. *Bostwick*, U. a. II. — J. Maud *Campbell*, U. a. III. — H. W. *Craver*, Supply and use of technical books. — Ethel *Garvin*, Use of industrial collections at Providence Public Library. — Emma R. *Neisser*, Books for the blind. — Cora *Stewart*, Libraries in relation to settlement work. — P. B. *Wright*, Some methods of library advertising. — Arabelle H. *Jackson*, Report on library work with children. — Clara W. *Hunt*, The children's library a moral force. — Lutie E. *Stearns*, The problem of the girl. — Caroline *Burnite*, The beginnings of a literature for children. — W. W. *Bishop*, Subject headings in dictionary catalogs. — Adelaide R. *Hasse*, Subject headings for state documents. — Agnes *Van Valkenburgh*, Common sense

in cataloging small libraries. — G. F. *Bowerman*, Report of the committee on bookbinding. — Adelaide R. *Hasse*, Report of the committee on public documents. — W. R. *Eastman*, Report of the committee on library administration. — W. C. *Lane*, Report of the A. L. A. publishing board. — Drew B. *Hall*, Report of gifts and bequests. Jan. 1.—Dec. 31, 1905. — Mary W. *Plummer*, Report of the committee on library training. — *Proceedings*. — 9. szám (szeptember): The Work of a library trustee I. John *Patton*, From the trustee's point of view. — II. H. M. *Usley*, From the librarian's point of view. — J. R. *Hayes*, Brown University library (Verses). — Adelaide R. *Hasse*, Building up a public document collection. — E. C. *Hovey*, American library association headquarters. — *Bibliographical society of America*. — Felix *Newmann*, Cataloging of early printing in the United States prior to 1800. — No help for it. — *Labor papers, 1827—1837*. — The annual meeting of German librarians. — A library problem. — Net prices in Great-Britain. — New-York Library Association »library week«. — Állandó rovatok: Editorials. — American library association. — State library commissions. — State library associations. — Library clubs. — Library schools and training classes. — Reviews. — Library economy and history. — Practical notes. — Gifts and bequests. — Librarians. — Cataloging and classification. — Bibliography. — Notes and queries.

Zeitschrift für Bücherfreunde. X. évfolyam 1906/1907. 4. füzet (1906 július.): Alexander *Tille*, Das katholische Fauststück, die Faustkomödienballade und das Zillerthaler Doktor-Faustus-Spiel. — 5. füzet (augusztus): Ludwig *Geiger*, Börne-Studien. — Fritz *Hoerber*, Über Stil und Komposition der französischen Miniaturen aus der Zeit Karls V. von Frankreich. — Fr. *Bertram*, G. W. von Leibnizens Beziehungen zu Z. K. von Uffenbach. — Gottfr. *Vielhaber*, Einiges über die »Sieben Schwaben«. — Karl *Wilke*, Johann Jakob Weber der Jüngere. — Alfred W. *Pollard*, Zur Theorie der Bücherpreise. Deutsch von F. J. *Kleemeier*. — 6. füzet (szeptember): Gustav *Gugitz*, Hieronymus Löschenkohls Silhouettenfabrik und seine Schriftstellerporträts. — L. *Gerhardt*, Ein Zeitungskampf vor hundert Jahren. — Paul *Müller*, Bücherfunde. — Johann von *Kelle*, Bibliotheken und Bücherpreise im deutschen Mittelalter. — Max *Pellnitz*, Neue Bucheinbände von Paul Kersten. — Állandó rovat: Chronik.

Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXIII. évfolyam 7. és 8. szám (1906. július—augusztus.): Siebente *Versammlung* deutscher Bibliothekare zu Berlin am 7. und 8. Juni 1906. (Die Münchener Bibliothekskurse Ref. H. *Schnorr v. Carolsfeld*. — Ueber offizielle Drucksachen. Ref. G. *Maas* und A. *Wolfstieg*. — Ueber die Bibliotheken der Preussischen Universitätsinstitute Ref. G. *Nactebus*. — Die Ziele des Gesamtkatalogs. Ref. K. *Boysen*. — 9. szám (november): Heinrich *Simon*, Die Bücherei der Technischen Hochschule zu Danzig. — Paul *Frommsdorff*, Ernst Moritz Arndt in den deutschen Bibliotheken. III. — Literaturberichte und Anzeigen: J. Marx, Verzeichniss der Handschriften-Sammlung des Hospitals zu Cues bei Bernkastel a. Mosel. (Emil Jacobs). Paul Hirsch, Bibliographie der franzö-

sischen Truppengeschichten. Nebst einem Anhang: Die Namen der Truppenteile. (G. Valentin.) A. B. Meyer, Amerikanische Bibliotheken und ihre Bestrebungen. (Wolfstieg, P. Trommsdorff.). — Állandó rovatok: Kleine Mitteilungen. — Umschau und neue Nachrichten. — Neue Bücher und Aufsätze zum Bibliotheks- und Buchwesen. — Antiquariatskataloge. Personálnachrichten. — Bibliothekarversammlung.

A MAGYAR BIBLIOGRAFIAI IRODALOM AZ 1906. ÉV HARMADIK NEGYEDÉBEN.

Összeállította: HORVÁTH IGNÁCZ.

BIBLIOTHEKS-VERZEICHNISS. Nr. 6. September 1906. Temesvár, 1906. Hungaria kny. 8-r. 31. l. (Fachverein der Buchdrucker und Schriftgiesser Ungarns. Filiale: Temesvár.)

BIEBER GYULA. A m. kir. közigazgatási bíróság könyvtárának címjegyzéke. Szerkesztette — miniszteri titkár, a könyvtár kezelésével megbízott tanácsjegyző. Budapest, 1906. M. kir. állami nyomda. 8-r. 190 l.

CZIMJEGYZÉKE, A m. kir. országos meteorológiai és földmágnességi intézet könyvtárába 1905. évben ajándék és vétel útján szerzett könyvek 4-ik — (egyszersmind a könyvtár név- és tárgymutatójának folytatása). 4-tes Verzeichniss der für die Bibliothek der königl. ung. Reichsanstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus im Jahre 1905 als Geschenk erhaltenen und durch Ankauf erworbenen Bücher (zugleich Fortsetzung des Namen- und Sachregisters der Bibliothek). Budapest, 1906. Heisler J. könyvnyomdája. 8-r. 41 l.

CZIMJEGYZÉKE, A tanári könyvtár —. (Az 1905—6. tanév végén.) (A czeglédi m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1905—1906. iskolai évről. VII. évfolyam. Szerk. Ries Ferencz. Czegléd, 1906. Nagy Elek könyvnyomda. 8-r. 20—72 l.)

DÉZSI LAJOS. Adalékok a magyarországi nyomtatványok bibliográphiájához. Budapest, 1906. Athenaeum kny. 8-r. 27 l. Különlenyomat a Magyar Könyvszemle 1906. évf. 2. füzetéből. (Miscellanea Bibliographica. 1.) (FALK ZSIGMOND.) Könyvtári jegyzék. Bpest, 1906. Pesti nyomda r.-t. 8-r. 16.

III. FÜGGELÉKE az orsovai Casino könyvtár-jegyzékének az 1902—1905. években beszerzett könyvekről. Orsova, 1906. Handl József kny. 8-r. 51—60 l.

HELLEBRANT ÁRPÁD. Repertorium. (Irodalomtörténeti Közlemények XVI. évf. 2-ik füzet. 254—256 l.)

JEGYZÉK a szegedi tisztviselők otthona könyvtárából. Kiadatott az 1906. évben. Szeged, 1906. Engel Lajos kny. 8-r. 29 l.

JEGYZÉKE, A szatmár-németi társaskör könyvtárának —. Szatmár, 1906. Szabadsajtó kny. 8-r. 47 l. Ára 40 fill.

JEGYZÉKE, A karczagi kereskedelmi kör könyvtárának —. Karczag, (1906). Magyar evangéliomi nyomda. Kis 8-r. 19 l. Ára 20 fill.

JEGYZÉKE, A kalocsai Kaszinó-egylet könyvtárának —. Kalocsa, 1906. Werfer Károly kny. 8-r. 64 l.

JEGYZÉKE, A törökbecsei polgári olvasókör könyvtári —. Gyoma, 1906. Kner Izidor könyvnyomdája. 8-r. 21 l.

JEGYZÉKE, Az egri kereskedelmi kör könyvtárának —. Eger. 1906. Érseki lyc. könyvnyomda. Kis 8-r. 19 l. Ára 20 fill.

KATALOG der Offiziersbibliothek des k. u. k. Peterwardeiner Infanterieregiments Nr. 70. A. Belletristik. Újvidék, 1906. Popovits M. testvérek. 8-r. 80 l.

KÖNYVEK. Új magyar —. (Budapesti Szemle. 1906. augusztus. 319—320 l., 1906. szeptember. 478—480 l.)

KÖNYVJEGYZÉKE, A budapesti cipőfelsőrész-készítő munkások és munkások szak- és munkaközvetítő egyesületének —. Bpest, 1906. Világosság könyvnyomda r.-t. 8-r. 24 l. Ára 10 fill.

KÖNYVJEGYZÉKE, A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi ministerium által szervezett és az izraelita iskolák számára dr. Zsengeri Samu székesfővárosi tanár által átdolgozott népiskolai ifjúsági könyvtárak —. Budapest, 1906. Athenaeum kny. 8-r. 10 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A M. A. V. gépgyári tisztviselők olvasó- és dalköre könyvtárának —. 1906. Budapest, 1906. Fővárosi nyomda. 8-r. 43 l.

KÖNYVTÁRJEGYZÉK. Kiadja a csanádi papnövendékek magyar egyházirodalmi iskolája. Temesvár, 1906. Csanádegyházmegyei kny. 8-r. 39 l.

(KÖNYVTÁR-JEGYZÉK.) A diósgyőri magy. kir. vas- és aczélgyári alkalmazottak olvasóköre —. Összeállítva 1906. április hó 12-én. Miskolcz, 1906. Stamberger Bernát kny. 8-r. 103 l.

LOSONCZI LAJOS. A pozsonyi casino könyvtára. A könyvtárban levő művek betűsoros jegyzékét összeállította —. Pozsony, 1906. Wigand F. K. kny. 8-r. 81 l.

IV. NACHTRAG zum Bibliothekskatalog vom Jahre 1900. Kassa, 1906. Koczányi Béla kny. 8-r. 32 l. (Militärwissenschaftlicher und Kasinoverein in Kassa.)

NÉVJEGYZÉKE, A szatmári Kölcsey-kör múzeumi tárgyainak és könyvtárának —. Kiadja: A szatmári Kölcsey-kör. II-ik rész. Szatmár, 1906. Szabadsajtó kny. 8-r. 34, 2 l. Ára 10 fill.

NÉVJEGYZÉKE, A móri polgári olvasókör könyvtárának —. Mór, 1906. Móri könyvnyomda. 8-r. 14 l. Ára 20 fill.

PETRIK GÉZA. Magyar Könyvészet 1886—1900. Az 1886—1900. években megjelent magyar könyvek, hírlapok és folyóiratok, atlaszok és térképek összeállítása. Tudományos szak- és tárgymutatóval. Ötödik füzet. Országgyűlés—Szecsey. Budapest, 1906. Athenaeum kny. 8-r. 641—800 l. Ára 5 kor.

III. PÓTLÁS a »Tanári Könyvtár« betűrendes címjegyzékéhez. Debrecen, 1906. Debrecen városi nyomda. 8-r. 18 l. (Debreceni Kereskedelmi Tanintézet. (1905—06.)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Kinevezés a M. N. Múzeum Széchényi orsz. könyvtárában.

A nmélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak f. é. november hó 30-án kelt magas elhatározásával dr. *Vértesy* Jenő m. n. múzeumi II. oszt. segéd-
őrt a IX. fizetési osztály harmadik fokozatába I. oszt. segédőrré méltóztatott
kinevezni.

A francia könyvtári tisztviselők egyesülete. Még az
év elején történt, hogy harminczhárom párisi könyvtáros felhívást bocsá-
tott ki, mely kartársaiknak külön egyesületben való tömörülését s ezzel
egy, helyzetük javítását hathatósan előmozdító társadalmi tényező meg-
teremtését czélozta. Tervüket e felhívásban a következőkben ismertették:
»Notre idée fondamentale est de tendre, par l'étude et par l'action, à faire
de nos bibliothèques de véritables rouages de la vie moderne, des auxiliaires
commodes de toute vie scientifique et pratique. Nous pensons qu'il est néces-
saire pour cela de préciser et de répandre de justes notions sur les bibliothè-
ques et les bibliothécaires, sur le caractère de la profession, sur son autono-
mie relative, sur la diversité des besoins auxquels elle doit répondre, sur son
adaptation précise et pratique à cette diversité de besoins. Nous croyons, qu'il
faut donner plus d'autorité, plus de garanties à ceux qui se consacrent à cette
profession et qu'il est éminemment utile que bibliothécaires et amis des
bibliothèques mettent en commun leurs études et leurs efforts pour réaliser
dans les bibliothèques françaises les améliorations désirables à tous les points
de vue. C'est donc un but surtout pratique que nous nous proposons et non
point la création d'une société purement scientifique, qui ferait double emploi
avec beaucoup d'autres.« Az új egyesület alakuló ülését április 22-én tar-
totta meg Párisban a Musée social (5, rue Las Cases) épületében, J. *Deniker*,
a természetrajzi múzeum könyvtárosának elnöklete alatt. A mintegy 200 főből
álló gyülekezet által elfogadott alapszabályok főbb határozmányai a következők:

Art. I. — Il est formé entre les membres adhérents aux présents statuts,
conformément à la loi du 1er juillet 1901 (art. 5), une Association sous le
titre de : *Association des bibliothécaires français*. Son siège social est à Paris,
6, place du Panthéon.

Art. II — L'association des bibliothécaires français a pour but de
s'occuper de toutes les questions concernant les intérêts des bibliothèques et
des bibliothécaires.

Art. III. — Peuvent faire partie de l'Association, 1° les personnes ayant exercé, exerçant ou susceptibles d'exercer, d'après les lois et règlements en vigueur, la profession de bibliothécaire, 2° les personnes s'intéressant aux bibliothèques. L'admission est prononcée par le Comité, à la majorité des voix, sur présentation de deux membres de l'Association.

Art. IV — La cotisation annuelle, payable en une fois, est de cinq francs ; elle pourra être rachetée par le paiement d'une somme d'au moins cent francs. Le titre de membres fondateurs est accordée aux personnes payant une cotisation d'au moins vingt francs.

Art V. — L'Association est administrée par un Comité composé de vingt membres élus par L'Assemblée générale, à la majorité des suffrages. Le vote par correspondance est admis. Le Comité est renouvelable annuellement par quart ; les membres sortants sont rééligibles.

Az alakuló ülésen 1906-ra megválasztott igazgató tanács tagjai a következők:

Elnök: I. *Deniker* (Muséum d'histoire naturelle, Paris).

Alelnökök: *Michel* (Bibliothèque municipale, Amiens). és *Martin* (Bibliothèque de l'Arsenal, Paris).

Főtitkár: *Sustrac* (Bibliothèque Sainte Geneviève, Paris).

Segédtitkár: *Gautier* (Faculté de droit, Paris.)

Pénztáros: *Poirée* (Sainte Geneviève, Paris).

Az egyesület első érdemleges gyűlését június 30-án tartotta meg *Deniker* elnöklete alatt. A diszkussziók eredménye egy a közoktatásügyi miniszterhez intézett emlékirat volt, mely a könyvtárosok képesítése s javadalmazása tárgyában több fontos javaslatot tartalmaz. Az emlékirat szerint a könyvtárosok kinevezése középiskolai tanári oklevélhez s szakvizsgához kötendő s fizetésük 3000—6000 frankban, míg a vezető állások (conservateurs, administrateurs) kezdő javadalmazása 7000 frankban állapítandó meg. Az előléptetések felerészben a kormány szabad választása útján, felerészben automatikusan történjék; ez utóbbi esetben négy-négy évi időközökben.

Kéziratok árverése Bécsben. A jóhírű *Gilhofer & Ranschburg* bécsi antikvárius cég ez év október 29. és 30. napjain egy 878 számból álló nagyjértékű kézirat- és autogramm-gyűjteményt bocsátott árverés alá, melyen a M. N. Múzeum Széchényi orsz. könyvtára képviselőjében dr. *Fejérváthy* László igazgató vett részt s ez alkalmából számos kiválóan érdekes és értékes, sőt több részben elsőrangú fontosságú darabbal gazdagította hungarikumaink sorozatát. Az árverés alkalmából kibocsátott katalógus négy csoportba osztva sorolja fel a dobra került anyagot, mely rövid néhány izgalmas óra után, a szélrózsa minden irányába szétszóródva, gazdát cserélt.

Az első s talán leggazdagabb csoport zenészek s zeneszerzők írásait foglalja magában, összesen 370 szám alatt. Oly nevek fordulnak itt elő, mint *Adam*, *Auber*, *Beethoven*, *Berlioz*, *Boildieu*, *Brahms*, *Bruckner*, *Chopin*, *Délibes*, *Donizetti*, *Erkel*, *Gluck*, *Gounod*, *Haydn*, *Joachim*, *Liszt*, *Mendelssohn*, *Meyerbeer*, a két *Mozart*, *Saint-Saëns*, *Schubert*, *Schumann*, *Smetana*, *Strauss J.*, *Verdi*, *Vieutemps*, *Wagner* és *Weber*, de természetesen igen

különböző számú s értékű darabokkal képviselve. Az árverésen résztvevő közönség figyelme s a mi ezzel egyet jelent, versengése főleg *Beethoven*, *Gluck*, *Haydn*, *Mendelssohn*, a két *Mozart*, *Schubert* s *Wagner* autogrammjaira irányult, melyek közül még a legjelentéktelenebbek is viszonylag magas áron keltek el. Így pl. *Wagner* egy sajátkezű ajánlással ellátott fényképeért 80, egy nyomtatásban még meg nem jelent leveléért, melyet Wilhelm *Fischer* drezdai karvezetőhöz intézett, 160 koronát fizettek. E tételek azonban valósággal eltörpülnek azon összegek mellett, melyeket pl. egy-egy *Beethoven*-autogrammnak sikerült a küzdelem hevében elérnie; így egy szobalánya részére sajátkezűleg kiállított bizonyítványa (19. sz.) 620 koronán kelt el, tehát jóval drágábban, mint a mennyit maga a nagy komponista az ugyancsak itt elárverezett nyugtatóvány tanúsága szerint egyik szerzeményeért (Op. 9.)¹⁾ kiadójától kapott!

A gyűjtemény második csoportját, mely a 371. számtól a 705-ikig terjed, írók s költők levelei s kéziratai képezik. E részben is nem egy fényes név szerepel, minők: *Andersen*, *Anzengruber*, *Arnim*, *Auerbach*, *Beaumarchais*, *Chamisso*, *Darwin*, *Dumas* fiás, *Feuchtersleben*, *Freitag*, *Gleim*, *Goethe*, *Greiff*, *Grüllparzer*, *Grün* A., *Gutzkow*, *Halm*, *Hamerling*, *Hebbel*, *Heine*, *Herder*, *Kleist*, *Lenau*, *Mommsen*, *Nietzsche*, *Rosegger*, *Rousseau* J. J., *Sand* G., *Scheffel*, *Schiller*, *Tieck*, *Wieland*, stb., de aránylag kevés kiválóbb darabbal, a mint ezt az elért árak viszonylag alacsony volta mutatja.

Legkevésbé értékesek a harmadik csoportba sorolt levelek és autogrammok, melyek 706—836. számok alatt színeszkek s énekesnők *billet*-it, sőt névjegyeit tartalmazták.

Végül a negyedik csoportba vannak sorolva, 837—878. számok alatt az albumok, történeti személyiségek levelei, okiratok s címeres levelek, melyek közül nagyobb árakat csupán gr. *Eszterházy* Miklósné, szül. *Roisin* Francziskának Ferdinánd toscanai herczeggel váltott levelei (113. old.) s Mária Teréziának egy 11 soros, sajátkezű ajánlásával ellátott miniatűrje értek el: amaz 510, emez 480 koronát.

A 400 koronánál magasabb összeget elért tételek különben a következők: 17. sz. *Beethoven* levele Károly öcscséhez 330 kor.; 19. sz. *Beethoven* bizonyítványa szobalánya részére 620 kor.; 21. sz. négy soros levél *Beethoventől* 420 kor.; 25. sz. Fidelio zongorakivonata, *Beethoven* sajátkezű ajánlásával 736 kor.; 45. sz. *Brahms* 116. Opusának eredeti kézirata 2100 kor.; 55. sz. *Chopin* Fr. Etude op. 10. Nr. 2. kézirata 1240 kor.; 106. sz. *Gluck*, Chr. perchtoldsdorfi háza eladásáról szóló irat 540 kor.; 173. sz. *Liszt* Ferencz, A Rákóczi-induló második kidolgozása 490 kor. (megvette a M. N. Múzeum); 212. sz. W. A. *Mozart* 1791. július 2-án kelt levele nejéhez 1000 kor.; 213. sz. Ugyancsak *Mozart*-nak 1791. október 7—8. éjjel nejéhez írt levele a Varázsfuvola első előadásáról 3700 kor.; 214. sz. *Mozart* levele atyjához, Augsburg, 1777. október, 710 kor.; 277. sz. *Schubert* Franz, egy-

¹⁾ Három trió hegedűre, *Browne* grófnak ajánlva.

leveles hangjegy-kézirat 1818-ból 950 kor. ; 278. sz. *Schubert* három dalának eredeti kézirata 1827-ből 2520 kor. ; 300. sz. *Smetana* Frigyes »Eladott menyasszony«-ának kézirati zongorakivonata, cseh, német s orosz szöveggel 1800 kor. ; 350. sz. *Wagner* Richárd *Tristan és Isolde* cz. operájának partitúrája, sajátkezű javításokkal 1200 kor. ; 475. sz. *Grillparzer* Ferencz tizenkilencz, négy soros versszakból álló költeménye barátnőjéhez, *Fröhlich* Annához 690 kor. ; 557. sz. *Lenau* Miklós 1840. április 6-án kelt levele Ed. *Duller* barátjához 420 kor. ; 643. sz. *Schiller* Frigyes 1796. április (10)-én WeimARBAN kelt levele C. G. *Körner*-hez 700 kor. ; 644. sz. *Schiller* egy másik levele ugyanahhoz, 1796. október 28-áról datálva 700 kor. ; 646. sz. Ugyancsak *Schiller* levele *Körner* barátjához, 1803. január 7-éről, melyben a »Messinai ará«-járól is nyilatkozik 600 kor. ; 850. sz. gr. *Eszterházy* Miklósné 31 levele Ferdinánd toscanai herceghez 510 kor. ; 866. sz. Mária Terézia említett miniatűr-képe 480 kor.

A M. N. Múzeum könyvtára szerzeményei közül, a már felemlített egyetlen 400 koronát meghaladó tételen kívül még a következő érdekesebb darabokat soroljuk fel : 171. sz. *Liszt* Ferencz »Csárdás obstiné« cz. darabjának első leírása 200 kor. ; 172. sz. a Rákóczi-induló zenekari feldolgozásának első tervezete ugyanattól 240 kor. ; végül 287. sz. *Schuman* Róbert *Liszt* Ferencznek ajánlott 16—17 (később 17) sz. műve, a zeneköltő sajátkezű javításaival 100 korona.

Spectator.

Könyvtártörténeti adalékok az esztergomi primási levéltárból.

1. Copia.

Celsissime Princeps!

Domine Domine Benignissime Gratosissime!

Celsitudo Vestra Sibi et Excelsae Familiae Suae Nomen immortale in regno, et apud Exteras Nationes compararet, si Posonii Bibliothecam publicam erigere dignaretur, quia faceret Vestra Celsitudo, quod post Mathiam Corvinum Regem, et Joannem Vitézium Archi-Episcopum Strigoniensem, nemo regum et archi-episcoporum ausus fuit tentare. Posset autem Celsitudo Vestra sine magnis sumtibus hoc facile efficere. In bibliotheca publica considero tria: 1. Locum bibliothecae, 2. Libros, 3. Librorum curatores. Locus bibliothecae sine dubio in civitate deberet esse, qui sit stabilis, capax et a strepitu remotus, ut, qui illum frequentarent, quiete possint studere. Hinc penes Bibliothecam deberet esse duo cubicula: unum, quod hyemis tempore pro studentibus calefieret, aestate enim in ipsa bibliotheca studendum est: alterum cubiculum pro libris manuscriptis, qui non omnibus promiscue ostenduntur, aut ad usum dantur. Porro bibliotheca hoc nomen deberet gerere: Archiepiscopalis-Batthyániána, ut conditoris nomen ad memoriam posterorum transmittatur.

De libris, qui bibliothecam constituunt, nulla etiam apparet difficultas. Quia 1.º id sensim, et non ad semel fieret, 2.º archi-episcopales libri, et forte etiam libri ex bibliotheca Ven. Capituli Posoniensis illuc possent transferri: 3.º Si Augusta hanc mentem Celsitudinis Vestrae resciret, non est dubium, quin bene multos libros ex bibliothecis Exjesuitarum gratis datura sit, aut pro vili, et exiguo pretio. 4.º Ego et fors etiam P. Vagner, libros nostros,

et manuscripta libenter in hunc finem conferemus. 5.º Forte erunt ex Magnatibus, et privatis hominibus, qui amore boni publici libros suos aut in vivis donabunt, aut testamento huic bibliothecae legabunt. 6.º Posset paulatim aliquod Capitale colligi, ex cuius censu libri quotannis emi possint, praesertim Vienna in licitationibus, in quibus saepe exiguo pretio optimi libri comparantur. 7. Aut poterunt libri ex illo Fundo, qui infra memorabitur, omni anno comparari. Bibliothecae curatores deberent quinque ad minimum esse: Bibliothecarius, Custos, Sub-Custos, Scriba, et famulus. Primi tres semper sint ex statu ecclesiastico; reliqui duo: seculares. De istorum autem salario, et dote bibliothecae difficultas quidem se obiiicit, sed quae his viis forte superari posset: — Primo: Si Celsitudo Vestra habet aliqua beneficia simplicia, quae localitatem non requirunt, Collationis Archi-Episcopalis, possent haec primis tribus, cum sint ex statu ecclesiastico, conferri. Si Celsitudo Vestra, me, et P. Vagner ad aliquod huiusmodi munus pro tempore interea dignabitur constituere, tunc si nobis ad nostram pensionem regiam aliquid adiceretur, essemus contentissimi, et Sub-Custodem, qui ex iuniore clero deberet esse, et capacitatis, ac inclinationis naturalis ad historicum studium, nos duo institueremus in scribenda historia, et iste post nostram mortem alios iterum ex iuniore clero institueret, et sic ex beneficio Vestrae Celsitudinis Hungaria semper haberet patrios scriptores et curatores bibliothecae. Secundo: Forte Sua Maiestas Sacratissima, si de proposito Celsitudinis Vestrae informata fuerit, conferret pro perpetuo aliquam Abbatiam, vel Praeposituram, vel Prioratum, aut simile beneficium pinguius, exempli gratia trium vel 4000 florenorum. Tunc omnino et Bibliothecae et huius curatoribus sufficientissime esset provisum. Bibliothecarii enim nomen posset semper gerere aliquis ex canonicis Capituli Posoniensis, cui propterea vel altaria S. Ladislai ad Canonicatum posset addi, vel ex massa beneficii a Sua Maiestate perpetuo conferendi possent attribui 300 floreni ad redditus canonicales. Custos haberet 600; Sub-Custos 500; Scriba 250; famulus 100. Itaque salarium annuum conficeret summam 1650 florenorum. Si ergo massa beneficii ab Augusta Domina conferendi, esset 3000 florenorum, tunc remanerent pro libris omni anno coëmendis 1350 floreni. Si autem Canonico, qui futurus est bibliothecarius, adiceretur altaria S. Ladislai, tunc non esset opus, ut illi ex massa 3000 florenorum tribuerentur 300 floreni, adeoque in hoc casu pro emendis libris omni anno remanerent 1650 floreni.

Quod ita abundans esset, ut intra XV. vel XX. annos Bibliotheca Archi-Eppiscopalis-Battyániana par esset cuicunque Bibliothecae Viennensi, demta Caesarea; et scientiae magis ex hac bibliotheca, quam ex quacunque universitate, per Hungariam propagarentur, iuxta commune proverbium apud exterarum gentes usurpatum: *Hungaris ad scientiam non tam desunt Universitates, quam Bibliothecae publicae*. Et rem dicunt verissimam. Nam etsi Hungaria sit omnium Ditionum Haereditariarum Sacratissimae Maiestatis prima, et maxima, tamen in aliis tantum sub Maiestatis Provinciis, ut Bohemia, Austria, Moravia, Styria et Bibliothecae publicae exstant, in Regno autem Hungariae post Mathiam Corvinum nulla, nisi quam Episcopus Varadiensis et Quinque-

Ecclesiensis incipiunt erigere. Quae tamen, cum in extremis Hungariae angulis sint, vix eum fructum praestare poterunt, qui alias ex bibliothecis publicis capi solet, et deberet. Sola igitur Vestra Celsitudo si modo velit, potest efficere ut exterae nationes huiusmodi querelas Hungaris deinceps non possint, nec audeant obicere. Quae omnia tamen Vestrae Celsitudinis sapientissimae dispositioni substernens humillimo cum venerationis cultu emorior

Celsitudinis Vestrae infimus servus et capellanus Georgius Pray.

Felzet : Ad Celsissimum S. R. I. Principem et Totius Regni Hungariae nec non Provinciarum Sacrae Coronae annexarum Primatem Dominum, Dominum Benignissimum Gratosissimum. Humillimum pro memoria intorserti.

2. Eminentissime et Reverendissime S. R. E. Cardinalis, S. R. I. Princeps,
Domine Domine Archi-Praesul mihi Benignissime!

Paternam curam augendi mei honoris, veneror tenerrimo filialis amoris et pietatis affectu. Totum eius negotium, relinquo post Deum uni Eminentiae Vestrae benignitati et providentiae.

Ad benignum mandatum, nuper sine mora scripsi Dno Pray de argumento familiaris nostri colloquii, quod anno 1776. Posonii habuimus. Exposui unā benignam Eminentiae Vestrae intentionem. Responsum eius advolvo in originali: ex quo uberius dignabitur perspicere, quas opponat difficultates. Si his expediti posset alto Eminentiae Vestrae patricinio; aperte pandit desiderium suum, benignis nutibus semet accommodandi. An, et quid me oporteat anxio respondere? pendebo ab ulteriore benigno iussu. Tum magnae benignitati, praealtisque gratiis totus devotus, in submisso Sacrae Purpurae osculo emorior

Eminentiae Vestrae

Tyrnaviae 26. Januarii 1781.

humillimus et devotissimus
capellanus
Simon Faba.

Felzet : Faba Simon Canonicus Strigoniensis accludit propositionem ex Jesuitae Praë, de erigenda Bibliotheca publica Archiepiscopali Batthyániana.

3. 1781. 3-ia Januarii.

Faba Simon Canonicus Strigoniensis accludit propositionem ex Jesuitae Praë, de erigenda Bibliotheca Publica Archiepiscopali Batthyániana.

Item resolutio Suae Eminentiae dd. 31. Január 1781.

4. Reverendissimo Domino Faba Simoni
Canonico Strigoniensi.

Gratanter accipio factam mihi super declaratione Patris Pray, cuius literas isthic recludo, relationem. Siquidem autem observam, negotium isthoc complures subire difficultates, neque citra molestas quaspiam, quos ipse probe advertit, saequelas in effectum deduci posse, nihil eatenus tractandum, aut agendum amplius arbitror. Caetera navatam adusque, ac fideliter eatenus impensam operam gratam, multumque acceptam habeo, et iugiter persevero.

Kivül : Resolutio de Bibliotheca publica.

Közli: *Thallóczy Lajos*.

Az amerikai könyvtárak ifjúsági osztálya. Arabelle H. Jackson, a pittsburgi Carnegie-könyvtár ifjúsági osztályának első asszisztense egy, az amerikai könyvtárosok 1906. évi közgyűlésén tartott felolvasásában¹ érdekes adatokkal szolgál az újvilág nyilvános könyvtárainak erről az érdekes, nálunk, sajnos, ismeretlen ágáról.

Jackson kisasszony adatait körlevelek útján szerezte be, melyeket Amerika 100 nagy városa nyilvános könyvtára között osztott szét. A száz körlevél közül hat kitöltetlenül, 76 pedig többé-kevésbé teljes válaszzal érkezett vissza, tizennyolczra pedig egyáltalán nem jött válasz.

Ez adatok szerint 60 könyvtárnak van külön ifjúsági osztálya, mely azonban a legtöbb esetben egyetlen szobából áll. E könyvtárak közül a legtöbb nem szorítkozik az ifjúsági irodalom kultiválására, hanem vetített képekkel kísért előadásokkal és sztereoszkópus képekkel is szórakoztatja az apró világot.

Az ifjúsági könyvtár gyarapítására évenként fordított összeg nagyságáról 34 könyvtár adott, perczentekben kifejezve, többé-kevésbé pontos felvilágosítást. E percentszám az egész könyvtár gyarapítására fordított összeg $5\frac{1}{2}$ —50%-a között váltakozott; még pedig kilencznél 20%, vagy még több 11 pedig 10%-ra, vagy ennél is kevesebb volt.

Az ifjúsági iratok számát 60 könyvtár ismertette. Ezek közül huszan az egész kölcsönzésre szolgáló anyag 10%-ára, vagy ennél is kevesebbre, harminczketten $10\frac{1}{2}$ —20%-ra ötven $20\frac{1}{2}$ —30%-ra, hárman pedig 30%-nál többre tették az ifjúsági iratok mennyiségét.

Az ifjúsági iratok beszerzési módjára adott válaszok szerint 37 könyvtár a szaklapokban megjelent ismertetések alapján fűdözi szükségleteit, tizenhárom vezetői részben elolvassák a megveendő könyveket, részben a hatóságok által approbált jegyzékekből választja ki azokat, kilencz csupán a szépirodalmi vagy ismeretlen szerzőtől való műveket olvastatja el, 13 pedig az összes könyveket olvastatja át megvásárlásuk előtt.

Arra a kérdésre, hogy hány könyvet vehet ki egyszerre egy-egy gyermek? hetvenöt könyvtár válaszolt.

Negyvenkilencz könyvtár két könyvet kölcsönöz ki egyszerre egy-egy kis olvasójának; még pedig: 25 a könyv minőségének minden korlátozása nélkül, 23 azzal a korlátozással, hogy a két könyv közül csak az egyik lehet szépirodalmi, 1 pedig megengedi, hogy a gyermek egy szépirodalmi műhöz még egy folyóiratkötetet is vehessen. Csupán egy kötetet ad ki egyszerre 36 könyvtár; közülök nyolcz azonban kivételes esetekben kettőt is kikölcsönöz.

A korhatárra nézve 75 könyvtár nyújt felvilágosítást. 36-nál semmi féle korhatár sincs megállapítva; 3 az olvasni tudást, 20 az írás és olvasás tudását követeli meg; 16-an pedig pontos korhatárokat állapítanak meg, melyek a 6-ik és 18-ik év között mozognak.

A könyvek kikölcsönzésénél a 75 könyvtár közül csupán 4 kívánja meg a szülők, vagy tanítók jóállól aláírását, de ezek is csak egyes kivételes esetekben.

¹ Lásd The library journal. 31. köt. 8. sz. 89. köv. ll.

A kiszolgálást végző egyének számáról s elfoglaltságáról 62 könyvtár küldött be adatokat. Ezek szerint 44 könyvtárban az ifjúsági könyvtár kezelője, minden más munka alól fel van mentve, míg 18-ban a gyermek osztály kezelőjének a könyvtár egyéb részeiben is közre kell működnie.

A könyvek helyes kezelését, tisztántartását a legtöbb könyvtár kezelője előszóval igyekszik a gyermekek emlékezetébe vésni, míg egy páran a könyvekbe helyezett figyelmeztető czédulákkal tesznek kísérletet.

Az amerikai könyvtárakban szokásos pénzbírságok, melyek a kölcsönzés határidejének pontos betartását czélozzák, az ifjúsági osztálynál is fennállanak, némelyiknél azonban a bírság összege a felnőttekre kirótt büntetés fele. T.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1906. évi szeptember 1-től november 30-ig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Budapest:

**Kellner Gerzsonné és Weisz Ármin.
VII., Rombach-u. 3.

**Keller György, Keller Richárd és
Huppán Gyula. VII., Király-u. 95.
Leopold Dávid és Pollák Ignác.
VIII., Üllői-út 10. sz.

Náftali Áron. VIII., Népszínház-u. 22.
Szalai József. VII., Károly-körút 9.

**Wellesz Béla és Várai Kálmán.
VI., Új-u. 37. sz.

Facset:

Barabás Mihály kny. (felelős tisz-
vezető: Rechnér Mihály).

**Molnár Árpád.

Hódmezővásárhely:

Róth Antal.

Karczag:

*Magyar evangéliumi kny.

Kézdivásárhely:

**Ifj. Jancsó Mózes.

Nagykároly:

**Róth Károly.

Szatmár vármegyei központi közigaz-
gatási kny. (tulajd.: Manyák és
Tóth).

Nagyszöllös:

Rochlitz Géza.

Nagyvárad:

»Rákos Szabadság« kny. (tulajd.
Rákos Ferike.)

Pozsony:

**Angermayer Károly.

Ifj. Angermayer Károly és Anger-
mayer Lajos.
Back Bernát.

Versecz:

*Anwender H.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

Rövidítések: áll. = állami; es. = család; czl. = czimerlevél; egy. = egyetemi; kir. = király, királyi; kny. ny. = könyvnyomda, nyomda; ktár. = könyvtár; ltár. = levéltár; m. = magyar; min. = minisztérium; pk. = püspök; r. t. = részvény társulat; szerk. = szerkesztőség; vár. = városi; vm. = vármegye.

Abauj-Torna vmegyei közművelődési egyesület 259.

Abbazia 90.

Abdul-Azisz török szultán 210.

Abergati Niccoli bíbornok 265.

Abraham ben Rabbi Berechja 177.

Abrudbánya 290.

Abul Kászim Manszur I. Firdúzi.

»*Acta comitiorum*« 354.

Ada Kale 112.

Adam 378.

Ade Matild 192.

Aelius Donatus 146.

Aeneas Sylvius 73, 98.

Agnew Mihály 223.

»*Agrar* Zeitung« 286.

Ahmed pasa nagyvezér 216. —
temesvári pasa 217.

Ahn Frigyes 287.

Aigner Lajos 156.

Ajándékozások a Magyar Nemzeti
Múzeum ktára számára 71—74,
92—100. 154—156, 252—255, 353—
355.

Akadémia, Belga kir. 161. — M. T.
72, 76, 86, 87, 94, 109, 114, 127,
155, 161, 176, 177, 253, 258, 288,
354, 364, 365; ktára 65, 253,
257, 258, 290, 301; i Értésítő

110, 114, 177, 219, 223, 225, 229.

Svéd kir. — 161.

Alapy Gyula 154.

Albert Mihály 322.

Alberti Leon Battista 264.

Alcantansi Lázár nyomtató 178.

Aldus Manutius 78, 176.

Alexis György 77.

Alger 93.

Ali basa nagyvezér 112, 127, 229.

— belgrádi szeraskier 213, 217.

— temesvári pasa 216.

Aliciat 301.

Alkalay Adolf 176.

»*Alkotmány*« 161.

Almanach, Der neue und alte —
(Löcse, 1657) 133. — (1686.)
141. — (1689.) 143.

Alsófehér vmegyei tört., rég. és ter-
mészettudományi egylet múzeuma
40.

Alsókubini Csaplovics-ktár 39, 42,
44, 49, 50, 252.

Althoff dr. 2. 335.

Altichiero 177.

Ambrasi cs. és kir. kastély 273.

»*American Book-Prices-Current*« 173.

Ampelologiai intézet 161.

Amsterdam 95.

- Anaxagoras* 245.
Ancona 248.
Andersen 379.
Andrássy György gr. 73, 97. — Gyula gr. 101.
Andreades János 139.
Angerer és Göschl bécsi czég 276.
Angermayer Károly 342.
Anguerrand Estienne 370.
Angyal Dávid, 242.
Anisson-Duperron 167.
Anna m. királyné 226.
Anonymus og Pseudonymus I Den Danske, Norske og Islandske Litteratur (Kopenhága, 1869.) 248.
Anonymus og Pseudonymus I Den Norske Litteratur (Christiania, 1890.) 249.
Antoninus Pius 264.
Antos cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 101, 102.
Anzengruber 379.
Apafi Mihály (I.) erdélyi fejedelem 127, 287, 288, 324—327. — (II.) 222.
Apahida 253.
Apor István gr. 214.
Apponyi György gr. 73, 97.
Apró nyomtatványok a M. Nemzeti Múzeum ktárában 71, 89, 92, 93, 154, 252, 353.
Aquila Ti. Julius — 284, 285.
Aquilius 264.
Arad 49, 91, 115, 214. —, Kölcsey-egyesület és ktára 39, 42, 44, 47, 50, 161.
 »*Aradi Közlöny*« 161.
Aran Tamás 291.
Arana Barros, Notas para una bibliografía de obras anonimas (1882.), 249.
Aranka (helység), 127.
Aranka György 332, 333.
Arany János, 7—38, 254. — László 14.
Aranyosmarót 39.
Aranyos-Medgyes 325. —i gynnasium 161, 334.
 »*Archeológiai Értesítő*« 161.
Archilochus 264.
 »*Archiv* des Vereins für siebenbürg. Landeskunde« 332, 333.
 »*Archivio Storico Italiano*« 219.
Aristion Ti. Claudius 285.
Aristoteles 176, 348. .
Armbruster György 223. — Jakab czle 355. 356. — Kristóf czle 55, 356. — Mátyás 223.
Armstrong Edmond La Touche, The book of public library, museums and national gallery of Victoria (Melbourne, 1906.), 265—269.
Arnim 379.
Arouet F. M., Voltaire családi neve 246.
Asseman Simon József római apát 218, 219.
Athens Aloyzia grnő 238. — Ferencz Dismas gr. 238. — Ignác Mária gr. 238. — Julia grnő 238.
Athenaeum r.-t. 337.
Attavante 195, 208.
 »*Atti della Accademia delle scienze di Torino*« 219.
Attila 118.
Atzél-ktár 50.
Atyai Miklós esztergomi kanonok 224, 225.
Auber 378.
Auerbach 379.
Augsburg 206, 283, 355, 379.
Augustus róm. császár 264.
Aurispa Giovanni 263, 264.
Auxerre 93.
Averulinus 209.
Auxerre 93.
Averulinus 209.
Avetaranian S. Coumen 93.
 »*Az Újság*« 252.
Agner Lajos 162.
Agoston (Szent) 204.
Allamnyomda, M. kir. — 161.
Allatorrosi főiskola, M. kir. — 72, 93, 161, 353.

Állatvédő egyesület, Orsz. — 94. 161.
354.

Álneves irodalom 245—251.

Árkövy József 162.

Arva vm. 39, 49, 123.

Asbóth Oszkár 162, 252.

Bacher-Bodrogh Pál 252.

Bacsalár 214.

Baizat István czkérő folyamodványa
157.

Baja 116, 127.

Bajon 224.

Baksy Barna 96.

Balassa cs. ltára a M. Nemz. Múzeum
ktárában 158, 256.

Balassagyarmat 162.

Balassa Menyhért 318, 326, 329.

»*Balassi* Menyhért árultatása» 299.

*Balaton*i múzeum-egyesület 40.

Balcsarovich Jakab 152.

Ballmann 332.

Balló István 353.

Balogh Ármin 77. — Ferencz 162,
295, 301, 304—306. — Jenő, 93.
— Margit 162.

*Baltimore*i Hopkins Hospital 161.
— Peabody Institute 72, 93, 354.

Bancroft U. H. 283.

Banyó cs. czle 356.

Baranya vm. 157.

Baranyai Ferencz 139. — Gyula
162. — Zoltán 259. — Zsigmond
125.

Baráti 224.

Barbier Antoine, Dictionnaire d'ouv-
rages anonymes (Paris, 1872—1888.)
248.

Barbul Jenő 160, 162.

Barna Lajos 97.

Baross Gyula 71, 93.

Baróti Lajos 43, 69.

Barry, Sir Redmond — 266—268.

Bars vármegyei múzeum 39.

Bartalits Imre 96.

Bartalos Gyula 71, 93.

Bartay Edéné 100.

Bartha Ernő 191, 192. — István 80.

Bartholomaeides J. L., Memoriae Un-
garorum (Pest, 1817.) 367.

Basch Árpád 192.

Basel, 178. —i egyetem 161.

Basilus István 307—309, 319.

Basset René 93.

Batizfalva 133.

Batthány Ádám gr. 213, 220. —
Kristóf gr. 120. — József gr.
csztergomi érsek 380—382.

Batthány ltár Körmenten 202.

Baumbach Rudolf 254.

Baumgarten Ferencz 93.

»*Bába Kalauz*« 93.

Bács 127.

Bácsbodrogmegyei múzeum 42. —
tört. társulat 42.

Bábolna 214.

Bán Péter czle 157.

Bándy György 52.⁵

Bánffy György br. 214.

Bánó Jenő 93.

Bányai Elemér 7, 71, 93, 108, 252.

Bárány Gerő 162.

Bárdos György 353.

Bártfa 39, 71, 294.

Báthory Gábor erdélyi fejedelem 222.
— István lengyel kir. 306, 322,
323, 326, 331, 332. — Kristóf er-
délyi fejedelem 325. — Zsigmond
erdélyi fejedelem 222.

Beaumarchais 379.

Bebek András 227. — Ferencz, 324.
326. 331.

Becchi Guglielmo 265.

Beck Ferencz 106. — Ignác 93.

Becker Fülöp Ágost 77. — J. Larva
detracta (1670.) 250.

Beckers József Henrik gr. ezredes
155.

Becse 115, 127.

Becskerek 115, 127.

Beda Venerabilis 348. — kodex 210.

Bedeckovich Benedek 220.

Beethoven Károly 379. — *Lajos* 378, 379.
Beigl István 110.
Beksics Gusztáv 162.
Belényes 27, 303, 307.
Belényesi Gábor 359.
Belgrád 112, 116, 122, 128, 213, 214, 217, 228. — *i* kir. ktár 162.
Beliczay Jónás 229.
Beltrami Luca 162.
Belügyminisztérium, M. kir. — 49, 62, 70, 71, 90, 259.
Benedek György 125.
Beniczky Farkas 142. — *Tamás* 145.
Benigni Giovanni 221.
Beöthy Ákos 242.
Berditschew 249.
Bergens-Museum 252.
Bergh Ferencz 71, 93.
Berkesz István 43, 69.
Berkleyei nyilv. ktár 284. — *University of California* 283.
Berlin 2, 162, 283, 288, 368, 369. — *i* egyetemi ktár 161, 369. — *i* kir. ktár 2, 161, 162, 368, 369. — *i* műegyetemi ktár 369. — *i* művészeti akadémia 161, 162. — *i* népkttárak. 369. — *i* porosz kir. tud. akadémia 48.
Berlioz 378.
Bernát, Clairveaux Szent -- 135.
Bernhárd Zsigmond 162.
Berni egyetem 161. — *i* ktár 162.
Bernstein G. 368.
Berosus Babylonensis 264.
Bertalotti Bruno 93.
Berzeviczy cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 101, 158, 256, 356.
Berzeviczy Albert 191.
Besztercei káptalan 226. — *szász gymnasium* 161.
Beszterczébánya 124, 127. — *i* vár. múzeum és ktár 39, 42, 44, 46, 50, 51.
Bethlen Gábor erdélyi fejedelem 119, 218, 222. — *Miklós* gr. 155, 214.
Bettelheim 247.

Beythe András 317, 318.
Beza Theodor 304—306.
Bécs 71, 72, 74, 93—95, 119, 121, 123, 127, 129, 154, 157, 162, 187, 197, 217, 222, 236, 251—253, 255, 256, 259, 282, 283, 332, 342, 355, 356, 378, 381. — *i* cs. tud. akadémia 71, 93, 154, 161, 162. 252. — *i* egyetem 161. 162.; *i* ktár 162, 251. — *i* Hofkriegsrath 213. — *i* közös pénzügyminisztérium ltára 162. — *i* központi stat. bizottság 72, 93, 155, 161, 253, 354. — *i* osztrák művészeti és iparmúzeum 161, 162. — *i* Theresianum 159. — *i* udv. ktár 98, 161, 162, 238. 381. — *i* udv. ltár 93, 161.
Béga, 116.
Békefi Remig 162.
Békes (helység) 303, 307.
Békes vmegyei közművelődési egyesület 40, 54. — *múzeum* 40, 54.
*Békéscsaba*i múzeum 39, 44.
Békésgyula 40, 52, 127, 322.
Bél Mátyás 146.
Béla (IV.) m. kir. 98.
Biagi 77.
Bibertsfalv 127.
Bibliografiai, Magyar — *irodalom* 84, 85, 183—185, 281, 375, 376.
»Biblioteca storica del rinascimento« 262.
»Bibliotheca bibliographica italica« 77.
»Bibliotheca Bodleiana« 366.
Bielovaz 211, 216.
Bihar vmegyei múzeum 41. — *i* rég. és tört. egylet 41.
Biró Mátyás, Dévai -- 293.
Bishop U. R. 154.
Bisieux Pierre Joseph 371.
Bisztra, 212, 216.
Blagay gr. cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 256.
Blandrata Ferencz 299, 300, 304, 305.
Bloch József 45.
Bloisi ktár 48.

- Bobbioi* apátság 263.
Bocatus János 146, 147.
Boccaccio 262, 263.
Bocskay István 255, 256.
Bod Péter 146, 186, 297, 298, 307, 309, 332, 367.
Bodza 124.
Boerner C. G. 283.
Bogács 226.
Bogcsán 115.
Bogyay cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 75, 101, 102, 157.
Bogyay Elemér 101.
Bohatta I. Holzmänn.
Boildieu 378.
Bokcsa 214.
Bokosniczai Izsák 214.
Bologna 78, 110, 178, 265. —i egyetemi ktár 109, 219, 230.
Bologna, Nicolao de — 275.
»Bolond Istók« 161.
Bolyai-iratok a M. T. Akadémia ktárában 257.
Bombay 162.
Bonfini 197, 198, 204.
Bonni egyetem 161.
Bonum, Quod —, felix, faustum sit universitati Cassoviensi etc. (Kassa, 1709.) 152.
»Book-Prices-Current« 173.
Bordeauxi egyetemi ktár 162.
Borgói szoros 124.
Bornemissza Károly br. 52.
Boros Imre 125.
Boroszlói vár. ktár 162.
Bors Ádám 142.
Borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egylet 40, 71, 93. — múzeuma 40.
»Borsszem Jankó« 161.
Bosnyák-hercegovinai orsz. kormány 71, 93.
Bossányi Lajos 100.
Boston 154. —i egyetem 161. —i nyilv. ktár 161 —i szépművészeti múzeum 253.
Bosytz István 136, 138, 139.
Botth Mihály 124.
Bozeni ferencesek ktára 273. — múzeum-egyesület 273.
Bödö János 259.
Böhm Margit 189.
Bömer C. G. 283.
Bradley 209.
Brahms 378, 379.
Brancovan Constantin havasalföldi vajda 127.
Brandes György 254.
Brandt Mihály I. Mosonyi Mihály.
Branyicska 214.
Brassó 124, 125. 147, 227, 228, 327, 354.
Braun Márkus 252.
Braunmüller W., 71. 93.
Braunschweig 245.
Breisach 229.
Breisgau 178.
Breslauer Márton 283.
»Breviarium ecclesiae Strigoniensis« (Velence, 1519.) 72, 95.
»Breviarium hungaricum«, XV. sz.-i kézirat 73, 98.
»Breviarium Romano Germanicum«, (Velence, 1518.) 283.
Brewer Lőrincz nyomtató 132. 134. — Róza 141. — Sámuel nyomtató 135, 137, 138, 140, 144, 153. — Zsófia 141, 149, 151.
Breyer Mirkó 99.
Breznay Béla 154, 156.
Brixeni egyházmegyei múzeum 273. — püsp. papnevelő ktára 273, 274.
Brod 115, 211.
Brody H. 249.
Brooklyn Institute of Arts and Sciences 93.
Browne grfnő 379.
Bruckner 378.
Brunet, 176.
Brust Béla 93.
Bruxelles 72, 335. —i kereskedelmi minisztérium 72. —i kir. ktár. 154.

- Brünni* Franzens-Museum 162.
Bubics Zsigmond 93.
 »*Buch der Liebe*« (Frankfurt 1587.) 283.
Buda 73, 109, 112, 117, 120—122, 127—129, 178, 202, 218, 219, 224—227, 229, 230, 355. — *i* központi ktár 39, 42, 44, 46, 51, 360.
Budai Aladár 96. — Ésaías 81. — Ferencz 323.
Budapest 39, 47, 51, 76, 87, 108, 146, 147, 162, 176, 259, 301, 303, 321, 337, 342, 353, 363. — *i* ev. ref. főgymnasium 156. — *i* főv. közmunkatanács 353; *i* múzeum 119; *i* polgármesteri hivatal 71, 93; *i* rendőrfőkapitányság 94, 161, 354; *i* statisztikai hivatal 71, 93, 154, 161, 259, 282, 353; *i* statisztikai ktár 282; *i* tanács 93, 161. — *i* kir. főügyesség 360. — *i* József-műegyetem 94, 161; *i* ktár 47, 71. — *i* ker. és iparkamara 93, 161, 353. — *i* kir. orvosegyesület 93, 154. — *i* ktár-egyesület 39. — *i* tud. egyetem 71, 93, 155, 160, 161, 354; *i* ktár 47, 65, 158—166, 259. 321, 364; *i* nyomda 158.
 »*Budapest Régiségei*« 109, 112, 117, 120—122, 128.
 »*Budapester Tagblatt*« 161.
 »*Budapesti Közlöny*« 161.
 »*Budapesti Szemle*« 37.
Bukarest 128, 162.
Bukin 127.
Bulwer 247.
Bunyan 175.
Buonvisi Ferencz bíboros 121.
Burger K. 1, 2.
Bussaeus Albert 146.
Buzinkai Mihály, *Compendii logici libri* (Kolozsvár, 1680). 147.
Bürstenbinder E. 246.
Culender, Neuer — (Löcse, 1702.) 149. — (1703.) 149. — (1705.) 151. — (1709.) 153. — (1711.) 153.
Campbell 270.
Campori marchese 275.
Cantacuzen Constantin 128.
Capistrán János 73.
Caprara gr. 111, 229.
Carina cs. nemesi bizonyítványa 74.
Carina Sándor czle 74.
Carion 328.
Caroli P., *Elementa Graecae grammaticae* (Löcse, 1647.) 155.
Carvajal János bíbornok 100.
Cassianus-kodex 210.
Castaldi Pamfilus 79.
Cato 264.
Catullus 263.
Cavazzi Giovanni Benedetto 217.
Celsus, Ti. Julius — 284, 285.
Cerovinus Márton 142.
Chamisso 379.
Charlottenburgi wissenschaftliches Humanitáres Comiti 161.
Chassin 258.
Chicagai Crerar-ktár 161, 252. — egyetem 93.
Childers, Hugh Culling Eardley 266.
Chilko Christian praefectus 217.
Chilonius 246.
Chior Osein pasa 129.
Chmel Mihály 138.
Chopin 378, 379.
Chorcath Zsófia 145.
Christiania 249. — *i* iparművészeti múzeum 252.
 »*Chronica*, Der Hungern —« (Bécs, 1534.) 283.
 »*Chronique* de France« 161.
Cicero 134, 263.
Cilli 286.
Clauren H. 247.
Cohen 42.
Coimbrai egyetem 161.
Coliers 127.
College of Mines Houghton 161.
Collin E. 249.

- Colusai* nyelv. ktár 284.
«Conclusiones theologico-metaphysico-logicae» (Löcse, 1686.) 141.
«Concours des Antiquités Nationales» 269.
Conrad György 139.
Copinger W. A. 1, 2.
«Commentum Rhetoricorum Victorii», XV. sz-i kodex 73, 98.
Corenus Jakab 148.
«Corvina» 161.
Corvini Giovanni 264.
Costanoviz 211.
Coubertin Pierre 93.
Coudenhove-Breunner grnó 192.
Courten Ferencz 97.
Craig Gordon 192.
Crane Walter 192.
Cremona 178.
Crescenski György 139.
Crispinus 304.
Croy Károly hg. 127.
Culmann Leonhard 146. — Mihály 133.
Curanus I. Krebs.
Curbipet N. 162.
Cushing William, Initials and pseudonyms (New-York, 1885—1888.) 248.
Csakova, 223.
Családi ltárak a M. Nemz. Múzeum ktárában 74, 75, 91, 92, 99—102, 165—158, 255, 256, 355, 356.
Csanád 115, 127, 216.
Csanádi Demeter 307, 319.
Csanády Sándor 101.
Csapó Ida 162. — Vilmos 45, 259.
Csáktornya 232, 236.
Csáky Albin gr. 255. — Mihály erdélyi kancellár 298, 304, 319.
Csányi Károly 191, 192.
Csáthy György 80, 81. — Györgyné 81. — Ferencz 71, 80, 81, 93. — Károly 81. — Lajos 81.
Csenger 302.
Csengeri János 77, 162.
Csengery Antal 12, 254.
Cseő 224.
Csepelsziget 119.
Cseri János, Apáczai — 367.
Csermenyi Mihály 216.
Cserna Károly 343.
Csernenski Mátyás 152.
Cserni Béla 45, 259.
Czezmicei János pécsi pk. 198, 265.
Csik vm. 125.
Csik Ernő 97.
Csippék Sándor 162.
Csokonai Vitéz Mihály 81.
Csongrád vmegyei tört. és rég. társulat és múzeuma 41, 259.
Csongrád-Csány 259.
Csongrádi Ferencz 136.
Csorrássy Gergely I. Fűr.
Csulay Balázs 214.
Czeplédi János 308.
Czernowitzi egyetemi ktár 162.
Czéhiratok a M. Nemz. Múzeum ktárában 255.
Czibakháza 154.
Czigler Győző 48, 49.
Czillei Erzsébet 100. — Frigyes gr. 100. — Ulrik gr. 100.
Czímer Károly 259.
Czimereslevelek és nemesi iratok a M. Nemz. Múzeum ktárában 74, 100, 157, 158, 255, 256, 355, 356.
Czwittinger Dávid 332.
Dadan János nyomtató 142.
Dahlmann, Schauptatz der Masquirten und Demasquirten Gelehrten (Lipese, 1710.) 250.
Dahn Felix 254.
Damasus pápa 205.
Danel L. 272.
Daniel György 173.
Danielik József 364.
Danzigi porosz tart. múzeum 93.
Darányi Ignác 191.
Darmstadt 2, 162.
Darnay Kálmán 259.
Darwin 379.

- D'Ascoli* Enoch 263.
Dávid zsoltárai, XV. sz.-i kézirat 97.
Dávid Ferencz 289, 290, 297—299, 301—305, 318, 322, 331.
Deák Ferencz 101.
Debreczen 51, 71, 80, 81, 92, 93, 146, 162, 252, 253, 259, 288—292, 294—298, 302—308, 318, 319. —i ev. ref. kollégium 81, 161, 309; ktára 5, 39, 42, 44, 45, 48, 51, 52, 302, 304. —i kör 80. — vár. nyomda 80—82; múzeum 39.
 »*Decreta* Synodi provincialis —« (Nagyszombat) 147.
Dedek-Crescens Lajos 162.
Décs 39, 49, 52. —i áll. főgymnasium 39, 52, 53.
De Foe Dániel 245.
De la Montagne, Vlaemsche pseudo-niemen (Rousselaere, 1884.) 248.
Delisle Léopold 269, 270.
Della Rovere család 265.
Del Prato Alberto 71, 93.
De Manne, Nouveau recueil d'ouvrages anonymes et pseudonymes (Páris, 1834.) 248.
Demkó György 93.
Deniker J. 377, 378.
Departement of agriculture 161.
Derbeville gr. 127.
Deschamps, Dictionnaire de géographie ancienne et moderne à l'usage du libraire (Páris, 1870.) 78.
Deschen 115.
Detrich Tibor 353.
 »*Deutsche Litteraturzeitung*«, 82, 178, 276, 372.
Dewey-féle rendszer 335.
 »*Délibáb*« 10.
Délibes 378.
Délmagyarországi természettudományi múzeum 41, 48, 68. — társulat 41, 161. — tört. és rég. múzeum 41, 48; társulat 41, 71, 93.
Délutáni nyitás a M. Nemz. Múzeum ktárában 89.
Déva 40, 118, 119, 215, 228, 353.
Dézy Lajos 131, 159, 162.
Dézy Dénes 93.
 »*Diario Official*« 355.
Dickens 175.
Dicsőszentmártoni »Erzsébet« kny. 96.
Dijoni ktár 270.
Dio, Prusai — 285.
Diószei Győző, 93, 252. — Sámuel 81.
 »*Diploma regium*« (Kassa) 147.
Direzione della Statistica 161.
Dirner Gusztáv 192.
 »*Divatcsarnok*« 11.
Dobay cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 156, 157. — nemesi bizonylata 157.
Dobay János 226.
Dobizza 211.
Doboy 115.
Dobó István 226.
Dobra 214.
Dobranich Mátyás czle 256.
Dobry cs. czle 157.
Doby Antal 97, 100.
Dodd, Meady és tsa, new-yorki könyvkiadó czég 173.
Dolecskó Mihály 162.
Dollinger Gyula 94.
Dolne 214.
Domby Márton 81.
Domitrovich Ármin, 162.
Donato Giovanni Battista 217, 218.
Donatus 283.
Donáth Imre 94.
Donizetti 378.
Doorninch, Bibliothek van Nederlandsche Anonymen (Gravenhage et Utrecht, 1875.) 248.
Dorog 224.
Dorpat l. Jurgev.
Dósa Péter 125.
Dracontius 263.
Draskovich Miklós gr. 120.
Drági István 307.
Dráva 117, 317, 318.

- Dresnik* 115, 211, 220.
Drinápoly 178.
Drolez János, 226. — Péter 223.
Dubitz 115.
Dublini trinity college library 161.
Dubovszky János 152. — Márton 139; Joas (Lőcse 1683.) 138; *Palmyra genistae umbra Eliae Ladi-vero* (Lőcse, 1682.) 137.
Dubuisson 370.
Dudich András 305, 306.
Duller E. 380.
Dumas fils 379.
Duna, 112—118, 122, 123, 126, 127, 130, 215, 220, 230.
Dunamelléki ev. ref. egyházkerület 39, 44, 51, 94, 154.
Dunántúli ág. ev. püspökség 71, 94, 161. — Közművelődési Egyesület 97.
Dux 162.
Dziatzko 1.

Ebers György 254.
Ebersdorff 74.
Ebéd 224.
Ebner-Eschenbach Mária 254.
Edelsheim-Gyulai Lipót br. 191.
Eder József Károly 322—324, 332, 333.
Edinburgh 248. — *i egyetem* 191.
Edmund Albert 162.
Eger 71, 122, 162, 256, 322. — *i érs. iroda* 94, 154. — *i joglyceum* 161.
Eggenberger-féle könyvkereskedés 80.
Egressy Gábor 97. 156.
Egri Lukács 301.
Egris 115.
»Egyetemes Philologiai Közlöny« 135.
Ehrenreich, *Icones principum ac illustrium virorum* 45.
Eisler Mátyás 94.
Elischer-féle exlibris-gyűjtemény 192.
Elze Th. 286.
Ember Pál 304, 367.
Emich Gusztáv 71, 73, 74, 94, 97, 98, 100, 282.

»Emlékei, Magyarország tört. — az ezredéves orsz. kiállításon« 45.
Emlékek, Erdélyi országgyűlési — 367.
Magyar országgyűlési — 367.
Endlicher István 254.
Engel Lajos 96.
Enyedi Georgius, *Explicationes* (Kolozsvár 1598.) 253.
Eötvös József br. 254.
Epel 224.
Eperjes 40, 53, 135. — *i ág. ev. egyházkerületi kollégium és ktára*, 40, 42, 44, 47, 53, 54, 173, 138, 140, 141. — *i Széchenyi-kör* 253.
Ephesusi Celsus-ktár 284, 285.
Ercsei Dániel, 81.
Erdélyi Balázs czle, 256. — János 81. — Pál 71, 94, 356.
»Erdélyi Múzeum« 161.
Erdélyi Múzeum-egylet 39, 52, 53, 259, 356—362. ktára; 45, 94, 356; 362. régiségtára, 52. 53. — *i nyelv-művelő társaság* 334. — orsz. múzeum 259.
Erkel Ferencz 97, 98, 101, 378.
Ernst Ottó 189.
Este Ercole (I.) ferrarai hg., 275. — Ippolito bíbornok 274, 275.
»Esti Lapok« 81.
Eszék 129.
Esztegar László 7, 47, 90, 105.
Esztergom 40, 121, 122, 129, 162, 253. — *i főegyházmegyei ktár* 5. — *i herczegprimási iroda* 94, 154, 161; *i ltár* 380—382. — *i káptalan* 224, 225. — *i vidéki rég. és tört. társulat múzeuma* 40.
Eszterházi János 120.
Eszterházy Miklósné 379, 380. — Sándor 162.
Ethesius Mathias 112.
Eugén, Savoyai — 101, 130.
Ex-libris-egyesület 192. — *i kiállítás az Iparművészeti Múzeumban* 191, 192.
Éber László 71, 94.

Éble Gábor 71, 94, 162.

Érd 116.

Fabius Fictor 264.

Fabricius Fndre 252, 254, 255.

Faculdade de direito do Recife 161.

Facet 115, 212, 214, 223.

Faül Jagello 259.

Fano 178.

Fantuzzi 229.

Farkasfalvi Imre 94.

Fába Simon 382.

Fábry Károly 353.

Fándly József 154.

Fehér Ipoly 162, 252.

Feit I. *Muller*.

Fejes Áron 94.

Féjér György *Codex Diplomaticusa* 59.

Féjérpataky László 46—49, 67, 71, 91, 94, 100, 103, 154, 196, 252, 254, 261, 378.

Féjérváry-féle leveles-gyűjtemény 98.

Fekete Lajos 155.

Feldmann Gyula 94.

Felka 49. — *i* Táttra-múzeum 40; egylet 40.

Felsmann József 353.

Feministák egyesülete 252.

Ferdinánd (I.) m. kir. 100, 355. — (II.) m. kir. 157, 255, 355. — (III.) m. kir. 157, 256. — (V.) m. kir. 242—244, 356. — toscanai hg. 379, 380.

Ferencz József m. kir. 91, 187, 210.

Ferenczffy Lőrincz 221.

Ferenczi Zoltán 158, 162.

Feronja András 286.

Ferrara 178, 194.

Ferudalei nyilv. ktár 284.

Fessler Ignác 8. 122.

Feuchtersleben 379.

Félegyházi Tamás 309.

Fénelon 245.

Fényes Dezső 156.

Fényképmásolatok a M. Nemz. Mú-

zeum ktárában 74, 96, 102, 157, 255, 256, 355.

Fichtbei-schwazi benzések ktára 273.

»*Figyelő*« 283.

Filépo 264.

Filipecz 198.

Fiók Károly 77.

Firduszi 11, 246.

Firenze 77, 78, 88, 202, 209, 210, 262, 265. — *i* bibliografiai kongresszus 161. — *i* dóm 209. — *i* orsz. ktár 161. — *i* S. Maria Nuova-templom 209.

Firmin-Didot 168.

Fischart Johannes 246.

Fischer Sándor 254. — Vilmos 379.

Fitos Vilmos 107, 252.

Fiume 78, 221.

Fleischer András 223.

Fleischacker György 139.

Fodor János 152. — Mihály 214.

Fogarás 226. 228.

Fonceca Marthinho Augusto, *Subsidios para um dicionario de pseudonymos iniciaes de escriptoes portuguezes* (Lisabon, 1896.) 249.

»*Fons vitae*« (Debreczen, 1589.) 253.

Forgách Ferencz esztergomi érsek 147, 325, 326.

»*Forschungen zur Verfassung und Verwaltungsgeschichte der Steiermark*« 238.

Főfelügyelősege, Hiteles helyek levéltárainak orsz. — 187. Múzeumok és ktárak orsz. — 5, 39, 43—70, 72, 94, 161, 190, 259, 261.

Földessy cs. czle 255.

Földművelési ktárak 191.

Földművelésügyi minisztérium, M. kir. — 71, 94, 154, 190, 259, 343.

Földrajzi Társaság, Magyar — 259.

Földrengés okozta károk a kaliforniai közktárakban 283, 284.

Földtani intézet M. kir. — 94, 154, 161, 259. Magyarhoni — társulat 259.

Földvár 123, 214.

- Földy János* 81, 317, 318.
Főrendiház, Magyar — irodája 94.
Frankói Vilmos 71, 94, 109, 154, 259, 345, 353, 354.
Francesco Antonio del Cherico 208.
Francis D. R. 154, 252, 353.
Frank Bálint 223, 330.
Frangepán Kristóf gr. 236.
Frankenhansen 250.
Frankenstein Michael 276.
Frankfurt 283. — *i Rotschild-ktár* 94, 155.
Frankl Vilmos, A hazai és külföldi iskolázás története 367.
Franklin, Dictionnaire des noms et pseudonymes latins de l'histoire littéraire du moyen-âge (Páris, 1875.) 249.
Franklin r. t. 76, 80.
Frati Ludovico 219.
Frecksai festő 192.
Fregoso Tommaso 264.
Freimann A. 249.
Freising 273.
Freisinger Mór 96.
Freys E. 2.
Freytag Gusztáv 254, 379.
Fritsch Mihály 226.
Frizzoni G. 274.
Froschauer-család exlibrise 192.
Fröhlich Anna 380.
»Fruchtbringende Gesellschaft« 246.
Fruin I. Muller.
Fuhrmann Pálné 252.
Fumagalli Giuseppe, Lexicon typographicum Italiae (Firenze, 1905.) 77—79.
Futtak 116, 127, 130.
»Függetlenség« aradi ny. 96.
Führer Miklós 259.
Fülöp Bálint 125.
Fürnstein Erzsébet 141.
Fűry Gergely és Antal czle 255.

Gaal cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 355.
Gaal György 97.
Gajári Ödön 252.
Galeotti Marzio 197—199.
Gallovích Jenő 162.
Gambetta 192.
Ganghofer Lajos 189.
Garsi Lodovico 265.
»Gartenlaube« 246.
Gatti 198.
Gautier könyvtárnok 378.
Gazdasági Egyesület, Magyar — 161.
Gál Ferencz 152.
Gárdonyi Albert 47.
Gárgyános Máté 301.
»Gebeth in gefährlichen Zeiten« (Lőcse, 1660.) 134.
Geisler Fridericus, Disputatio de nominum mutatione et anonymis scriptoribus (Lipcese, 1669.) 250.
Geitzkoffler Zacharias palotagróf 355.
Genf 304—306.
Gentilis 301.
Gergely (Szent) pápa 348.
Gerhard György 142.
»Gesellschaft der Blumenschäfer« 246.
»Gesta Romanorum« 282.
Géressy Kálmán 57, 149.
Gherardo del Favilla 208—210.
Ghyczy Béla 71, 94.
Gilhofer és Ranschburg-czég 256, 282, 378.
Gillányi János 142.
Gillming Ferencz 100. — *Ferenczné* 71, 94, 154, 252, 254. — *Hermina* 100.
Giovanni di San Miniato del Favilla 209.
Glasgowi Hunterian Museum 72, 94. — *trustees of the late James Young of Kelly* 253.
»Glasnik zemaljsko muzeja u Bosni i Hercegovini«, 110.
Gleim 379.
Glogovác 211.
Glöcklsberg, Ditrich Graf von — 214.
Gluck 378, 379.
Glück Frigyes 192.

- Gmunden*, Deutscher Kalender (1470.) 283.
Gockel Boldizsár czle 355.
Goepner Joannes, Carmen de Christi incarnatione (Keresztúr, 1605.) 286, 287.
Goethe 379.
Gohl Ödön 100.
Goldzieher Ignác 77, 177, 178.
 — Károly 94.
Gombocz Zoltán 77.
Gomperz Róza 86, 87.
Gorlitz Rafael 225.
Goszthonyi cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 102.
Gottmeister Kálmán 223.
Gounod 378.
Gömör-Kis-Hont vm. gazdasági egyesülete 94.
Gömörey cs. czle 157.
Gömöry Gusztáv 156.
Görccsönyi Ambrus, Szép jeles históriás ének (Kolozsvar, 1581.) 253.
Görgény 228.
Görgöy György 145.
Görögh Miklós 125.
Göttingai egyetem 161, 162.
»Götz Krafft«-regényciklus 188, 189.
Gradiska 115.
Gradnai Miklós 152.
Granitzen tábornok 130.
Grasserie, Raoul de la — 162.
Gratsatz 115.
Gravenhage 248.
Grác 238, 287. —i egyetemi ktár, 161, 162, 285. —i stájer tört. egyesület 94, 252.
Gräff Gusztáv 252.
Greiff 379.
Greifswaldi egyetem 161.
Gries - bei - bozeni benzés kolostor ktára 273.
Grillparzer 379, 380.
Grimani-Breviarium 45.
Grimm 341.
Grimmelshausen Christian 246.
Gruel Léon, Manuel historique de l'amateur de reliures (Páris, 1905.) 369—371.
Grün Anasztáz 379.
Guarino 264.
Guinigi Paolo 264.
Gulyás Pál 1, 79, 91, 99, 106, 170, 176, 282, 335, 353, 365.
Gurányi László 94.
Gutenberg 167, 283.
Guth Jakab 142. — Zsigmond 139.
Gutzkow Károly 247, 379.
Grünzenhäuser József 178.
Gvozdansky 115.
Gyalui Farkas 190.
Gyarmath 224.
Gyarmathy Sándor 255.
Gyászjelentések a M. Nemz. Múzeum ktárában 71, 74, 75, 92, 93, 100, 102, 154, 157, 252, 255, 256, 353, 355.
Gyergyai Albert »Argirusa« 298.
Gyergyó-szék 124.
Gyermekktárak 1. Ifjúsági osztály.
Gyermekvédő Liga, Orsz. — 191.
»Gyorsírási Szemle« 161.
»Gyógyászat« 161.
»Gyógyászati Hetilap« 161.
»Gyógyszerészeti Közlöny« 161.
Gyöngyösi ferenczes ktár 286.
Gyöngyösi István, Porából megéledett Phoenix (Lőcse, 1693.) 253.
Gyöngyössy László 71, 94.
Győr vm. 157, 356.
Győr (város) 54, 80, 120, 121. —i káptalan 100. —i vár. ktár 40, 42, 44, 46, 54.
György Aladár 189—191, 266.
Györgyfi János 125.
Győry Árpád 154. — Tibor 154, 353.
Gyulafehérvár 40, 117, 214, 216, 222, 226, 227, 253, 255, 259, 294, 297, 326. —i Batthyányi-ktár 5. —i fejedelmi ltár 216. —i jogakadémia 299.
Gyulaffi Mária 133.
Gyulai Pál 11, 16, 37, 254.

- Haas* Krisztina 135. — Márton 135.
Habunai nemz. ktár 71, 94, 161. 162.
Hachette könyvkiadó-czég 167.
Hadik Endre gr. 155.
Hadsics Antal 162.
Haebler Konrád 1—3.
Hagel Pál 191.
 »*Haimonskinder*« (Simmern, 1535.) 283.
Hain 206, 270, 271. — ősnymotatványjegyzékének új kiadása 1—6.
Haincz Jabab czle 356.
Hajnal István 100.
Halácsy Antal 259.
Halkett Samuel és Laing John, A dictionary of the anonymos litterature of Great Britain (Edinburgh, 1882—88.) 248.
Hallei egyetem 161. —i ktár 162.
Haller János 149. — Péter 223.
Halligantz György 139.
Halm Frigyes 379.
Hamburg 250.
Hamerling Róbert 254, 379.
Hancsovsky cs. czle 75.
Handler Simon 162.
Haner György 330, 332.
Hansjakob Henrik 247.
Haraszti Gyula 77.
Harcz Lajos 259.
Harrasowitz, Erren B. van der Kamp — 170.
Hartleben A. 342.
Hasznos György 265.
Hauß 247.
Haupt János 223.
Havass Rezső 71, 94, 154, 162, 259.
Havrán Dániel 282.
Hay és Grün jászberényi ny.-czég 96.
Haydn 378, 379.
Haywardi nyilv. ktár 284.
Háromszék vm. 41, 63, 64, 124.
Hátszeg 214.
Häring György Vilmos 247.
Hebbel 379.
Heberdoy Rudolf 284.
Hedri Benedek 216.
Hedvigh Ágoston 223, 327, 328.
Hegedüs István 77, 162, 321.
Hegyesi András 125.
Hegyi Jenő 96.
Heine 379.
Heinrich Gusztáv 343. — Egyetemes irodalomtörténet (Bpest) 76, 77.
Heissler Donát gr. 127.
Helffy Ignác 355, 356. — Jenőné 356.
Hellemppach János Godofréd 152.
Hellopæus udv. pap 306.
Helner Péter 226.
Heltai Gáspár 289, 290, 292, 293, 299, 306, 317, 318. — Gáspárné 317.
Henrik (II.) francia kir. 371.
Heraldikai és genealogiai társulat, Magyar — 94.
Herder 379.
Hericz Tamás czle 355.
Herman Ottó 94, 353.
Hermann badeni örgróf 217.
Hermann Dávid 322, 323, 326, 330, 332. — Hermann Julius 272—275.
Hernádi Mór 77.
Herodotos 137.
Hertelendy Ferenczné 355.
Hesse Hermann 189.
Hettner Hermann 245.
Heussenstamm 247.
Heves vm. 74, 256.
Heydendorff Mihály 332—334.
Heylli Georges, Dictionnaire des pseudonymes (Páris, 1887.) 248.
Heyse Pál 254.
Hiador 155.
Hiersemann Karl W. 272, 282, 283.
Hirlaptári osztály a M. Nemz. Múzeum ktárában 73, 74, 99, 156, 254, 255, 354, 355.
Hlavati András 138.
Hoeffler Johannes Cyriacus, Himmels-Weg (Lőcse, 1704.) 150.
Hofhalter Rafael nyomtató 294. — Rudolf nyomtató 297, 318.
Hohenlohe hg. 162.
Holbein János, ifj. 192.

- Holdvilág* Jakab 226.
Hollós Kornélia 153.
Holzmann Michael und Bohatta Hans,
 Deutsches Pseudonymen-Lexikon
 (Bécs, 1906.) 251.
Homor István 261.
Hont vmegyei múzeum 40, 43, 44,
 55. — társulat, 40, 55.
Horatius 264.
Horányi Elek 296, 332.
Hornýánszky Viktor 363, 365.
Hortzschamky I. Schwenke.
Horvát István 8.
Horváth András 152. — Boldizsár
 73, 97. — Gábor 137. — Géza
 49, 71, 94, 154, 359. — Ignác 84,
 104, 183, 281, 375. — János 162,
 259. — Mihály 364. — Sámuel
 137. — Sándor 100.
Hotsai György 136.
Hódmezővásárhely 54. —i ev. ref.
 főgymnasium ktára 40, 43, 44,
 54, 55.
Hóman Bálint 160.
 »Hölgyfutár« 10—12.
Hubert Emil 282.
Huetter Albert 223. — György 223.
Hunfalvy János 12. — Pál 12.
 »Hungária« újidéki ny. 96.
Hunyad vm. 214—216. —i múzeum,
 40. —i tört. és rég. társulat 40,
 161, 353.
Hunyadi János 98.
Huszár Gál 290—292, 319. — Péter
 és Nagy Gergely czle 256. — Vil-
 mos 77.
Hutya Ferencz 94.
Ibrahim effendi 213, 214, 217.
Ifjúsági osztálya, Amerikai ktárak —
 383, 384.
 »Igazságügyi Közlöny« 161.
Igazságügyi minisztérium M. kir. —
 259.
Igló 253.
Ilosvai Péter 8, 9, 11, 38.
Imre Sándor 81.
Incze (XI.) pápa 121, 122.
Incze Henrik 94.
Innichen 273. —i társaskáptalan
 ktára 273.
Innsbrucki cs. kir. egyetemi ktár 162,
 273, 274. — cs. kir. helytartósági
 ltár 273. — »Ferdinandum« orsz.
 múzeum 273. — szervita kolostor
 273.
Institut für österr. Geschichtsforschung
 161, 272. — international de bib-
 liographie 335, 336, 338, 339, 341,
 343, 344.. — internationale de Sta-
 tistique 161.
Instituto delle Carte, 88.
Ipar- és közmunkaügyi minisztérium
 93.
Iparművészeti Múzeum, Magyar —
 191, 192. Magyar — Társaság
 161.
Ipolyi Arnold 73, 97.
Ipolyság 40, 55.
Irányi Dániel 356.
Irodalmi analecták a M. Nemz. Mú-
 zeum ktarában 73, 96, 98, 155,
 254, 354. — levelestár a M. Nemz.
 Múzeum ktarában 73, 96—98, 155,
 156, 241, 254, 354.
Irodalomtörténeti kiállítás a M. Nemz.
 Múzeum ktarában 72, 92.
 »Irodalomtörténeti Közlemények«, 241,
 287.
Iserlohn 245.
Isidorus (Szent) 348.
 »Iskolatörténeti Adattár« (Pápa, 1906.)
 366—368,
Isoz Kálmán 71, 94.
Ivančan Lajos 232.
Iványi István 162.
Izabella m. királyné 255, 334.
Izraelita magyar irodalmi társulat
 94, 161.
Jackson Arabelle 383.
Jaegermann R. 162.

- Jagić* Vatroslav 238.
»Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Österreich« 286.
»Jahresberichte des öst. Archäologischen Institutes in Wien« 284.
Jaillot Hubert 228.
Jajcza 115.
Jakab Elek 301, 303.
Jakabffy Elemér 162.
Jakovár 211.
Janina 128.
Jankovich Miklós 318.
János horvát bán 220. Kapisztrán — 98, 122, 123. Zápolyai — m. kir. 222, 226, 227.
János Zsigmond erdélyi fejedelem 226, 227, 297, 298, 303, 304, 306, 307, 319, 322, 325, 327, 331.
Jászay Mihály 137.
Jászberény 162, 252.
Jean Paul 246.
Jedlicska Pál 162.
Jellachich István bán 213.
Jeromos (Szent) 199, 204—207.
»Jesus in nubilo jubilus« (Lőcse, 1672.) 135.
Jeszenovitz 115.
»Jézus Szent Szíve Hírnöke« 161.
Joachim 378.
Jogászegylet, Magyar — 161.
»Jogtudományi Közlöny« 161.
Jorga Nic. 128, 162.
Jovius 328.
Jókai Mór 10, 81.
Jósika Gábor 214. — Miklós br. 254.
Jó-Falcsel 214.
József (I.) m. kir. 118, 143, 227. — (II.) m. kir. 381. — nádor 256.
Jurjevi egyetem 161.
Jurriano Antal velencei követ 73.
Justh László 145.
Juszuf-al-Baszir 177. — ibn Aknin 177.
- Kacza* Mikiós 226.
Kaiser Hans 179.
Kajári Antal 225.
»Kakas Máton« 161.
»Kalendárium Új és ó —« (Kolozsvár, 1702.) 253.
Kalmár F. 154. — Nándor 96.
Kalocsa 162, 259. — i érs. iroda 94, 154, 161.
Kancellória, M. kir. — 196, 243, 244.
Kant 81.
Kanyaró Ferencz 289.
Kara Musztafa nagyvezér 119.
Karacs Teréz 97.
Karacsy Miklós 139.
Karácson Imre 112, 117.
Karádi Pál 299.
Karónsebes 115, 214, 217, 223.
Kardos Samu 157, 259.
Karlovicz 129, 130. — i béke 114, 115, 118, 119, 129, 130, 213, 217, 230.
Karlsbadi fürdő 33.
Karsa Ferencz 74, 102.
Kassa 40, 47—49, 55, 131, 136, 138, 139, 146, 147, 152, 162, 253, 255, 256, 259. — i vár. múzeum 40, 43—46, 48, 55, 56, 94, 161; törvényhatóság 353.
Kastanovitz 115.
Katona Lajos 94.
Kaufmann Ábrahám 96. — Dávid 86, 87, 176. — Dávidné 86, 87.
Kaunitz 130, 213.
Káldi György, Szent Biblia (Bécs, 1626.) 253.
Kállay-cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 256, 356.
Kállay Albert 259.
Kálmánczay Anna 137.
Kálvin 292, 293, 304, 317.
Kámán cs. I. Takács.
Károli Gáspár, 301. Szent Biblia (Nagyvárad, 1660—I.), 253. — Péter 293, 294, 299, 301, 303, 305, 306, 308.

- Károly* (III.) m. kir. 356.
Károlyi Imre 137.
Kárpát-egyesület múzeuma, Erdélyi — 40, 94. Magyarországi — 41, 94, 253. Nagyszebeni — 40.
Kászón pasa 125, 216.
Kászoni István 137.
Kecskemét 56, 214. — *i* jogakadémiai 161. — *i* vár. múzeum és ktár 40, 43, 44, 46, 56.
Keczer Imre 138 ; *Moneta Lamechidae* (Lócse, 1687.) 142. — *István* 152.
Keglevich István gr. 73, 97, 155.
Kelemen (XI.) pápa 114.
»Keleti Szemle« 154, 161.
Kemény János erdélyi fejedelem 325, 327. — *József* gr. 308.
Kempf Sándor 80.
Kende cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 74, 75, 102, 157.
Kende Péter 74, 102.
Kendy Antal 324—326, 331. — *Ferencz* 226, 324—326, 331.
Kercho András 152.
Kerekes Pál 354.
Kereskedelemügyi minisztérium, M. kir. — 94, 252, 259, 353. *Osztrák* — 94, 252, 353.
Keresztesi Sámuel 214.
Keresztúr 286, 287.
Kereszty István 71, 94, 104.
»Keresztyén Magvető« 307.
Kerékgyártó Árpád 159.
Kertbeny Károly 97.
Keszler Péter 138, 141.
Kesteölcz 224.
Keszthelyi balatoni múzeum 40.
Kethubim, Thilim im peres Redak etc. (Nápoly, 1477.) 178.
Ketzer Adamus et Saarosy Adamus, *Harmonia Agenoridae* (Kassa, 1679.) 136. — *Katalin*, 136.
Kezeő 224.
Kégl Sándor 77.
*Képviselet*ház, Magyar — irodája 94, 154, 160, 252, 353.
- Képzőművészeti* tanács, Orsz. magyar — 49. — egyesület 258.
Kéry János, *Oratio funebris* (Nagyszombat, 1664.) 253.
Késmárk 134.
Kézdí-szék 124.
Kézdí-Vásárhely 22c.
Kézirattári osztály a M. Nemz. Múzeum ktárában 14, 73, 96—98, 155, 156, 241, 254, 255, 322, 323, 332, 354,
Kheberits János Kristóf 145.
Khinsky Ferencz gr. 126, 129, 130,
Kibédi János 125.
Kilián Dániel 152. — *Frigyes* könyvkereskedő-czég 159.
»Kinäer-Lauff, *Gottgefälliger* — « (Lócse, 1686.) 140.
Király Péter 162.
Kis István, Szegedi — 290, 304, 317.
Tótfalusi — Miklós 287.
Kisbár 224.
Kisfaludy Sándor 97, 155.
Kisfaludy-társaság 16, 258.
Kis-Kanizsa 127.
Kiskunhalas 56. — *i* ev. ref. főgymnasiunai ktár, 40. 43. 44. 56.
Kiss Áron 303. *Pápai* — *István*, 80. — *Pálné*, 45.
Kitajbel Pál 254.
Klanjeczi kolostor 286.
Klauseni kapuczinus zárda 273.
Klauzál Gábor 101.
Kleist 379.
Klener György 138.
Klez János 232.
Kliment Ferencz 154.
Klina 211.
Klinicza 211.
Klisch Dorottya 141.
Knauz Nándor 258.
»Knjizevnik« 238.
Knoll Károly 16, 365.
Knor János 317.
Kollányi Ferencz 92, 103, 187, 252,
Kolosvári István 287, 288.
Kolozsmonostor 325.

Kolozsvár 39, 40, 49, 71, 72, 91, 147, 162, 226, 228, 253, 259, 290, 294, 301, 304, 309, 318, 319, 353. —i tudományegyetem 161, 252; ktára 190, 353, 359, 362. —i unitárius kollégium és ktára 290, 297, 300, 301, 305, 307.

Kolozsvári Péter 226.

Komárom vm. 47. —i múzeum és ktár, 40, 47; egyesület, 40.

Komárom (város) 154.

Komjáthy Vidor 72, 94.

Komlós (helység) 127.

Komlós András 298, 306, 307.

Komlóssy Arthur 94.

Konstantinápoly 178.

Konstanz 355.

Konkoly-observatorium, M. kir. — 353.

Kopenhága 94, 249. —i egyetem 161.

—i rég. társulat, 161.

Korösmics Antal 155.

Korláth Judit 131.

Kormány, Boszniai — 160, 353.

Dalmát — 160. Felső-ausztriai —

161. Galicziai — 160. Indiai — 160.

Közös cs. és kir. — 160. M. kir. —

91, 96, 97, 160. Olasz — 160. Orosz

— 160. Osztrák cs. kir. — 160.

Sziléciai — 160. Zágrábi — 160.

Korvin kódexek 73, 97, 98, 208—210, 265, 282.

Kosd 226.

Kossuth Lajos 75, 81, 101, 102, 157, 241, 242, 256, 355, 356.

»*Koszorú*« 7.

Kovács Gyula E. — 97. — János I.

Stupán János. — Zsigmond, 125.

Kováczic István és *Gergely* czle, 255.

Kováts László 91, 106, 256, 282, 366,

Kozma Lajos 192.

Köblös Zoltán 360.

Kőhalom 226.

Kölcsey cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktarában 156, 157.

Kölcsey Ferencz 59, 92, 241—244. — Gábor 156.

König Lajos 154.

Königsbergi egyetem 161.

Könyvészeti leírásának szabályai, Modern nyomtatványok — 335—344.

»*Könyvszemle*, Magyar — « 3, 45, 90, 92, 131, 186, 191, 199, 218, 232, 285, 335—337, 347, 355.

Könyvtárak, Vidéki — 39—70.

Könyvtári tanfolyam a M. Nemz. Múzeum ktarában 43, 46, 47, 60.

Könyvtári tisztviselők egyesülete, Francia — 377, 378.

Körner 380.

Körösy József 162, 282.

Kőszeg 120.

Köteles példányok 45, 59, 66, 67, 71—74, 92, 95, 96, 99, 100, 154—157, 252, 254, 255, 257, 258, 261, 353—355, 360.

Kövér László 325.

Kövesdi Pál, *Elementa linguae Hungaricae* 253.

Közalapítványi ügyigazgatóság 96.

»*Közzgazdasági Közlemények*« 94, 154.

Közlekedési Múzeum 145.

Közoktatásügyi minisztérium, Francia — 269, 270. Olasz — 94.

Osztrák — 272. Porosz — 2.

»*Központi Értesítő*« 161.

Krakauer J. 162.

Krakó 178, 305, 319. —i cs. kir. Jagello-egyetem ktára 162. —i tud. akadémia 94.

Krause Ernst 247.

Krausz Sámuel 353.

Krebs Miklós tábornok 263.

Kremen 115.

Krtschmer Ephraim, *Der mit himmlischen Schmuck gezierete Lehrer* (Löcse, 1693.) 144.

Krisch Jenő 353.

Kristiania Norske Gradualings Kommission 161.

Kristóf György 162.

Krock F. 91.

Krupka József 353.

- Kruplanicz* cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 75, 102, 157, 158.
Kubinsky Ádám 138.
Kubinyi Anna 145. — Ádám 145 — Ilona 145. — Mária 145. — Zsófia 145.
Kudora Károly 160.
Kukuljevič 286.
Kulcsár István 47.
Kulpa 211.
 »*Kultsa*, Mennyei Tárház —» 151.
Kun S. antikvárius 148.
Kunszt János 154.
Kunváry Fülöp 259.
Kuszkó István 353.
Kuthy Zoltán 154.
Kuun Géza gr. 97, 359.
Kühnert Ferencz 77.
Külső-Szolnok vm. 74, 256.
Kürschner Lóla 246.
Kürtly György 192.
Küzdényi Szilárd 154.
Kvassay István 94.
Kyotói egyetem 161.

Laadi Jakab 346.
 »*La Bibliofilia*» 82, 179, 276, 372.
La Bret 8.
Ladányi Ferencz 221.
Ladiver Illés 137, 138.
Laendler Pál 100.
Laing I. Halkett.
Lajos badeni herczeg 111, 121, 123—126, 213. — francia dauphin XIV. Lajos fia. — (XIV.) francia kir. 228. — (XVI.) francia kir. 370, 371. — (I.) m. kir. 8, 11, 221. — (II.) m. kir. 221, 355.
Lakos Alfréd 192.
Lampe 303, 304, 306, 367.
Lampel Róbert 80.
Lange Frigyes 245.
Lapucci Bartolomeo 265.
Lapats 115.
Lascari János 264.
Laskó 303.

Latkóczy Mihály 77.
Latrobe 266.
Lausannei egyetem 161.
Lavaszsky János, Extractus (Nagyszombat 1675.) 253.
Lányi János, 135. — Pál 135.
László (IV.) m. kir. 100.
László Géza 162.
Lázár Ágoston 144. — Fiemér 252.
Lebel János 321.
 »*Le Bibliographie Moderne*» 179, 277.
Leclerc Henri 369.
Le Gras 370.
Lehoczki András 152.
Lehoczky Tivadar 162.
Leiden 248, —i egyetemi ktár 162.
Leiningen Károly gr. 192.
Leipzig-Groningen 170.
 »*Leirása*, A' szakácsmesterség rövid —», XVI. sz.-i kézirat 73.
Lenau 247, 379, 380.
Lendvay Márton 156.
Lengyel Ferencz 137.
Lescher Pál, Eszlingeni — 226.
Leszlényi Imre 72, 94.
Letellier Mihály 371.
Leusz Hans 162.
Levéltári osztály a M. Nemz. Múzeum ktárában. 74, 75, 99—102, 156—158, 255, 256, 355, 356.
 »*Lexicon*, Deutsches Anonymen —» 251.
Leyrer József 80.
Lévay József 9, 97.
Liberale da Veron 274.
 »*Libro della beata Margarita figliola de re de Ongaria*», XV. sz.-i kézirat 73, 98.
Liège 91.
Lika-Krbava vm. 161.
Lilienkron Detlev 254.
Ling Hermann 254.
Lipce 2, 3, 198, 250, 272, 282, 283, 342. —i egyetemi ktár 162.
Lipce (Magyarországi) 197.
Lipcey Ádám 259.

- Lipót* (I.) m. kir. 74, 111, 113, 120, 122—124, 126—130, 139, 157, 211—213, 216, 217, 220, 222, 223, 256, 355, 356.
- Lippa* 115, 119, 127, 214, 217, 222.
- Lippai* György esztergomi érsek 148.
- Lippich* cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 256.
- Lisabon* 249.
- Lissovinius* Franciscus Georgius, Pane-gyrica domus Olaszianae (Lőcse, 1700.) 145.
- Lisznyai* Kálmán 354.
- Liszt* Ferencz 378—380. — Nándor 252.
- Litsken* Ottó 154.
- »*Litterarisches Echo*« 188.
- Little* A. G., *Initia Operum Latinorum* (Manchester, 1904.) 365, 366.
- Livermorei* nyilv. ktár 284.
- Livingstone*, Luther S., *Auction prices of books* (New-York, 1905.) 173—176.
- Livius*, 264.
- »*Livre d'heures à l'usage de Metz*«, (1547.) 283.
- »*Ljubl. Zvon*« 286.
- Lochner* Stephan 274.
- Loczka* József 355.
- Loesche* Georg 94.
- Loncharich* György czle 74.
- London* 1, 173, 209, 248. —i patho-logical Society 161.
- Lorena* Carlo hg. 120—122.
- Losgatosi* nyilv. ktár 284.
- Losonc* 7, 56, 154, 353. —i vár. közkvár 40, 43, 44, 46, 56, 57.
- »*Losonczy Phönix*« 7, 9.
- Losteiner* Lénárd 155.
- Loubat* hg. 353.
- Lovassy* László 241.
- Lőcse*, 47, 57, 131—135, 137—147, 149—151, 153, 155, 253. —i ág. ev. egyház ktára 40, 42, 43, 57, 132—135, 137, 141, 143, 144, 146, 147, 149—151, 153.
- Lőw* Loránt 259.
- Lucca* 264.
- Lucianus* 245.
- Lucius* György 227.
- Ludovicus* Godofredus, *De scriptis anonymis in causa religionis* (Lipese, 1715.) 250.
- Ludvig* Ernő 252.
- Lugos* 115, 212, 214, 216, 223.
- Luiso* F. P. 262.
- Luka* cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 101.
- Luka* László 101.
- Lukács* András 255. — Géza 154.
- Lukácsi* Kelemen 125. — Mihály és Péter czle 256.
- Lukcsics* József 160.
- Lupi* Mattia 265.
- Lupinus* András 1. Komlós.
- Luther* 147, 293.
- Lutsch* János 223.
- Lyoni* egyetem 161.
- Macova* 211.
- Macskási* Péter 214.
- Madách* Imre 254.
- Madrid* 249.
- Maffei* Agostino 265.
- Magoley* 115.
- Magyar* bejegyzések a M. N. Múzeum egy ősnymtatvány-kolligátumában 345—352.
- »*Magyar Ipar*« 161.
- »*Magyar Minerva*« 4, 5, 43, 45, 47.
- »*Magyar Nemzetgazda*« 161.
- »*Magyar Nyelvőr*« 161.
- »*Magyar Paedagogia*« 161.
- »*Magyar Sion*« 161.
- Magyari* Zsigmond 152.
- Magyaróvár* 40, 57, 58.
- Mahler* Ede 77, 253, 354.
- Mahmud* (I.) gaznai szultán 246.
- Mainardi*, Gentil Milita, XV. sz.-i kézirat 283.
- Mainville-Fodor* Jozefin 97.
- Mainz* 283.

- Maissai* Benedek 299.
Majláth Béla, 232. — György ország-
 bíró 73, 97. — János gr. 254.
 — József gr. 162.
Makay Béla 162.
Makó 309.
Malmer Dániel 223.
Malpighi Marcello 120.
Manchester 365. —i egyetem 365.
 —i Victoria-University 162.
Manlius János 285—287.
Mann Thomas 189.
Mantua 178.
 »*Manuel de répertoire bibliographique*
universelle» (1905.) 335—344.
Marburg Claudius 221.
Marburgi egyetem 161. —i ktár 162.
Marchmont Frederick, A concise hand-
 book of ancient and modern lite-
 rature, issued either anonymously
 (London, 1896.) 248.
Marcipán Imre 138.
Marcolini 78.
Marga 212, 214.
Margalts Ede 110.
Margit, Magyarországi Boldog — 98.
Marlitt E. 246.
Maros 116, 118, 119, 130, 215.
Marosi Arnold 72, 94, 259.
Maros-Torda vm. 125.
Marosvásárhely 302, 334.
Marr Bernhárd 162.
Marsigli Lajos Ferdinánd gr. 109—
 130, 211—231.
Martin könyvtárnok 378.
Martinezi nyilv. ktár 284.
Martinuzzi György 322.
Martonos 127.
Marusy András 254.
Massa 36.
 »*Maticza Szlovenszka*« 60.
Mattekovics Sándor 45.
Matthiolus Lajos 112, 229.
Mattseei társaskáptalan 275.
Mattyasovszky Kasszián 72, 94.
Mauko Ernő 259.
May Jakab 226.
Mayer Gyuláné 155.
Maylád István erdélyi vajda 226.
Mazarin-ktár 270.
Mágocsi Gáspár 300, 301. — Gás-
 párné 300, 301.
Mágócsy-Dietz Sándor 71, 94.
Máramarosmegyei múzeum 40. —i
 egyesület 40.
Máramarossziget 40, 49. —i ev. ref.
 lyceum ktára 40, 42, 44, 47, 48,
 58. —i Szilágyi István-kör 354.
Mária Dorottya-egyesület 189.
Mária Christierna erdélyi fejedelem-
 asszony 222.
Mária Terézia m. királynő 74, 379, 380.
Máriássy András 131. — Boldizsár
 132. —Imre 132. — János 133.
 — Sámuel 132.
Márki Sándor 72, 94, 162, 259.
Máté Sándor 162.
Mátyás (I.) m. kir. 11, 73, 97, 98,
 100, 193, 194, 196—198, 202—204,
 208—210, 218, 225, 230, 256, 265,
 321, 380, 381.
Mátyás Flórián 61, 72, 95.
Mead I. Dodd.
Medgyesi Ferencz 74, 100.
Medici Cosimo 264. — Gastone hg.
 121. — Lorenzo, 209.
Medit Bernát 134.
Medits Nándor 254.
Medveczki Sámuel 139.
 »*Meggendorfer Blätter*« 192.
Megyeri Zsigmond, Medulla cedri
 libanorum 148.
Meggyesi Ferencz 226.
Mehádia 115, 214, 223.
Mehemed jenői aga 216.
Melanchton 328.
Melbourne 265. —i public library of
 Victoria 72, 94, 265—296, 354.
Melich János 91, 105.
Melius Péter 289—320. — A Sidók
 áldozati (1563.) 318. — A szent
 háromságról (1567.) 295, 319. —

- Az egész szent írásból való igaz tudomán (Debreczen, 1570,) 319.
 — Az halál könyve (1563.) 318.
 — Az igaz keresztyénségnek rövid Fundamentoma (1569.) 297. — Az két Sámuel könyvei (Debreczen, 1565.) 292, 293. 300. — Az második kirali könyv (1565.) 294
 — Defensio orthodoxae sententiae de caena Domini (Kolozsvár, 1569.) 290. — Halál könyve (Debreczen, 1563.) 293. — Herbarium 317, 318. — Igaz szent írásból kiszé-
 dettet ének 300, 302, 319. — Krisztusnak, Sz. Péter és Sz. Pálnak a pápával való beszélgetése. (1570,) 302. — Magyar praedikatioc (Debreczen 1593.) 291, 294. — Mi legyen különbség az tevelgő... és az igaz... vallás közeot (Nagyvárad, 1571.) 309—317, 319. — Prepositiones de Jah e Jehovah (Nagyvárad, 1568.) 279, 319. — Principia quaedam in theologia (Debreczen, 1570.) 304, 319.
Mellottée Paul, Histoire économique de l'imprimerie (Páris, 1905.), 167—170.
Melzi Gaetano, Dizionario di opere anonime di scrittori italiani (Milano, 1848—59.) 248.
Mendelssohn 378, 379.
Menetrendje, Postajárat — (Lőcse, 1700.) 144.
Merani vár. múzeum 273.
Merck E. 162.
Mersich Adorján 259.
Merula Giorgio 264.
Messala, 264
Meteorológiai és földmérési intézet, M. kir. — 72, 94, 155, 161, 353.
Meyerbeer 378.
Mezőgyáni Ambrus 301.
Mezőtúr 291, 306.
Mérnök- és építészegylet, Magyar — 161, 252, 259.
Michael de Ungaria 345—348.
Michaelbeuerni benczészkolostor ktára 275.
Michel könyvtárnok 378.
Mihalcz Mihály 124.
Mihály horvát bán 220.
Mikes Mihály gr. 214.
Miklós Péter 125.
Miklóssy Ferencz 60.
Mikó Imre gr. 359.
Miksa m. kir. 301.
Miku Emilián 99.
Milanoi 79, 162, 209, 248, 264, 265. —i nemzetközi kiállítás 354.
Milano, Matteo da — 275.
Miles Mátyás 323—334. — Siebenbürgischer Würg - Engel. (Nagy-szeben, 1670.) 253, 323, 328—331.
Milkovics-Zámory ktár 54.
Milleker Bódog 253, 259.
Mira Giuseppe 76.
Mirsilus Lesbius 264.
Miskolcz 40, 44, 49, 71, 302. —i ág. ev. egyház ktára 40. —i ker. és iparkamara 94. 161. —i nyilv. ktár 44.
Miticzky Gyula 74, 100.
Mitrovicza 115.
 »*Mitteilungen* des österr. Vereins für Bibliothekswesen« 180, 277, 287.
Mixich Miklós 232, 238.
Mocsáry Béláné 94.
Modena, Tommaso da — 275.
Modrus vm. 161.
Mohamed (IV.) török szultán 216.
Mohács 127, 230, 259.
Molnár Albert, Szenczi — 146, 147; Szent Biblia (Amsterdam 1700.), 95. — Géza, 45. — Viktor 191.
Molner János 152.
Mommsen 379.
Monor 155.
Monti del Favilla 209.
Morandi Luigi 94. — Visconti 212.
Morea 112.
Morovitz 115, 211.

- Mortara* Marco 176.
Moskóczi Ferenczné 96.
Moson vm. 57. —i múzeum 40, 43, 46, 57, 58. —i tört. és rég. egyesület 40.
Mosonyi Heilman 192. — Mihály 97.
Moszkvai Cvetajev 94.
Mountaini nyilv. ktár 284.
Mozart Leopold 379. — Wolfgang Amadé 378, 379. — Amadéné 379; ifj. 378, 379.
Móra Ferencz 65, 259.
Móricz Pál 94.
Mózes 348.
Mödling 354.
Muller, Feith und Fruin, Anleitung zum Ordnen und Beschreiben von Archiven (Leipzig-Groningen, 1905.) 170—173.
Munkács 162.
Musla 224.
Múzeum, M. Nemz. — évi jelentései 286. — igazgatósága 45, 94, 155, 161, 186, 187, 253, 258, 259, 282. — ktára 5, 7, 14, 45—47, 65, 71—75, 89—108, 154—158, 187, 193, 195, 196, 204, 210, 241, 252—256, 282, 322, 323, 332, 345, 353—356, 377, 378—380.
Múzeumok és ktárak orsz. szövetsége 49, 68, 69, 159, 187—191. — tanácsa 46—48, 59, 69, 160, 161, 189—191.
Műbarátok Köre 155.
Műemlékek orsz. bizottsága 50, 51, 63.
Müller A. antiquárius 156.
München 2. 283. —i bajor udv. és állami ktár 162.
Műszaki irodalmi és nyomdai r.-t. 96.
Mylius, Bibliotheca anonymorum detectorum (Hamburg, 1740.) 250.
Myzkovszky Emil 94.
Nagybánkai Mátyás 300, 302.
Nagybánya 49, 58, 72. —i vár. múzeum 40, 43, 44, 48, 58, 59, 72, 74, 94, 100, 159, 161.
Nagy Béni 162. — Dezső 162. — Gergely I. Huszár Péter 256. — Iván 325. — Lajos 74, 100. — Péter 359. — Sándor 192.
Nagyenyed 123, 306. —i Bethlen-kollégium ktára és múzeuma 5, 40, 42—44, 59.
Nagykanizsa 115, 117.
Nagykároly 40, 59, 92, 244. —i Kölcsey-kör 59.
Nagylucsei Balázs 202. — Benedek 202. — Ferencz 202. — István szerémi pk. 198. — János 202. — Orbán egri pk. 97, 193, 195—199, 202, 204, 210; zsoltáros könyve 193—210.
Nagy-Sándor József tábornok 101.
Nagysenk 227.
Nagyszalonta 13.
Nagyszében 127, 130, 212—214, 227, 228, 253, 327, 328. —i Bruckenthal-múzeum 228. —i Verein für siebenbürgische Landeskunde 161.
Nagyszombat 147—149, 162, 253, 382.
Nagy-Szőllős 122.
Nagyvárad 41, 59, 253, 290, 291, 294, 298, 303, 306, 307, 309, 319. —i kir. jogakadémia 161. —i kir. jogakadémia ktára 41, 46, 59. —i Szigligeti-kör 47, 161.
*»Nagyvárad*i Disputatio« (1570.) 298.
Nalác 214.
Nalácz István 214, 222.
Naményi Lajos 241.
Nantes 162.
»Nap« 255.
Napai nyilv. ktár 284.
Napoleon (I.) 155, 175.
Nathan ben Simeon ha-Levi 177.
Nápoly 78, 178, 259.
Náray piarista 81.
Nedélcz 317, 318.
»Nederland Archievenblad« 170.
Nemagnich István 221.
Nemsovai László 152.
Nemzeti Kaszinó 99.

- Neományi* János 152.
Neubarth János 141, 143, 149, 151, 153. — *Kristóf* 133.
Neumann Ede 77.
Neustifti ágostonos kolostor 273.
New-yerseyi egyetem 161.
New-York 72, 94, 154, 155, 173, 248, 252, 253. — *i* Albany-ktár 162. — *i* University Club 161.
Német János 253; czle 157. — *Péter* czle 157.
Népkтары 45, 188—190.
Néppárt, Országgyűlési — 160.
Niccoli Niccolo 264.
Nietzsche 379.
Nilesi nyilv. ktár 284.
Nissa 228.
Nizza 78.
Nonnbergi nemes benedek-rendi nőkolostor 275.
Nordmann Johannes 246.
Noséda Tivadar 159.
Nourisson 246.
Novi 211.
Numizmatikai Egyesület, Magyar — 258.
Nyáry Pál 254.
»Nyelvtörténeti Szótár« 348, 351, 352
Nyiregyháza 41, 59. — *i* törvényhatósági közkttár 59, 60.
Nyiry Lajos 96.
Nyitra (város) 41, 49, 60, 91. — *i* román. kath. főgymnasium 94.
Nyitra vmegyei múzeum 41, 43, 44, 47, 60.
Nyitrai József 192.
Nyomdák, Magyarországi — változásai 88, 192, 288, 384.
Nyomatványi osztály a M. Nemz. Múzeum ktárában 71, 72, 74, 92—96, 252—255, 353, 354.
Oaklandi nyilv. ktár 284.
Oberkindberg 238.
Oblak V. 285, 286.
Observatoire Royal de Belgique 161.
Odescalchi Livio 123.
Odesszai egyetem 162.
Oláh-Brettye 214.
Oláh-ktár 54.
Oláh Miklós esztergomi érsek 321.
Olden Hans 246.
Ollós 127.
Olschki Leo 77.
Olt 116.
Oltard 328.
Olvasótermek a M. Nemz. Múzeum ktárában 89, 95.
Ompfeda György 189.
»Onomatomorphosis, Virorum eruditorum —« (Frankenhause, 1720.) 250.
Oppova 211, 216.
Orbai-szék 124.
Origenes 204.
Ornithologiai központ, Magyar — 94, 155, 259.
Orosz Endre 253.
Orsova 112, 123, 126, 128, 223.
Ország Mihály nádor 197.
»Ország Világ« 161.
Országos Kaszinó 99. — *Képtár* 161. — *Levéltár* 47.
»Országos Középiskolai Tanár-Egyleti Közlöny« 161.
Országos Törvénytár« 354.
Ortway Tivadar 155.
Orvosok és természetvizsgálók állandó központi választmánya, Magyar — 259.
Osztern Salamon 162.
Otman Hans 283.
Ottino G. 77.
Ottó m. kir. 100.
Ovidius 348.
»Oxanum, de arte falconaria«, XIV. sz.-i kézirat 282.
Oxfordi egyetem 162, 366.
O-Buda 117.
Ó-Gyalla 353.
Ó-Noví 115.
Ódönfi László 162, 354.

Ókröss Bálint 155.

Ötting gr. 213.

Padova 264.

Palay Miklós czkérő folyamodványa 157.

Palánka 223.

Palermo 77.

Palestrina 48.

»Pallas Lexikon« 306.

Palmarini J. M. 88.

»Palmetum anagrammaticum« (Kassa, 1685.) 139.

Paloaltoí nyilván. ktár 284.

Pancsova 223.

Panetti Battista 265.

Pannonhalma 72, 162. —i főapátság 94.

Pap György 131. Szathmári — Mihály 308.

Papirius 264.

Pappafava Wladimir 162.

»Paradicsom Lelki —« (1700.) 253.

»Paraenesis acrosticho-metrico-parusiaca« (Zsolna, 1686.) 142.

Parma 71.

Passano Giambattista, Dizionario di opere anonime (Ancona, 1887.) 248.

Pastrengo, Guglielmo da — 253.

Patrubány Lukács 77.

Pauler Gyula 159.

Paur Ödön 72, 94.

Pausz Gyula 159, 162.

Payne Roger 175.

Pazzi Piero 265.

Páld 224.

Pámer László 162.

Pápa 60, 71, 294, 366. —i ev. ref. főiskolai ktár 5, 41, 42, 60, 61, nyomda 366.

Páris 78, 167, 168, 246, 248, 249, 269, 335, 346, 353, 369, 377, 378. —i arzenál ktára 378. —i école pratique des hautes études 162. —i egyetem 162, 169. —i jogikari ktár 378. —i Musée social 377. —i

nemzetközi könyvtárnoki kongressus 161. —i Sainte-Geneviève ktár 378. —i természetrajzi múzeum 377, 378.

Páriz-Pápai Ferencz 367. — Imre, Keskeny-út (Lócse, 1689.) 253.

Pázmány Péter 148. — Imádságos könyv (Pozsony, 1631.) 253.

Pecséllenyomatok a M. Nemz. Múzeum ktárában 102.

Pecz Vilmos 77.

Pedaly 115.

Peisher J. 162.

Pekár Károly 135.

Pellechet Marie 1. — Catalogue général des incunables des Bibliothèques publiques de France (Páris, 1897—1905.) 269—272.

Pemflinger Márk 223.

Pereszlényi Pál, Grammatica (Nagyszombat, 1682.) 253.

Perényi cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 255, 256, 356.

Perényi Ferencz 122. — Zsigmond br. 255.

Perikles 245.

Pertik Ottó 162.

Pertl András 160, 162.

Pesaro 177.

Pest 7, 127, 214, 218, 364, 367.

»Pester Lloyd« 161.

»Pesti Hírlap« 161.

»Pesti Napló« 161.

Petalumai nyilván. ktár 284.

Petőfi Sándor 8, 12, 254.

Petrarca 262, 263.

Petrovics László 162. — Péter 330.

Petrőczy István 151.

Petschius Petrus, Malleus peniculi (Kassa, 1612.) 253.

Pettersen Hjalmar 249.

Petzhold 77.

Peucer 328.

Pécs 49, 61, 62, 72, 91, 157, 191, 259. —i vár. múzeum 41, 46, 61, 62.

Péczely József ifj., 81.

- »Pénzügyi Hírlap« 94.
Pénzügyminisztérium, M. kir. — 94, 252.
Pétervárad 111, 127, 129, 130, 214 228, 229.
Pfeiffer Ferdinánd 162.
Philadelphia 162.
Philalethes Johannes 246.
Philo 264.
Piacentino bibornok 265.
Picard Alphonse 269.
Picot 269.
Piepers M. C. 94.
Pintér Jenő 253.
Pittsburgi Carnegie-ktár 383.
Pius (II.) pápa I. Aenaeas Sylvius.
Placcius, Theatrum anonymorum et pseudonymorum (Hamburg 1708.) 250.
Platani Sámuel 138.
Plautus 263.
Plessiviza 211.
Pléstity és Horváth zentai ny. czég 96.
Plinius 285.
Poggio 263.
Poirée könyvtárnok 378.
Pokol-Valcsel 214.
Pokoly József 298.
Polai gymnasium 155.
Polenton Siccó 264.
Poliziano 264.
Pollain Louis 271.
Pomarius Ádám 226.
 »Pompa, Temetési —« (Debreczen 1674.) 253.
Pongrácz Elemér 162.
Popina 211.
Poprád 49. —i Kárpát-múzeum 41.
Porecsa 223.
Poritsovatz 115.
Porrog 72.
Porsenna etruszk kir. 264.
Porticiù scuola super di agricultura 162.
Porto 93, 94.
 »Portugalia« szerk. 94.
Posta- és távirada-igazgatóság, M. kir. — 94, 354.
Poznani towarzystwo przyjaciátnank 354.
Pozsony vm. 157.
Pozsony (város) 41, 48, 49, 62, 91, 143, 155, 176, 253, 256, 342, 380, 382. —i káptalan ktára 380, 381. —i kir. jogakadémia 94. —i kir. kath. főgymnasium 94. —i orvos- és természettudományi egyesület és múzeum 41, 354. — vár. közkútár 41, 43, 44, 46, 48, 62, 63; múzeum, 41, 62.
Pór Antal 100.
Pósta Béla 191.
Praetorius I. Serpilius.
Prantuk 115.
Pray György 382.
Prága 74. —i egyetem 162.
Prielle Kornélia 97.
 »Problema Oratorium« (Lőcse 1683.) 137.
Proctor 79.
Protestáns irodalmi társaság, Magyar — 161.
Pruner Arnold 192.
 »Psalterium cum canticis«, XV. sz.-i kézirat 283.
 »Pseudonimy i Kryptonimy Pisarzów Polskich« (Varsó 1905.) 249.
Puaro 178.
Pubilius 263.
Pulszky Ferencz 73, 97, 98, 156, 209, 354.
Putche Dorottya 141. — Zsuzsánna 141.
Putnam Herbert 94.
Quérard, Les supercheries littéraires dévoilées (Páris 1869—79.), 248.
Quintilianus 263.
Rabatta gr. 213.
Rabutin tábornok 130, 213, 216, 217.
Racki Ferencz 238.

- Racovitza* 211.
Radiguer Louis 167.
Radisics Jenő 49.
Radnai Rezső 155.
Radnai szoros 124.
Radó Antal 77.
Radvánszky Béla br. 162, 186. —
 György 138, 142. — János, 145.
 — Katalin 142.
Radvánszky-Utár 131, 133, 136—140,
 142, 143, 145, 151, 152.
Ragusa 78.
Rakosányi Gyula 97.
 »*Raptus Helenae*» (Kassa, 1684.) 138.
Rassmann Fr., Kurzgefasstes Lexikon
 deutscher pseudonymer Schrift-
 steller (Lipce, 1830.) 250.
Ratagius Wenceslaus, Lachrymae super
 obitu Joannis Máriássy (Lőcse,
 1655.) 132. — Sententiae evange-
 liorum Dominicalium (Lőcse, 1637.)
 131.
Ratzka 115.
Rautter Caspar 274.
Ravasz István 125.
Rába 119, 120.
Rác Géza 72, 94. — István 226.
Ráczkeve 119.
Ráday-ktár 5, 39, 42, 44, 51.
Rákóczi Ferencz (II.) 101, 150.
 — György (I.), Instructio (Gyula-
 fehérvár, 1638.) 253. — György
 (II.) 256.
Ráth György 73, 86, 97, 253, 257.
 — Györgyné 97.
Rátky Sándorné 72, 94.
Räaf C. G. W. 162.
Redwoodi nyilv. ktár 284.
Reed Joseph 266.
Regensburg 250, 355.
Reiner Zsigmond 162.
Reiszer Béla 253.
Reizner János 65.
 »*Religio*» 161.
Remondini 78.
 »*Rendeleti Közlöny*» 161.
Resingh, Franciscus Henricus a — 219.
Reumont Alfredo 219.
Reviczky János 152.
Revistye 197.
Revizió a M. Nemz. Múzeum ktárában
 72, 89, 90.
 »*Revue des Bibliothèques*» 1, 82, 180,
 278, 372.
Récsey Viktor 162.
Réger Béla 162.
Régészeti és embertani társulat, Orsz.
 — 259.
Réghy György czle 355.
Régi Magyar Könyvtár 1. Szabó
 Károly.
Réthy Antal 72, 94.
Révai testvérek r. t. 80.
Révész Gábor 136.
Rhédey br. cs. ltára a M. Nemz. Mú-
 zeum ktárában 256.
Rhodius Danus Joannes, Auctorum
 suppositiorum catalogus (Hamburg
 1674.) 250.
Rice A. János 173.
Richter Aladár 162. — András 125.
 — Ferencz 100.
Richthausen Miklós Jeromos 138.
Ricotti Ercole 219.
Riedl Frigyes 77.
Rihay Jenő 162.
Rimay János 182.
Rio de Janeiro 355. —i bibliotheca
 e museo da Marinha 94. —i bib-
 liotheca nazionale 353.
Ritter Pál 220.
Riva di Trento 178.
 »*Rivista delle Biblioteche e degli Ar-
 chivi*» 181, 219, 262, 278.
Robinson Teréz Albertina 247.
Rohr Bernhard salzburgi érsek, 275.
 »*Roman*, Le — de la rose», XIV. sz.-i
 kézirat 283.
Rosegger Ferencz 254, 379.
Rosen Victor br. 219.
Rosenstein Vilmos 354.
Rosenthal Jacques 97, 193, 283.

- Rosetich* Lázár 224.
Rosnyai Dávid 223.
Roth Gyula 72, 94, 155, 156. — János 223.
Rousseau 245, 379.
Rousselaere 248.
Rovartani állomás, M. kir. — 161.
Rovás-írás, 126.
Rovestói biblioteca civica 273. — museo civico 273.
Róma 72, 78, 94, 122, 205, 219, 265, 304. —i academia dei Lincei 161. —i lateráni káptalan ltára 48. —i ministerio del. publ. istruzione 72. — vatikáni ktár 210.
Rózsa Imre 94.
Röttel Johannes brixeni pk. 274.
Rubcich Szaniszló 221.
Rudnyánszky Gyula 162.
Rudolf m. kir. 74.
Rudolf, Kunstliche Rechnung mit der Ziffer (Bécs, 1526.) 283.
Rudolfi József 259.
Ruge Arnold 247.
Rumpelmeier János l. Nordmann.
Rupp 226.
Ruppi Jakab 226.
Rusztán pasa 122.
Rückert János Mihály 247.

Saarosy Ádám l. Ketzer — Márton 136. — Sebestyén 136.
Sabácz 123.
Sabbadini Remigio, Le scoperte dei codici latini e greci re' seoli (Firenze, 1905.) 262—265.
Sabionetta 178.
Sablatzky M., Lexikon der Pseudonymen hebr. Schriftsteller (Ber-ditschew, 1902.) 249.
Sablya 115, 127, 214.
Sachsenheim, Mörin (Worms, 1539.) 283.
 »*Sacra poesis*« (Kassa, 1679.) 136.
Saigi cs. czle 256.
Saint-andrewsi egyetem 161.
Saint-jos.-bayrouthi egyetem 161.
Saint-Louis 252, 253.
Saint-Saëns 378.
Sajókaza 71.
Sajólad 346.
Salamon cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 256.
Salutati 262, 263.
Salzburg 275. —i Carolino-Augustum múzeum, 275. —i Szent-Péter-kolostor 275. —i tanulmányi ktár 275.
Sand 297, 305, 379.
Sandrart Jakab 228.
San-Francisco 162, 283. —i Academy of Science Library 283. —i Law Library 283; of the Supreme Court 283. —i Mechanics' Library 283. —i Mercantile Library 283. —i Public Library 283. —i Sutro Library 283.
Sanjosei nyilván. ktár 284.
Sanmateoi nyilván. ktár 284.
Sanson geográfus 228.
Sansoni G. G. 262.
Sansovino 78.
Santa-Catarina 211.
Sapharych Bernát és György czle 355.
Sappuhn György Henrik 137, 139.
Sartorius Johannes, Praxis Symboli Apostolici Paracletica (Lócse, 1671.) 135.
Saskó 197.
Sattler-féle exlibris gyűjtemény 192.
Sazzana 264.
Sági István 345.
Sándor (VI.) pápa 197.
Sándor István 142, 302, 317. — János 125. — József 156, 191.
Sárközy Imre 74, 100.
Sáros vm. 136. —i múzeum 39, 47, 61.
Sárosi János 214.
Sárospatak 147.
Sárvár 72, 95.
Sásvári Gergely 306.

- Schack* Károly 354. — Rudolf gr. 254.
Schalom ben Saloma 177.
Scheffel 379.
Schenck Pál 226.
Scheuchzer János 115.
Scherer János 254.
Schesaeus István 322, 334. — Keresztély 321—334.
Schiller 379, 380.
Schirer Mihály 139.
Schlick Leopold gr. 127, 214.
Schmidl Jakab 116.
Schmidt A. 2. — A. G., Galerie deutscher pseud. Schriftsteller (Grimm, 1840.), 250. — Béla 162. — Wilhelm 274.
Schoenleben György 139.
Schöneberg W. 162.
Schönherr Gyula 49, 74, 100, 103, 190, 191, 193, 253.
Schubert Anna 141. — Erzsébet 141. — Ferencz 97, 378—380.
Schubin Ossip 246.
Schultz Dániel nyomtató 131.
Schumann 378, 380.
Schwandtner János 198.
Schwarz Gyula 159.
Schwartz János 139, 141. — Helena Menelao reddida (Lócse, 1685.) 139.
Schwazi ferenczrendi zárda ktára 273.
Schwenke P. és Hortzschamky A., Berliner Bibliothekenführer (Berlin, 1906.) 368, 369.
Scott Walter 247.
Scottus Sedulius, Liber de rectoribus christianis, hártýakézirat 282.
Sebestyén Gyula 91, 94, 104.
Segesd 226.
Segesdi Gergely 226.
Segesvár 228, 252. —i gymnasium 322.
Seivert, Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrten 323, 330, 331.
Seler E. 162.
Selismarton 128.
Selmeczbánya 63, 112, 115. —i bányatelep 116. —i vár. múzeum és ktár 41, 43, 44, 46, 63.
Selyp 154.
Semlin 128.
Sempronius C. 264.
Semrigger Mátyás 223.
Semsey Andor 191.
Seneca 263.
Sepsiszentgyörgy 41, 63, 94, 161, 253. —i polgármesteri hivatal 354.
Seralya 115.
Seraphin Friedrich Wilhelm 332.
Seraphinus Bálint 223.
Seremet orosz tábornok 223.
Serpilius Johannes et Praetorius David, In festivitatem nuptialem Andreae Mariasi (Kassa, 1628.) 131.
Servetus Mihály, 301. 308.
Sforza Ippolita hgnó 265.
Shakespeare 175.
Sibrik cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 158, 256, 356.
Sichermann Mór 96.
Siegbertmeyer 247.
Simánd 309.
Simmern 283.
Simonyi Dénes 156. — Zsigmond 155, 349.
Singer Mátyás 259.
Sinka Péter 125.
Sinapi Helena 138.
Sionfalu 125.
Sipos cs. czle 157.
Sipos Pál czle 256.
Sirovaz 211.
Skaricza Máté 290.
Skábel cs. czle 158.
Skerlec Iván 100.
Slezanski Adalbert 152.
Sluin 115, 211.
Smetana 378, 380.
Societa Asiatica Italiana 161.
Society, Asiatic — of Bengal 161.
Sofiai nemz. ktár 161.
Sokrates 245.

- Solymossy* cs. nemesi bizonyítványa 74.
Solymossy János czle 74.
Somlyó 325.
Sommer János 294, 319.
Sommervogel Carlos, Dictionnaire des ouvrages anonymes publiés par de la compagnie de Jésus (Páris, 1884.) 249.
Somogy vm. 73.
Somogyi Károly 260. — Máté 309.
Somossi István 139.
Son E. 265.
Soncino (város) 178.
Soncino Józua Salamon 178.
Sontag Dorottya 141.
Sophronius 199, 206, 207.
Sopron (város) 41, 157, 255.
Sopron vmegyei és vár. régészeti társulat 259. — múzeum 41.
Sófalu 219.
Sólyom Jenőné 253.
Spada bíboros 130.
Speidel Zoltán 192.
Spencer Edmund 175.
Spetkins Michael, Phoebus Acrosticho-Anatolius (Lőcse, 1704.) 151. — Phoebus genialis Hallempachianus (Lőcse, 1706.) 151.
Spóner Andor 94.
Springer Julius 162.
Stacruzi nyilván. ktár 284.
Stampfel Károly 80.
Stamsi cisterci kolostor ktára 273.
Stamfordi egyetemi ktár 284.
Starhemberg Guido gr. 213.
Starosai nyilván. ktár 284.
Statisztikai hivatal, M. kir. központi — 72, 94, 154, 161, 252, 259, 353.
Steevens, 175.
Stefánia gyermekkórház 161.
Steiermärkische Landesarchiv 287.
Steiner Lajos 94.
Sterne 174.
Stockholm 162. —i egyetem 162. —i Kön. Utriker-Departement 94. —i Nordisca Museet 72, 94.
Stockinger Gyula 245.
Stojits István 155.
Strassburg 134, 255, 345. —i egyetemi ktár 161, 162.
Strauss János 378.
Strausz Adolf 162.
Stubán János czle 256.
Struensee 247.
Sturm János 134. — Jakab 154.
Stuttgart 206.
Suetonius Tranquillus 264.
Sufflay Milán 108.
Sumla 154.
Sunegk Anna 132. — Szidonia 132.
Surányi cs. czle 356.
Surányi András czle 356.
Surriano Antal 98.
Sustrac könyvtárnok 378.
Súgókönyvek a M. Nemz. Múzeum ktárában 98.
Sükei Károly 156.
Sümeg 259.
Svaiczer Ilka 72, 74, 94, 100.
Svetomir 220.
Svonygrad 115.
Sylva Carmen 246.
Sylvester János, Új testamentum (Sárvár, 1541.) 72, 95.
Szabadalmi hivatal, M. kir. — 155.
Szabadka 49, 64, 162. —i közktár és múzeum 41, 44, 47, 64. egyesület 41, 46.
Szabados Sándor 96.
Szabadságharczra von. gyűjtemény a M. Nemz. Múzeum ktárában 100, 101, 255, 355.
Szabad-Szállás 127.
Szabolcs vm. 60. —i múzeum és ktár 41, 42, 59, 60.
Szabó Ervin 162. — Imre 359. — J. 162. — Károly Régi Magyar Könyvtára 95, 131—153, 221, 290—292, 295—297, 299, 300, 302—304, 306—308, 317—321, 367. — László 94, 100, 107, 326. — Péter 359. — Sámuel 359.

- Szakáll János* 305.
Szalay Balázs czle 255. — *Imre* 48, 49, 67, 72, 94, 155, 253—255. — *László* 94. — *Péter* 354.
Szalárdi János 218.
Szalonok 120.
Szaloniki 178.
Szamosközy István 329, 332.
Szamosújvár 91, 228.
Szanatórium-egyesület 354.
Szathmáry János 225.
Szatmár vm. 241. —i múzeum 40, 44, 59.
Szatmár (város) 64, 92, 256, 329. — ev. ref. főgymnasium 64. —i Kölcsey-kör múzeuma 41, 43, 44, 64, 65.
Szádeczky Lajos 72, 94.
Szádvár 301.
Számvevőszék, M. kir. állami — 72, 93, 154, 252.
Szántó Samu 190.
Szántós 127.
Szász-Kisd 226.
Szász Orbán 226. — *Zsombor* 162.
Szász-Sebes 214.
Szászváros-szék 214.
Szászvárosi ev. ref. Kuún-kollégium 48.
Száva 128, 211.
Szávics Miklós 259.
»Századok« 110, 219.
»Szeder tephilah Keminhay bené Rómi« (Bologna, 1537.) 178.
Szeged 35, 47, 49, 65, 66, 112, 115, 118, 127, 162, 214, 258—260, 296. —i Dugonics-társaság 258. —i kegyesrendi társház 259. —i ker. és iparkamara 259, 353. —i kir. ügyészség 258. —i önk. tűzoltó-testület 259. —i Somogyi ktár 41, 43, 44, 46, 48, 65, 66, 159, 258—261. —i vár. múzeum 41, 48, 65, 66.
Szegedi Gergely 291, 297.
Szegszárd 41, 66.
Szekfü Gyula 321.
Szelepchényi György esztergomi érsek 148.
Szemák István 94.
Szemere Miklós 97. — *Pál* 12.
Szendrey János 94, 191.
Szendró 123.
Szentes 41.
Szent-galleni apátság 263.
Szent-István-Társaság 258.
Szent-Iván 226.
Szent-Ivány cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 75.
Szent-Iványi Gyula 156, 355. — *Zoltán* 92, 100, 102.
Szent-Király 127.
Szent-Lőrincz 127.
Szentmártoni Kálmán 253.
Szent-Miklós 127.
Szentpéteri cs. czle 157.
Szentpéteri Zsigmond 156.
Szent-Pétervár 162. —i cs. tud. akadémia 252.
»Szepher choboth ha-Lebabeth« (Nápoly, 1489.) 178.
Szepes vm. 157.
Szerdahelyi Ferencz 139. — *Kálmán* 156.
Szeredszeghy Imre 136.
Széchenyi gr. cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 74, 102.
Széchenyi orsz. ktár I. Múzeum ktára, *Széchenyi Ferencz* gr. 92 — *István* gr. 242. — *Sándor* gr. 74, 102.
Székely Balázs (Somosdi) czle 255. — *Dávid*, Magyar írók álnevei a multban és a jelenben 251. — *István* 8.
Székely Nemz. Múzeum 41, 43, 44, 63, 64, 161, 253.
Székelyhid 154.
Székely-Udvarhely 219, 228.
Székesfehérvár 121.
Szell Kálmán 191.
»Szépirodalmi Figyelő« 7.
Szigeti József 155.

- Szigetvár* 322.
Sziklai Lajos 96.
Szikszay Fabriczius B., Nomenclatura (Debreczen, 1619.) 253.
Szilas 127.
Szilády Áron 110, 219, 222, 223, 225, 346.
Szilágyi András czle 256. — Balázs czle 255. — József 155. — Sándor 8, 9, 330, 367.
Szily Kálmán 191.
Szinnyei Ferencz 94. — József id. 91, 100, 103, 156, 346. Magyar írók élete és munkái, 363—365, 367.
Szinnyei-Merse cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 101, 157, 158.
Szinnyei-Merse Pál 101.
Szirmay cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 74, 102.
Szirmay-ktár 53, 54.
Sziszek 210, 216.
Szmrecsányi Miklós 101.
Szokolay Dániel 73.
Szolimán (II.) török szultán 322.
Szolnok 72.
Szolnok-Doboka megyei ir., tört. és ethnographiai társulat gyűjteményei 39, 52, 53.
Szombathely 41, 48, 49, 67, 68.
Szombathi János 292, 367.
Szontagh Antal 97. — Jenő 72, 94.
Szölcse Mihály czle 74.
Szöllészeti kísérleti állomás 161.
Sztanest 126.
Sztárai Mihály 293, 294, 319.
Szunyogh cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 255.
Szunyoghy György 136.
Szücs István 309. — Péter czle 256.

Tacitus 263.
Tahy István 162.
Takács cs. czle 356.
Tamás (Aquinoi Szent), Catena aurea (Augsburg) 283.
Tanáregyesület, Orsz. reform. — 366.

Tanítónők Otthona 189.
Tarányi-Ossterhuber cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 101.
Tarányi-Ossterhuber Ferencz 101.
Tarcsafalvi Zsigmond 125.
»Tarczali magyar bortermelők adó-lajstroma« (1573.) 155.
Tarnóczy Mihály 136.
Tarquinius Superbus róm. kir. 264.
»Taschenbüchlein aus dem Riess« (Augsburg, 1512.) 283.
Tassziló bajor hg. 273.
Tata 162.
»Tára, Erdélyország tört. —«, 367.
Technologiai iparmúzeum, M. kir. — 354.
Teleki-ktár Marosvásárhelytt 302, 307, 334.
Teleki Mihály 288. — Sándor gr. 156, 191.
Telkes Simon 253.
Telkessy Valér 192.
Temes (folyó) 116.
Temesvár 41, 49, 68, 69, 71, 116, 119, 127, 128, 130, 155, 159, 161, 212, 214, 217, 223, 309, 322. —i vár. ktár 41, 43, 46, 48, 68, 69.
Temesvári Pelbárt 346. — és Tinódi, Chronica (Kolozsvar, 1574.) 253.
Temesváry Rezső 162.
Tersztenszky János 137.
Tergovisty 125.
Természettudományi társulat, M. kir. — 258.
Texasi egyetem 162.
Téglás Gábor 162.
Téván Adolf 96.
Thallóczy Lajos 100, 191, 382.
Thaly Kálmán 110, 114, 218.
Thasnádi István, Polydori virgulta myrtea (Debreczen, 1703.) 253.
Theer János 155.
»The Library Journal« 181, 278, 373, 383.
»Theologiai Ismeretek Tára« 291, 294, 306.

- Therkleji egyetem* 284.
Thököly Imre 100, 120, 123—125, 127, 129, 139. — István 134.
Thretius 305.
Thuri Ferencz 124.
Thuróczi krónikája 283.
Thury Etele 366, 367.
Tieck 379.
Tientsin 252.
Tietze Hans 272, 273, 275, 276.
Tilgner Viktor 97.
Tinódi I. Temesvári.
Tisza 115—118, 126, 128—130.
Tiszafüredi múzeum 41, 259. — és ktár-egylet 41.
Tiszántúli ev. ref. egyházkerület 52.
Titel 115, 127, 128.
Todorán Endre 95.
Tokiói csász. egyetem 95.
Toldi János 12.
Toldi-tilogia kéziratai a M. Nemz. Múzeum ktárában, 7—38.
Toldy Ferencz, 9, 10, 12, 13, 364.
Tolna vm. 66, 67, 355. —i múzeum 41, 43, 44, 46, 47, 66, 67, 354.
Tolna (város) 303.
Tolnai István 147.
Tompa Imre 354. — Mihály 10, 13,
Toppeltinus Lőrincz 330.
Torda 212, 217, 296.
Torino 78.
Toscana 265.
Tót Miklós 294, 319.
Tóth József 95. — Mike 162, 259.
Tóth-Kádár Vilmos 100, 156.
Tótvárad 214, 223.
Tököly Száva intézet 159.
Tömörkény István 65, 258, 259.
Tömösi szoros 124.
Törösvári szoros 124.
Török Ferencz 299. — Mihály 291, 294, 296—298.
»Török-magyarokori államokmánytár« 222.
Történelmi Társulat, Magyar — 161, 258.
»Története, A Csáthy-féle debreczeni könyvkereskedő- és kiadóczég százéves —« (Debreczen, 1905.) 80—82.
»Története, A magyar jogakadémiák —« (Pest, 1873.) 367.
Töttösy cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 156—158.
Töttösy Béla 156.
Tózsér János, Kénosi — 290, 308.
»Tractatus Hieronymi de libro psal-morum«, IX. sz.-i kézirat 276.
Traianus róm. császár, 285.
Trapezuntius-kodex 210.
Trausch, Schriftstellerlexikon 324, 334.
Traut B. és tsa 259.
Tremler 247.
Treppen 226.
Trienti archivio vescovile 273. — bibliotheca capitulare 273; commune 273; vescovile 273, 274. —i székesegyház 273.
Trieste testvérek 176.
Trieszt 155. —i ált. biztosító-társaság 95.
Trivulzio cs. ktára 265.
Troxar János czle 356.
»Tudományos Gyűjtemény« 318.
»Tudománytár« 8.
Turchányi Elemér 162. — Ödön 95.
Turopolje 72, 95.
Turócszentmárton 69. —i tót múzeum 41, 69; — társaság 41, 69.
»Turul« 95, 202.
Tübingeni egyetem 162.
»Tüköre, Az igaz isteni tiszteletnek tiszta —«, (Pozsony, 1638.) 253.
Udvarhely vm. 125.
Udvari Géza 192.
Ugron Gábor ifj. 255.
Ujfalusi József 142.
Ujházy Anna Mária 141.
Ullak 122, 123, 127. —i ferenczrendi kolostor 122, 123.
Ujlaki Lőrincz 118.
»Új Magyar Athénas« 367.

»*Új Magyar Múzeum*« 9. 308.
Uj-Novi 115.
Újpest 253.
Újvár 226.
Újvidék 47. —i Matica Srpska 95.
Ulászló (II.) m. kir. 194, 222, 226, 255, 321.
 »*Ungarische Magazin*« 328.
Ungot Kristóf 301.
Unna 211.
Upsalai egyetem 162. —i ktár 95, 154. 353.
Uriarte Eugenio, Catalogo razonado de obras anonimas de autores de la compania de Jesus (Madrid, 1904.) 249.
 »*Urkundenbuch* der evang. Landeskirche in Siebenbürgen« 323.
Utrecht 248.
 »*Üstökös*« 161.

Vadász Miklós 192.
Vadnay Károly 97.
Vagner jezsuita atya 380, 381.
Vahot Imre 7.
Vajda-Hunyad 119, 214, 215.
Vajda István lippai kapitány 222. — Viktor 354.
Vale W. M. K. 267.
Valerius Flaccus 263.
Vallás- és közoktatásügyi minisztérium, M. kir. — 45, 48, 49, 53, 58, 59, 61, 66, 69, 95, 158, 159, 161, 190, 196, 257, 259, 282, 354, 377.
Valturius-kodex 210.
 »*Vanitas*, Mundana — exuviis Mariae Gyulaffi« (Lőcse, 1659.) 133.
Vante 209.
Varasd 161, 234, 235, 285, 286. —i gyűlés (1773.) diáriuma 73.
Varesio Kristóf 225.
Varga Lőrincz 125. — Mihály 259.
Varju Elemér 47, 91, 95, 100, 106, 286.
Varsó 249.
Vas vm. 120. —i kulturegyesület 41, 43, 67, 68, 191; múzeuma 41, 44, 46, 67, 68.

Vasari 209.
 »*Vasárnapi Ujság*« 161.
Vaskapu-hágó 214.
Vass József 308.
Vác 80. —i múzeum 41; egylet 41.
Vámbéry Rusztem 162.
Vándor-ktárak 267.
Váraljai János czle 74.
Várdai Ferencz gyulafehérvári pk. 226.
Városfalva 307.
Városvy Gyula 95.
Veber Frigyes 139.
Velence 72, 78, 95, 120, 130, 178, 238, 283. —i Società Bibliografica Italiana 162.
Velösy Lipót 95.
Venetianer Lajos 162, 253.
Vepries 115.
Verancsics Antal 321.
Verdena Johannes 345, 348.
Verdi 378.
Veresmarti György 226.
Veresmarton 117, 127.
Veress Endre 109, 211.
Vergilius, I. 329, 331.
 »*Vermomde en naamloze schrijvers*« (Leiden, 1883—1884.) 248.
Verona 178, 263.
Versecz 48, 49, 69, 70, 115, 159, 214, 223, 253, 259. —i közs. iskolai ktár 69. —i vár. múzeum és ktár 42—44, 47, 69, 70, 95.
Vertel Frigyes Vilmos 247.
Veszelin Pál, Kegyes és istenes beszélgetések (Debreczen, 1653.) 253.
Veszprém (város) 42, 49, 70, 72, 155, 353. —i káptalan 95.
Veszprém vmegyei gazd. egyesület 155. — múzeum 42, 43, 48, 70.
Vesztróczy Manó 192.
Vezzerle Pál 254.
vértessy Jenő 91, 92, 106, 241, 377.
Vibegius Joannes, Nachgedruckter geistlicher Denck-Pfenning (Pozsony 1687.) 143.

- Viczay-féle* leveles-gyűjtemény 98.
Viebig Clara 189.
Vieutemps 378.
Vieze, Cesare delle — 275.
Vincz 127.
Vincze cs. czle 355, 356.
Vincze Gábor 346.
Visconti Morando 123, 227.
Visegrád 121.
Visoka 115.
Vitellius 264.
Vitéz János esztergomi érsek 98, 198, 265, 282, 380.
Viza János 136.
Vízépítési igazgatóság, M. kir. orsz.— 95, 155, 161, 354.
Volpicella Luigi 253.
Voltaire 245, 246.
Voragine, Jacobus de — 1.
Voulliéme E. 2.
Vöröskereszt-Egylet 161.
Vörösmarty Mihály 254.
Vranec Antal postillái (Varasd, 1586.) 285, 286.
Vuková 161.
Vutkovics Sándor 95.

Wagner Richárd 378—380.
Walter Gyula 95, 162, 253.
Washington 94. —i Library of Congress 95, 162, 353. —i Smithsonian Institution 94, 99, 161, 253, 355.
Weber Johann, Wappen (Lőcse, 1668.) 253. — Károly 378.
Weimar 251, 380.
Weingadt János 80.
Weinwurm Antal 72, 95, 100.
Weiss Károly 247.
Weissenbach Iván br. 192.
Weisz Miksa, Kaufmann Dávid ktárának héber kéziratai és könyvei. (Bpest, 1906.) 176—178.
Welcher Aladár 162.
Weller, Index Pseudonymorum 250, 251.

Welzer István 227.
Wencelius Lukas, Das Geistliche Gynoeceum (Lőcse, 1639.) 132.
Werbőczy István 318.
Wesselényi Ferencz nádor 148. — Miklós, br., ifj. 241, 242.
Weszprémi István 317, 367.
Wettel és Veronits verseczi ny. czég, 96.
Wickmann Irjó 253.
Wickhoff Franz, Beschreibendes Verzeichniss der illuminirten Handschriften in Oesterreich (Leipzig, 1905.) 272—276.
Widdin 123.
Wieland 379.
Wieländer Mihály 72, 95.
Wigand Ottó 80.
Wildenstein János Ferencz br. 236—238. — Mária Julianna grnő 238.
Wilteni praemontrei kolostor ktára 273.
Windt Alfréd 95.
Wisconsini egyetem 162.
Wittenberg 290, 294. 321—323, 332, 333.
Wlassics Gyula 69, 187—191.
Worms 283.
Wunder Rezső 96.
Würzburgi egyetemi ktár 161, 162. — orvos-természettud. társulat 95, 354.
Wyrich, Herman — von Wesel 274.

Xenophon 264.

Zahn Miscellen (Grätz, 1898.) 287.
Zainer nyomtató 283.
»Zalatnai Önképzőkör« szerk. 72, 95.
Zalánkemény 115, 211.
Zaria 211.
Zasboda András 226.
Zathureczky cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktarában 101.
Zathureczky Kálmán 101.
Zatta 78.
Zágráb 72, 161. —i érs. iroda 151.

- i káptalan 220. —i orsz. ltár. 232. —i statisztikai hivatal 164.
- Zám 214.
- Zára 162.
- Zászló János 107.
- Zeitler William, Anagramme, Initialen und Pseudonymen neuhebr. Schriftsteller 249.
- »Zeitschrift für Bücherfreunde« 88, 182, 279, 282, 374.
- »Zeitschrift für hebr. Bibliographie« 249.
- Zemplén vm. 157.
- Zengg 74.
- Zenta 127.
- »Zentralblatt für Bibliothekswesen« I. 83, 182, 280, 374.
- Zerdahelyi cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 75, 100.
- Zerin 115.
- Zerkowicz Emil 253, 259.
- Zernest 124.
- Zevio, Stefano da — 274.
- Zichy Jenő gr. 45. — N. János gr. 253.
- Zilahi János, Az igaz vallásnak igaz tüköre (Kolozsvár, 1672.) 253.
- Ziliotto Baccio 155.
- Zimmermann Zsigmond 139.
- Zitelmann 247.
- Zombor 42.
- Zomino 265.
- Zoványi Jenő 290, 291, 294, 306, 318.
- Zólyom-Radvány 131, 133, 136—140, 142, 143, 145, 151, 152.
- Zölner Georg-Christliches und nützliches Hand-Büchlein (Lócse, 1685.) 140.
- Zrinyi György 317, 318. — Katalin grófnő 232—234, 236, 238, 240; sorsvető könyve 232—340. — Miklós (a költő) 155, 238. — Péter 234, 236, 238—240.
- Zumbusch szobrász 73, 97.
- Zürich 335.
- Zsemley Oszkár 95, 162.
- Zsidóvár 115.
- Zsigmond m. kir. 222, 255, 355.
- Zsilinszky Lajos 95. — Mihály 191.
- Zsolna 142.

A HAZAI NYOMDÁK 1905-BEN.

Abaujszántó:

Baksy Barna.

Abaujszépsi:

*Tóth István.

Abony:

Szerdahelyi János.

Abrudbánya:

Róth Ferencz.

Ada (Bács-Bodrogh m.):

Berger L.

Alsókubin:

*Fried Dávid.

Trnkóczy József.

Apatin:

Gasz Mátyás.

Szavadill József.

Arad:

Aradi nyomda r. társaság.

Bloch Henrikné.

*Első aradi amerikai gyorssajtó ny.

(Tul. Keppich Zsigmond.)

Gör. kel. román egyházm. kny.

Gyulai István nyomdatársaság mint
szövetkezet (vezető: Kalmár).

Muskát Miksa.

Nichin György »Tribuna« kny.

Réthy Lipót és fia.

Weisz Félix.

Aranyosmaróth:

»Dóczi« könyvnyomda. (Tul. Némédi
László.)

Mercur kny. (Tul. Kohn Bertalan.)

Aszód:

*Grósz Sámuel.

Baán (Trencsén m.):

Fuchs Vilmos.

Bácsalmás:

Horváth Mátyás.

Bácsszenttamás:

Marinkov Szvetozár.

Bácstopolya (Bács-Bodrogh m.)

Wilheim Miksa.

Baja:

Kazal József.

Kollár Antal.

Nánay Lajos.

Rajkovics Károly.

Balassagyarmat:

Balassa-gyarmati könyvny. r. társ.

*Darvai Ármin.

Halyák István.

Pozsonyi Gábor.

*Wertheimer Zsigmond.

Balászfalva:

Gör. kath. papnővelde ny.

Bánffyhunyad:

Ábrahám Mór.

Barcs (Baranya m.):

Skribanek Géza.

Baróth:

Rozsonдай János.

Bártfa:

Blayer M.

Felsőszárosi nyomda. (Tul. Salgó

Mór.)

Battonya:

*Ruber István.

Bazin:

Klein Alfréd.

Békés:

Br. Drechsel Géza.

*Véver Oszkár.

Békéscsaba:

»Corvina« nyomda. (Tul. Szihelszky
József.)

A csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve.

Békéscsaba (folytatás):

Lepage Lajos.
 Povázsay testvérek.
 *Tevan Adolf.

Belényes:

Süssmann Lázár.

Beregszász:

Engel Jenő.
 Haladás-könyvnyomda. (Tul. Juhász
 Piroska.)

Besztercze:

Balkirs Hirsch Leib.
 Botschar Tivadar.
 Csallner Károly.
 Mathieu György.
 *Sternhell H.

Besztercebánya:

Hungária kny. (Tul. Sonnenfeld Mór.)
 Machold Fülöp.

Bihardiószeg:

Kertész Márton.

Bonyhád:

Raubitschek Izor.
 *Weisz Jakab.

Borosjenő:

Ungár J.

Brád:

*Roth Ferencz.

Brassó:

Brassói Lapok nyomdája. (Tul.
 Trattner H. és tsai.)
 Ciurcu és társa.
 Gött János fia.
 *Gust A.
 Herz és tsa.
 Lehmann Gottlieb.
 Dr. Muresian Aurél.
 Schneider és Feminger testvérek.

Breznóbánya:

Kreisler József.

Budafok:

*Leopold és Klein.

Budapest:

*Ádám Hermann.
 I., Krisztina-körút.
 Adler Károly.
 VI., Laudon-u. 4.
 Államnyomda. (Magy. kir.)
 I., Nándor-tér 1.
 *Államvasutak menetjegy-ny. (M.k.)
 VI., Csengery-u. 33.

Budapest (folytatás):

Andai Gyula
 VI., Szondy-u. 11.
 *Anglo-nyomda. (Tul. Alpár József.)
 VIII., Baross-u. 47.
 *Árpád kny. (Tul. Kronstein és Téri.)
 VII., Valero-u. 9.
 Athenaeum irod. és ny. vállalat r. t.
 VII., Kerepesi-ut 54.
 Ausländer Lajos.
 VI., Eötvös-u. 47.
 Babits Sándor József.
 VIII., Reviczky-tér 1.
 Bagó Márton és fia.
 II., Ponty-u. 4.
 Balassa Béláné, szül. Weiszberger
 Emilia.
 VIII., Baross-u. 69.
 *Barcza József.
 IV., Váci-u. 66.
 Bárd Jakab.
 VII., Miksa-u. 17.
 *Baross-nyomda.
 VI., Uj-u. 6.
 Bartalits Imre.
 III., Remetehegy.
 Bauer Ferdinánd.
 VII., Csömöri-út. 28.
 Bauer Ferdinánd és Fuchs Dávid.
 VI., Podmaniczky-u. 27.
 Bauer Ignác.
 VII., Csányi-u. 13.
 Bendiner A.
 V., Arany János-u. 18.
 Bendtner Győző.
 V., Zoltán-u. 11.
 Berger Gyula és társai
 V., Honvéd-u. 10.
 Berkovits János.
 VI., Teréz-körút 40-42.
 Bichler Ignác.
 III., Kiskorona-u. 15.
 Bielitz Bertalan.
 VII., Rombach-u. 8.
 Biraucz Döme és társa.
 VI., Vörösmarty-u. 60/a.
 Bíró Albert.
 VII., Klauzál-u. 35.
 Blau Albert.
 VI., Szerecsen-u. 23.
 Böhm Lajos.
 IV., Királyi Pál-u. 6.
 Breuer Ármin
 VI., Uj-u. 33.
 Brózsa Ottó.
 VI., Váci-körút 17.

Budapest (folytatás):

- Breuer Gyula és Mihály.
VI., Lovag-u. 2.
- Bruck Ferenczné sz. Weiner Berta.
VI., Nagymező-u. 5.
- Bruckner Gyula.
VI., Király-u. 10.
- *Budapesti helyi érdekű vasut
nyomdája.
V., Lipót-körút 22.
- Budapesti Hirlap ny.
VIII., Rökk Szilárd-u. 4.
- Budapesti Napló ny. (Üzletvezető:
Zeisberger István.)
IX., Üllői-ut 25.
- Buschmann F.
IV., Koronaherceg-u. 8.
- Corvin-nyomda. (Tul. Fischer
József.)
VIII., Baross-u. 4.
- Csicsáky János.
VIII., Tavaszmező-u. 10.
- Czeisler Béla.
VIII., Rökk Szilárd-u. 9. sz.
- Czettel és Deutsch.
V., Bálvány-u. 12.
- Dann Jenő,
II., Zsigmond-u. 13.
- Deutsch József.
VII., Károly-körút 7.
- Deutsch M.
VII., Dob-u. 3.
- *Eberle József és társa.
IV., Mária Valéria-u. 2.
- Eckstein Bernát és fia utóda: Elek
Lipót.
VII., Kertész-u. 20.
- Egyetemi nyomda. (M. kir. tud.)
I., Iskola-tér 3.
- Ehrenstein Mór.
VI., Laudon-u. 4.
- Eichenbaum Mór.
VII., Dohány-u. 29.
- Eisner Géza és társai.
V., Honvéd-u. 10.
- Első kőbányai kny. (Tul. Gold-
schmied Alfréd.)
X., Belső Jászberényi-út 1.
- *Engel S. Zsigmond.
VI., Vörösmarty-u. 56.
- Engel Simon.
VI., Szondy-u. 23.

Budapest (folytatás):

- Erbeck György.
V., Sölyom-u. 16.
- *Erzsébetvárosi kny.
VII., Dohány-u. 29.
- »Európa« nyomda r. t.
VI., Ó-u. 12.
- Express-nyomda.
VI., Váci-körút 39.
- Farkas Lajos és Jakab.
V., Nádor-u. 19.
- Fichner Á. és fia.
VII., Csömöri-út 13.
- Fisch Fülöp és társa.
VIII., Baross-u. 66–68.
- Fischbach Károly.
IV., Városház-tér, plébánia-épület.
- Fleischmann Simon.
VII., Rottenbiller-u. 66.
- Fortuna ny. (Tul. Pollák M. Miksa
és Tsa.)
V., Bálvány-u. 21.
- Fővárosi nyomda r. t.
VI., Podmaniczky-u. 39.
- Franklin-társulat kny.
IV., Egyetem-u. 4.
- Fried és Krakauer.
VI., Lázár-u. 15.
- *Özv. Fried Ignáczné.
VIII., József-u. 14.
- Fried S.
VIII., József-u. 17.
- Friedmann Áron.
VI., Gyár-u. 54.
- Fritz Ármin.
VIII., Nap-u. 13.
- Fuchs Ármin.
VI., Szabolcs-u. 4.
- Fuchs Samu.
VI., Teréz-körút 43.
- Galitzenstein H. (Tulajd. Salvendy
Ferencz és Fried Adolf.)
VII., Kertész-u. 25.
- Garai Mór.
VII., Károly-körút 3.
- Gelléri és Székely.
VII., Kerepesi-út 34.
- *Gergely Miksa.
VI., Lázár-u. 2.
- Globus kny. (Beer E. és társa)
VI., Aradi-u. 8.

Budapest (folytatás):

- Glückselig Miksa.
VI., Hunyadi-tér 7.
- Goldberger Ignác.
II., Fő-u. 23.
- Goldfaden Márkné sz. Mandl
Eleonora
VII., Dohány-u. 29.
- Goldschmidt Mór.
VI., Révay-u. 6.
- Goldstein Albert és Bruck Zsigmond.
VII., Kertész-u. 35.
- *Goszler Gyula.
IV., Aranykéz-u. 1.
- Gottlieb Izidor.
VI., Szerecsen-u. 13.
- Gross Jakab és Grünhut Mór.
VI., Jósika-u.
- Grosz Izrael.
VII., Valeró-u. 14.
- Grund V. utódai.
IV., Zöldfa-u. 23.
- Grünwald Ödön.
VII., Wesselényi-u. 4.
- Guttmann Ignác.
IV., Hájó-u. 5.
- Özv. Györfly Józsefné.
V., Nádor-u. 82.
- Hamburger és Birkholz.
V., Csáky-u. 13.
- Hapta Bernát.
IX., Soroksári-u. 49.
- Harsány Emil.
IX., Lónyay-u. 17.
- Hatschek Jenő és Kunst Gyula (felelős üzletvezető Kunst Gy.)
VI., Podmaniczky-u. 71.
- Hatsko Antal és Gyöngyösi József.
IV., Mária-Valéria-u. 2.
- Hedvig Imre.
VII., Wesselényi-u. 9.
- Hedvig Sándor.
VII., Dohány-u. 12.
- Hegedűs Márton.
VI., Dessewffy-u. 18.
- Heisler Jaroslav.
II., Várkert-rakpart 1.
- Helios ny. (Tul. Hönig Lajos.)
VI., Gyár-u. 62.
- Hell J. Ede.
VIII., Luther-u. 4.
- Hercz Ármin.
VII., Izabella-tér 5.
- *Hermes nyomdai r. társ.
V., Báró Atzél-u. 2.
- *Herrmann Ignác.
VI., Szerecsen-u. 2.

Budapest (folytatás):

- Hornyánszky Viktor.
VI., Aradi-u. 14.
- *Hungaria könyvnyomda.
V., Váci-körút 34.
- Hunnia ny. (Tul. Sebők Lipót és Münz Mórné.)
VI., Teréz-körút 3.
- Jancsó Dezső.
VIII., Mária-u. 7.
- Jermányi Samu.
VI., Dessewffy-u. 47.
- Juhász Zsigmond és Haas Mórné.
V., Tükör-u. 5.
- Kalmár Mór.
V., Zoltán-u. 11.
- Kállai Ármin.
V., Bálvány-u. 18.
- *Kálmán M. és társa.
V., Vadász-u. 32.
- Kápolnai Adolf.
VI., Teréz-körút 5.
- *Kanitz C. és fia.
V., Vadász-u. 26.
- Károlyi György.
V., Kálmán-u. 5.
- Károlyi Ödön.
IX., Ferencz-körút 28.
- *Kassino Jakab.
VI., Király-u. 26.
- Kaufmann és Woititz.
VI., Vörösmarty-u. 52.
- Keller Dániel.
I., Attila-u. 63.
- Ifj. Kellner Ernő.
VI., Csáky-u. 9.
- Kellner és Mohrlüder.
VI., Gyár-u. 29.
- Kellner Gerzson.
VI., Csányi-u. 13.
- Kellner Gerzsonné és Weisz Ármin.
VII., Rombach-u. 3.
- Kertész József.
V., Mária Valéria-u. 11.
- Kilián István, Vojtkó Mihály, Sas-sara Kajetan és Ruhland Lipót.
V., Honvéd-u. 10.
- Klein Ignác.
VI., Lovag-u. 13.
- *Klein Vilmos.
VIII., Kerepesi-ut 73.
- Klősz György és fia.
VII., Városligeti Fásor 49.
- Kogutovicz Manó.
V., Rudolf-rakpart 8.
- Kohn és Grünhut.
VII., Hársfa-u. 1.

Budapest (folytatás):

Kohn Ágostonné sz. Funk Aranka.
VI., Új-u. 38.

Kohn Simon kézi sajtója.
VIII., József-körút 10.

Kollmann Fülöp.
V., Arany János-u. 34.

*Korvin Testv.
VI., Révay-u. 14.

Kossuth Lajos ny. (Tul. Laufer
Jakab és Holländer József.)
VIII., Tisza Kálmán-tér 5.

Kövéér János.
VI., Révay-u. 8.

Közművelődési nyomda.
VI., Izabella-u. 70.

Krammer Lipót és Ehrhardt József
VII., Csömöri-út 44.

Krausz Lajos.
V., Váci-körút 20.

Krausz S. és T.
V., Báthory-u. 16.

Kunoss Vilmos és fia.
VI., Teréz-körút 38.

Kunstädter Vilmos.
VII., Csömöri-út 91.

Lajner Joachim.
VI., Vörösmarty-u. 60.

*Langer Ede és fia.
IV., Párisi-u. 1.

László (Lefkovics) Béla.
VII., Valero-u. 9.

Légrády testvérek.
V., Váci-körút 78.

Leitersdorfer József.
VII., Rombach-u. 4.

Lengyel Lipót.
V., Vadász-u. 35/a.

Leopold Mihály.
VI., Ó-u. 8.

Lichtmann Róza.
VI., Vörösmarty-u. 52.

Lipinszky Lipót.
IX., Kinizsy-u. 25.

*Löbl Dávid és Fia.
VI., Andrássy-u. 19. és Nagymező-u. 26.

Löbl Dávidné sz. Messinger Jeanette,
Löbl Mór és Löbl Ödön.

Löbl Mór.
VII., Király-u. 27.

Löblovitz Zsigmond.
VII., Csömöri-út 40.

Lőrincz Károly.
X., Gyűjtőfogház.

*Löw Ede.
V., Váci-körút 80.

Budapest (folytatás):

Lusztig Mór.
VII., Kertész-u. 35.

*Magyar Hirlap nyomdája.
V., Honvéd-u. 10.

Magyar Sajtó nyomdája.
V., Nádor-u. 74.

Maksyskó József.
VI., Dessewffy-u. 36.

Marián György.
VII., Rottenbiller-u. 56.

Markovits és Garai.
VII., Rombach-u. 11.

Márkus Samu.
V., Báthory-u. 20.

Medeh Rajmund Gyula.
VII., Rottenbiller-u. 19.

Meisel Sándor.
VII., Erzsébet-körút 34.

Merkur kny. (Tul. Berger Géza.)
IV., Királyi Pál-u. 9.

Merendiák Károly.
X., Liget-tér 4.

Merényi József.
VII., Károly-körút 19.

Mermelstein Fülöp.
VII., Wesselenyi-u. 11.

Minerva kny. (Tul. Gansel Zs.)
VI., Szerecsen-u. 7—9.

Muresián Domitian.
V., Báthory-u. 15.

Molnár Manoné sz. Engelmann
Rozália.

IV., Calvin-tér 2.

Munk Lipót.

V., Árpád-u. 12.

Muskát Béla és Friedmann Samu.
VI., Szondy-u. 4.

Muskát Miksa.
VI., Szondy-u. 8—10.

Müller K.
II., Albrecht-u. 3—5.

Műszaki irod. és nyomdai r. társ.
(Üzletvezető: Brett Zsigmond.)

IX., Soroksári-u. 5.

Nagy Mór.
VIII., Rökk Szilárd-u. 28.

Nagy Sándor.
IV., Papnövelde-u. 8.

Nádasch Ignác.
VI., Dessewffy-u. 26.

Nadel Jakabné (szül. Neumann
Gizella).

VII., Károly-körút 7.

*Narodna Recs nyomdája.
VII., Dohány-u. 104.

Budapest (folytatás):

- *Nemzetközi kny.
VIII., Futó-u. 44.
- Neuwald Illés.
VII., Dohány-u. 44.
- Orsz. községi központi nyomda r. t.
VI., Váci-körút 61.
- *Otthon-nyomda.
VIII., Mária-u. 42.
- *Pallas irod. és könyvny. r. társ.
V., Kálmán-u. 2.
- Pannonia nyomda.
VII., Rombach-u. 8.
- Pátia irod. és nyomd. r. t. (Üzlet-
vezető Korzinec József Ferencz.)
IX., Üllői-út 25.
- Perl Rezső.
VII., Vörösmarty-u. 20.
- Pesti könyvnyomda r. t.
V., Hold-u. 7.
- Pesti Lloyd-t. ny.
V., Dorottya-u. 14.
- Piatnik Nándor és fia.
VII., Rottenbiller-u. 17.
- Pestuka János Alfréd.
VII., Murányi-u. 44.
- Pintér és Seidner.
VII., Vörösmarty-u. 19/b.
- Pless Ignác.
VI., Váci-körút 39.
- Id. Poldini Ede és Társa. (Tul.
Kerner Istvánné.)
IV., Irányi-u. 1.
- *Pollák Elkán.
V., Nagykörön-u. 21.
- Pollák Jakab.
VI., Aradi u. 15.
- *Pollák M. Miksa és tsa.
V., Akadémia-u. 15.
- Poporul Roman nyomda. (Tul.
Biraucz Döme.)
VI., Vörösmarty-u. 60/a.
- Pór József és Koch János Frigyes.
VIII., Mária Terézia-tér 13.
- Posner K. Lajos és fia.
VI., Csengery-u. 31.
- *Posta- és távirda igazg. kny. (M. k.)
IV., Főposta épület.
- *Postatakarékpénztár kny. (M. kir.)
V., Széchenyi-u. 2.

Budapest (folytatás):

- Preszburg Frigyes utóda Schwarz
Lajos.
V., Arany János-u. 14.
- Pressler Mihály.
VII., Dob-u. 87.
- Propper Leó.
VII., Erzsébet-körút 35.
- Quittner József.
IV., Károly-körút, Közp. városház.
- Radenkovits Dragulin és Krisztics
Iren Anna.
IX., Rákos-u. 11.
- Radó Izor.
VI., Szerecsen-u. 13.
- Radó Jenő.
V., Szemere-u. 19.
- Radó Vilmos.
VI., Ó-u. 2.
- Radványi Ábrahám.
VII., Rottenbiller-u. 66.
- Reich Ármín.
VII., Dohány-u. 84.
- Révai és Salamon.
IX., Üllői-út 18.
- Rigler József Ede.
VI., Rózsa-u. 55.
- *Róth Mór és tsa.
VII., Kertész-u. 23.
- *Róth József.
IV., Sarkantyus-u. 14.
- Rózsa Izidor.
VI., Podmaniczky-u. 27.
- Rózsa Kálmán és neje.
VIII., Szentkirályi-u. 30.
- Rubin Izidor.
VII., Király-u. 15.
- Salvendy Ferencz és Fried Adolf.
VII., Kertész-u. 25.
- Schlesinger Vilmos.
V., Honvéd-u. 2.
- Schmelz Izidor.
VI., Izabella-u. 70.
- Schmidl Sándor.
VI., Szerecsen-u. 6.
- Schultz Ábrahám.
VIII., Baross-u. 81.
- Schwarz László és tsa.
VI., Podmaniczky-u. 35.
- Seidner Emil.
VII., Vörösmarty-u. 19/b.
- Singer Lipót.
IV., Károly-körút 24.

Budapest (folytatás):

- Singer és Spenn.
VI., Szondy-u. 11.
- Skopper József.
VII., Kertész-u. 34.
- Sós Izidor és Klein Herman.
VIII., Csepregy-u. 2.
- Spatz Henrik.
VII., Dob-u. 53.
- Spiegel Jakab és Nemetz Géza
VI., Eötvös-u. 29.
- Spinner Adolf.
VI., Dessewffy-u. 43.
- *Spitzer Márk.
VIII., Bérkocsis-u. 16.
- Stanca Sebestyén.
VII., Rózsa-u. 7.
- Stephaneum.
VIII., Szentkirályi-u. 28/a.
- Stern Adolf.
VII., Munkás-u. 14.
- Stern Péter.
VII., Kazinczy-u. 35.
- Stohauzl Ede József.
VI., Lehel-u. 5.
- Sűsz Dávid.
IV., Fővám-tér 5.
- Szántó József.
VI., Új-u. 21.
- Székely Albert (Ábrahám).
VI., Új-u. 38.
- Székely Arthur.
VIII., Mária-u. 11.
- Székely Viktor.
VI., Ó-u. 15.
- *Székesfővárosi házi nyomda.
IV., Központi városház.
- Szent László ny.
VIII., Rökk Szilárd-u. 28.
- Szrpszke Novosztj kny. (Tul. Krnyác
János.)
IX., Lónyay-u. 12.
- Taslan Octáv.
IV., Molnár-u. 10.
- Téri Áron.
VII., Valeró-u. 9.
- Thália-nyomda. (Tul. Faludi Gábor.)
V., Csáky-u. 2/b.
- *Ullmann Vilmos.
IV., Régi posta-u. 4.
- Ungár Selig.
V., Nádor-u. 58.
- Unio-kny. (Tul. Bachrach Ludmilla
és Vig Emil).
VI., Új-u. 7.
- »Uránia« kny.
VIII., Mária-u. 11.

Budapest (folytatás):

- Özv. Várnai Fülöp és Várnai Dezső.
IV., Régi posta-u. 3.
- Vasziljevics Péter.
IX., Rákoss-u. 11.
- Vigyázó Tivadar.
VI., Váci-körút 39.
- »Világosság« kny. (üzletvez. Pollák
Simon).
VI., Nyár-u. 1.
- *Vincze és Bartók.
V., Bálvány-u. 15.
- Wagner Ferencz.
VIII., Futó-u. 44.
- Wald Jakab.
VII., Károly-körút 7.
- Weissenberg Ármin.
VIII., József-körút 16.
- Weisz Ármin.
VII., Rombach-u. 5.
- Weisz Adolf.
VI., Király-u. 15.
- Weisz Ignác.
VI., Csengery-u. 58.
- Weisz Lipót.
VI., Ó-u. 39.
- Wiesenger József.
VII., Wesselényi-u. 30.
- Winkler Ármin és Bromberger Jakab.
VII., Dob-u. 69.
- Wimmer Márton.
III., Serfőző-u. 10.
- Wodianer F. és fiai.
IV., Sarkantyús-u. 3.
- Wottitz Vilmos.
IV., Kossuth Lajos-u. 1.
- Yost írógép r.-t. ny. (Üzletvezető:
Káldor Marcell.)
VII., Erzsébet-körút 9—11.
- *Zawadil E.-féle menetjegy ny. (Tul.
Christoph Paula és Jirschik
András.)
V., Zoltán-u. 13.
- Zeisler M.
VII., István-tér 17.
- Buziás:**
Ullmann Ferencz.
- Csacza:**
Braun Rezső.
- Csákova:**
*Chudy testvérek utóda Grádl Péter.
- Csáktornya:**
Fischel Fülöp (Stranz Sándor).
- Csepreg:**
*Menyhárt Julia.

Cservenka :

Welker Ádám.

Csikszereda :Gyönös Gyula.
Szvoboda József.**Csongrád :**Bozó és Justin.
Tiszavidék nyomdája. (Tul. Silber
János.)
Weisz Márk.**Csorna :**

Kokas István és Neumann Samu.

Csurgó :

Vágó Gyula.

Czepléd :*Nagy Elek
Sebők Béla.**Dárda :**

*Frank Béla.

Debreczen :*Adler Józsefné.
Csokonai nyomda. (Tul. Lengyel
Imre és társa.)
Debreczen sz. kir. város kny.
Hoffmann és Kronovitz.
*Horovitz Zsigmond.
*Komáromi József.
Kutasi Imre.
Hegedüs és Sándor.
*Pongrácz Géza.**Deés :**Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
Pollák Vilmosné sz. Weinberger
Matild (üzletvez. Pollák Vilmos.)**Derecske :**

Friedmann Henrik.

Detta :

*Tringl és Kirsch.

Déva :Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.**Devecser :**Rosenberg Zsigmond.
Vörösmarty-könyvnyomda (tul. Huss
Gyuláné).**Dicsőszentmárton :***Dosztál K.
*„Erzsébet» kny.
Hirsch Mór.**Dombóvár (Tolna m.):**

Dombóvári kny. (Tul. Bruck Sándor.)

Dunaföldvár :

Somló Manó.

Dunaszerdahely :Adler Netti.
Goldstein Józsuá.**Eger :**Baross-nyomda. (Tul. Paunz Sándor.)
Egri nyomda részv. társaság.
Erseki lyceum ny.
Löw Béla.
*Löw Sámuel.
Schwartz Ilka.**Enying :**

Politzer Jenő.

Eperjes :Kösch Árpád.
Pannonia nyomda. (Tul. Kahn Mór.)**Érmihályfalva :**

Beck Adolf.

Érsekújvár :Kohn Samu.
*Pálkás J. Géza.
Winter Zsigmond.**Erzsébetfalva :**

*Matkovich A.

Esztergom :Özv. Buzárovits Gusztávné.
»Hunnia« nyomda. (Tul. Gerenday
József.)
Laiszky János.**Facset :**

*Molnár Árpád.

Fehértemplom :Kuhn Péter.
Wunder Gusztáv.
Wunder Gyula.**Félegyháza :**Feuer Illés.
Vesszősi József.**Felsőőr (Vas m.):**

Schodisch Lajos.

Felső-Vissó (Máramaros m.):

Schiffmann Chána Taube.

Fiume :Battara Pietro.
Hönig E.
Jerouscheg Luigi.
Martich A.
Mohovich Emidio.
Novi List ny.
Unio nyomda. (Tul. Hegyi Jenő.)

Fogaras :
Thierfeld Lipót.

Galántha :
Első galánthai kny. (Tul. Neufeld Samu.)

Galgóc :
*Bródy Simon.
Szold Jakab.
Sternér Adólf.

Gálszécs :
*Berkovits R.

Gödöllő :
»Erzsébet« kny.
*Schulz J.

Gyergyószentmiklós :
*Létz János.
*Sándory Mihály.

Gyoma :
Kner Izidor.

Gyöngyös :
*Breuer M. Mihály.
Herczog Ernő Ármin.
*Hevesmegyei Lapok ny.
Sima Dávid.

Gyönk (Tolna m.) :
Engel József.

Győr :
Dobos Ignác.
Friedmann Sándor »Hungária« kny.
Gross Testvérek.
Győr-egyházmegyei nyomda.
Heckenast György.
Mercur-kny. (Tul. Láng Jakab Jenő.)
Nitsmann József.
»Pannonia« könyvny. (Tul. Szávay Gyula és Raáb Béla.)

Gyula :
»Corvina« nyomda. (Tul. Weinstein Arnold.)
Dobay János.

Gyulafehérvár :
*Papp György.
Püspöki lyceumi nyomda. (Bérlő:
Schäser Ferencz.)
Volcz Bálint.

Hajdúböszörmény :
Szabó Ferenczné.

Hajdúdorog :
Grünfeld Mózes.

Hajdúnánás :
Bartha Imre.

Hajdúszoboszló :
Plón Gyula.

Halas :
Práger Ferencz.

Hátszeg :
Hátszeg és Vidéke ny. (Tul. Klatter Ignác.)
Mester János.

Hatvan :
Hoffmann M. L.

Heves :
Adler József.

Hódmezővásárhely :
Dura Lajos.
Hmvásárhelyi nyomda részv.-társ.
(Üzletvezető: Róth Antal.)
»Vásárhely és Vidéke« nyomdája.
(Tul. Endrey Gyula, üzletvezető
Aradi Lajos.)
Vásárhelyi Híradó nyomdája. (Tul.
Tabacsák Győző és Kenéz Sándor.)

Hódság :
Pfiszer József.
Raab Jánosné sz. Speizer Teréz.

Holics :
Malovani József.

Homonna :
Waller H. és tsa.

Huszt :
Mermelstein Fülöp.

Igló :
Schmidt József.
Tátra-nyomda. (Tul. Stein Ignác.)

Ipolyság :
Neumann Jakab.
Polgár Ignác.

Jászapáti :
*Galamb Zoltán.
*Id. Imrik József.

Jászberény :
Hay Géza és Grün Herman.
Takáts Hermann.

Kalocsa :
Jurcsó Antal.
Werner Ferencz.

Kaposvár :
Gerő Zsigmond.
Hagelmann Károly.
Özv. Jancsovics Gyuláné.
*Kéthelyi L. és tsa.
Singer Lipótné.
Szabó Lipót.

Kapuvár:

Buxbaum József.

Karánsebes:

Fleissig Lipót.

Gör. kel. román egyházmegye kny.

Karczag:

Klein József.

Szódi S.

Kassa:

*Breitner Mór.

*Gutenberg ny. (Tul. Lukács G.)

Koczányi Béla.

László Béla.

Schwarcz Alfréd.

Vitéz A. utóda (Schillinger Zoltán.)

Vulkán Ábrahám.

Werfer Károly.

Kecskemét:Első kecskeméti hírlapkiadó és
nyomda r.-t.

Eötvös Nagy Lajos.

Pestmegyei Hírlap ny.

Steiner Mihály.

Szappanos István.

Sziládi László.

Tóth László-féle ny. (Tul. Fekete Mih.)

Késmárk:

Altmann Dávid.

Szauder Pál.

Keszthely:

Farkas János.

Fischl Salamon.

Mérey Ignác.

Nádai Ignác.

Sujánszky József.

Kézdivásárhely:

Ifj. Jancsó Mózes.

Turóczy István.

Királyhelmech:

Klein Gyula.

Királyhida:

Brandweiner Vilmos.

Kisbér:

Haftl Kálmán.

Kisczell:

Dinkgreve Nándor.

Kisjenő:

Gallovic és Liebermann. (Tul.

Gallovic Dezső.)

Kiskőrös:

Kalisch Ignáczné.

Kismarton:

Dick Ede.

Gabriel Jakab.

Kispest:Első kispesti könyvnyomda. (Tul.
Fischhof Henrik.)**Kisújszállás:**

Szekeres József.

Kisvárdá:

Berger Ignác.

Ifj. Klein Gyula.

Kolozsvár:»Ellenzék« nyomdája. (Tul. Magyary
Mihály.)

Gámán János örököse.

Lepage Lajos.

Liczeum-nyomda. (Tul. Gombos Fe-
rencz.)Magyar Polgár nyomdája. (Tul. Ajtay
K. Albert.)

Polcz Albert.

Schaberl József.

*Stief Jenő és tsa.

Ujhelyi M. és T.

Weinstein Béni.

Komárom:

Hacker Richárd.

Hungária kny. (Tul. Freisinger Mór.)

»Pannonia« kny. (Tulajd. Ehrenfeld
Dezső.)

Schönwald Tivadar.

Spitzer Sándor.

Szénássy János.

Korpona:

Ruzsinák Antal.

Kovászna:

Szabó Friderika.

Körmend:

*Bertalanffy József.

Körmendi könyvnyomda részvény
társaság.**Körmöczbánya:**

Paxner J. és Biron H.

Kőszeg:

Feigl Frigyes.

Feigl Gyula.

Kúla:

Berkovits Márk.

Kúnszentmárton:

*Bozóky G.

Csanádi József.

Lajtaszentmiklós:

*Stiborszky Fülöp.

Lakompak (Sopron m.):

Krausz Henrik.

Léva :

Dukesz Lipót.
Nyitrai és társa.
*Schultz Ignác.

Lippa :

*Mähr Emil.
Rafila Demeter.
*Zeitler Lajos.

Liptószentmiklós :

*Klinnes és Pivkó.
Steier Izidor.

Losoncz :

Kármán Zsigmond.
Losonczy Sándor.
Roth Simon.

Lőcse :

Reiss Tivadar József.
Szepesvm. közig. kny. (Tul. Braun
Fülöp.)

Lugos :

Szidon József
Tipografia Heres. (Tul. Belle, szül.
Bersan Julia.)
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.

Magyar Lapos :

Páneth Leopold és Schönfeld Zsigm.

Magyaróvár :

Czéh Sándor-féle kvnyomda. (Tul.
Czéh Lajos.)

Magyarpécska :

Ruber István.

Makó :

Kovács Antal.
»Makói Hírlap« ny. (Tul. Neumann
József).
»Maros« nyomda. (Tul. Gaál László.)

Malaczka :

Wiesner Alfréd.

Mándok :

Silberstein Bernát.

Mármarosziget :

*Berger Miksa.
Blumenfeld és Dávid.
Mármaroszi könyvny. és kiadó r.-t.
Wider Mendel fia.
*Wisner és Dávid.

Marczali :

*Mizsúr Ádám.

Margitta :

*Hungária kny. (tul. Pollák Lajos.)

Marosludas :

Glück József.

Marosvásárhely :

Adi Árpád.
Ev. ref. kollegium-nyomda. (Bérlő
Benkő László.)
Grün Vilmos.
Révész Béla.
Vincze és Leopold.

Mátészalka :

Weisz Antal.
Weisz Zsigmond.

Medgyes :

Reissenberger G. A.

Mezőkövesd :

Balázs Ferencz.

Mezőtúr :

*Braun Juda.
Gyikó Károly.
Török és Takáts.

Miava :

Haas Mór.

Mindszent :

Weisz Ignác.

Miskolcz :

Boros Benő.
*Forster, Klein és Ludvig.
*Löwy József fia.
Stamberger Bernát.
Szelényi és Társa.

Misztótfalu :

Simon Aurél és társa.

Modor :

*Rohacsék Simon.

Módos :

Hoffmann Béla.

Mohács :

Blandl János.
Rosenthal Márk és fia.

Monor :

Pestvármegyei ny. (Tul. Molnár
Sándor.)

Moór :

Reszler Jakabné.

Moson :

Grünfeld Ignác.

Munkács :

*Grósz testvérek.
Grünstein Mór.
*Kahn és Fried.
Kroó Hugó.

Muraszombat :

Balkányi Ernő.

Nagybánya:

Morvay Gyula.

Nánásy István.

Weinberger Lajos.

Nagy-Becskerek:

Pleitiz Fer. Pál utóda. (Dr. Brajjer

L. és Mayer R.)

Seprős Valter.

Nagyenyed:

Nagyenyedí kny. és papíráruúgyár r.-t.

Nagykálló:

Sarkady József.

Nagykanizsa:

Farkas és Kraus.

Fischel Fülöp.

Ofenbeck Vilmos.

Ifj. Wajdits József.

Weiss L. és F.

Nagykároly:

*Gellis Jakab.

Róth Károly.

Sarkadi Nagy Zsigmond.

Nagykátai:

*Nagykátai és monori kny. (Tul.

Molnár S.)

Nagykikinda:

*Gain és Milenkovits.

Kiadói kny. r. t.

Pannonia-ny. (Tul. Balázs Jenő.)

Radák János.

Nagykőrös:

Bazsó Lajos.

Öttinger Kálmán.

Nagylak:

*Weisz Márk.

Nagymarton:

Gellis Henrik.

Kohn József H.

Schön Samu.

Nagymihály:

Landesman B.

Nagyrócze:

*Büchler Béla.

Nagyszalonta:

Reich Jakab.

*Sichermann Mór.

Székely I.

Nagszeben:

Drotleff József.

Görög keleti főegyházmegyei ny.

Krafft Vilmos.

*Roth Frigyes.

Steinhausen T. utóda (Reissenberger Adolf).

Nagszeben (folytatás):

Tipografia nyomda. (Tul. Marschall József.)

Nagyszentmiklós:

Wiener Náthán.

Nagyszombat:

Fiebig József.

Goldmann Miksa özvegye.

Horovitz Adolf.

Reisz Sarolta.

Vider Jakab.

Winter Zsigmond özvegye.

Nagyszöllös:

*Ugocsa közp. könyvny.

Zala Mór.

Nagytapolcsány:

Platzko Gyula.

Nagyvárad:

Ifj. Berger Sámuel.

Helyfi László.

Hönig Józsefné.

Láng József.

Laszky Ármin.

Magyar György.

Neumann Vilmos.

Rákos Vilmos utóda (Adler Béla).

Sebő Izsák Imre.

Sonnenfeld Adolf.

Szabadság ny. (Tul. Rákos Hermina.)

Sz.-László ny. (Bérlő Csávássy Gyula.)

Vidor Manó.

Námesztó:

*Kornheiser Ferdinánd.

*Schein M.

Naszód:

*Schwartz Mór.

Németbogsán:

Rosner Adolf.

Németpalánka:

Kristofek József és Blazsek Józsefné.

Nezsider:

Horváth Julia.

Nyirbátor:

Friedmann Lipót.

Klein József.

Nyiregyháza:

Jóba Elek.

Klafter Ignác.

Piringer János. (Tul. özv. Piringer

Jánosné.)

Tóth József és tsa.

Nyirmada:

Preis Vilmos.

Nyitra :

Huszár István.
 Iritzer Zsigmond.
 Kapsz Győző és Kramár Vilmos.
 *Lówy Antal.
 Neugebauer Nándor.

Óbecse :

Lévai Lajos.

Ókanizsa :

Bruck P. Pál.

Oravicza :

Kehrer L.
 Wunder Károly.

Orosháza :

G. Szabó Lajos.
 Pless N.
 Veres Lajos.

Orsova :

Handl A.
 *Handl József.
 Tillmann R.

Ószivacz :

Sonnenfeld Ármin.

Paks :

Rosenbaum Miksa.

Palánka :

Csernicsek Imre.

Pancsova :

Jovanovics testvérek.
 *Kohn Samu.
 Koszanics Miklós.
 Vig Simon.
 Wittigslager Károly.

Pankota :

Bod József.

Pápa :

Ev. ref. főisk. ny. (Bérlő Kis Tivadar.)
 Goldberger Gyula.
 Nobel Ármin.
 *Stern Rezső.

Pásztó :

Első pásztói kny. (Tul. Sima Dávid).

Pécs :

*Engel Izidor.
 Hochrein J.
 Pécsi irod. és könyvnyomdai r. t.
 Püspöki lyc. kny. (Bérlő Madarász B.)
 Taizs József.
 Wessely és Horváth.

Perjámos :

*Hungária kny.
 Pirkmayer Alajos.
 Reimholz Ferencz.

Petrozsény :

Figuli Antal.

Pozsony :

Alkalay Adolf.
 Angermayer Károly.
 Eder István.
 Freistadt Mór.
 Grünfeld Lipót.
 Hauser Samu.
 Katholikus irodalmi részv.-társaság.
 Lichtenfeld Salamon.
 Mandel Győző.
 Nasch Jakab.
 Natali Magdolna.
 Persiwofsky János.
 Richter Károly.
 Schönberger Bernát.
 »Westungarischer Grenzbote«
 nyomdája. (Tul. Simonyi Iván.)
 Wigand F. K. (Stromszky Emil.)

Pöstyén :

*Gipsz H.
 Kohn Bernát.

Predmér :

*Links M. utóda: Rosenzweig H.

Puchó :

Reismann Mór J.

Putnok :

Gärtner Ignác.

Ráczkeve :

Csery István.

Rákospalota :

Deutsch Mózes.
 *Fischer Dezső.

Resicza :

Weisz Adolf.

Rimaszombat :

*Falvi Jenő.
 Léway Izsó.
 Náray János Albert.
 Rábely Miklós.

Rózsahegy :

Kohn Adolf.
 Salva Károly.

Rozsnyó :

*Görbics és Bauer.
 Kovács Mihály.
 Sajóvidék nyomdája. (Tul. Hermann Istvánné.)

Rutka :

*Böhm Albert.

Salgótarján :

Friedler Ármin.

Sárbogárd:

Spitzer Jakab.

Sárospatak:

Ev. ref. főiskola ny. (Tul. Radill Kár.)

Sárvár:

Jakoby B. utóda Stranz János.

Sátoraljaújhely:

Hegyalja ny. (Tul. Alexander V.)

Landesmann Miksa és tsa.

Lővi Adolf.

Pannonia ny. (Tul. Ócskay László.)

Zemplén-nyomda. (Tul. Ehlert Gy.)

Segesvár:

Horeth Frigyes.

Jördens testv.

Selmeczbánya:

Joerges Ágost özv. és fia.

Sepsiszentgyörgy:

Jókai nyomda részv. társ.

*Móricz István és Vajna Lajos.

Siklós:

Harangozó József.

*Minerva ny. (Tul. Klein F.)

Wessely és Horváth.

Siófok:

Weisz Lipót.

Sopron:

Breiner E. fia.

Gellis Mór.

Petőfi-nyomda. (Tul. Zsombor Géza.)

Romwalter Alfréd.

Röttig Gusztáv.

Török Kálmán és Kremszner Károly.

Stájerlak:

Hollschütz Frigyes.

Sümege:

Horvát Gábor.

Szabadka:

Bittermann József.

Braun Adolf.

Hirth Lipót és tsa.

Krausz és Fischer.

Szabados Sándor.

Székely Simon.

Szakolcza:

Teszlik és Neumann.

Szamosújvár:

Aurora-nyomda (tul. Todorán Endre.)

Gör. kath. egyházmegyei kny.

Szarvas:

Danzky Sándor.

Dóka Gyula.

*Kovács Károly.

Sámuel Adolf.

Szász-Régen:

Burghardt Dezső.

Schebesch Károly.

Szászsebes:

Stegmann János.

Winkler Gusztáv.

Szászváros:

Minerva-nyomda r.-t.

*Szászvárosi kny. r.-t.

Szatmárnémeti:

*Grosz és Oesterreicher.

*Kalik és Szerémi.

*Kölcsey-nyomda.

Morvai János.

Nagy Lajosné.

Pázmány-sajtó.

»Szabadsajtó« ny. (Tul. Litteczky E.)

Szécsény:

Glattstein Adolf.

Szeged:

Endrényi Imre.

Endrényi Lajos.

Engel Lajos.

Gönczi J. József.

Schulhof Károly.

Traub B. és társa.

Várnai Lipót.

*Wesselényi Géza.

Szeghalom:

Kovács Antal.

Szegzárd:

*Árva J.

özv. Báter Jánosné.

Lengyel Pál.

Ujfaluassy Lajos utóda Molnár Mór.

Székelyhid:

Kohn Sámuel.

Székelykeresztur:

Szabó Kálmán.

Székelyudvarhely:

Becsek D. fia.

Betegh Pál.

Székesfehérvár:

Csitári G. E.

*Eisler Adolf.

Glück Mór.

Lurja Aladár (üzletv. Gróf Gyula).

Singer Ede.

Számmer Kálmán.

Szempecz:

Fischer Náthán.

Szenicz:

Bezsó János és tsa.
Löffler József.

Szentendre:

Szent-Endre és vidéke ny. (Tul.
Schwarcz J.)

Szentes:

Farkas Eugénia.
Kecskeméti Szabó Kálmán és Vajda
Ernő.
»Szentes és Vidéke« I. könyv-
nyomda r.-t.
*Untermüller Ernő.

Szentgotthárd:

Ifj. Wellisch Béla.

Szepesváralja:

Buzás Dénes.

Szepsi:

Tóth István.

Szered:

*Schreiber Mór.
Sternér Dávid.

Szerencs:

Simon József.

Szigetvár:

Corvina ny. (Tul. Fried Dávid.)
Kozáry Ede.

Szikszó:

Blank Simon.

Szilágy-Cseh:

Berkovits Sándorné.

Szilágy-Somlyó:

Böhlöni Sándor.
Brüll és Heimlich.
Heimlich Weisz Katalin.
Victoria ny. (Tul. Lázár János.)

Szinyérváralja:

Vider Jakab.

Szolnok:

Bakos István.
Fuchs Lipót és fia.
*Hay és Grün (Várm. ny.).
Jász-Nagykún-Szolnokmegyei Lapok
nyomdája. (Tul. Vezéry Ödön.)
Wachs Pál.

Szombathely:

Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvnyomda.
Gábrriel Ágoston.
*Geist Márton.
Seiler H. utódai: Szele és Breitfeld.

Tab:

*Perl P. Pál.

Tapolcza:

Lövy B.

Tasnád:

Löwinger Lipót.

Tata:

Engländer József és társa.
Nobel Adolf.

Temesvár:

Beyer Róbert.
Csanádegyházmegyei könyvny.
Csendes Jakab.
*Csendes Lipót.
Délmagyarors. könyvnyomda.
Freund Gyula.
Mangold Sándor.
Moravetz és Weisz.
Pátia ny. (Tul. Csátáry Rezső és
ifj. Ádám Ferencz.)
*Rosenberg Lajos.
Steger Ernő utódai.
Uhrmann Henrik.
Unio-könyvnyomda. (Tul. ifj. Steiner
Károly.)
Veres Sámuel utóda.

Tenke:

Mandel Ferencz.

Tiszafüred:

Goldstein L.
Kemény Arnold.
Weizsmann Samu.

Titel:

Czája Alajos.

Tokaj:

*Gestetner Adolf.

Tolna:

Weltmann Ignác.

Tolnatamási:

Jeruzsálem Ede.

Torda:

*Füssy és Sztupjár (ezelőtt Harmath J.)
*Undy Domokos.

Torna:

*Rosenblüth Simon.

Tornallya:

*Künstler J.

Törökbecse:

*Jovanovits Gergely.
Radák Jánosné.

Törökkanizsa:

*Bruck P. Pál.
Szegyakov Sándor.

Törökszentmiklós:

Rubinstein Sándor.

Trencsén:

Gansel Lipót.
Skarnitzl X. Ferencz.
Szold Henrik.

Trencsénbaán:

Back Ármin.

Turkeve:

Özv. Fölföldy Györgyné.

Turócszentmárton:

Gasparik József.
Magyar nyomda. (Tul. Moskóczi
Ferenczné.)
Turócz-szt.-mártoni könyvny. r. t.

Ujarad:

Mayr Lajos.

Ujfehértó:

Guttman Kálmán.

Ujpest:

*Fuchs Antal és József.
*Krömer Alajos.
Salgó testvérek.
*Wágner Jenő.

Ujverbász:

Kovács János.

Ujvidék:

Fuchs Emil és társa.
Hirschenhauser Benő.
Hungária-ny. (Tulajdonos Fried-
mann Sándor.)
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics testvérek.

Ungvár:

Gellis Miksa.
Jäger Bertalan.
Schillinger testvérek.
Székely és Illés.
Unio-kny. r. t. (Igazg. Kaminczky G.)

Vác:

*Kir. orsz. fegyintézeti nyomda.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.

Vágújhely:

Brück Soma.
Horovitz Adolf.
*Löwysohn Manó.
Steinmann Jakab.

Verebély:

Hungaria kny. (tul. Neufeld Sándor.)

Versecz:

*Glaser Sándor.
*Guttman Nándor.
Kehrer Lajos.
özv. Kirchner J. E.
Petko-Pavlovics Milán.
Veronits József.

Veszprém:

Dunántuli kny. (Tul. Köves Béla és
K. Paur Ödön.)
Egyházmegyei könyvnyomda.
Krausz Ármin fia.
Népakarat nyomdája. (Tul. Takács
Szilveszter.)
*Pósa Endre.

Zalaegerszeg:

Breisach Sámuel.
Kakas Ágoston.
Unger Antal.

Zalaszentgrót:

Nagy Sándor.

Zenta:

Barna János.
Beretka Imre.
Fekete Sándor.
Kabos Ármin.
Pléstity és Horvát.
Straub Ödön.

Zilah:

Krausz E. és tsa. (Tul. Nadler Bé-
niné, Krausz Eszter és Krausz
Lajos. Cégvezető Nadler Béni.)
Nadler Béni.
Seres Samu.
»Szövetség« kny. (Tulajd. Török
János, Szabó Lajos, Fejérdy Béla.
Üzletvezető: Szabó Lajos.)

Zólyom:

Nádasy Ferencz.
Schlesinger Ignác.
*Zólyom és Vidéke kny.

Zombor:

*Baits Vladimir.
Bittermann Nándor és fia.
Kollár József.
Oblát Károly.

Zsolna:

Bjel József és Jellinek József.
Horner Ferencz.
*Nürnberg Ármin.

Zsombolya:

Perlstein Fanny.
Wunder Rezső.

A HAZAI HIRLAPIRODALOM

1905-BEN.

I.

A magyar hirlapirodalom.

ZÁSZLÓ JÁNOSTÓL.

I. POLITIKAI NAPILAPOK.*

BUDAPESTEN.

Alkotmány. Fel. szerk. Bonitz Ferencz; kiadó-tulajd. Molnár János. Nyomt. »Stephaneum.« X. évf. Ára 28 kor.

Budapest. Fel. szerk. Szatmári Mór, kiadó-tulajd. Wodianer F. és fiai. XXIX. évf. Ára helyben 20 kor; vidékre 24 kor.

Budapesti Értesítő. Fel. szerk. és kiadó-tul. Fenyő Márton. Nyomt. Pressler Mihály. (Könyomatú napilap.)

Budapesti Friss Ujság. Szerk. Illosvai Hugó. VI. évf. Nyomt. »Hirlapterjesztő vállalat.« Egyes számnak ára 2 fill.

Budapesti Hirlap. Főszerk. Rákosi Jenő; felelős szerk. Csajthay Ferencz; kiadó és laptulajdonos Budapesti Hirlap ujságvállalata. XXVI. évf. Ára 28 kor.

Budapesti Közlöny. Hivatalos lap. Fel. szerkesztő Beksics Gusztáv. XXXIX. évf. Kiadja Athenaeum. Ára a »Hivatalos Értesítő«-vel együtt 40 kor.

Budapesti Napló. Fel. szerk. Kabos Ede; kiadja és nyomt. Magyar Hirlap r. t. X. évf. Ára 14 kor.

Budapesti Tudósító. (*Budapester Correspondenz*). Fel. szerk. és tulajd. Sturm Albert. Naponta 2-szer. Ára 600 kor. (Könyomatú napilap.)

Egyetértés. Főszerk. dr. Pap Zoltán; fel. szerk. Purjesz Lajos; tulajd. és kiadó »Magyar ujság-kiadó r. t.« XXXIX. évf. Nyomt. Nagy Sándor. Ára 40 kor.

Express Hírek. Fel. szerk. Rózsa Zoltán; kiadó-tul. Osinger János. I. évf. Ára 1 szám 1 fillér. Nyomt. Löblövit Zsigmond.

Esti Ujság. Fel. szerk. Barna Izidor; kiadó-tulajd. Rákosi Jenő Budapesti Hirlap ujságvállalata (Zilahy Simon). X. évf. Ára helyben 9 kor. 60 fill.; vidéken 13 kor. 20 fill.; számonként 2 fill.

1848. Fel. szerk. Nemes László; kiadja 1848 független napilap r. t. (Megszűnt.)

Figyelő. Fel. szerk. és laptulajd. Lóránt Dezső. (Könyomatú napilap.) Ára ?

Fővárosi Értesítő. Fel. szerk. Pallos Árpád; kiadja a szerkesztőség. VIII. évf. Ára 300 korona. (Könyomatú napilap.)

Friss Ujság. Fel. szerk. Habár Mihály; kiadó-tulajd. »Magyar Hirlap-kiadó-társaság.« X. évf. Ára egy óra 1 kor. 20 fill.; egyes szám 2 fill.

Független Hirlap. Felelős szerk. Zlinszky István; kiadó és nyomt. »Globus« r. t. I. évf. 1 szám 2 fillér. (Megszűnt.)

Független Hirmondó. Szerk. Győrffy József. XII. évf. Nyomt. »Magyar Sajtó.« Ára havonként 10 kor. (Könyomatú napilap.)

Független Magyarország. Főszerk. Dr. Lengyel Zoltán, fel. szerk. Perczel Móricz. IV. évf. Kiadótulajdonos Független Magyarország hirlapkiadó vállalat. Nyomt. »Globus« hirlapkiadó r. társ. kny. Ára 28 kor.

Függetlenség. Fel. szerk. Illosvai Hugó. III. évf. Nyomt. Hirlapterjesztő vállalat kvny. Ára 1 óra 1 kor. 20 fill. Egyes szám 2 fill. (Megszűnt.)

Haladás. Fel. szerk. Erdőssi Dezső; kiadó-tulajd. »Haladás« lapvállalat. Nyomt. »Globus«. I. évf. Egyes szám 2 fillér. (Megszűnt.)

Hazánk. Fel. szerk. Buday Barna; kiadó-tulajd. »Hazánk« kiadó vállalata.

* Azon hirlapok és folyóiratok vétettek fel, melyek mint köteles példányok érkeztek be a M. Nemz. Múzeumba. — Ez összeállítás, mely 1894-ig a Vasárnapi Ujságban jelent meg, az 1895. évtől kezdve a Magyar Könyvszemle rendes mellékletét képezi.

Nyomt. Stephaneum. XII. évf. Ára 28 kor. (Meggzűnt.)

Hirmondó. Fel. szerk. és laptul. Lusztig Lajos. I. évf. Ára ? (Könyomatú napilap.)

Kis Ujság. Szerk. dr. Kovács Dénes; kiadó-tulajdonosok Wodianer F. és fiai nyomd. XIX. évf. Ára helyben 14 kor., vidékre 18 kor.

Kurucz Ujság. Fel. szerk. Lukács Gusztáv Jenő; kiadó-tulajd. és nyomt. Magyar Ujságkiadó r. t. ny. III. évf. Egyes szám 2 fillér. (Meggzűnt.)

Magyar Állam. (*Idők Tanuja.*) Főszerk. dr. Hortoványi József; felelős szerk. Szemecz Emil; laptulajdonosok: Lonkai Antalné örökösei. XLVI. évf. Ára 40 kor.

Magyar Esti Lap. Felelős szerk. dr. Szalay Mihály; tulajdonos MEL. Hirlapkiadó részvény társaság. Nyomt. Európa. XII. évf. Ára 9 kor. 30 fill.

Magyar Hirlap. Főszerk. dr. Hertzka Tivadar, fel. szerk. Márkus Miksa; kiadó-tulajdonos és nyomt. Magyar Hirlap kiadó részvény-társaság. XVI. évf. Ára 28 kor.

Magyar Nemzet. Főszerk. Beksics Gusztáv; fel. szerk. Adorján Sándor; kiadó-tulajd. Athenaeum irod. és nyomdai részv. társ. VII. évf. Ára 24 kor.

Magyarország. Főszerk. Holló Lajos; fel. szerk. dr. Lovász Márton; tulajd. Magyarország hírlapkiadó részv.-társaság. Nyomt. Globus XII. évf. Ára 28 kor.

Magyar Szó. Fel. szerk. dr. Pályi Ede; kiadja Magyar Szó r. t. VI. évf. Nyomt. Globus r. t. Ára 28 kor.

Magyar Tudósító. Felelős szerk. Bakesy Kornél; kiadja Magyar Tudósító kiadó-társaság. I. évf. Ára havi 200 korona. (Könyomatú napilap.)

Nemzeti Ujság. Szerk. Forrai F. Oszkár. VII. évf. Nyomt. »Hirlapterjesztő vállalat« (Székely Viktor). Egyes szám ára 2 fill.

Nap (A —.) Fel. szerk. Braun Sándor. Nyomt. »A Nap« ujságvállalat kvny. I. évf. Ára 16 kor.

Nép (A —.) Fel. szerk. dr. Kadosa Marcell; kiadó-tulajd. és nyomt. Globus r. t. I. évf. Egyes szám 2 fillér.

Ország (Az —.) Fel. szerk. Buday Barna; kiadó-tulajd. Az Ország lapkiadó-vállalat. I. évf. Nyomt. Stephaneum Ára 28 kor.

Pesti Hirlap. Fel. szerk. dr. Légrády Imre; kiadják és nyomt. Légrády-testvérek. XXVI. évf. Ára 28 kor.

Pesti Napló. Szerk. Szerdahelyi Sándor; kiadó-tulajd. Pesti Napló részvény-társaság. Nyomt. Globus r. t. LVI. évf. Ára 28 kor.

Pesti Ujság. Szerk. Ney J. Jenő; nyomt. »Hirlapterjesztő vállalat« VI. évf. Ára ?

Polgár (A —.) Főszerk. dr. Vázsonyi Vilmos; fel. szerk. Csergő Hugó; kiadó-tulajd. A Polgár lapkiadó-vállalat. I. évf. Egyes szám 2 fill.

Székestővárosi Tudósító. Szerk. dr. Radó Károly. Nyomt. Löblowitz Zsigmond. Ára 20 kor.

Új Hírek. Fel. szerk. Atzél Endre. Kiadó-tulajd. Atzél Jenő. IV. évf. Nyomt. Globus r. t. Egyes szám ára 2 fill.

Új Lap. Főszerk. Szentiványi Károly; fel. szerk. Haller István; kiadó-tulajd. kath. egyesületek országos szövetkezete. IV. évf. Nyomt. Stephaneum. Egyes szám ára 2 fill.

Új Magyarország. Fel. szerk. Méray-Horvát Károly; kiadó-tul. fővárosi ujság kiadór. t. I. évf. Nyomt. Athenaeum. Esti és reggeli kiadás. Egyes szám 2 fill. (Meggzűnt.)

Ujság (Az —.) Fel. szerk. Gajári Ödön; kiadó-tulajd. Az Ujság részvénytársaság. III. évfolyam Nyomt. Athenaeum. Ára 28 kor.

VIDÉKEN.

Arad és Vidéke. (Arad.) Főszerk. dr. Králitz Lajos; fel. szerk. Szudy Elemér. XV. évf. Nyomt. Kalmár Nándor és trsa. Ára helyben 24 korona, vidéken 28 kor.

Aradi Hirlap. (Arad.) Fel. szerk. és laptul. Schröder Béla. II. évf. Nyomt. »Aradi Hirlap«. Ára 12 kor. helyben, 18 kor. vidékre. (Meggzűnt.)

Aradi Közlöny. (Arad.) Fel. szerk. Stauber József; kiadja és nyomt. »Aradi nyomda-társaság«. XX. évf. Ára 24 kor.

Bácskai Hirlap. (Szabadka.) Fel. szerk. Braun Henrik; laptulajd. és nyomt. Krausz és Fischer. X. évf. Ára 16 kor.

Bácskai Ujság. (Szabadka.) (L. a németek közt.)

Bácsmegyei Napló. (Szabadka.) Fel. szerk. Dugovics Imre; laptulajd. dr. Janiga János és Vojnich Gyula. III. évf. Nyomt. Kladek István és trsa. Ára 12 kor.

Bácsország. (Szabadka.) Szerk. és kiadja dr. Csillag Károly. II. évf. Nyomt. Krausz és Fischer. Ára 12 kor.

Békésmegyei Híradó. (Békéscsaba.) Fel. szerk. Szentmiklósi József; laptulajd. a szerkesztőség. Nyomt. saját nyomdájában. IV. évf. Ára 7 kor. 20 fillér (helyben).

Békésmegyei Közlöny. (Békéscsaba.) Főszerk. Sailer Vilmos; fel. szerk. Palatinus József; laptulajd. Szichelszky József. XXII. évf. Nyomt. Székelyfi József. Hetenként 2-szer. Ára 12 kor.

Bajai Friss Ujság. (Baja.) Szerk. Fodor Károly; kiadó: Rothschild Zsigmond. V. évf. Nyomt. bajai Friss Ujság szerződéses ny. (Megszűnt.)

Borsodmegyei Lapok. (*Borsod-Miskolczi Közlöny.* *Borsod.*) (Miskolcz.) Főszerk. Szombati László, fel. szerkesztő Forster Rezső. XXIV. évf. Nyomt. Forster, Klein és Ludwig. Ára 16 kor.

Brassói Lapok. (Brassó.) Fel. szerk. dr. Vajna Gábor. XI. évf. Nyomt. a tulajd. »Brassói Lapok« kvny. Ára 20 kor.

Csikvármegye. (Gyergyószentmiklós.) Fel. szerk. és lapt. Vákár P. Arthur. Nyomt. Létz János. I. évf. Ára 8 kor.

Debreczen. (Debreczen.) Főszerk. dr. Varga Lajos; fel. szerk. Békásy Jenő. XXXVII. évf. Hetenként ötször. Nyomt. László József. Ára 20 kor.

Debreczeni Független Ujság. (Debreczen.) Szerk. és kiadó-tulajd. ifj. Mórész Pál. III. évf. Nyomt. Hoffmann és Kronovitz. Ára helyben 12 kor., vidéken 18 kor.

Debreczeni Reggeli Ujság. (Debreczen.) Főszerk. Székely Imre; fel. szerk. Loránt József. Nyomt. Csokonai nyomda. I. évfolyam Ára helyben 1 szám 2 fill., vidékre 14 kor.

Debreczeni Ujság. (Debreczen.) Szerk. és laptulajd. Than Gyula. Nyomt. városi könyvnyomda. IX. évf. Ára 12 kor. (Megszűnt.)

Déli Ujság. (Temesvár.) Fel. szerk. és laptulajd. Makay István. Nyomt. Hungária. I. évf. Ára helyben 12 óra 70 fill., vidékre 1 kor.

Délmagyarországi Közlöny. (Temesvár.) Fel. szerk. és laptulajd. Lendvai Miklós. Nyomt. Csendes Jakab. XXVI. évf. Ára 28 kor.

Ellenzék. (Kolozsvár.) Alapította Bartha Miklós; fel. szerk. és kiadó-tulajd. Magyary Mihály. Nyomt. »Ellenzék« ny. XXVI. évf. Ára 32 kor.

Északmagyarországi. (*Rózsahgyi Hirlap.*) (Rózsahegy.) Fel. szerk. Rónai

Jenő; társszerk. Fodor Lajos. I. évf. Nyomt. a rózsahgyi magyar nyomda. Ára helyben 18 kor., vidékre 20 kor.

Félegyházi Ujság. (Kunfélegyháza.) Szerk. Feuer Illés; kiadó Feuer Sz. IV. évf. Nyomt. Politzer Vilmos. Hetenként 3-szor. Egyes szám 2 fill.

Felsőmagyarország. (Kassa.) Szerk. dr. Hohenauer Ignác. XXI. évf. Nyomt. Vitéz A. utóda. Ára 20 kor. (Megszűnt.)

Függetlenség. (Arad.) Fel. szerk. Benedek Árpád. IV. évf. Nyomt. saját ny. Ára helyben 20 korona, vidékre 24 korona.

Függetlenség. (Szentcs.) Kiadó-tul., szerk. és nyomt. Kecskeméti Szabó Kálmán nyomdász. III. évf. Egyes szám 2 fillér.

Függetlenség. (*Pestmegyei Hirlap.*) (Kecskemét.) Főszerk. Szappanos István; fel. szerk. dr. Tomori Jenő. XVIII. évf. Nyomt. Szappanos István-féle kvny. Ára 12 kor.

Független Székelység. (Marosvásárhely.) Fel. szerk. Poór Antal. I. évf. Nyomt. Vincze és Leopold kvny. 1 szám 2 fillér.

Győri Friss Ujság. (Győr.) Fel. szerk. Zoltán Vilmos. V. évf. Nyomt. Nitsmann József. 1 szám 2 fillér.

Győri Hirlap. (*Győri Közlöny.* Győr.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szávay Gyula; XLIX. évf. Nyomt. Pannonia. Ára 24 kor.

Győri Napló. (Győr.) Fel. szerk. dr. Faragó Ödön. III. évfolyam Nyomt. Heckenast György. Ára 24 kor.

Kassai Hirlap. (Kassa.) Fel. szerk. Szebenyei József; kiadja a szerkesztőség. II. évf. Nyomt. László Béla. Ára helyben 14 kor., vidékre 20 kor.

Kassai Ör. (Kassa.) Fel. szerk. és kiadó Seress Imre. I. évf. Nyomt. Vitéz A. utóda. Ára 14 kor.

Kecskeméti Lapok. (*Kecskeméti Friss Ujság.* *Kecskemét.*) Szerk. dr. Nagy Mihály; nyomt. az első kecskeméti hirlap-kiadó és ny. r. t. XXXIX. évf. Ára helyben 8 kor., vidéken 14 kor.

Kolozsvári Ellenőr. (Kolozsvár.) Fel. szerk. Csokonai Vitéz Mihály; kiadja a szerkesztőség. I. évf. Nyomt. Gámán J. örökösei. Egyes szám 2 fillér. (Megszűnt.)

Kolozsvári Friss Ujság. (Kolozsvár.) Fel. szerk. dr. Óvári Elemér; kiadja a hirlapkiadó-vállalat. IV. évf. Nyomt. Gámán János örökösök.

Kolozsvári Híradó. (Kolozsvár.)

Fel. szerk. Csokonai-Vitéz Mihály. II. évf. Nyomt. Gámán J. örököse kiadó-tulajd. Egyes szám 2 fill.

Kolozsvári Hírlap. Főszerkesztő dr. Óvári Elemér; fel. szerk. Csokonai Vitéz Mihály. II. évf. Nyomt. Gámán J. örököse. Számonként 2 fill. (Megszűnt.)

Magyar Tengerpart. (Fiume.) Fel. szerk. Füzesséry Emil; kiadó-tulajdonos dr. Ybl Felix és Füzesséry Emil. Nyomt. Mohovics E-féle kvny. XIII. évf. Ára 24 kor.

Makói Ujság. (Makó.) Főszerkesztő dr. Kiss Pál; fel. szerk. dr. Dózsa Sándor; kiadó-tulajd. és nyomt. a Makói Ujság kvny. r. t. I. évf. Ára helyben 7 korona, vidékre 12 kor.

Miskolci Napló. (Miskolcz.) Fel. szerk. dr. Kovács József; szerk. Hubert János. Nyomt. Klein és Ludvig. V. évf. Ára helyben 12 kor., vidékre 16 kor.

Nagybecskereki Hírlap. (Nagybecskerek.) Főszerk. Sándor Mihály, fel. szerk. Illés Jenő. Nyomt. Seprős Valter. V. évf. Ára 20 kor.

Nagykanizsai Friss Ujság. (Nagykanizsa.) Szerk. Kramer Lajos; kiadó-tulajd. Krausz és Farkas. Nyomt. Nagykanizsai Friss Ujság szerződéses ny. V. évf. Ára 14 kor. 40 fill.

Nagyvárad. (Nagy-Várad.) Kiadó-tulajd. a nagyváradai hírlapkiadó r. t. fel.; szerk. Sas Ede; szerk. Márton Manó. Nyomt. Láng József. XXXVI. évf. Ára helyben 24 kor., postán küldve 28 kor.

Nagyváradai Friss Ujság. (Nagyvárad.) Fel. szerk. Halász Lajos; VI. évf. Nyomt. és kiadó-tulajd. Boros Jenő.

Nagyváradai Napló. (Nagyvárad.) Fel. szerk. Fehér Dezső. Nyomt. és tulajd. Boros Jenő. VIII. évf. Ára helyben 24 kor., vidékre 28 kor.

Napló. (Kolozsvár.) Főszerk. dr. Óváry Elemér, fel. szerk. Szász Ödön; kiadó a »Napló« hírlapkiadó vállalat. II. évf. Nyomt. Ujhelyi M. és társa. Ára 24 kor. (Megszűnt.)

Napló. (Kolozsvár.) Fel. szerk. Murányi József. I. évf. Nyomt. Vitéz A. utóda. Ára 14 kor.

Nemzeti Hírlap. (Kolozsvár.) Szerk. Hegyesy Vilmos; kiadó Ajtai K. Albert nyomdász. II. évfolyam Ára 28 korona (Megszűnt.)

Nemzetőr. (Soproni Ujság, Sopron, Soproni Hírlap) (Sopron.) Fel. szerk. dr. Kovács István és Meiszner Ernő;

tulajd. Berecz Abel. XXXV. évf. Nyomt. Romwalter Alfréd. Ára 16 korona.

Népért (A—.) Fel. szerk. Horovitz Gusztáv; kiadja a szerkesztőség. I. évf. Nyomt. Spitzer Sándor. Egyes szám 2 fill.

Népszava. Fel. szerk. Garami Ernő; tulajd. a magyarországi szociáldemokrata párt. Nyomt. a Világosság kvny. XXXIII. évf. Ára 19 kor. 20 fill.

Nyiregyházi Friss Ujság. (Nyiregyháza.) Szerk. Bokor Imre; kiadó Tóth Sándor és társa. II. évf. Nyomt. Grosz A. és társa Budapesten. Egyes szám 2 fill. (Megszűnt.)

Nyitramegyei Ellenőr. (Nyitra.) Főszerk. dr. Dombay Hugó; fel. szerk. Faith Fülöp; kiadó-tulajd. a nyitram. irod. és ny. vállalat. IV. évf. Nyomt. Iritzer Zsigmond.

Nyugatmagyarországi Híradó. (Pozsony.) Fel. szerk. és laptulajd. dr. Vutkovich Ödön. XVIII. évf. Nyomt. Wigand F. K. Ára 24 kor.

Ór (Az—.) (Kolozsvár.) Főszerk. Harányi Sándor. I. évf. Nyomt. Gámán J. örököse. Ára 18 kor.

Pécsi Közlöny. (Pécs.) Főszerk. dr. Késmáry István, fel. szerk. Döme Anzelm; kiadó-tulajd. Madarász Béla. XIII. évf. Nyomt. liceumi ny. Ára 24 kor.

Pécsi Napló. (Pécs.) Fel. szerk. Lenkei Lajos; kiadó-tulajd. a pécsi irod. és könyvny. részvény-társaság. XXIV. évf. Ára 24 kor.

Sopron. (Sopron.) Szerk. dr. Kovács István és dr. Meiszner Ernő; kiadó-tulajd. Berecz Abel. Nyomt. Romwalter Alfréd nyomdász. XXXV. évf. Ára 16 korona. (Folytatása *Nemzetőr*.)

Somogyi Hírlap. (Kaposvár.) Fel. szerk. Miklós Gyula; kiadó-tulajd. és nyomt. Gerő Zsigmond. II. évf. Ára 12 kor.

Somogyvármegye. (Kaposvár.) Fel. szerk. Salgó Sándor; kiadó-tulajd. és nyomt. Somogyvármegye ny. és lapkiadó r. t. Egyes szám 6 fillér. (Déli és reggeli kiadás.)

Szabadkai Friss Ujság. (Szabadka.) Fel. szerk. Pusztai Béla. Nyomt. Braun Adolf. V. évf. Egyes szám ára 4 fillér.

Szabadság. (Nagyvárad.) Szerk. Hegyesi Márton; kiadó-tulajd. Laszky Ármán nyomdász. XXII. évf. Ára helyben 24 kor., vidéken 28 kor.

Szabadság. (Debreczen.) Fel. szerk. és

kiadó-tulajd. László József nyomdász. IV. évf. Ára 20 kor.

Szabadság. (*Kecskeméti Ellenőr*, Kecskemét.) Főszerk. Sz. Kovács Pál; fel. szerk., kiadó-tulajd. és nyomt. G. Fekete Mihály. IV. évf. Ára 8 kor.

Szabadság. (Marosvásárhely.) Főszerk. Déry Zoltán; fel. szerk. és lap-tulajd. Körösi Sándor. I. évf. Nyomt. Adi Árpád. Ára 12 korona.

Szeged és Vidéke. (Szeged.) Főszerk.-tulajd. dr. Balassa Ármin. IV. évf. Nyomt. Schulhof Károly. Ára 24 kor.

Szegedi Friss Ujság. (Szeged.) Szerk. Ujlaki Antal; kiadó-tulajd. Endrényi Lajos nyomdász. VI. évf. Ára 14 kor.

Szegedi Híradó. (Szeged.) Szerk. Palócz László; kiadó-tulajd. Endrényi Imre nyomdász. XLVII. évf. Ára 28 kor.

Szegedi Napló. (Szeged.) Fel. szerk. Békefi Antal; kiadó Engel Lajos. XXVIII. évf. Ára 28 kor.

Szegedi Kis Ujság. (Szeged.) Fel. szerk. Farkas Antal; kiadó-tulajd. a szegedi ujságkiadó r. t. I. évf. Nyomt. Engel Lajos. Egyes szám 2 fill.

Székely Hírlap. (Maros-Vásárhely.) Szerk. Liptófalvi H. István. II. évf. Nyomt. Adi Árpád. Ára 14 kor.

Székely Lapok. (Marosvásárhely.) Fel. szerk. Kathonay Domonkos. XXXV. évf. Nyomt. ev. ref. kollégiumi kny. Ára helyben 12 korona, vidékre 16 korona.

Székelység. (Marosvásárhely.) Szerk. dr. Sárkány Miklós, dr. Hegyi Zsigmond és dr. Szász Albert. VIII. évf. Nyomt. Adi Árpád. Ára 14 kor. (Előbb *Székely Ellen-zék*.)

Székesfehérvári Friss Ujság. (Székesfehérvár.) Főszerk. Ilosvay Hugó, fel. szerk. Zeley Imre. Nyomt. a szerződések nyomda Budapesten. V. évf. Ára helyben 7 kor. vidéken 14 kor.

Szekszárdi Friss Ujság. (Szekszárd.) Szerk. Straub Ödön. II. évf. Nyomt. Árva J. kiadó. Egyes szám 2 fill.

Szombathelyi Friss Ujság. (*Vas-megyei Napló*, Szombathely.) Fel. szerk. Katona Imre, kiadó-tulajd. Breitfeld Dezső. V. évf. Nyomt. Seiler Henrik utódai. Egyes szám 4 fill.

Temesvári Hírlap. (Temesvár.) Fel. szerk. Bíró Pál; kiadja a Temesvári Hírlap kiadóvállalat. II. évf. Nyomt. saját nyomdában. Ára helyben 20 korona, vidékre 24 korona.

Tiszántúl. (Nagyvárad.) Szerk. fel.

Vucskics Gyula; lap-tulajd. »Szent-László-Nyomda« r.-társaság. XI. évf. Ára 16 kor.

Torontál. (Nagbecskerek.) Fel. szerk. dr. Brájner Lajos; kiadja és nyomt. Pleitz Ferencz Pál nyomdász. XXXII. évfolyam. Ára 24 korona.

Uj Kolozsvári Hírlap. (Kolozsvár.) Fel. szerk. Csokonai Vitéz Mihály; kiadó-tul. a szerkesztőség. I. évf. Nyomt. Gámán I. örököse. Egyes szám 2 fillér.

Vasvármegye. (Szombathely.) Fel. szerk. és kiadó Lingauer Albin, lap-tulajd. Vasvármegyei irodalmi és hírlapvállalat. XXXVIII. évf. Nyomt. Bertalanffy József. Ára 24 korona.

Vásárhelyi Ellenzék. (Hódmező-vásárhely.) Főszerk. dr. Gonda Géza, fel. szerk. Espersit János; kiadó a szerkesztőség. II. évf. Nyomt. Wesselényi Géza Budapesten. Ára 8 kor. (Megszűnt.)

Vásárhelyi Híradó. (Hódmező-vásárhely.) Fel. szerk. és lap-tul. Kenéz Sándor dr. VII. évf. Nyomt. saját nyomdában. Egyes szám 2 fillér.

Vásárhelyi Reggeli Ujság. (Hódmezővásárhely.) Fel. szerk. és lap-tul. Kun Béla; kiadja a szerkesztőség. I. évf. Nyomt. Hódmezővásárhelyi r. ny. Egyes szám 2 fillér.

KÜLFÖLDÖN.

Esti Ujság. (*Evening Journal*, Cleveland.) Szerk. Kotányi Tihamér. Ára 2 dollár, 1 szám 2 cent.

Szabadság. (*Magyar Híradó, Hungarian Herald, Liberty*, Cleveland, O.) Szerkeszti Kotányi Tihamér. Ára Amerikában 4 dollár, Magyarországon 5 dollár.

Összesen 128.

II. POLITIKAI HETILAPOK.

BUDAPESTEN.

Budapesti Hétfői Hírlap. Szerk. Szomaházy István. IV. évf. Nyomt. Uránia kny. Ára 5 kor.

Egyenlőség. Szerk. Szabolcsi Miksa. Nyomt. Bróza Ottó. XXIV. évf. Ára 16 korona.

Ébredés. Fel. szerk. Gara József, lap-tulajd. Misoga Sándor társszerk. Nyomt. Wodianer F. és fiai. V. évfolyam. Ára 8 korona.

Földmivelő. Főszerk. Várkonyi Ist-

ván, fel. szerk. Majer Jenő; kiadja a magyarországi független szövetség Tanácsa. I. évf. Nyomt. »Világosság« r. t. Ára 4 korona 80 fillér.

Hét (A —.) Fel. szerk. és kiadótul. Kiss József. XVI. évf. Nyomt. az Athe-naeum. Ára 20 korona.

Igaz Szó. Főszerk. Lakatos Géza dr., fel. szerk. Szalánczy Andor; kiadótul. a keresztény szociális egyesületek országos szövetsége. II. évf. Nyomt. a Stephaneum. Ára 3 kor. 60 fillér.

Képes Családi Lapok. (II. kiadás.) Főszerk. Prém József, fel. szerk. Hetényi Imre dr., szerkesztő Gárdonyi Ignác; kiadó a Magyar Könyvesház. XXVII. évf. Nyomt. a Globus. Ára helyben 10 korona, vidékre 12 korona.

Képes Néplap és Politikai Hirdő. Fel. szerk. Molecz Károly; kiadja a Franklin-Társulat. XXXIII. évf. Ára 4 kor. 80 fill., a »Világkrónika«-val együtt 8 kor.

Közvélemény. Főszerk. Hajdú Dezső, fel. szerk. dr. Szabados József. II. évf. Nyom. Pestity és Horváth kiadók. Ára 7 kor. 20 fill.

Magyar Közélet. Szerk. dr. Halmay Elemér és Zigány Árpád. IV. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Országos közp. közs. ny. Ára 24 korona.

Magyar Kérdések. Szerk. Margulit Kálmán. III. évf. Nyomt. Gelléri és Székely. Ára 16 korona. (Megszűnt.)

Magyar Néplap. Szerk. Buday Aladár. Nyomt. és kiadja »Pazmaneum« XIV. évf. Ára 3 kor. 60 fill.

Magyar Lapértékesítő. Fel. szerk. Hertzlényi Árpád; kiadó és laptulajd. Békési József. VII. évf. Nyomt. Preszler Mihály könyvnyomdai intézet.

Magyar Lobogó. Fel. szerk. Zsák Adolf; kiadó-tulajd. Szendery Mihály. I. évf. Nyomt. Globus. Ára 5 kor.

Magyar Székesfőváros. Fel. szerk. dr. Bartha Sándor; IX. évf. Nyomt. az Otthon. Ára 12 korona.

Magyar Tudósító Heti Kiadása. Fel. szerk. Pintér Gyula és Bakcsy Kornél. Nyomt. Márkus Samu. I. évf. Ára havonta 20 kor.

Nemzeti Hirlap. Fel. szerk. Kósa Rezső; laptulajdonos Rózsa Kálmán és neje nyomd. XXI. évf. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Néppárt. Főszerk. Rakovszky István; fel. szerk. Huszár Károly; kiadó-tulajd. Molnár János. VII. évf. Ára 3 kor.

Népzaszlója (A —.) Fel. szerk. és kiadó-tulajdonos Lukáts Gyula. Nyomt. »Pallas« XX. évf. Ára 8 kor.

Óbuda—Ujlak. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Csernay József. I. évf. Nyomt. Bichler-féle knvy. Ára 6 kor.

Szabad Szó. Főszerk. Mezőfi Vilmos; fel. szerk. Beller Antal; kiadja a magyarországi újjászervezett szociáldemokrata párt. VII. évf. Nyomt. Globus r. t. Ára 4 kor. 80 fill.

Politikai Hetiszemle. Szerk. és laptulajdonos Székely Sámuel. XII. évf. Nyomt. Neumayer Ede. Ára 20 kor.

Politikai Újdonságok. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. LI. évf. Ára 10 kor.; a »Vásárnapi Ujság«-gal együtt 24 kor. (Megszűnt.)

Új Század. Főszerk. dr. Vázsonyi Vilmos. Kiadó-tulajd. Bálint Dezső. VI. évf. Nyomt. Birauc Döme. Ára 10 kor. (Megszűnt.)

VIDÉKEN.

Abauj-Kassai Közlöny. (Kassa.) Főszerk. Stekker Károly, fel. szerk. Szauber Béla; kiadja Vitéz A. utóda. Nyomt. Vitéz A. utóda. XXXIV. évf. Hetenként 2-szer. Ára 12 korona.

Alföldi Ellenzék. (Szentcs.) Szerk. laptulajd. Vajda Ernő. Nyomt. saját nyomdájában. VI. évf. Hetenként 5-szor. Ára 6 kor. helyben, 14 kor. vidékre.

Bácska. (Zombor.) Szerk. laptul. és kiadó Bittermann Nándor nyom. XXVIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Bajai Hirlap. (Baja.) Fel. szerk. dr. Lamberger Armin. Nyomt. Kazal József. VIII. évf. Ára 10 korona.

Bajai Független Ujság. (Baja.) Főszerk. dr. Rajk Aladár. Fel. szerk. dr. Valentin Emil; kiadó dr. Wagner Antal. Nyomt. Nánay Lajos. IV. évf. Ára 6 kor.

Barsi Hirlap. (Aranyosmaros.) Fel. szerk. dr. Gyikos Mihály; főszerk. és kiadó-tulajd. dr. Török Mór. Nyomt. »Dóczi.« II. évf. Ára 10 kor.

Békésmegyei Függetlenség. (Békéscsaba.) Főszerk. dr. Pándy István; fel. szerk. Székely Béla; kiadó-tulajd. és nyom. Tevan Károly. Hetenként 3-szor. I. évf. Ára 12 kor.

Békésmegyei Közlöny. (Békéscsaba.) Szerk. Maros György; laptulajd. Szihelszky József; kiadja a »Corvina«

könyvnyomda. XXXII. évf. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Ceglédi Ujság. (Cegléd.) Főszerk. dr. Molnár Albert; fel. szerk. S. Nagy Domokos. Kiadja a szerkesztőség. XV. évf. Ára 6 korona.

Csiki Lapok. (Csik-Szereda.) Szerk. dr. Fejér Antal; kiadó és nyomt. Szvoboda testvérek XVI. évf. Ára 8 kor.

Déva és Vidéke. (Déva.) Fel. szerk. és laptulajd. dr. Leitner Mihály. XIII. évf. Nyomt. Kroll Gyula. Ára. 8 kor.

Dunántúli Hirlap. (Győr.) Fel. szerk. Bihar Jenő; kiadó Győregyház-megyei könyvnyomda. XII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 12 kor.

Egri Híradó. (Eger.) Szerk. dr. Csutorás László; kiadó-tulajdonos az érseki lyceumi nyomda. XIII. évfolyam. Hetenk. 2-szer. Ára 10 kor.

Egri Ujság. (Eger.) Szerk. dr. Setét Sándor; kiadja és nyomt. Löw B. nyom. XII. évf. Ára 12 kor.

Ellenzék. (Miskolcz.) Főszerk. és laptulajd. Hebrony József; kiadja Szelenyi és trsa. nyomt. Forster és trsai. IV. évf. Hetenként 2-szer. Ára 10 kor.

Ellenzéki Ujság. (Ujpest.) Főszerk. dr. Aradi Béla, fel. szerk. dr. Fehér Márton. IV. évf. Nyomt. Wagner J. Jenő Budapesten Ára ?

Esztergom. (Esztergom.) Alapító dr. Prohászka Ottokár. Főszerk. és kiadó dr. Pécsi Gusztáv, felelős szerk. Dvihal Gyéza. Nyomt. Buzárovits Gusztáv. X. évf. Ára 10 kor.

Érsekújvár és Vidéke. (Érsekújvár.) Fel. szerk. Vadász Ferencz. XXIV. évf. Nyomt. Winter Zsigmond. Ára 8 kor.

Fejérmegyei Napló. (Székesfejérvár.) Fel. szerk. Bilkey Ferencz; XII. évf. Nyomt. Egyházm. kny. Hetenként 3-szor. Ára 12 kor.

Felsőmagyarországi Hirlap. (Sátoralja-Ujhely.) Főszerk. dr. Székely Albert; fel. szerk. dr. Fehér Márton. Nyomt. Landesmann Miksa és társa kiadó. VIII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 10 kor.

Felső-Torontál. (Nagy-Szent-Miklós.) (Nagy-Szent-Miklós.) Szerk. és laptulajd. dr. Jezsenszky Géza; Nyomt. Wiener Náthán Perjámoson. XIV. évf. Hetenként 2-szer. Ára 10 kor.

Felvidéki Híradó. (Turóc-Szent-Márton.) Fel. szerk. Berecz Gyula; kiadó-tulajd. Moskóczi Ferenczné. Nyomt. Magyar nyomda. XXIII. évf. Ára 8 kor.

Figyelő. (Besztercebánya.) Fel. szerk. dr. Petrogalli Oszkár; laptulajd. Schweng Lajos; I. évf. Nyomt. Machold F. Ára 10 kor.

Független Hajdúság. (Hajdú-Szoboszló.) Főszerk. Kovács Gyula, fel. szerk. és kiadó Bor János; laptulajdonos Ádám János. III. évf. Nyomt. Plósz Gy. Ára 8 kor.

Független Ujság. (Zilah.) Felelős szerk. és laptulajd. dr. Bölöni Zoltán. I. évf. Nyomt. »Szövetség« knvy. Ára 8 korona.

Gömöri Hirlap. (Rimaszombat.) Fel. szerk. és laptulajd. és nyomt. Náray J. Albert. XVII. évf. Ára 6 kor.

Gyulafehérvári Hirlap. (Gyula-Fehérvár.) Szerkesztő és laptulajd. Ávéd Jákó; kiadó Papp György nyomdász. XVIII. évf. Ára 8 kor.

Határőr. (Pancsova.) Szerk. Wittig-schlager Lajos; kiadó-tulajd. Wittig-schlager Károly nyomdász. XIV. évf. Ára 10 kor.; vidékre 11 kor.

Heti Szemle. (Szatmár.) Fel. szerk. Báthory Endre; kiadó és nyomt. a Pázmánysajtó. XIV. évf. Ára 6 kor.

Hevesvármegyei Hirlap. (Eger.) Főszerk. Babocsay Sándor; fel. szerk. dr. Pásztor Bertalan; kiadó-tulajd. az egri nyomda r. t. XIII. évf. Hetenként 3-szor. Ára 12 kor.

Hód-Mező-Vásárhely. (Hódmező-Vásárhely.) Főszerk. dr. Erney István, fel. szerk. Horovitz Jakab. XXXV. évf. Hetenk. 2-szer. Nyomt. hódmezővásárhelyi ny. kiadó r. társ. Ára 8 kor.

Hunyadvármegye. (Déva.) Felelős szerk. B. Szabó István. IV. évf. Hetenként 2-szer. Nyomt. és kiadó-tulajd. Hirsch Adolf. Ára 12 kor.

Jászberény és Vidéke. (Jászberény.) Fel. szerk. Takács Hermann; nyomt. Grün Adolf czég utóda. XXXVII. évf. Ára 8 kor.

Jász-Nagykun - Szolnokmegyei Független Hirlap. (Szolnok.) Fel. szerk. dr. Mandel Sándor. II. évf. Nyomt. Wachs Pál. Ára 8 kor.

Jász-Nagykun - Szolnokmegyei Lapok. (Szolnok.) Fel. szerk. Vezéry Ödön. Nyomt. saját nyomdájában. XVI. évf. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Kalocsai Néplap. (Kalocsa.) Fel. szerk. Maison Jeromos; lapkiadó és nyomt. Jurcsó Antal ny., laptul. az alapítók. XXVIII. évf. Ára 4 kor.

Karczag és Vidéke. (Karczag.) Fel. szerk. Csókai Mihály; kiadó és laptul. Kardhordó Árpád. I. évf. Nyomt. Légrády testv. Budapesten. Ára 6 kor.

Kecskeméti Ellenőr. (Kecskemét.) Szerk. dr. Rády Lajos; kiadótulajd. Fekete Mihály nyomdász. IV. évf. Ára 8 kor. (Megszűnt.)

Kecskeméti Lapok. (Kecskemét.) Szerk. dr. Nagy Mihály; kiadja az első kecskeméti hirlapkiadó és kny. rész.-társ. XXXVIII. évf. Ára 10 kor.

Kecskemét. (Kecskemét.) Fel. szerk. dr. Kiss Albert; kiadó-tulajd. és nyomt. Sziládi László. XXXIII. évf. Ára 10 kor.

Közérdek. (Hátszeg.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. dr. Nagy Ignác. III. évf. Nyomt. Klastner I. Ára 8 kor.

Közérdek. (Marosvásárhely.) Szerk.-tulajd. Pálffy Mihály. XVII. évf. Nyomt. Adi Árpád. Ára 12 kor.

Közérdek. (Nagy-Enyed.) Szerk. dr. Magyar Károly és Török Bertalan; kiadja a nagyenyedi könyvny. és papírgyár r. t. XXIV. évfolyam. Hetenként 2-szer. Ára 12 kor.

Közüvélemény. (Erzsébetfalva.) Főszerk. dr. Nemes Bertalan; fel. szerk. dr. Kaál Elek. II. évf. Nyomt. Spitzer Márk Budapesten. Ára 8 kor.

Liptó. (Liptószentmiklós.) Fel. szerk. Pereszlenyi Zoltán; kiadó és nyomt. Steier Izidor. XIII. évf. Ára 8 kor.

Losoncz és Vidéke. (Losoncz.) Fel. szerk. Jeszenák Rafael, nyomt. Losonczy Sándor. XXVII. évf. Ára 10 kor.

Losonczy Ujság. (Losoncz.) Főszerk. dr. Molnár Albert; fel. szerk. dr. Sacher Aladár; kiadja a losonczy független és 48 párt. I. évf. Nyomt. Kármán Zsigmond. Ára 8 kor.

Makói Hirlap. (Makó.) Fel. szerk. Kardos Izsó; kiadó-tulajdonos Neumann József nyomdász. XVIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 8 kor.

Máramaros. (M.-Sziget.) Szerk. Visky Krúszely Bálint; laptulajd. Várady Gábor. XLI. évf. Nyomt. Sichermann Mór kiadó. Ára 11 kor.

Máramarosi Híradó. (M.-Sziget.) Fel. szerk. Benkő Miklós; kiadó-tulajd. Berger Miksa nyomd. X. évf. Ára 8 kor. (Megszűnt.)

Máramarosmegye. (Máramarosi Híradó, Máram.-Sziget.) Szerk. dr. Heller Zsigmond. II. évf. Nyomt. Berger Miksa kiadó. Ára 8 kor.

Maros. (Makó.) Szerk. Barna Sándor és Tarnai Ivor; kiadó-tulajdonos Gaál László nyomdász. XXXVI. évf. Hetenként kétszer. Ára 8 korona.

Mohács és Vidéke. (Mohács.) Fel. szerk. Margitai Péter; kiadó Blandi János nyomdász. XXIV. évf. Ára 8 kor.

Munkácsi Hirlap. (Munkács.) Főszerk. Ferenczy Lajos; fel. szerk. dr. Katz Sándor; lapkiadó és nyomt. a Pannonia kny. r. t. I. évf. Ára 6 kor.

Nagykunsági Hirlap. (Karczag.) Fel. szerk. Klein István; nyomt. Plósz Gyula Hajdúszoboszlón. III. évf. Ára 8 korona.

„Negyvennyolcz“. (Pusztamonostor.) Szerk.-tulajd. Nedeczky Szendrő, társ-szerk. Nedeczky Loránt és Tattárszky Andor. II. évf. Nyomt. Kubicza János Jászberényben. (Megszűnt.)

Népjog. (Kaposvár.) Fel. szerk. Rusa Ernő; kiadó-tulajd. a szerk. és Szalay Károly. IX. évf. Nyomt. Kéthelyi és társa. Ára ?

Nógrádi Lapok és Honti Híradó. (B.-Gyarmat.) Fel. szerk. dr. Kossaczky Arnold; kiadó-tulajdonos a balassa-gyarmati könyvnyomda r. társ. XXXIII. évf. Ára 10 kor.

Nyitrai Hirlap. (Nyitra.) Fel. szerk. és laptulajd. Grünfeld Náthán. XVII. évf. Nyomt. Iritzer Zsigmond. Ára 12 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Nyitra megyei Független Hirlap. (Nyitra.) Fel. szerk. és laptulajd. dr. Lellei Jenő. I. évf. Nyomt. Iritzer Zsigmond. Ára 12 kor.

Nyitra megyei Szemle. (Nyitra.) Szerk. és laptulajd. dr. Tóth János; társ-szerk. Franciscy Lajos. Nyomt. Huszár István. XIII. évf. Ára 10 kor.

Nyitra válogyi Lap. (Nagytapolcsán.) Fel. szerk. Mallász Antal; kiadó-tulajd. Platzkó Gyula nyomdász. VI. évf. Ára 8 kor.

Rábaközi Közlöny. (Csorna.) Fel. szerk. Dömötör Béla. VIII. évf. Nyomt. a csornai ny. vállalat. Ára 8 kor.

Rábaközi Ujság. (Kapuvár.) Fel. szerk. Kürtesy Rezső és Nagy László. I. évf. Nyomt. Buxbaum József. Ára 8 kor.

Somogy. (Kaposvár.) Fel. szerk. és tulajd. Roboz István; lapkiadó és nyomt. Hagelman Károly nyomdász. XLI. évf. Ára 10 kor.

Soproni Napló. (Sopron.) Fel. szerk.

és kiadó-tulajd. Rábel László. Nyomt. Röttig Gusztáv. Hetenk. 2-er. VI. évf. Ára 16 kor.

Szabadka és Vidéke. (Szabadka.) Fel. szerk. Czeisz Máté; laptulajdonosok az alapítók. XIII. évf. Nyomt. Bittermann József. Ára 6 kor.

Szabadság. (Esztergom.) Fel. szerk. és tulajd. Bártfay Géza. X. évf. Nyomt. Szabadság ny. Hetenk. 2-szer. Ára 12 kor.

Szabolcs. (Nyíregyháza.) Szerk. Pröhle Vilmos; kiadó-tulajd. Schlichter Gyula. IV. évf. Nyomt. Piringer János. Ára 8 kor.

Szatmárvármegye. (Nagykároly.) Fel. szerk. dr. Kovács Dezső; laptulajd. a lapvezérlő-bizottság. I. évf. Nyomt. Morvai János. Szatmáron. Ára 8 kor.

Szászváros. (Szászváros.) Szerk. és laptulajd. Simon Ferencz; kiadó Schäser A. nyomdász. XI. évf. Ára 8 kor.

Szegedi Ellenzék. (Szeged.) Szerk. Róna Lajos; társszerk. és laptulajdonos Székely Jenő. II. évf. Nyomt. Várnai L. Ára 8 kor.

Székelyföld. (Kézdi-Vásárhely.) Fel. szerk. Vajna Károly; kiadó-tul. ifj. Jancsó Mózes nyomdász. XXIV. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 kor.

Székely Nemzet. (Sepsi-Szent-György.) Szerk. Málik Loránd; laptulajd. és kiadó a »Jókai-nyomda-részv. társulat.« XXIII. évf. Hetenként négyszer. Ára 20 kor.

Székelység. (Csíkszereda.) Fel. szerk. és laptulajd. Nagy Béni; kiadó és nyomt. Gyönös Gyula. I. évf. Ára 8 kor.

Székely Ujság. (Kézdivásárhely.) Főszerk. dr. Szentiványi Árpád; fel. szerk. és kiadó Molnár Emil. II. évf. Nyomt. Turóczi István. Ára 10 kor.

Székesfehérvár és Vidéke. (Székesfehérvár.) Szerk. dr. Luria Aladár; kiadó-tulajd. »A székesfehérvári politikai hírlapkiadó-társaság.« Nyomt. Számmer Imre. XXXIII. évf. Hetenként 3-szor. Ára 16 kor.

Székesfehérvári Hírlap. (Székesfehérvár.) Szerk.-tulajd. Tóth Arthur. X. évf. Hetenként 3-szor. Nyomt. Számmer Kálmán. Ára 16 kor.

Szepesi Ellenzék. (Lőcse.) Szerk. dr. Lederer Miksa. II. évf. Hetenként kétszer. Nyomt. Szepes vm. közig. kny. Ára ?

Szepesi Ellenőr. (Lőcse.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. dr. Lederer Miksa. I. évf. Nyomt. szepesmegyei közigazgatási ny. Ára 10 kor.

Szombathelyi Ujság. (Szombathely.)

Fel. szerk. Pintér József; laptulajd. és nyomt. az egyházmegyei könyvny. XI. évf. Ára 10 kor.

Tata-Tóvárosi Híradó. (Tata-Tóváros.) Szerk. Szomory S. Ferencz; kiadó-tulajdonos Engländer és társa nyomd. XXVI. évf. Hetenként 2-szer. Ára 8 kor.

Tolnavármegye. (Szekzárd.) Szerk. tulajd. dr. Leopold Kornél; segédszerk. Székely Ferencz. Nyomt. Ujfalusy Lajos utóda. XV. évf. Ára 12 kor.

Tolnamegyei Közlöny. (Szekzárd.) Fel. szerk. Boda Vilmos; laptulaj. Grünwald Lajos. XXXIII. évf. Nyomt. Molnár Mór. Ára 12 kor.

Torontáli Közlöny. (Nagy-Kikinda.) Fel. szerk. és tulajd. Kemény János; kiadó Prehajszky Sarkó. Nyomt. Milenkovits Szidónia. XXIV. évf. Hetenként 2-szer. Ára 14 kor.

Törökkanizsa és Vidéke. (Törökkanizsa.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. dr. Schwarz Jenő. IV. évf. Nyomt. Szezyakov Sándor. Ára 8 kor.

Trencsényi Lapok. (Trencsén.) Főszerk. Szilvay István; fel. szerk. dr. Pető Béla. I. évf. Nyomt. Globus r. t. Ára 8 kor.

Udvarhelyi Híradó. (Székelyudvarhely.) Főszerk. dr. Kovácsy Albert; fel. szerk. Becsek Aladár; kiadó és nyomt. Becsek D. fia kny. VIII. évf. Ára 8 kor., tanítóknak és jegyzőknek 6 kor.

Ujvidék. (Ujvidék.) Szerk. Zanbauer Ágoston. Nyomt. Fuchs Emil és társa. XXIV. évf. Ára 12 kor.

Váczi Közlöny. (Vác.) Szerk. és laptulajd. Fridrich Sándor; fel. szerk. Kőncz József. Nyomt. Mayer Sándor. XXVII. évf. Ára 12 kor.

Vágvölgyi Lap. (Trencsén.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Sándor Ferencz. XXXII. évf. Nyomt. Sándor F. kny. Ára 10 kor. (Magyar-német szövegű.)

Vásárhely és Vidéke. (Hódmező-Vásárhely.) Főszerk. dr. Endrey Gyula; fel. szerk. Bibó Lajos. Nyomt. és kiadó. Vásárhely Vidéke ny. XXIII. évf. Hetenként 3-szor. Ára 8 kor.

Végvidék. (Pancsova.) Szerk. Feymann Gyula; kiadó-tulajd. dr. Hódy Antal. Nyomt. Wittigslager C. VIII. évf. Ára 12 kor.

Veszprémi Hírlap. (Veszprém.) Szerk. Szánthó László; kiadó-tulajd. és nyomt. az egyházmegyei könyvny. XIII. évf. Ára 12 kor.

Veszprémvármegye. (Veszprém.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Kápolnai Paur Ödön. Nyomt. Dunántúli kny. VIII. évf. Ára 12 kor.

Zala. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. Szalay Sándor és Révész Lajos; kiadó-tulajd. Fischel Fülöp nyomdász. Hetenként kétszer. XXXII. évf. Ára 12 kor.

Zászlónk. (Gödöllő.) Fel. szerk. és laptulajd. dr. Orbay Dénes. I. évf. Schall J. kny. Egyes szám 4 fillér.

Zemplén. (Sátoralja-Ujhely.) Főszerk. ifj. Meczner Gyula; fel. szerk. dr. Szirmay István. XXXVI. évf. Hetenként 3-szor. Nyomt. »Zemplén« ny. Ára?

Zombor és Vidéke. (Zombor.) Szerk. dr. Donoszlovits Vilmos; kiadó-tulajd. Oblát Karoly nyomdász. Hetenk. 2-szer XXIV. évf. Ára 12 kor.

KÜLFÖLDÖN.

Magyar Hirmondó. (*Hungarian News*, Cleveland, O.) Kiadja Técső Imre. Ára Amerikában 2 dollár, Magyarorszában 2 dollár 50 cent.

Összesen 124.

III. VEGYES TARTALMU KÉPES HETILAPOK.

BUDAPESTEN.

Élet (Az —.) Szerk. és laptulajd. Gárdonyi Ignác; fel. szerk. Cholnoky Viktor. Nyomt. Pallas. XXVII. évf. Ára 12 kor.

Evszak. Szerk. és kiadó Cserniczek Imre. III. évf. Nyomt. Székely Viktor. Ára 4 kor. (Megszünt.)

Független Ujság. Fel. szerk. Szilassy Zoltán. XI. évf. Nyomt. »Pátria«. Ára 8 kor.

Képes Családi Lapok. Szerk. Csillag Máté. Nyomt. »Európa«. XXVII. évf. Ára 12 kor. (Megszünt.) Folytatása »Az Élet«.

Képes Folyóirat. »A Vasárnapi Ujság« füzetekben. Szerk. Nagy Miklós. XVIII. évf. Kiadja a Franklin-Társulat. Havonként 2-szer. Ára 14 kor. 40 fill.

Kőbányai Hírlap. Szerk.-tulajdonos Naszluhác Ödön. II. évf. Nyomt. Goldschmied. Ára 12 kor. (Megszünt.)

Magyar Génius. Szerk. Gellért Oszkár. Nyomt. a Thalia ny. XIV. évf. Ára 18 kor. (Megszünt.)

Ország-Világ. Szerk. dr. Várady Antal és dr. Falk Zsigmond; kiadója az Országos Irodalmi részv.-társ. Nyomt. a pesti könyvny. részv. társ. XXVI. évf. Ára 16 kor.

Szalón Ujság. (*Képes Folyóirat. Journal Illustré.*) Fel. szerk. Holló Tivadar; kiadó-tulajd. Szalón Ujság lapváltalat. Nyomt. Stephaneum. X. évf. Ára 40 kor.

Új Idők. Szerk. Herczeg Ferencz; kiadja Singer és Wolfner. Nyomt. a Budapesti Hírlap ny. XI. évf. Ára 16 kor.

Vasárnapi Ujság. Fel. szerk. Hoitsy Pál; kiadó-tulajdonos a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. LI. évf. »Regénytár« heti melléklettel. Ára 16 kor.; a »Politikai Ujdonságok«-kal együtt 24 kor.

VIDÉKEN.

Alföld. (Arad.) Szerk. Honisch L. István. Nyomt. Aradi ny. r.-t. V. évf. Hav. 2-szer. Ára 10 kor. (Megszünt.)

Igazmondó. (Debreczen.) Szerk. Szabó József. VI. évf. Nyomt. Csokonai kny. Ára 3 kor.

Kis Tükör. (Kolozsvár.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. dr. Kecskeméthy István. Nyomt. Gombos Ferencz. XIII. évf. Ára 4 kor. (Megszünt.)

Vasárnap. (Székely-Udvarhely.) Főszerk. Nagy Károly; fel. szerk. Vajda Ferencz. V. évf. Kiadja az erdélyi ref. egyházkerület. Nyomt. Becsek D. fia. Ára 4 kor.

KÜLFÖLDÖN.

Uj Világ. (*The New World*. St. Louis.) Szerk. Németh Péter; kiadó Solymossy Olivér; laptulajd. az Uj Világ. I. évf. Nyomt. Mockler-féle kny. Havonta 2-szer. Ára Amerikában 1 dollár, Magyarorszában 10 kor.

Összesen 17.

IV. EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAPOK.

BUDAPESTEN.

Békehírnök. Fel. szerk. Udvarnoki András és Csopjak Attila. Nyomt. Fritz Ármin. XI. évf. Havonként 2-er. Ára 3 kor. 60 fill.

Egyetemi Lapok. Szerk. Hencz Károly és Nagy József; kiadó-tulajdo-

nos az egyetemi kör. Nyomt. Stephaneum. XVIII. évfolyam Havonként kétszer. Ára 10 kor.

Egyházi Közlöny. Fel. szerk. Gerely József. Nyomt. Stephaneum XVII. évf. Ára 10 kor.

En Ujságom (Az —.) Szerk. Pósa Lajos; XVI. évf. Nyomt. »Hungaria«. Ára 8 kor.

En Ujságom (Az —.) Népies kiadása. Szerk. Pósa Lajos. XVI. évf. Nyomt. Hungaria. Megjelenik minden második vasárnap. Ára?

Evangelikus Családilap. Szerkesztő Kovács Sándor (Pozsony); kiadó a Luther-társaság. Nyomt. Hornyánszky Viktor. X. évf. Havonként kétszer. Ára 2 korona.

Evangelikus Órálló. Fel. szerk. Kovács Sándor. II. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 8 kor.

Görög-Katholikus Hírlap. Főszerk. és kiadó-tulajd. dr. Demkó Kálmán, fel. szerk. Kutka Miklós. III. évf. Nyomt. Stephaneum. Ára 12 kor.

Gyermekek Ujság. Szerk. Csillag Máté; kiadja Rosenfeld Lajos. III. évf. Nyomt. »Uránia«. Ára 1 kor.

Hasznos Mulattató. Szerk. és kiadja Dolinay Gyula. Nyomt. Nagy Sándor. XXXIII. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Keresztények Lapja. Fel. szerk. és laptulajd. Erdélyi Gyula. III. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára?

Keresztény Magyar Ifjúság. Szerk. ifj. Majláth György gróf és Schandl Károly. III. évf. Nyomt. Stephaneum. Ára 8 kor.

Kisdiednevelés. Fel. szerk. Stepanko Albert; kiadja a »Kisdiednevelők orsz. egyesülete«. Nyomt. Rózsa K. XXXIV. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 kor.

Kis Lap. Szerk. Forgó bácsi (dr. Ágai Adolf); kiadó-tulajd. és nyomt. az Athenaeum. XXXIV. évf. Ára 8 kor.

Lányok Lapja. Szerk. és kiadó-tulajd. Dolinay Gyula. Nyomt. Nagy Sándor nyomda. XXXI. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Magyar Lányok. Szerk. Tutsek Anna; kiadja Singer és Wolfner. Nyomt. a Hungaria. XII. évf. Ára 12 kor.

Magyar Pestalozzi. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Havas Gyula; nyomt. Neuwald Illés. VIII. évf. Nagy szünetű kivételével hetenként. Ára 8 kor.

Magyar Tanügy. Fel. szerk. és

kiadó dr. Lázár Béla. II. évf. Nyomt. Molnárak Lapja kiny. Ára 8 kor.

Mesemondó. Szerk. Ráskai Ferenc; laptulajd. Karczag Dezső. II. évf. Nyomt. Schlesinger Vilmos. Ára 4 kor.

Mese Ujság. Szerk. Bursics Ernő; kiadja a magyar tanítók Otthona. I. évf. Nyomt. a pesti kiny. r. t. Ára 3 kor.

Nemzeti Iskola. Fel. szerk. és tulajd. Földes Géza. Nyomt. Markovits és Garai. XII. évf. Ára 8 kor.

Népnevelő. Kath. nevelés-oktatásügyi közlöny; fel. szerk. Ember Károly, kiadja a Szent-István társ. Nyomt. »Stephaneum.« XVI. (Uj F. IX.) évf. Ára 6 kor.

Népnevelők Lapja. Fel. szerk. Szabó Bugát László; kiadó »Hunnia« nyomda; laptulajd. a »Népnevelők budapesti egyesülete«. XL. évf. Ára 8 kor.

Néptanítók Lapja. Kiadja a vallás-és közoktatásügyi m. kir. miniszterium. Szerk. Ujvári Béla és dr. Gööz József. Nyomt. az egyetem ny. XXXVIII. évf. Ára 10 kor.

Országos Középiskolai Tanár-egyesületi Közlöny. Szerk. Waldapfel János. Nyomt. »Athenaeum.« XXXIX. évf. 1905/6. A tagok tagsági díj (8 kor.) fejében kapják.

Papok Lapja. Fel. szerk. Fonyó Pál Gyula; kiadó-tulajd. Szendrey Mihály; nyomt. a Stephaneum. VIII. évf. Ára 10 kor.

Páduai Szent Antal Lapja. Szerk. Buday Aladár; kiadó a Pazmaneum. VII. évf. Nyomt. Stephaneum. Havonként kétszer. Ára 3 kor 20 fill.

Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. Szerk. és laptulajd. Szóts Farkas; kiadja Hornyánszky Viktor nyomdász. XLVIII. évf. Ára 18 kor.

Religio — Vallás. Szerk. és kiadó-tul. dr. Breznay Béla. Nyomt. Nagy Sándor. LXIV. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 kor.

Szent József Lapja. Szerk. és kiadják Szentesy Alfonz és Hets Ödön. III. évf. Nyomt. Müller Károly. Havonként 2-szer. Ára 3 kor.

Tanítók Szava. Fel. szerk. Juhay Antal. Havonta 2-szer. I. évf. Nyomt. Rigler József Ede. Ára 6 kor.

Tanulók Lapja. Fel. szerk. Gaál Mózes; kiadja és nyomt. Franklin-társulat XII. évf. Ára 9 kor. 60 fill.

Téli Ujság. Vallásos irányú olvasmányok a magyar nép számára. Fel. szerk. Szabolcska Mihály; kiadja a vallásos ira-

tokat terjesztő egyesület. Nyomt. Horvánszky Viktor. XXVII. évf. Decz., jan. és febr. hónapokban minden szerdán. Egyes számára 4 fillér.

Zsidó Néplap. Szerk. Dömény Lajos; fel. szerk. Bokor Ármin. I. évf. Nyomt. Franklin-Társ. Ára 10 kor. (Megszűnt.)

VIDÉKEN.

Család és Iskola. (Kolozsvar.) Szerk. Sólyom János; kiadja a kolozsvar-megyei tanítótestület. XXXI. évf. Jul. és aug. hónapokat kivéve, havonként kétszer. Nyomt. Gombos Ferencz. Ára 6 kor.

Debreczeni Főiskolai Lapok. (Debreczen.) Fel. szerk. Kiss Endre; kiadja: a magyar irodalmi önképző társulat. XLVIII. évf. 1905/6. Havonként 2-szer. Nyomt. a város könyvny. Ára 6 kor.

Debreczeni Protestáns Lap. (Debreczen.) Szerk. Erőss Lajos. Nyomt. Hoffmann és Kronovitz. XXV. évf. Ára 12 kor.

Délvidéki Tanügy. (Temesvár.) Szerk. Reitter Ferencz; kiadja a »Dél-magyarországi tanító-egylet.« Nyomt. az »Unió« ny. X. évf. Havonként 2-er (jul. és aug. kivételével). Ára 8 kor. (Megszűnt.)

Dunántúli Protestáns Lap. (Pápa.) Szerk. és tulajd. Kis József. XVI. évf. Nyomt. a ref. főtanoda ny. Ára 8 kor.

Egri Egyházmegyei Közlöny. (Eger.) Szerk. dr. Böhm János. Nyomt. az érseki lyceum ny. XXXVII. évf. Minden hó 1-én és 16-án. Ára 4 kor.

Egyetemi Lapok. (Kolozsvar.) Szerk. Révész László; kiadja: az egyetemi kör. Nyomt. Gombos Ferencz. IX. évf. 1904/5. Havonként 3 szám. Ára 3 kor. (Megszűnt.)

Erdélyi Protestáns Lap. (Kolozsvar.) Szerk. Molnár Albert; laptulajd. az erd. ev. ref. egyházkerület. Nyomt. »Ellenzék« ny. VIII. évf. Ára 12 kor.

Evang. Egyház és Iskola. (Orosz-háza.) Szerk. és kiadó Veres József; fel. szerk. XXIII. évf. Nyomt. Pless N. Ára 12 kor. (Megszűnt.)

Görög Katholikus Szemle. (Ungvár.) Főszerk. Kaminszky Géza, fel. szerk. Duliskovich Elek; kiadó-tulajd. az »Unio« r. társ. VII. évf. Ára 8 kor.

Győregyházmegyei Katholikus Tanügy. (Győr.) Szerk. és kiadó Öveges Kálmán. IV. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Győregyházm. kny. Ára 6 kor.

Kálvinista Öntudat. (Békés.) Szerk. Nyárády László. II. évf. Nyomt. Véber Oszkár kiadó. Ára 4 kor. (Megszűnt.)

Keresztyén Evangelista. (Gyula.) Szerk. és kiadó Szalay József. XIV. évf. Nyomt. Pleitz Fer. Pál Nagybecskereken. Havonta 2-szer. Ára 2 kor.

Kolozsvári Egyetemi Lapok. (Kolozsvar.) Főszerk. Lám Károly; fel. szerk. ifj. Brand Viktor. Nyomt. Gámán J. örököse. VII. évf. Ára 6 kor.

Közlöny. (Debreczen.) A magyarországi ev. ref. theolog. ifjuság hivatalos lapja. Fel. szerk. Papp László. Nyomt. a városi ny. XXXV. évf. Hav. 2-szer. Ára 6 kor.

Közművelődés. (Gyula-Fehérvár.) Fel. szerk. Wagner Sándor; kiadja az erdélyi róm. kath. irodalmi társ. Nyomt. Papp György. XXVIII. évf. Ára 8 kor.

Közművelődés. (Sátoralja-Ujhely.) Főszerk. dr. Perényi József; fel. szerk. Hodossy Béla. II. évf. Nyomt. Lövy Adolf kiadó-tulajd. Ára 4 kor.

Nagy-Kőrösi Diáklap. (Nagy-Kőrös.) Szerk. Halla István, Zoltán Aladár és Somogyi József. VI. évf. Nyomt. Ottinger kvny. Ára 4 kor.

Népiskolai Tanügy. (Eger.) Szerk. Róvó Lajos; kiadó Breznay Imre. Nyomt. az érseki lyceumi ny. XXXII. évf. Ára 8 kor.

Néptanoda. (Pécs.) Szerk. és kiadó-tulajd. Schneider István. XXXVIII. évf., jul. és aug. hónapokban szünetel. Nyomt. Taisz József. Ára 8 kor.

Orangyal. (Győr.) Szerk. Kárpáti Endre; kiadja Gladich Pál. XX. évf. Hav. 2-szer. Ára 2 kor.

Paedagogiumi Lapok. (Csik-Szereda.) Szerk. Laszcsik Ernő. V. évf. Hav. kétszer. Müller Károly. Ára 6 kor.

Pályázat. (Székesfehérvár.) Szerk. Péterfi J.; kiadó-tulajd. Singer Ede nyomdász. XIV. évf. Ára 8 korona. (Magyar és német.)

Sárospataki Lapok. (Sárospatak.) A sárospataki irodalmi kör közlönye. Fel. szerk. Rohoska József. Nyomt. Steinfeld Jenő. XXIV. évf. Ára 10 kor.

Sárospataki Református Lapok. (Sárospatak.) Főszerk. Radácsi György; fel. szerk. és kiadó dr. Zsindely István. I. évf. Nyomt. Radil Károly. Ára 10 kor.

Szombati Ujság. (Miskolcz.) Fel. szerk. Strausz Ignác. I. évf. Nyomt. Forster és társai. Ára 12 kor.

Székely Tanügy. (Marosvásárhely.) Szerk. Máthé József. VI. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Adi Árpád. Ára 4 kor.

Tanítók Lapja. (Hajdúböszörmény.) Fel. szerk. Dobó Sándor; kiadja és nyomt. Komáromi-féle knvy. Debreczen. XVI. évf. Ára 8 kor.

Téli Esték. (Nagyvárad.) Szerk.-tulajd. Budai János. II. évf. Nyomt. Sonnenfeld Adolf. Egyes szám 4 fill.

KÜLFÖLDÖN.

Magyarok Csillaga. (Mc. Keesport. Pa. Amerika). Szerk. és kiadja Kováts Kálmán. Ára 1 dollár.

Magyarok Vasárnapja. (Cleveland, O.) Főszerk. Böhm Károly plébános, szerk. Pesty Gyula, kiadja a magyar kath. irodalom és ny. szövetkezet. VI. évf. Ára 2 dollár, Magyarországhoz 2 dol. 50 centis.

Összesen 60.

V. SZÉPIRODALMI ÉS VEGYES TARTALMU LAPOK.*

BUDAPESTEN.

Attila. Fel. szerk. Koncz János. I. évf. Nyomt. Neuwald Illés. Ára 5 kor.

Buda és Vidéke. Szerk. és kiadó-tulajd. mindszenti Erdélyi Gyula; szerk. Juriszlóvszky Ödön. Havonk. 3-szor. XIV. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor ny. Ára 12 kor.

Budai Hírlap. Fel. szerk. és kiadó Fischer Vilmos IV. évf. Nyomt. Löbl Dávid és fia Ára 16 kor.

Budapesti Bazár. Fel. szerk. Radnay Erna; kiadó a Budapesti Bazár kiadóhivatala. III. évf. Nyomt. »Stephanum.« Hav. 2-szer. Ára 6 kor.

Budapesti Lapok. Szerk. Böszörményi Sándor; kiadja a fürdőügyi iroda. IV. évf. Nyomt. »Patria«. Ára 20 korona. (Meggzúnt.)

Divat-Salon. Fel. szerk. Szabóné Nogál Janka és Fanghné Gyujtó Izabella; szerkesztő és kiadó-tulajd. Mezei Antal. Nyomt. Athenaeum ny. XVII. évf. Havonk. 2-szer. Ára 12 kor.

Igaz Eszme. Szerk. Heller Antal. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. »Árpád« ny. Ára 2 kor. (Meggzúnt.)

Jövendő. Főszerk. Bródy Sándor; fel.

szerk. Lorant Dezső; kiadó a Jövendő kiadóhivatala. III. évf. Nyomt. Pallas. Ára 12 kor.

Jövő. Szerk. Petry József. I. évf. Ára ? Nyomt. ?

Katholikus Magyarország. Szerk. és kiadja Szentesy Alfonz. Nyomt. Bróza Ottó. III. évf. Ára 12 kor.

Lobogó. Szerk. Böszörményi Sándor és Virágh Béla; kiadja a Budapesti Lapok ujságvállalat. Nyomt. Károlyi György. Hetenként 3-szor. Ára 15 kor.

Magyar Bazár. mint a nők munkaköre. Szerkeszti S. Hentaller Elma és ifj. Lónyay Sándorné; kiadja az Athenaeum. XL. évf. Havi 2 szám. Ára 16 korona. (Meggzúnt.)

Magyar Szemle. Főszerk. és kiadó-tulajd. Kaczvinszky Lajos; fel. szerk. Kaposi József. Nyomt. a Stepaneum ny. XVIII. évf. Hetilap. Ára 12 kor.

Munka Szemléje (A —.) Főszerk. dr. Fónagy Ödön, fel. szerk. Osvát Kálmán; kiadó a Munka Szemléje kiadó-vállalata. I. évf. Havonta 2-szer. Nyomt. Markovics és Garai. Ára 8 kor.

Magyar Világ. Főszerk. dr. Demjanovich Emil; fel. szerk. Csudáky Bertalan, kiadó-tulajd. a magyar görög-katholikusok egyesülete. I. évf. Nyomt. Pallas. Ára 10 kor.

Styx. Szerk. Orpheus. Kiadó-tulajd. Singer A. C. özevgye. VI. évf. Nyomt. Gross és Grünhut. Hav. 3-szor. Ára 16 kor.

Szabadság, Egyenlőség, Testvériség. Szerk. Csupó Imre; kiadják a szociáldemokrata párt tagjai. III. évf. Nyomt. Neuwald Illés. Ára 4 korona. (Meggzúnt.)

Tolnai Világlapja. Fel. szerkesztő dr. Hetényi Imre; kiadó Tolnai Simon. Nyomt. Globus. V. évf. Ára 3 melléklappal 8 kor.

Toll (A —.) Szerk. Balla Miklós; kiadó-tulajd. Gyárfás Gyula. I. évfolyam. Havonta 2-szer. Nyomt. Globus r. t. Ára 8 kor. (Meggzúnt.)

Uj Világ. (Előbb: *Előkelő Világ.*) Szerk. és kiadja Lengyel Gizella. Nyomt. Uránia VIII. évf. Ára 16 kor.

Virágfakadás. Szerk. Endrődi Béla. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Barcza József. Ára 8 kor.

VIDÉKEN.

Bácskai Határvidék. (Sajkásgyörge.) Szerk. Reiter József. II. évf. Nyomt.

* Hetenként egy-egy szám, ha nincs más-kép jelölve.

»Hungaria.« Ujvidéken. Ára 16 korona. (Megszűnt.)

Csokonai Lapok. (Debreczen.) Szerk. Rudnyánszky Gyula; kiadó-tulajd. Morvay Zoltán. II. évf. Havonk. 2-szer. Nyomt. Csokonai ny. Ára 10 kor. (Megszűnt.)

Fáklya (A —.) (Kolozsvár.) Szerk. Reichtzeit Arthur; kiadó Fáklya-Ujság-vállalat. I. évf. Nyomt. Gámán J. örök. Ára 16 kor.

Győri Vasárnapi Ujság. (Győr.) Fel. szerk. Sándor Géza; laptulajd. Maisiner Nándor örök. Nyomt. Nitsmann József. VI. évf. Ára 12 kor.

Igaz Eszme. (Békés-Csaba.) Szerk. Máté Jenő és Nigrinyi János. III. évf. Nyomt. Corvina. Ára 5 kor. (Megszűnt.)

Irodalom és Művészet. (Pozsony.) Nyomt. Angermayer Károly. I. évf. Ára 4 kor.

Magyar Lant. (Győr.) Szerk. dr. Angyal Armand és dr. Vajda Emil. Nyomt. »Pannonia«, zenei mellékletét pedig (Budapest) Kunosy Vilmos és Fia. V. évf. Hav. 2-szer. Ára 4 kor. Beleolvadt a »Zenélő Magyarország«-ba.

Népjog (A —.) (Ujpest.) Fel. szerk. Timon T. László; kiadó és nyomt. Deutsch Mózes. I. évf. Ára 3 kor.

Szálló Levelek. (Nyírad.) Szerk. Polgár Béla. XIX. évf. Nyomt. Pannonia Győrben. Ára 12 kor. (Megszűnt.)

Székely Világ. (Marosvásárhely.) Fel. szerk. Oroszlán Gábor; kiadja a szerkesztőség. I. évf. Nyomt. Adi Árpád. Ára 8 kor.

Összesen 31.

VI. HUMORISZTIKUS LAPOK.*

BUDAPESTEN.

Babszem Jankó. Szerk. Reim Lajos; kiadó-tulajd. M. Hirlap nyomdája. VII. évf. Ára 3 kor. (Megszűnt.)

Bolond Istók. Fel. szerk. és tulajd. Baróti Lajos. Nyomt. Franklin-társulat. XXVIII. évf. Ára 16 kor.

Borsszem Jankó. Fel. szerk. Lipcsey Ádám; kiadó-tulajd. a Borsszem Jankó lapkiadó r. t. XXXVIII. évf. Ára 16 kor.

Cyankali. Szerk.-tulajd. Manswirth L. XXII. évf. Nyomt. Löbl Dávid és Fia. Ára 20 kor.

Ejnye be jó! Szerk. Szentirmai

* Hetenként egy-egy szám, ha nincs másképp jelezve.

Géza. III. évf. Nyomt. Wodianer F. és fiai. Ára 2 kor. 70 fill.

Fidibusz. Szerk. Heltai Jenő. I. évf. Nyomt. A Nap ujságvállalat. Ára 6 kor.

Kakas Márton. Szerk. Sipulusz (Rákosi Viktor) és Faragó József; kiadó-tulajdonos Rákosi Jenő Budapesti Hirlap ujságvállalata. XII. évf. Ára 8 kor.

Kis Éleclap. Fel. szerk. és kiadó-tulajd., Sonkoly Gergely; IV. évf. Nyomt. »Globus.« Ára 8 kor.

Magyar Figaro. Főszerk. Kunosy Frigyes. fel. szerk. Faragó Jenő; kiadó-tulajd. Kunosy Vilmos és fia nyomd. XXIII. évf. Ára 16 kor.

Magyar Herkó Páter. Fel. szerk. és tulajdonos Markos Gyula. Nyomt. Stephaneum. XIII. évf. Ára 12 kor.

Mátyás Diák. Szerk. Murai Károly; kiadják Wodianer F. és fiai nyomd. XVIII. évf. Ára 12 kor.

Nyomdászok Éleclapja. Fel. szerk. »Tenákulum«; kiadó-tulajd. László Vincze. IV. évf. Nyomt. Schwarz testvérek. Hav. 2-szer. Ára 2 kor. 40 fill.

Urambátyám. Főszerk. János vitéz (dr. Benedek Sándor); fel. szerk. Erdélyi Zoltán, társszerk. Baróti Lajos; kiadó-tulajd. Erdős Armand. Nyomt. Gelléri és Székely. XX. évf. Ára 16 kor.

Üstökös. Alapította 1857-ben Jókai Mór; főszerk. Szabó Endre; fel. szerk. dr. Szalay József. Nyomt. Pallas. XLVIII. évf. Ára 16 kor.

Végy Engem. Fel. szerk. és kiadó Sonkoly Gergely. I. évf. Nyomt. Globus r. t. Havonta 2-szer. Egyes szám 10 fill.

VIDÉKEN.

Bagoly. (Miskolcz.) Szerk. Gordon; kiadó-tulajdonos Groszmann Jágó. II. évf. Nyomt. Szelenyi és társa. Ára? (Megszűnt.)

Darázs. (Szarvas.) Főszerk. Belopotczky István, szerk. Pataky József és dr. Salacz Emil; kiadó-tulajd. Dóka Gyula nyomdász. II. évf. Het. 2-szer. Ára 8 kor. (Megszűnt.)

Derű. (Marosvásárhely.) Szerk.-tulajd. Oroszlány Gábor. III. évf. Nyomt. Adi Árpád. Ára 4 kor. 80 fill.

Dongó. (Debreczen.) Fel. szerk., kiadó és laptulajd. Székely Imre. Nyomt. Hoffmann és Kronovitz. VI. évf. Ára 8 kor.

Falu Szája. (Jászapáti.) Szerk. Tóth Andor. III. évf. Nyomt. Adler József Hevesen. Ára 8 kor. (Megszűnt.)

Füles Bagoly. (Arad.) Fel. szerk. Füles Bagoly. Nyomt. Aradi ny. r. t. XVI. évf. Ára 2 kor. 80 f., egyes szám 10 f.

Karikás. (Debreczen.) Kiadó-tulajd. ifj. Scheppel Gyula. III. évf. Nyomt. Városi ny. Ára 5 kor.

Kukoricza Jancsi. (Nagyvárad.) Fel. szerk. Mérő Béla. Nyomt. Sebő Imre. I. évf. Ára ? (Megszűnt.)

Pardon. (Esztergom.) Fel. szerk. Dénes Aladár. I. évf. Nyomt. a Hunnia. Egyes szám 24 fill.

Összesen 24.

VII. SZAKLAPOK.*

BUDAPESTEN.

Ácsok Szaklapja. Fel. szerk. Sterbinszky Lipót; laptulajd. a lapbizottság. Ny. »Villágosság« r. t. II. évf. Hav. 2-szer. Ára 2 kor. 40 fill. (Magyar és német szöveggel.)

Adóügyi Szaklap. Szerk. Hoffmann Mihály Miksa; kiadó-tulajd. dr. Hoffmann A. Nyomt. Lipinszky és társa. XV. évf. Ára 12 kor.

Aesculap. Szerk. Hirschfeld Lajos, kiadja »Aesculap« szakirodalmi vállalat. Nyomt. Röttig Gusztáv Sopronban. III. évf. Havonként 2-szer. (Magyar és német szöveggel.) (Megszűnt.)

Allami Tisztviselők Lapja. Szerk. és kiadó-tulajdonos Csikvári Jákó. XXVI. évf. Havonként háromszor. Nyomt. Franklin-társulat. Ára 10 kor.

Állategészségügyi Értesítő. Kiadja a kereskedelmi m. kir. minisztérium. Nyomt. Légrády testvérek. XII. évf. Hivatalból küldetik. Hetenként több szám.

Állatorvosi Közlöny. Szerk. Lukács Aladár és Vámos Jenő. Nyomt. »Otthon« ny. III. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 kor.

Állatorvosi Lapok. (Veterinarius.) Szerk. dr. Hutyra Ferencz és dr. Rátz István. Nyomt. Patria XIX. évf. Hav. 2-szer. Ára 16 kor.

Állattenyésztési és Tejgazdasági Lapok. Szerk. Jeszenszky Pál; laptulajd. Ördödy Lajos. Nyomt. Wodianer F. és Fiai V. évf. Ára 10 kor.

Általános Pénzügyi Szemle. Főszerk. dr. Pátkai Dániel; fel. szerk. és kiadó-tulajd. Lambert Nándor. VII. évf. Nyomt. Thalia.

* Hetenként egy-egy szám, ha nincs másképp jelezve.

Általános Szeszipari Közlöny. Szerk. és kiadó: Goldfinger Gábor. VIII. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. Műszaki irod. és ny. r. t. Ára 14 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Amateur (Az —.) Szerk. Kohlmann Arthur. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. ? Ára 14 kor.

Aranyműves (Az —.) Fel. szerk. Spitzer Sándor; lapkiadó Neuwald Samu. I. évf. Ny. »Reform«. Havonta 2-szer. 4 kor. 80 fill.

Balneológiai Lapok. Szerk. Dénes Gy. Aladár; kiadja a szerkesztőség. V. évf. (Bátfafürdői Hírlap folytatása). Nyomt. Athenaeum. Ára ?

Bányászati és Kohászati Lapok. Fel. szerk. Gálócsy Árpád. Nyomt. Pallas. XXXVIII. évf. Ára 16 kor. (tagoknak ingyen.)

Baromfitenyésztés. Szerk. Hreblay Emilné Dedinszky Adél. III. évf. Nyomt. Lipinszky és társa. Ára 8 kor.

Belügyi Közlöny. Szerk. dr. Némethy Károly; kiadja a m. kir. belügy-minisztérium. Nyomt. a Pesti kny. r. t. IX. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 kor.

Bíróági Szemle. (Budapest.) Fel. szerk. Siria. Nyomt. Otthon. Havonta 2-szer II. évf. Ára 24 kor.

Borászati Lapok. Szerk. kiadó Baross Károly, szerk. dr. Drucker Jenő. Nyomt. a »Patria« XXXVII. évf. Ára 10 kor.

Bortermelők Lapja. Szerk. Rombay Dezső. II. évf. Nyomt. Lipiszky és társa. Ára 12 kor.

Bőripar. Szerk. és kiadó Meller Jerome. Nyom. »Europa.« XII. évf. Havonként 3-szor. Ára 12 kor. (Magy. és német szöv.)

Bőripari Szemle. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Hűvös Jakab. III. évf. Nyomt. Goldschmidt testvérek. Hav. 2-szer. Ára 12 kor.

Bőrmunkás. (Megszűnt)

Budapesti Áru- és Értéktőzsde Hivatalos Arjegyző Lapja. (A —.) (Amtliches Kursblatt der Budapester Waaren und Effecten Börse.) Kiadja a miniszteri tőzsdebiztos; szerk. Hirsch Antal. XLII. évf. Minden tőzsdenapon. Nyomt. a Pesti Lloyd-társulat. Ára 24 korona; postán 28 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Budapesti Építészeti Szemle. Szerk. ifj. Bobula János. XIV. évf. Havonk. 2-szer. Nyomt. Gelléri és Székely. Ára 16 kor.

Budapesti Hetivásári Jelentés. Kiadja Braun József és fia. XXVI. évf. Nyomt. Berger Géza. (Megszűnt.)

Budapesti Lakáshirdető. (*Budapester Wohnungsanzeiger.*) Szerk. és lap-tulajd. Weisz Mór. XIX. évf. Havonként háromszor (magyar és német nyelven.) Ára 7 kor. 50 fill. Nyomt. Pallas.

Budapesti m. kir. Államrendőrség Lapja. Kiadja a budapesti államrendőrség főkapitánysága. III. évf. Hetenként 2-szer. Nyomt. ?

Budapesti Orvosi Ujság. Főszerk. dr. Ágyán Béla és dr. Schuschny Henrik; fel. szerk. dr. Torday Ferencz. III. évf. Nyomt. Pesti Lloyd r. t. Ára 12 kor.

Budapesti Szobaujság. Főszerk. dr. Eöri Szabó Imre; fel. szerk. ifj. Vancsek Károly. I. évf. Nyomt. Hedvig Sándor. Ára 4 kor. 80 fill.

Cipész (A —.) Fel. szerk. Virág Sándor; kiadó-tulajd. a »Cipész« alapítói. XV. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. »Világosság« r. t. Ára 2 kor. 80 fill. (Magyar német szöveggel.)

Cipész Szaklap. Szerk. Bodh József. Nyomt. Müller Károly. VII. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Corvina. A magyar könyvkereskedők egyesületének közlönye. Szerk. Wiener Jakab. Tulajd. a magyar könyvkereskedők egylete. XXVIII. évf. Minden hó 10., 20. és 30-án. Ára 16 kor. Nyomt. »Pallas.« Az egyeslet tagjai ingyen kapják.

Cseléd Ujság. Szerk. Pintér Boldizsár. Kiadja a szerkesztőség. II. évfolyam. Nyomt. Endrényi Imre Szegeden. Egyes szám 4 fill. (Megszűnt.)

Csendőrségi Lapok. Főszerkesztő dr. Selley Sándor; fel. szerk. Guthi Imre. XII. évf. Ára 14 kor. (hatóságoknak), 20 kor. (magánosoknak). Nyomt. Légrády testvérek.

Demimonde. Fel. szerk. Braun Miksa. II. évf. Nyomt. Kronstein és Téri. Ára 10 kor.

Divat-Ujság. Szerk. Csepreghy Ferenczné; kiadó-tulajd. és nyomt. Rákosi Jenő; a Budapesti Hirlap ujságvállalata nyomd. XII. évf. Havonk. 2-szer. Ára 8 kor. 80 fill.

Dohányárusok Közlönye. Szerk. és kiadó-tulajd. Hatsek Adolf. Nyomt. Löblövitcz Zsigmond. XIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 10 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Egi Világosság. Védnök báró Vay

Ödön; fel. szerk. dr. Grünhut Adolf. Nyomt. Spitzer Márk. VIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Építő Ipar. Főszerk. Ney Béla; fel. szerk. Mihályfi József; kiadó-tulajdonosok képviselője Pártos Gyula. Nyomt. Pátria. XXIX. évfolyam. Ára 16 kor.

Építőmunkás. Szerk. Bauer János. Nyomt. Világosság r. t. Havonta 2-szer. Ára fővárosban egy hétre 30 fill. és vidékre 10 fillér.

Értékpapir Szemle. Szerk. Kormos Gyula. Nyomt. Hunnia. XV. évf. Havonként 2-szer. Ára 2 kor.

Értesítés a budapesti hitelezői védegylet tagjaihoz. Nyomt. Kálmán és társa. XXIII. évf. Havonként kétszer. Az egyeslet tagjainak ingyen küldetik.

Fa- és Szenkereskedők Szakközlönye. Szerk. Frankl Sándor; lap-tulajd. Sághy József. II. évf. Ára 8 kor.

Famunkások Szaklapja. Felelős szerk. Pelczéder Ágoston. V. évf. Nyomt. »Világosság«, kiadó-tulajd., a Famunkások Szaklapja lapbizottsága. Havonként 2-szer. Ára 2 kor. 40 fill.

Favorit. Fel. szerk. Appl Ferencz. II. évf. Minden verseny előtti napon. Nyomt. »Otthon« r. t. Ára 6 kor.

Faiparosok és Lakásberendezők Szaklapja. Szerk. Faragó Lajos; fel. szerk. és kiadó-tulajd. Szalmás Arnold. ? évf. Nyomt. Engel S. Zsigmond. Havonként 2-szer. Ára 12 kor.

Festők Szaklapja. Fel. szerk. Rózsa József; kiadja a lapbizottság. Nyomt. Krammer és Erhardt. Ára 2 kor. 88 fill.

Felsőbirósági Értesítő. Szerk. dr. Miklós Gyula. I. évf. Nyomt. Légrády testvérek. Ára 10 kor.

Figyelő. Szerk. Szántó Armánd. I. évf. Nyomt. Bichler J. E.-féle. Havonta 2-szer. Ára 2 kor. 40 fill.

Fodrász Ujság. Fel. szerk. Paulik József. Nyomt. és kiadja Nagel István. XIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Fogadó. Szerk.-tulajd. Flór Győző. VIII. évf. Nyomt. Elek Lipót. Ára 12 kor.

Fő- és Székvárosi Hirlap. Szerk. és kiadó-tulajd. Békei Soma. XIII. évf. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. Hav. 3-szor. Ára 24 kor.

Földmívelési Értesítő. Kiadja a m. kir. földmívelésügyi ministerium. XVI. évf. Nyomt. a Franklin-t. Ára 4 kor.

Fővárosi Közlöny. Budapest főváros hivatalos lapja. Fel. szerk. Hajnal István;

kiadja Budapest főváros közönsége. XV. évf. Hetenként kétszer. Nyomt. a székes-fővárosi házi nyomda. Ára 12 kor.

Főváros (A —.) Szerk. és kiadó-tulajd. Pichler Nándor István. XXI. évf. Nyomt. Gross és Grünhut. Havonta 3-szor. Ára 8 kor.

Fuvarosok Lapja. Szerk. Forrai Soma. II. évf. Nyomt. Fried és Krakauer. Hav. 2-szer. Ára 12 kor.

Fuvarozó Munkás. Fel. szerk. Holló Jenő; kiadó-tulajd. a lapbizottság. Nyomt. »Világosság« r. t. I. évf. Havonként 2-szer. 4 kor. 80 fill.

Fűszerkereskedők Lapja. Főszerk. és tulajd. Hoffmann Mihály; fel. szerk. Barla Dezső; kiadja a »Fűszerkereskedők egylete«. Nyomt. Lipinszky és társa. IX. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Galamblovók Lapja. Szerk. Gyapai Nándor. II. évf. Verseny idején naponként. Nyomt. Pallas. Ára 20 kor.

Gazdák Hetilapja. Szerk.-tulajd. Rédei Ferencz. II. évf. Nyomt. Lipinszky és társa. Ára 12 kor.

Gazdasági Lapok. Felelős szerk. és tulajdonos Ordódy Lajos. LVII. évfolyam. Nyomt. Wodianer F. és fiai. Ára 16 kor.

Gazdasági Mérnök. Szerk. Lukács László. Nyomt. Feldmann Mór. XXIX. évfolyam Ára 24 kor. (Ezelőtt: *Műszaki Hetilap* cz.)

Gazdasági Titkár. Fel. szerk. és laptulajd. mádai Máday László. IV. évf. Nyomatja Hornyánszky Viktor. Havonta 2-szer. Ára 10 kor.

Gépész. Szerk. Morva Rezső és Nádás Jenő. II. évf. Havonk. 2-szer. Nyomt. Spitzer Márk. Ára 3 kor. 60 fill.

Gépkezelők Lapja. Szerk. Vázsonyi Jenő. Nyomt. Friedmann Mór. VI. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Grill-féle Döntvénytár. Főszerk. dr. Vavrik Béla; fel. szerk. dr. Gyomai Zsigmond. I. évf. Havonta 2-szer. Nyomt. »Globus«. Ára 10 kor.

Gyakorlati Közigazgatási Könyvtár és Döntvénytár. Felelős szerk. és kiadó-tulajd. dr. Dolencz József. I. évf. Nyomt. Országos közp. közs. ny. r. t. Havonta 2-szer. Ára 12 kor.

Gyógyászat. Szerk. és kiadó dr. Schächter Miksa. XLVI. évf. Nyomt. a Franklin-t. Ára 20 kor.

Gyógyszerészeti Értesítő. Szerk. és tulajd. Lukács István; kiadja: a Központi

gyógyszerészeti iroda. XIII. évf. Nyomt. a belvárosi ny. Ára 20 kor.

Gyógyszerészeti Hetilap. Szerk. dr. Varságh Zoltán. Nyomt. »Stephaneum«. XLIV. évf. Ára 20 kor.

Gyógyszerészeti Közlöny. Szerk. és kiadja K. Karlovsky Géza; segédszerk. Ember Elek. XXI. évf. Nyomt. Pallas. Ára 12 kor.

Gyümölcskertész. Szerk. Molnár István; kiadja a földmívelésügyi magyar királyi minisztérium. XV. évf. Nyomt. az Athenaeum. Havonként kétszer. Ára 2 kor. (Meggzúnt.)

Halászat. Szerk. Landgraf János; kiadja az országos halászati egyesület. VI. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. a Pátria. Ára 6 kor.

Hazai Ipar. Főszerk. Halász Dezső, szerk. Halász Aladár. III. évf. Havonként kétszer. Nyomt. az »Uránia«. Ára 14 kor.

Házfelügyelők Lapja. Fel. szerk. Rákóczi Károly. II. évf. Hav. 2-szer. Nyom. Krausz S. és trsa. Ára 8 kor.

Háztartás. Szerk. és kiadó-tulajd. Kürthy Emilné. Nyomt. az »Athenaeum«. XI. évf. Havonként 3-szor. Ára 12 kor.

Háztulajdonos. A »Székes fővárosi háztulajdonosok testületének közlönye. Szerk. és tulajd. dr. Reichfeld Izor. IV. évf. Nyomt. Weissenberg Ármin. Ára 8 kor.

Házi Ujság. Szerk. Pintér Boldizsár; kiadja a szerkesztőség. I. évf. Nyomt. az »Árpád«. Hetenként 3-szor. Egyes szám 8 fillér.

Herkules. Testgyakorlási közlöny. Szerk. Porzsolt Jenő és Porzsolt Kálmán. XXI. évf. Megjelen havonként kétszer. Kiadó-tulajd. és nyomt. Légrády testvérek Ára 8 kor. (Meggzúnt.)

Hermes. Szerk.-tulajd. Fleissig Sándor. XIV. évf. Nyomt. Hunnia. Hav. 2-szer. Ára 2 kor.

Helyiérdekű és Kisvasutasok Lapja. Főszerk. dr. Kepes Gyula; fel. szerk. Fényes Béla. Nyomt. a »Globus«. I. évf. Havonta 2-szer. Ára 16 kor.

Hitel. (A —.) Szerk. és kiadó Kálnoki Henrik. VII. évf. Nyomt. Pallas. Ára 12 kor.

Hiteles Merkúr. Szerk. Hecht S.; kiadó és tulajd. Hecht-bankház. XII. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. Spitzer Márk. Ára 2 kor.

Hitelezők Lapja. Fel. szerk. Barta Ignác; nyomt. a fővárosi ny. von. és könyvkötő r. t. I. évf. Ára 20 kor.

Hivatalos Értesítő. Kiadja a cs. kir. szab. Kassa-oderbergi vasut. VIII. évf. Nyomt. a Pesti könyvny. r. t.

Hivatalos Közlöny. Kiadja a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium. XI. évf. Havonként 2-szer. Ára 5 kor.

Honi Ipar. Fel. szerk. Sugár Ottó és Gyárfás Oszkár; kiadja a Honi Ipar kiadó-vállalat. VI. évf. Nyomt. Wodianer F. és fiai. Havonként 2-szer. Ára 10 kor.

Időjárási Sürgönyjelentés. Nyomt. Pesti kvny. r. t.

Iparegészségügy. Fel. szerk.-tulajd. dr. Nagy Béla. IV. évf. Nyomt. Gelléri és Székely. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Iparvédelem. Szerk. Lukács Lipót; kiadja a magyar védőegyesület. I. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. a Stephaneum. Ára 4 kor. a tagdíj.

Jelentés a Magyarországi Zivatárokról. Nyomt. Pesti kny. r. társ. (Magyar és francia szöveg.)

Jockey. Fel. szerk. Őszi Kornél; kiadó-tulajd. Őszi Kornél és trsa. II. évf. Nyomt. »Pallas«.

Jó Egészség. Szerk. dr. Nagy Albert. IV. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. Révai és Salamon. Ára 2 kor.

Jog (A —.) Szerk. és kiadják dr. Révai Lajos és dr. Stiller Mór. Nyomt. Pallas. XXIV. évf. Ára 12 kor.

Jogtudományi Közlöny. Főszerk. dr. Dárday Sándor, fel. szerk. dr. Fayer László; kiadó-tulajdonos és nyomt. Franklin-Társulat. XL. évfolyam Ára 24 kor.

Kazán- és Gépujság. Szerk. Pfeifer Ignác. IV. évf. Nyomt. Pallas ny. Hav. 2-szer. Ára 4 kor.

Kereskedelmi Alkalmazott (A —.) Fel. szerk. Lukács Jenő; főszerk. Beregi Miklós; alapította Zerkovitz Emil. Nyomt. Márkus Samu. IV. évf. Havi 2 szám. Ára 12 kor., tagoknak ingyen.

Kereskedelmi Jog. Főszerk. GreCsák Károly; fel. szerk. Bender Béla. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Orsz. közp. közs. ny. Ára 20 kor.

Kereskedelmi Múzeum. (*Konzuli Közlemények.*) Tulajd.-kiadó m. kir. kereskedelmi múzeum. Nyomt. »Athenaeum«. XVII. évf. Hetenként 3-szor. (Megtűnt, folytatása *Közgazdasági Értesítő.*)

Kereskedőifjak Lapja. Fel. szerk. Pásztor József; lapkiadó a budapesti kereskedőifjak társulata. I. évf. Nyomt.

Barcza József. Havonként 2-szer. Ára 2 kor. 40 fill.

Kert (A —.) Főszerk. és tulajd. Mauthner Ödön. Nyomt. Wodianer F. és fiai. XI. évf. Havonként kétszer. Ára 6 kor.

Kisiparosok Lapja. Fel. szerk. Harmat Jenő. VI. évf. Nyomt. Spitzer Márk. Havi 2 szám. Ára 8 kor.

Kiskereskedők és Kisiparosok Lapja. Főszerk. Pesti Alfréd; fel. szerk. dr. Nagy Gyula. II. évf. Nyomt. ifj. Kellner Ernő. Ára 8 kor.

Kiskereskedők és Kisiparosok Országos Közlönye. Főszerk. dr. Földes Árpád; fel. szerk. és kiadó-tulajd. Kondor Artur. I. évf. Nyomt. Globus. Havonta 2-szer. Ára 4 kor.

Kivándorló. (*Der Auswanderer.*) Szerk. és kiadja Timár Szaniszló. II. évf. Nyomt. »Európa«. Ára 4 kor. (Magyar és német szöveg.)

Kivándorlási Értesítő. (*Viestnik za viseljivanje. Auswanderungs-Anzeiger. Vystahovalecky aznam.*) Fel. szerk. Hegyi Jenő. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. és kiadó-tulajd. Wodianer F. és fiai. Ára 10 kor. (Magyar és horvát szöveg.)

Kocsigyártó Ipar. Szerk. Bodolló Endre; kiadja a »Corvina« műintézet. III. évf. Nyomt. Berger Géza. Hav. 2-szer. Ára 6 kor.

Kocsisok Szaklapja. Szerk. Schönherr József. III. évf. Nyomt. Fried és Kraukauer. Hav. 2-szer. Ára 2 kor. 80 fill.

Korcsmáros. Szerk. Szűcs Béla. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Krammer és Erhardt. Ára 12 kor. (Megtűnt.)

Könyvkötők Lapja. (*Buchbinder Zeitung.*) Szerk. és kiadó: Petrók Károly. Nyomt. Országos közp. községi ny. Hav. 2-szer. VI. évf. Ára 5 kor. 20 fill. (Magyar és német szöveg.)

Körösvénytar. Kiadja a cs. kir. szab. déli vaspályatársaság üzemigazgató-sága. Fel. szerk. Szigeti József. Nyomt. Pesti kvny. r. t.

Közegészségügyi Kalauz. Szerk. dr. Thimm József; tulajd. dr. Lőrinczy Ferencz özv. Havonként 3-szor. Nyomt. Országos közp. közs. ny. r. t. XXVII. évf. Ára 12 kor.

Közgazdaság. Fel. szerk. dr. Galánthai Nagy Sándor Nyomt. Birautz Döme. VI. évf. Ára 20 kor.

Közgazdasági és Közlekedési Szemle. Szerk. Keleti Márton. III. évf. Nyomt. Műszaki ir. és ny. t. Ára 16 kor.

Közgazdasági Értesítő. Kiadja a kereskedelemügyi m. kir. miniszter. I. évf. Nyomt. Pesti kvny. r. t. Ára hatóságoknak 10 kor., magánosoknak 20 kor.

Közgazdasági Híradó. Szerk. Benes János; kiadó-tulajd. Reimann Gyula. Nyomt. Wodianer E. VII. évf. Ára 12 kor. (Megszűnt.)

Közigazgatási Közlöny. Főszerk. dr. Nosz Gyula I. évf. Nyomt. Légrády testvérek. Ára 16 kor.

Közlemények. Szerk. Sziklai Zsigmond; kiadja a budapesti építőmesterek stb. ipartestülete. I. évf. Nyomt. Stephaneum. Ára. ?

Központi Értesítő. Kiadja a kereskedelmi m. k. ministerium; szerk. Lakatos Aladár. Nyomt. a Pesti kny. r. t. XXX. évf. Hetenként kétszer, évenként mintegy 250 iv. Ára helyben 16 kor.; vidéken 20 kor.

Községi Bíró. Fel. szerk. Hajdu Mihály. I. évf. Nyomt. Globus. Havonként 2-szer. Ára ?

Községi Közlöny. Szerk. és kiadó dr. Lipcsey Ádám. Nyomt. Országos közp. közs. ny. r. t. XXVII. évf. Ára 12 kor.

Köztelek. Főszerk. Forster Géza; fel. szerk. dr. Drucker Jenő; laptulajd. Baross Károly örök. Az orsz. magyar gazdasági egyesület tulajdona. Nyomt. Pátria. XV. évf. Hetenként kétszer. Ára 20 kor.

Lakatosok és Fémiparosok Lapja. Szerk. és laptulajd. Pap Tamás. Nyomt. Pesti kny. r. t. IX. évf. Havonként 2-szer. Ára 10 kor. (Megszűnt.)

Lithographia. I. évf. Hav. 2-szer. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Bassist Illés. Nyomt. Világosság r. t. (Magyar és német szöveggel.)

Magántisztviselők Lapja. Főszerk. Kreutzer Lipót, fel. szerk. F. Halas Árpád; laptulajd. »Magántisztviselők országos szövetsége.« Nyomt. Gelléri és Székely. XI. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Magyar Automobil Ujság. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Sándor Gyula. III. évf. Nyomt. Thalia ny. Havonta 2-szer. Ára 16 kor. (Magyar-német szöveggel.)

Magyar Biztosítási Hírlap. Szerk. Apor Sándor. Nyomt. Belvárosi ny. X. évf. Havonként 2-szer. Ára 10 korona.

Magyar Borkereskedelem. (*Ungarischer Weinhandel.*) Szerk. és kiadja Molnár Lipót. Nyomt. Kállai Ármín. V. évf. Ára 12 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Bőripar. (*Ungarische Le-*

derindustrie.) Főszerk. és kiadó-tulajd. Leitersdorfer Lipót; fel. szerk. Wiesel Károly. XII. évf. Havonként 3-szor. Nyomt. Gelléri és Székely. Ára 12 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Czipész-Ujság. Fel. szerk. Szenes Izidor. Nyomt. Fritz Ármín. XIV. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 korona.

Magyar Czukoripar. Szerk. és kiadó dr. Telbisz János. Nyomt. Buschmann F. XIV. évf. Havonként 2-szer. Ára 16 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Dohány-Ujság. Szerk. és kiadó-tulajd. Daróczi Vilmos. Nyomt. Márkus Samu. XXII. évf. Megjelenik minden hó 1-én és 16-án. Ára 12 kor.

Magyar Fakereskedő. Szerk. és kiadó tulajd. Székely Ignác. XI. évf. Havonk. 2-szer. Nyomt. Révai és Salamon. Ára 14 kor.

**Magyar Fogtechnikusok Köz-
lönye.** Szerk. és kiadja Appel József. III. évf. Nyomt. (?) Hav. 2-szer. Ára 10 kor. (Magyar és német.)

Magyar Fűszerkereskedő. Szerk. dr. Gyarmati Viktor. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Biraucz Döme és társa. Ára 6 kor.

Magyar Gazdák Lapja. Fel. szerk. és laptulajd. Merza Márton; XII. évf. Nyomt. Hornyánszky V. Ára 16 kor.

Magyar Gépipar. Szerk. Kandó Gyula. XIV. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Spitzer Márk.

Magyar Hajózás. Szerk. Rácskay Gyula; kiadja Gonda Béla. Nyomt. Műszaki irod. ny. IX. évf. Havonk. 2-szer. Ára 12 kor.

Magyar Hitel. Főszerk. dr. Hódosi Lajos; fel. szerk. és kiadó-tulajd. Auer József. V. évf. Nyomt. Pallas Ára 16 kor.

Magyar Ipar. (*Iparúgyek.*) Szerk. Gelléri Mór; Nyomt. »Európa.« XIX. évf. Ára 12 kor.

Magyar Iparoktatás. Az Országos iparoktatási tanács hivatalos közlönye. Szerk. Sztérenyi Sándor. Nyomt. Korvin testvérek. IX. évf. Havonként 2-szer. (jul. és aug. kivételével.) Ára 10 kor.

Magyar Jogász-Ujság. Szerkeszti dr. Barna Ignác és dr. Rósa Ferencz. IV. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Orsz. községi közp. kny. Ára 16 kor.

Magyar Kalaposok Lapja. Fel. szerk. és laptulajd. Vincze Jakab. Nyomt. Czettel és Deutsch I. évf. Naponta 2-szer. Ára 10 kor.

Magyar Kereskedők Lapja. Fel.

szerk. Kormos Alfréd. Nyomt. fővárosi ny. XXV. évf. Ára 8 kor.

Magyar Kertész-tőzsde. Szerk. Szerepai Leo; kiadó Winter Miksa. II. évf. Nyomt. »Pátria.«

Magyar Királyi Államvasutak Hivatalos Lapja. Kiadja a magyar kir. államvasutak igazgatósága. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XIX. évf. Havonként 6-7 szám. Hivatalból küldetik.

M. K. Országos Meteorologiai és Földmágnassági Intézet Térképes Időjárási Sürgönyjelentései. XVIII. évf. Nyomt. Pesti könyv. r. t.

Magyar Királyi Posta és Távirat-Rendeletek Tára (A —.) Kiadja a kereskedelemügyi miniszterium. Nyomt. Hornyánszky V. XXXIX. évf. A postai és távirati hivataloknak ingyen küldetik.

Magyar Közgazdaság. Szerk. dr. Éber Antal. Nyomt. Pesti könyv. r. t. V. évf. Ára 20 kor.

Magyar Közigazgatás. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Boncza Miklós. Nyomt. Pallas. XXIII. évf. Ára 16 kor.

Magyar Közlekedés. Szerk. Zakár István; kiadja a lapkiadó-vállalat. Nyomt. Schmelcz és Schillinger. XII. évf. Hav. 3-szor. Ára 10 kor.

Magyar Közlöny. Szerk. Virág Gyula. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. XIII. évf. Havonk. 3-szor. Ára 20 kor.

Magyar Malom- és Gazdasági Értesítő. Fel. szerk. dr. Reik Ferencz. Nyomt. Brózsza Ottó. XIII. évfolyam Hav. 2-szer. Ára 6 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Malom Közlöny. (*Ungarische Mühlen Nachrichten.*) Fel. szerk. és kiadó Markstein Ignác. Nyomt. Fried és Krakauer. VII. évf. Hav. 2-szer. Ára 6 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője. (A —.) Fel. szerk. Zelovich Kornél; kiadja a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet. XXIV. évf. Havonként 3-szor. Az egyesület tagjainak (30 kor. tagdíj fejében) ingyen. Nyomt. a Patria.

Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének Üzleti Értesítője. Szerk. fel. Vidats Elemér. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XII. évf. Havonként 2-szer. A tagok ingyen kapják.

Magyar Nemzetgazda. Szerkesztő és kiadó-tulajdonos Mende Bódog. Nyomt.

a Franklin-társulat. XXII. évf. Ára 20 korona.

Magyar Órálok Szaklapja. Szerk. Nagy László; kiadja Magyarországi órásságékek szakszervelete. VII. évf. Nyomt. Krausz és Kalmár. Havonként 2-szer. Ára nem tagoknak 8 kor.

Magyarországi Pinczerek Szaklapja. Szerk. Farkas János. III. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Nagel István. Ára 4 kor.

Magyar Orvosi Revue. Szerk. dr. Mahler Gyula és Bodon Károly. Nyomt. Posner Károly Lajos és fia; kiadja Franke Pál. IX. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 kor. (Megszűnt.)

Magyar Pénzügy. Fel. szerk. Kormos Alfréd. Nyomt. a fővárosi ny. XXV. évf. Ára a »Hiteles Sorsolási Értesítő«-vel 20 kor.

Magyar Királyi Posta és Távirat-Rendeletek Tára. (Kiadja a kereskedelemügyi m. kir. miniszterium. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XXXIX. évf. A postai és távirati hivataloknak ingyen küldetik. (Magyar és horvát szöveggel.)

Magyarországi Kereskedelmi Alkalmazottak Lapja. Fel. szerk. Kovács Alajos; kiadja a magyarországi kereskedelmi alkalmazottak lapbizottsága. Havonta 2-szer. III. évf. Nyomt. Kramer és Ehrlich. Ára 2 kor. 40 fill. (tagoknak ? ingyen.)

Magyar Pályázati Közlöny. Fel. szerk. Révész Ödön. Nyomt. Világosság r. t. Havonként 2-szer. I. évf. Ára 12 kor.

Magyar Kisiparos. Főszerk. Kürtös János; fel. szerk. Áron Dezső; laptulajd. és kiadó kisiparosok műszaki irodája. I. évf. Nyomt. Pallas. Ára 12 kor.

Magyar Kő- és Márványujság. (*Ungarische Stein- und Marmorzeitung.*) Szerk. Ultman S.; kiadó Mazzi Luigi. I. évf. Nyomt. Ausländer L. és társai. (Magyar és német szövegű.)

Magyar Lisztkereskedő. (*Der Ungarische Melkhändler.*) Fel. szerk. dr. Sándor Leó. I. évf. Nyomt. Európa. Ára 20 kor.

Magyar Pénzügyőr. Fel. szerk. Iklódy Győző. Nyomt. Stephaneum ny. XVI. évf. Ára 12 kor.

Magyar Pinczér. Főszerk. Olmosi József, fel. szerk. Révész Ferencz. III. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Károlyi György. Ára 6 kor.

Magyar Pinczerek Lapja. Fel. szerk. Trenk Emil; szerk. Gerő Izsó. Nyomt. Pollacsek B.-féle ny. I. évf. Ára a MOPE tagjainak 4 kor. 80 fill., nem tagoknak 12 kor. (Megszűnt.)

Magyar Posta. Fel. szerk. Zakar István. I. évf. Havonta 3-szor. Nyomt. Lipinszky és trsa. Ára postásnak 7 kor. 20 fill., másnak 16 kor.

Magyar Sakklap. Szerk. és kiadó-tulajd. Balla Zoltán. I. évf. Havonta 2-szer. Nyomt. Stephaneum. Ára 8 kor.

Magyar Sörfőzők és Komlótermelők Lapja. (*Ungarische Brauer- u. Hopfenzeitung*.) Fel. szerkesztő Zerkowitz Imre. IV. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Hav. 2-szer. Ára 10 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Sportlap. Szerk. Horváth József. XI. évf. Nyomt. Elek Lipót. Ára 20 kor.

Magyar Sütők Lapja. Szerk. és kiadja Steiner Gyula. III. évf. Nyomt. Elek Lipót. Ára 10 kor. (Magyar és német szöveg.)

Magyar Szesztermelő. Kiadásért és szerkesztésért felelős Rubinek Gyula; szerkesztik dr. Szilágyi Gyula és Rubinek Gyula. Nyomt. Pátria. Hav. 2-szer. VIII. évf. Ára 10 kor.

Magyar Tejgazdasági Lapok. Szerk.-kiadó Verboi A. II. évf. Nyomt. Muskát Miksa. Havonként 2-szer. Ára 4 kor. (Magyar német szöveggel.)

Magyar Turf. Lóversenyújság. Fel. szerk. Ószi Kornél; kiadó-tulajdonos Ószi Kornél és társa. Minden lóverseny előtt való napon. VI. évf. Nyomt. Pallas. Ára versenyidőnyre 20 kor.

Magyar Utazó Kereskedő. Fel. szerk. Kabos Ede; helyett. szerk. dr. Radvány Manó; kiadja a magyarországi utazók egyesülete. Nyomt. Pesti Lloyd-társulat ny. XV. évf. Havonként kétszer. Ára 8 kor.

Magyar Üveg- és Agyagujság. Főszerk. Zsolnay Miklós; fel. szerk. Illés József. VI. évf. Nyomt. Athenaeum. Havonk. 2-szer. Ára 16 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Városok Közügyei. Szerk. Lovas Zsigmond. II. évf. Havonk. 3-szor. Nyomt. Pallas.

Magyar Vaskereskedő. Főszerk.-tulajd. Krausz Zsigmond; szerk. Bíró Ármin. V. évf. Nyomt. Országos községi központi ny. Ára 16 kor.

Magyar Vasutas. Felelős szerk. dr. Farkas Izor; laptulajdonos magyar vasutas-szervezet. II. évf. Havonk. 2-szer. Nyomt. Krammer és Erhardt. Ára 4 kor. 80 fill.

Magyar Vendéglős- és Kávésipar. Főszerk. Barta Béla, fel. szerk. F. Kiss Lajos. VII. évf. Havonta 2-szer. Nyomt. Pátria. Ára 12 kor.

Magyar Zenészek Lapja. Főszerk. Sztójanovics Jenő, fel. szerk. dr. Olgyay István; kiadja magyar zenészek orsz. egyesülete. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Müller Károly. Ára 8 korona, tagoknak ingyen. (Magyar és német szöveggel.)

Mauthner Utmutatója. Szerk. és kiadó Mauthner Ödön magkereskedő. VI. évf. Nyomt. Wodianer F. és fiai.

Mercur. Hiteles sorsolási tudósító. Szerk. Berger Mór. Nyomt. Pesti Lloyd társaság. XXX. évf. Minden húzás után magyar és német szöveggel. Ára 4 kor.

Lenyomatai, más czim alatt:

Budapesti Mercur.

Fővárosi Mercur.

Magyar Fővárosi Mercur.

Magyar Mercur.

Pénzügyi Mercur.

Pesti Mercur.

Sorsolási Mercur.

Tózsdei Mercur.

Uj Mercur.

Mészárosok és Hentesek Lapja. Szerk. Komáromi Sándor; kiadó Róna Lajos. XIII. évf. Nyomt. Elek Lipót. Ára 12 kor.

Mészárossegédek Közlönye. Főszerk. Miroczky Gusztáv, fel. szerk. Székely Simon. III. évf. Nyomt. Spitzer Márk. Hav. 2-szer. Ára 6 kor.

»Mezőgazdák«, a magyar mezőgazdák szövetkezete hivatalos értesítője. Fel. szerk. Harsány Oszkár. XII. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Pátria. Ára?

Molnárok Lapja. Az »Országos Molnár-Egyesület Hivatalos Közlönye«. Fel. szerk. és laptulajdonos Jutassy Ödön. Nyomt. saját nyomdában. XII. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Művezetők Lapja. Szerk. Palik Ferencz; kiadó-tulajdonos a szövetkezet. Nyomt. »Stephaneum.« VIII. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Műszaki Lap. Az országos műszaki egyesület hivatalos értesítője. VI. évf. Havonta 2-szer. Nyomt. Elek Lipót. Ára tagnak 2 kor., nem tagnak 6 kor.

Műszaki Világ. Fel. szerk. Bojár Sándor. III. évf. Pesti kvny. r. t. Ára 60 kor. (Könyomatu szaklap.)

Nagy Budapest. Fel. szerk. Gelley József; helyett. szerk. Führer Miklós. I. évf. Nyomt. Károlyi György. Ára 12 kor.

Nemzetgazdaság. Szerk. Apor Sándor. Nyomt. Molnárok Lapja kvny. V. évf. Havi 2 szám. Ára 20 kor.

Nemzetgazdasági Szemle. Szerk. Katona Béla. Nyomt. Athenaeum ny. VII. évf. Hav. 3-szor. Ára 20 kor.

Nemzeti Sport. Alapította Fodor Károly; fel. szerk. Leopold Gyula, kiadó-tulajd. Fodor Károly és Leopold Gyula. III. évf. Nyomt. Légrády. Ára 12 kor.

Nemzeti Szemle. A Nemzeti Szövet-ség értesítője. Fel. szerk. Schröder Béla; kiadó-tulajd. Leidenfrost J. Nyomt. Markovits és Garai. VIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 16 kor.

Néplap. Gazdasági heti közlőny. Szerk. István gazda. (Rombay Dezső.) XII. évf. Nyomt. Franklin-társulat. Ára 3 kor.

Nőmunkás. Felelős szerk. Gárdos Mariska; tulajd. szocialista nőmunkások orsz. szerv. bizottsága. I. évf. Nyomt. Világosság r. t. Egyes szám 8 fillér.

Nyomdaipar Magyarországon. Fel. szerk. Molnár Mór, nyomdász. III. évf. Havonként 2-szer. Díjtalan.

Országos Általános Pályázati Hírlap. Szerk. Ligeti I. Imre. III. évf. Nyomt. Fritz Ármin. Ára 30 kor. (Meggzúnt.)

Országos Cselédhirdető Köz-lőny. Szerk. Bokor János. II. évf. Nyomt. »Uránia«.

Országos Központi Hitelszövet-kezeti Értesítő. Fel. szerk. dr. Baross Lajos. VI. évf. Nyomt. »Athenaeum«. Hav. 2-szer. Ingyen.

Országos Pályázati Köz-lőny. Főszerk. Radó Sándor; fel. szerk. Katzenbach István. Fritz Ármin. Nyomt. IV. évf. Ára 4 kor.

Országos Vásári Értesítő. Főszerk. Spitzer Jenő; fel. szerk. Spitzer József kiadó. III. évf. Nyomt. Radó Izor. Ára 16 kor. (Magyar és német szöveg.)

Orvosi Hetilap. Szerk. és kiadó-tulajd. Hőgyes Endre és Székely Ágoston. XLIX. évf. Pesti Lloyd-társulat nyomd. Ára 20 kor.

Orvosi Heti-Szemle. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. dr. Flesch Nándor. XXXIII. évf. Nyomt. »Pallas«. Ára 16 kor.

Orvosok Lapja. Fel. szerk. dr. Walkó Rezső; főszerk. és laptulajd. dr. Márk Dezső. Nyomt. Pallas. XVI. évf. Ára 10 kor. (Ázelőtt *Gyakorló Orvos* cz.)

O. M. K. E. Az országos magyar kereskedelmi egyesülés hivatalos köz-lőny. Főszerk. dr. Lévay Béla, fel. szerk. Goda Géza. I. évf. Havonta 2-szer. Nyomt. Franklin társ. Ára 20 kor.

Országos Kereskedelem, Ipar és Pénzügy. Fel. szerk. és kiadó-tul. Pallay Mihály VIII. évf. Nyomt. Hunnia. Ára 16 kor.

Őrszem (Az —.) Fel. szerk. Kűnstler Jenő; kiadó-tulajd. Wodianer F. és fia nyomd. Hav. 2-szer. II. évf. Ára ?

Pannonia. A fővárosi váltóüzlet-társaság sorsolási tudósítója. Szerk. Adler Gyula. Nyomt. Korvin testv. XXI. évf. Havonként 2—3-szor. Ára 2 kor.

Pénzüntézeti Köz-lőny. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Grósz Nándor; Nyomt. Gelléri és Székely. V. évf. Hav. 2-szer. Ára 12 kor.

Pénz és Föld. ? XII. évf. Nyomt.

Pénzüntézeti Szemle. Szerk. dr. Hantos Elemér. M. Pénzünt. Orsz. Szöv. köz-lőny. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Fővárosi ny. Ára ?

Pénzkezelési és Számviteli Köz-lőny. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Szennessy Aladár. I. évf. Nyomt. Buschmann F. Havonta 3-szor. Ára 12 kor.

Pénzügyigazgatás. Szerk. dr. Exner Kornél. Nyomt. Márkus Samu. XV. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Pénzügyi Hírlap. Fel. szerk. és kiadja Lendvay Sándor. XI. évf. Nyomt. Pátria. Havonként kétszer. Ára 3 kor.

Pénzügyi Köz-lőny. Kiadja a m. kir. pénzügyminiszterium. XXXII. évf. Havonként többször. Ára 4 kor. Nyomt. m. kir. államnyomda.

Pinzózér Munkás. Fel. szerk. Szalay Lajos I. évf. Nyomt. Világosság r. t. Havonta 2-szer. Ára 4 kor.

Polytechnikai Szemle. Fel. szerk. Wolf Sándor; kiadó Szterényi Bertalan. Nyomt. Fővárosi nyomda. X. évf. Havonként 3-szor. Ára 16 kor.

Posta-Köz-lőny. Fel. szerk. Jancsó Dezső; kiadó-tulajd. Böszörményi Kálmán. Nyomt. Buschmann F. XXXIX. évf. Havonként háromszor. Ára 10 kor.

Rendeleti Köz-lőny. A magyar kirá-lyi honvédség számára. *Személyi Ügyek és Szabályrendeletek* Nyomt. »Pallas«.

XXXI. évfolyam. Megjelen havonként 2—3 szám.

Rendőri Lapok. (*Magyar Csendőr.*) Főszerk. dr. Sélley Sándor; fel. szerk. Guthi Imre. Kiadó-tulajd. Mezei Sándor. XII. évf. Nyomt. Légrády testv. Ára 14 kor.

Sorsolási Ellenőr. Szerk. Kónyi Hugó, VII. évf. Nyomt. Kállai Ármin. Hav. 2-szer. Ára 3 kor.

Sorsolási Tudósító. Szerk. és kiadja Aradi Rezső. Nyomt. »Hunnia«. XXXV. évf. Minden huzás után magyar és német szöveggel. Havonként 2-szer. Ára 3 kor.

Lenyomatai, más cím alatt:

Fortuna.

Fortuna. (Győr.)

Főnyeremény.

Hiteles Sorsolási Értesítő.

Hermes.

Mercur Tudósító.

Nemzeti Merkur.

Nyeremény.

Nemzetközi Merkur.

Országos Merkur.

Pannonia.

Phönix.

Sorsolási Hungaria.

Szerencse Híradó.

Új Fortuna.

Új Magyar Mercur.

Sport-Elet. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Őszi Kornél. Nyomt. Stephaneum. X. évf. Ára 16 kor.

Sporthíradó. Szerk.-kiadó Friedrich István. II. évf. Nyomt. Gelléri és Székely. Ára 4 kor. (Meggzűnt.)

Sport-Világ. Fel. szerk. Hajós Alfréd; kiadja a Sport-Világ társaság. Nyomt. Kellner Ernő. XII. évf. Ára 8 kor.

Statisztikai Heti Kimutatás. Szerk. Körösi József; kiadja fővárosi stat. hivatal. Nyomt. székesfővárosi házi könyvny. XXXIII. évf. Ára 6 kor. (Magyar és német szövegű.)

Sütők Szaklapja. Szerk. Tatár Dénes, kiadó-tulajd. az alapítók. V. évf. Nyomt. Lipinszky és trsa. Hav. 2-szer. Ára 4 kor. (Magyar és német szövegű.)

Sütőmunkás (A —.) Fel. szerk. Holics Ferencz; laptulajd. szaklap bizottság. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Világosság r. t. Ára 4 kor.

Szabadalmi Értesítő. Szerk. Edvi Illés István. II. évfolyam Havonta 10, 20 és 30-án. Nyomt. Pesti kny. r. t. Ára 16 kor.

Szabadalmi Közlöny. Fel. szerk.

Freckay János. Nyomt. Pallas. X. évf. Ára 20 kor.

Szabadalmi Ujság. Fel. szerk. dr. Halász Aladár; szerk. Jeremiás Arnold. III. évf. Nyomt. Franklín-társ. Ára 8 kor.

Szabadpolgári Értesítő. Szerk. és kiadja Budai Lajos II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Müller Károly. Ára tagoknak 2 kor., nem tagoknak 3. kor.

Szabó-Ipar. Szerk. Fülöp Sándor. Nyomt. Buschmann. V. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Szabadság. Fel. szerk. Szikora Zoltán; tulajd. magyar munkáspárt. VII. évf. Havonta 2-szer. Nyomt. Pátria. Ára 8 kor.

Szabók Szaklapja. Fel. szerk. Honti Géza; kiadja Szabók Szaklapja szerkesztőbizottsága. XIII. évf. Nyomt. Világosság r. t. Havonta 2-szer. Ára 2 kor. 40 fillér.

Szárnyasaink. Szerk. Parthay Géza. Az országos baromfitenyésztési központ hivatalos közlönye. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XXX. évf. Havonként kétszer. Ára 8 kor.

Székesfőváros. Főszerkesztő Loránt Dezső; fel. szerk. és kiadó Füredi Miklós. I. évf. Nyomt. Légrády testvérek kny. Havonta 2-szer. Ára 12 kor.

Szerencse Híradó. Szerk.-tulajd. Faragó Lajos. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Neuwald Illés. Ára 1 kor. 20 fill.

Szesz (A —.) Szerkesztő és kiadó dr. Malcomes Béla báró. I. évf. Havonta 2-szer. Nyomt. Stephaneum r. t. Ára 12 kor.

Színészek Lapja. Szerk. Mészáros Kálmán; kiadja a magyar színész-egyesület központi igazgató tanácsa. Nyomt. Löblovitz Zsigmond. XXIII. évf. Minden 10 napban. Ára 8 kor.

Színészeti Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. Réthy L. Pál, hely. szerk. Radó Pál. Nyomt. Müller Károly. XVIII. évf. Havonként 3-szor. Ára 8 kor.

Színház és Élet. Szerk. Falk Richard. II. évf. Nyomt. »Otthon«. Ára 10 kor.

Színházi Ujság. Szerk. Schmidt Károly. II. évf. Nyomt. Markovits és Garai. Egyes sz. 20 fill.

Szöveges és Képes Színházi Lapok. Fel. szerk. és laptulajd. Márkus József. Nyomt. Fővárosi ny. von. és kny. r. t. IX. évf. Naponta. Ára 36 kor.

Szöveges Képes Színházi Lapok.

Fel. szerk. Márkus József; laptulajdonos Forrai Soma. XI. évf. Nyomt. Fővárosi ny. von. és kvny. r. t. Ára?

Szövetkezeti Híradó. III. évfolyam. Nyomt. Patria. Ára 8 kor.

Szövetkezeti Szemle. Szerk. és laptulajd. Wechsler Gyula. IX. évf. Havonként kétszer. Nyomt. Spitzer Márk. Ára 16 kor.

Szövetkezés. Felelős szerk. Bernát István. XVI. évf. Nyomt. Stephaneum. Hetenként 2-szer. Ára 4 kor.

Szövetkezzünk. Felelős szerk. Luszénszky Zsigmond báró; szerk. id. Egán Lajos. II. évf. Nyomt. Szent László ny. Ára 5 kor.

Takarékpénztári Közlöny. Szerk. tulajd. Wechsler Gyula. VII. évf. Nyomt. Márkus Samu. Hav. 2-szer. A »Szövetkezeti Szemle« lenyomata. Ára 16 kor.

Társulati Értesítő. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. dr. Gyürky Ödön. Nyomt. Buschmann F. XIV. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 korona.

Technologiai Lapok. Főszerkesztő Szabó Gusztáv, fel. szerk. Sziklay János. Kiadja és nyomt. Kertész József. XVII. évf. Havonként kétszer. Ára 16 kor.

Természet (A —). állattani és vadászati folyóirat. Szerkeszti és kiadja dr. Lendl Adolf. IX. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. Wesselényi Géza, Szegeden. Ára 6 kor.

Tornaügy. Szerk. Maurer János, dr. Ottó József és Szafka Manó. XXIII. évf. Nyomt. Rózsa K. és neje. Havonta 2-szer. Ára 6 kor.

Törvénytörvénykezési és Rendőri Ujság. Főszerk. Hédervári Lehel; fel. szerk. Fodor Aladár. VII. évf. Nyomt. Lipinszky és trsa. Ára 16 kor.

Tőzsde (A —). Fel. szerk. Böke Benő; kiadó-tulajd. Egy társaság. I. évf. Havonta 2-szer. Nyomt. Engel S. Zsigmond. Ára házhöz 10 kor.

Tőzsdei Értesítő. II. évf. Havonta 3-szor. Nyomt. Anglo-ny. Ára 36 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Typographia. Fel. szerk. Domanek István; kiadó-tulajd. Bauer Imre. Nyomt. Világosság r. t. XXXVII. évf. Egyes szám 30 fillér.

Unio. A sütők, czukrárszok és mézeskalácsosok ipartestülete hivatalos szakközlönye. Szerk. Prindl Ede. Nyomt. »Urania« ny. IX. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Ügyvédek Lapja. Fel. szerkesztő dr. Wolf Vilmos és dr. Löwy Gábor. Nyomt. Globus r. t. XXII. évf. Ára 12 kor.

Vadász- és Verseny-Lap. Felelős szerk.-tulajdonos Lovik Károly. Nyomt. Pallas. XLIX. évfolyam. Ára 24 kor.

Vadászat és Állatvilág. Főszerk. Fónagy József; szerk. Parthay Géza. Nyomt. Hornyánszky Viktor. V. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Vadászlap. Fel. szerk. Egerváry Gyula; kiadó-tulajd. Sárkány János Ferencz és Egerváry Gyula. Nyomt. Pallas. Minden hó 5, 15 és 25-én. XXVI. évf. Ára 12 kor.

Vállalkozók Lapja. Főszerk. és kiadó-tulajd. Lakatos Lajos; társ-szerk. Sós (Salzer) Izor. Nyomt. Unio. XXVI. évf. Ára 12 kor.

Vásárcsarnoki Híradó. (*Tojás és vaj*). Szerk.-tulajd. Pintér Mór. IV. évf. Nyomt. Pless Ignác. Ára 16 korona. (Magyar és német szövegű.)

Vágóhídi Szemle. Fel. szerk. Szidon Gyula; laptulajd. Rózsa Lajos és Haber Samu. I. évf. Havonta 1., 10. és 20-án. Ára 10 kor.

Vas- és Fémmunkások Szaklapja. Szerk. és laptulajd. Teszársz Károly. Nyomt. Neumayer Ede. XIII. évf. Havonként kétszer. Ára 2 kor. 40 fill. (Megszűnt.)

Vas- és Fémpárosok Közlönye. Fel. szerk. Zombory Béla; kiadó-tulajd. Fischer J. D. hirdetési iroda. IX. évf. Nyomt. Schlesinger Vilmos. Ára 10 kor.

Vaskereskedők Lapja. (*Magyar Vas- és Gépujság.*) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Nagel J., III. évfolyam Hav. 3-szor. Nyomt. Pesti kvny r. t. Ára 6 kor.

Vasut. Főszerk. és laptulajd. Keleti (Österreich) Lajos. Nyomt. Elek Lipót. VIII. évf. Ára 16 kor.

Vasutasok Lapja. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Turtsányi Pál. I. évf. Nyomt. Uránia kvny. Ára 14 kor. biztosítással.

Vasuti és Hajózási Hetilap. Fel. szerk. dr. Szabolcsy Antal. VII. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 16 kor., tagjainak ingyen.

Vasuti és Közlekedési Közlöny. Fel. szerkesztő Som Pál. Nyomt. Pesti kvny. r. t. XXXVI. évf. Hetenként 3-szor. Ára 24 kor.

Vegyi Ipar. Szerk. Lázár Albert. IV. évf. Nyomt. Neuwald Illés. Hav. 2-szer. Ára 10 korona (Magyar és német szöveggel.)

Vendéglősök Lapja. (*Pincérek*)

Lapja.) Szerk. Ihász György. XXI. évf. Nyomt. Uránia. Ára 12 kor.

Vendéglős és Kávésipar. VIII. évf. Nyomt. Ára ?

Vizügyi és Hajózási Közlöny. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. dr. Török Emil. Nyomt. Athenaeum. XV. évf. Ára 16 kor.

Világsszabadság. Szerk. Csiszmadia Sándor; kiadó földmivelőmunkások orsz. bizottsága. III. évf. Nyomt. Világosság r. t. Ára 3 kor.

Villamos Alkalmazottak Lapja. Fel. szerk. Cselényi Károly. I. évf. Nyomt. Uránia kny. Havonta 2-szer. Ára 7 kor.

Zeneközlöny. Fel. szerk. Demény Dezső. IV. évf. Nyomt. Pesti kny. r. t. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Zenelap. Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Ságih József; Nyomt. Stephaneum ny. XIX. évf. Havonként 3-szor (jul. és aug. kivételével). »*Ungarische Musikzeitung*« német melléklettel. Ára 8 kor.

Zenélő Magyarország. Szerk. és kiadó Klöckner Ede. Nyomt. Kunosy Vilmos és fia. XII. évf. (Magyar, német és francia szöveggel.) Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Zenevilág. Szerk. Hackl N. Lajos, fel. szerk. Kacsoh Pongrácz. Nyomt. Károlyi György. VI. évf. Hetilap. Ára 16 kor.

Zoológiai Lapok. Szerk. Parthay Géza. VII. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Havonk. 2-szer. Ára 8 kor.

VIDÉKEN.

Aradhegyalja. (Borosjenő.) Szőlőszeti és borászati hetilap. Főszerk. Vuculescu Titus, fel. szerk. Viday Ferencz. II. évf. Nyomt. Ungár J. Ára 8 kor.

Aradi Gazda. (Arad.) Fel. szerk. Laehne Hugó. Kiadja az aradmegyei gazdasági egyesület. VII. évf. Ny. Gyulai István r. t. Havonta 2-szer. Ára 12 kor.

Bányászati és Kohászati Lapok. (Selmecz.) A m. kir. bányászati akadémia közlönye. Szerk. Gálócsy Árpád. Nyomt. az Athenaeum XXXVIII. évf. Minden hónap 1. és 15-én. Ára 16 kor.

Betegsegélyző. (Győr.) Fel. szerk. Vízkelety Sándor; kiadja a Betegsegélyző. Nyomt. Győregyházmegyei kny. V. évf. Ára 10 kor.

Debreczeni Gazdasági Lapok. (Debreczen.) Fel. szerk. Rácz Lajos. VII. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. a városi ny. Ára 4 kor., tagoknak ingyen.

Debreczeni Szinpad. Szerk. és tulajd. Krémer Jenő. Nyomt. Csokonai-ny. II. évfolyam Ára (idényre) 5 kor. (Megg-szünt.)

Délvidéki Ügyvédek Lapja. (Temesvár.) Szerk. Korniss Géza; tulajd.-kiadó a kamara. Nyomt. Csendes Jakab. VI. évf. Ára 10 kor.

Erdélyi Gazda. (Kolozsvár.) Fel. szerk. és kiadó Tokaji László; segéd-szerk. Eber Ernő. XXXVII. évf. Nyomt. Gámán János örököse. Ára 12 kor.

Erdélyi Közgazdasági Lap. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Ferenczy Dezső. III. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. »Gutenberg« Kolozsvárt. Ára 2 kor.

Erdészeti Újság. (Szászsebes.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Podhradzky Emil. IX. évf. Nyomt. Stegmann János. Ára 6 kor.

Fényképészeti Hetilap. (Nyitra.) Szerk.-tulajd. Rasofszky Béla. II. évf. Nyomt. Kapsz Géza és Kramár Vilmos. Ára 6 kor.

Földmivelő. (Hódmezővásárhely.) Szerk. Szathmári Péter, kiadja: Mucsi Lajos és B. Molnár Imre. VI. évf. Nyomt. Engel Lajos. Ára 4 kor. 40 fill. (Megg-szünt.)

Fürdői Lapok. (Sepsi-Szent-György.) Szerk. Bodor Lajos és Végh Zsigmond. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Mörizt István és Vajna Lajos. (Megg-szünt.)

Gazdák Lapja. (Szatmár.) Fel. szerk. és kiadó Poszvék Sándor. VI. évf. Nyomt. »Szabad Sajtó.« Ára 6 kor.

Gyakorlati Mezőgazda. (Kassa.) Fel. szerk. és kiadó Juhász Árpád, fő-szerk. és lapkiadó-tulajd. Kovácsy Béla. XL. évf. Nyomt. Vitéz A. utóda Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Gyakorlati Székely Gazda. (Angyalos.) Szerk.-tulajd. Incze Manó. II. évf. Nyomt. Mörizs István és Vajna Lajos Sepsi-Szent-Györgyön. Ára 8 kor.

Győri Munkások Lapja. (Győr.) Szerk. Barsi József. IV. évf. Nyomt. Nitschmann József. Ára 5 kor.

Időjárásai Naptár Magyarországon. (Rózsahegy.) Közli a nyitavölgyi gazdasági egyesület agrármeteorológiai observatoriuma. XXIII. évf. Nyomt. Kohn-féle kny. Ára 8 kor.

Ipar. (Székesfehérvár.) Szerk. és kiadó Kirisits Bódog. I. évf. Nyomt. Kusovits Lajos. Ára 6 kor.

Ipar- és Kereskedelmi Heti Értesítő. (Arad.) Szerk. Edvi Illés László.

Nyomt. Gyulai István. Ára 4 kor. (Megszűnt.)

Jogélet. (Szabadka.) Szerk. dr. Piller Artur, dr. Révész Ernő és Szilasi Fülöp; kiadó Braun Adolf nyomdász. V. évf. Ára 6 kor.

Jegyzők Lapja. (Ráczeke.) Főszerk. Makay István. Nyomt. Weisz Bernát. II. évf. Ára 12 kor.

Kereskedők és Iparosok Lapja. (Nagyvárad.) Fel. szerk. és laptulajdonos Marton Manó. Nyomt. Szent László kvny. I. évf. Havonta 2-szer. Ára 8 kor.

Kisgazda. (Gyoma.) Szerk. Szilágyi Ambrus és B. Molnár Imre. II. évf. Nyomt. Braun Judd. (Megszűnt.)

Közigazdaság. (Debreczen.) Szerk. Grünwald Béla II. évf. Nyomt. »Csokonai« ny. Ára 12 kor.

Közigazdasági Közlemények. (Besztercebánya.) Fel. szerk. dr. Holesch István; kiadja a besztercebányai kereskedelmi és iparkamara. Nyomt. Hungaria. IX. évf. Havonként 3-szor. Ára ?

Magyar Erdész. (Ungvár.) Szerk. és kiadó Imecsfalvi Imecs Béla. Nyomt. Székely és Illés, V. évf. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Magyar Földmivelő. (Szatmár.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Bodnár Gáspár. Nyomt. Morvai János. VIII. évf. Ára 4 kor.

Magyar Műkertész. (Szeged.) Szerk. Horváth Károly; laptulajdonosok a magyar műkertészek. Nyomt. Wesselényi Géza. XIV. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor. nem tagoknak.

Makói Színházi Lapok. (Makó.) Szerk. Irlanda Dezső és Purjész Mór. III. évf. Nyomt. Kovács Antal.

Magyarországi Általános Bőrmunkások Szaklapja. (Ujpest.) Fel. szerk. Bauer Gyula; kiadja a magyar általános bőrmunkások lapbizottsága. I. évf. Havonta 2-szer. Nyomt. Fuchs Antal és József. Ára 2 kor. 40 fill.

Magyarországi Kéményseprő Szaklap. (Nyitra.) Fel. szerk. és laptulajd. Ronchetti Oszkár. Nyomt. Kapsz és Kramár. I. évfolyam Havonta 2-szer. Ára 8 kor.

»Meteor« Időjelző Levele. (Szombathely.) Szerk. Vozáry Pál. III. évf. Nyomt. Seiler Henrik utóda. Ára 5 kor.

Mi Érdekeink (A —.) (Nagyvárad.) Szerk. Sarkady József. III. évf. Nyomt. Neumann Vilmos. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Népakarat. (Veszprém.) Szerk. Takács

Szilveszter. Nyomt. a Vörösmarty ny. VIII. évf. Ára 8 kor.

Nyitrai Színház. (Nyitra.) Felelős szerk. Bródy István; kiadó-tulajd. a szerkesztőség. I. évf. Havonta 2-szer. Ára 8 korona.

Orosházi Színházi Ujság. Szerk. Pálfi Zoltán. III. évf. Nyomt. Pless A.

Rendőri Lapok. (Szatmár.) Összeállította Tankóczy Gyula felügyelete alatt a tisztikar. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Szabadsajtó ny.

Soproni Kereskedők Lapja. (Sopron.) Szerk. Kuppis Úzor. III. évf. Nyomt. Breiner E. és fia. Hav. 2-szer. Ára 4 kor. (Magyar és német szövegű.)

Szegedi Jogász-Lapok. (Szeged.) Szerk. Reiniger Jakab. Nyomt. Endrényi Lajos. XIV. évf. Ára 12 kor.

Székely Gazda. (Seps-Szt-György.) Szerk. és tulajd. Mika Ottokár. III. évf. Nyomt. Mörizt János és Vajna Lajos. Ára 10 kor.

Színház. (Miskolcz.) Fel. szerk. Alba. I. évf. Nyomt. Forster és társai. Egyes szám 4 fillér.

Színházi Hirlap. (Szabadka.) Szerk. Pusztai Béla. Nyomt. Kladek és Hamburger. III. évf. (Megszűnt.)

Színházi Hirlap. (Sopron.) Szerk. Weltner Zsigmond. laptulajd. Kóvi József. II. évf. Nyomt. Romwalter Alfred. Egyes szám 6 fillér.

Színházi Lapok. (Debreczen.) Szerk. Barabás Ernő. I. évf. Nyomt. László József. Egyes szám 6 fillér. (Megszűnt.)

Színházi Ujság. (Szarvas.) Főszerk. dr. Salacz Elemér; fel. szerk. Feleki Adolf II. évf. Nyomt. Doka Gyula. Egyes sz. 4 fill.

Színházi Ujság. (Orosháza.) Szerk. Pálfi Zoltán. III. évf. Nyomt. Pless N. Ára 12 fill. (Megszűnt.)

Színházi Ujság. (Kolozsvár.) I. évf. Nyomatja Ajtai K. Albert. (Megszűnt.)

Színházi Ujság. (Nagyvárad.) Fel. szerk. Liptai Károly. kiadó és nyomt. Boros Jenő. V. évf. Egyes szám 6 fillér.

Színházi Ujság. (Sopron.) I. évf. Nyomt. Röttig Gusztáv.

Szinpad (A —.) (Máramarossziget.) Szerk. Péterfi Gyula. I. évf. Nyomt. Kaufman Ábrahám és fiai. Egyes szám 10 fill.

Szocialismus. (Szombathely.) Szerk. Stettner Lajos; kiadó Horvát János. II. évf. Nyomt. Geist Márton. Ára 3 kor. 12 fill.

Szólószeti és Borászati Lap.

(Kecskemét.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Maurer János. XXIV. évf. Nyomt. Ottlinger Kálmán Nagykőrös. Ára 8 kor.

Thalia. (Ujvidék.) Szerk. Herger Tihamér. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Hirschenhauser Benő. Ára 8 kor.

Temesi Gazda. (Temesvár.) Felelős szerk. De Bottere Bruno. Nyomt. Unio kvny. IV. évf. Havonta 2-szer. Ára 4 kor., tagnak ingyen.

Temesvári Színház. (Temesvár.) Fel. szerk. Osztie Andor; kiadó-tulajd. és nyomt. Csendes Lipót. VII. évf. Egyes szám 6 fillér.

Temesvári Szinpad. (Temesvár.) Szerk. Neuhausz Ernő és Osztie Andor. Nyomt. Unió ny. V. évf. Naponként. Ára 16 kor. (Megszűnt.)

Összesen 366.

VIII. VIDÉKI LAPOK *

(nem politikai tartalommal).

Abauj-Szántó és Vidéke. (Abauj-Szántó.) Szerk. tulajd. és nyomt. Baksy Barna. IX. évf. Ára 8 kor.

Abony. (Abony.) Szerk. Temesközy Gerzson, kiadó-tulajdonos Szerdahelyi János nyomdász. VIII. évf. Ára 8 kor.

Adai Néplap. (Ada.) Szerk. Piller György. II. évf. kiadó-tulajd. Szavadill József nyomdász Apatinban. Ára helyben 6 kor. vidéken 7 kor.

Ada-Moholi Közlöny. (Ada.) Szerk. és tulajd. Berger Adolf. XIV. évf. Nyomt. Berger L. Ára helyben 8 kor., vidéken 10 kor. (Megszűnt.)

Alföldi Hirlap. (Szolnok.) Felelős szerk. dr. Nógrádi László; kiadó-laptul. Róth Dezső. I. évf. Nyomt. Sebők Béla. Ára 8 kor.

Alsó-Lendvai Híradó. (Alsó-Lendva.) Szerk.-tulajd. és kiadó Balkányi Ernő. X. évf. Nyomt. Balkányi Ernő. Ára 8 kor.

Aradi Híradó. (Arad.) Fel. szerk. és laptulajd. Cs. Endes Dániel. XII. évf. Nyomt. Kalmár Nándor és társai r. t. Ára 8 kor.

Aradmegyei Hirlap. (Borosjenő.) Fel. szerk. Petkovich István. Nyomt. Ungár J. VI. évf. Ára 8 kor.

Aranyos-Vidék. (Torda.) Fel. szerk. Lovassy Andor; laptulajd. Nagy Albert.

* Hetenként egy-egy szám, ha nincs másként jelezve.

XV. évfolyam Nyomt. Füssy József. Ára 8 kor.

Árvamegyei Hirlap. (Alsó-Kubin.) Szerk. dr. Divéky István; kiadó és nyomt. Trnkócy József nyomdász. XVIII. évf. Ára 8 kor.

Aszód és Vidéke. (Aszód.) Felelős szerk. Nyíry Lajos. Nyomt. Erzsébet kvny. Gödöllőn. VI. évf. Ára 12 kor.

Bácskai Határvidék. Szerk. Reiter József. Nyomt. Hungária Ujvidéken. II. évf. Ára 16 kor.

Bácskai Hírek. (Palánka.) Felelős szerk. és nyomt. Csernicsek Imre. I. évf. Ára 6 kor.

Bácskai Ujság. (Apatin.) Szerk. és kiadó-nyomdász Szavadill József. X. évf. Ára 6 kor. (Magyar és német.)

Bács-Kulai Hirlap. (Kula.) Szerk. és kiadó-tulajd. Berkovits Márk nyomdász. IX. évf. Ára 8 kor.

Bácsmegye. (Szabadka.) Fel. szerk. Pető Lajos. Nyomt. Braun Adolf. V. évf. Ára 12 kor.

Bács-Topolyai Hirlap. (B.-Topolya.) Fel. szerk. dr. Fárnek Dezső; kiadó-tulajd. Wilhelm Miksa kvny X. évfolyam Ára 8 kor.

Bajai Független Hirlap. (Baja.) Nyomt. Kazal József. I. évf. Ára ?

Bajai Közlöny. (Baja.) Fel. szerk., kiadó és nyomdász Rajkovits Károly. XXVIII. évf. Ára 10 kor.

Balatonvidék. (Keszthely.) Szerk. Németh János; laptulajd. Bontz József. IX. évf. Nyomt. a kiadó Sujánszky József. Ára 10 kor.

Barcs és Vidéke. (Barcs.) Fel. szerk., kiadó és nyomt. Skribanek Géza nyomdász. X. évf. Ára 8 kor.

Bars. (Léva.) Szerk. Holló Sándor. Nyomt. Nyitrai és társa. XXVI. évf. Ára 10 kor.

Barsi Ellenőr. (Aranyos - Marót.) Fel. szerk. és kiadó-tulajdonos dr. Bottka Győző. Nyomt. »Dóczi« ny. XXIV. évf. Ára 8 kor.

Bátaszék és Sárköz. (Bátaszék.) Szerk. Joó Károly; kiadó Szélig Gáspár. IV. évf. Nyomt. Báter János Szegszárdon. Ára 8 kor. (Megszűnt.)

Battonya és Környéke. (Battonya.) Főszerk. Galsai Polgár József, fel. szerk. és laptulajd. Szabó Lajos. IV. évf. Nyomt. Aradi ny. r. t. I. Ára 8 kor.

Békés. (Gyula.) Főszerk. Bodoky Zoltán, szerk. Kohn Dávid; kiadó-tulajd.

és nyomt. Dobay János ny. XXXVII. évf. Ára 10 kor.

Békési Lapok. (Békés.) Fel. szerk., kiadó-tulajd. és nyomt. báró Drechsel Géza. V. évf. Ára 8 kor.

Békésmegyei Hirlap. (Gyula.) Szerk. dr. Frankó László. Nyomt. Dobay János. VI. évf. Ára 8 kor.

Belényes és Vidéke. (Belényes.) Szerk. Bácsfalvy Gyula II. évf. Nyomt. Süßmann Lázár. Ára 10 kor. (Meggzúnt.)

Bereg. (Beregszász.) Fel. szerk. Radics Mihály; kiadó-tulajd. a »Haladás« könyvnyomdája. XXXII. évf. Ára 8 kor.

Beregi Ujság. (Beregszász.) Fel. szerk. és laptulajd. Bertók Béla. II. évf. Nyomt. »Szabadság.« Ára ?

Besztercze. (Besztercze.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. dr. Polcz Rezső. Nyomt. Boschat Tivadar. II. évf. Ára 8 kor.

Besztercebánya és Vidéke. (Besztercebánya.) Szerk. Klima Lajos, tulajd. Sonnenfeld Mór. Nyomt. a Hungaria. XVI. évf. Ára 8 korona.

Borsodvármegye. (Miskolcz.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. dr. Kazay László. Nyomt. Forster és társai. I. évf. Ára 8 kor.

Budafok és Vidéke. (Budafok.) V. évf. (Meggzúnt.)

Buziási Közlöny. (Buziás.) Szerk. és kiadó-tulajd. Dimitrovics Milos. Nyomt. ifj. Brach József. V. évf. Ára 10 kor. (Meggzúnt.)

Buziásfürdői Közlöny. (Buziásfürdő.) Fel. szerk. laptulajd. és nyomt. ifj. Brach József. V. évf. Ára 8 kor.

Csaccai Határőr. (Csacza.) Felelős szerk. dr. Wix Mór. IV. évf. Nyomt. Braun Rezső. Ára 10 kor.

Csáková és Vidéke. (Csákováer Zeitung.) Szerk. Wittlin Győző. III. évf. Nyomt. a kiadó Grádl Péter. Ára 8 kor.

Csepelszigeti Hirlap. (Ráckeve.) Fel. szerk. Hoffmann Győző; kiadó-tul. és nyomt. Weisz Bernát. I. évf. Ára 8 kor.

Csallóközi Lapok. (Duna-Szerdahely.) Fel. szerk. Baranyai József; kiadó és nyomt. Goldstein Jozsua. V. évf. Ára 8 kor.

Csepreg és Vidéke. (Csepreg.) Szerk. Szentpétery Rezső; kiadó-tulajd. Menyhárt Julia nyomt. II. évf. Ára 5 kor. 60 fill.

Csikszereda. (Csikszereda.) Szerk. dr. Szántó Samu. III. évf. Nyomt. a kiadó-tulajd. Gyönös Gyula.

Csongrádi Lap. (Csongrád.) Fel. szerkesztő Eder János, társszerk. Holló Adolf; kiadó-tulajd. és nyomt. Weisz Márk nyomdász. XV. évf. Ára 8 kor.

Csongrádi Ujság. (Csongrád.) Fel. szerk. Sághy Mihály; kiadó-tulajd. és nyomt. Bozó és Justin. III. évf. Ára 4 kor.

Csongrádmegyei Hirlap. (Szentest.) Szerk. dr. Mikecz Ödön. Nyomt. Vajda Bálint utóda. VII. évf. Hetenk. 2-szer. Ára 10 korona.

Csurgó és Vidéke. (Csurgó.) Szerk. dr. Jünker Elek; kiadó-tulajd. és nyomt. Vágó Gyula nyomdász. XIII. évf. Ára 8 kor.

Czepléd. (Czepléd.) Szerk. Illés Gyula, kiadó-tulajd. Sebők Béla nyomdász. XXIII. évf. Ára 6 kor.

Czeplédi Hirlap. (Czepléd.) Fel. szerk. Kolofont József; kiadó-tulajd. és nyomt. Sárík Gyula. I. évf. Ára 5 kor.

Dárda és Vidéke. (Dárda.) Szerk. dr. Berger Lajos. V. évf. Nyomt. Frank Béla. Ára 8 kor.

Délsomogy. (Szigetvár.) Fel. szerk. Bárváth Gyula. Nyomt. és kiadó Kozáry Ede. VI. évf. Ára 8 kor.

Délvidék. (Versecz.) Fel. szerk. Perjéssy László; kiadó-tulajd. és nyomt. Kirchner-féle kny. XIV. évf. Ára helyben 10 kor., vidékre 11 kor.

Dunántuli Napló. (Pápa.) Főszerk. Molnár Kálmán; fel. szerk. Szentgyörgyi Sándor. II. évf. Nyomt. Dinkgreve Nándor Cell-Dömlökn. Ára 8 kor.

Eperjesi Lapok. (Felvidéki Szemle.) (Eperjes.) Fel. szerk. dr. Raffay Ferencz. XXX. évf. kiadó-tulajd. és nyomt. Kósch Árpád. Ára 10 kor.

Erdővidék. (Baróth.) Főszerk. dr. Ferenczy Géza, fel. szerk. Hoffmann Géza. III. évf. Nyomt. Rozsonдай János. Ára 8 kor.

Erzsébetfalvai Közlöny. (Erzsébetfalva.) Szerk. és kiadó-tulajd. Erdélyi Mihály; fel. szerk. Radó Károly. X. évf. Nyomt. Matkovich A. Ára 8 kor.

Esztergom és Vidéke. (Esztergom.) Fel. szerk. dr. Porokopp Gyula laptulajd. és dr. Brenner Ferencz. XXVII. évf. Nyomt. Hunnia. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Esztergomi Közlöny. (Esztergom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Haan Rezső. Nyomt. Laiszky János. XXVI. évf. Ára 8 korona.

Esztergomi Lapok. (Esztergom.) Fel. szerk. és tulajd. Gerenday József. Nyomt.

a »Hunnia« nyomd. XIV. évf. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Facseti Ujság. (Facset.) Fel. szerk.-tulajd. Rónai József. IV. évf. Nyomt. Molnár Árpád. Ára 6 kor.

Félegyházi Hírlap. (*Félegyházi Híradó*.) (Félegyháza.) Fel. szerk. és kiadó Vesszősi József nyomdász. Hetenk. 2-szer. XXIII. évf. Ára 8 kor.

Félegyházi Közlöny. (Félegyháza.) Fel. szerk. és kiadó. Feuer Illés; tulajd. Politzer Vilmos nyomdász. IV. évf. Ára 6 kor.

Felsőbányai Hírlap. (Nagybánya.) Fel. szerk. Imre Károly; kiadó Nánásv István nyomdász. IX. évf. Hav. 2-szer. Ára 4 kor.

Felső-Borsod. (Sajó - Szent - Péter.) Szerk. Orbán József. II. évf. Nyomt. Szabó Sámuel. Ára 10 kor.

Felső-Borsodi Lapok. (Miskolcz.) Szerk.-tulajd. Román Sándor. II. évf. Nyomt. Szelenyi és társa. Ára 8 kor.

Felső magyarországi Hétfői Ujság. (*Galgóc és Vidéke.*) (Galgóc.) Szerk. Gelenczey Mihályt János. IV. évf. Kiadó-tulajd. Szold Jakab nyomdász. Ára 10 kor.

Felső-Sárosi Hírlap. (Bártfa.) Szerk. és laptulajd. Uhlig Leo. Nyomt. Salgó Mór. VI. évf. Ára 8 kor.

Felső-Zemplén. (Nagy - Mihály.) Szerk. dr. Kállay József. X. évf. Nyomt. Landesmann B. Hetenként 2-szer. Ára 8 kor.

Felvidék. (Besztercebánya.) Felelős szerk. Keller Imre, szerk. Ferenczy Ödön; kiadó-tulajd. Machold V. nyomdász. XI. évf. Ára 8 kor.

Felvidék. (Verebély.) Szerk. dr. Oravecz Kálmán és Svarba István. III. évf. Nyomt. Neufeld Sándor. Ára 8 kor.

Felvidéki Hírlap. (Eperjes.) Fő-szerk. Böhm Aladár, fel. szerk. dr. Fuchs Lipót; kiadja a szerkesztőség. Nyomt. Kosch Árpád. Hetenként 2-szer. II. évf. Ára 10 kor.

Felvidéki Ujság. (Zsolna.) Felelős szerk. Szógyi Gusztáv; kiadó-tulajdonos Garai Lajos. Nyomt. Glasel Samu. XII. évf. Ára 8 kor.

Fiumei Szemle. (Fiume.) Szerk. Szegfy László. III. évf. Nyomt. Mohovich E. Ára 10 kor. (Magyar és olasz szöveg.)

Fogarás és Vidéke. (Fogarás.) Szerk. és kiadó-tulajd. Thierfeld Dávid. III. évf. Nyomt. Thierfeld. Ára 8 kor.

Független Rákospalotai Egyetértés. (Rákospalota.) Fel. szerk. Timon Tibor László; kiadó-tulajd. és nyomt. Deutsch Mózes. I. évf. Ára 6 kor.

Független Ujság. (Mármarosziget.) Fel. szerk. és laptulajd. Schreiner József. I. évf. Nyomt. Kaufman Ábrahám és fiai. Ára 6 kor. (Megszűnt.)

Galánta és Vidéke. (Galánta.) Szerk. Vöröss Ferencz; kiadó-tulajd. Neufeld Samu nyomdász. X. évf. Ára 8 korona.

Garamvidék. (Brezsnóbánya.) Fel. szerk. Lachman József; tulajd. és kiadó Kreisler József-féle kvny. VI. évf. Ára 8 kor.

Gödöllő és Vidéke. (Gödöllő.) Szerk. Nyiry Lajos. Nyomt. »Erzsébet« kvny. VII. évf. Ára 12 korona.

Gödöllői Hírlap. (Gödöllő.) Felelős szerk.-tulajd. dr. Rosenfeld Sándor. II. évf. Nyomt. Schulcz J. Ára 8 kor.

Gömör-Kishont. (Rimaszombat.) Szerk. dr. Terhes Sámuel. XXVI. évf. Nyomt. Rábely Miklós. Ára 8 kor.

Gyergyó. (Gyergyó - Szent - Miklós.) Szerk. Kálmán István. Nyomt. Sándory Mihály és társa V. évf. Ára 8 kor.

Gyergyói Hírlap. (Gyergyó-Szent-Miklós.) Szerk. Kálmár Ignác. VIII. évf. Nyomt. Létz János. Ára 8 kor.

Gyöngyösi Ujság. (Gyöngyös.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Dudás Adolf. VII. évf. Nyomt. Herzog Ernő Ármin. Ára 10 kor.

H.-Böszörmény és Vidéke. (Hajdu-Böszörmény.) Szerk. Porcsalmy Gyula; kiadó-tulajd. Szabó Ferencz nyomdász. XV. évf. Ára 6 kor.

Haladás. (Miskolcz.) Szerk. és tulajd. Banovits László és Zsvikovics Antal. IV. évf. Nyomt. Szelenyi és társa. Ára 8 kor.

Háromszéki Híradó. (Sepsiszent-György.) Szerk. Vitályos Béla; kiadó-tulajd. Mörizt István és Vajna Lajos nyomd. IV. évf. Ára 6 kor. (Megszűnt.)

Hatvan és Vidéke. (Hatvan.) Fő-szerk. Hirling Gyula, fel. szerk. Nyiry Lajos. VII. évf. Nyomt. »Erzsébet« ny. Gödöllőn. Ára 12 kor.

Heves és Vidéke. (Heves.) Fel. szerk. Maczky Emil. Nyomt. Adler József. V. évf. Ára 8 kor.

Hevesmegyei Lapok. (Gyöngyös.) Fel. szerk. Vadász Lajos. XIV. évf. Nyomt. kiadó-tulajdonos »Hevesm. Lapok« ny.

Homonna és Vidéke. (Homonna.)

Szerk. dr. Dick Sándor; kiadó-tulajd. és nyomt. Walter H. és társa. V. évf. Ára 8 kor.

Honti Lapok. (Ipolság.) Szerk. és laptulajd. Halász Ferencz. XI. évf. Nyomt. Neumann Jakab. Ára 9 kor.

Jász-Apáti és Vidéke. (Jász-Apáti.) Fel. szerk. ifj. Imling József; kiadó-tulajd. és nyomt. id. Imrik József. IV. évf. Ára 6 kor.

Kalocsa és Vidéke. (Kalocsa.) Fel. szerk. dr. Battlay János. II. évf. Het. 2-szer. Nyomt. és kiadó Jurcsó Antal. Ára 8 kor.

Kaposvár. (Kaposvár.) Szerk. és laptulajdonos dr. Véniss Károly. XX. évf. Nyomt. Szabó Lipót. Hetenként 2-szer. Ára 12 kor.

Karánsebes és Vidéke. (Karánsebes.) Fel. szerk. Nemes Sándor. VII. évf. Nyomt. és laptulajd. Fleissig Lipót. Ára 8 korona.

Karczag és Vidéke. (Karczag.) Szerk. Tassy Becz Géza. III. évf. Nyomt. Klein József. Ára 6 kor.

Kemenesalja. (Czellődmölk.) Fel. szerk., tulajd. és ny. Dinkgreve Nándor. I. évf. Ára 8 kor.

Kemenesvidék. (*Kis-Czell és Vidéke*) (Kis-Czell.) Fel. szerk. Huss Gyula. VII. évf. Nyomt. a kiadó-tulajd. Vörösmarty-nyomda Devecseren. Ára 8 kor.

Keszthely-Hévíz. (Keszthely.) Szerkesztő és kiadó-tulajd. Kóródi Simon. V. évfolyam Nyomt. Mérei Ignác. Idényre 3 kor.

Keszthelyi Hírlap (ezelőtt: *Keszthelyi*, Keszthely). Fel. szerk. dr. Csák Árpád; kiadó-tulajd. és nyomt. Mérei Ignác. XXVIII. évf. Ára 10 kor.

Kisbér és Vidéke. (Kisbér.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. dr. Turchányi József. Nyomt. Hafll Kálmán. XIV. évf. Ára 8 kor.

Kiskun-Halas Helyi Értesítője. (Kis-Kun-Halas.) Szerk., kiadó és nyomt. Práger Ferencz. V. évfolyam. Ára 4 kor. helyben és 6 kor. vidékre.

Kis-Küküllő. (Dicső-Szent-Márton.) Felelős szerk. báró Bornemissza János; kiadó-tulajd. és nyomt. Hirsch Mór. XV. évf. Ára 8 kor.

Kis Magyar-Alföld. (Érsekújvár.) Fel. szerk. Haverla József. IV. évfolyam. Nyomt. Huszár István Nyitrán. Ára 8 kor.

Kispesti Napló. (Kispest.) Fel. szerk. Lappi Vilmos; főszerk. Hlavacsek Ottó.

Nyomt. a Corvina Budapest. I. évf. Ára 8 kor.

Kis-Pest-Szent-Lőrinczi Lapok. (Kis-Pest—Szent-Lőrincz.) Szerk. kiadó Seper Kajetan. V. évf. Nyomt. Uránia ny. Budapest. Ára 10 kor.

Kis-Pest-Szent-Lőrinczi Ujság. (Kis-Pest—Szent-Lőrincz.) Szerk. Hegedüs András. II. évf. Nyomt. Berger Géza (Corvina) Budapest. Ára 8 kor.

Kisujszállás és Vidéke. (Kisujszállás.) Szerk. dr. Pallagi Gyula; kiadó-tulajd. Szekeres József nyomdász. XIII. évf. Ára 8 kor.

Kisvárdai Lapok. (Kisvárdá.) Fel. szerk. és laptulajdonos dr. Vadász Lipót. Nyomt. Berger Ignác és társa. XVIII. évf. Ára 8 kor.

Komárom és Vidéke. (Komárom.) Fel. szerk. Berinkei Bálint. II. évf. Nyomt. és kiadó-tulajd. Pannonia. Ára helyben 4 kor., vidéken 5 kor. 20 fill.

Komáromi Lapok. (*Komárommegyei Közlöny.*) (Komárom.) Főszerk. Tuba János, fel. szerk. dr. Kiss Gyula. Nyomt. Spitzer Sándor. XXVI. évf. Ára 10 kor.

Komáromi Napló. (Komárom.) Főszerk. Czónik József, fel. szerk. Rechnitz Ignác. II. évf. Nyomt. »Pannonia« Ára 7 kor. 20 fill. (Megszűnt.)

Komáromi Ujság. (Komárom.) Fel. szerk. Alapi Gyula; kiadja a szerkesztőség. Nyomt. Spitzer Sándor. V. évf. Ára 10 kor.

Komárommegyei Értesítő. (Komárom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Jankovich Lajos; társszerk. Miklósi Pál. XV. évf. Nyomt. Hacker Richard. Ára 10 kor.

Körmend és Vidéke. (Körmend.) Fel. szerk. és laptulajd. Katona Imre; laptulajd.-kiadó Bertalanffy József utóda Szombathelyen. IV. évf. Ára 8 kor.

Kőszeg és Vidéke. (Kőszeg.) Fel. szerk. Feigl Gyula; kiadó-tulajdonos és nyomt. Feigl Gyula cég. XXV. évf. Ára 8 kor.

Kővárvidék. (Nagysomkut.) Szerk. Barna Benő. II. évf. Nyomt. Morvay Gyula Nagybanján. Ára 8 kor.

Kőzep-Bácska. (Ó-Szivác.) Fel. szerk. Kovácsky Antal. II. évf. Nyomt. Sonnenfeld Arthur kiadó-tulajd. Ára 7 kor.

Közérdek. (Újpest.) Szerk. Brankovics György. Nyomt. Fuchs Antal kiadó-tulajd. X. évf. Ára 8 kor.

Közérdek. (Kun-Szent-Márton.) Főszerk. dr. Domján Jenő, fel. szerk. Barna

Domokos. IV. évf. Nyomt. Bozóky Gábor. Ára 4 kor.

Közérdek. (Szekszárd.) Felelős szerk. Bodnár István; kiadó és nyomt. Bátor János. I. évf. Ára 10 kor.

Közvélemény. (Vág-Szered.) Felelős szerk. Salgó Károly. IV. évf. Nyomt. Löwy Antal Nyitrán. (Magyar és német szöveggel). Ára 8 kor.

Közvélemény. (Cséha.) Szerk. és kiadók Csatár Andor és dr. Domján Jenő. I. évf. Nyomt. Bozóky Gábor Kun-szentmártonban. Ára 6 kor.

Közvélemény. (Zenta.) II. évfolyam. Nyomt. Pleštiny és Horváth. (Megszűnt.)

Krassó-Szörényi Lapok. (Lugos.) Szerk. Issekutz Aurél és Milutinovics János és kiadó-tulajd. Virányi János nyomdász. XXVII. évf. Ára 12 kor.

Kun-Majsa. (Kun-Majsa.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Sasvári Sándor. Nyomt. G. Fekete Mihály Kecskeméten. VIII. évf. Ára 6 kor.

Kun-Szent-Márton és Vidéke. (Kun-Szentmárton.) Fel. szerk. Csanády József; kiadó-tulajd. és nyomt. özv. Csanády Józsefné. IX. évf. Ára 8 kor.

Kunszentmiklós és Vidéke. (Kunszentmiklós.) Szerk. dr. Deutsch Ignác. VIII. évf. Nyomt. Kálmán M. és társa Budapesten. Ára 6 kor.

Küküllővölgy. (Dicsőszentmárton.) Fel. szerk. dr. Erdős Izor, szerk. Kedves József; kiadják a szerkesztők. I. évf. Nyomt. az Erzsébet kyny. Ára 8 kor.

Lippai Ujság. (Lippa.) Fel. szerk. kiadó-tulajd. és nyomt. Rafila Demeter II. évf. Ára 8 kor.

Losoncz és Vidéke. (Losoncz.) Ideigl. fel. szerk. Jeszenszky Ráfael és Herczeg Jenő; lap-tul. képviselője Kovács Ferenc. XXVI. évf. Nyomt. Losonczy Sándor. Ára 10 kor.

Magyaróvári Hirlap. (Magyaróvár.) Fel. szerk. dr. Schöpf Sándor; kiadja a Magyaróvári Hirlap. III. évf. Nyomt. Pannonia Gvőrótt. Ára 8 kor.

Magyar Paizs. (Zalaegerszeg.) Szerk. Z. Horváth Lajos; kiadó-tulajd. az alapító. Nyomt. özv. Tahy Rozália. VI. évf. Ára 4 kor.

Majsa és Vidéke. (Kiskunmajsa.) Szerk. Gyulai János. III. évf. Nyomt. Politzer Vilmos. Ára 6 kor.

Máramarosi Lapok. (M. Sziget.) Szerkesztik. Szépfaludi Örlösy Ferencz és br. Kricsfalusy Sándor. XX. évfolyam

Nyomt. Sichermann Mór kiadó. Ára 12 kor.

Margitta és Vidéke. (Margitta.) Szerk. és kiadó-tulajd. Pollák Lajos nyomd. IV. évf. Ára 8 kor.

Marosujvár és Vidéke. (Marosujvár.) Szerk. Füssy József. II. évfolyam. Nyomt. Füssy és Sztupjár kyny. Tordán. Ára 8 kor.

Marosvölgy. (Marosvásárhely.) Szerk. tulajd. Svéd Oszkár János. IV. évf. Nyomt. Adi Árpád. Ára 8 kor.

Medgyesi Ujság. (Medgyes.) Fő-szerk. Ny. Csiky József, fel. szerk. B. Mihály Bertalan. I. évf. Nyomt. Hirsch Mór Dicsőszentmártonban. Egyes szám 10 fillér.

Mezőföldi Hirlap. (Székesfejevár.) Szerk.-tulajd. ifj. Kohn Gyula. IX. évf. Nyomt. Kusovics Lajos. Ára 8 kor.

Mezőkövesd és Vidéke. (Mező-Kövesd.) Főszerk. Harsányi Gyula; fel. szerk. és kiadó Balázs Ferencz nyomdász. IX. évf. Ára 8 kor.

Mezőség. (Nagysármás.) Szerk.-tulajd. Nagy László. II. évf. Nyomt. Adi Árpád Marosvásárhelyt. Ára 8 kor.

Mezőségi Híradó. (Mócs.) Fel. szerk. és kiadó-tul. Dániel Géza. II. évf. Nyomt. Adi Árpád Marosvásárhelyt. Ára 8 kor.

Mezőtúr és Vidéke. (Mezőtúr.) Fel. szerk. és kiadó-tul. Farkas Imre. Nyomt. Török Ignác. XXI. évf. Ára 8 kor.

Mezőtúri Hirlap. (Mezőtúr.) Szerk. dr. Nyíry Kálmán és Kolosvári Aladár; lap-tulajd. Fülöp Ferencz. VII. évf. Nyomt. Török és Takács. Ára 8 kor.

Módos. (Módos.) Fel. szerk. dr. Schimpl János; kiadó-tulajd. és nyomt. Hoffmann Béla. VI. évf. Ára 8 kor. (Magyar és német szöveg.)

Mohács. (Mohács.) Szerk. és kiadó-tulajd. Rosenthal Márk nyomdász. V. évf. Ára 8 kor.

Monor és Vidéke. (Monor.) Fel. szerk. Mikola László. IV. évf. Nyomt. Nagy Elek Czegléden Ára 8 kor.

Monorkerületi Lapok. (Monor.) Fel. szerkesztő Molnár Sándor, kiadó-tulajd. és nyomt. a Pestvármegyei kyny. V. évf. Ára 12 kor.

Moór és Vidéke. (Moór.) Fel. szerk. és tulajd. Reszler Jakab nyomdász. XVII. évf. Ára 10 kor.

Muraköz — Medjimurje. (Csáktornya.) Főszerk. Margitai József; fel. szerk. Dékány Mihály; kiadó Fischel

Fülöp nyomdász. XXII. évf. Ára 8 kor.
(Magyar és horvát szöveggel.)

Muraszombat és Vidéke. (Muraszombat.) Fel. szerk. Vratariits Iván; kiadó-tulajd. a vendvidéki magyar köz-művelődési egyesület. Nyomt. Balkányi Ernő. XXI. évf. Ára 6 kor.

Nagybánya. (Nagybánya.) Fel. szerk. Égely Mihály. III. évf. Nyomt. Morvay Gyula. Ára 8 kor.

Nagybánya és Vidéke. (Nagybánya.) Szerk. Révész Imre; kiadó-tulajd. és nyomt. Nánásv István. XXX. évf. Ára 8 kor.

Nagy-Károly és Vidéke. (Nagy-Károly.) Szerk. dr. Adler Adolf; kiadó-tulajd. és nyomt. Sarkadi Nagy Zsigmond. XXII. évf. Ára 8 kor.

Nagykátai Hirlap. (Nagy-Káta.) Szerk. Gárdonyi Rezső és Szlukon Károly. Nyomt. a monorkerületi kny. VII. évf. Ára 8 kor.

Nagy-Kőrösi Hirlap. (Nagy-Kőrös.) Főszerk. Tóth József; fel. szerk. Takács Béla; társszerk. Plager Gyula és dr. Jó Imre; laptulajd. Plager és társa. Nyomt. Ottinger Edéné. XXVIII. évfolyam. Ára 10 kor.

Nagy-Kőrösi Ujság. (Nagy-Kőrös.) Szerk. Benkő Imre; kiadó-tulajd. Bazsó Lajos nyomdász. VI. évfolyam. Ára 6 kor.

Nagy-Kunság. (Karczag.) Fel. szerk. Zelovich János; laptulajd. Szódi Miksa. XXX. évf. Nyomt. Szódi S. Ára 8 kor.

Nagy-Küküllő. (Segesvár.) Fel. szerk. Gyöngyösi István; kiadó-tulajd. Michailovics József nyomdász Székelyudvarhelyt. VII. évf. Ára 8 kor.

Nagyszebeni Ujság. (Nagyszeben.) Fel. szerk. Erler Henrik; tulajd. a hirlap-kiadó társaság. I. évf. Nyomt. Roth Frigyes. Ára 8 kor.

Nagyszombati Hetilap. (Nagyszombat.) Fel. szerk. és tulajd. Thinágl János Henrik. Nyomt. Winter Zsigmond. XXXVII. évf. Ára 4 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Nagyszombati Hirlap. (Közvélemény) (Nagyszombat.) Főszerk. Kányay Vilmos, fel. szerk. Salgó Károly. III. évf. Nyomt. Löwy Antal Nyílrán. Ára 8 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Népakarat. (Győr.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Borsi József. I. évf. Nyomt. Nitsmann József. Ára 8 kor.

Népszabadság. (Békéscsaba.) Fel. szerk. Májor Jenő; kiadja a szerkesztőség.

Nyomt. Tevan Adolf. I. évf. Ára 4 kor. (Meggzúnt.)

Nyírvidek. (Nyíregyháza.) Szerk. Inczédy Lajos; kiadó-tulajd. Jóba Elek nyomdász. XXVI. évf. Ára 8 kor.

Óbecse. (Óbecse.) Fel. szerk. és kiadó-tul. Feszl György. I. évf. Nyomt. Beretka és Molnár Zentán. Egyes szám helyben 2 fill., vidéken 4 fill.

Ó-Becse és Vidéke. (Ó-Becse.) Szerk. dr. Grünbaum Pál; kiadó-tulajd. Löwy Lajos nyomdász. XVIII. évf. Ára 8 kor.

Oraviczai Híradó. (Oravicza.) Szerk. Nagy Béla; kiadó-tulajd. Wunder Károly nyomdász. III. évf. Ára 12 kor.

Orosházi Hirlap. (Orosháza.) Fel. szerk., kiadó és nyomt. iij. G. Szabó Lajos. II. évf. Ára 8 kor.

Orosházi Közlöny. (Orosháza.) Fő. szerk. Pless Ignác; fel. szerk. dr. Müller Jenő; kiadó-tulajd. Pless N. XXVII. évf. Ára 8 kor.

Orsova és Vidéke. (Orsova.) Főszerk. Ghyczy László, fel. szerk. Gáspárdy Alajos. Nyomt. Tillmann R. XXI. évf. Ára 8 kor.

Orsovai Hirlap (Orsova.) Szerk. Mihalik J. Sándor; tulajd. Kopeczik Ferencz. III. évfolyam. Nyomt. Handl József. Ára 8 kor.

Országos Ellenőr. (Kecskemét.) Fel. szerk. Somogyi János. IV. évf. Nyomt. Ottinger Edéné. Ára 10 kor.

Ózd és Vidéke (Ózd.) Fel. szerk. és kiadók dr. Göbl Márton és dr. Csepela Lajos. I. évf. Havonta 2-szer. Nyomt. Vitéz József Putnokon. Ára ?

Összetartás. (Zenta.) Szerk. dr. Ellinger Jenő. Nyomt. Beretka Imre. V. évf. Het. 3-szor. Ára 4 kor 80 fill.

Palánka. (Palánka.) Felelős szerk. dr. Vermes Jenő; kiadó-tulaj. és nyomt. Kristofek és Blasek kvny. III. évf. Ára 6 kor. (Magyar-német szöveggel.)

Palánkai Hirlap. (Palánka.) Fel. szerk., kiadó-tulajd. és nyomt. Csernicsek Imre. I. évf. Ára helyben 6 kor., vidékre 7 kor.

Pápai Hirlap. (Pápa.) Szerk. és tulajd. dr. Kőrös Endre. III. évf. Nyomt. ev. ref. főiskolai ny. Ára 12 kor.

Pápai Közlöny. (Pápa.) Fel. szerk. és kiadótul. Pollatsck Frigyes. Nyomt. Nobel Ármin. XV. évf. Ára 12 kor.

Pápai Lapok. (Pápa.) Fel. szerk. Körmeny Béla; laptul. dr. Fenyvessy Ferencz; XXXII. évf. Nyomt. Goldberg Gyula. Ára 12 korona.

Pásztó és Vidéke. (Pásztó.) Főszerk. dr. Platthy Adorján. Szerk. Kemény Dezső. V. évf. Nyomt. Schlesinger Mihály.

Pécskai Hirlap. (Pécska.) Főszerk. dr. Policzer Ármánd; fel. szerk. Reiner Adolf. I. évf. Nyomt. Ruber J. kvny. Ára 8 kor.

Pécskai Ujság. (Pécska.) Szerk. Cs. Endes Dániel IV. évf. Nyomt. Ruber H. Ára 8 kor. (Meggzúnt.)

Péczel. (Péczel.) Fel. szerk. dr. Bálint Andor; kiadók dr. Patai Samu és Irsai Adolf. II. évf. Nyomt. Országos közp. községi ny. r. t. Ára 3 kor.

Petrosény és Vidéke. (Petrosény.) Szerk. Nagy Miklós; laptulajd. Figuli Antal nyomdász. IX. évf. Ára 8 kor.

Piskii Napló. (Piski.) Főszerk. Seres-tély Béla; fel. szerk. és kiadó-tulajd. Pap Samu. I. évf. nyomt. Krod Gyula Deván. Ára 4 kor.

Politikai Ellenőr. (Kecskemét.) Fel. szerk. és kiadó Somogy János. Nyomt. Ottinger Edéné. III. évf. Ára 4 kor.

Pöstyén. (Pöstyén.) Fel. szerk. Gipsz Ignác. II. évf. Nyomt. Első pöstyéni kvny. Ára 3 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Rákospalota és Környéke. (Rákospalota.) Felelős szerk. Parlaghy Aladár; kiadó-tulajd. a szerkesztőség. I. évf. Nyomt. Deutsch Mózes. Ára 10 kor.

Rákosvidéke. (Rákosszentmihály.) Fel. szerk. Balázsovits Zoltán; kiadó-tulajd. a szerkesztőség. I. évf. Nyomt. Uránia kvny. Budapestén. Ára 4 kor.

Reggeli Lap. (Nagykanizsa.) Felelős szerk. Kertész József; kiadó laptulajd. és ny. Ofenbeck és Balázs. I. évf. Ára ?

Resicai Lapok. (Resicabánya.) Szerk. Deák Gyula; kiadó-tulajd. Weisz Adolf nyomdász. VI. évf. Ára 9 kor. 60 f.

Rózsahegy Hirlap. (Rózsahegy.) Főszerk. Sárfly Ignác; fel. szerk. Bodrossy Lajos. II. évf. Nyomt. »Magyar ny.« Ára 8 kor. (Meggzúnt.)

Rozsnyói Híradó. (Rozsnyó.) Szerk. Komoróczy Miklós; kiadja és nyomt. Görbics és Bauer. XXVIII. évf. Ára 8 kor.

Ruttkai Hirlap. (Ruttká.) Főszerk. Kafenda Frigyes; fel. szerk. Böhm Albert nyomdász; kiadja a szerkesztőség. III. évf. Ára 8 kor. (Meggzúnt.)

Sajó-Vidék. (Rozsnyó.) Fel. szerk. Gömöri; tulajd. Herman Istvánné. Nyom. a Sajóvidék ny. VIII. évf. Ára 8 kor.

Salgótarjáni Hirlap. (Salgótarján.)

Felelős szerk. Rosenberg Miksa; kiadó tulajd. és nyomt. Friedler Ármin. I. évf. Ára 5 kor.

Salgótarjáni Lapok. (Salgótarján.) Fel. szerk. Takáts Mór; főszerk. Liphthai Ede; laptulajd. és nyomt. Boros Ignác. IV. évf. Ára 10 kor.

Sárospatak és Vidéke. (Sárospatak.) Fel. szerk. Molnár János; kiadja a szerkesztőség. Nyomt. Radil Károly. I. évf. Ára 8 kor.

Sárrét. (Berettyó-Ujfalu.) Szerk. Kiss Sándor; kiadó-tulajd. Adler Béla nyomdász. V. évf. Ára 8 kor.

Sárvári Hirlap. (Sárvár.) Szerk. Cséplő Ernő; kiadó-szerk. Husz Gyula. IV. évf. Nyomt. Vörösmarty ny. Ára 8 kor.

Selmeczbányai Ellenőr. (Selmeczbánya.) Fel. szerk. Polónyi Albert; laptul. Polónyi Mátyás. I. évf. Nyomt. Haladás kvny. Ára 8 kor.

Selmeczbányai Híradó. (Selmeczbánya.) Fel. szerk. és kiadó Kuti István; Joerges Ágost özv. és fia nyomd. XVI. évf. Ára 8 kor.

Somlyóvidéki Hirlap. (Devecser.) Fel. szerk. Huss Gyula; kiadja a »Vörösmarty« nyomda. X. évf. Ára 8 kor.

Somogyi Ujság. (Kaposvár.) Szerk. és kiadó: Poór Sándor. Nyomt. Hagelmann Károly. XII. évf. Ára 8 kor.

Sümeg és Vidéke. (Sümeg.) Szerk. Éles Károly. Nyomt. Horváth Gábor. XIII. évf. Ára 8 kor.

Szabadkai Közlöny. (Szabadka.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Szabados Sándor nyomdász. XXX. évf. Ára 4 kor.

Szabad Sajtó. (Zenta.) Szerk. Biró János nyomdász. IV. évf. Hetenk. 3-szor.

Szakolczai Határőr. (Szakolcza.) Szerk. Weisz Samu; kiadó-tulajd. a Nyitra-megyei irod. és ny. vállalat III. évf. Nyomt. Kramár Vilmos. Ára 8 kor.

Szalontai Lapok. (Nagy-Szalonta.) Fel. szerk. Költő Kálmán; kiadó és nyomt. Székely J. Jenő. XVII. évf. Ára 8 kor.

Szamos. (Szatmár.) Szerk. dr. Hantz Jenő; kiadó-tulajd. és ny. a Szabadsajtó. XXXVI. évf. Hetenként 2-szer. Ára 8 kor.

Szamosujvári Közlöny. (Szamosujvár.) Fel. szerk. dr. László Márton; kiadó Nits János. III. évf. Nyomt. Todorán Endre. Ára 8 kor.

Szarvas és Vidéke. (Szarvas.) Szerk. Benczur Sándor; kiadó-tulajd. Sámuel Adolf. Nyomt. a Szarvas és Vidéke ny. XVI. évf. Ára 8 kor.

Szarvasi Hirlap. (Szarvas.) Felelős szerk. és laptulajd. Benczur Sándor. IV. évf. Nyomt. Dolesch József. Ára 8 kor.

Szarvasi Lapok. (Szarvas.) Szerk. Szikes Antal; Nyomt. Dantzky Sándor. XXII. évf. Ára 10 kor.

Szatmár. (Szatmár.) Fel. szerk. Nagy Barna; kiadó-tulajd. Kalik és Szerémy nyomdászok. XXX. évf. Ára 5 kor. 60 fill.

Szatmár és Vidéke. (Szatmár.) Fel. szerk. dr. Fejes István; kiadó-tulajd. Morvai János nyomdász. XXII. évf. Ára 6 kor.

Szatmármegyei Közlöny. (Nagy-Károly.) Fel. szerk. Baudisz Jenő; tulajd. Roth Károly nyomdász. XXX. évf. Ára 8 kor.

Szatmár-Németi. (Szatmár.) Fel. szerk. Mátray Lajos; kiadó-tulajd. és nyomt. Weinberger testvérek. IX. évf. Ára 4 kor.

Szeghalomvidéki Hirlap. (Szeghalom.) Fel. szerk. dr. Adler Samu. V. évf. Nyomt. Riegel Zoltán. Ára 8 kor.

Székesfehérvári Független Újság. (Székesfehérvár.) Fel. szerk. Csipkés Gyula. I. évf. Nyomt. Kaufman F. utóda. Ára 3 kor.

Székelyföldi Hirnök. (Székelykeresztúr.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szabó Kálmán nyomdász. II. évf. Egyes szám 20 fill.

Székelykeresztúr. (Székelykeresztúr.) Szerk. és kiadó tulajd. Szabó Kálmán nyomdász. II. évf. Ára 6 kor.

Székely-Udvarhely. (Sz.-Udvarhely.) Szerk. és kiadó-tul. Betegh Pál nyomdász. XI. évf. Ára 8 kor.

Szentes és Vidéke. (Szentes.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Mátéffy Ferencz, társ-szerk. Bánfalvi Lajos; Nyomt. a Szentes és Vidéke ny. XXVI. évf. Hetenként 2-szer. Ára 10 kor.

Szent-Gotthárd. (Szent-Gotthárd.) Szerk. Mathiasz Arthur; kiadó-tul. Wellich Béla nyomdász. X. évf. Ára 8 kor.

Szepesi Hirnök. (Lőcse.) Fel. szerk. Greschik Viktor; kiadó-tulajd. dr. Nagy Árpád. Nyomt. Reiss Jos. Th. XLIII. évf. Ára 8 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Szepesi Lapok. (Igló.) Főszerk. Tel-léry Gyula; fel. szerk. Lukács István; kiadó-tulajd. Prohászka Lajos. Nyomt. Tátra ny. Hetenként 3-szor. XXI. évf. Ára 8 kor.

Szilágy. (Zilah.) Fel. szerk. dr. Both István; kiadó Seres Samu nyomdász. XXIII. évf. Ára 8 kor.

Szilágy-Somlyó. (Szilágy-Somlyó.) Fel. szerk. és kiadó-tulajd. Bölöni Sándor nyomdász. XXII. évf. Ára 8 kor.

Szinérváralja. (Szinérváralja.) Fő-szerk. Hosvay Guszláv; szerk.-tulajd. Haba Tihamér és Katona Sándor dr. II. évf. Nyomt. Morvay és Undy Nagybányán. Ára 6 kor.

Szoboszló és Vidéke. (Hajdu-Szoboszló.) Szerk. és kiadó-tulajd. Fehér Gábor. Nyomt. Plón Gy. XV. évf. Ára 8 kor.

Szoczializmus. (Békéscsaba.) Fel. szerk. Májer Jenő; laptulajd. a lapszer-kesztőség. I. évf. Nyomt. Tevan Adolf. Ára 4 kor.

Szolnok-Doboka. (Deés.) Fel. szerk. báró dr. Horváth Emil; kiadó a szer-kesztőség. Nyomt. Demeter és Kiss XXX. évf. Ára 12 kor.

Tapolczai Lapok. (Tapolcza.) Szerk. Kollányi Ödön; kiadó-tulajd. Löwy B. III. évf. Ára 10 kor.

Tata és Tóváros. (Tata.) Szerk. Fogassy Kázmér és Szomori S. Ferencz; laptulajd. Nobel Adolf nyomdász. IX. évf. Ára 8 kor.

Técső és Vidéke. (Técső.) Fel. szerk. Richter János. III. évf. Nyomt. Vidor és Rosenthal M.-Szigeten. Hav. 2-szer. Ára 4 kor.

Temes-Vingai Híradó. (Vinga.) Szerk.-kiadó Molnár János. II. évf. Nyomt. Gyulai István Aradon. Ára 8 kor. 80 fill. (Magyar és bolgár szöveg.) (Megszűnt.)

Tengerpart. (Fiume.) Főszerk. Szermerjai Kovács Zoltán; fel. szerk. Murai Jenő I. évf. Napilap. Nyomt. és kiadó-tulajd. Unio ny. Ára 24 kor.

Titel és Vidéke. (Titel.) Szerk. Simon Géza; kiadó a D. M. K. E. titeli fiókja. I. évf. Nyomt. Czája Alajos. Ára 8 kor.

Tiszavidék. (Szolnok.) Szerk. Merényi György. VII. évf. Nyomt. a kiadó-tulajd. Wachs Pál.

Tokaj és Vidéke. (Tokaj.) Szerk. Engel Jakab és Szécsén Vilmos. II. évf. Nyomt. Gestetner Adolf. Ára 8 kor.

Tokaj-Hegyalja. (Szerencs.) Szerk. és kiadó-tulajd. Simon József nyomdász. XIII. évf. Ára 8 kor.

Tordai Hirlap. (Torda.) Főszerk. Fried Farkas. I. évfolyam Nyomt. Undy Domokos. Ára helyben 4 kor., vidékre 5 kor.

Trencsén-Teplicz. (Trencsénteplicz.) Főszerk. és laptulajd. Boross Jusztin. I.

évf. Nyomt. Gansel Lipót Trencsénben. Ára egy idényre házhoz 1 kor. 50 fill. Vidékre 1 kor. 80 fillér. (Magyar-német szövegű.)

Túrkeve. (Túrkeve.) Szerk. és laptul. Bentsik Emma. Nyomt. Fölföldy Györgyné. XV. évf. Ára 8 kor.

Ugocsa. (Nagy-Szöllős.) Szerk. D. J.; lapkiadó-tulajdonos Doktor István nyomdász. XXI. évf. Ára 8 kor.

Ujpesti Közlöny. (Ujpest.) Szerk. és kiadó-tulajd. Mártonffy Imre. Nyomt. ifj. Kellner Ernő. XIII. évf. Ára 8 kor.

Ujvidéki Hirlap. (Ujvidék.) Fel. szerk. dr. Nemes Sándor. XIV. évf. Nyomt. Hirschenhauser Benő. Ára 12 kor.

Uj-Rákospalotai Értesítő. (Rákospalota.) Szerk. Kriskovits Ferencz; kiadó és nyomt. Deutsch Mózes. I. évf. Ára 4 kor.

Ung. (Ungvár.) Szerk. Bánóczy Béla; kiadó-tulajd. Székely és Illés nyomdászok. XIV. évf. Ára 8 kor.

Ungvári Közlöny. (Ungvár.) Szerk. Schürger Ferencz; kiadó-tulajd. Lévai Mór nyomdász. XXVII. évf. Ára 8 kor.

Váci Hirlap. (Vác.) Szerk. Kulcsár Ernő; kiadja Kovách Ernő. Nyomt. Mayer Sándor. XIX. évf. Ára 12 kor.

Vajdahunyad és Vidéke. (Vajdahunyad.) Laptulajd. és kiadó Petneházy Olivér. Szerk. ? I. évf. Nyomt. Kroll Gyula Déván. Ára 8 kor.

Város. (A —.) (Debreczen.) Főszerk. Vecsey Imre; szerk. Konecz Ákos, kiadó-tulajd. és nyomt. a városi ny. II. évf. Ára 6 kor.

Vasmegyei Napló. (Szombathely.) Főszerk. dr. Czifrák János; fel. szerk. dr. Dömötör Géza, Breitfeld Dezső társ szerk. II. évf. Het. 3-szor. Nyomt. Seiler Henrik utódai. Ára 12 kor. (Megszűnt.)

Veszprémi Napló. (Veszprém.) Fel. szerk. Husz Gyula, kiadó-tulajd. a Vörösmarty ny. Devecseren. II. évf. Ára 10 kor.

Visó és Vidéke. (Felső-Visó.) Fel. szerk. Cseh Nándor; kiadó-tulajd. a felső-visói társaskör. Nyomt. Pollák és társa. X. évf. Havonként 3-szor. Ára 4 kor.

Visói Hirlap. (Felső-Visó.) Szerk. és kiadó-tulajd. Aczél Ödön. Nyomt. Schiffmann H. Máramaros-Szigeten. VI. évf. Ára 8 kor.

Zalai Közlöny. (Nagy-Kanizsa.) Fel. szerk. dr. Villányi Henrik; kiadó és nyomt. ifj. Wajdits József nyomdász. XLIV. évfolyam. Ára 10 korona.

Zalamegye. (Zala-Egerszeg.) Szerk. dr. Csák Károly; szerk. és kiadó-tulajd. Udvardy Ignác. Nyomt. Unger Antal. XXIV. évf. Ára 8 kor.

Zaránd. (Brád.) Szerk. Brády Albert. IV. évf. Nyomt. Róth Ferencz. Ára ?

Zempléni Hirlap. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Pataky Miklós. Nyomt. a Pannonia. XIII. évf. Ára 10 korona.

Zentai Függelenség. (Zenta.) Fel. szerk. dr. Lovászy Andor; kiadó-tulajd. a zentai függetlenségi kör. I. évf. Hetenként 3-szor. Nyomt. Fekete Sándor. Ára 4 kor.

Zentai Híradó. (Zenta.) Szerk. és kiadó-tulajd. Kabos Ármin nyomdász. X. évf. Ára 10 kor.

Zentai Közlöny. (Zenta.) Szerk. és kiadó-tulajd. Fekete Sándor nyomdász. XVII. évf. Ára helyben 6 kor., vid. 8 kor.

Zircz és Vidéke. (Zircz.) Fel. szerk. Végh Győző. I. évf. Nyomt. a zirczvidéki kvny. Ára 8 kor.

Zólyom és Vidéke. (Zólyom.) Szerk. és tulajdonos Friedmann Mór. Nyomt. Zólyom és Vidéke könyvny. VIII. évf. Ára 8 kor.

Zólyomvármegyei Hirlap. (Zólyom.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Nádosy Gyula nyomdász. XIX. évf. Ára 8 kor.

Zsombolya. (Zsombolya.) Szerk. és kiadó Porse Vilmos. Nyomt. Wunder Rezső kiadó. V. évf. Ára 6 kor.

Osszesen 272.

IX. MEGYEI ÉS HIRDETÉSI LAPOK.

BUDAPESTEN.

Budapesti Hirdetési Közlöny. (*Budapester Osterr. Ung. Ankündigungsbblatt.*) Fel. szerk. és laptulajd. Sikray S. Nyomt. Brózsza Ottó. Havonként 2-szer. XXII. évf. Ára 12 kor.

Házassági Közlöny. Felelős szerk. Lázár Vilmos; laptulajd. Kohn Henrik. Nyomt. »Árpád«. I. évf. Ára vidékre 6 kor., helyben 5 kor.

Jegyesek Lapja. Fel. szerk. Békési József. Nyomt. Preiszler Mihály. VII. évf. Ára 48 kor.

Könyvmatos Pályázati Értesítő. Fel. szerk. Radó Sándor; laptulajd. és nyomt. Fritz Ármin. III. évf. Ára 9 kor. 60 fill.

Közvetítő. Kiadó-tulajd. és nyomt.

az Árpád knvy. Az üzleti alkalmazottaknak ingyen. I. évf.

Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun Vármegye Hivatalos Lapja. Szerk. Fazekas Agost és Szabó Géza. III. évf. Nyomt. Monorkerületi kny. Ára 12 kor.

Székesfővárosi Tudósító. Szerk. dr. Radó Károly. III. évf. Nyomt. Löblovitz Zsigmond. Ára 20 kor.

Vármegye (A —.) Szerk. dr. Horváth József. III. évf. Nyomt. Károlyi György. Ára 12 kor.

VIDÉKEN.

Abauj-Tornavármegye Hivatalos Lapja. (Kassa.) Szerk. Ferdinándy Gyula. Nyomt. Vitéz A. utóda. V. évf. Ára 6 kor.

Alsó-Fehér Vármegye Hivatalos Lapja. (Nagy-Ényed.) Felelős szerk. Inczédi Jocksmann Ödön. III. évf. Nyomt. a részv. ny. Ára 10 kor.

Aradvármegye Hivatalos Lapja. (Arad.) Szerk. Hanthó Jenő. III. évf. Nyomt. Réthy Lipót és fia. Ára 6 kor.

Árvamegye Hivatalos Lapja. (Alsó-Kubin.) Szerk. Chityil Guidó III. évf. Kiadja a vármegye alispánja. Nyomt. az alsókubinyi knvy. Ára 12 kor.

Bács-Bodrog Vármegye Hivatalos Lapja. (Zombor.) Szerk. Szalay Frigyes. III. évf. Nyomt. Bittermann Nándor és fia. Ára 24 kor.

Baranya Vármegye Hivatalos Lapja. (Pécs.) Szerk. Várady Ferencz. Laptulajd. Baranya vármegye közönsége. Nyomt. Taizs József. VIII. évf.

Barsvármegye Hivatalos Lapja. (Aranyosmarót.) Szerk. Bodó János; kiadja Barsvármegye törvényhatósága. III. évf. Nyomt. Dóczi knvy. Ára 10 kor.

Békésmegye Hivatalos Lapja. (Gyula.) kiadja a vármegye alispánja. VIII. évf. Nyomt. »Dóczi« knvy. Ára 8 kor.

Beregvármegye Hivatalos Lapja. (Beregszász.) Fel. szerk. Nagy Ernő. III. évf. Nyomt. Haladás. Ára 4 kor.

Besztercze-Naszód Vármegye Hivatalos Lapja. (Besztercze.) Szerk. Takáts Károly. III. évf. Nyomt. Botschár Tivadar. Ára 18 kor.

Biharvármegye Hivatalos Lapja. (Nagyvárad.) Szerk. Jancsó Benedek. III. évf. Nyomt. Laszky. Armin Ára 7 kor.

Borsodvármegye Hivatalos Lapja. (Miskolcz.) Szerk. dr. Kazay László. III.

évf. Nyomt. Forster, Klein és Ludvig. Ára 10 kor.

Brassóvármegye Hivatalos Lapja. (Brassó.) Szerk. dr. Jeckel Frigyes. Ny. Gött J. és fia. III. évf. Ára 20 kor.

Csanádvármegye Hivatalos Lapja. (Makó.) Szerk. Tarnay Jenő; kiadja Csanádvármegye közönsége. III. évf. Ára 12 kor.

Csikvármegye Hivatalos Lapja. (Csikszereda.) Szerk. és kiadja az alispáni hivatal. IV. évf. Megjelen havonk. kétszer. Nyomt. Létz János, Gyergyószentmiklós. Ára ?

Esztergomvármegye Hivatalos Lapja. (Esztergom.) Szerk. és kiadó Haan Rezső. III. évf. Nyomt. Buzarovics Gusztáv. Ára 10 kor.

Fejérvármegye Hivatalos Lapja. (Székesfehérvár.) Fel. szerk. dr. Balassa Imre; kiadja Fehérvármegye közönsége. II. évf. Nyomt. Csitári K. és t. Ára 8 kor.

Gömör-Kishontvármegye Hivatalos Lapja. (Rimaszombat.) Szerk. és kiadja a vármegyei alispáni hivatal. Szerk. Komáromy István aljegyző. Nyomt. Rábely Miklós. XVI. évf. Hivatalos hetilap. Ára 8 kor.

Győr szab. kir. város Hivatalos Értesítője. (Győr.) XV. évf. Nyomt. »Pannonia«.

Győrvármegye Hivatalos Értesítője. (Győr.) Nyomt. Gross testvérek. VI. évf. Havonként 2-szer. Ára 10 kor.

Hajdúvármegye Hivatalos Lapja. (Debreczen.) Szerk. dr. Czeglédy Mihály; kiadja Hajdúvármegye közönsége. II. évf. Nyomt. a városi kny. Ára 20 kor.

Háromszékmegye Hivatalos Lapja. (Kézdi-Vásárhely.) Szerk. dr. Demeter Gyula; kiadja Háromszékvármegye alispáni hivatala. XXII. évf. Nyomt. ifj. Jancsó Mózes. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Hevesvármegye Hivatalos Lapja. (Eger.) Szerk. Puchlin Lajos; kiadja Hevesvármegye törvényhatósága XXXI. évf. Nyomt. az egr. ny. r. t.

Hivatalos Lap, Nagyküküllő vármegye (szabályrendeletei) közlönye. (Segesvár.) Szerk. Lendvay Sándor; kiadótulajd. Nagyküküllő vármegye. XIV. évf. Nyomt. Michailovits J.

Hontvármegye Hivatalos Közölnye. (Ipolyás.) Szerk. a vármegye jegyzői kara és a szerkesztésért felelős Czobor László alispán. XIII. évf. Havon-

ként 3-szor. Nyomt. Neumann Jakab. Ára 6 kor.

Járási Hivatalos Lap. Biharvármegye központi főszolgabírói járásának hivatalos lapja. (Nagyvárad.) Fel. szerk. Nagy Márton. III. évf. Nyomt. és kiadja Láng József kvny.

Jásznagykun-Szolnokvármegye Hivatalos Lapja. (Szolnok.) Szerk. Nagy Ottó. Nyomt. a vármegyei nyomdában. IV. évf. Ára 16 kor.

Kolozsvármegye Hivatalos Közlőnye. (Kolozsvár.) Szerk. Hory Béla, dr. Lásposi Hegedűs Árpád és dr. Pavlik Sándor. Nyomt. Gámán János örököse. XXVIII. évf. Ára 8 kor.

Liptóvármegye Hivatalos Közlőnye. (Liptó-Szent-Miklós.) Szerk. és kiadja a vármegye alispánja. IV. évf. Nyomt. Steier Izidor. Ára 4 kor.

Marostordavármegyei Hivatalos Lap. (Marosvásárhely.) Fel. szerk. Orbán Balázs; kiadja a vármegye alispánja. VII. évf. Nyomt. az ev. ref. kollegiumi kvny. Ára 12 kor.

Mosonvármegye Hivatalos Lapja. (Magyar-Óvár.) Szerk. Skultéti Miklós; kiadja Mosonvármegye törvényhatósága. III. évf. Nyomt. Czéh Sándor.

Nagyküüllőmegye Hivatalos Közlőnye. (Segesvár.) XIV. évf. Nyomt. Michailovits József.

Nógrádvármegye Hivatalos Lapja. (B.-Gyarmat.) Kiadja a vármegyei jegyzői hivatal. Nyomt. a balassagyarmati könyvnyomda r. t. LXII. évf. Hetenként. Ára 8 kor.

Nyitravármegye Hivatalos Lapja. (Nyitra.) Fel. szerk. dr. Szathmáry István III. évf. Nyomt. Neugebauer Nándor. Ára 8 kor.

Palánkai Járási Közlöny. (Német-Palánka.) Szerk. Krenedits Ödön. III. évf. Nyomt. Kristófek és Blázek. Ára 6 kor.

Pozsony Vármegye Hivatalos Lapja. (Pozsony.) Szerk. Strelka János; kiadja Pozsonyvárm. közönsége. Nyomt. Wigand F. K. XIV. évf. Havonként 2—3-szor. Ára 4 kor.

Sárosvármegye Hivatalos Lapja. (Eperjes.) Szerk. és kiadja Sárosvármegye alispáni hivatala. Nyomt. Kósch Árpád. X. évf. Hetenként. Ára 4 kor.

Somogyvármegye Hivatalos Lapja. (Kaposvár.) Szerk. és laptulajd. Roboz István. XXIV. évf. Kiadó Hegelmann Károly nyomdász.

Sopronvármegye Hivatalos Lapja. (Sopron.) Szerk. Zalka Pál; kiadja Sopronvármegye törvényhatósága. Nyomt. Röttig Gusztáv. V. évf. Ára 2 kor.

Szabolcsvármegye Hivatalos Lapja. (Nyíregyháza.) III. évf. Nyomt. Jóba Elek.

Szatmárvármegye Hivatalos Lapja. (Nagy-Károly.) Fel. szerk. Kerekes Zsigmond; kiadja Szatmárvármegye alispánja. III. évf. Nyomt. Róth Károly. Ára 10 kor.

Szebenvármegye Hivatalos Lapja. (Nagy-Szeben.) Szerk. dr. Bruckner Adolf. III. évf. Nyomt. Reisszenberger A. Ára 10 kor.

Szepesvármegye Hivatalos Lapja. (Lőcse.) Szerk. Madarassy Mór; kiadja a Szepesvármegye törvényhatósága. III. évf. Nyomt. Szepesvárm. közg. ny. Ára 8 kor.

Szolnok-Dobokavármegye Hivatalos Lapja. (Dés.) Szerk. Gajzágó László; kiadja a vármegye alispánja. III. évf. Nyomt. Demeter és Kiss. Ára 8 kor.

Tolnavármegye Hivatalos Lapja. (Szekszárd.) Szerk. Kovách Aladár, fel. szerk. Földváry Mihály, laptul. Tolnavármegye közönsége; kiadó és nyomt. Molnár Mór nyomdász. III. évf. Ára 12 kor.

Turóc vármegye Hivatalos Lapja. (Turócszentmárton.) Felelős szerk. dr. Beniczky Ákos. III. évf. Nyomt. a Magyar nyomda. Ára 8 kor.

Torontálvármegye Hivatalos Lapja. (Nagy-Becskerek.) Szerk. Bielik Antal. XXI. évf. Nyomt. Pleitz Fer. Pál.

Trencsénvármegye Hivatalos Közlőnye. (Trencsén.) Szerk. Baross Jusztin alispán; kiadja Skarnitzl X. Ferencz nyomdász. Hav. 2-szer. XX. évf. Ára 4 kor. (Megszűnt.) Folytatása:

Trencsénvármegye Hivatalos Lapja. (Trencsén) czimen.

Udvarhelyvármegye Hivatalos Lapja. (Székely-Udvarhely.) Szerkesztő dr. Keisz Ferencz; kiadja és nyomt. Betegh Pál és társa. III. évf. Ára 6 kor.

Ungvármegye Hivatalos Lapja. (Ungvár.) Szerk. Bánóczy Béla III. évf. Nyomt. Székely és Illés. Ára 12 kor.

Vármegyei Hivatalos Lap. (Sátoralja-Ujhely.) Fel. szerk. Görgey Géza; kiadja Zemplén vármegye törvényhatósága. IV. évfolyam. Nyomt. Zemplén kvny. Ára 6 kor.

Vármegyei Közlöny. (Torda.) ki-

adja Torda-Aranyosmegye alispánja. III. évf. Nyomt. Füssy és Sztupjár. Ára 6 kor.

Vasvármegye Hivatalos Lapja. (Szombathely.) Szerk. Herbst Géza. III. évf. Nyomt. Seiler Henrik utódai. Ára 10 kor.

Veszprémvármegyei Hivatalos Lap. (Veszprém.) Szerk. dr. Horváth Lajos. VII. évf. Nyomt. Krausz A. és fia nyomda.

Zalavármegye Hivatalos Lapja. (Zalaegerszeg.) Szerk. Bódy Zoltán és Kauffman Mátvás. III. évf. Nyomt. Tahy Rozália. Ára 4 kor.

Zólyomvármegye Hivatalos Lapja. (Besztercebánya.) Szerk. és kiadja Zólyomvármegye alispáni hivatala. VI. évf. Nyom. Machold F. Ára 4 kor.

Összesen 65.

X. VEGYES MELLÉKLAPOK.

BUDAPESTEN.

Állandó Havi Értesítő. III. évfolyam. A »Gyógyszerészi Értesítő« melléklete.

Állategészségi Szemle. A »Mészárosok és Hentesek Lapja« heti melléklete. II. évf.

Állatkereskedelmi Ujság. II. évf. A »Mészárosok és Hentesek Lapja« heti melléklapja.

Anyakönyvi Közlemények. XI. évf. A »Magyar Közigazgatás« melléklete.

Aranyifjúság. VII. évf. A »Tolnai Világ Lap« melléklete.

Aranylapok a magyar történelemből. A »Hasznos Mulattató« verses melléklete.

Artista Lap. II. évf. »Das Artistenblatt« melléklapja. II. évf. Nyomt. Gelléri és Székely.

Baromfitenyésztési Lapok. Az »Állattenyésztési és Tejgazdasági Lapok« heti melléklete.

Bőr- és Bujakórtan. A »Budapesti Orvosi Ujság« melléklete.

Budapesti Vasárcsarnok Ujság. A »Nagy Budapest« melléklapja.

Budapesti Képes Lapok. A »Fürdőügyi Értesítő« heti melléklete. II. évf.

Budapesti Közlöny Hivatalos Értesítője (A —.) XXXIII. évf. Hetenként hatszor.

Büntetőjogi Döntvény. A »Jogtudományi Közlöny« melléklete.

Curiai Határozatok. A »Jogtudományi Közlöny« melléklapja.

Diaetás és Physikai Gyógyítómódok. A »Budapesti Orvosi Ujság« melléklete.

Döntvénytár. A »Jogtudományi Közlöny« melléklete.

Egykrajczáros Tréfás Herkó Páter. A »Magyar Herkó Páter« melléklete.

Elme- és Idegkórtan. Az »Orvosi Hetilap« melléklete.

Finanzieller Compass. A »Bíró-sági Szemle« melléklete.

Fővárosi Értesítő heti kiadása. A »Fővárosi Értesítő« melléklete.

Fülészet. A »Budapesti Orvosi Ujság« melléklete.

Függelék. A »Körözünyttár« melléklete.

Fürdő és Vizgyógyászat. A »Budapesti Orvosi Ujság« melléklete.

Gazdasági Ismétlő Iskola. A »Néptanítók Lapja« melléklapja.

Gutenberg. A »Typographia« német melléklete.

Gyermekeorvos. A »Budapesti Orvosi Ujság« melléklapja III. évf.

Gazdasági Melléklet. A »Budapest« melléklete.

Gyermekevilág. VII. évf. A »Tolnai Világ Lap« melléklete.

Gyógyszerészi Hetilap Hirdetése. A »Gyógyszerészi Hetilap« melléklete.

Gynaekologia. Az »Orvos Hetilap« melléklete.

Havi Értesítő. A »Gyógykezelési Értesítő« melléklete.

Házi Kincstár (A —.) VII. évf. A »Tolnai Világ Lap« melléklete.

Hivatalos Értesítő. A »Budapesti Közlöny« melléklete.

Hivatalos Közlemények. Az »Evangelikus Órálló« állandó melléklete.

Hiteles Sorsolási Értesítő. A »Magyar Pénzügy« és »Magyar Kereskedők Lapja« ingyen melléklete. Nyomt. Neuwald Illés. Hav. 2-szer.

Honvédorvos. A »Gyógyászat« havi melléklete.

Jogesetek. XXI. évf. Melléklet a »Jog«-hoz és az »Ügyvédek Lapja«-hoz.

Jogesetek Tára. A »Jog« mellék-lapja.

Katholikus Tanügy. A »Magyar Állam« melléklapja. Szerk. dr. Zelliger Vilmos. XI. évf. Ára 4 kor.

Képes Olvasótár. »Tolnai Világ Lap« melléklapja. IV. évfolyam. Nyomt. »Európa«.

Kereskedelmi Melléklet. A »Körrözünyttár« melléklele.

Közegészségügy és Törvényszéki Orvostan. Az »Orvosi Hetilap« melléklelei.

Közegészségügyi és Törvényszéki Orvostudományi Szemle. A »Budapesti Orvosi Ujság« melléklele.

Közszállítási Értesítő. A »Közgazdasági Értesítő« melléklele.

Központi Értesítő. (*Hivatalos Cég-lap.*) A »Közgazdasági Értesítő« melléklele.

Luther-társaság Egyháziro-dalmi Értesítője. Az »Evangélikus Családi Lap« havi melléklele. V. évf.

Magyar Család. A »Magyarság« szépirodalmi melléklele. (Meggzúnt.)

Magyar Gazda. A »Politikai Ujdonságok« havi melléklele.

Magyar Gazda. Szerk. Bálint Gazda. »Magyar Néplap« szakmelléklele. III. évf. Nyomt. és kiadja a Pazmaneum. Ára 4 kor.

Magyar Könyvészet. A »Corvina« havi melléklele. Szerk. Rényi Károly.

Magyar Lloyd. A »Magyar Kereskedők Lapja« ingyen melléklele XXV. évf.

Magyar Motor-Ujság. A »Magyar Automobil Ujság« melléklele.

Magyar Kereskedelmi Muzeum. A »Magyar Pénzügy« ingyen melléklele. (Meggzúnt.)

Medikus. A »Gyógyászat« melléklele.

Nyilvántartás. A »Rendőri Lapok« melléklapja. X. évf. (Magyar és német szöveggel.)

»Pénzügyi Közlöny« (A —) melléklapja.

Pénzügyi Utmutató. A »Pénzügyi Hírlap« melléklele.

Posta- és Távirdai Közlemények. Melléklele a »M. kir. Posta- és Távirdai Rendeletek Tárához.«

Regénycsarnoka. A »Budapest« —. Heti melléklap. XXIII. évf.

Regénýtár. A »Vasárnapi Ujság« heti melléklele. XI. évf.

Rendőri Közlöny. A »Belügyi Közlöny« melléklapja. XXXIV. évf.

Sebészeti. A »Budapesti Orvosi Ujság« melléklele.

Senefelder. A »Lithographia« melléklele.

Sorsolási Tudósító. A »Pénzügyi Ujság« melléklele. X. évf.

Sorsolási Tudósítója. A »Magyar Állam« —. Havonként.

Szabásívek. A »Divat Salon« melléklele.

Szépirodalmi Kert. Szerk. Cziklay Lajos. Heti melléklele a »Magyar Állam«-hoz. XIX. évf.

Szemészeti Lapok. A »Budapesti Orvosi Ujság« melléklele.

Szemészet. Az »Orvosi Hetilap« melléklele. Szerk. Schulek Vilmos tanár iskolája. Évi 4 szám.

Szépirodalom. A »Divat Salon« melléklele.

Szövetkezés. A »Hazánk« félhavi melléklele. XVI. évf. (Meggzúnt.)

Szülészet és Nőgyógyászat. A »Budapesti Orvosi Ujság« melléklele.

Uj Budapest. A »Budapest« képes heti melléklele. (Élczlap.) XXVII. évf. Ára a főlap nélkül 6 kor.

Urologia. A »Budapesti Orvosi Ujság« melléklele.

Uj Gyermekedivat. A »Divat Salon« melléklele.

Vállalkozók és Iparosok Lapja. A »Magyar Kereskedők Lapja« ingyen melléklele.

Vasárnap. A »Hazánk« heti melléklapja. (Meggzúnt.)

Világkrónika. A »Vasárnapi Ujság«, »Politikai Ujdonságok«, »Képes Néplap« s a »Képes Folyóirat« melléklapja. XXIX. évfolyam.

VIDÉKEN.

Aradvármegyei gazdasági egyesület fogyasztási és értékesítő szövetkezet heti értesítője. Az »Aradi Gazda« heti melléklele. VII. évf.

Albertirsa. (Monor.) A »Monorkerületi Lapok« melléklele.

Borsodvármegye Hivatalos Értesítője. (Miskolcz.) A »Borsod« melléklele. (Meggzúnt.)

Haladás. (Nagyvárad.) A »Népnevelési Közlöny« melléklapja.

Hivatalos Közlöny. (Torda.) Az »Aranyosvidék« heti melléklele. (Meggzúnt.)

Hunyadi Bors. A »Vajdahunyad és Vidéke« ingyen melléklele.

Hübele Balázs. (Arad.) Az »Aradi Híradó« hetilap melléklete.

Hüvelyk Matyi. (Szeged.) A »Szegedi Napló« melléklete. XI. évf.

Kispest. (Monor.) A »Monorkerületi Lapok« melléklete.

Komáromvármegye Hivatalos Lapja. (Komárom.) A »Komáromi Ujság« melléklete.

Komáromi Hírek. (Komárom.) Szerkesztő ifj. Germány Gyula. A »Függetlenség« melléklete.

Máramarosvármegyei Hivatalos Lap. (Máramarossziget.) A »Máramarosi Lapok« heti melléklete.

Maros-Torda. (Marosvásárhely.) A »Marostordavármegyei Hivatalos Lap« heti melléklete.

Népnevelési Közlöny. (Nagyvárad.) A »Szabadság« melléklapja.

Reggeli Lapok Melléklete. (Nagykanizsa.) A »Reggeli Lap« melléklapja.

Székely Társadalom. (Marosvásárhely.) A »Székely Lapok« társalapja.

Szilágyvármegye Hivatalos Lapja. (Zilah.) A »Szilágy« heti melléklete.

Színházi Lap. (Szolnok.) A »Jásznagykunszolnokmegyei Lapok« melléklete.

Színházi Ujság. (Zólyom.) A »Zólyomvárgyei Hírlap« melléklete.

Temesvármegye Hivatalos Lapja. (Temesvár.) »Délmagyarországi Közlöny« melléklete. Hetenként 2-szer. XV. évfolyam.

Új Lap. (Székesfejérvár.) Kiadja Kiriits Bódog. IV. évf.

Összesen 99.

ÖSSZEGEZÉS.

Hírlapirodalmunk *számarányát* 1904. és 1905. évben a következő kimutatásban tüntethetjük föl:

	1905.	1904.	Let:
I. Politikai napilapok	130	87	+ 43
II. Politikai hetilapok	124	92	+ 32
III. Vegyes tartalmu képes lapok	16	12	+ 4
IV. Egyházi és iskolai lapok	66	58	+ 8
V. Szépirodalmi és vegyes tartalmu lapok	31	27	+ 4
VI. Humorisztikus lapok	24	23	+ 1
VII. Szaklapok	372	299	+ 73
VIII. Vidéki lapok nem politikai tartalommal	272	244	+ 28
IX. Hirdetési lapok	65	57	+ 8
X. Vegyes melléklapok	99	44	+ 55
Összesen:	1199	943	+ 256

II.

A hazai nem-magyar nyelvű hirlapirodalom.

KERESZTY ISTVÁNTÓL.

I. TÖBBNYELVŰ LAPOK.*

Szaklapok és vegyes tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Ácsok Szaklapja. [Magyar és német.] II. évf.

Általános Műszaki Értesítő. Allgemeiner Technischer Anzeiger für Ungarn. És melléklete: **Aczél és Vas.** Stahl und Eisen. [M. és n.] IX. évf.

Általános Szeszipari Közlöny. [M. és német.] VIII. évf.

Artistalap. Az »Artistenblatt« melléklapja. II. évf.

Bírósági Szemle melléklapja: Finanzieller Compass. II. évf.

Bőripar. Ungarische Gerber-Zeitung. [M. és német.] XII. évf.

A Budapesti Áru- és Értéktőzsde Hivatalos Árjegyző Lapja. Amtliches Coursblatt der Budapester Waaren- und Effecten-Börse. [M. és n.] XLII. évf.

Budapesti Hirdetési Közlöny. Budapester (Oesterr.-Ung.) Ankündigungsblatt. [M. és n.] XXIII. évf. (Ézelőtt csakis német volt.)

Budapesti Lakáshirdető. Budapester Wohnungsanzeiger. [M. és n.] XIX. évf.

Commercieller Beobachter. Kereskedelmi Figyelő. [Csaknem kizárólag német szöveggel.] XV. évf.

Commercielle Rundschau. Kereskedelmi Szemle. [Német főlap, magyar mellékklappal.] VIII. évf.

Czipész (A—.) [M. és n.] XV. évf.

Courrier d'Hongrie. [M. és francia.] (*Könyomatú.*) I. évf. (Meggzűnt.)

Dohányárusok Közlönye. Organ der Tabak-Gross- und Kleinverschleisser Ungarns. [M. és n.] XIII. évf.

Építőmunkás. Stavitel'sky Robotnik. [M. és tót.] III. évf.

Értesítő. A m. kir. tengerészeti hatóság hiv. lapja. — Avvisatore. (Fiume.) (A »La Bilancia« melléklapja.) [M. és olasz.] ? évf.

Festők Szaklapja. [M. és n.] II. évf.

Glücksbote. Szerencse-Hiradó. (Sorsolási tudósító.) [M. és német.] ? évf.

Jelentés Magyarországon Előfordult Zivatarokról. Rapport sur les orages en Hongrie . . . [M. és francia.] III. évf.

Kivándorló (A —.) Der Auswanderer. [M. és n.] II. évf.

Könyvkötők Lapja. Buchbinder-Zeitung. [M. és n.] VII. évf.

Lithographia. [M. és n.] II. évf.

Magyar Automobil Ujság. Ung. Automobil-Zeitung. [M. és n.] III. évf.

Magyar Borkereskedelem. Ungarischer Weinhandel. [M. és n.] V. évf.

Magyar Bőripar. Ungarische Lederindustrie [M. és n.] XII. évf.

Magyar Cukoripar. Die Ungarische Zuckerindustrie, és melléklete: A Cukorrépa-Termelő. Der Zuckerrüben-Producent. [M. és n.] XIV. évf.

Magyar Fakereskedő. Ung. Holzhändler. [Külön m. és n. kiadások.] XII. évf.

M. Kir. Postai és Távirat-Rendelekek Tára. Sbornik kr. ug. Pos-

* A magyar (illetőleg német, olasz, román) nyelvűek közé is fel vannak véve, az összes létszámot tehát ez a rovat nem gyarapítja.

tanskij; és: Brzovajnih Naredabah. [M. és horvát.] Kiadja a m. kir. kereskedelemügyi miniszter. XX. évf.

Magyar Kő- és Márványugság. Ungarische Stein- und Marmorzeitung. [M. és n.] I. évf.

Magyar Lisztkereskedő. Der Ungarische Mehlhändler. [M. és n.] I. évf.

Magyar Malom- és Gazdasági Értesítő. Ungarischer Mühlen- und Landwirtschaftlicher Anzeiger. [M. és n.] XIII. évfolyam.

Magyar Malom-Közlöny. Ungarische Mühlen-Nachrichten. [M. és német.] VII. évf.

Magyar Sörfőzők és Komlótermelők Lapja. Ungarische Brauer- und Hopfen-Zeitung. [M. és n.] IV. évf.

Magyar Sütők Lapja. [M. és n.] III. évf.

Magyar Üveg- és Agyagujság. Ungarische Glasindustrie und Keramik. [M. és n.] V. évf.

Magyar Vas- és Gépujság. Ung. Metallarbeiter. [Csaknem kizárólag német szövegű.] XXIII. évf.

Magyar Zenészek Lapja. [M. és n.] II. évf.

Mercur, hiteles sorsolási tudósító. Authent. Verlosungs-Anzeiger. [M. és n.] XXXV. évf.

Művezetők Lapja. Ungarische Werkmeister-Zeitung. [M. és n.] VIII. évf.

Nemzetközi Nyilvántartás. La Sûreté Internationale. Internationale Evidenz. [M., német és francia.] A Rendőri Lapok melléklapja. IX. évf.

Népszava. Volksstimme [M. és német.] XXXIII. évf.

Országos-Vásári Értesítő. Jahresmarkt-Anzeiger. [M. és n.] II. évf.

Rendeleti Közlöny (a m. kir. honvédség számára). Szabályrendeletek. — Viestnik Naredabah. Za kr. ug. domobranstvo. Normativne naredbe. [M. és horvát.] XXX. évfolyam.

Rendeleti Közlöny (a m. kir. honvédség számára). Személyes ügyek. Viestnik Naredabah. Zakr. ug. domobranstvo. Osobni poslovi. [M. és horvát.] XXX. évf.

Rendőri Lapok (Magyar Csendőr). [M. és n.] XII. évf.

Sütők Szaklapja. [M. és n.] V. évf.
Szabadalmi Közlöny. [M. és horvát.] XIV. évf.

Tőzsdei Értesítő. [M. és n.] I. évf.

Typographia. Gutenberg. [M. és n.] XXXVII. évfolyam.

Ungarische Wochenschrift. Független Magyar Hetilap. (Magyar és német.) XI. évf.

Unio. A Bpest-Székesfőv. Sütők... Ipartestülete hivatalos szakközlönye. [M. és n.] X. évf.

Vásárcsarnoki Híradó. És melléklet: *Tojás és Vaj.* [M. és n.] IV. évf.

Vegyi Ipar. [M. és n.] IV. évf.

Zenelap. [N. melléklettel.] XIX. évf.

Zenélő Magyarország. La Hongrie Musicale. (Zeneművek, részben francia és német feliratokkal.) XII. évf.

Összesen 55.

VIDÉKEN.

Aesculap. (Sopron.) [Magyar és német.] II. évf.

Árva megye Hivatalos Lapja. [M. és tót.] III. évf.

Bácskai Ujság. Bácskaer Zeitung. (Apatin.) [M. és n.] X. évf.

Időjárási Naptár Magyarország számára. Wetterkalender für Ungarn. (Ó-Széplak.) XXIII. évf. [M. és n. külön kiadás.]

Karpathen-Post. (Késmárk.) [M. és n.] XXV. évf.

Kivándorlási Értesítő. [M., n., horvát és tót.] (Fiume) III. évf.

Közvélemény. (Vág-Szered.) [M. és n.] IV. évf.

Magyaróvári Hirlap. (Magyaróvár.) [M. és n.] III. évf.

Módos. (Módos.) [M. és n.] VI. évf.

Muraköz. Medjimurje. (Muraszombat.) [M. és horvát.] XXII. évf.

Nagyszombati Hetilap. Tyrnauer Wochenblatt. [M. és n.] XXXVII. évf.

Nagyszombati Hirlap. [M. és n.] III. évf.

Neutraer Zeitung. Nyitrai Hirlap. (l. a németek közt.) XVI. évf.

Nyitrai Lapok. Neutra-Trenchiner Zeitung. (Nyitra.) [M. és n.] XXXVI. évfolyam.

Palánka. (Német-Palánka.) [M. és n.] III. évf.

Pályázat. (Székesfehérvár.) [M. és n.] XIV. évf.

Pöstyén. (Pöstyén.) [M. és n.] II. évf. (Az I. évf. 1903-ban járt.)

Soproni Kereskedők Lapja. (Sopron.) [M. és n.] III. évf.

Szent-Gotthárd. St.-Gotthard. [M. és n.] IX. évf.

Szepesi Hírnök. Zipser Bote. (Lőcse.) [M. és n.] XLIII. évf.

Temes-Vingai Híradó. (Mádzarski Balgarin.) (Vinga.) II. évf. (M. és bolgár.) (Megszünt.)

Trencsén-Teplicz. (Trencsén-Teplicz.) [M. és n.] I. évf.

Vágvölgyi Lap. (Trencsén.) [M. és n.] XXXII. évf. Összesen 23.

KÜLFÖLDÖN.

Der Hutarbeiter. (Bécs.) [Magy. és német.] ? évf.

Magyar Hirmondó. (Ohio, Cleveland.) [M. és angol.] VI. évf.

Összesen 2.

II. NÉMET LAPOK.

a) *Politikai tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Allgemeine Jüdische Zeitung. (Héber betűkkel.) Szerk. tul. Grossberg Lipót. Ny. Fried és Krakauer. XVIII. évf. Heti 5 szám. Ára 20 kor.

Budapester Tagblatt. Főszerk. Bolgár Ferencz; fel. szerk. Weiss Julián; kiadja »Európa« r. t. Ny. »Európa.« XXII. évf. Napilap. Ára 28 kor.

Extrablatt. A *Neues Budapester Abendblatt* lenyomata. VI. évf.

Montagblatt. Fel. szerk. tul. Viola Miksa. Ny. Kállai Ármin. XVII. évf. Hetilap. Ára 12 kor.

Neues Budapester Abendblatt. Szerk. Singer Arthur, kiadó ő és Barna Tódor. Ny. »Globus«. VI. évf. Napilap. Száma 2 fillér.

Neues Kleines Journal. Szerk. Vida Bódog. Tul. ny. »Európa« r. t. IX. évf. Ára naponta 2 fill.

Neues Pester Journal. Fel. szerk. Bródy Lajos; kiadó-tul. Bródy Zsigmond. Ny. »Hungaria« ny. XXXIV. évf. Napilap. Ára 28 kor.

Neues Politisches Volksblatt. Fel. szerk. dr. Fleischmann Sándor; kiadó tul. Mérey Miksa. Ny. »Kosmos.« XXIX. évf. Napilap. Ára 20 kor., a »Witzrakete« mellékappal együtt 22 kor 40 fill.

Pester Correspondenz. Szerkesztő Lichtenstein Lajos; tulajd. Lichtenstein

Leona. Kövön ny. Pressler Mihály. XLII. évf. Napilap. Ára 600 kor.

Pester Lloyd. Fel. szerk. dr. Falk Miksa; kiadó, ny. a »Pesti Lloyd-Társulat« LI. évf. Napilap, estilappal. Ára 44 K.

Politisches Volksblatt. Fel. szerk. Sipos J.; kiadó tul. a »Hungaria« vállalat. Ny. »Hungaria« XXXI. évf. Napilap. Ára 20 kor.

Volksstimme. (A Népszava mellék-lapja.) Szerk. Garami F. Tulajd. »Magyarország szocialdemokrata pártja.« Ny. »Világosság«. XXXIV. évf. Heti. Ára 4 K 80 f.

Összesen 12.

VIDÉKEN.

Bács-Bodrogher Zeitung. (Apatin.) Szerk. ny. Gasz Mátyás. VII. (?) évf. Heti Ára 8 kor.

Donau-Temes-Bote vorm. Banater Post. (Pancsova.) Szerk. tul., ny. Wittig-schlager K. XXXVI. évf. Hetenként két szám. Ára 16 kor.

Der Freimütige. (Südungarisches Volksblatt.) (Temesvár.) Fel. szerk. Meissner Iván; utóbb Makay Iván, végre a kiadó Blaskovics Ferencz. Nyom. »Dél-magyarorsz. ny.« XX. évf. Hetilap. Ára 9 kor.

Fünfkirchner Zeitung. (Pécs.) Főszerk. tul. Lenkei Lajos, fel. sz. Verbói Ármin. Ny. »Pécsi irodalmi és kny. r. t.« XXXVI. évfolyam. Hetenként 2. szám. Ára 16 kor.

Hermannstädter Zeitung vereinigt mit dem Siebenbürger Boten. (Nagy-Szeben.) Fel. szerk. Roth Frigyes; kiadó ny. Reissenberger Adolf. CXXI. évf. Napilap. Ára 20 kor.

Kronstädter Zeitung. (Brassó.) Fel. szerk. Wächter Guidó; kiadó tul. Gött János fia. Ny. Gött J. fia. LAIX. évf. Napilap. Ára 19 kor. 20 fill.

Der Landbote. (Temesvár.) Szerk. tul. Kraushaar Károly; tul. Kraushaar és Emmer. Ny. Csanádegyházmegyei ny. XXXIV. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Neue Temesvárer Zeitung. (Temesvár.) Fel. szerk. Dévay Ferencz; tul. kiadó Steger E. utódai. XXXVIII. évf. Napilap. Ára 32 kor.

Neue Werschetzer Zeitung. Fel. szerk. Veronits József; kiadó-tul. ny. Wettel és Veronits cég. XXIV. évf. Hetenként 2 szám. Ára 10 kor.

Oedenburger Zeitung. (Sopron.) Fel. szerk. Marbach Ernő; kiadó ny. Romwalter Alfréd. XXXVIII. évf. Napilap. Ára 20 kor.

Pressburger Tagblatt. (Pozsony.) Szerk. Gaibl Sándor; kiadó ny. Kath. irodalmi r. t. IX. évf. Napilap. Ára 16 kor.

Pressburger Zeitung. (Pozsony.) Fel. szerk. Löwö Rudolf; kiadó tul. ny. Angermayer Károly. CXLII. évf. Napilap esti lappal. Ára 24 kor.

Radikal (előbb: Oedenburger Rundschau.) (Sopron.) Szerk. tul. Zsombor Géza. Ny. Zsombor és Deil »Petőfi« kny. XI. évf. Heti 2 szám. Ára 12 kor.

Reform (előbb: Westungarische Volks-Zeitung.) (Pozsony.) Szerk. kiadó Zalkai L. Alajos. Ny. Kath. Irod. Részv.-Társ. X. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Ruthenische Revue. [Wien.] Fel. szerk. Sembratowycz Román. Kiadó: u. ő, Jaworskyj B. lovag és dr. Kos András; tul. a lengyeli ruthén nemzeti bizottság. Ny. (Sopron) Röttig Gusztáv. III. évf. Félhavi. Ára 8 K.

Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt. (Nagy-Szeben.) Ny. Drotleff József. XXXII. évf. Napilap. Ára 24 kor.

Sonntagszeitung. (Temesvár.) Szerk. tul. Barát Ármin. Ny. Mangold Sándor. II. évf. Heti. Ára 8 K.

Südungarischer Bote. (Lugos.) Szerk. tul. Reiner Adolf; ny. Sziklai Lajos. VII. évfolyam. Heti 3 szám. Ára 16 kor.

Südungarische Bürger-Zeitung (előbb: **Torontaler Zeitung**). (Perjámos.) Szerk. tul. ny. Pirkmayer Alajos. »IX.« évf. Két kiadás; heti egy és heti két szám. Ára 10, illetőleg 3 kor.

Südungarischer General-Anzeiger für Stadt und Land. (Versecz.) Szerk. tul. Wettel Vilmos Ny. Anwender Henrik. I. évf. Ára 8 kor.

Südungarische Reform. (Temesvár.) Szerk. tul. ifj. Steiner Károly. Ny. »Unio« XVII. évf. Napilap. Ára 28 kor.

Temesvárai Volksblatt. (Temesvár.) Szerk. Kastriener Samu. Tul. egy konszorcizium. Ny. »Délmagy. ny.« = Csirovits D. Toma. IV. évf. Napilap. Ára 8 kor. 40 fill.

Temesvárai Zeitung. (Temesvár.) Fel. szerk. Barát Ármin; kiadó-tul. Heim Antal. Ny. saját ny. LIV. évf. Napilap. Ára 32 kor.

Torontaler Volksblatt. (Nagy-Becserek.) Főszerk. dr. Várady Imre; fel. szerk. tul. dr. Billitz Béla. Ny. Seprőš Walter. I. évf. Heti. Ára 8 kor (Megszűnt.)

Werschetzer Gebirgsbote. (Versecz.) Fel. szerk. Million M. Ny. özv. Kirchner E.-féle ny. XLI. évf. Heti 2 szám. Ára 10 kor.

Westungarisches Volksblatt. (Sopron.) Szerk. Beitl Károly; tul. az alapítók. Ny. Török és Kremszner. XIII. évf. Heti 3 szám, és külön egyheti népkiadás; ára 12 kor., a népkiadás 5 kor. 20 fillér.

Westungarischer Grenzbote. (Pozsony.) Fel. szerk. Mauthner Gusztáv; kiadó tul. Simonyi Iván. Ny. Zindl József. XXXVI. évf. Napilap. Ára 28 korona 80 fill.

Összesen 27.

b) Szaklapok és vegyestartalmúak.

BUDAPESTEN.

Allgemeiner Technischer Anzeiger für Ungarn. Még »Általános Műszaki Értesítő« magyar czímmel is, de már csakis német tartalommal.) Szerk. tul. ? Ny. a Fővárosi ny. vonalzó és könyvkötő r. t. IX. évf. Félhavi. Ára 16 kor.

Amtliche Nachrichten. Kiadó Cs. kir. szab. Kassa-Oderbergi vasut. Ny. »Pesti kny. r. t.« ? évf.

Auslegungen des k. ung. Patent-amtes. Szerk. Révi Gyula. Kiadja a fölsküdt szabadalmi ügyvivők egyesülete. Ny. Neuwald Illés VI. évf. Hetilap. Ingyen.

Auswanderungs-Anzeiger. (Kivándorlási Értesítő.) Ny. Wodianer F. és Fiai II. (?) évf.

Bank- und Handels-Zeitung. Szerk. Basch Lajos. Ny. Révai és Salamon. V. (VI.) évf. Havi 2 szám. Ára 3 kor. (Megszűnt.)

Bauarbeiter. Szerk. Belényi Lajos; kiadó Garbai Sándor. Ny. »Világosság.« III. évf. Félhavi. Ára 30 fill.

Der Bau-Unternehmer und Lieferant. (A »Vállalkozók Lapja« német kiadása.) Fel. szerk. Sós Salzer Izor; kiadó-tul. Salzer I., Lakatos L. és Bendik G. Ny. »Otthon kny.« XXIV. évf. Havi 3 szám. Ára 16 kor.

Budapester Montagspost. Főszerk. Kun József Jenő; társszerk. Kern Gyula. Saját kiadás. Ny. Berkovits János, I. évf. Heti. Ára 3 kor.

Budapester Sonn- und Montags-Zeitung. Szerk. Eichner S. Ny. Muskát M. III. évf.

Christliches Volksblatt. Felelős szerk. Ernsts Sándor; tul. Molnár János. Ny. »Stephanacum« ny. X. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Der Colonial- und Gemischtwaaren-Händler. Főszerk. és kiadó Hoffmann Mihály; fel. szerk. dr. Borla Dezső. Ny. Lipinszky és társa. II. évf. Félhavi. Ára 8 kor.

Commercieller Anzeiger. Fel. szerk. Stein Mór tul. Stein M. és Tsa előbb »Assistenz« iroda. Ny. Schlesinger Vilmos. »IX.« (XXXVII.) évfolyam. Hetilap. Ára 24 kor.

Commercieller Beobachter. Kereskedelmi Figyelő. Szerk. Kaiser Salamon. Ny. Weissenberg Armin. XV. (»XXXIV.«) évf. Heti lap. Ára 24 kor.

Commercielle Rundschau. (Kereskedelmi Szemle.) Szerk. kiadó Vécsei Leo. Ny. Gross és Grünhut. IX. évf. Havi 3 szám. Ára 12 kor.

Eisenbahn-Tarif- und Verkehrs-Anzeiger. (Magyar alcíme: Vasuti Díj-szabási és Forgalmi Értesítő.) Szerk. kiadó Weismayer Brúnó. Ny. Radó Izor. IX. évf. Havi 2 szám. Ára 20 kor.

Fachblatt der Eisen- und Metallarbeiter. Szerk. tul. Teszáry Károly. Ny. »Világosság«. IX. évf. Félhavi. Ára 2 kor, 40 fill.

Fachblatt der Holzarbeiter. Szerk. Horovitz Gábor; tul. a lapbizottság. Ny. »Világosság«. XI. évf. Félhavi. Ára 2 kor, 40 fill.

Finanzielle Blätter. Fel. szerk. Pick Ignác. Ny. Zeisler M. »XI.« évf. (?) *Megjelenik bizonytalan időközökben, ismétlődő tartalommal.* **A Handels- und Gewerbeblatt** és a **Local-Zeitung** című zuglapokkal azonos. Ára 20 kor.

Finanzieller Compass. Szerk. kiadó Sinay Gusztáv. Ny. Heisler János. II. évfolyam. Félhavi lap. Főlapjával a Bírósági Szemlével együtt ára 50 kor.

Die Finanzielle Wacht. Szerk. tul. Berger Lajos. Ny. »Pallas.« II. évf. Félhavi. Ára 4 K.

Der Finanzieller Wegweiser. Szerk. Basch L. Ny. Czettel és Deutsch. »XV.« (?) Havi 3 szám. Ára ?

General-Anzeiger. Szerk. Krausz

Sándor. Ny. Löblovitz Zsigmond. »XVIII.« évf. (?) *Megjelenik bizonytalan időközökben.* Ára 16 korona. Azonos az **Ung. Handels-Museum** cz. zuglappal.

Glücksbote. (Szerencse-Híradó.) [A Sorsolási Tudósító lenyomata.] Szerk. Aradi Rezső. Ny. Neuwald Illés. ? évf. Havi 2 szám. Ára 3 kor.

Handels-Rundschau. Fel. szerk. Weiss M. Ny. »Thalia«, decz. 12. óta a Pesti Lloyd-Társulat ny. »X.« évf. (?), okt.—decz. »XI.« évf. Félhavi lap. Ára 3 kor.

Handels- und Gewerbeblatt. Szerk. »Paul Gábor«. »X.« évf. (?) (A **Finanzielle Blätter**-rel azonos.)

Hans-Jörgel. Szerk. kiadó Czukelter Ferencz. Ny. Neuwald Illés. XXVIII. évf. Kétheti lap. Ára 16 kor., nyilvános helyiségeknek 12 kor.

Heitere Blätter. Fel. szerk. Hátsek Adolf; társszerkesztő dr. Maigrün. Ny. »Európa« ny. XII. évf. Hetilap. Ára 8 korona.

Internationale Artisten-Revue. Fel. szerk. és kiadó-tul. Kiss Dávid. Ny. Markovits és Garai. XV. évf. Havi 3 szám. Ára 12 kor.

Local-Zeitung. »X.« évf. (?) A **Finanzielle Blätter**-rel azonos.

Mauthner's Führer durch Feld und Garten. Szerk. kiadó Mauthner Ödön magkereskedése. Ny. Wodianer F. és fiai. VII. évf. Heti 2 szám, ingyen.

Nationalökonomische Blätter. Szerk. Fejér Gyula, tul. Friedmann L. Ny. Gross Jakab. XXXI. évf. Hetilap. Ára 16 korona.

Oest-Ung. Journal. »VI.« évf. A **Finanzielle Blätter**-rel azonos.

Österr.-Ung. Lloyd. Szerk. *nincs megnevezve.* Kiadja a »Lloyd« bank- és bizományi cég. Ny. »P. L.« (= a Pesti Lloyd-Társaság ny.?) (?) évf. állítólag heti lap. *Ingyen.*

Pester Medizinisch-Chirurgische Presse. Szerk. dr. Török Lajos. Ny. Orsz. Központi Községi Kny. XLI. évf. Heti. Ára 12 K.

Populäre Finanz-Revue. Szerk. Haar E. Ny. Czettel és Deutsch. »XV.« évf. Havi 3 szám. Ára 4 kor.

Saphir's Styx. Szerk. Rózsa Manó. Ny. Neuwald Illés. XXXVII. évf. Félhavi lap. Ára 10 kor.

Schneider-Fachblatt. Szerk. és kiadó *nincsenek megnevezve.* Ny. »Vilá-

gosság«. »XIII.« (?) évf. Havi 2 szám. Ára 4 kor. 80 fill.

Technischer Anzeiger. Szerk. (?) Ny. Fővárosi ny., vonalzó és könyvkötő r. t.

Ungarische Allgemeine Verkehrs-Zeitung. Szerk. tul. Schreiber Adolf örököse Andics Juszti. Ny. Műszaki Irod. és Nyomdai r. t. (Feldmann Mór.) XXVII. évf. Havi 2 szám. Ára 12 kor.

Ungarische Bauzeitung. Szerk. tul. Sommer József. (Ujpest.) Ny. »Franklin« társulat. X. évf. Havi 3 szám. Ára 20 kor.

Ungarische Eisen-Zeitung. Szerk. Zárai Sándor. Ny. »Orsz. közp. községi kny. r. t.« II. évf. Havi 3 szám. Ára 12 K.

Ungarisches Handelsblatt. Szerk. tul. »Kelemen B.« Az Oest.-Ung. Journal-lal azonos, csakhogy ára 24 korona.

Ungarisches Handels-Museum. Szerk. Braun J. Azonban azonos a General-Anzeiger-rel.

Ungarischer Holzhändler. (A »Magyar Fakereskedő« német fordítása.) Szerk. és tul. Székely Ignác. Ny. »Fővárosi ny. és vonalzó r.-t.«, utóbb Révai és Salamon. XII. évf. Havonta kétszer. Ára 4 kor., a magy. kiadással együtt 10 kor.

Der Ungarische Israelit. Fel. szerk. dr. Bak Illés; tul. Bak Ignác özv. Ny. Márkus Samu XXXII évf. Félhavi. Ára 12 kor.

Ungarische Medizinische Presse. Szerk. és kiadó dr. Tuszkai Ödön. Ny. Gelléri és Székely. X. évf. Hetilap. Ára 10 kor.

Ungarischer Metallarbeiter. Szerk. tul. Nagel J. társszerk. Elszász Rudolf. Ny. Pesti könyvnyomda-Részvény-Társaság. XXIII. évf. Hetilap. Ára 16 kor.

Ungarische Montan-Industrie-und Handelszeitung. Szerk. és kiadó Silberstein Arnold. Ny. Márkus Samu. XI. évf. Félhavi lap. Ára 20 kor.

Ungarische Rundschau. Szerk. tul. Kun József Jenő. Ny. Berkovics János. II. évf. Havi 2 szám. Ára 8 kor. 40 fill.

Ungarischer Weinbau. Szerk. dr. Drucker Jenő; tul. Baross Károly örökösei. Ny. »Pátria« ny. r. t. IX. évf. Hetilap. Ára 12 kor.

Ungarische Wochenschrift. Független Magyar Hetilap. Főszerk. Gábel

Gyula, szerk. dr. Benkő Géza. Ny. Gross és Grünhut. XI. évfolyam. Hetilap. Ára 12 kor.

Volksblatt. Fel. szerk. »István sógor.« Ny. »Franklin« társulat. XII. évf. Hetilap. Ára 3 kor.

Volkswirtschaftliche Sonntags-Revue. Fel. szerk. és tul. Reinitz Tódor. Ny. Neuwald Illés. XXVIII. évf. Hetilap. Ára 24 kor.

Volkswirtschaftliche Zeitung. Szerk. Heinzl József. Ny. Kállai Ármin. »XVII.« évf. (?) Félhavi. Ára 20 kor.

Die Witzrakete. (Melléklet a Neues Polit. Volksblatthoz.) Szerk. ? Kiadó a N. P. Vbl. társaság. Ny. Gross Jakab. XI. évf. Ára: a főlap előfizetőinek 2 kor. 40 fill., különben 9 kor. 60 fill.

Zur Börsenlage. Szerk. Kószol J. Antal. Ny. »Pesti Lloyd-Társulat« kvny I. évf. Heti. *Ingyen.*

Összesen 56.

VIDÉKEN.

Agentur- und Agenten-Anzeiger. (Ujverbász.) Szerk. kiadó Knesel J. Ny. [Budapest] »Otthon« ny. I. évf. Havi 2 szám. *Ingyen.*

Alibunärer Wochenblatt. (Alibunár.) Szerk. Engels Fülöp. Ny. [Versecz] Wettel és Veronits. I. évf. Heti. Ára 8 kor.

Architekten- und Baumeister-Zeitung. Szerk. (Wien.) Szerk. Poeschl Henrik; tul. Werner F. Ede. Ny. [Pozsony] Alkalay Adolf és Fia XIV. évf. Heti. Ára 16 kor.

Ärztliche Standeszeitung. (Bécs.) Szerk. dr. Grün Henrik; tul. dr. Süß Gyula Ny. [Sopron] Röttig Gusztáv. IV. évf. Félhavi. Ára orvosnak 5, másnak 10 kor.

Bács-Bodrogher Presse. (Ujvidék.) Fel. szerk. Mack K. kiadó Fuchs Emil. Ny. Fuchs Emil és Társa. L. évf. Hetilap. Ára 10 kor.

Bácskaer Volksblatt. (Zombor.) Fel. szerk., tul. ny. Oblat Károly. XVII. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Balneologische Revue (az Internat. Mineralqu.-Ztg melléklapja.) (Bécs.) Ny. [Sopron] Röttig Frigyes.

Bistritzer Wochenschrift. (Besztercze.) Szerk. kiadó Schell Károly. Ny. Csallner Károly XXXIV. évf. Hetilap. Ára 8 kor. 80 fill.

Bistritzer Zeitung. (Besztercze.)

Szerk. kiadó Höchsmann János. Ny. Bot-schar Tódor. XV. évf. Ára 8 kor.

Bogsáner Zeitung. Krassó-Szörén-nyer Post. (Német-Bogsán.) Szerk., tul. ny. Rosner Adolf. XIV. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Central-Blatt für Glas-, Porzelan- und Ziegel-Industrie und Keramik. (Wien.) Föszerk. Loewen-thal Hermann; szerk. Nelken Siegfried. Ny. (Pozsony.) Alkalay Adolf. és fia XX. évf. Félhavi. Ára 12 kor.

Deutsch-ungarischer Volksfreund. (Temesvár.) Szerk. Orendi-Hom-menau Viktor; tul. Stein Jakab. Ny. »Dél-magyarországi kny.« (Csiróvits T. D.) VI. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Dettaer Zeitung. (Detta.) Fel. szerk. Drechsler Bernát; kiadótul., ny. Tringl és Kirsch. XXV. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Die Ehrechtsrefom. (Győr-Ujfal.) Szerk. tul. Riederer Frigyes. Ny. [Bécs-Ujhely.] Stiborszky és Társa. II. évf. Félhavi. Ára (?)

Der Friedensbote. Szerk. Schmidt C. E. (Pozsony); kiadó Scholtz Ödön (Agfalva). Ny. Wigand F. K. (Pozsony). 1904/1905. VIII. évf. Kétheti lap. Ára 2 kor.

Gross-Besckereker Wochenblatt. Fel. szerk. Mayer Rudolf; kiadó ny. Pleitz Ferencz Pál. LV. évf. Hetilap. Ára 10 kor.

Gross-Kikindaer Zeitung. (N.-Kikinda.) Szerk. tul. Kolb Vilmos; Ny. Milenkovits Szidónia ny. XXXI. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Gross-Kokler Bote. (Segesvár.) Szerk. tul. ny. Horeth J. Frigyes. XXVII. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Grundbesitzer-Zeitung. (Sopron.) Szerk. ? Ny. Röttig Gusztáv.

Günser Anzeiger. (Kőszeg.) Fel. kiadó Feigl G. Adolf. Ny. Feigl Frigyes. XXXII. évf. Hetilap. Ára 7 kor. 60 fill.

Günser Zeitung. (Kőszeg.) Szerk., kiadó., ny. Feigl Gyula. XXIII. évf. Heti. Ára 4 K 80 f.

Handels-Anzeiger. (Bécs.) Szerk. Weisslitz M.; tul. Greger Alfred. Ny. (Sopron) Röttig Gusztáv. XIV. évf. Havi 2 szám. Ára 12 kor.

Hermannstädter Vergnügungs-Anzeiger (a Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt melléklete.) (N.-Szeben.)

Hódságer Zeitung. (Hódság.) Fel. szerk. tul. ny. Raab János. II. évf. Heti. Ára 8 kor.

Illustrierte Feuerwehr-Zeitung. (Besztercze.) Szerk. Groidl Gyula; tul. ny. Csallner Károly. XXI. évf. Havi 2 szám. Ára 6 kor.

Internationale Mineralquellen Zeitung. (Bécs.) Fel. szerk. Deutsch Gusztáv. Kiadótul. Hirschfeld Lajos. Ny. (Sopron) Röttig Gusztáv. VI. évf. Havi 2 szám. Ára 12 kor. Melléklapja; *Balneolog. Revue.*

Karansebeser Wochenblatt. (Káransebes.) Szerk. tul. Jacobovits József. Ny. (Lugos) Sziklai Lajos. XVIII. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Károlyfalvaer Volksblatt. (Károlyfalva.) Szerk. tul. ny. [Versecz.] Glaser Sándor. I. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Károlyfalvaer Wochenblatt. (Károlyfalva.) Szerk. Gronwald Frigyes; kiadó ny. Wettel és Veronits (Versecz). IX. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Karpathen-Post. (Késmárk.) Szerk. tul. ny. Sauter Pál. XXV. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Kaschauer Zeitung. Kassa-Eperjesi Értetítő. (Kassa.) Fel. szerk. Rorwell S.; kiadó ny. Werfer Károly. LXVII. évfolyam. Heti 3 szám. Ára 10 kor.

Kirchliche Blätter. (N.-Szeben.) Szerk. tul. Klein Frigyes. Ny. Krafft V. 1905/1906. IX. évf. Hetilap. Ára 6 kor.

Kismartoner Zeitung, vormalis **Eisenstädter Zeitung.** (Kismarton.) Szerk. tul. Laschober Mátyás; ny. Dick Ede. XX. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Landwirthschaftliche Blätter. (N.-Szeben.) Szerk. Gottschling Adolf. és Wittstock Oszkár; kiadó az erdélyi százsz gazd. egyesület felügyelőbizottsága. Ny. Drotleff József. XXXIII. évf. Havonta 2 szám. Ára egyl. tagoknak 1 kor. 20 fill., nem tagoknak 3 kor. 20 fill.

Lugoser Zeitung. (Lugos.) Felelős szerk. Frühwald Lajos; tul. a lugosi újságkiadó vállalat. Ny. Traunfellner Károly. I. évf. Heti 2 szám. Ára 12 kor.

Maschinen- und Metall-Industrie-Zeitung. [Wien.] Sz. Gruber Mihály; tul. Werner F. Eduárd. Ny. (Pozsony) Alkalay Adolf és Fia. X. évf. Heti. Ára 12 K.

Mediascher Wochenblatt. (Medgyes.) Szerk. tul. ny. Reissenberger G. A. XIII. évf. Hetilap. Ára 6 korona.

Nagy-Kikinda. (U. o.) Szerk.-tul. dr. Hochstrasser János. Tul. Ny. Szegyakov Iván. XI. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Neppendorfer Blätter. (Kis-Torony.) Szerk. kiadó Botschner József. Ny. (N.-Szeben) Drotteff József. III. évf. Félhavi. Ára 2 K.

Die Nera. (Ung. Weisskirchner Zeitung.) (Fehértemplom.) Szerk. kiadó ny. Wunder Gyula XXXIX. évf. Hetilap. Ára 9 kor. 20 fillér.

Neue Bahnen. (Bécs.) Szerk. Klob M. Károly; fel. szerk. Czermak Hans; kiadó Stauff von der March Ottokár. Ny. Röttig Gusztáv (Sopron). V. évf. Havi 2 szám. Ára 12 kor.

Neutraer Zeitung. Nyitrai Hirlap. (Nyitra.) Szerk. tul. Grünfeld Náthán. Ny. Iritzer Szigmond. XVI. évf. Heti lap. Ára 12 kor.

Oberwarther Sonntags-Zeitung. (Felső-Úr.) Kiadó-tul. ny. Schodisch Lajos. XXVI. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Osterreichische Briefmarken-Zeitung. [Bécs.] Fel. szerk. Cerbeano Miksa és Poeschl Henrik. Ny. (Pozsony.) Alkalay A. és fia I. évf. Félhavi. Ára 3 kor.

Oesterreichische Bürgermeister- u. Gemeinde-Zeitung. [Wien.] Szerk. tul. Pranies Adolf. Ny. (Pozsony.) Angermayer Károly. V. évf. Félhavi. Ára 8 kor.

Oesterreichisch-Ungarische Hutmacher-Zeitung. [Bécs.] Felelős szerk. Fraenkel Hugó; kiadó-tul. Fraenkel Jakab. Ny. (Pozsony.) Alkalay A. és fia. I. évf. Félhavi. Ára 10 kor.

Oesterreichs Landpost. [Bécs.] Fel. szerk. Hajek J.; tul. Köhler Rudolf. Ny. (Lajta-Szt.-Miklós) Stiborsky F. és társa. I. évf. Havi 2 szám. Ára 5 kor.

Orsovaer Wochenblatt. (Orsova.) Szerk. Hutterer Géza; tul. ny. Handl József. XXXIII. évf. Hetilap. Ára 9 kor. 60 fill.

Perjamos und Umgebung. (Perjamos.) Szerk. Frischmann József. Ny. »Hungaria.« IX. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Pressburger Presse. (Pozsony.) Szerk. tul. Engyeli Jenő. Ny. Alkalay Adolf és fia. VII. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Pharmazeutische Rundschau. [Bécs.] Fel. szerk. Reisinger Ottó; tul. Brestowsky Arthur Leo. Ny. (Sopron) Röttig Gusztáv. XXX. évf. Heti. Ára 12 kor.

Die Posaune. (Temesvár.) Ny. »Unio.« XXX. évf. Heti. Ára 12 kor.

Resiczaer Zeitung. (Resicza.) Szerk. és kiadó-tul. ny. Weisz Adolf. XIX. évf. Hetilap. Ára 9 kor. 60 fill.

Schässburger Zeitung. (Segesvár.) Felelős kiadó Breszler Gusztáv; ny.

Krafft V. XXXIII. évfolyam. Hetilap. Ára 5 kor.

Schul- und Kirchenbote. (Brassó.) Szerk. dr. Morres Ede és Zeidner H. Ny. Schneider testv. és Feninger K. Tulajd. Himesch. XL. évf. Havi 2 szám. Ára 5 kor.

Süd-Bácskaer Zeitung. (Cservenka.) Szerk. tul. ny. Welker Ádám. »X.« évf. Heti. Ára 6 K.

Südungarische Gewerbe-Bundeszeitung. (Temesvár.) Szerk. ifj. Steiner Károly; tul. Délmagy. Iparszövetkezet. Ny. »Unio.« VII. évf. Havi 2 szám. Ára 2 kor.

Telecska. (Bács-Kula.) Szerk. ny. Bekovits Márk. XXIII. évf. Hetilap. Ára korona. (Megszünt.)

Temes-Kubiner Wochenblatt. (T.-Kubin.) [Lenyomat a Neue Werschetzer Zeitungból.] Szerk. Oberläuter Róbert. Ny. Wettel és Veronits. (Versecz.) VII. évf. Hetilap. Ára 10 kor.

Torontaler Presse (előbb Südungarischer Grenzbote) (N.-Beckerek.) Szerkesztő-tul. Jokly Lipót. Ny. Jokly I. VIII=XXI. évf. Heti lap. Ára 12 kor.

Der Ungarische Landwirth. (Der Volksfreund.) (Temesvár.) Szerk. Kraushaar Károly. Ny. Kraushaar és Blaskovics. XVII. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Ung.-Weisskirchner Volksblatt. (Fehértemplom.) Szerk. Schümichen Jakab; tul. ny. Kuhn Péter. X. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Unser Kind. (Sopron.) Szerkesztő dr. Schenk Eduárd. Kiadó Weiss Alfréd. Ny. Litfass K. utóda Röttig Gusztáv. III. évf. Félhavi lap. Ára 5 kor.

Der Volksfreund. (Szombathely.) Fel. szerk. és kiadó ny. Gabriel Ágoston. XXIII. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Volkswille. (Temesvár.) Szerkesztő Geizel Bernát; kiadó külön lapbizottság. Ny. »Délmagyarországi kny.« = Csirovics D. XI. évf. Hetilap. Ára 4 kor. 80 fill.

Die Wacht. (Palánka.) Szerk. tul. ny. Csernirék Imre. I. évf. Hetilap. Ára helyben 3, postán 4 kor.

Weinbergbote. (Pozsony.) Szerk. tul. Vetter K. Pál. Ny. Alkalay Adolf és fia. IX. évf. Havi 2 szám. Ára 8 kor.

Werschetzer Volksblatt. (Versecz.) Szerk. tul. ny. Neumann Henrik. II. évf. Heti. Ára 6 K.

Westungarische Volksstimme. (Pozsony.) Szerk. Wittich Pál; tul. pozsonyi munkások sajtóbizottsága. Ny.

Alkalay Adolf és fia. IV. évf. Hetilap.
Ára 4 kor. 80 fill.

Westungarischer Weinbergsbote. (Pozsony.) Szerk. tul. Vetter Pál K. Ny. Alkalay Adolf. IX. évf. Havi 2 szám. Ára 8 kor.

Wetterkalender für Ungarn. (Nagybossány.) Kiadó a Nyitravölgyi gazdasági egyesület. Ny. [Rózsahegy.] Kohn. XXIII. évf. Hetilap. Tagilletmény, különben ára 8 kor.

Wochenlehre. (Bethlen.) *Héber betűkkel ny.* [Máramarossziget] Kaufmann Ábrahám és Fia. II. évf. Heti. Ára 8 kor.

Zentralblatt für Glas-, Porzellan- und Ziegel-Industrie. [Wien-Berlin.] Főszerkesztő kiadó Loewenthal Hermann. Ny. (Pozsony.) Alkalay Adolf és fia. XX. évf. Havi 2 szám. Ára 12 kor.

Zsombolyaer Zeitung. (Hatzfelder Zeitung.) (Zsombolya.) Szerk. ifj. Koch. János. Ny. [N.-Kikinda] Balázs Jenő. XVIII. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Összesen 74.

III. HORVÁT LAPOK.

a) Politikai lap.

VIDÉKEN.

Novi List. (Fiume.) Szerk. kiadó Supilo Ferencz. Ny. »Fiumei részv. ny.« VIII. évf. Napilap. Ára 20 kor.

Összesen 1.

b) Szaklapok.

BUDAPESTEN.

Financijalni Glasnik. Szerk. Strazimir Milán. Ny. »Stephaneum.« VI. évf. Havi 2 szám. Ára 9 kor. 20 fill.

Povlastični Vijesnik. Szerk. Frecskay János. Ny. »Pallas.« X. évf. Hetilap. Ára 20 korona.

Összesen 2.

IV. SZERB LAPOK.

a) Politikai tartalmúak.

BUDAPESTEN.

MAJE HOBIHE. Szerk. Markovits Miklós; kiadó Guszkov Gyoka. Ny. Grósz A. és Társa. V. évfolyam. Napilap. Ára 14 kor 40 f.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

БРАНИК (Ujvidék.) Főszerk. Polit-Deszancsits Mihály, fel. szerk. Perits Janko; kiadó a »Branik« társaság. Ny. Popovits M. testv. XXI. évf. Heti 3 szám. Ára 24 kor.

ЗАСТАВА. (Ujvidék.) Főszerk. Tomits Jása; fel. sz. Bradvarovits Konstantin. Ny. Miletits Szvetožár. XXXIX. évf. Napilap. Ára 28 kor.

НАШЕ ДОБА. (Ujvidék.) Fel. szerk. dr. Pavlovits István. Ny. Fuchs Emil és társa. XXI. évf. Heti 2 szám. Ára 20 kor.
Összesen 3.

b) Szaklapok és vegyestartalmúak.

BUDAPESTEN.

НИБА. Szerk. »István gazda« (=Rom-bay Dezső.) Ny. »Franklin« társulat VIII. évf. Hetilap. Ára 3 kor.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

ГОЛЫБ. (Zombor.) Szerk. Blagojevits Jován; kiadó Karakasevits Milivoj könyvkereskedése. Ny. Bittermann Nándor. XXVII. évf. Félhavi ifjúsági lap. Ára 2¹/₂ dinár.

ИЛЮСТРАЦИИ ГЛАСНИК. (Ujvidék.) Szerk. kiadó dr. Szubotics Kamenko. Ny. Popovits M. testvérek. 1905/6. II. évf. Félhavi. Ára ?

НАРОДНИ ГЛАС. (Ujvidék.) Nyomt. Hirschenhauser Benő. I. évf.

НЕБЕН. (Ujvidék.) Tul. szerk. Milovanovits Kuzman. Kiadja »Rad« r.-társaság (Ruma.) Ny. Miletits Szvetožár. V. évf. 1905/1906. Kétheti gyermeklap. Ára 6 korona.

ЦОЗОРИШТЕ. (Ujvidék.) Szerk. *nincs megnevezve.* Kiadja a Szerb Nemzeti Színház Társaság vezetősége. Ny. Popovits M. testv. XXX. évf. Havonta 80 fill.

РОДОБЪВ (Versecz.) Szerk. tul. ny. Pavlovits P. Milán. VI. évf. Hetilap. Ára 6 kor.

СЛОГА. (Zombor.) Igazgató Benin István; fel. szerk. tul. ny. Bajič Vladimir P. I. évf. Heti. Ára 8 kor.

ШКОЛСКИ ОДЈЕК. (Ujvidék.) Szerk. Milovanovits Kuzman. Ny. Miletits Szvetožár. IX. évf. Havi 3 szám. Ára 8 kor.

ТРОБАЧКЕ HOBIHE. (Ujvidék.) Szerk. Miroszavlyevits P. György. Kiadja

egy kereskedő társaság. Ny. Ivkovits György. III. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

БРАЧ НОТОВАЧ. (Ujvidék; előbb Zágráb.) Fel. szerk. Teodorovits Szvetozár; társszerk. Petrov Besevics Szt. Kiadó Lázits Szima Lukin. Ny. Miletits Szvetozár. X. évf. Havi 2 szám. Ára 8 kor. Összesen 10.

V. ROMÁN LAPOK.

a) Politikai tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Lumina. Szerk. tul. Salusinsky J. Ny. »Pátria«, majd Wodianer F. és fiai. I. évf. Heti. Ára 4 kor. 80 fill.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

Drapelul. (Lugos.) Fel. szerk. dr. Jurca Kornél; tul. dr. Branisce Valér. Ny. Traunfellner Károly. V. évf. Heti 2 szám. Ára 12 kor.

Dreptatea Poporului. (Temesvár.) Szerkesztő tul. Mitru Miklós. Ny. Mangold Sándor = »Hungaria« II. évf. Heti. Ára 5 kor.

Foia Poporului. (Nagy-Szeben.) Fel. szerk., tul. ny. Marschal József; XIII. évf. Hetilap. Ára 6 kor.

Gazeta Transilvaniei. (Brassó.) Fel. szerk. Pop Traján; tul. ny. Muresianu Aurél. LXIII. évf. Ára [a napilapé] 24 kor., illetőleg [a vasárnapi kiadásoké] 4 kor.

Libertatea. (Szászváros.) Szerk. kiadó Papp István. Ny. »uj ny.« IV. évf. Hetilap. Ára 6 kor. (Melléklapja: Foia Interesantă.)

Telegraful Roman. (N.-Szeben.) Szerk. Pacațian V. Tódor. Ny. gör. kel. főegyházmegyei ny. LIII. évf. Heti 3 szám. Ára 14 kor.

Tribuna. A Tribuna Poporului folytatása. (Arad.) Fel. szerk. Bocu Széver (helyettese okt. 20. Minea Illés, nov. 30.: Papp E. Péter, karácsonyig); tul. Popovici-Barcianu Aurél. IX. évf. Napilap. Ára 20 kor.

Unirea. (Balászfalva.) Fel. szerk. és kiadó Domșa Aurél C. Ny. Gör. kel. főegyházmegyei szemináriumi ny. XV. évf. Hetilap. Ára 12 kor.

Vulturul. (Nagyvárad.) Szerk. tul. dr. Ardelean Jusztin. Ny. »Szt.-László« ny. XIV. évf. Félhavi. Ára 8 K.

Összesen 9.

b) Szaklapok és vegyes tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Cucu. Főszerkesztő »Stăjerel Nicu« (= Stefu Miklós, Aradon); fel. szerk. »Fagure«. Ny. Birautz Demeter és társa. I. évf. Havi 2 szám. Ára 2 kor., de egy-egy száma 2 fill.!

Gazeta De Dumineca. (Szilágy-Somlyó.) Szerk. Pop. Reteganul János; kiadó Lazar P. János. Ny. »Victoria.« II. évf. Hetilap. Ára 6 kor.

Luceaferul. Főszerkesztő Ciura Alexandru; fel. szerk. Goga Oktavián, tul. Tașlavanu Oktáv. Ny. Birantz D. és Tsa. III. évf. Havi 2 sz. Ára 10 kor.

Poporul. Fel. szerk. »Coresi, pópa«. Ny. »Franklin« társ. XII. évf. Hetilap. Ára 3 kor.

Poporul Roman. Szerk. kiadó Birautz Demeter és Társa. Ny. a lap ny. »IV.« évf. Heti 2 szám. Ára 4 kor.

Összesen 5.

VIDÉKEN.

Banatul. (Lugos.) Szerk.-tul. Branisce Valér. Ny. Traunfellner Károly. I. évf. Heti. Ára 4 kor.

Biserica și Scoala. (Arad.) Fel. szerk. Ciorogariu R. Román. Kiadó ny. g. kel. egyházmegyei ny. XXIX. évf. Hetilap. Ára 10 kor.

Buletinul Expozițiunii. (N.-Szeben.) Szerk. egy alkalmi bizottság; kiadja a román muzeumi kiállítás, igazgatósága. I. évf. Időhöz nem volt kötve. Ára 1 kor. (Megszűnt.)

Bunul Econom. (Szászváros.) Tul. Domșa Vazul. Ny. »Minerva« ny. VI. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Cronica Sibiiului. (N.-Szeben.) Szerk. dr. Giurgiu János. Ny. »Typografia« = Meltzer Henrik. I. évf. Napilap. (Megszűnt.)

Deșteptarea. (Brassó.) Szerk. kiadó ifj. Măzgăreanu György. Ny. Ciurcu és társa. I. évf. Heti. Helyben I, vidéken 2 kor.

Dreptatea. (Brassó.) Fel. szerk. Drăghiciu György; tul. Simion Tódor. Ny. Muresianu Aurél. Heti. Ára 5 kor.

Familia. (Nagyvárad.) Fel. szerk. és kiadó Vulcanu József. Ny. »Pátria« XLI. évf. Hetilap. Ára 16 kor.

Foia Diecezana. (Karánsebes.)

Szerk. dr. Barbu Péter. Ny. kiadó Gör. kel. egyházm. ny. XIX. évf. Hetilap. Ára 10 kor.

Foia Interesantă. (Szászváros.) A »Libertatea« politikai lap heti melléklete. Szerk. Moța János.

Foia Scolastică. (Balázsfalva.) Szerk. »Negruțiu« (Fekete) János. Kiadja tanítóegyesület. Ny. gör. kel. főegyházmegye. VII. évf. Havi 2 szám. Ára 6 kor.

Gazeta de Dumineca. (Szilágy-somlyó.) Szerk. Regan János; tul. Lazar P. János. Ny. »Victoria« II. évf. Heti. Ára 6 K.

Lucrul. (Karánsebes.) Szerk. tulajd. Balan József. Ny. Fleiszig Lipót. I. évf. Félhavi. Ára 4 kor.

Renasterea. (Karánsebes.) Fel. szerk. Lillin András; tul. dr. Jonescu Miklós. Ny. (Lugos.) Traunfellner Károly. I. évf. Heti. Ára 6 kor.

Revista Catolica. (Nagy-Bánya.) Szerk. kiadó dr. Lucaci Vaszily. Ny. Nánásy István. III. évf. Félhavi lap. Ára 16 kor.

Révașul. (Kolozsvár.) Május végéig fel. sz. Florian Gyula; kiadó dr. Daianu E., azóta a ny.: Baritz Péter. II. évf. Hetilap. Ára 3 kor. 20 fillér.

Revista Economica. (N.-Szeben.) Szerk. dr. Diaconovich Kornél. Ny. gör. kel. egyházmegyei kny. VII. évf. Hetilap. Ára 16 kor.

Scola și Familia. (Brassó.) Szerk. Dariu Jónás. Ny. Muresianu A. VI. évf. Félhavi lap. Ára 6 kor.

Összesen 18.

VI. TÓT LAPOK.

a) Politikai tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Kreștan. Fel. szerk. dr. Ernst Sándor, kiadó-tul. Molnár János. Ny. »Stephanæum« ny. XII. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Slovenské Noviny. Fel. szerk. és kiadó ny. Hornyánszky Viktor. XX. évf. Heti 3 szám. Ára 12 kor. (Melléklapja: Opravdový Kreștan.)

Slovenský Týždenník. Szerk. kiadó Hodza Milán. Ny. »Urania.« II. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Összesen 3.

VIDÉKEN.

Národnie Noviny. (Túróc-Szent-Márton.) Fel. szerk. Pietor Ambrus; kiadók

Mudron Pál és társai. Ny. részv. társ. XXXVI. évf. Napilap. Ára 24 kor.

Összesen 1.

b) Szaklapok és vegyes tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Stavitel'ský Robotník. (Az Építőmunkás melléklapja.) Fel. szerk. Belényesi Lajos. Kiadó Garbai Sándor. Ny. »Világosság«. III. évf. Félhavi. Ára 4 kor. 80 fill.

Vlast a' Svet. Fel. szerk. »Štefan« gazda. Ny. »Franklin« társ. XX. évf. Hetilap. Ára 3 kor.

Összesen 2.

VIDÉKEN.

Katolicke Noviny. (Nagy-Szombat.) Fel. szerk. Bielek Antal; tul. kiadó Rudolfinzki Fr. Margin és Juriga Ferdinánd. (Nádas.) Ny. Teslik József. (Szakolcza.) LVI. évf. Félhavi lap. Ára 4 kor.

Kraján. (Besztercebánya.) Szerk. dr. Rippely Ede. Ny. Machold F. II. évf. Heti. Ára 2 K.

Národni Hlasnik. (Túróc-Sz.-Márton) Szerk. kiadó Pietor Ambrus. Ny. r. t. XXXVIII. évf. Havi 2 szám. Ára 2 kor.

Pokrok. (Szakolcza.) Szerk. Blaho Pál. Tul. ny. Teslik József. II. évf. Hetilap. Ára 2 kor.

Slovenské L'udové Besedy. (Liptó-Rózsahegy.) Szerk. tul. ny. Salva Károly. I. évf. Heti. 2 szám. Ára 4 kor.

Összesen 5.

VII. CSEH LAP.

BUDAPESTEN.

Szaklap.

Mauthneruv Pruvodoc Polem a Zahradou. Szerk. tul. Mauthner Ödön. Ny. »Athenæum« V. évf. (Ingyen.)

Összesen 1.

VIII. OROSZ LAPOK.

Szaklapok.

BUDAPESTEN.

НЕДѢЛЯ. Szerk. »Iván gazda.« (=Vrabely Mihály.) Ny. Franklin társulat. VIII. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Összesen 1.

IX. LENGYEL LAP.

BUDAPESTEN.

Szaklap.

Przewodnik Mauthnera W Polu I W Ogrodzie. Szerk. tul. Mauthner Ödön. Ny. »Athenaeum«. VI. évf. Heti 2 szám, ingyen.

Összesen 1.

X. FRANCZIA LAPOK.

BUDAPESTEN.

Politikai tartalmúak.

Revue d'Orient et de Hongrie. Szerk. Leval András; fel. Günszt Miklós; igazgató Winter Lajos. Ny. Wes-selényi Géza. XX. évf. Hetilap. Ára 12 kor.

Összesen 1.

XI. OLASZ LAPOK.

VIDÉKEN.

Politikai tartalmúak.

La Bilancia. (Fiume.) Szerk.-kiadó Mohovich Máriusz. Ny. Mohovich Emód. XXXIX. évf. Napilap estilappal. (Heti melléklete: **Ertesítő**, **Avvisatore**.) Ára 24 kor.

Il Popolo. (Fiume.) Szerk. Corradini Umberto; tul. ny. Mohovich Emidio. IV. évf. Napilap. Ára 7 kor 20 fill.

La Voce del Popolo. (Fiume.) Szerk. kiadó Chiuzzelin A. Ny. Chiuzzelin és Cársa. XVII. évf. Napilap. Ára 12 kor. Összesen 3.

Nem politikai.

Avvisatore Ufficiale del Municipio di Fiume. Szerk. dr. ifj. Antonio Vio. Ny. Mohovich Emidio. VI. évf. Heti 2 szám. Ára ?

Összesen 1.

XII. ANGOL LAP.

BUDAPESTEN.

Nem politikai.

Hungary. Szerk. kiadó Golonya Jenő. Ny. »Stephaneum«. II. évf. Félhavi lap. Ára 14 kor.

Összesen 1.

XIII. HÉBER LAP.

Szaklap.

VIDÉKEN.

תל תלפית (Tél Tálpiosz.) (Vác.) Szerk. tul. Katzburg D. Ny. ? Havi 2 szám. XIV. évf. Ára 8 kor.

Összesen 1.

ÖSSZEGEZÉS.¹⁾

		Budapesten	Vidéken	Összesen
Német:	politikai	12 (13)	27 (29)	39 (42)
	szak- és vegyestartalmú lap ...	56 (49)	74 (69)	130 (118)
Horvát:	politikai	— (—)	1 (1)	1 (1)
	szaklap	2 (2)	— (—)	2 (2)
Szerb:	politikai	1 (2)	3 (5)	4 (5)
	szak- és vegyestartalmú lap ...	1 (3)	10 (12)	11 (15)
Román:	politikai	1 (—)	9 (11)	10 (11)
	szak- és vegyestartalmú lap ...	5 (7)	18 (15)	23 (22)
Tót:	politikai	3 (3)	1 (1)	4 (4)
	szak- és vegyestartalmú lap ...	2 (1)	5 (6)	7 (7)
Orosz:	szaklap	1 (1)	— (—)	1 (1)
Cseh:	szaklap	1 (1)	— (—)	1 (1)
Lengyel:	vegyestartalmú	1 (1)	— (—)	1 (1)
Francia:	politikai	1 (1)	— (—)	1 (1)
Olasz:	politikai	— (—)	3 (3)	3 (3)
	nem politikai	— (—)	1 (1)	1 (1)
Angol:	nem politikai	1 (1)	— (—)	1 (1)
Héber:	szak- és vegyestartalmú	— (—)	1 (1)	1 (1)

Összesen: 88 (85) 153 (152) 241 (237)

¹⁾ A zárójelben az 1904. évi létszám van, összehasonlítás végett, idézve.

III.

Folyóiratok.

HORVÁTH IGNÁCZTÓL.

I. MAGYAR NYELVÜ FOLYÓIRATOK.

a) BUDAPESTEN.

Az Aëronauta. Léghajózási szaklap. A magyar aëro-club hivatalos közlönye. Szerk. Kral Sándor. Nyom. »Globus« nyomda. IV. évf. Megjelenik havonta. Ára 6 kor.

Akadémiai Értesítő. A m. tud. Akadémia megbízásából szerk. Heinrich Gusztáv főtitkár. Nyom. Hornyánszky Viktor. XVI. kötet. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Az Alkoholismus. A magyarországi abstinens egyesületek központi közlönye. A magyarországi »Good-templar«-rend és a »Magyarországi alkoholelles munkásegyesület« hivatalos lapja. Szerk. dr. Hollós József és dr. Madzsar József. Nyom. Elek Lipót. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Allamgazdasági Szemle. Szerk. és kiadják Zachár Gyula, Olgyay Kálmán és Fináczy Béla. Nyomt. a »Patria« könyvnyomda. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 20 kor.

Allategészség. Folyóirat az állategészségügyi ismeretek terjesztésére. Szerk. Rátz István. Kiadja és nyomatja a Szent-László nyomda. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 korona.

Allattani közlemények. Szerk. Méhely Lajos. Nyom. Pesti Lloyd kny. IV. évf. Kéthavonként. Ára 5 kor.

Állatvédelem. A magyarországi állatvédő-egyesületek közlönye. Kiadja az Országos Állatvédő-Egyesület. Szerk. Kukuljevič József. Nyom. »Uránia« nyomda. II. évf. (I. évf. 1901.) Ára 2 kor.

Apolló. Szerk. Goll János. Kiadja az

»Országos magyar daláregyesület.« Nyom. a Pesti nyomda. XIX. évfolyam. Megjelenik évenként négyszer. Ára 5 korona.

Arany-és Ezüstműves-ipar. Szerk. Pilissy István. Nyomt. Buschmann F. V. évf. Megjelenik havonként. Ára tagok részére 5 kor. Mások részére 6 kor.

Archaeologiai Értesítő. Szerk. Hampel József. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. Uj folyam XXV. köt. Évenként 5 füzet. Ára 12 kor. A társulat tagjai tagdíj (10 kor.) fejében kapják.

Athenaeum. Szerk. Pauer Imre. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyomatja Hornyánszky Viktor. XIV. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 10 kor.

Az Atléta. A Budapesti Atlétikai Klub hivatalos lapja. Szerk. Baján Gyula és László Márton. Nyom. Löblovitz Zsigmond. I. évf. Megjelenik minden hó 15-én. Ára 3 kor.

Bába-Kalauz. Szerk. Hoffmann Péter. Kiadja Dirner Gusztáv és Hoffmann Péter. Nyom. Buschmann F. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

A Bádogos és Szerelő. A bádogos és szerelőmesterek orsz. egyesületének közlönye. Szerk. Vámos Imre. Nyom. Wodiáner F. és fiai nyomda. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

A Bélyeggyűjtő. A levélbélyeggyűjtők első hazai egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Schomann Antal. Nyom. Krausz S. és Tsa. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Bérkocsi-ipar. Szerk. dr. Bárdi József. Nyom. Hell I. Ede. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

A Bérkocsissegéd. A bérkocsis-

segédek érdekeit képviselő társadalmi, közgazdasági és szépirodalmi havilap. A »magyarországi bérkocsisok és személyszállító vállalatok forgalmi alkalmazottjai szakegyesület«-nek hivatalos közlönye. Szerk. Holló Jenő. Nyom. »Reform« nyomda. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

Bölcseleti Folyóirat. Szerk. és kiadja Kiss János. Nyom. az Athenaeum r. társaság. XX. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 10 kor.

Budapesti Építészeti Szemle. Szerk. Bobula János. Nyom. Pallas r.-t. nyomda. XIV. évf. Megjelenik havonta. (Előbb kéthetenként jelent meg.) Ára 16 korona.

A Budapesti Gépmesterek és Nyomók Köre szakbizottsági értesítője. Szerk. Janovszky János. Nyom. »Pátria« r.-t. nyomda. III. évf. Megjelenik havonként. Ára ?

Budapesti Lakbérlok Közlönye. A »Budapesti lakbérlok védszövetsége« hivatalos lapja. Szerk. Bauman Miksa. Nyom. Fővárosi nyomda, vonalzó és könyvkötő r.-t. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

A Budapesti Polgári Lövészegyesület hivatalos Értesítője. Szerk. Jaritz András. Nyom. Hornyánszky Viktor. XII. évfolyam. Megjelenik időszakonként. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

A Budapesti szállodások, vendéglősök és korcsmárosok ipartársulatának Értesítője. A választmány megbízásából szerkeszti Poppel Miklós titkár. Kiadja az ipartársulat. Nyom. Műszaki irod. és nyomd. r. t. XV. évfolyam. Megjelenik havonként. A tagok ingyen kapják.

Budapesti Szemle. Szerk. Gyulai Pál. Kiadja a m. t. Akadémia. Nyom. a Franklin-társulat. CXXI—CXXIV. kötet. Megjelenik havonként. Ára 24 kor.

Budapesti Tattersall Értesítője. Szerk. Gál Kropf Béla. Kiadja a Lótenyésztés emelésére alakult részvénytársaság. Nyom. a »Pátria« nyomda. X. évfolyam. Megjelenik havonként.

A Cimbalom családi körben. Szerk. Allaga Géza. Kiadja Schunda V. József. Nyom. Eberle és Tsa. XV. évf. Megjelenik évnegyedenként. Ára 4 kor.

Cimbalom Szalon. Szerk. Erdélyi Dezső. Kiadja Nádor Kálmán. Nyom. a

Pesti nyomda. VII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 12 korona.

Csak szorosan. Magyarországi könyvkereskedő-segédek egyesületének közlönye. Szerk. Gergolovits Vilmos. Nyom. Rózsa Kálmán és neje. V. évf. Megj. havonként. Ára 4 kor. Tagok ingyen kapják.

Czukrász Ujság. Szerk. Gáborfi János. Kiadja a »Székesfővárosi Czukrász-segédek Szakegylete«. Nyom. Goldschmidt Tvk. I. évf. Megjelenik minden hó 20-án. Ára 4 kor.

Czipőfelsőrészkesztők Szaklapja. A budapesti czipőfelsőrészkesztő munkások és munkásnők szakegyesületének közlönye. Szerk. Frank Lipót. Nyom. Spatz Henrik. II. évf. Megj. havonként. Ára 2 kor. 80 fill.

Dijnokok Közlönye. Az országos dijnokegylet és nyugdíjintézet hivatalos lapja. Szerk. Paczóna Antal. Nyom. Löbl Dávid. és fia XI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 kor. 20 fill.

Drogista Közlöny. A »Drogista ifjak egyesület«-nek hivatalos közlönye. Szerk. Wirth Károly. Nyom. Szent László nyomda. II. évf. Megj. havonként. Ára 8 kor.

Ébresztő. A magyar evangéliumi ifjuság lapja. Kiadja a budapesti ref. ifj. egylet. Szerk. Csűrös István. Nyom. Nagy Sándor. VI. évf. Megjelenik évenként 10 szám. Ára 2 korona.

Egészség. Szerk. Gerlóczy Zsigmond. Kiadja az orsz. közegészségi egyesület. Nyom. a Franklin társulat. XIX. évf. Havonként jelenik meg. Ára 6 korona. Az egyesület tagjai tagdíj (6 korona) fejében kapják.

Egyetemes Philologiai Közlöny. Heinrich Gusztáv és P. Thewrewk Emil közreműködésével szerk. Császár Elemér és Láng Nándor. Nyom. Franklin társ. XXIX. évf. Évenként 10 füzet. Ára 12 kor.

Egyetemes Kritikai Lajos. Szerk. Breznay Béla. Nyom. Nagy Sándor. III. évf. Megjelenik aug. kivételével havonként. Ára 4 kor.

Egyházi Műipar. Szerk. Cziklay Lajos. Nyom. a Pázmáneum kny. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára ?

Emberszeretet. A »Báró Hirsch Mór« jótékonyági és önszegélyző egyesület hivatalos lapja. Szerk. dr. Stössel Lipót. Nyom. a Thalia kny. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. Az egyesület tagjainak 60 fillér.

Építési és műszaki közlöny. Az építési és műszaki rajzolóok orsz. egyesületének hivatalos lapja. Szerk. Porgesz József és Füredi Miklós. Nyom. Légrády Tvk. IV. évf. Havonként. Ára 6 kor.

Erdészeti Lapok. Az Országos Erdészeti Egyesület közlönye. Szerk. Bund Károly. Nyom. a »Pátria« irod. vállalat. XLIV. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 16 kor. A tagoknak tagdíj (16 kor.) fejében küldetik.

Érdekes Könyvtár. Havi folyóirat. Szerk. Halmay Béla. Nyom. Pallas r. t. II. évf. Megj. havonként. Ára 4 kor.

Értesítő a Magyar Állami Alkalmazottak Országos Nyugdíjpótló Egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. A vezetőség. Kiadja a M. Á. A. O. Nyugdíjpótló Egyesülete. Nyom. Rózsa Kálmán és neje. VIII. évf. Megjelenik időszakonként. Ára 40 fillér.

Értesítő a Magyar Szakírók Egyesülete» tevékenységéről. Szerk. az Elnökség. Nyom. Európa kny. 1095. évf. Megjelenik időközönként. Ingyen.

Ethnographia. A magyar néprajzi társaság értesítője. Szerk. Munkácsi Bernát és Sebestyén Gyula. Nyom. Hornyánszky Viktor. XVI. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 6 kor. A tagoknak tagdíj fejében jár.

Evangéliumi Énekesek Lapja. Szerk. Orosz István és Szabady F. Gusztáv. Nyom. Fritz Ármin. II. évf. Megj. évenként 4-szer. Ára 1 kor.

Fehérnemű és Divat Szalon. Mellékelve a »Tarka Élet« szépirodalmi lap. Szerk. Kunz Gusztáv. Nyom. Buschmann F. I. évf. Megjelenik negyedévenként. Ingyen.

Fényképészeti Szemle. Szerk. és kiadja Pejtsik Károly. Nyom. Wodianer F. és Fiai. VII. évf. Megjelenik negyedévenként. Ingyen.

Férfi Divat. Szerk. Mangold Béla Kolos. Kiadja Várady Béla. Nyom. a Budapesti Hírlap kny. és Wodianer F. és Fiai. VII. évf. Negyedévenként. Ára 2 korona.

Férfi és női szabászati Divat-értesítő. A szabóiparosság társadalmi és szakügyi tanácsadó havi szaklapja. Szerk. Mehr Sámuel. Nyom. Birauz Döme. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

A Festő Munkás. A magyarországi festő és rokonszaktmák munkásainak szak-

közlönye. Szerk. Bohaty Gyula. Nyom. Vágner Jenő. Ujpest. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor. 20 fillér.

Figyelő. Havi szemle. Szerk. Osvát Ernő. Nyom. Markus Samu. I. évf. Ára 12 kor.

Fodrászszegedek Szakközlönye. A fodrászszegedek érdekeit képviselő közlöny. Szerk. Deffert János. Nyom. Löbl D. és Fiai. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Fürdőalkalmazottak Szaklapja. A magyarországi fürdőszemélyzet szakszervelete hivatalos lapja. Szerk. Vukovics Antal. Nyom. a »Molnárok Lapja« kny. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 kor.

Galamblovók Lapja. Szerk. Gyapai Nándor. Nyom. Pallas r. t. ny. II. évf. Havonként. Ára 20 kor.

A Gazdák biztositó szövetkezete közleményei. Szerk. Nérei Ödön. Nyom. Pátria r. t. III. évf. Megjelenik havonként. Ingyen.

Gazdasági Figyelő. Havi folyóirat. Szerk. Dr. Kibédi Biasini Domokos. Nyom. ifj. Kellner Ernő. III. évf. Megj. havonként. Ára 2 kor.

Gazdatisztek Lapja. A magyar gazdatisztek és erdőtisztek orsz. egyesületének és a mezőgazdasággal és erdőszettel foglalkozók nyugdíjintézetének hivatalos közlönye. Szerk. Jeszenszky Pál. Nyom. »Pátria« knyomda. VIII. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Tagok ingyen kapják.

Graphica. Szerk. Szöllősy Mihály. A budapesti könyv- és nyomdaipar egyesületének hivatalos lapja. Nyom. »Pátria« knyomda. XVII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Grafikai Szemle. Szerk. Tanay József. Kiadja a »Könyvnyomda- és Szak-köre«. Nyom. a Pesti knyomda. XV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Gyermekedivat. Szerk. Csepreghy Ferenczné. Kiadja és nyom. Rákosi Jenő Budapesti Hírlap vállalat. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Vidékre 4 kor. 40 fill.

Gyermekevédelmi Lap. A Fehérkereszt Orsz. Lelenczház-Egyesület stb. hivatalos közlönye. Szerk. Torday Ferencz. Nyom. Budapesti Hírlap knyomda. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Gynaekologia. A budapesti kir. Orvosegyesület Gynaekologikus szakosz-

tályának hivatalos közlönye. Szerk. Tóth István és Temesváry Dezső. Nyom. Pesti nyomda. 1905. évf. Ára?

Gyógyszerész. A gyógyszerészet tudományos és közérdekű folyóirata. Szerk. Nagy Samu. Ny. Neuwald Illés. VII. évf. Havonként. Ingyen.

Gyorsírási Szemle. A »Budapesti Egyetemi Gyorsíró-Egyesület« és az »Országos Diák Gyorsíró-szövetség« hivatalos közlönye. Szerk. Bárdos György. Nyom. Barcza József. II—III. évf. Megj. évenként 10-szer. Ára 3 kor.

Gyorsírási Lapok. Szerk. Vikár Béla és Téglás Géza. Kiadja az »Országos magyar gyorsíró-egyesület«. Nyom. ifj. Kellner Ernő. XLIII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára a »Budapesti Gyorsíró«-val együtt 8 kor. Az egyesületi tagoknak ingyen.

Gyorsíró Élet. Közérdekű gyorsírási folyóirat. Szerk. Káposztás István. Nyom. Löblovitz Zs. I. évf. Havonként. Ára 2 kor.

Haladás. A budapesti szobafestők, címfestők, mázólok, aranyozók és fényező ipartestületének hivatalos szakközlönye. Szerk. Fock Géza. Nyom. Elek Lipót. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Havi Tudósító. A Budapesti Fogysztók Szövetsége m. sz. hivatalos tudósítója. Nyom. »Árpád« nyomda. Havonként. Ingyen.

Házfelügyelők Lapja. A budapesti házfelügyelők jogvédő egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Szikora Zoltán. Nyom. Gelléri és Székely. II. évf. Megj. havonként. Ára 8 kor.

Háztulajdonosok Lapja. »Budapesti Háztulajdonosok Egyesületének Hivatalos Közlönye«. Szerk. Berényi Armand. Nyom. Goldschmied A. XIII. évf. Havonként. Ára 20 kor.

Hittudományi Folyóirat. Szerk. és kiadja Kiss János. Nyom. az Athenaeum r. társ. XVI. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 10 kor.

Hivatalos Értesítő. A »Magyarországi tanítók országos bizottságának« közlönye. Szerk. Szabó Bugáth László. Nyom. Elek Lipót. VII. évf. Évnegyedenként jelenik meg. Ára 2 kor.

Huszedik Század. Társadalomtudományi havi szemle. Szerk. Somló Bódog. Nyom. Révai és Salamon. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 16 korona.

Az Időjárás. Meteorologiai és csilágászati folyóirat. Szerk. Héjas Endre és Kövesligethy Radó. Nyom. Pesti kny. IX. évf. Havonként. Ára 8 kor.

Az Ifju Munkás. Szerk. Gyagyovszky Emil. Nyom. »Reform« kny. Havonként. II. évf. Ára 1 kor.

Ifjuság. A paedagogiumi hallgatók szépirodalmi és tudományos folyóirata. Szerk. Nagy Ferencz. Nyom. Barcza József. V. évf. Megj. havonként. Ára 3 kor.

Ifjusági Irodalmi Értesítő. A nmélt. vallás- és közokt. miniszterium által szervezett népiszkolai ifjusági könyvtárak könyvjegyzéke. Szerk. Vedres F. Richárd. Nyom. Athenaeum kny. I. évf. Megjelenik havonként. Ingyen.

Ifjusági Könyvtárjegyzék. Szerk. és kiadja Szemák István. Nyom. Neuwald Illés. 1905. évfolyam. Megjelenik évenként kétszer. Ára 1 kor. 20 fill.

Igaz Eszme. A magyarországi ujjászervezett szociáldemokrata párt Szépirodalmi Lapja. Szerk. Beller Antal. Nyom. Árpád kny. II. évf. Megj. havonként. Ára 2 kor.

Az Igazság Tanuja. A magyar baptisták közlönye. Szerk. és kiadja Meyer H. Nyom. Rózsa Kálmán és neje. XI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Igazságügyi Közlöny. Kiadja a magy. kir. igazságügyminiszterium. Nyom. a Pesti nyomda. XIV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Igazságügyi JavaslatoK Tára. Az Igazságügyi Közlöny melléklapja. Kiadja a magy. kir. igazságügyminiszterium. Nyom. a Pesti kny. r. t. V. évf. Megj. időközönként. Ára a Közlönnyel együtt 4 kor.

Iparosok Olvasótára. Szerk. Mártonfy Márton. Kiadja Lampel Róbert. Nyom. Wodianer F. és fiai. XI. évf. Megjelenik évenként 10 füzet. Ára 6 kor.

Írások Könyve. Szerk. Erdős Renée. Nyom. »Árpád« kny. II. évf. Havonként. Egy szám ára 1 kor.

Irodalomtörténeti Közlemények. Szerk. Szilády Aron. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. az Athenaeum r. társ. XV. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 10 kor.

Izr. Tanügyi Értesítő. Szerk. Kornfeld Gyula. Kiadja az »Orsz. izr. tanítóegyesület«. Nyom. Neuwald Illés. XXX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4

kor. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Jogállam. Jog- és államtudományi szemle. Szerk. Illés Károly. Nyom. Franklintárs. V. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 16 kor.

Jogi és közigazgatási Utmutató. (Előbb Jogi Tanácsadó). Szerk. és kiadja Istóczy Győző. Nyom. Buschmann F. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 kor. 50 fill.

Jó Pásztor. Egyházzsónoklati folyóirat. Szerk. és kiadja Pelikán Krizsó. Nyom. a Stephaneum kny. XXIII. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Kataszteri Közlöny. Szerk. Gánóczy Sándor. Nyom. Pátria r. t. XIV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Katholikus Egyházi Zeneközlöny. Az orsz. magy. Czeccilia egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Bundala János. Nyom. a Stephaneum kny. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 kor. 20 fill.

A Kath. írók és hírlapírók orsz. Pázmány-egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. dr. Sziklay János. Nyom. Uránia kny. 1905. Megjelenik? Tagoknak ingyen. (Előző évfolyamok Orsz. Pázmány-egyesület cím alatt.)

Katholikus Szemle. Szerk. Mihályfi Ákos. Kiadja a Szent-István-társulat. Nyom. a Stephaneum kny. XIX. kötet. Évenként 10 füzet. Ára 10 kor. Tagoknak a tagdíj fejében jár.

Kávéfőzők Szaklapja. A magyarországi kávéfőzők és segédmunkások érdekeit védő szak- és társadalmi havi-lap. A Kávéfőzők Szakegyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Schönherr József. Nyom. Világosság kny. II. évf. Megj. havonként. Ára 1 kor. 68 fill.

Kelet. A magyarországi symbolikus nagypáholy hivatalos közlönye. Szerk. Gelléri Mór. Nyom. Márkus Samu. XVII. (1905.) évfolyam. Havonként. Tagoknak ingyen küldetik.

Kereskedelmi Szakoktatás. A keresk. szakisk. tanárok orsz. egyesületének közlönye. Szerk. Koltay Virgil. Nyom. Márkus Samu. XIV. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 8 kor. Tagoknak tagdíj fejében jár.

Kertészeti Lapok. Az országos magyar kertészeti egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Ilseman Keresztély és Kardos Árpád. Nyom. az Athenaeum r. társ.

XX. évfolyam. Megjelenik havonként. Egyes szám ára 1 kor. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Kir. Közjegyzők Közlönye. Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára. Szerk. Char-mant Öszkár. Nyom. Károlyi György. VIII. évf. Megj. havonként. Ára 10 kor.

Kísérletügyi Közlemények. Közrebocsátja a földművelésügyi m. kir. minis-terium mezőgazdasági kísérletügyi köz-ponti bizottsága. Nyom. a Pallas r. t. VIII. kötet. Évenként 4 füzet.

Kitartás. Kölcsönösen segélyező egye-sület haviapja. Szerk. Turtsányi Vilmos. Nyom. Buschmann F. VII. évf. Megjelenik havonként. Ára 12 kor.

Kiviteli Szemle. (Lásd a buapesti többnyelvű folyóiratok között: *Export-Revue* alatt.)

Klinikai Füzetek. Előadások a gyakorlati orvostan összes ágaiból. Szerk. Donáth Gyula. Nyom. Brózsa Ottó. XV. évfolyam. Évenként 12 füzet. Ára 8 kor.

Kolping. A magyarországi kath. le-gényegyesületek orsz. szövetségének hiva-talos közlönye. Szerk. Schiffer Ferencz és Erdősi Károly. Nyom. a Stephaneum kny. VII. sorozat. 1905. évfolyam. Idő-közönként jelenik meg.

Könyv- és Papirkereskedők Könyvkereskedők Lapja. Szaklap a könyv-, papir- és írószer-kereskedelem, könyvkötészet és rokonszakmák számára. Szerk. Barta Lajos. Nyom. Pátria kny. VII. évf. Meg-jelenik havonként. Ára 4 kor. (Lásd *Papir-Szaklap*.)

Könyvkereskedők Lapja. Szerk. Győző A. Andor. Nyom. Kálmán M. és Tsa. I. évf. Havonként. Könyvkereskedők-nek ingyen.

Körlevél. A budapesti kereskedő-íftjak társulatának és a szegedi rokonegyesület-nek hivatalos közlönye. Szerk. Pásztor József. Nyom. Barcza József. XXV. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. A tár-sulati tagok tagdíj fejében kapják.

Középiskolai Mathematikai La-pok. Szerkeszti és kiadja Rázt László. Nyom. a Franklin társulat. XII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 6 korona.

Közigazdasági Közlemények. Közigazdasági és biztosításügyi folyóirat. Szerk. Bíró Hugó. Nyom. Kaufmann és Woititz. V. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 kor.

Közigazdasági Szemle. A Magyar

közgazdasági társaság hivatalos közlönye. Szerk. Hegedüs Lóránt és Mandelló Gyula. Nyom. a Pesti nyomda. XXIX. évf. Megjelenik havonként. Ára 16 kor. A társaság tagjai a tagdíj fejében kapják.

Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből. Kiadja a Magyar Országos Állatorvos-Egyesület. Szerk. Huttyra Ferencz és Rátz István. Nyom. Pátria kny. VI. kötet. Időhöz nem kötött füzetekben.

Központi Védjegy-Értesítő. Kiadja a kereskedelemügyi m. kir. miniszterium. Nyom. Pallas nyomda. 1905. Havonként jelenik meg. Ára 8 kor.

Köztisztaságügyi Közlöny. Közegészségi és városrendezésügyi szaklap. Szerk. Fekete Géza. Nyom. Hedvig Sándor. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Kritika a Szabóipar Érdekében. Szerk. Reichert Zsigmond. Nyom. Fried és Krakauer. I. évf. Megjelenik kéthavonként. Ára 7 kor.

A Lakatos Munkások Havi Értesítője. Politikai és közgazdasági havilap. Szerk. és kiadja »Vulkán«. Nyom. Világosság ny. II. évf. Megj. havonként. Ára ?

A Legszenőbb Rózsafüzér Királynéja. Szerk. P. Palucsák Pál Mária O. P. Nyom. Stephaneum. XXI. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 korona.

A Ludovika Akadémia Közlönye. Szerk. és kiadja a m. kir. honvédségi Ludovika akadémia tanári kara. Nyom. a Pesti nyomda. XXXII. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 8 kor.

Magnetismus. Az életdelejes jelenségeket tudományosan fejtegető és gyógyító alkalmazásukra szakszerűen oktató folyóirat. Szerk. Wajditsch Alajos. Nyom. Lipinszky és tsa. II. évf. Megj. havonként. Ára 7 kor.

A Magyar állami alkalmazottak Egyesülete Értesítője. Szerk. az elnökség. Kiadja az egyesület. Nyom. Rózsa K. és neje. VIII. évfolyam. Ára 40 fillér. (L. **Értesítő.**)

Magyar Bélyeggyűjtő. Szerk. Szekula Béla. Nyom. Pap Manó. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Magyar Chemiai Folyóirat. Szerk. Illosvay Lajos és Molnár Nándor. Kiadja a kir. m. Természettud. Társulat chemia-ásványtani szakosztálya. Nyom. a Pesti Lloyd-társulat nyomdájá. XI. évfolyam.

Megjelenik havonként. Ára 10 kor. Tagoknak 6 kor.

Magyar Dal- és Zeneközlöny. Szerk. Falk Zsigmond és Göndöcs István. Kiadja az országos magyar daláregyesület. Nyom. a Pesti nyomda. XI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Tagoknak 2 kor. 40 fill.

Magyar Evezős Sport. Szerk. Záborszky István. Nyom. Hunyadi Mátyás utóda kny. V. évf. Megj. havonként. Ára 5 kor. Tagoknak 3 kor.

Magyar Földhitei Ujság. Közgazdasági tudósító. Szerk. Zigler Sándor. Nyom. Grosz Jakab. I. évf. Megjelenik havonként. Ingeny.

Magyar Gazdák Szemléje. A magyar gazdaszövetség folyóirata. Szerk. Bernát István. Nyom. a Stephaneum kny. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 12 kor.

Magyar gazdaságtörténelmi Szemle. Szerk. Dr. Kováts Ferencz. Kiadja az Országos magyar gazdasági egyesület. Nyom. a »Pátria« nyomda. XII. évf. Évenként 10 füzet. Ára 4 kor.

Magyar Grafikus. A nyomda-, papir- és könyvkötő-ipar ingyenes közlönye. Szerk. Augenfeld M. Miksa. Nyom. Világosság kny. III. évf.

Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége. »Közlemények«. Szerkeszti? Nyom. Pesti Lloyd. 1905. évf. Megjelenik havonként.

Magyar Gyorsírási Ujság. Vegyes tartalmu gyorsírási folyóirat a Gabelsberger-Markovics rendszer szerint. Szerk. Forrai Soma. Nyom. »Thália« ny. IV. évf. Megjelenik évenként 10 szám. Ára 4 korona.

Magyar Iparművészet. Az orsz. m. iparművészeti muzeum és iskola és a magyar iparművészeti társulat közlönye. Szerk. Fittler Kamill. Nyom. az Athenaeum r. társ. VIII. évfolyam. Megjelenik kéthavonként. Ára 10 kor.

Magyar Írógép-Ujság. Az írógép, irodaberendezési és rokonszakmák érdekeit képviselő lap. Irodai és gyorsírásszati értesítő. Szerk. Szabó Imre. Nyom. Kertész József. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 kor.

Magyar Kalapos Ujság. A Magyar férfikalap divat-egylet hivatalos közlönye. Szerk. Kiss Zsigmond. Nyom. Gelléri és Székely. X. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Magyar Kályhasípar. A magyar kályhasíparosok orsz. egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Révai Tibor. Ny. Révai és Salamon. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

A m. kir. közigazgatási bíróság általános közigazgatási osztályának döntvényei és elvi jelentőségű határozatai. Szerk. Farkas Zoltán. Nyom. Heisler J. IX. évfolyam. Évenként 4 szám. Ára 2 kor.

A m. kir. közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának döntvényei és elvi jelentőségű határozatai. Szerk. Vályi László. Nyom. Heisler J. IX. évf. Évenként 4 szám. Ára 2 kor.

Magyar királyi postatakarék-pénztári Közlöny. Kiadja a m. kir. postatakarék-pénztár. Nyom. a Pallas kny. XX. évfolyam. Megjelenik havonként.

A magyar korona országai külkereskedelmi forgalmának havi Eredményei. Szerk. és kiadja: a kir. közp. statiszt. hivatal. Nyom. »Pátria« r.-t. 1905. Megj. havonként. Ára 12 kor.

Magyar Könyvészet. Bibliographia Hungariae. A magyarországi irodalom újabb termékeit ismertető könyvészeti folyóirat. Szerk. Székely Dávid. Nyom. Gelléri és Székely. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Magyar Könyvszemle. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának közlönye. Szerk. Kollányi Ferencz. Nyom. az Athenaeum r. társ. Új folyam. XIII. kötet. Megjelenik évnegyedenként. Ára 6 kor.

Magyar Közlöny. Közgazdasági, kereskedelmi és társadalmi lap. Szerk. Virág Gyula. Nyom. Kállai Ármin. XIII. évf. Megj. havonként. Ára 20 kor.

Magyar Közművelődés. A gyakorló főgymnasiunai egyesület közleményei. Szerk. Waldapfel János. Nyom. Franklin Társ. I. évf. Időköz nem kötött füzetekben jelenik meg. A Gyakorló-főgymnasiunai Egyesület tagjai tagsági illetményül kapják.

Magyar Méh. A Magyar országos méhészeti egyesület közlönye. Szerk. Tanos Pál. Nyom. Athenaeum r. t. XXVI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. Az egyesületi tagok tagdíj (4 kor.) fejében kapják.

A Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye. Szerk. Edvi Illés Aladár. Nyom. »Pátria« kny. XXIX. kötet. Megjelenik havonként. Ára 20 kor.

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi osztályának Értesítője. Az Ethnographia melléklete. Szerk. Dr. Semayer Vilibáld. Nyom. Hornyánszky Viktor. VI. évf. Megjelenik 3 havonként. Ára 5 korona.

Magyar nyelv. Közérdekű havi folyóirat. Szerk. Szily Kálmán. Nyom. Hornyánszky V. I. évf. Megjelenik jul. és aug. kivételével havonként. Ára 10 kor. A Magyar Nyelvudományi Társaság tagjai tagsági díjuk fejében kapják.

Magyar Nyelvőr. Szerk. Simonyi Zsigmond. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. az Athenaeum r. t. XXXIV. évfolyam. Megj. havonként. Ára 10 kor.

Magyar Nyomdászat. Szerk. és kiadja Pusztai Ferencz. Nyom. Révai és Salamon. XVIII. kötet. Megj. havonként. Ára 6 kor.

Magyarországi Borbély- és Fodrászsegédek Szaklapja. A budapesti borbély- és fodrászsegédek szakszerveletének hivatalos közlönye. Szerk. Kiss Béla. Nyom. Világosság kny. r. t. II. évf. Megj. havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

Magyarországi Kereskedelmi Alkalmazottak Lapja. A magyarországi keresk. alkalmazottak szakszerveletének hivatalos közlönye. Szerk. Serédy László. Nyom. Világosság kny. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

Magyarországi munkások rokkant- és nyugdíjsegélyténék hivatalos Közlönye. Társadalmi havilap. Szerk. Pethő Sándor. Nyom. a Pallas r. t. IV. évf. Ára 1 kor. 20 fill.

Magyar Orvosi Archivum. Szerk. és kiadják Bókai Árpád, Pertik Ottó és Lenhossék Mihály. Nyom. a Pesti Lloyd kny. Új folyam VI. köt. Évenként 6 füzet. Ára 20 kor.

Magyar Paedagogia. A »Magyar paedagogiai társaság« folyóirata. Szerk. Kovács János. Nyom. a Franklin társulat. XIV. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 10 kor. A társaság tagjai tagdíj fejében kapják.

Magyar Pályázatok. Szerk. Fejér Lajos és Ritter Ignác. Nyom. Pátria r. t. III. évf. Megj. havonként. Ára 20 kor.

A Magyar Rajztanárok országos egyesületének Értesítője. Szerk. Tardos Krenner Viktor. Nyom. Károlyi György. VIII. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 4 kor. Tagoknak tagdíj fejében jár.

Magyar Szalon (Otthon). Szerkesztik: Hevesi József és Falk Zsigmond. Nyom. Pesti nyomda r. t. XXII. évf. Megjelenik havonként. Ára 20 kor.

Magyar Szövetség. Az orsz. magyar szövetség hivatalos közlönye. Szerk. Jancsó Benedek. Nyom. Hungária kny. II. évf. Havonként. Ingyen.

Magyar (Első évfolyama: Országos) **Táncztanítók Közlönye.** A Tánczmesterek Orsz. Egyesületének hivatalos lapja. Szerk. Sándor Soma. Ny. »Árpád« kny. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Magyar Tanítóképző. A tanítóképzőintézeti tanárok országos egyesületének közlönye. Szerk. Nagy László. Nyom. a Hungaria nyomda. XX. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 8 kor. Egyesületi tagok tagdíj (8 kor.) fejében kapják.

Magyar Tisztviselők Országos Egyesületének Értesítője. Szerk. gr. Fesztetics Géza. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. XVII. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Az egyesület tagjai díjtalanul kapják.

A Magyar Turista-Egyesület budapesti osztályának Értesítője. Nyom. Pesti Lloyd kny. 1905. évf. Időközönként.

Magyar Vörös-Kereszt. Szerk. Argay János. Nyom. a Pesti Lloyd kny. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Magyar-Zsidó Szemle. Szerk. Blau Lajos. Nyom. az Athenaeum r. társ. XXII. évfolyam. Évnegyedenként. Ára 12 kor.

Mathematikai és Fizikai Lapok. Szerk. Kövesligethy Radó és Rados Gusztáv. Kiadja a Math. és fizikai társulat. Nyom. a Franklin társulat. XIV. évfolyam. Évenként 8 füzet. Ára 10 kor. Az egyesületi tagok tagdíj (Budapesten 10, vidéken 6 kor.) fejében kapják.

Mathematikai és természettudományi Értesítő. Szerk. König Gyula. Kiadja a magyar tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. XXIII. kötet. Évenként 5 füzet. Ára ?

Méhészet. Szerk. Idősb Bonczonádi Szabó Imre. Nyom. Schulez J. Gödöllő. II. évf. Megj. havonként. Ára 4 kor.

Méhészeti Lapok. Szerk. Binder Iván. Nyom. Bróza Ottó. XIV—I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Méhkas. Szövetkezeti folyóirat. Szerk. Majer Gyula. Nyom. Müller Károly. 1905. Megjelenik ? Ára ?

Mentők Lapja. A budapesti önk. mentő egyesület közlönye. Szerk. dr. Kovács Aladár. Nyom. Pesti kny. r. t. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Modern Művészet. Szerk. Lázár Béla. Nyom. Révai és Salamon kny. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 12 kor.

Mozdonyvezetők Lapja. A »Magyar Szent Korona alá tartozó Mozdonyvezetők Országos Szövetsége« hivatalos közlönye. Szerk. Pethő Tivadar. Nyom. »Globus« műintézet. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. A szövetség tagjai ingyen kapják.

Mustármag. Magyar keresztyén nők lapja. Szerk. Vargha Gyuláné. Nyom. Nagy Sándor. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Műcsarnok. Az országos magyar képzőművészeti társulat hivatalos értesítője. Szerk. Ambrozovics Dezső. Nyom. a Budapesti Hirlap kny. VIII. évf. Megjelenik kéthavonként mint a Művészet melléklete.

Művészet. Magyar művészeti folyóirat. Szerk. Lyka Károly. Nyom. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Megjelenik kéthavonként. Ára 18 kor.

Művészeti Krónika. Szerk. Observer. Nyom. Révai és Salamon. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Művészi Ipar. Az iparművészet érdekeit szolgáló független képes folyóirat. Szerk. Hamvay Ödön. Nyom. »Patria« r. t. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

A »Nádor«-hoz címzett gyógyszerár évnegyedes szakközleményei. Szerk. Egger Leo. Nyom. Pallas r. t. Megj. évnegyedenként. Ingyen.

Nemzeti Nénevelés. Szerk. Sebestyenné Stetina Ilona; kiadja az Erzsébet-nőiskola tanári testülete. Nyom. a Franklin társulat. XXVI. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 4 kor.

Nemzeti Szövetség. Szerk. dr. Kovács Ernő. Nyom. Athenaeum kny. r.-t. V. évf. Megjelenik évnegyedenként. Tagilletmény (4 kor.)

Népszerű Gyorsíró. Havi folyóirat a Nagy Sándor rendszere szerint. Szerk. Kovács J. István. Nyom. Barcza József. XVI. évfolyam. Évi 10 szám. Ára 4 kor.

Népszerű Ismertetés. Szerkeszti Imrédy Kálmán. Nyom. Pesti kny. r. t. 1905. évf. Megjelenik évnegyedenként. Ára ?

Növényzeti Közlemények. A kir. magyar természettudományi társulat folyóirata. Szerk. Schilberszky Károly. Nyom. a Pesti Lloyd-társ. IV. kötet. Megjelenik időközönként. Ára ?

Numizmatikai Közlöny. Szerk. Gohl Ödön. Nyom. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Megjelenik negyedévenként Ára ?

Nyelvtudományi Közlemények. Szerk. Szinnyi József. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. XXXV. kötet. Megjelenik negyedévenként. Ára 6 kor.

Olajág. A magyar ev. ker. nők lapja. Szerk. Desseffy Emma. Nyom. Hornyánszky Viktor. V. évf. Évi 10 szám. Ára 2 kor.

Országos Gyorsíró Közlöny. Vegyes tartalmú havi folyóirat. Szerk. Bódogh János. Nyom. Pesti kny. r. t. XVIII. évf. Ára 4 kor.

Az Országos Magyar Szövetség Értesítője. (Lásd: Magyar Szövetség.)

Országos Táncztanítók Közlönye. (Lásd: Magyar Táncztanítók Közlönye.)

Országos Orvos-Szövetség. Az Országos orvos-szövetség hivatalos lapja. Szerk. Flesch Nándor. Nyom. a Pesti Lloyd társulat nyomdájá. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. A szövetség tagjai ingyen kapják.

Orvosi Közlöny. Orvostudományi és orvostársadalmi folyóirat. Szerk. László Frigyes. Nyom. »Globus« műintézet. V. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Otthon. Képes havi folyóirat. Szerk. Hevesi József. Nyom. Pesti kny. r. t. 1905. évf. Ára 12 kor.

Otthonunk. Az »Otthon« írók és hirlapírók köre hivatalos értesítője. Szerk. Révész Gyula. Nyom. a Budapesti Hirlap nyomdájá. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. A kör tagjai ingyen kapják.

Örökimádás. A Központi oltár-egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Breyer István. Nyom. a Stephaneum. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Örömhír. Gyermekek lapja. Kiadja a Lorántffy Zsuzsanna egyesület. Szerk. Fráter Eszter és Stóry Gyula. Nyom. Hornyánszky Viktor. X. évf. Megj. havonként. Ára 60 fill.

Paedagogiumi Lapok. A polgáris. tanárjelöltek körének lapja. Szerk. Laszcsik Ernő. Nyom. Müller Károly. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Papir. Szaklap. (Azonos a Könyv- és Papirkereskedők Lapjával.)

Pátria havi értesítője. Szerk. Elek Emil. Nyom. Pátria r. társ. III. évf. Megjelenik havonként. Ingyen.

Patyolat. Szerk. Csepregy Ferenczné. Kiadja és nyom. Rákosi Jenő Budapesti Hirlap újságvállalata. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Vidékre 4 kor. 40 fill.

Pénzügyi Tanácsadó. Pénzügyi és közgazdasági szaklap. Szerk. Gerő Mór. Nyom. Fichner U. és Fia. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún vármegye gazdasági egyesülete Értesítője. Szerk. Serfőző Géza. Nyom. Rózsa K. és neje. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Tagoknak ingyen.

Pharmakotherapiái Értesítő. Közlemények az Organotherapia köréből. Szerk. Richter Gedeon. Nyom. Franklin-társ. II. évf. Megjelenik negyedévenként. Ingyen.

Polgári Iskolai Közlöny. Az Orsz. polgári iskolai egyesület folyóirata. Szerk. Volenszky Gyula. Nyom. Hornyánszky Viktor. IX. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 8 kor. Az egyesület tagjai tagdíj fejében kapják.

Postai Tarifák. Szerk. és kiadja Klebersberg Géza. Nyom. Európa kny. X. évfolyam. Évenként 4-szer. Ára 2 kor.

Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz. Szerk. Csopey László és Paszlavszky József. Kiadja a k. m. Természettudományi Társulat. Nyom. a Pesti Lloyd társaság nyomdájá. 1905. Megjelenik évnegyedévenként. Ára a Természettudományi Közlönnyel 12 kor. A társulat tagjai 2 kor. ráfizetéssel kapják.

Protestáns Szemle. Szerk. Szóts Farkas. Kiadja a magyar protestáns irodalmi társaság. Nyom. Hornyánszky Viktor. XVII. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 8 kor. Az egyesület tagjai a tagdíj (12 kor.) fejében kapják.

A Rajz. Oktatásügyi és szakirodalmi folyóirat. Szerk. Sziklás Adolf. Nyom. Budapesti Hirlap. ny. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 kor.

Rasol. Szerk. Rózsa Bokor. Kiadja a Rasol vegyipari vállalat. Nyom. Goldschmid Tvk. I. évfolyam. Időszakonként. Ingyen.

Statisztikai havi Közlemények. Szerk. és kiadja a m. kir. központi sta-

tisztikái hivatal. Nyom. a »Patria« r. t. IX. évfolyam. Ára 12 kor.

Stomatologiai Közlöny. A stomatologusok (fogorvosok) orsz. egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Szabó József. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 12 kor.

A Szabad Lyceum, tudományt és ismeretet terjesztő társaság Értesítője. Szerk. Pályi Sándor. Nyom. Czettel és Deutsch. 1905. Megj. havonként. Ára ?

Szabadpolgári Értesítő. A székesfővárosi II. kerület »Szabadpolgári Párt« elnökségének megbízásából szerkeszti és kiadja: Budai L. A. Nyom. Müller Károly. II. évf. Megjelenik havonként. Ára tagoknak 2, nem tagoknak 3 korona.

Szabóhírlap. Szerk. Zalai János. Nyom. »Anglo-nyomda«. III. évf. Megj. havonként. Ára 2 kor 40 fill.

Szabó-ipar. A budapesti férfiruhakészítő-ipartestület hivatalos közlönye. Szerk. Fülöp Sándor. Nyom. Buschmann F. V. évf. Megj. havonként. Ára 4 kor.

Szabó-iparosok Közlönye. A szabó-iparosok társadalmi és anyagi érdekeit képviselő havi szaklap. Szerk. Csontos Imre. Nyom. Révai és Salamon. XIX. évf. Ára 14 kor. Divatképek nélkül 5 kor. 60 fill.

Szabó Kisiparos. Társadalmi és közgazdasági szakközlöny. Szerk. Óváry Gáspár. Nyom. Világosság kny. II. évf. Megj. havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

Szakszervezeti Értesítő. A magyarországi szakszervezeti tanács hivatalos közlönye. Szerk. Jászai S. Nyom. Világosság kny. II. évf. Megj. havonként. Ára 1 kor. 20 fill.

Szanatoriumi Lapok. A József kir. herczeg Sanatorium-Egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Verner László. Nyom. Szent-László kny. I. évf. Megjelenik havonként. Évi tagdíj fejében jár.

Századok. A magyar történelmi társulat közlönye. Szerk. Nagy Gyula. Nyom. az Athenaeum r. társ. XXXIX. évfolyam. Megjelenik évenként 10 füzetben. Ára 12 kor. Tagok a tagdíj (10 kor.) fejében kapják.

Szent József Lapja. (Katholikus Magyarország.) Társadalmi és jótékonyági folyóirat. Szerk. és kiadja. Szentesy Alfonz. Nyom. Brózsa Ottó. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

A Szent Kereszt Magyar Had-

seregének Tárogatója. Szerk. és kiadja a Szentföld magyarországi biztosi hivatala. Nyom. Heisler J. Megjelenik havonként. Ára 2 korona.

Szent-Lőrinczi Cézellövészet Lapja. Szerk. Barbul Jenő. Nyom. Hornyánszky Viktor. I. évf. Megjelenik évente négyszer Ára ?

A Szobrász. A magyarországi szobrászok érdekeit képviselő szaklap. Szerk. Székány Dezső. Nyom. Világosság kny. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fillér.

Szövetségünk. Az állami díjakok országos szövetségének hivatalos közlönye. Szerk. Bognár Kálmán. Nyom. Révai és Salamon. II. évf. Megj. havonként. Ára 5 kor.

Tánczművészet. A táncztanítás minden ágát felölelő szakközlöny. Szerk. Saphir M. Imre. Nyom. Freisinger Mór, Komárom. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Táncztanítók Lapja. Szerk. Róka Pál. Kiadja a Magy. táncztanítók egyesülete. Nyom. Bichler I. XII. évfolyam. Megjelenik negyedévenként. Ára 8 kor.

Társadalom. Sociologiai, különösen feminista havi szemle. Szerk. Pogány József. Nyom. Hedvig Sándor. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Természettudományi Közlöny. Szerk. Csopey László és Paszlavszky József. Kiadja a kir. magy. Természettudományi Társulat. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. XXXVII. kötet. Megjelenik havonként. Ára 12 kor. Tagoknak tagdíj fejében jár.

A Test Ápolása. Kosmetikai és hygieniai szaklap. Szerk. Vértesi J. Jenő. Nyom. Wodianer F. és fiai. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Thematikai Gyűjtemény a legújabb és legkedveltebb operettekől, táncz-, zongora- és egyéb zenekiadványokból. Szerk. Molnár Károly. Nyom. Eberle József. VI. évf. Megjelenik évente négyszer. Ingyen.

Tornaügy. Felelős szerk.-bizottság: Maurer János, dr. Ottó József, Szafka Manó. Kiadja a Magyarországi tanítók egylete a Nemzeti tornaegylet hozzájárulásával. Nyom. Rózsa Kálmán és neje. XXII. évfolyam. Megj. évenként 10-szer. Ára 6 kor.

Történelmi Tár. Kiadja a Magyar történelmi társulat közvetítése mellett a

m. tud. Akadémia történelmi bizottsága. Szerk. Komáromy András. Nyom. az Athenaeum r. társ. 1905. évfolyam. Új folyam. VI. Megjelenik évnegyedenként. Ára 10 kor. 40 fill. A történelmi társulat tagjainak 5 kor. 60 fill.

Tuberkulózis. A gümőkór elleni védekezés közlönye. Szerk. Dr. Kúthy Dezső és dr. Tauszk Ferencz. Nyom. Budapesti Hirlap nyomda. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor.

Turista Közlöny. Szerk. Moussong Géza. Kiadja a Magyar tanítók turista-egyesülete. Nyom. Elek Lipót. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. A tagok tagdíj fejében kapják.

Turisták Lapja. Szerk. Téry Ödön és Petrik Lajos. Kiadja a Magyar turista-egyesület. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. XVII. évfolyam. Megjelenik kéthavonként. Ára 10 kor. A tagok tagdíj fejében kapják.

Turul. A magyar heraldikai és genealogiai társaság közlönye. Szerk. Schönherr Gyula és Varju Elemér. Nyom. a Franklin társulat. XXIII. kötet. Évnegyedenként jelenik meg. A társaság tagjai tagdíj (10 kor.) fejében kapják.

Tűz. Szépirodalmi, kritikai és társadalmi havi szemle. Szerkesztik: Ifj. Hegedűs Gyula és Mohácsi Jenő. Nyom. Révai és Salamon kny. I. évf. Ára 3 kor. 60 fillér.

Tűzoltók és Mentők szakközlönye. A tűzoltás és mentés minden ágát felölelő műszaki folyóirat. Szerk. Ádám József István. Nyom. Pallas kny. r. t. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Tűzrendészeti Közlöny. Az orsz. tűzoltószövetség hivatalos lapja. Szerk. Markusovszky Béla. Nyom. Ifjabb Kellner Ernő. III. évf. Megj. havonként. Ára 5 kor.

Ujságkiadók Lapja. Szerk. Lenkei Zsigmond. Kiadja a Magyar Ujságkiadók orsz. szövetsége. Nyom. a Budapesti Hirlap kny. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 12 kor. Tagoknak ingyen.

Urania. Népszerű tudományos folyóirat. Szerk. Klupathy Jenő és legifj. Szász Károly. Nyom. Hornyánszky Viktor. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor. Tagoknak ingyen.

Útasok Könyve. Szerk. Mészöly Imre és Serény Aladár. Nyom. »Pátria« r. t. ny. 1905. évf. Megjelenik havonként. Egyes száma 40 fillér.

Utmutató. A magyar és közös közlekedési vállalatok hivatalos menetrend-könyve. Kiadja a »Vasuti és Közlekedési Közlöny.« Nyom. a Pesti kny. XXIV. évf. Évenként 12 füzet. Ára 10 kor.

Ügyvédi Kamarai Közlöny. A budapesti ügyvédi kamara hivatalos lapja. Szerk. Pap József. Nyom. »Árpád« nyomda. II. évf. Megj. havonként. Ára ?

Vakok ügye. A magyarországi vakok érdekeit szolgáló havi folyóirat. Szerk. Vitár Rezső. Nyom. Stephaneum kny. II. évf. Megj. havonként. Ára 8 kor.

Világjárás. Utazási, idegenforgalmi, turisztikai és kereskedelmi folyóirat. Fürdők, szanatóriumok és nyaralók közlönye. Szerk. Etényi H. Elemér. Nyom. Pesti Lloyd-társulat. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Vizgyógyintézeti Közlemények. Szerk. Pajor Sándor. Nyom. Minerva kny. V. évf. Megjelenik időközönként. Ingyen.

Zászlónk. Ifjúsági lap. Szerk. és kiadja a budapesti Mária-congregatio. Nyom. a Stephaneum. IV. évf. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 2 kor.

Zsidó Híradó. Orthodox zsidó felekezeti és társadalmi havi folyóirat. Szerk. Viador. Nyom. Elek Lipót. XV. évf. Megj. havonként. Ára 12 kor.

Összesen 244.

b) VIDÉKEN.

Adalékok Zemplén vármegye történetéhez. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Dongó Gyárfás Géza. Nyom. a »Zemplén« nyomda. XI. évf. Havi folyóirat. Ára 6 kor.

Alföldi Népiskola. (Szeged.) Szerk. Bite Pál. Kiadja a csongrádvármegyei tanító-egyesület. (Alföldi tanító-egylet.) Nyom. Schulhof Károly. I. évf. Megj. havonként. Ára 2 kor.

Amateur Utmutató. Amatőr-fényképészeti havi folyóirat. Szerk. Ruzicska Gyula. (Debreczen.) Nyom. a Csokonai nyomda. II. évf. Megj. havonként. Ára 1 kor.

Aradi Gazda. (Arad.) Az aradi gazdasági egylet hivatalos értesítője. Szerk. Keller Iván. Nyom. Gyulai István. VII. évfolyam. Megjelenik havonként. Tagoknak ingyen.

Aradvármegyei gazdasági egyesület fogvasztási és értékesítő szövetkezete

üzleti Értesítője. (Arad.) Megjelenik az »Aradi Gazdá«-val együtt.

Armenia. (Szamosújvár.) Szerk. és kiadja Szongott Kristóf. Nyom. Todorán Endre »Auróra« nyomdájá. XIX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Bácsmegyei Gazdasági Egyesület Hivatalos Közlönye. (Zombor.) (Gazdasági Értesítő.) Szerk. Pető Lajos. Nyom. Braun Adolf. XX. évf. Havonként. Ára 4 kor. Tagoknak ingyen.

Barsmegyei Tanügyi Értesítő. (Léva.) A barsmegyei népnevelők egyesületének és a kir. tanfelügyelőségnek hivatalos közlönye. Szerk. Végh István és Bányai Ferencz. Nyom. Nyitrai és Tsa. 1905. évf. Megjelenik évenként kétszer. Ára 2 kor.

Biharmegyei gazdasági egyesület hivatalos Közlönye. (Nagyvárad.) Szerk. Weingärtner Andor. Nyom. Laszky Ármin. V. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Tagoknak ingyen.

Bíróági Végrehajtó. A »Bíróági Végrehajtók Orsz. Egyesületé«-nek hivatalos közlönye. (Igló) Szerk. Radnóti Adolf. Nyom. Pannonia-kny. Győr. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Borromaeus. (Ó-Szöny.) Kath. hit-szónoklati havi folyóirat. Szerk. és kiadja Gerebenics Sándor. Nyom. a győregyház-megyei nyomda Győrött. XIX. évf. Ára 8 kor.

Borsodmegyei Tanügy. (Miskolcz.) A »Borsodmegyei Általános Tanító-Egyesület« hivatalos lapja. Szerk. Mózes Imre. Nyom. László Adolf. I. évf. Megjelenik minden hó 1-én. Ára 4 kor.

Csiki Gazda. Gazdasági Értesítő. (Csik-Szereda.) A Csikmegyei gazd. egyesület közlönye. Szerk. T. Nagy Imre. Nyom. Szvoboda Testvérek. XIX. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. Tagoknak ingyen.

Délmagyarország. (Szeged.) Honismertető folyóirat. Kiadja a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület. Szerk. Móra Ferencz. Nyom. Engel Lajos. I. évf. Időközönként. Ára 4 kor.

D. M. K. E. (Szeged.) A Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Gallovich Jenő. Nyom. Várnay Lajos. Megjel. havonként. Tagdíj fejében jár.

Délvidéki Ifjúsági Közlöny. (Temesvár.) Szerk. Farkas János. Nyom.

Csanád-egyházmegyei nyomda. II. évf. Havonként. Ára 6 kor.

Délvidéki Tanügy. (Temesvár.) Nevelés-oktatásügyi folyóirat. A »Délmagyarországi Tanító-Egylet« közlönye. Szerk. Bányai Jakab. Nyom. Messinger S. X. évf. Havonként. Ára 4 kor.

Divat tudósító. (Miskolcz.) Időszaki divat- és szépirodalmi folyóirat. Szerk. Radó Arthur. Nyom. Forster, Klein és Ludvig. I. évf.

Egyesületi Értesítő. (Alsó-Kubin.) Az »árvamegyei általános tanítóegyesület« közlönye. Szerk. Hortobágyi Ágost. Nyom. Trnkóczy József. III. évf. Havonként. Ára 2 kor.

Egyesületi Értesítő. (Békés-Csaba.) A Békésmegyei gazdasági egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Pfeifer István. Nyom. a Corvina kny. XLVI. évf. Havonként jelenik meg. (Előbb évkönyv alakban.)

Egyesületi Értesítő. (Szombathely.) A Vasmegeyi gazdasági egyesület megbízásából szerkeszti Rösler Károly. Nyom. Seiler Henrik utódai. XXVI. évfolyam. Időszakonként jelenik meg. Ára 2 kor.

Egyleti Értesítő. (Deés.) A Szolnok-dobokavármegyei gazdasági egylet hivatalos közlönye. Szerk. Szemmáry József. Nyom. Demeter és Kiss. XVIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 kor. Az egylet tagjai ingyen kapják.

E. M. K. E. (Kolozsvár.) Az egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Sándor József. Nyom. Ellenzék-nyomda. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Erdély. (Kolozsvár.) Honismertető folyóirat. Szerk. Merza Gyula. Kiadja az Erdélyi Kárpát-Egyesület. Nyom. Gombos Ferencz. XIV. évfolyam. Évenként 12 szám. Ára 10 kor. Tagok ingyen kapják.

Erdélyi Munkás. (Kolozsvár.) Szociáldemokrata politikai havilap. Szerk. Gönczi Ödön. Nyom. Gámán J. örököse. III. évf. Havonként. Ára 1 kor.

Erdélyi Múzeum. (Kolozsvár.) Az Erdélyi múzeum-egylet kiadványa. Szerk. Szádeczky Lajos. Nyom. Ajtai K. Albert. XXII. kötet. Évenként 10 füzet. Ára 6 kor. Az egyleti tagok tagdíj (6 kor.) fejében kapják.

Erdélyi Oltáregyesületi Lap. Az oltáregyesületek hivatalos közlönye. Szerk. Soóthy Gyula. Nyom. Papp György. II. évf. Havonként. Ára 2 kor.

Erdészeti Kísérletek. (Selmeczbánya.) A m. kir. központi erdészeti kísér-

leti állomás folyóirata. Szerk. Vadas Jenő. Nyom. Joerges A. özv. és fia. VII. évfolyam Megj. 4 szám évenként. Ára?

Értesítő. (Ipolság.) A hontmegyei gazdasági egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Pályi Pál. Nyom. Neuman Jakab. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Értesítője. Az állami tanítók országos egyesületének. (Gyöngyös.) Szerk. Havas Pál. Nymot. Herzog Ernő. VI. évfolyam. Évenként 4-szer.

Értesítő Magyarország kath. Papsága részére. (Pozsony.) Szerk. és kiadja Heindl János. Nyomt. Kath. irod. r-t. V. évf. Havonként jelenik meg. Ingyen.

Evangélikus egyházi Szemle. (Békés-Csaba.) Szerk. és kiadja Hurtay György. Nyom. a Corvina nyomda. XI. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Evangélikus Népiskola. (Sopron.) Szerk. és kiadja Papp József. Nyom. Röttig Gusztáv. XVII. évfolyam. Megj. havonként. Ára 6 korona.

Fejérmegyei gazd. Egyesület Értesítője. (Sz.-Fejérvár.) Szerk. dr. Burchard—Bélaváry Rezső. Nyom. Csitári K. és tsa. V. évf. Havonként jelenik meg. Ára 6 kor. Tagoknak ingyen küldetik.

F. M. K. E. (Nyitra.) A felvidéki magyar közművelődési egyesület hivatalos lapja. Szerk. Clair Vilmos. Nyom. Kapsz Géza és Kramár Vilmos. III. évf. Megj. havonként. Ára 4 kor.

Fotografia. (Szombathely.) Fényképeszeti havi folyóirat. Szerk. Kiss Zoltán. Nyom. Bertalanffy József. II. évf. Megj. havonként. Ára 6 kor.

Gazdasági Értesítő. (Eperjes.) A »Sárosvármegyei gazdasági egyesület« hivatalos közlönye. Szerk. Lukovits Aladár. Nyom. Kósch Árpád. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. Tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Értesítő. (S.-A.-Újhely.) A Zemplénvármegyei gazdasági egyesület megbízásából szerk. Nemthy József és Berzevicy Béla. Nyom. a »Zemplén« könyvnyomda. XIV. évf. Megj. havonként. Ára 4 kor.

Gazdasági Értesítő. (Szolnok.) A Jász-Nagykún-Szolnok vármegyei gazdasági egylet hivatalos közlönye. Szerk. Gaylhofer István. Nyom. Bakos István. XXI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. A tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Értesítő. (Komárom.) (A Komáromi újság melléklapja.) A ko-

mármegyei gazdasági egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Ágoston Miklós. Nyom. Spitzer Sándor. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Gazdasági Közöny. (Makó.) A Csánád-vármegyei gazdasági egyesület értesítője. Szerk. Tókey Jenő. Nyom. Kovács Antal. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Gazdasági Néplap. (Pécs.) Nép-szerűen oktató szaklap a földműves kisgazdák részére. Szerk. Förster Jenő. Nyom. Taizs József. XXXI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. Tagoknak ingyen jár.

Gazdasági Tudósító. (Veszprém.) (Lásd: »Veszprémvármegyei Gazdasági Értesítő« alatt.)

Gazdasági Tudósító. (Putnok.) A Gömör-Kishont-vármegyei gazdasági egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Lakner László. Nyom. Rábely Miklós Rimaszombat. IX. évf. Megj. havonként. A tagoknak ingyen.

Genealogiai füzetek. (Kolozsvár.) Családtörténeti folyóirat. Szerk. Sándor Imre és Sebestyén József. Nyom. Gámán J. örököse. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Gyakorlati Paedagogia. (Szeged.) Módszeres havi folyóirat. Szerk. Madzsar Gusztáv. Nyom. Várnay Lajos. II. évf. Megj. havonként. Ára 10 kor

Gyámintézet. (Lovászpátona.) Szerk. Bognár Endre. Kiadja a magyarhoni egyet. ev. egyh. gyámintézet. Nyom. a főiskolai nyomda Pápan. XXII., XXIII. évfolyam. Megjelenik évenként hatszor. Ingyen küldetik.

Gyermekevédelem. (Szombathely.) Szerk. Gerlits Sándor és Jánossy Gábor. Nyom. Egyházmegyei nyomda Szombathely. II. évf. Megj. havonként. Ára 2 kor.

Gyógyszerészet. (Misztófalu.) A magyarországi gyógyszerészet és ezzel rokonszakmák értesítője. Szerkesztik és kiadják: Simon Aurél és Teleki Béla. Nyom. ugyanazok kny. I. évf. Havonként. Ingyen.

Győr szab. kir. város Hivatalos Értesítője. (Győr.) Nyom. a Pannonia kny. XV. évf. Időközönként jelenik meg.

A Hadsereg. (Arad.) Képes havi folyóirat. Szerk. Hehs Aladár. Nyom. Réthy L. és fia. II. évf. Megj. havonként. Ára 8 kor.

Hajdusági Méhész. (Debreczen.)

A hajdusági méhészegylet közlönye. Szerkeszti Nagy Sámuel. Nyom. Debreczen városi kny. II. évf. Megj. havonként. Ára 4 kor.

Hajnal Csillag. (H.-Böszörmény.) Szerk. Balogh Lajos. Kiadja a h.-böszörményi baptista hitközség. Nyom. Hoffmann és Kronovitz Debreczenben. VII. évf. Megjelenik havonként. Ára 48 fill.

Haladás. (Székely-Udvarhely.) Az udvarhelymegyei tanító-egyesület értesítője. Az udvarhelymegyei kir. tanfelügyelőség hivatalos közlönye. Szerk. Gyerkes Mihály. Nyom. Becsek D. Fia. I. évf. Ára 2 kor. Tagok a tagdíj fejében kapják.

Havi Közlöny. Az elméleti és gyakorlati Lelkipásztorkodás köréből. (Temesvár.) Szerk. és kiadja. Patzner István. Nyom. a csanád egyházmegyei nyomda. XXVIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 kor.

A Hazában és Távolban Széttekintő Méhész. (Sajtény, Csanád m.) Szerk. és kiadja Gallovich István. Nyom. Kovács Antal Makón. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Házi Barát. (Sümege.) Szerk. és kiadja Darnay Kálmán. Nyom. Horváth Gábor. VI. évf. Megjelenik időszakonként. Ingyen küldetik.

A Hevesmegyei gazdasági egyesület értesítője. (Gyöngyös.) Szerk. Engel Herman. Nyom. »Hevesmegyei Lapok« kny. XXI. évf. Megjelenik havonként. Ára 20 fill. számonként. Tagoknak ingyen.

Hevesmegyei Tanügy. (Eger.) Szerk. Kolacskovszky János. Kiadja a hevesmegyei általános tanító-egyesület. Nyom. Löw B. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Hitszónoklati Folyóirat. (Pilis-Marót.) Szerk. és kiadja Karkecz Alajos. Nyom. Endrényi Lajos Szegeden. XVI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Homok. (Kecskemét.) Szakfolyóirat homoki gazdák számára. A kecskeméti gazdasági egyesület hivatalos lapja. Szerk. Kenéz Zoltán. Nyom. Sziládi László. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

A Hunyadvármegyei általános tanító-egyesület értesítője. (Déva.) Szerk. Bereczky Lajos. Nyom. Kroll Gyula. VI. évf. Megj. negyedévenként. Ára 3 kor.

Igazság. (Zombor.) Politikai havi szemle. Szerk. dr. Pataj Sándor. Nyom. Baits Vladimir. II. évf. Megj. havonként. Ára 5 kor.

Iskoláink. (Dobsina.) A Gömör-Kisbont vármegyei általános tanítóegyesület hivatalos értesítője. Szerk. Szombathy László. Nyom. a »Sajó-Vidék« kny. Rozsnyón. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona. Tagok ingyen kapják.

Isten Igéje Szentbeszédekben. (Esztergom.) Szerk. Babura László. Kiadja és nyom. Buzárovits Gusztáv. XXX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára pótfüzettel 5 kor. 20 fill.

Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei gazdasági egyesület fogyasztási és értékesítő Szövetkezetének üzleti értesítője. (A Gazdasági Értesítő (Szolnok) melléklapja.)

Jézus szentséges Szívének Hírnöke. (Kalocsa.) Szerk. Tóth Mike. Nyom. Jursó Antal. XXXIX. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 3 kor.

Kassa Vidéke. (Kassa.) Képes havi folyóirat az idegenforgalom és turistaság emelésére. A Kassavidéki Turistakör hivatalos közlönye. Szerk. Quirsfeld János. Nyom. Vitéz A. utóda. VII. évf. Ára 4 kor. Tagok tagilletményül kapják.

A Kath. hitterjesztés lapjai. Képes folyóirat. (Nagyvárad.) Tulajdonos szerk. Tóth Lajos. Nyom. a Szent László kny. XXIV. évf. Megjelenik évenként 10 füzet. Ára 6 kor.

Keresztény Magvető. (Kolozsvar.) Szerk. és kiadja Péterfi Dénes. Nyom. Ajtai K. Albert. XL. évfolyam. Megjelenik kéthónaponként. Ára 4 kor.

Kisdédóvók Lapja. (Hatvan.) Kisdédóvók, gyermekkertésznők és gyermekmenház-vezetők használatára. Szerk. Kobány Mihály. Nyom. Erzsébet kny. Gödöllőn. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Kiskereskedők lapja. (Nagyvárad.) Szerk. Lengyel Zsigmond. Nyom. Neuman Vilmos. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Kolozsvári Munkás. (Kolozsvar.) Szociáldemokrata politikai havilap. Szerkeszti Fülöp József. Nyom. Gámán J. örököse. II. évf. Megj. havonként. Ára 1 kor.

Közművelődés. (Torda.) A magyar közművelődés összes szerveinek szolgál-

latában álló havilap. Szerk. Molnár János. Nyom. Fodor. I—II. évf. Havonként. Ára 2 kor.

A Község. (Kőröstarcsa.) Szaklap a közigazgatás, a községi élet és a közs. jegyzők érdekeinek előmozdítására. Szerkeszti Petneházy Ferencz. Nyom. Kner Izidor, Gyoma. II. évf. Megj. havonként. Ára 8 kor.

Külmisszió. (Ágfalva.) Evangelikus hittérítési folyóirat. Szerk. Scholtz Ödön. Nyom. Röttig Gusztáv, Sopron. IX. évf. Megj. Negyedévenként. Ára 1 kor.

A Liptómegyei Gazdasági Egyesület Hivatalos Értesítője. (Liptó-Szent-Miklós). Nyom. Steier Izidor. 1905. évf. Megj. havonként. Ára ?

A Magyar Földmives. (Gyuró.) Szerk. és kiadja Vasadi Balogh Lajos. Nyom. Kusovits Lajos. Székesfejervár. XXIII. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Magyar Gazdasági Növényvédelem. (Grinád. Pozsonym.) Havi folyóirat közérdekű növénykórtani- és védelmi ismeretek terjesztésére. Szerk. Posch Károly. Nyom. Alkalay nyomda. Pozsony. Ára 4 kor.

Magyar Kisdénevelés és Népoktatás. (Eperjes.) A sárosvármegyei kir. tanfelügyelőség és az eperjesi Széchenyikör népnevelési szakválasztmányának hivatalos közlönye. Szerk. Veszely Vilmos. Nyom. Kösch Árpád. XI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Magyarországi keményseprő szaklap. (Nyitra.) Szerk. Ronchetti Oszkár. Nyom. Kapsz és Kramár. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

A magyarországi Papi Imaegyesület és Eucharistia-társulat Értesítője. (Győr.) Szerk. Molnár Ignác. Nyom. a győregyházmegyei nyomda. XIX. évfolyam. Megjelenik évenként 8 szám. Ára 1 kor. 20 fill. A társulat tagjainak tagdíj (2 kor.) fejében jár.

Magyar Rabbik. (Nagy-Szombat.) Szerk. Stein Mayer Miksa. Nyom. Reisz L. kny. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Mária Kert. (Szűz Mária virágos kertje.) (Kalocsa.) Szerk. Tóth Mike. Nyom. Jurcsó Antal. XXI. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 2 kor.

Méhészeti Közlöny. (Kolozsvar.) Az erdélyrészi méhészek-egylet szakközlönye. Szerk. Ványolós Miklós. Nyom. Gámán

János örökösei. XX. évfolyam. Megj. havonként. Ára 8 kor. Tagoknak tagdíj fejében küldetik.

Mezőgazdasági Szemle. (Magyar-Óvár.) Szerk. Cserhádi Sándor. Nyom. Czéh Sándor-féle nyomda. XXIII. évf. Havi folyóirat. Ára 10 kor.

Munka. (Ózd.) Magyar bánya- és kohómunkások társadalmi lapja. Szerk. Csepela L. és Kablay J. Nyom. Forster, Klein és Ludvig Miskolczon. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor. 20 fill.

Nagyasszonyunk. (Győr.) Mária-Congregációk lapja. Szerk. Nitsch Árpád János. Nyom. Győregyház. kny. II. évf. Megj. havonként. Ára 4 kor.

Népoktatás. (Lugos.) Krassó-Szörény vármegyei tanító-egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Huszár Imre. Nyom. Sziklai L. XI. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 8 kor.

Nevelés. (Máramarossziget.) Szerk. Bökényi Dániel. Kiadja a »Máramarosi általános tanító-egyesület.« Nyom. Berger Miksa. XXII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 5 kor.

Nógrádmegyei Tanügy. (Salgótarján.) A nógrádmegyei tanítóegyesület és a nógrádmegyei kir. tanfelügyelőség hivatalos közlönye. Szerk. Magyar Béla. Nyom. Boros R. VI. évf. Havonként. Ára 2 kor.

Nők Világa. (Kolozsvar.) Az Unitárius Közlöny melléklapja. Főmunkatársak: Fanghné Gyujtó Izabella, Perczelné Kozma Flóra, Raffaj Irma. Nyom. Gámán J. örökösei. IV. kötet.

Nyelvészeti Tanulmányok. (Kolozsvar.) Ural-altaji nyelvtudományi folyóirat. Szerkeszti és kiadja Szilasi Móríc. Nyom. Gámán J. örökösei. I. kötet. Megjelenik évenként 3—4 füzetben. Ára 10 korona.

Önképzőkör. (Zalatna.) Ifjúsági folyóirat. Szerk. Ferenczi István. Nyom. Papp Gy. Gyulafehérvár. 1905. évf. Megj. havonként. Ára 4 kor.

Pacsirta. (Eger.) Tanuló ifjúság lapja. Szerk. Gárdonyi József. Nyom. Löw kny. I. évf. Megjelenik havonként. Ára ?

Pártoljuk a Magyar Ipart. (Szeged.) A szegedi magyar iparpártoló szövetség hivatalos közlönye. Szerk. Pataki Simon. Nyom. Schulhof Károly. IV. évf. Megjelenik évnegyedévenként. Ingyen.

Pesti Alsó-járás Híradó. (Erzsébetfalva.) A pesti alsó-járás érdekeit fel-

ölelő, társadalmi, közgazdasági és vegyes tartalmú időszaki lap. Szerk. Trakostyáni Draskovich József. Nyom. Fischhof Henrik, Kispest, II. évf. Megj. időközönként. Ára 2 kor.

Politikai Ellenőr. (Kecskemét.) Az »Országos Ellenőr« társúságja Kecskeméten. Szerk. és kiadja Somogyi János. Nyom. Ottinger. Nagykőrösön. III. évf. Megjelenik havonként. Ára az »Országos Ellenőrrel« együtt 10 kor.

Pozsonyi Gazda. (Pozsony.) A »Pozsony vármegyei gazdasági egyesület« értesítője. Szerk. Horváth Jenő. Nyom. Eder István. VII. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor. Tagoknak ingyen jár.

Protestáns Pap. (Kölesd.) Szerk. és kiadják Lágler Sándor és Kálmán Dezső. Nyom. Molnár Mór. Szekszárd. XXVI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Ref. Zeneközlöny. (Sárospatak.) Ref. egyházi zenemű-folyóirat. Szerk. és kiadja Ifj. Fövenyessy Bertalan. Nyom. Radil Károly. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 kor.

Régi Okiratok és Levelek Tára. (Debrecen.) Havi folyóirat az irodalom és történelem köréből. Szerk. és kiadja Kardos Samu. Nyom. Városi ny. I. évf. Ára 12 kor.

Reménységünk. (Csanytelek.) Az oltárszentség-imádás és Mária-tisztelet havi folyóirata. Szerkeszti és kiadja Varga Mihály. Nyom. Stephaneum kny. Budapest. X. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 2 kor. 60 fill.

Sárospataki Füzetek. (Sárospatak.) Szerk. Horváth Cyrill. Nyom. Radil Károly (Ev. ref. főiskolai) ny. II. évf. Megjelenik negyedévenként. Ára 6 kor.

Sárospataki Ifjúsági Közlöny. (Sárospatak.) Kiadja a »Sárospataki Ifjúsági Egylet«. Szerk. Bódi Dénes. Ev. ref. főiskola nyomdájá. XXI. évf. Havonként jelenik meg. Ára 4 kor.

Somogy megyei Vendéglősök Lapja. (Kaposvár.) A somogy megyei vendéglősök és korcsmárosok egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Lengyel József. Nyom. Hagelman Károly. II. évf. Megj. havonként. Ára 8 kor.

Soproni Gyorsíró. (Sopron.) Szerk. Schnabel István és Rózsás Pál. Kiadja az ev. főgymnasiunai gyorsíró-kör. Nyom. Romwalter Alfréd. XXXI. évfolyam. Megj. havonként. Ára 2 korona.

Soproni Kereskedők Lapja. (Sopron.) »Soproni Kereskedők egyesületének« hivatalos közlönye. Szerk. Kuppis Uzor. Nyom. Romwalter Alfréd. III. évf. Megj. havonként. Ára 3 kor.

Sopron megyei gazdasági egyesület Értesítője. (Sopron.) Nyom. Romwalter Alfréd. 1905. évfolyam Évi 3 füzet.

Szabad Egyház. (Szapárfalva.) Független magyar református lap. Szerk. Rácz Károly. Nyom. Virányi János, Lugos. XXI. évfolyam Megjelenik havonként. Ára 5 kor.

Szegedi Gyorsíró. Havi folyóirat a Gabelsberger-Markovits rendszerszerint. A szegedi gyorsíró-egyesület és a szegedi ifjúsági gyorsíró körök hivatalos lapja. Szerk. Jakab Lajos. Nyom. Schulhof Károly. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Szegedi Ügyvédlap. Jog és társadalomtudományi folyóirat. Szerk. Kormányos Benő. Nyom. Wesselényi G. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Szemle. (Kecskemét.) A siketnéma-intézeti tanárok országos egyesületének hivatalos lapja. Szerk. Németh László. Nyom. Sziládi László. VII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

A Szent Család kis Követe. (Pécs.) A názárethi szent család és a Szent-József társulatának közlönye. Szerk. Virág Ferencz. Nyom. Taizs József. XVI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 kor. 44 fill.

Szent Gellért. (Pannonhalma.) Ifjúsági hitazonoklati folyóirat. Szerk. és kiadja Boros Alán. Nyom. az egyházmegyei nyomda Győrött. VII. évf. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 8 kor.

Szilágyvármegyei Tanügy. (Zilah.) Szerk. Zoványi Lajos. Kiadja a szilágyvármegyei általános tanítótestület. Nyom. Seres Samu. VIII. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 2 kor.

Tanácsadó. (Balassagyarmat.) Platty és Cserny vaskereskedőcég közhasznú értesítője. Szerk. Platty Miklós. Nyom. Balassagyarmati kny. szövetkezet. I. évf. Havonként. Ingeny.

Tanítótestületi Értesítő. (Torda.) A Torda-Aranyos vármegyei ált. tan. testületnek havonként megjelenő hivatalos közlönye. Szerk. Csiky Viktor. Nyom. Füssy József. VII. évf. Ára 2 kor. Tagoknak 1 korona.

Tanügyi Értesítő. (Besztercze.)

A »Besztercze-Naszód vármegyei ált. tanító-egyesület« és a vármegyei kir. tanfelügyelőség hivatalos közlönye. Szerk. Sebestyén József. Nyom. Botschár Tivadar. X. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 4 korona.

Tanügyi Értesítő. (Besztercebánya.) A zólyomvármegyei m. kir. tanfelügyelőség és a zólyomvármegyei általános tanítóegyesület hivatalos közlönye. Szerk. Szokolszky Rezső. Nyom. Hungaria kny. II. évf. Megj. havonként. Ára 3 kor. Tagoknak ingyen.

Tanügyi Értesítő. (Győr.) A győrvideki tanító-egyesület hivatalos lapja. Szerkeszti Tell Anasztáz és Benedek Vincze. Nyom. Heckenast és Gróf kny. XXVIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Tanügyi Értesítő. (Komárom.) A komárommegyei tanító-testület közlönye. Szerk. Szendrey Imre. Nyom. Spitzer Sándor. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Tanügyi Értesítő. (Szatmár.) A szatmárvármegyei általános tanító egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Mihály Ferencz. Nyom. »Szabadsajtó« kny. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára évenként 4 kor.

Tanügyi Értesítő. (Székesfehérvár.) Szerk. Velinszky Ferencz. Nyom. Csitáry K. és tsa. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Tanügyi Tanácskozó. (Deés.) A szolnok-dobokamegyei tanító-testület hivatalos közlönye. Szerk. Daday István. Nyom. Demeter és Kiss. XII. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 2 kor. 40 fill. Tagoknak tagsági díj fejében jár.

Tavaszi. (Debreczen.) Szépirodalmi folyóirat. Szerk. ifj. Balogh Zsigmond. Nyom. Ruzicska Gyula és Tsa. Csokonai kny. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Telekkönyv. (Szeged.) Szerk. Káplány Géza. Nyom. Nagy Elek Czeglédén. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Természettudományi Füzetek. (Temesvár.) A Délmagyarországi természettudományi társulat közlönye. Szerk. Tőkés Lajos. Nyom. Uhrmann Henrik. XXIX. évfolyam. A társulat tagjai tagdíj fejében kapják.

Theologiai Szaklap. (Pozsony.) Szerk. Raffai S., Hornyánszky A., Pokoly József, Tüdös István. Nyom. Wigand F.

K. IV. évf. Megjelenik negyedévenként. Ára 6 kor.

A Torontálmegyei Gazdasági egyesület Értesítője. (Nagybeacserekek.) Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. XX. évfolyam. Megjelenik 6 füzetben. Ára 2 kor. A tagok díjtalanul kapják.

Történelmi és régészeti Értesítő. (Temesvár.) A Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeumi társulat közlönye. Szerk. Berkeszi István. Nyom. a csanád-egyházmegyei nyomda. XXI. (új) évfolyam. Megjelenik évnegyedévenként. Ára 8 kor. A társulati tagoknak ingyen jár.

Uj Iskola. (Sopron.) Nevelésoktatásügyi folyóirat. A sopronmegyei ált. tanító-egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Biró Samu. Ny. Romwalter Alfréd. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Az Uj Század. (Kölozsvár.) Szabadgondolkodó, társadalomtudományi havi-szemle. Szerk. Storfer Adolf. Nyom. Ujhelyi M. és tsa. Megjelenik minden hó elején. Ára 6 kor.

Unitárius Közlöny. (Kölozsvár.) Szerk. Boros György. Kiadja a Dávid Ferencz egylet. Nyom. Gámán János örököse. XVIII. kötet. Megj. havonként. Ára 2 korona 40 fillér. Egyleti tagoknak 2 korona.

Unitárius Egyház. (Székelykeresztúr.) Egyházi és iskolai lap. Szerk. Lőrinczi István. Kiadja a Székelykeresztúr vidéki unitárius lelkészskör. Nyomt. Szabó Kálmán I. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Városi Közlöny. (Temesvár.) Hivatalos folyóirat. Kiadja a városi tanács. Nyom. Csendes Jakab. VIII. évf. Megjelenik havonként.

Vasárnapi Tanító. (Hajdú-Böszörmény.) Szerk. Balogh Lajos. Nyom. Hoffmann és Kronowitz Debreczen. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

Veszprémvármegyei Gazdasági Értesítő. A »veszprémvármegyei gazdasági egyesület« hivatalos közlönye. Szerk. Paur Ödön. Nyom. Krausz A. fia. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Tagok ingyen kapják.

V. H. O. Sz. (Szeged.) A vidéki hírlapírók országos szövetségének hivatalos értesítője. Szerk. a Szövetség titkára: Palócz László. Nyom. Endrényi Imre. IX. évf. Megjelenik havonként. A szövetség tagjainak ingyen jár.

A Zalavármegyei Gazdasági Egyesület Értesítője. (Zala-Egerszeg.) Szerk. Orosz Pál. Nyom. Unger Antal. 1905. évfolyam.

Zentai Gyorsíró. Szerk. Fülöp Adorján. Nyom. Traub B. és trsa Szeged. V. évf. Megjelenik évenként 10 szám. Ára 2 korona.

Összesen: 140.

II. TÖBBNYELVŰ FOLYÓIRATOK.

a) BUDAPESTEN.

Annales historico-naturales Musei Nationalis Hungarici. A Magyar Nemzeti Múzeum Természettajzi osztályainak folyóirata. (Magyar, német, francia, latin.) (A Természettajzi Füzetek folytatása.) Szerk. dr. Horváth Géza. Nyom. a Franklin-társ. III. évf. Évenként 2 füzet. Ára 30 kor.

Aquila. (M. és német.) Szerk. Herman Ottó. Kiadja a Magyar Ornithologiai Központ. Nyom. a Franklin társ. XII. évf. Évenként 4 füzet. Ára 10 korona.

Budapest Főváros Statisztikai Hivatala. Monatshefte des Budapest Communal-Statistischen Bureau. (M. és német.) Szerk. Kőrösy József. XXXIII. évf. Nyom. a Székesfővárosi házi nyomda. Ára 8 kor.

Dohányzók Lapja. Közgazdasági, kereskedelmi folyóirat. (Magyar és német.) Szerk. Párkány A. J. Nyom. Európa könyvnyomda. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Export-Revue. (Magy., német, francia, angol.) Szerk. és kiadja Katona Béla. Nyom. Athenaeum. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 kor.

Férfi Szabó. (Magyar-német.) Szerk. Stikarovszky Norbert. Nyom. Fried és Krakauer. VI. évf. Havonként. Ingyen küldetik.

Földrajzi Közlemények. Bulletin de la Société Hongroise de Géographie. (M. francia kivonattal.) Szerk. Cholnoky Jenő. Nyom. Fritz Ármin. XXXIII. kötet. Évenként 10 füzet. Ára 10 kor. Tagoknak ingyen.

Földtani Közlöny. Geologische Mittheilungen. (M. és német.) Szerk. Dr. Pálffy Mór. Nyom. a Franklin társ. XXXV. kötet. Megjelenik havonként. Ára 10 kor. Tagoknak ingyen.

Főnyeremény. A magyar általános takarékpénztár részv. társ. váltóüzletének

sorsolási tudósítója. Verlosungs-Anzeiger. Szerk. Weil Miklós. Nyom. Neuwald Illés. Havonként. Ára 4 kor.

Keleti Szemle. Közlemények az uralajtai nép- és nyelvtudomány köréből. (*Revue Orientale.*) (Magyar, német, angol, francia.) Szerk. Kúnos Ignác és Munkácsi Bernát. Nyom. a Franklin társ. VI. évf. Megj. évenként háromszor. Ára 8 kor.

Kőfaragó. (Magyar és német.) Szerk. Gröschl Ignác. Nyom. Világosság kny. VI. évf. Havonként. Ára 1 kor. 20 fillér.

Magyar Botanikai Lapok. — Ungarische botanische Blätter. (M. és német.) Szerk. és kiadja Degen Árpád. Nyom. Pallas r. t. kny. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 kor.

Magyar Fürdők Lapja. Gyógy- és üdülő-helyek szakközlönye. (Magyar, francia, német.) Szerk. Syposs Károly. Ny. Globus műintézet. I. évf. Megjelenik? Ára helyben 10, vidéken 12 kor.

Magyar kir. Postatakarékpénztári Közlöny. (Magy. és horvát.) Nyom. a Pallas r. t. XX. évfolyam Megjelenik havonként.

Magyar Nemes-Fémipar. (Ungarische Edelmetall-Industrie.) (Magyar és német.) Szerk. Révész Károly. Nyom. Légrády testvérek. V. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Magyarország és a Nagyvilág. (Magy.-német.) Ungarn und die Weitewelt. Szerk. Dessewffy Arisztid. Nyom. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Megj. havonként. Ára 3 kor.

Országos Fogászati Szemle. (Magyar és német.) Revue der Zahntechniker Ungarns. A fogtechnikusok országos szövetségének hivatalos közlönye. Szerk. Prohászka Henrik. Nyom. Adler K. III. évf. Megj. havonként. Ára 8 kor.

Start. Nemzetközi verseny- és vadászlap. (Magyar és német.) Szerk. Captain Forth. Nyom. Légrády Tvk. 1905. évf. Megjelenik? Ára 20 kor.

Szabók szaklapja. (Magy. és német.) Schneider Fachblatt. Szerk. Honti Géza. Nyom. Fried és Krakauer. XIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

Szt-Lukács-fürdő. (Melléklete román ny.) Szerk. Bosányi Béla. Nyom. Pesti könyvnyomda r. t. XVIII. évfolyam. Megjelenik havonként.

La Toilette. (Magy. és német.) Szerk.

Krausz Adolf. Nyom. Buschmann F. XXIV. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Varrógép-, kerékpár- és automobil-újság. (Magyar-német.) Nähmaschinen-, Fahrrad- u. Automobil-Zeitung. Szerk. Sándor Gyula. Nyom. Országos központi községi ny. III. évf. Megj. havonként. Ára 8 kor.

Összesen 22.

b) VIDÉKEN.

Bácskai Kis Gazda. (Hódság.) A Bács-Bodrog vármegyei gazdasági egyesület Hódság-járási fiók-egylet hivatalos közlönye. (Magyar és német.) Szerk. Wissinger Richárd. Nyom. Raab János., III. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. Tagoknak ingyen.

A Bécsi »Allgemeine Versorgungs-Anstalt« tagjai érdekeinek megvédését célzó pozsonyi egyesület közleményei (Pozsony). Szerk.? Nyom. Angermayer Károly. 1905. Megjelenik? Ára?

Concordia. (Pozsony.) A pozsonyi »Concordia« Gabelsberger-gyorsíró-egyesület közlönye. (Magy. és német.) Szerk. Theisz. Nyom. Freistadt Mór. XX. évf. Évenként 6 szám. Ára 2 kor. 40 fill.

Délmagyarország. (Vajszka.) Južna Ugarska. (Magyar-horvát.) Szerk. Dr. Tumbász István. Nyom. Bittermann József. Szabadkán. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

D. M. K. E. (Szeged.) A délmagyarországi magyar közművelődési egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Gallovich Jenő. Nyom. Várnay L. II. évf. Megjelenik havonként. Tagdíj fejében jár.

Délvidéki Ifjúsági Közlöny. (Temesvár.) Szerk. Farkas János. Nyom. Csanádegyházmegyei kny. II. évf. Megj. havonként. Ára 6 kor.

Értesítő az Erdélyi Múzeum-Egylet Orvos-Természet-Tud. Szakosztályából. — Sitzungsberichte der Medicinisch-Naturwissensch. Section des Siebenbürgischen Museumvereins. (M. és német.) Szerk. Szabó Dénes és Fabinyi Rudolf. Nyom. Ajtai K. Albert. XXX. évf. Megjelenik időközönként. Ára 6 kor.

Háztulajdonosok Lapja. — Hausbesitzer Zeitung. (Pozsony.) (Magyar és német.) A pozsonyi háztulajdonosok egyesületének közlönye. Szerk. és kiadja Pichler H. Alajos. Nyomt. Angermayer

Károly. I. évf. Havonként. Ára 4 kor. Tagoknak 1 kor.

Magyar Földbirtokos. — Ungarischer Grundbesitzer. (Sopron.) (M. és német.) Szerk. Breuer Lajos. Nyom. Röttig Gusztáv? VI. évf. Megj. kéthavonként. Ingyen.

Vasvármegyei Tűzrendészeti Közlöny. (Szombathely.) (Melléklete német.) Szerk. Barabás István. Nyom. Fischl Salamon. Vasvár. XII. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Összesen 10.

III. NEM-MAGYAR NYELVŰ FOLYÓIRATOK.

I. Németek.

a) BUDAPESTEN.

Allgemeine Feuilletonzeitung. Für Redactionen als Manuscript gedruckt. Szerk. Kun József Jenő. Nyom. Európa kny. 1905. évf. Megj. havonként. Ára?

Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn. Szerk. dr. Herrmann Antal. Ny. Hornyánszky Viktor. VII. kötet. Megj. időközönként.

Orient. Organ der symb. Grossloge von Ungarn. Szerk. Pay'r Ede. Ny. Márkus Samu. XVII. (= 30.) évfolyam. Havonként jelenik meg. Tagoknak ingyen.

Pharmaceutische Mittheilungen der »Reichspalatin«-Apotheke. Szerk. Egger Leo. Nyom. Pallas r. t. kny. V. évf. Megjelenik évnegyedévenként. Ingyen.

Pharmakotherapeutische Rundschau. Mittheilungen aus dem Gebiete der Organotherapie. Szerk. Richter Geodon. Nyom. Franklin-társ. II. évf. Megjelenik negyedévenként. Ingyen.

Pietät. Central-Fachorgan für Leichenbestattungen, Aufbahrungen und alle ins Fach schlagenden Angelegenheiten. Szerk. Hohenberg Ferencz. Nyom. Posner Károly Lajos és fia. II. évf. Megj. havonként. Ára 4 kor.

Sanct-Antonius Blätter. Szerk. Buday Alfréd. Nyom. Uránia kny. VI. évf. Évenként 12 füzet. Ára 2 kor.

Szekula Briefmarken Verkehr. Organ des intern. Philat. Verb. »Genf«. Sitz in Budapest. Szerk. Bihari Jenő. Nyomt. Posner Lajos Károly. V. évf. Havonként. Ára 2-50 frank; 2 márka.

Ungarische Biene. Szerk. Tanos Pál. Kiadja a Magyar Méhészek Egyesülete. Ny. Athenaeum r. t. XXXIII. évf.

Havi folyóirat. Ára 6 kor., az egyesület tagjai 4 kor. tagdíj fejében kapják.

Ungarische pädagogische Revue. Szerk. és kiadja Szöllösi Jenő. Nyom. Schlesinger Vilmos. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 7 kor. 20 fill.

Ungarische Rundschau. Familienmonatsschrift für Belletristik, Kunst, Literatur, Wissenschaft und sociale Interessen. Szerk. Kun Jenő. Nyom. Berkovits János kny. II. évf. Megj. havonként. Ára 8 kor. 40 fill.

Zeitschrift für Ungarisches Öffentliches und Privatrecht. Szerk. Ságody (Sgalitzer) Gyula. Nyom. Európa kny. XI. évf. Meg nem határozott időben jelenik meg. Ára 20 korona.

Összesen 12.

b) VIDÉKEN.

Die **Advokatur- und Notariatskanzlei.** Unparteiisches Fachblatt zur Förderung der Berufs- und Standesinteressen der Advokatur- und Notariats-Beamten in Oesterreich. (Wien.) Szerk. Schweinburg S. Nyom. Röttig Gusztáv. Sopron. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Akademische Blätter. (N.-Szeben.) Organ d. siebenbürgisch-sächsischen Hochschüler. Szerk. Georg Barthmes. Ny. Krafft Vilmos. IX. évf. Megj. havonként. Ára 4 korona.

Allgemeiner Mühlen-Markt. (Wien.) Fach- und Offertenblatt für den gesamten Geschäftsverkehr der Mühlen- und Sägenbranche. Szerk. Poech József. Nyom. Alkalay Adolf és fia. Pozsony. VI. évf. Megj. havonként. Ára 4 korona.

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. (N.-Szeben.) Uj folyam. Ny. Krafft Vilmos. XXXIV. köt. Időhöz nincs kötve. Kötete 4 kor. 20 fill.

Berith am. (Budapest—Wien.) Ein Monatsblatt zur Belehrung u. Unterhaltung. Szerk. Dalman Gusztáv. Nyom. Márkus Samu. Budapest. XIII. évf. Megjelenik havonként. Ára ?

Correspondenz Lewy. (Wien.) Organ der Theater- und Concert-Agentur Gustav Lewy. Szerk. Lewy Richárd. Nyom. Alkalay Adolf és fia. Pozsony. XXVIII. évf. Megj. havonként. Ára ?

Grundbesitzer Zeitung. (Wien.) Organ für Haus- u. Gutsbesitz. Mit der Bei-

lage. »Der Verkehrs-Sensal«. Szerk. Lössl Henrik. Nyomt. Röttig Gusztáv. Sopron. XII. évf. Megj. havonként. Ára 8 kor.

Gut Licht! (Wien.) Zeitschrift für Amateur-Photographie. Szerk. Richter R. Nyom. Röttig Gusztáv. Sopron. IV. évf. Havonként. Ára 5 kor.

Heilmittel-Revue. (Wien.) Therapeutisches Organ, mit dem Beiblatt »Balneotherapeutische Revue«. Szerk. Goldmann Hugó. Nyom. Röttig Gusztáv. Sopron. III. évf. Megj. havonként. Ára 5 kor.

Illustrierte Fremden-Zeitung »Reise-Begleiter« (Wien.) Internat. Verkehrs-Führer der Monarchie. Szerk. Kaiser F. J. Nyom. Röttig Gusztáv. Sopron. VIII. évf. Ingven.

Jahrbuch für die Vertretung und Verwaltung der evangelischen Landeskirche A. C. in den siebenbürgischen Landesteilen Ungarns. (Nagy-Szeben.) Kiadja a tartományi consistorium. Ny. Drotleff József. XI. kötet. Időhöz nincs kötve. Ára 2 kor. 40 fill.

Kartell-Rundschau. (Wien.) Zeitschrift für Kartellwesen und verwandte Gebiete. Szerk. Borger József. Nyom. Röttig Gusztáv. Sopron. III. évf. Havonként. Ára évi 30 kor. Egyes szám ára 3 kor.

Die Kritik. (Wien.) Monatschrift für das gesamte Kunstleben, unter Mitwirkung Hervorragender Kritiker. Szerk. Röttig József. Nyomt. Röttig Gusztáv. Sopron. I. évf. Havonként. Ára 10 kor.

Korrespondenzblatt des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. (N.-Szeben.) Szerk. dr. Schullerus A. Ny. Krafft Vilmos. XXVIII. évf. Havonként jelenik meg. Ára 2 kor.

Monatlicher Anzeiger des Christlichen Vereines Junger Männer. (Wien.) Szerk. Haberl János. Ny. Hornyánszky Viktor Budapest. IX. évf. Havi lap. Ára 60 fillér.

Monatsschrift für die Geschichte u. Wissenschaft des Judentums. (Breslau.) Szerk. és kiadja Braun M. Nyom. Alkalay Adolf és fia. Pozsony. XLIX. évf. Megjelenik havonként. Ára 9 kor.

Nachrichten des Soproner Comitats-Agricultur-Vereines. (Sopron.) Nyom. Romwalter Alfréd. 1905. évf. Megjelenik időközönként.

Österreichisch-Ungarische Re-

vue. (Wien.) Szerk. Habermann Gyula. Nyom. Röttig G. Sopron. 1905. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 19 kor 20 fill.

Schul- u. Kirchenbote. (Brassó. (Lásd az újságok között.)

Volksgesundheit. (Medgyes.) Szerk. Siegmund Henrik. Nyom. Reissenberger G. A. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. 80 fill.

Die Weltwirtschaft. (Wien.) Zeitschrift für Kolonialwesen und Handelsgeographie. Szerk. Halperson József. Ny. Röttig Gusztáv. Sopron. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 kor.

Zeitschrift für Handel und Gewerbe. (Wien.) Organ des Verbandes der Ganzfabrikanten-Industrien. Szerk. dr. Steiner Emil. Nyom. Röttig Gusztáv, Sopron. XI. évf. Megj. havonként. Ára 12 kor.

Zeitschrift des Internationalen Anwalt-Verbandes. (Wien.) Szerk. Löszl Henrik. Nyom. Röttig Gusztáv. Sopron. III. évf. Megj. havonként. Ára 5 K. Összesen 22.

II. Angol.

Chit-Chat. (Budapest.) Szerk. Nora de Vályi. I. évf. Nyom. »Pallas« kny. Havonként. Ára 3 s. 6 d.

Összesen 1.

III. Francia.

BUDAPESTEN.

Revue Philatélique. Organe de l'association philatélique internationale »Genève« à Budapest. Szerk. Székula Béla. Nyom. Engel Zsigmond. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 frank.

Összesen 1.

IV. Olasz.

VIDÉKEN.

Liburnia. (Fiume.) Rivista bimestrale del »Club Alpino Fiumano«. Nyom. Mohovich E. IV. évf. Kéthavonként. Ára 2 korona.

Összesen 1.

V. Szerbek.

VIDÉKEN.

АЛТОНИС МАТИЦЕ ЦРНКЕ. (Ujvidék.) Szerk. Szávits Milán. Ny. Popovits testv. 1905. évf. Évenként hat füzet. Ára 1 kor. 40 fill.

ПОЛЕТ. (Versecz.) Oktató, mulattató és nevelési folyóirat. Szerk. Pavlovics M.

P. Nyom. Pavlovics M. P. II. évf. Megj. havonként. Ára 3 kor.

CIOMEHAK. (Pancsova.) Szerk. és kiadja Martinovits Iván. Ny. Jovanovits testv. XIII. évf. Havi lap. Ára 4 kor.

ЦПСКА БЕЖИЈА. (Versecz.) Szerk. Pavlovics Milán P. Nyom. Pavlovics Milán P. III. évf. Megj. havonként. Ára 5 kor.

ЖЕИЧКИ СБЕТ. (Ujvidék.) A szerb jótékony-egylet lapja. Szerk. Varagyanin Arkád. Ny. Branik r. t. kny. (Popovits Tv.) XX. évf. Havi lap. Ára 2 kor.

Összesen 5.

VI. Tótok.

a) BUDAPESTEN.

Listy Sväteho, Antona. Szerk. Buday Alfréd. Ny. »Uránia« kny. V. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Posol Sväteho Antona. Szerk. Sándorfi Ede. Nyom. Stephaneum kny. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Összesen 2.

b) VIDÉKEN.

Časopis Museálnej Slovenskej Spoločnosti. (Turócz-Sz.-Márton.) Szerk. Sokolik A. Kiadja a tót nemzeti múzeum. Ny. részv.-társ. (Társlapja: Sbornik . . .) VIII. évf. Évenként 6 szám. Ára 2 kor.

Černokňazník. (Turócz-Sz.-Márton.) Szerk. Čajda György. Ny. Részv. társ. XXX. évf. Havilap. Ára 4 kor.

Dennica. (Modor.) Ženský list pre poučenie a zábavu. Szerk. Vansová Teréz. Ny. Roháček Simon. VIII. évf. Havonként. Ára 3 korona.

Dobry Pastier. (Békéscsaba.) List pro rozšírování pravdy božej, i pro vzdelávání křesťanstva. Szerkesztő Sztanko György. Nyom. Tevan Adolf. I. évf. Havonként. Ára 80 fillér.

Dolnozemský Slovák. (Ujvidék.) Politicko-spoločenský mesačník. Szerk. Mičátek L. Nyom. Roháček Simon, Modor. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 kor 50 fill.

Hospodárske noviny. (Turócz-Szt.-Márton.) Časopis pre všetky odvetvia hospodárstva, domáci priemysel a národné hospodárstvo. Szerk. Kompis Péter. Nyom. Turócz-szt.-mártoni r. t. ny. V. évf. Megj. havonként. Ára 2 kor.

Kazateľ'na. (Lenge.) Szerk. Oswald Fer. Rikhárd. Nyom. Salva Károly Liptó-

Rózsahegy. XXV. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Král'ovna Sv. Ruženca. (Jablonka.) Szerk. tul. Pironecsák István. Nyom. Salva Károly. L-Rózsahegy. XVII. évf. Havi lap. Ára 1 kor. 60 fill.

Noviny malých s mnohými obrázkami. (Szenicze.) Szerk., kiadja és nyom. Bezso János. VI. évf. Évenként 8 szám. Egyes szám ára 4 fill.

Obzor. (Liptó-Rózsahegy.) Časopis prekospodárstvo, remco lo adomáci živos. Szerk. és kiadja Salva Károly. Nyom. Salva Károly. XVII. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Politické články. (Besztercebánya.) Vychodia raz za mesiac. Szerk. Rippely Ede. Nyom. Machold F. II. évf. Megj. havonként. Ára 2 kor.

Posol b. Srdca Ježišového. (Nagy-szombat.) Szerk. Daubner Alajos. Ny. Winter Zsigmond. IX. évf. Havi folyóirat. Ára 1 korona 60 fill.

Praktický včelár. (Sajó-Kaza.) Časopis venovaný záujmom včelárstva. Szerk. Pomekács M. Nyom. Machold F. Besztercebányán. II. évf. Megj. havonként. Ára 6 kor.

Slovenské Pohl'ady. (Turóc-Szent-Márton.) Szerk. és kiadó Škultéty József. Ny. a turóc-szt.-mártoni kny. r.-t. XXV. évf. Havi folyóirat. Ára 10 kor.

Stráž Na Sione. (Modor.) Szerk. kiadó Zoch Pál. Ny. Roháček Simon. Modor. XIII. évf. Havi folyóirat. Ára 2 kor.

Strom Serafický. (Szakolcza.) Mese-sačnik, venovaný pre terciárov III. Sv. Františka. Szerk. Zsekó Károly. Nyom. Teslik József. II. évf. Megj. havonként. Ára 1 kor. 50 fill.

Összesen 16.

VII. Horvát.

BUDAPESTEN.

Crvena Sloboda. Radnički list. Szerk. Hudič Iván. Nyom. »Uránia« ny. III. évf. Havonként. Ára 1 kor. 20 fill.

Összesen 1.

VIII. Románok.

BUDAPESTEN.

Adverul. (Glasul Poporului.) Szerk. Criesea Aurél. Ny. »Világosság« kvny. III. évf. Havonként. (Ezelőtt hetilap volt.) Ára 1 kor.

VIDÉKEN.

Advocatul Poporal. Főie juridică-administrativă. (Temesvár.) Szerk. Rotariu P. Nyom. Csirovics D. T. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Calicul. Humor și Satira. (Nagy-Szeben.) Szerk. Pop J. Nyom. Roth Frigyes. XVIII. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Economia. Foaie economica ilustrată. Karánsebes. Szerk. Diakonovich Sándor. Nyom. Egyházmegyei nyomda. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Lumina Lumei. (Főia creștinilor botezați, numiți baptisti.) (Arad.) Szerk. Sláv György. Nyom. Réthy Lipót és fia. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

Reuniunea învățătorilor, români dela școalele populare confesionale ortodocse. (Arad.) Organ periodic oficios. Szerk. Moldován József. Nyom. Gör. kel. rom. egyházm. knyomda. II. évf. Időközönként. Ára 5 kor.

Transilvania. (Nagy-Szeben.) Szerk. Diaconovich Kornél. Ny. Főegyházmegyei ny. XXXVI. évf. Évenként 6 szám. Ára 10 korona.

Összesen 7.

IX. Bunyevác.

VIDÉKEN.

Neven. (Szabadka.) Szerk. Sudarevics V.; Nyom. Kladek és Hamburger. XXII évf. Havilap. Ára 2 kor.

Összesen 1.

X. Vend nyelven.

VIDÉKEN.

Nevtepeno poprijeta Devica Marija. (Szombathely.) Zmozsna goszpa vogrszka. Szerk. Klekl József. Nyom. Szombathelyi egyházmegyei kny. II. évf. Megj. havonként. Ára ?

Összesen 1.

XI. Esperanto nyelven.

BUDAPESTEN.

Esperanto. Scienca kaj literatura monata revuo. Tudományos és szépirodalmi havi folyóirat. Szerk. Marich Ágoston. Nyom. Nagy Sándor. I. évf. Ára 3 kor.

Összesen 1.

ÖSSZEGEZÉS.

	Budapesten	vidéken	összesen
Magyar nyelvű folyóirat (ebből többnyelvű Buda- pesten 22, vidéken 10.)	266	150	416
Német nyelvű folyóirat	12	22	34
Angol » »	1	—	1
Francia » »	1	—	1
Olasz » »	—	1	1
Szerb » »	—	5	5
Tót » »	2	16	18
Horvát » »	1	—	1
Román » »	1	6	7
Bunyevác » »	—	1	1
Vend » »	—	1	1
Esperanto » »	1	—	1
Összesen	285	202	487

FÜGGELEK.

A magyar nyelvű hirlapok és folyóiratok statisztikája
1780-tól 1905-ig.

Az első magyar hirlap 1780 jan. 1-én jelent meg Pozsonyban (Ráth Mátvás <i>Magyar Szermondó</i> -ja). Budapest 1788 okt. 8-án szerdán indult meg az első magyar rendes hirlap <i>Magyar Merkurius</i> címmel, hetenként kétszer járt, és Paczkó Ferencz betűível nyomtatott Pesten. A második lap Pesten az 1806 jul. 2-án keletkezett <i>Hazai Tudósítások</i> : szerk. Kulcsár István. Ez volt az első magyar hirlap, mely 4-rét alakban jelent meg és hosszabb életű volt.	közli, 52 volt a magyar hirlapok és folyóiratok száma.		
1830-ban 10 magyar hirlap és folyóirat jelent meg.	1862 elején 65	1884 elején 482	
1840 elején 26 magyar lap volt hazánkban.	1863 » 80	1885 » 494	
1847-ben 33.	1864 » 70	1886 » 516	
1848—49-ben 86 magyar hirlap jelent meg.	1865 » 75	1887 » 539	
1850 elején 9 lap adatott ki a magyar nyelven.	1866 » 81	1888 » 561	
1854 márcz. 5-én, mikor a <i>Vasárnapi Ujság</i> megindult, ezzel együtt 20 magyar hirlap és folyóirat jelent meg.	1867 » 80	1889 » 600	
1861 elején, midőn az első évi rendes hirlapkimutatást a <i>Vasárnapi Ujság</i>	1868 » 140	1890 » 636	
nyelven.	1869 » 163	1891 » 645	
	1870 » 146	1892 » 676	
	1871 » 164	1893 » 699	
	1872 » 198	1894 » 735	
	1873 » 201	1895 » 806	
	1874 » 208	1896 » 801	
	1875 » 246	1897 » 1100	
	1876 » 240	1898 » 1207	
	1877 » 268	1899 » 1103	
	1878 » 281	1900 » 1132	
	1879 » 321	1901 » 1156	
	1880 » 368	1902 » 1216	
	1881 » 356	1903 » 1262	
	1882 » 412	1904 » 1330	
	1883 » 427	1905 » 1615	
	hirlap és folyóirat jelent meg magyar nyelven.		

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlőnye, 1876 óta áll a hazai tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az évi gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és különleges bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi könyvészeti irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczus, június, szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvtárusi forgalomban 8 kor.; egy-egy füzet ára 2 kor.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a **szerkesztő czimére a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi és új folyamainak kötetei kaphatók *Ranschburg Gusztáv* könyvkereskedésében, Budapest, *IV. Ferencziek-tere* 2. A régi folyam 2—16. kötetének ára kötetenkint 4 korona, az új folyam 1—14. kötetének ára kötetenkint 8 korona. Az előfizetések ezentúl is a *Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához* küldendők.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hírlapirodalom 1905-ben. I. A magyar hírlapirodalom, Zászló Jánostól. II. A nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok, Horváth Ignácztól. Függelék: A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája.* Ára 1 kor. 10 fillér.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois
Directeur: M. François Kollányi.

Quatre livraisons par an; prix du volume Nouvelle série. XIV. volume. 4-^e
6 couronnes = 6 francs = 5 marcs. livraison. Octobre—Décembre 1906.

SOMMAIRE.

	Page
François Kanyaró. Les oeuvres inconnues et perdues de Melius	289
Jules Szekfű. Un manuscrit de Schesaeus au Musée National Hongrois	321
Dr. Paul Gulyás. Les règles de la description bibliographique des imprimés modernes	335
Etienne Sági. Notes hongroises dans un recueil d'incunables de la Bibliothèque Széchényi du Musée Nat. Hongrois	345
Indicateur officiel. Rapport sur l'état de la Bibliothèque Széchényi du Musée Nat. Hongrois dans le troisième trimestre de 1906	353
La Bibliothèque du Musée de Transsylvanie en 1905	356
Littérature. Joseph Szinnyi père: La vie et les oeuvres des écrivains Hongrois. 100 ^e livr. Par le <i>dr. Paul Gulyás</i> . — A. G. Little: Initia Operum Latinorum. Par [<i>g</i>]. — Documents pour servir à l'histoire des écoles. Par <i>Ladislav Kováts</i> — P. Schwenke et A. Hortschansky: Berliner Bibliothekenführer. Par — <i>sp</i> —. — Léon Gruel: Manuel historique et bibliographique de l'amateur de reliures. II. partie. Par — <i>s</i> — <i>l</i> . — Revue des périodiques étrangers.	363
La littérature bibliographique hongroise dans le troisième trimestre de 1906. Par Ignace Horváth	375
Notices. Nomination à la Bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois. — Société française de Bibliographie. — Enchères de manuscrits à Vienne (<i>Spectator</i>). — Documents sur l'histoire des bibliothèques tirés des archives primatiales d'Esztergom (<i>Louis Thallóczy</i>). — Le département pour la jeunesse dans les bibliothèques de l'Amérique (F.)	377
Changements dans l'état des imprimeries en Hongrie du 1-er septembre 1906 au 30 novembre	384
Table des noms et des matières	385

Siège de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle*
Budapest, Musée National Hongrois.